CORNEL CRISTIAN
BUJOR T. RÎPEANU

DICȚIONAR CINEMATOGRAFIC

CORNEL CRISTIAN
BUJOR T. RÎPEANU

DC

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

AU COLABORAT:
ing. COLOMAN ONDREJCSIK
CRISTINA CORCIOVESCU
ILYA EHRENKRANZ
GHEORGHE MILETINEANU
MIRCEA MUȘATESCU

COPERTA DE:
HARRY GUTTMAN
REDACTOR:
VIORICA MATEI
TEHNOREDACTOR:
ELENA DINULESCU

DICȚIONAR CINEMATOGRAFIC

CORNEL CRISTIAN
BUJOR T. RÎPEANU

EDITURA MERIDIANE
BUCUREȘTI, 1974

Scanned with OKEN Scanner

În memoria
lui
Eugen Schileru

Scanned with OKEN Scanner

CUVÎNT ÎNAINTE

Dicționarul de față își propune să ofere, atît cinefilului aflat în posesia unui bagaj minim de informații cît și specialistului obligat să-și verifice permanent referințele, un lesnicios instrument de lucru. Absența unor asemenea cărți din literatura filmologică românească, ca și circulația restrînsă a celor apărute peste hotare, ne-au determinat să înclinăm către formula deschisă — și poate tocmai de aceea mai accesibilă — a unei enciclopedii de buzunar, formulă mai puțin utilizată de către dicționarele de specialitate străine, concepute îndeobște diversificat (volume separate pentru filme, personalități, termeni).

Nefiind deci un abecedar cinematografic, această lucrare se adresează celor care, aflați în contact cu filmul și frecvent solicitați de informația cinematografică ce le parvine prin multiple canale, resimt necesitatea *fixării* și *sistematizării* datelor receptate. Fixarea obligă la exactitate în definirea termenilor, la prioritatea argumentului istoric sau filmologic, și — în consecință — la eliminarea, de regulă, a caracterizărilor cu conținut arbitrar (am preferat în schimb, inserarea unor filmografii cît mai complete — exhaustive la marii creatori, selective în toate celelalte

Scanned with OKEN Scanner

cazuri). Sistematizarea impune constituirea unui *bagaj esențial de cunoștințe* în deplin acord cu direcțiile principale ale istoriei cinematografului. Ținînd seama de aceste exigențe, dicționarul nostru se oprește — cu osebire — la personalitățile și operele care au marcat evenimente în evoluția celei de a 7-a arte precum și la termenii cu caracter estetic de importanță primordială pentru înțelegerea filmului ca artă. În toate aceste zone, am dorit ca dicționarul: să acopere în timp și spațiu fenomenul cinematografic pe întreaga lui întindere (repere importante și semnificative pentru toate epocile istoriei cinematografului sau pentru fiecare din aceste epoci în parte, reprezentative pentru toate genurile cinematografului și pentru toate școlile naționale); să exprime un punct de vedere științific și să fie saturat de informații — pe cît posibil la zi; să respecte consecvent criteriile axiologice pe care ni le-am propus. Deși preponderent informativă, lucrarea conține o selecție valorică, expresie a unui punct de vedere estetic implicit. În acest sens, glosarul ca și bugetul proporțional de semne acordat fiecărui articol în parte, a avut în vedere puncte de sprijin ferme, acreditate deja în literatura de referință—referendumuri internaționale, palmaresuri, cronologii selective de notorietate, experiența unor lucrări similare—și nu doar preferințele autorilor.

Toate aceste ambiții au trebuit desigur să fie supuse și rigorilor spațiului editorial acordat, care ne-au obligat să renunțăm la unele din intențiile noastre. Am fost astfel

Scanned with OKEN Scanner

nevoiți să restrîngem sumarul inițial în ceea ce privește filmele și termenii tehnico-estetici, dar mai ales creatorii; să eliminăm articolele consacrate personalităților din domeniul producției, scenaristicii, scenografiei și muzicii de film. Fără a nega cîtuși de puțin prin aceasta importanța contribuției lor la realizarea operei cinematografice am considerat că despre activitatea acestora se pot obține date și din alte surse, extracinematografice (teatrale, literare, plastice, muzicale); am căutat totodată să oferim — în compensație — unele repere esențiale în articolele consacrate tratării generice a fiecăreia din aceste categorii profesionale în parte. În aceste condiții au mai fost excluse de asemenea și unele articole referitoare la nume de circulație dar care încă nu s-au impus ca valori istorice ale cinematografului. Ne-am văzut astfel obligați să subscriem la soluții de compromis, care pot media exigențele conciziunii cu păstrarea nealterată, totuși, a rigorilor științifice inițial propuse.

Nevoia de a ieși cu acest prim dicționar cinematografic românesc în întîmpinarea unor foarte largi categorii de cititori, dar și a celor interesați de aspectele tehnicii filmului ne-au impus însă unele derogări de la criteriile mai sus enunțate, căci numai așa se poate justifica — în condițiile economiei de spațiu la care este constrînsă lucrarea — pe de o parte prezența în sumar a unor vedete *en vogue*, deocamdată neconfirmate pe plan artistic sau, pe de altă parte, includerea cîtorva articole menite să omologheze conținutul unor termeni tehnici de strictă specialitate.

Scanned with OKEN Scanner

Premieră editorială absolută pentru cititorii români, lucrarea de față se adresează deopotrivă și cititorului străin, înlesnindu-i aflarea unor date esențiale privind fenomenul cinematografic românesc căruia i-am acordat — firesc — un tratament preferențial.

Din acest punct de vedere, dar și ca rezultat al confruntării cu numeroase lucrări similare apărute în diferite țări, dicționarul nostru încearcă să aducă unele corectări, să exprime un punct de vedere propriu în probleme de ansamblu sau de amănunt, litigioase încă în lexicografia cinematografică. Munca de durată și deloc ușoară depusă la întocmirea dicționarului — căruia Editura Meridiane i-a asigurat bune condiții de apariție — a fost sprijinită de sfaturile competente și sugestiile amănunțite primite din partea omului de aleasă cultură și subtilă înțelegere a cinematografului care a fost regretatul Eugen Schileru. Memoriei lui îi dedicăm acest volum, cu regretul că în forma actuală nu poate răspunde întru totul recomandărilor și exigențelor sale. Nutrim speranța că dicționarul va fi un instrument util multor cititori interesați de cinematograf și că experiența elaborării acestei lucrări va servi la editarea altor cărți similare, perfecționate.

AUTORII

București, iunie 1971

Scanned with OKEN Scanner

LISTA ABREVIERILOR

a. — animație
BIBL. — bibliografie
col. — în colaborare cu. .
d. — documentar
D. — decor
f. — film de ficțiune
FLM. — filmografie
fm. — film de montaj
fs. — film de scheciuri
I. — imagine
Int. — interpreți
lm. — lung-metraj
M. — muzica
mm. — metraj mediu
Pl. — plastica
R. — regizor
sc. — scheci
srl. — serial
sm. — scurt-metraj
S. — scenarist
TV. — televiziune
F.A.M.U. — Facultatea de înalte studii cinematografice (din Praga)
I.A.T.C. — Institutul de artă teatrală și cinematografică « I. L. Caragiale » (din București)
I.D.H.E.C. — Institutul de înalte studii cinematografice (din Paris)
V.G.I.K. — Institutul unional de stat de cinematografie (din Moscova

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

NOTĂ

La întocmirea filmografiilor s-a ţinut seamă de următoarele criterii: menţionarea operelor caracteristice pentru fiecare perioadă de creaţie; acoperirea întregii cariere artistice pînă în imediata actualitate (evident în limita surselor filmografice ce ne-au parvenit în timp util); luarea în considerare, cu precădere, a filmelor prezentate în România (în aceste cazuri s-au folosit şi — sau numai — titlurile româneşti de difuzare, chiar atunci cînd ele se îndepărtează simţitor de traducerea literală a titlurilor originale; pentru restul filmelor s-a folosit traducerea literală a titlului original sau de difuzare internaţională).

La menţionarea distincţiilor internaţionale s-a ţinut seamă, de regulă, de palmaresurile prestigioase întocmite anual în lume: festivalurile de la Cannes, Veneţia, Moscova, Karlovy Vary, premiile « Oscar », principalele festivaluri specializate.

a

absolut (film): înfățișează fragmente din realitate, desprinse de legăturile și semnificațiile lor obișnuite, subordonate exclusiv unei optici de natură subiectivă; filmul *a.* vizează o expresie cinematografică independentă, *pură*.
Spre deosebire de filmul *abstract*, cel *a.* nu se îndepărtează de concretul vieții reale, ci abordează sfere tematice mai mult sau mai puțin delimitate (de pildă, prin unitatea de loc sau de atmosferă), descoperind și interpretînd sensurile lor poetice. Conceptul de film *a.* a apărut în contextul teoriei și practicii *avangărzii* cinematografice europene din deceniul al treilea. *Berlin, simfonia unei metropole* (Walter Ruttmann), *Ploaia* (Joris Ivens), *Omul cu aparatul de filmat* (Dziga Vertov), *Sîngele poetului* (Jean Cocteau) — sînt considerate ca reprezentative pentru filmul *a.* Cinematograful experimental contemporan a preluat numeroase sugestii de la creatorii filmului *a.* antebelic (expresivitate vizuală, montaj ritmic, tratare contrapunctică a mișcării).

abstract (film): inspirat de plastica non-figurativă, filmul *a.* are ca principiu fundamental înfățișarea autonomă a unor forme și culori în mișcare — îmbinate ulterior și cu sunete (muzică) — urmărind efecte pur emotive. A fost promovat în perioada imediat următoare primului război mondial, îndeosebi de pictori din avangardă, ce căutau în cinematograf noi posibilități de exprimare. În Europa, realizează asemenea filme suedezul Viking Eggeling (*Simfonie vertical-orizontală*, *Simfonie diagonală*), germanii Hans Richter (seria *Rhytm*), Oskar Fischinger și Walter Ruttmann, francezii Fernand Léger (*Baletul mecanic*), Man Ray (*Steaua mării*) ș.a. În S.U.A., filmul *a.* cunoaște o perioadă de înflorire după 1945, prin grupul de la San Francisco, condus de Frank Stauffacher (Douglas Crockwell, frații John și James Witney, Philip Stapps, Ian Hugo ș.a.). În filmul de animație contemporan tendința către *a.* este dominată de creația canadianului Norman McLaren.

Scanned with OKEN Scanner

actor (de film): interpretul personajelor unui film de ficțiune. *A. profesionist* — cel care în urma unor studii sau a unei experiențe de specialitate se consacră actoriei; *a. neprofesionist* — persoană folosită ocazional în distribuția unui film, de obicei, cu intenția deliberată de a se interpreta pe sine, (autointerpretare), conferind astfel personajului o autenticitate maximă. (Vezi *vedetă*, *tipaj*, *figurant*, *figurație specială*, *cascador*).

actualități (film de *a.* cinematografice): gen al filmului de *nonficțiune*, consemnare pe peliculă a evenimentelor de strictă actualitate, de obicei, de mici dimensiuni. *Jurnalul de a.* (jurnal cinematografic) grupează mai multe *a.* (subiecte), realizate de unul sau mai mulți operatori, pe criteriul unității de timp sau temă. *Filmul de montaj* de *a.* ordonează, potrivit unei idei și utilizînd larg resursele montajului, materialul oferit de *a.* cinematografice.

adaptare cinematografică: prelucrarea unei opere literare în vederea transpunerii ei în film (ecranizare), constînd în transformarea sursei literare sau dramaturgice într-o creație analogă, folosindu-se mijloace de expresie proprii ecranului. Respectarea specificului cinematografic odată cu păstrarea concomitentă a substanței și ideilor artistice originare este o problemă de mare dificultate, comportînd adesea armonizarea unor trăsături divergente (dimensiunile epice vaste ale creației literare și durata limitată a filmului; caracterul introspectiv, analitic al textului literar și natura directă, vizuală a expresiei cinematografice; ambianța statică a unei piese și dinamismul multilateral al imaginii filmice, etc.). *Mama* (V. Pudovkin), *Îngerul albastru* (J. von Sternberg), *Hamlet* (L. Olivier), *Roșu și negru* (Cl. Autant-Lara), *Doamna cu cățelul* (I. Heifiț), *Procesul* (O. Welles), *Ghepardul* (L. Visconti), *Pădurea spînzuraților* (L. Ciulei) — sînt exemple de *a.* valoroase, prin calitățile lor cinematografice, și prin fidelitatea față de original.

AIMÉE, Anouk (Françoise Sorya). Actriță franceză (Paris, 27.IV.1932). Studii de dans și teatru. 1946 — debutează în film. Turnează în Franța, Anglia, Italia, S.U.A.

FLM: 1946 — *La maison sous la mer* (Casa de sub apă, H. Calef); 1949 — *Les amants de Vérone* (Îndrăgostiții din V., A. Cayatte); *Golden Salamander* (Salamandra de aur, R. Neame); 1951 — *Le rideau cramoisi* (Perdeaua purpurie, Al. Astruc); 1955 — *Les mauvaises rencontres* (Întîlnirile primejdioase, Al. Astruc); 1958 — *Montparnasse 19* (J. Becker); 1959 — *La dolce vita* (F. Fellini); 1962 — *Sodoma e Gomorrah* (R. Aldrich); 1963 — *8 1/2* (F. Fellini); 1966 — *Un homme et une femme* (Un bărbat și o femeie, Cl. Lelouch); 1968 — *Un soir... un train* (O seară ... un tren, A. Delvaux); *The Model Shop* (J. Démy); 1969 — *The Appointment* (Întîlnirea, S. Lumet).

ALBĂ CA ZĂPADA ŞI CEI ŞAPTE PITICI (Snow White and the Seven Dwarfs). S.U.A., 1938. R: Walt Disney; M: Frank Churchill, Leigh Harline, Paul Smith. Primul lung-metraj al maestrului american marchează apogeul succesului de public, dar şi limitele tehnicii şi esteticii disneyene. Excelenţa animaţiei, expresivitatea detaliului caricatural, structura muzicală şi cromatică a filmului, oferă suficiente argumente pentru a fi cucerit de ecranizarea cunoscutului basm al fraţilor Grimm. Rezervele criticii, formulate încă în epocă, reluate odată cu trecerea timpului, acuză convenţionalismul desenului unor personaje (Alba, Prinţul) ecourile unei plastici dulcege de tip « carte poştală » în scenele lirice — primele semne ale unui ilustrativism literar şi ale unei animaţii impersonale, care vor deveni tot mai accentuate în producţia ulterioară a lui Disney. Premiul « Oscar », 1938; Marele trofeu de artă, Veneţia, 1938.

ALBULESCU, Mircea. Actor român (Bucureşti, 4.X.1934). Absolvent I.A.T.C. Teatru. TV.

FLM: 1957 — *Pasărea furtunii* (D. Negreanu); 1966 — *Dacii* (S. Nicolaescu); 1968 — *Vin ciclişti* (A. Miheles); 1969 — *Canarul şi viscolul* (M. Marcus); *Prea mic pentru un război atît de mare* (R. Gabrea); 1970 — *Mihai Viteazul* (S. Nicolaescu); 1971 — *Printre colinele verzi* (N. Breban); *Puterea şi Adevărul* (M. Marcus); 1972 — *Bariera* (M. Mureşan).

ALDO G. R. (A. Graziati). Operator italian (Scorze Treviso, 1.I.1902; Albara di Pianiga, 14.XI.1953). Studii fotografice în Franţa. 1947—1953, semnează imaginea unor importante filme neorealiste.

FLM: 1947 — *La terra trema* (Pământul se cutremură, L. Visconti); 1949 — *Les derniers jours de Pompéi* (Ultimele zile ale oraşului P., M. L'Herbier); 1950 — *Miracolo a Milano* (Miracol la M., V. De Sica); *Othello* (O. Welles); 1951 — *Umberto D.* (V. De Sica); 1953 — *Stazione Termini* (Gara T., V. De Sica); 1954 — *Senso* (L. Visconti).

ALDRICH, Robert. Regizor, scenarist şi producător american (Evanston-Rhode Island, 9.VIII.1918). Diplomat în ştiinţe economice al Universităţii din Virginia. Din 1941 la Hollywood, asistent de regie (pe lîngă J. Renoir, L. Milestone, Ch. Chaplin, F. Zinnemann, J. Losey). Lucrează independent din 1953. Cultivă principalele genuri de film comercial care au făcut faima cinematografului american: western, filmul de gangsteri, de aventuri, de război, drama psihologică. Cele mai bune pelicule: *Cuţitul cel mare* — o imagine de ansamblu a vieţii hollywoodiene şi *Atacul* — film de război. « Leul de argint », Veneţia, 1955 *(Cuţitul cel mare)*; « Ursul de argint », Berlin, 1956 *(Frunze de toamnă)*.

FLM: 1953 — *The Big Leaguer* (Cel mai mare din ligă); 1954 — *Apache; Vera Cruz;* 1955 — *The Big Knife* (Cuţitul cel mare); 1956 — *Autumn Leaves* (Frunze de toamnă); *Attack* (Atacul); 1958 — *Ten*

Scanned with OKEN Scanner

Seconds to Hell (Zece secunde în iad); 1959 — *The Angry Hills* (Colinele mîniei); 1961 — *El Perdido; The Last Sunset* (Ultimul apus de soare); 1962 — *What Ever Happened to Baby Jane?* (Ce s-a întîmplat cu B.J.?); *Sodoma e Gomorrah;* 1963 — *Four of Texas* (Cei patru din T.); 1965 — *The Flight of the Phoenix* (Pasărea Ph.); 1967 — *The Dirty Dozen* (O duzină de nespălaţi); 1968 — *What Ever Happened to Aunt Alice?* (Ce i s-a întîmplat mătuşii Al.?); *The Killing of Sister George* (Asasinatul Sorei G.); 1969 — *The Legend of Lylah Clare* (Legenda lui L.C.); *Too Late the Hero* (Prea tîrziu eroul); 1971 — *The Grissom Gang* (Banda Gr.); 1972 — *Ulzana's Raid.*

ALEKAN, Henri. Operator francez (Paris, 10.II.1909). Studiază la Conservatorul de arte şi meserii, apoi la Institutul de optică din Paris. În cinematografie, din 1931, ca asistent de imagine pe lîngă G. Périnal, P. Marley, E. Shuftan; operator din 1941.

FLM: 1941 — *Vénus aveugle* (Venera oarbă, A. Gance); 1943 — *Les petites du Quai aux fleurs* (Patru fete îndrăgostite, M. Allégret); 1946 — *La bataille du rail* (Luptătorii din umbră, R. Clément); *La belle et la bête* (Frumoasa şi bestia, J. Cocteau); 1947 — *Les maudits* (Blestemaţii, R. Clément); 1948 — *Anne Karénine* (J. Duvivier); 1949 — *Une si jolie petite plage* (O plajă atît de drăguţă şi mică, Y. Allégret); *Les amants de Vérone* (Îndrăgostiţii din V., A. Cayatte); 1951 — *Juliette ou la clef des songes* (J. sau cheia visurilor, M. Carné); 1953 — *Roman Holiday* (Vacanţă la Roma, W. Wyler); 1957 — *Typhon sur Nagasaki* (Taifun la N., Y. Ciampi); 1959 — *Austerlitz* (A. Gance); 1960 — *La princesse de Clèves* (Prinţesa de C., J. Delannoy); 1961 — *One, two, three* (Unu, doi, trei, B. Wilder); 1963 — *L'autre Cristobal* (Celălalt C., A. Gatti); 1965 — *Lady L.* (P. Ustinov); 1969 — *L'arbre de Noël* (Pomul de Crăciun, T. Young); 1970 — *Figures in a Landscape* (Siluete într-un peisaj, J. Losey); 1971 — *Soleil rouge* (Soarele roşu, T. Young).

ALEKSANDROV, Grigori Vasilievici (G. V. Mormonenko). Regizor sovietic (Ekaterinburg, 10. I. 1903). Actor la teatrul Proletkult. Atras spre film de Eisenstein (debutează ca actor în *Jurnalul lui Glumov*, 1923), lucrează cu acesta ca asistent de regie *(Octombrie, Crucişătorul Potiomkin, Vechi şi nou, Que viva Mexico!)*. Maestru al comediei muzicale, gen pe care îl impune cu strălucire în cinematografia sovietică, lansînd-o ca vedetă pe Liubov Orlova — soţia sa. Activitate sporadică de documentarist. Premiu pentru tematică originală, Veneţia, 1947 *(Primăvara);* premiu, Marianske Lazne, 1949 *(Întîlnire pe Elba).*

FLM: 1934 — *Vesiolîie rebiata* (Toată lumea rîde, cîntă şi dansează); 1936 — *Ţirk* (Circul); 1938 — *Volga-Volga;* 1947 — *Vesna* (Primăvara); 1948 — *Vstrecia na Elbe* (Întîlnire pe Elba); 1952 — *Kompozitor Glinka* (Compozitorul G.); 1958 — *Celovek-celoveku* (Trenul prieteniei); 1960 — *Russkii suvenir* (Amintiri din Rusia).

ALEXEIEFF, Alexandre. Regizor francez (Kazan, Rusia, 18. IV. 1901). Ilustrator de cărţi, scenograf de teatru (la L. Jou-

Scanned with OKEN Scanner

vet și S. Pitoëff), gravor. După 1930 a creat « ecranul cu ace » (l'écran d'épingles) — un ecran prevăzut cu mii de ace, care modulează relieful în funcție de variațiile lor de străpungere și de jocul luminii. Capodopera sa: *O noapte pe muntele pleșuv*, pe muzică de Mussorgski. În timpul războiului realizează în Canada, împreună cu Claire Parker, filme de gravuri animate. Se dedică apoi peliculelor publicitare. Se numără printre maeștrii animației mondiale.

FLM: 1933 — *Une nuit sur le Mont Chauve* (O noapte pe muntele pleșuv); 1935 — *La belle au bois dormant* (Frumoasa din pădurea adormită); 1936 — *Parade de chapeaux* (Parada pălăriilor); *Le trône de France* (Tronul Franței); 1937—39 — *Crème Simon* (Crema S.); *Les vêtements Sigrand* (Hainele S.); *Les cigarettes Bastos* (Țigările B.); *Canada;* 1943 — *En passant* (În trecere); 1951 — *Fumées;* 1952 — *Masques* (Măști); 1956—1958 — *Osram; Quatre temps* (Patru timpi); *Constance;* 1962 — *Le procès* (Procesul, O. Welles, prolog și epilog); 1963 — *Le nez* (Nasul, col. Cl. Parker); 1964 — *L'eau* (Apa); 1971 — *Tableaux d'une exposition* (Tablouri dintr-o expoziție).

ALLÉGRET, Marc. Regizor francez (Basel, Elveția, 22.XII.1900; Paris, 3.XI. 1973). Studii juridice și de științe politice. Debutează cu un film documentar realizat în Congo.

FLM: 1927 — *Voyage au Congo*, col. André Gide (Voiaj în C., d.); 1931 — *Mamzelle Nitouche;* 1934 — *Le lac aux dames* (Chemarea primăverii); *Sans famille* (Fără familie); 1935 — *Les beaux jours* (Farmecul tinereții); 1936 — *Les amants terribles* (Amanții teribili); 1937 — *Gribouille* (Crima Nataliei Roguin); *L'Orage* (Veninul); 1938 — *Entrée des artistes* (Vîrsta ispitelor); 1940 — *Parade en sept nuits* (Pipo); 1942 — *La belle aventure* (Frumoasa aventură); 1943 — *Les petites du Quai aux fleurs* (Patru fete îndrăgostite); 1951 — *Avec André Gide* (Cu A.G., d.); *The Blackmailed* (Șantajul); 1953 — *Juliette* (Strengărița); 1956 — *L'amant de lady Chatterley* (Amantul doamnei Ch.); 1958 — *Un drôle de dimanche* (O duminică nostimă); 1961 — *Les parisiennes* (Parizience); 1962 — *L'abominable homme des douanes* (Înfiorătorul om al vămilor); 1964 — *Cette sacrée Véronique* (Această blestemată V.); 1970 — *Le bal du Comte d'Orgel* (Bal la contele d'O.).

ALLÉGRET, Yves. Regizor francez (Asnières, 13.X.1907). Licență în drept. Asistent de regie pe lîngă A. Genina, P. Fejos, A. Cavalcanti, J. Renoir și fratele său Marc A. Realizează filme documentare și publicitare, apoi lungmetraje de ficțiune. « Leul de bronz », Veneția, 1953 *(Orgolioșii)*; premiu de regie, Karlovy Vary, 1956 *(Partea cea mai bună)*.

FLM: 1941 — *Les deux timides* (Cei doi timizi); 1944 — *La boîte aux rêves* (Cutia cu visuri); 1946 — *Les démons de l'aube* (Demonii zorilor); 1948 — *Dédée d'Anvers;* 1949 — *Une si jolie petite plage* (O plajă atît de drăguță și mică); 1950 — *Manèges;* 1951 — *Les miracles n'ont lieu qu'une fois* (Miracolele nu se întîmplă decît o dată); *Nez de cuir* (Nas de piele); 1952 — *Les orgueilleux* (Orgolioșii);

vet și S. Pitoëff), gravor. După 1930 a creat « ecranul cu ace » (l'écran d'épingles) — un ecran prevăzut cu mii de ace, care modulează relieful în funcție de variațiile lor de străpungere și de jocul luminii. Capodopera sa: *O noapte pe muntele pleșuv*, pe muzică de Mussorgski. În timpul războiului realizează în Canada, împreună cu Claire Parker, filme de gravuri animate. Se dedică apoi peliculelor publicitare. Se numără printre maeștrii animației mondiale.

FLM: 1933 — *Une nuit sur le Mont Chauve* (O noapte pe muntele pleșuv); 1935 — *La belle au bois dormant* (Frumoasa din pădurea adormită); 1936 — *Parade de chapeaux* (Parada pălăriilor); *Le trône de France* (Tronul Franței); 1937—39 — *Crème Simon* (Crema S.); *Les vêtements Sigrand* (Hainele S.); *Les cigarettes Bastos* (Țigările B.); *Canada;* 1943 — *En passant* (În trecere); 1951 — *Fumées*; 1952 — *Masques* (Măști); 1956—1958 — *Osram; Quatre temps* (Patru timpi); *Constance;* 1962 — *Le procès* (Procesul, O. Welles, prolog și epilog); 1963 — *Le nez* (Nasul, col. Cl. Parker); 1964 — *L'eau* (Apa); 1971 — *Tableaux d'une exposition* (Tablouri dintr-o expoziție).

ALLÉGRET, Marc. Regizor francez (Basel, Elveția, 22.XII.1900; Paris, 3.XI. 1973). Studii juridice și de științe politice. Debutează cu un film documentar realizat în Congo.

FLM: 1927 — *Voyage au Congo*, col. André Gide (Voiaj în C., d.); 1931 — *Mamzelle Nitouche;* 1934 — *Le lac aux dames* (Chemarea primăverii); *Sans famille* (Fără familie); 1935 — *Les beaux jours* (Farmecul tinereții); 1936 — *Les amants terribles* (Amanții teribili); 1937 — *Gribouille* (Crima Nataliei Roguin); *L'Orage* (Veninul); 1938 — *Entrée des artistes* (Vîrsta ispitelor); 1940 — *Parade en sept nuits* (Pipo); 1942 — *La belle aventure* (Frumoasa aventură); 1943 — *Les petites du Quai aux fleurs* (Patru fete îndrăgostite); 1951 — *Avec André Gide* (Cu A.G., d.); *The Blackmailed* (Șantajul); 1953 — *Juliette* (Ștrengărița); 1956 — *L'amant de lady Chatterley* (Amantul doamnei Ch.); 1958 — *Un drôle de dimanche* (O duminică nostimă); 1961 — *Les parisiennes* (Parizienele); 1962 — *L'abominable homme des douanes* (Înfiorătorul om al vămilor); 1964 — *Cette sacrée Véronique* (Această blestemată V.); 1970 — *Le bal du Comte d'Orgel* (Bal la contele d'O.).

ALLÉGRET, Yves. Regizor francez (Asnières, 13.X.1907). Licență în drept. Asistent de regie pe lîngă A. Genina, P. Fejos, A. Cavalcanti, J. Renoir și fratele său Marc A. Realizează filme documentare și publicitare, apoi lungmetraje de ficțiune. « Leul de bronz », Veneția, 1953 *(Orgolioșii)*; premiu de regie, Karlovy Vary, 1956 *(Partea cea mai bună)*.

FLM: 1941 — *Les deux timides* (Cei doi timizi); 1944 — *La boîte aux rêves* (Cutia cu visuri); 1946 — *Les démons de l'aube* (Demonii zorilor); 1948 — *Dédée d'Anvers;* 1949 — *Une si jolie petite plage* (O plajă atît de drăguță și mică); 1950 — *Manèges;* 1951 — *Les miracles n'ont lieu qu'une fois* (Miracolele nu se întîmplă decît o dată); *Nez de cuir* (Nas de piele); 1952 — *Les orgueilleux* (Orgolioșii);

Scanned with OKEN Scanner

1954 — *Mam'zelle Nitouche;* 1955 — *La meilleure part* (Partea cea mai bună); *Méfiez-vous, fillettes* (Nu vă încredeți, fetelor); 1957 — *Quand la femme s'en mêle* (Cînd se amestecă femeia); 1960 — *Chien de pique* (Valetul de pică); 1963 — *Germinal;* 1966 — *Johnny Banco;* 1969 — *Le ciel des fous* (Cerul nebunilor); 1970 — *L'invasion* (Invazia).

AL 41-LEA (Sorok pervîi). U.R.S.S., 1956. *R:* Grigori Ciuhrai; *S:* G. Koltunov, după o nuvelă de Boris Lavreniov; *I:* Serghei Urusevski; *D:* E. Kamski, K. Stepanov; *M:* N. Kriukov; *Int:* Izolda Izvițkaia, Oleg Strijenov, Nikolai Kriucikov. Povestea dragostei dintre o tînără înrolată în Armata Roșie și prizonierul ei, un ofițer alb (în 1927, Iakov Protazanov realizase o primă ecranizare a nuvelei), desfășurată pe fundalul unui splendid peisaj marin, respiră în viziunea lui Ciuhrai climatul liric, romantic al sentimentului pur, desprins pentru o clipă de sfera înfruntărilor politice, de clasă. Revenirea pe planul realității aduce deznodămîntul tragic, expresie a unor contradicții social-istorice ireconciliabile: eroina își împușcă iubitul — cel de «al 41-lea» alb doborît de ea. Filmul constituie nu numai debutul remarcabil al unui regizor de talent, și afirmarea excelentului operator Urusevski, ci opera care a anunțat apariția unei noi generații de cineaști sovietici, ce-și va delimita creația de monumentalismul artificios și patetismul grandilocvent, cărora le plătiseră tribut producțiile din anii precedenți. Premiu special, Cannes, 1957.

ALOV, Aleksandr Aleksandrovici. Regizor sovietic (Harkov, 26.IX.1923). Absolvent V.G.I.K. Colaborare constantă cu Vladimir Naumov. Premiul special al juriului, Veneția, 1961 *(Pace noului venit).*

FLM—*col. Vladimir Naumov:* 1955 — *Trevojnaia molodosti* (Tinerețe zbuciumată); 1957 — *Pavel Korceagbin* (Așa s-a călit oțelul); 1959 — *Veter* (Mai tare ca moartea); 1961 — *Mir vbodiaşcemu* (Pace noului venit); 1963 — *Moneta* (Moneda, TV.); 1970 — *Beg* (Fuga).

amator (film de): film realizat în afara cadrului industrial cinematografic (folosindu-se îndeobște pelicula îngustă de 8, 9,5 sau 16 mm), în condițiile unui buget modest și a unui echipament redus, prin eforturile proprii ale unor cineamatori. *A.* abordează: reportajul, filmul turistic, științific, de ficțiune etc. Începuturile amatorismului se identifică cu primele încercări cinematografice — scenele de familie înregistrate pe peliculă de Lumière: *Vasul cu pești roșii, Dejunul copilului* (1895). Primul club al cineaștilor *a.* a fost creat în Franța (1929), în cadrul Societății franceze de fotografie. 1931: primul concurs internațional în Belgia, cu participarea *a.* din cinci țări;

Scanned with OKEN Scanner

se înființează Uniunea internațională a cinematografului *a.* (U.N.I.C.A.), avînd astăzi ca membri 23 de federații naționale. Amatorismul a prilejuit afirmarea unor talente autentice, constituind adesea o bună școală în vederea producției profesioniste. În România primul club de cineamatorism a luat ființă în 1957, la Casa de cultură a studenților din București. 1969: primul Festival republican al cineaștilor *a.* români.

amorsă: element compozițional, constînd dintr-un detaliu plasat în prim-planul cadrului cu scopul de a da imaginii profunzime și a sublinia importanța relației dintre planuri. Deși elementul « amorsat »

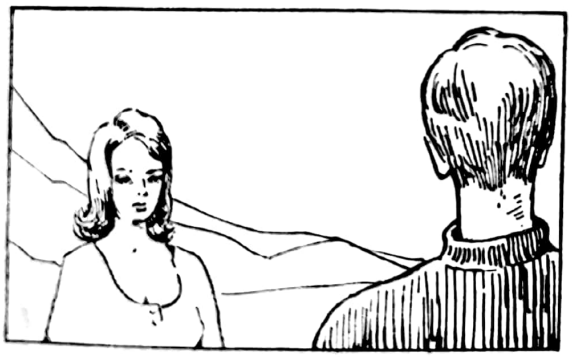

Fig.1. Amorsă.

poate fi și un obiect, de cele mai multe ori este vorba de un personaj văzut din spate, care urmărește sau participă la o anumită acțiune din planul doi sau trei (de ex. discută cu un alt personaj, v. fig. 1).

anamorfoză: operație optică menită să comprime imaginea astfel încît să se poată înregistra pe peliculă cinematografică normală (35 mm) o imagine corespunzătoare ecranului lat. În imaginea

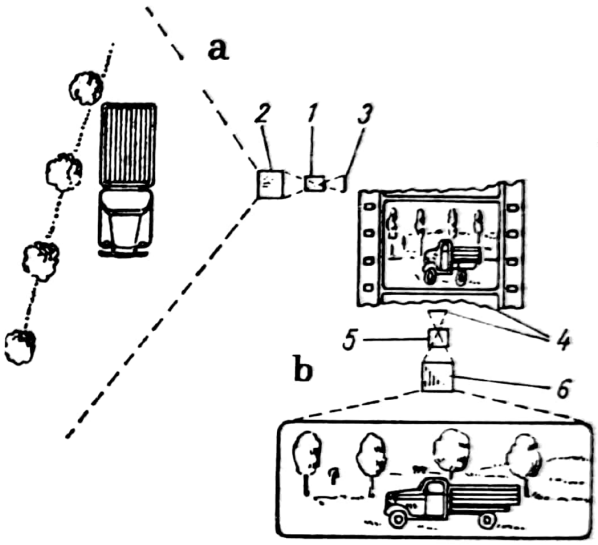

Fig. 2. Schema procedeelor de filmare (a) cu *anamorfoză* și de proiecție (b) cu *dezanamorfoză: 1.* — Obiectiv de bază; *2.* — Adaptor cinematografic; *3.* — Peliculă negativă; *4.* — Imaginea pozitivă; *5,6.* — Optica de proiecție cu dezanamorfoză; *7.* — Imaginea pe ecran.

anamorfozată înălțimea obiectelor rămîne neschimbată, în schimb lățimea lor se reduce cu un raport dat de coeficientul de *a.* (egal cu 2 în cazul sistemului *Cinemascope*). Această imagine distorsionată nu poate fi proiectată ca atare, de aceea se recurge la operația inversă, *dezanamorfoză*, care permite restituirea proporțiilor normale ale obiectelor pe ecran. *A.* se reali-

Scanned with OKEN Scanner

zează fie cu obiective anamorfotice monobloc formate din lentile sferice şi lentile cilindrice, convexe, fie cu ajutorul unor adaptoare cilindrice convexe, aşezate în faţa obiectivului obişnuit (v. fig. 2). *A.* stă la baza procedeelor *Cinemascope*, *Superscope*, *Agascope*, *Totalvision* ş.a.

ANDERSON, Lindsay. Regizor şi critic englez (Bangalore, India, 17.IV.1923). Studii de sociologie şi psihologie la Oxford. 1948: debutează ca regizor de documentare industriale. A jucat un rol important — ca teoretician şi realizator — în orientarea cinematografiei engleze către un realism anticonformist. Principal animator al mişcării *Free Cinema*. Fondator — împreună cu Karel Reisz — al revistei «Sequence» (1947—1951). Premiul « Oscar », 1955 *(Copilul de miercuri)*; premiu, Cannes, 1956 *(Împreună)*; Marele premiu, Veneţia, 1957 *(În fiecare zi, în afară de Crăciun)*; Marele premiu, Cannes, 1969 *(Dacă)*.

FLM: 1948 — *Meet the Pioneers* (Întîlnirea pionierilor, d.sm.); 1950 — *Idlers that Work* (Răspîndiţi această muncă, d.sm.); 1953 — *Three Installations* (Trei instalaţii, d.sm.); *Wakefield Express* (Expresul de W., d.mm.); 1954 — *O, Dreamland* (O, ţară a visului, d.sm.); 1955 — *Twenty Pounds a Ton* (20 de lire o tonă, d.sm.); *Thursday's Children* (Copilul de miercuri, d.sm.); 1956 — *Together* (Împreună); 1957 — *Every Day except Christmas* (În fiecare zi, în afară de Crăciun, d.mm.); 1958 — *March to Aldermaston* (Marş spre A., d.); 1963 — *This Sporting Life* (Viaţă sportivă); 1969 — *If...* (Dacă).

ANDERSON, Michael. Regizor englez (Londra, 30.I.1920). Studii în Franţa, Germania, Spania. Debutează ca actor de film.

FLM: 1949 — *Private Angelo* (Inger particular, col. Peter Ustinov); 1950 — *Waterfront* (Cheiul); 1952 — *Night Was Our Friend* (Noaptea este prietena noastră); 1954 — *The Dam Busters* (Spărgătorii de baraj); 1956 — *Around the World in Eighty Days* (Ocolul pămîntului în 80 de zile); 1958 — *Shake Hands with the Devil* (Daţi mîna cu diavolul); 1960 — *All the Fine Young Cannibals* (Lupi tineri); *The Naked Edge* (Cu sabia în mînă); 1962 — *Flight from Ashiya* (Zborul de la A.); 1965 — *Operation Crossbow* (Operaţiunea C.); 1967 — *The Quiller Memorandum*; 1968 — *The Shoes of Fisherman* (Sandalele pescarului); 1971—*Pope Joan*.

ANDERSSON, Bibi (Birgitta A.). Actriţă suedeză (Stockholm, 11.XI. 1935). Studii de teatru la Stockholm şi Malmö. Se afirmă sub îndrumarea lui Ingmar Bergman. Premii: Cannes, 1958 *(Voi fi mamă)* şi Berlin, 1963 *(Învăţătoarea)*.

FLM: 1955 — *Sommarnattens leende* (Surîsul unei nopţi de vară, I. Bergman); 1956 — *Det sjunde inseglet* (A şaptea pecete, I. Bergman); 1957 — *Smultronstället* (Fragii sălbatici, I. Bergman); *Nära livet* (Voi fi mamă. I. Bergman); 1960 — *Djävulens öga* (Ochiul diavolului, I. Bergman); *Carnival* (Carnavalul, L. Olsson); 1962 — *Älskarinnan* (Învăţătoarea, V. Sjöman); 1965 — *Ön* (Insula, A. Sjöberg); *Syskonbädd* (Sora, V. Sjöman);

Persona (I. Bergman); 1968 — *Flickorna* (Fetele, M. Zetterling); 1970 — *En passion* (O pasiune, I. Bergman); 1971 — *Beröringen* (Atingerea, I. Bergman).

ANDREEV, Boris Fiodorovici. Actor sovietic (Saratov, 9.II.1915). Muncitor, student la Institutul de teatru, apoi actor la teatrul « Karl Marx » din Saratov. Creatorul unei galerii de viguroase personaje istorice şi contemporane.

FLM: 1939 — *Traktoriştl* (Tractoriştii / Pentru ochii tăi frumoşi, I. Pîriev); *Bolşaia jizni* (Viaţă nouă, L. Lukov); 1941 — *Bogdan Hmelniţki* (Pumnul de fier, I. Savcenko); 1943 — *Dva boiţa* (Doi camarazi, L. Lukov); 1944 — *Odnajdl nociu* (Într-o noapte, B. Barnet); 1947 — *Skazanie o zemle sibirskoi* (Balada Siberiei, I. Pîriev); 1948 — *Belaia tma* (Întunericul alb, F. Kap); *Vstrecia na Elbe* (Întîlnire pe Elba, Gr. Aleksandrov); 1950 — *Padenie Berlina* (Căderea Berlinului, M. Ciaureli); *Kubanskie kazaki* (Cazacii din Cuban, I. Pîriev); 1952 — *Nezabîvaemli 1919 god* (Neuitatul an 1919, M. Ciaureli); 1956 — *Meksikanet* (Mexicanul, Vl. Kaplunovski); *Ilia Muromeţ* (Balada voinicului, Al. Ptuşko); 1958 — *Poema o more* (Poemul mării, I. Solnţeva); 1959 — *Foma Gordeev* (M. Donskoi); 1961 — *Kazaki* (Cazacii, V. Pronin); *Povesti plamennîh let* (Povestea anilor înflăcăraţi, I. Solnţeva); 1962 — *Puti k pricialu* (Drumul spre chei, G. Danelia); 1963 — *Optimisticeskaia tragbedia* (Tragedia optimistă, S. Samsonov); 1970 — *Ostrov Sokroviści* (Insula comorilor, E. Fridman).

ANDRESS, Ursula. Actriţă elveţiană (19.III.1937). Model publicitar. 1953 — debutează în Italia.

FLM: 1953 — *Avventure ed amori di Giacomo Casanova* (Aventurile şi iubirile lui G.C., Steno); 1962 — *Dr. No* (T. Young); 1963 — *Four of Texas* (Cei patru din T., R. Aldrich); *Fun in Acapulco* (Veselie la A., R. Thorpe); 1964 — *She* (Ea, R. Day); 1965 — *La decima vittima* (A zecea victimă, E. Petri); 1967 — *Casino Royal* (J. Huston, K. Hughes, V. Guest, R. Parrish, J. McGrath); 1969 — *Midnight Cowboy* (Cowboy-ul de la miezul nopţii, J. Schlesinger); 1970 — *Perfect Friday* (Vinerea perfectă, P. Hall); 1971 — *Soleil rouge* (Soarele roşu, T. Young).

ANDREWS, Dana (Carver Dan A.). Actor american (Mississippi, 1.I.1912). Din 1938 la Hollywood, ca scenarist. După 1941 joacă roluri principale (lansat de W. Wyler).

FLM: 1940 — *Lucky Cisco Kid* (B. Humberstone); *The Westerner* (Texas, W. Wyler); 1941 — *Tobacco Road* (Drumul tutunului, J. Ford); *Swamp Waters* (Mlaştini, J. Renoir); 1943 — *Ox-Bow Incident* (Incident la O.-B., W. Wellman); 1944 — *Wing and a Prayer* (Aripa şi rugăciunea, H. Hathaway); *The Purple Heart* (Inimă purpurie, L. Milestone); 1946 — *The Best Years of Our Lives* (Cei mai frumoşi ani ai vieţii noastre, W. Wyler); *Boomerang* (E. Kazan); 1949 — *My Foolish Heart* (Inima mea nebună, M. Robson); 1955 — *Strange Lady in Town* (O străină în oraş, M. Le Roy); 1956 — *Beyond a Reasonable Doubt* (Adevărul neverosimil, F. Lang); 1958 — *Curse of the Demon* (Blestemul demonului, J. Tourneur); *Enchanted Island* (Insula încîntătoare, A. Dwan);

Scanned with OKEN Scanner

1963 — *Madison Avenue* (B. Humberstone); 1966 — *The Frozen Dead* (Morții înghețați, H. J. Leger); 1967 — *Il cobra* (Afacerea) Cobra, M. Sequi); 1972 — *Innocent Bystanders* (Martori inofensivi, P. Collinson).

ANDREWS, Julie (J. Welles). Actriță americană (Walton-on-the-Thames, Anglia, 1.X.1934). Musical pe Broadway. Vedetă a filmului muzical american. Premiul « Oscar », 1964 *(Mary Poppins)*.

FLM: 1964 — *Mary Poppins* (R. Stevenson); 1965 — *The Sound of the Music* (Sunetul muzicii, R. Wise); 1966 — *Torn Curtain* (Cortina sfîșiată, A. Hitchcock); *Hawaii* (G. Roy Hill); 1968 — *Star* (R. Wise); 1969 — *Darling Lili* (Bl. Edwards).

ANGHELESCU, Marcel. Actor român (Craiova, 3.XI.1910). Absolvent al Conservatorului de artă dramatică (1933). Din 1937 joacă la București (operetă, apoi teatru). Film din 1943.

FLM: 1949 — *Răsună valea* (P. Călinescu); 1952 — *Lanțul slăbiciunilor* (J. Georgescu, sm); 1953 — *O scrisoare pierdută* (S. Alexandrescu, V. Iliu); 1954 — *Cu Mărincea e ceva* (Gh. Turcu, mm.); 1955 — *Popescu 10 în control* (T. Fericeanu, mm); 1956 — *Pe răspunderea mea* (P. Călinescu); 1957 — *O mică întîmplare* (Gh. Turcu); *Două loturi* (Gh. Naghi, A. Miheles); 1959 — *Băieții noștri* (Gh. Vitanidis, A. Anghel); *Telegrame* (Gh. Naghi, A. Miheles); 1960 — *Dacii* (M. Iacob); *Bădăranii* (S. Alexandrescu, Gh. Naghi); 1961 — *Post restant* (Gh. Vitanidis); 1962 — *Partea ta de vină* (M. Mureșan); 1963 — *Lumină de iulie* (Gh. Naghi); 1964 — *Mofturi 1900* (J. Georgescu); 1966 — *Castelanii* (Gh. Turcu); *Corigența domnului profesor* (H. Boroș); *Steaua fără nume* (H. Colpi); 1972 — *Aventuri la Marea Neagră* (S. Știopul).

animație: (1). Procedeu constînd din fixarea pe peliculă (prin fotografiere sau alte metode) a diverselor faze statice, succesive ale unei mișcări, urmată de proiectarea imaginilor obținute astfel, cu o frecvență normală de 24 fotograme pe secundă. La asemenea viteză ochiul nu mai poate distinge fazele separate, acestea se contopesc și creează impresia unei mișcări continue, senzația de *animare*. *A.* se folosește la filmele de desene animate, filmele cu păpuși sau cartoane decupate, cu obiecte și personaje vii, la filmele de umbre chinezești sau în sistem dectronic. (2). *A.* (film de). Film de ficțiune sau nonficțiune utilizînd în principal procedeele *a.* Într-un anumit sens, filmul de *a.* precede însăși apariția cinematografului: pantomimele luminoase ale lui E. Reynaud din 1891—1893 sînt de fapt filme de animație desenate directe pe peliculă. Procedee specifice *a.* sînt folosite chiar la începuturile cinematografului, în filmele de trucaj al căror părinte este G. Méliès. Despre *a.* propriu-zisă (filmarea imagine cu imagine a unor forme realizate *în acest scop)* putem vorbi abia din 1907, odată cu primele filme ale americanului S. Blackton

și ale francezului E. Cohl. Încă de atunci, filmul de *a.* își descoperă posibilitățile de expresivitate plastică și concizie, disponibilitățile către fantastic și grotesc, către feerie și poezie, abordează variatele formule tehnice (desen, decupaj, păpuși *a.* prin montaj și mișcări de aparat etc.) și structuri dramaturgice (șarja caricaturală, basmul, filmul publicitar și didactic etc.). *A.* epocii interbelice stă sub zodia animismului și antropomorfismului, a serialelor și virtuozității dinamice. Școala americană, strălucit reprezentată de W. Disney, M. Fleischer, P. Sullivan ilustrează bogat această perioadă a *a.* « clasice »; ea consacră un stil, și se impune — prin ritmul și calitățile unei producții de tip industrial — pe ecranele lumii, făcînd dificilă concurența micilor producători, artizani, de pe alte meridiane. Realizările mai modeste și mai puțin difuzate ale unor artiști de talent ca: A. Alexeieff, P. Grimault și Vl. Starevich (Franța); O. Fischinger, L. Reiniger, H. Richter (Germania); K. Dodal și H. Tyrlova (Cehoslovacia); R. Pfenninger (Elveția); G. Pal (Olanda); L. Lye (Anglia); N. P. Hodataev, Al. Ivanov și I. P. Ivanov-Vano (U.R.S.S.) pregătesc explozia *a.* moderne contemporane, caracterizată prin diversificarea stilurilor și manierelor, intelectualizarea și angajarea politico-filozofică la nivelul conținutului de idei, proliferarea unor modalități impuse de noile tehnici și mijloace de difuzare (*a.* pentru televiziune). Printre marii maeștri care au dat strălucire *a.* moderne, menționăm pe: canadianul N. McLaren, cehii J. Trnka, I. Brdecka, B. Pojar, K. Zeman, americanii J. Hubley și S. Bosustow, polonezii W. Borowczyk și J. Lenica, iugoslavii D. Vukotić și V. Mimica, englezii D. Williams, J. Hallas, G. Dunning. În România, la 5 aprilie 1920, a avut loc prezentarea primului film autohton de *a.*, *Păcală în lună*, de A. Petrescu; pînă prin 1950 putem descifra o etapă artizanală, ilustrată de peliculele lui Petrescu, M. Iorda și alții, iar apoi etapa producției cinematografice socialiste, încununată, începînd din 1957 (Marele premiu la Festivalul de la Cannes, pentru filmul lui Ion Popescu-Gopo — *Scurtă istorie*), cu numeroase distincții internaționale. Din 1966 România (Mamaia) găzduiește alternativ cu Franța (Annecy) și Jugoslavia (Zagreb) cel mai important festival de specialitate.

ANNABELLA (Suzanne Charpentier). Actriță franceză (La Varonne — Saint-Hilaire, 14.VII.1909). 1927 — debutează în *Napoleon*. Roluri de ingenuă. 1938—1947 se stabilește și turnează în S.U.A. Reîntoarsă în Europa filmează în Spania și Franța. Se retrage în 1950. Cupa « Volpi », Veneția, 1936 (*Armele veghează*).

Scanned with OKEN Scanner

FLM: 1927 — *Napoléon* (A. Gance); *Maldonné* (J. Grémillon); 1930 — *Romance à l'inconnue* (Romanța necunoscutei, L. Barberis); 1931 — *Un soir de rafle* (O razie în Paris, C. Gallone); *Le Million* (Milionul, R. Clair); 1932 — *Marie, légende hongroise* (Prima dragoste / Maria, P. Fejös); *Quatorze Juillet* (14 iulie, R. Clair); 1934 — *La bataille* (Bătălia, N. Farkas); 1935 — *Veille d'arme* (Armele veghează / Puterea dragostei, M. L'Herbier); *La bandera* (Nopți marocane, J. Duvivier); 1937 — *Under the Red Robe* (Sub roba roșie, V. Sjöstrom); *Suez* (A. Dwan); 1938 — *Hotel du Nord* (Amanții, M. Carné); 1946 — *13 rue Madeleine* (Str. M. 13, H. Hathaway); 1947 — *Eternel conflit* (Eternul conflict, G. Lampin); 1950 — *Don Juan* (S. de Heredia).

anșeneu: v. **înlănțuire.**

ANTONIONI, Michelangelo. Regizor italian (Ferrara, 29.IX. 1912). Studii universitare de economie. Ziarist. Asistent de regie și scenarist al lui Rossellini (*Întoarcerea pilotului*), Carné (*Trubadurii diavolului*), Visconti (*Procesul M. Tarnowska*, neterminat), De Santis (*Vînătoarea tragică*), Fellini (*Șeicul alb*). Cronică de film la « Corriere Padano », « Cinema », « Bianco e Nero ». Debutează ca regizor în 1943 cu *Oamenii Padului*; 1950: primul lung-metraj, *Cronica unei iubiri*, aparent un film « negru » despre un adulter și o crimă, în fond, punerea în discuție, pe fundalul unor realități sociale limpede creionate, a problemelor cuplului, moralei și sentimentelor. Îi urmează *Prietenele*, portret feminin colectiv din lumea burgheziei mondene și artistice; apoi, *Strigătul*, un studiu psihologic despre un muncitor care caută fericirea pierdută, înțelegerea și dragostea, și pe care perspectiva însingurării îl îngrozește. Trilogia *Aventura*, *Noaptea*, *Eclipsa* îl va impune pe primul plan al cinematografului contemporan, atît prin afirmarea unei modalități de expresie originală, cît și prin profunzimea implicațiilor examenului psihologic-social ce-l întreprinde. Urmărind evoluția unui caracter, sau momentul de cumpănă al unei conștiințe, zbuciumul permanent, declanșat de nevoia omului de a comunica cu semenii săi, *A.* supune unei radiografii necruțătoare existența omului de azi. *Deșertul roșu* (primul său film color) și apoi *Blow-Up* împinge demonstrația pînă la ultimele consecințe: neputincios în fața problemelor pe care i le pune lumea sa, omul societății moderne, își caută o realitate interioară, ca ultim refugiu, și el efemer. Optica artistului italian are o dominantă evident tragică. Sugerînd cauzele eșecului eroilor săi, denunțînd iluziile lor, creînd acea relație specifică « de compasiune, de comprehensiune reciprocă într-o resemnare care nu e slăbiciune, ci singura forță care le permite acestor oameni să rămînă legați de viață și să se opună catastrofei », *A.* își definește o

viziune umanistă, « sinceră şi coerentă cu sine, onestă şi curajoasă faţă de ceilalţi oameni ». Filmele sale au deschis noi perspective artei cinematografice prin abandonarea limbajului tradiţional, renunţarea la anecdotă şi utilizarea consecventă a dedramatizării (« fluxul gîndurilor şi asociaţiilor mentale în locul cursului evenimentelor, fluxul conştiinţei în locul eroilor unici, simultaneitatea stărilor de spirit şi analiza mecanismului psihic în locul descrierii aparatului psihic al personajelor » — G. Aristarco), prin practicarea unui cinematograf al comportamentului (de aci şi necesitatea interioară a unei tehnici specifice, caracterizată prin folosirea *planurilor lungi*, a profunzimii *cîmpului*, prin considerarea, ca un singur tot, a sunetului, luminii, personajelor şi decorului). Investigaţia psihologică nuanţată şi aprofundată, i-a făcut pe unii critici să vorbească în cazul său despre un « cinematograf literar » sau despre o apartenenţă la domeniul « cine-romanului ». Alţi exegeţi văd însă în opera sa momentul reîntoarcerii la cele mai bune tradiţii ale « specificităţii cinematografice », pe care o întreagă epocă a « filmului-dialog » a ignorat-o. « Leul de argint », Veneţia, 1955 *(Prietenele)*; premiul juriului, Cannes, 1960 *(Aventura)*; « Ursul de aur », Berlin, 1961 *(Noaptea)*; premiul special al juriului, Cannes, 1962 *(Eclipsa)*; « Leul de aur », Veneţia, 1964 *(Deşertul roşu)*; Marele premiu, Cannes, 1967 *(Blow-Up)*.

FLM: 1943—1947 — *Gente del Po* (Oamenii Padului, sm.); 1948 — *N.U.* (Curăţenia oraşului, sm); *Superstizione* (Superstiţie, sm); *L'amorosa menzogna* (Mincinoasa îndrăgostită); 1950 — *La villa dei monstri* (Vila monştrilor, sm.); *La funivia del Faloria* (Funicularul din F., d.); *Cronaca di un amore* (Cronica unei iubiri); 1952 — *I vinti* (Învinşii); 1953 — *La signora senza camelie* (Dama fără camelii); *L'amore in città*, fs. (Dragoste în oraş, sc. *Tentativă de sinucidere*); 1955 — *Le amiche* (Prietenele); 1957 — *Il grido* (Strigătul); 1959 — *L'avventura* (Aventura); 1960 — *La notte* (Noaptea); 1962 — *L'eclisse* (Eclipsa); 1964 — *Il deserto rosso* (Deşertul roşu); 1965 — *Le tre volte*, fs (Cele 3 feţe); 1966 — *Blow-Up*; 1969 — *Zabriskie Point*; 1972 — *Chung Kuo* (China, d).

ANTRACT (Entr'acte), Franţa, 1924. *R:* René Clair; *S:* Francis Picabia; *I:* Jimmy Berliet; *M:* Erik Satie; *Int:* Jean Borlin, Eriis, Man Ray, Marcel Duchamp, Marcel Achard, Georges Charensol. Plecînd de la intenţia unei completări cinematografice pentru un spectacol de balet, acest scurtmetraj poetic de factură avangardistă a devenit în istoria filmului un reper important, « un film care traduce visul şi evenimentele nematerializate care se petrec în conştiinţa noastră » (Picabia). *A.* păstrează astăzi, dincolo de gustul pentru metaforele surprinzătoare şi efectele de şoc, umorul de calitate, « bucuria de a trăi, de a inventa

fără nici o opreliște, de a izbucni în rîs » (Clair).

ANUL TRECUT LA MARIENBAD (L'année dernière à Marienbad). Franța, 1961. *R:* Alain Resnais; *S:* Alain Robbe-Grillet; *I:* Sacha Vierny; *D:* Jacques Saulnier; *M:* Francis Seyrig; *Int.:* Delphine Seyrig, Giorgio Albertazzi, Sacha Pitoëff, Françoise Spira. Filmul lui Resnais este un studiu poetic al « spațiului și timpului pur mentale, cele ale visului, sau ale memoriei și ale întregii vieți afective », cum spune scenaristul. În spiritul metodei potrivit căreia totul e fondat pe funcționarea irațională a memoriei și imaginației, iar legăturile narațiunii tradiționale bazată pe cauzalitate și pe o anume cronologie a anecdotei nu interesează, filmul acesta singular apare ca un exercițiu de stil pe care talentul realizatorilor l-a investit cu valori de capodoperă. Personajul central își imaginează un « an trecut » cînd ar fi cunoscut-o pe femeia cu care s-a reîntîlnit acum, pe coridoarele tăcute ale unui palat baroc și pe splendidele alei ale parcului ce-l înconjură. În jocul caleidoscopical « timpurilor», într-un amestec de viziuni și vise, de obsesii și elemente stranii, filmul nu mai este nici demonstrație, nici dezbatere, ci doar scufundare în lumea reveriei, un studiu exemplar al proceselor vieții interioare. Năzuința vagă spre dragoste, dorința de evadare din convenințe și trîndăvii moarte pot fi cu greu deslușite, dar ele se trădează totuși în substanța poetică, muzicală și plastică a operei. Voit teatrală în solemnitatea expresiei și caracterizată prin imagini statice, mișcări încetinite, *secvențe* supraexpuse pînă la alb incandescent *(solarizări)* clar-obscururi misterioase, complexități subtile în montajul vizual-auditiv, mișcări de aparat savant raportate la spațiu — realizarea lui Resnais reprezintă un important cîștig pe tărîmul traducerii monologului interior în fapt filmic. « Leul de aur », Veneția, 1961.

aparat de filmare: sistem mecano-optic complex care permite înre-

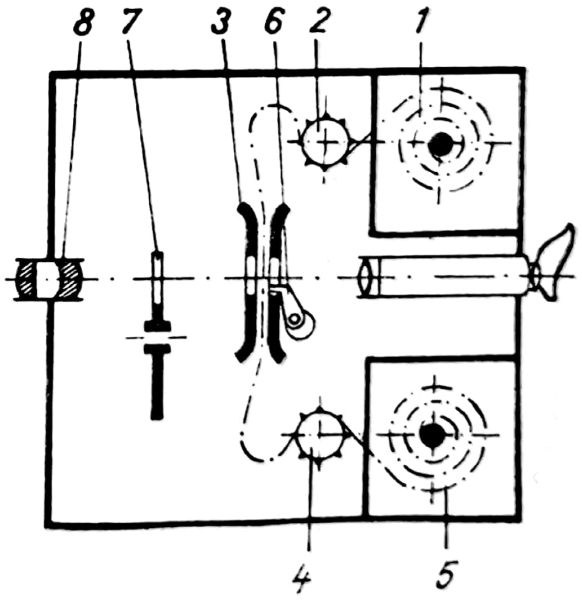

Fig. 3. Schema de principiu a unui aparat de filmare.

Scanned with OKEN Scanner

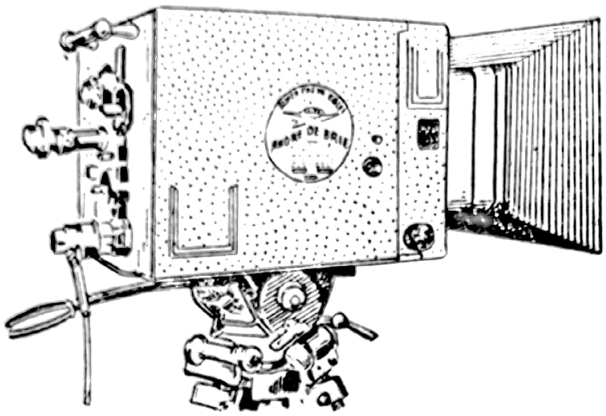

Fig. 4. Aparat de studio « Super-Parvo-Color ».

gistrarea unor imagini *(fotograme)* succesive pe peliculă. Se compune din următoarele elemente funcționale: corpul aparatului, mecanismele de transport continuu și discontinuu al peliculei, sistemul

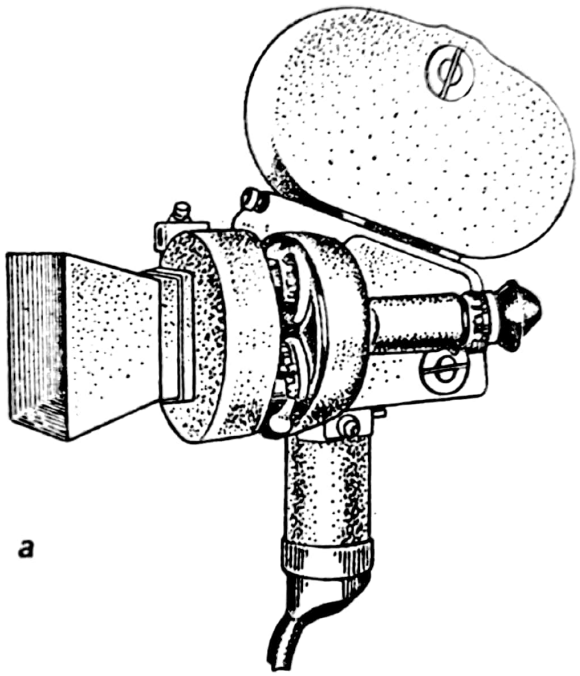

a

Fig. 5. Aparatul portabil « Arriflex 35»: *(a)* — Vedere generală;

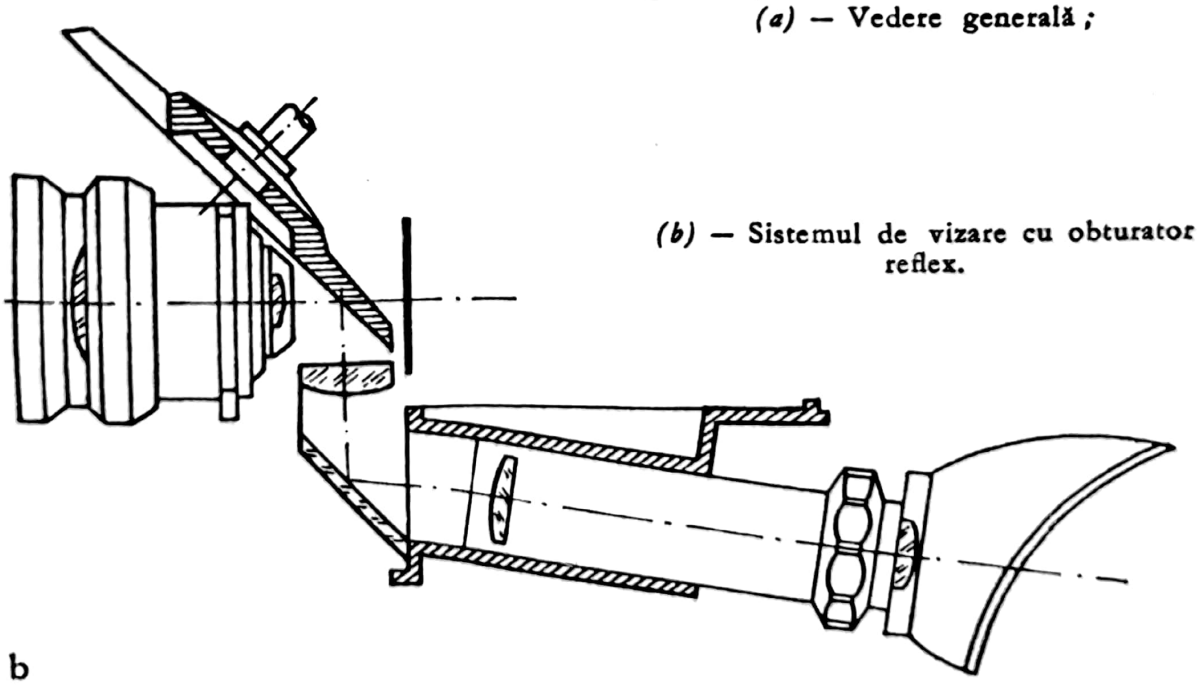

b

(b) — Sistemul de vizare cu obturator reflex.

Scanned with OKEN Scanner

de antrenare al tuturor mecanismelor; *obturatorul; obiectivul* cu sistemele de reglaj al *diafragmei* şi al clarităţii, mecanisme de control al diverşilor parametri de filmare (frecvenţa de filmare, metrajul tras, deschiderea obturatorului etc.), sistemul de *vizare* etc. Modul de funcţionare al *a. de f.* este ilustrat schematic în desenul alăturat (fig. 3): pelicula neexpusă se desfăşoară în mod continuu de pe bobina din caseta debitoare (1), trece de *tamburul de tracţiune* (2), face o *buclă* liberă şi intră în canalul filmului (3), unde efectuează o mişcare sacadată, antrenarea fiind asigurată de *grifă* (6); după o a doua buclă liberă şi trecerea *tamburului de reţinere* (4), pelicula se înfăşoară în *caseta receptoare* (5); expunerea are loc în timpul staţionării peliculei în canalul filmului, care coincide cu semiperioada de deschidere a *obturatorului* (7) plasat în spatele *obiectivului* (8). În timpul filmării, imaginea se controlează cu ajutorul sistemului de *vizare*. Fără a face o clasificare sistematică a *a. de f.*, indicăm mai jos aparatele cel mai frecvent utilizate în producţia cinematografică: « aparatul silenţios » de platou pentru filmări în *priză directă* de sunet, « aparatul portabil », pentru filmări de exterior şi reportaje, aparatul pentru *filmări combinate*. Din punct de vedere utilitar principalele criterii care determină calitatea *a. de f.* sînt următoarele: stabilitatea imaginii la diferite viteze de filmare, sistemul de vizare, silenţiozitatea, sistemul de schimbare a obiectivelor *(turela)* şi a casetelor de film, greutatea scăzută etc. (v. fig. 4 şi 5).

aparat de proiecţie: utilaj cinematografic complex care asigură proiectarea succesivă a *imaginilor înregistrate* pe peliculă şi redarea *fonogramelor* respective. Tipurile cele mai răspîndite de *a. de p.* sînt cele pentru peliculă normală (35 mm) şi pentru diferite formate de film îngust. La proiecţia filmelor pe 70 mm se folosesc *a. de p.* universale (70 mm, 35 mm normal şi 35 mm ecran lat). Principalele elemente constructive ale *a. de p.* (v. fig. 6) sînt următoarele: *capul de proiecţie* (1); *casetele debitoare* (2) şi *receptoare* (3); *lanterna* (4); *sistemul optic* (5); *sistemul de redare a sunetului* (6); *suportul-consolă* (7); *motorul de antrenare* (8) şi *sistemul de comandă* (9). *A. de p.* este prevăzut cu o serie de sisteme mecanice, optice şi electrice, care asigură diverse funcţii importante ca: antrenarea peliculei, reglarea iluminării, a clarităţii imaginii şi a volumului sonor; blocarea aparatului în cazuri de avarii; trecerea automată a proiecţiei de la un aparat la altul; răcirea lanternei. Ca sursă de lumină se foloseşte cel mai des arcul electric. La *a. de p.* pentru filme înguste se pot

Scanned with OKEN Scanner

folosi și becuri de incandescență speciale, cu filament compact. Cele mai moderne *a. de p.* (Bauer, Philips etc.) sînt înzestrate cu becuri cu xenon, care emit lumină în impulsuri, reducîndu-se considerabil consumul de energie și încălzirea aparatului (v. și *proiecție cinematografică*).

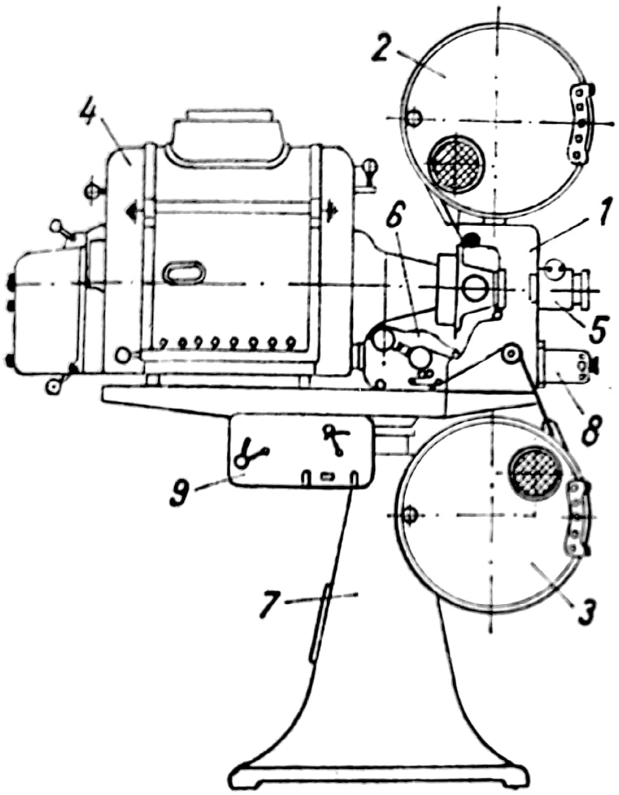

Fig. 6. Vedere generală a unui aparat de proiecție cu sunet.

ARBUCKLE, Roscoe (zis **FATTY**). Actor american (Smith Center — Kansas, 24.III.1881; New York, 29.VI.1933). Una din marile vedete ale comediei burlești, lansată de Mack Sennett la începuturile filmului mut. Obscur actor de teatru, își îndreaptă atenția spre cinematograf încă din 1908. Angajat la compania « Keystone » începe să turneze filme în care are ca parteneri pe Mabel Normand, Ford Sterling și Chester Conklin, precum și pe Charles Chaplin (*Charlot face cinematograf* și *Charlot și Fatty boxeri*). Din 1916, regizor. În 1921, pe cînd popularitatea lui era la apogeu, cariera i-a fost brusc curmată de un scandal și o campanie de presă ostilă. A mai obținut unele roluri secundare și a realizat cîteva filme cu Eddie Cantor (a activat o perioadă de timp sub numele de John William Goodrich).

FLM: 1916 — *Fatty and Mabel Adrift* (F. și M. în voia valurilor, R. Arbuckle); **1919 — *The Garage*** (Garajul, R. Arbuckle); **1921 — *Brewster's Millions*** (Milioanele lui B. J. Henabery); ***Crazy to Marry*** (Nebun după căsătorie, J. Cruze); **1927 — *The Red Mill*** (Moara roșie, R. Arbuckle); **1931 — *Smart Work*** (Muncă grea, R. Arbuckle); **1932 — *Mother's Holiday*** (Ziua mamei, R. Arbuckle).

arhivă de film (cinematecă, filmotecă, muzeu al filmului): instituție de conservare a patrimoniului cinematografic, bază a cercetării în domeniul științei filmului și a răspîndirii culturii cinematografice, cuprinzînd colecții de filme și de diferite materiale docu-

mentare privind istoria cinematografului (fotografii, afișe, material publicitar, cărți etc.). Filmele din *a.* sînt prezentate publicului în săli specializate, fiind adesea însoțite de conferințe, expoziții retrospective ș.a. Printre cele mai însemnate *a. de f.* din lume se numără *Cinémathèque Française* (Paris), *Museum of Modern Art Film Library* (New York), *Gosfilmofond* (Moscova), *British Film Institute* (Londra) ș.a. În anul 1938 a fost înființată *Federația Internațională a Arhivelor de Film (F.I.A.F.)* care dezvoltă cooperarea membrilor ei, promovează arta și cultura cinematografică. Din *F.I.A.F.* face parte și *Arhiva Națională de Filme* din România *(A.N.F.)*, înființată în anul 1957, care posedă: o colecție de cca. 6.000 filme de lung-metraj și aproximativ 26.000 acte de scurt-metraje (de ficțiune, documentare și film-document); o bibliotecă documentară cu peste 20.000 de cărți și colecții de periodice, cca 240.000 fotografii, 18.000 afișe și alte materiale privind cinematografia națională și mondială. *A.N.F.* organizează activitatea de cinematecă, sprijină cercetarea științifică, activitatea de cultură cinematografică din cinecluburi, universități populare, de la radio și televiziune, editează cataloage de filme și publicații, studii de specialitate etc. rezultînd din cercetarea științifică proprie.

ARLETTY (Arlette-Léonie Bathiat). Actriță franceză (Courbevoie, Paris, 15.V.1898). Muncitoare într-o fabrică de muniții, apoi dactilografă. 1920: debutează ca actriță de comedie. Film din 1930. Se afirmă în primii ani ai sonorului în filmele lui Marcel Carné.

FLM: 1930 — *Un chien qui rapporte* (Un ciine care aduce venituri, J. Choux); 1933 — *La guerre des valses* (Farmecul unui vals L. Berger); 1935 — *Amants et voleurs* (Amanți și hoți, R. Bernard); 1936 — *Faisons un rêve* (Triunghiul, S. Guitry); 1938 — *Hôtel du Nord* (Amanții, M. Carné); 1939 — *Le jour se lève* (Noaptea amintirilor, M. Carné); 1941 — *Madame Sans-Gêne* (R. Richbé); 1942 — *Bolero* (J. Boyer). 1942—43 — *Les visiteurs du soir* (Trubadurii diavolului, M. Carné); 1945 — *Les enfants du paradis* (Copiii paradisului, M. Carné); 1946 — *La fleur de l'âge* (Floarea vîrstei, M. Carné); 1949 — *Portrait d'un assassin* (Portretul unu asasin, B. Roland); 1951 — *L'amour, madame* (Dragostea, doamnă, G. Grangier); 1954 — *Le grand jeu* (Jocul cel mare, R. Siodmak); *L'air de Paris* (Aerul P., M. Carné); 1956 — *Mon curé chez les pauvres* (Parohia mea la săraci, H. Diamant-Berger); 1958 — *Un drôle de dimanche* (O duminică nostimă, M. Allégret); 1962 — *La Gamberge* (N. Carboneaux).

ARNHEIM, Rudolf. Teoretician german (Berlin, 4.VII.1904). Stabilit din 1938 în S.U.A. Predă psihologia la Facultatea de artă teatrală și cinematografică a Universității Berkeley din California. A scris o carte asupra psihologiei perceperii artistice *(Arta și*

Scanned with OKEN Scanner

perceperea vizuală) precum și o serie de eseuri printre care un loc deosebit îl ocupă *Nuovo Laocoonte* (apărut în revista « Bianco e Nero », 1938). În ediția revăzută a lucrării sale fundamentale *Filmul ca artă*, *A.* analizează deosebirile dintre imaginea filmică și cea reală, stabilind factorii care disting cinematograful de reproducerea mecanică a realității. Acești factori de diferențiere, numiți de A. « mijloace formative », derivă din proiecția bidimensională pe ecran a unor corpuri tridimensionale, din omisiunea culorii, din iluminare, din cadraj, din discontinuitatea spațială și temporală a reprezentării filmice a realității, obținută prin montaj etc. Considerînd că cinematograful sonor, în culori și stereoscopic, elimină în mare parte « mijloacele formative », apropiind filmul de copierea realității, *A.* se opune acestor perfecționări tehnice, pe care le compară cu o « bombă lansată asupra unei catedrale » (filmul mut). Alături de Balázs, Eisenstein și Pudovkin, *A.* este unul dintre « clasicii » esteticii filmului.

Bibl: *Film als Kunst*, 1932; *Art and Visual Perception — A psychology of the Creative Eye*, 1954; *Film as Art*, 1958.

ARNOUL, Françoise (F. Anette Gautsch). Actriță franceză (Constantine, Algeria, 3.VI.1931). Film din 1950.

FLM: 1950 — *L'épave* (Epava, W. Rozier); 1951 — *La maison Bonnadieu* (Casa B., C. Rim); 1952 — *Les amants de Tolède* (Amanții din T., H. Decoin); 1954 — *Les amants du Tage* (Amanții de pe fluviul T., H. Verneuil); 1955 — *French-Cancan* (J. Renoir); *Si Paris nous était conté* (Dacă P. ne-ar fi povestit, S. Guitry); *Des gens sans importance* (Oameni fără importanță, H. Verneuil); 1957 — *Sait-on jamais* (Nu se știe niciodată, R. Vadim); 1958 — *La chatte* (Pisica, H. Decoin); 1960 — *La chatte sort ses griffes* (Pisica își scoate ghearele, H. Decoin); 1961 — *Les parisiennes* (Pariziencele, M. Allégret); 1962 — *Le diable et les dix commandements* (Diavolul și cele zece porunci, J. Duvivier); 1964 — *A couteaux tirés* (Cu cuțitele scoase, Ch. Gérard); 1966 — *Der Kongress amüsiert sich* (Congresul se amuză, G. von Radvanyi); *Le dimanche de la vie* (Duminica vieții, J. Herman); 1972 — *La main occulte* (Mîna ocultă) R. Vauthier).

arta (a șaptea): termen folosit curent pentru a desemna arta cinematografică. A fost introdus de teoreticianul francez de origine italiană Ricciotto Canudo, al cărui eseu, *Manifestul celor șapte arte* (1911), este considerat drept actul de naștere al esteticii filmului.

artă (film de): specie de film documentar avînd ca scop investigarea cinematografică a diferitelor manifestări de artă (îndeosebi plastică). Folosind mijloacele expresiei cinematografice filmul de *a.* poate fi o simplă ilustrare sau poate depăși ilustrativismul, ajungînd la ana-

liză şi interpretare, dezvăluind noi dimensiuni estetice operei prezentate. Printre cele mai cunoscute realizări ale genului: filmele italianului Luciano Emmer după *Paradisul terestru* de Bosch şi după frescele lui Giotto; *Van Gogh*, *Guernica* şi *Gauguin* de Alain Resnais; *Dezastrele războiului* (după Goya) de Pierre Kast; *Misterul Picasso* de H.G. Clouzot ş.a. În România realizează filme de *a.*: Ion Bostan *(Nicolae Grigorescu, Theodor Aman, Uciderea pruncilor)*; Nina Behar *(Luchian, Universuri picturale)*; Erich Nussbaum *(Ciucurencu, Brâncuşi la Tg. Jiu)* ş.a.

asincron: v. **sincron.**

asistent: ajutorul regizorului sau al operatorului de imagine, al scenografului, monteurului, pictorului de costume, operatorului de sunet. Asistenţii principali poartă şi denumirea de secunzi. Atribuţiile *asistenţilor de regie:* participarea la alegerea actorilor şi a figuraţiei, organizarea probelor cu actorii, organizarea scenelor de figuraţie şi a planului secund al cadrelor, realizarea foii de montaj a filmului, întocmirea unor documente necesare evidenţei producţiei etc. *Asistentul operatorului de imagine* conduce munca maistrului de lumini şi a muncitorilor ce deservesc utilajele şi instalaţiile necesare filmării, efectuează mişcările de aparat, răspunde de justeţea cadrajului şi de claritatea imaginii, ia în primire pelicula necesară, execută punerea la punct a imaginii, face măsurătorile de distanţă şi lumină etc. Primul asistent al operatorului de imagine se numeşte *cameraman.* De regulă, creatorii din domeniul filmului de ficţiune îşi încep activitatea prin efectuarea unui stagiu de asistenţă.

ASQUITH, Anthony. Regizor englez (Londra, 9.XI.1902; Londra, 20.II.1968). Absolvent al Universităţii din Oxford. Specializare la Hollywood. 1928 — debutează cu *Vînătorul de stele*, o producţie de inspiraţie burlescă. Numeroase ecranizări după piese de teatru (Shaw, Wilde). « Ursul de bronz », Berlin, 1951 *(Suflete împietrite).*

FLM: 1928 — *Shooting Stars* (Vînătorul de stele, col. A. Bramble); 1930 — *A Cottage on Dartmoor* (O căsuţă la D.); 1931 — *Tel England* (Asediul Dardanelelor); 1935 — *Forever England* (Pentru totdeauna Anglia); 1938 — *Pygmalion;* 1943 — *We Dive at Dawn* (Ne scufundăm); 1944 — *Fanny by Gaslight* (În umbra felinarului); 1945 — *The Way to the Stars* (Drumul spre stele); 1950 — *The Woman in Question* (Femeia în chestiune); 1951 — *The Browning Version* (Suflete împietrite); 1952 — *The Importance of Being Earnest* (Ce înseamnă să fii onest); 1954 — *Court Martial* (Curtea marţială); 1957 — *Orders to Kill* (Ordin să ucizi); 1959 — *Libe* (Defăimare); *Doctor's Dilemma* (Doctorul în dilemă); *The Guns of Darkness* (Armele întunericului); 1960 — *The Millionairss* (Milionara); 1961 — *Two Living, One Dead* (Doi

trăiesc, unul a murit); 1963 — *The V.I.P.S.* 1965 — *The Yellow Rolls-Royce* (R. R. galben)

ASTAIRE, Fred (Frederick E. Austerlitz). Actor, dansator, coregraf american (Omaha-Nebraska, 10.V.1899). Studii de balet la New York. 1933 — debutează în cinematografie. Se impune într-o serie de comedii muzicale, avînd ca partenere pe Ginger Rogers (pînă în 1939), Lucille Bremer, Judy Garland, Leslie Caron, Cyd Charisse, Audrey Hepburn ș.a. Apariții TV. Prin *A.* dansul modern american dobîndește notorietate în cîmpul celei de a 7-a arte.

FLM: 1933 — *Dancing Lady* (Venus dansează, R. Z. Leonard); 1934 — *The Gay Divorce* (Divorțul vesel, M. Sandrich); 1935 — *Roberta* (W. Seiter); *Top Hat* (Piccolino, M. Sandrich); 1936 — *Follow the Fleet* (Veniți cu flota, M. Sandrich); *Swing time* (Swing, M. Sandrich); 1937 — *Shall we dance?* (Invitație la dans, M. Sandrich); *A Damsel in Distress* (Valetul și contesa, G. Stevens); 1938 — *Carefree* (Amanda, M. Sandrich); 1939 — *The Story of Vernon and Irene Castle* (Farandola, H. C. Potter); 1940 — *Broadway Melody of 1940* (Dansez pentru tine, N. Taurog); 1942 — *Holiday Inn* (Hanul melodiilor, M. Sandrich); *You Were Never Lovelier* (N-ai fost niciodată mai frumoasă, W. Seiter); 1946 — *Ziegfeld Follies* (V. Minnelli); 1953 — *The Band Wagon* (Orchestra, V. Minnelli); 1955 — *Daddy Long Legs* (Tata picioare lungi, J. Negulescu); 1957 — *Funny Face* (Mutră nostimă, S. Donen) 1959 — *On the Beach* (Ultimul țărm, S. Kramer); 1960 — *The Notorious Landlady* (O proprietăreasă ciudată, R. Quine): 1962 — *The Pleasure of His Company* (Plăcerile societății sale, G. Seaton); 1968 — *Finians Rainbow* (Curcubeul lui F., F. Ford Coppola).

ASTRUC, Alexandre. Regizor, teoretician, scenarist, romancier francez (Paris, 13.VII.1923). Licență în drept și filologie. Semnează cronici cinematografice în « Combat » și « L'Ecran Français ». Fondează un cineclub patronat de J. Cocteau: « Obiectiv 49 ». În teoria filmului s-a făcut cunoscut mai ales prin celebra formulă « cinéma-stylo » — cinematograf eliberat de « tirania vizualului » și « devenit un mijloc de scriere la fel de suplu și la fel de subtil ca limbajul scris ». Mențiune specială, Cannes, și premiul Louis Delluc, 1952 *(Perdeaua purpurie)*.

FLM: 1949 — *Aller-Retour* (Dus-întors); *Ulysse;* 1951 — *Le rideau cramoisi* (Perdeaua purpurie); 1955 — *Les mauvaises rencontres* (Întîlnirile primejdioase); 1958 — *Une vie* (O viață); 1960 — *La proie pour l'ombre* (Realitate și închipuire); 1961 — *L'éducation sentimentale* (Educația sentimentală); 1965 — *Evariste Gaulois ou' l'éloge des mathématiques* (E. G. sau elogiul matematicii, sm); 1965 — *La longue marche* (Marșul cel lung); 1967 — *Flammes sur l'Adriatique* (Flăcări deasupra Adriaticei).

A ȘAPTEA PECETE (Det sjunde Inseglet). Suedia, 1956. *R;* *S.:* Ingmar Bergman: *I;* Gunnar Fischer; *D:* P. A. Lundgreen; *M:* Erik

Nordgreen; *Int.* Max von Sydow, Gunnar Björnstrand, Nils Poppe, Bibi Andersson, Bengt Ekerot. Ambiția bergmaniană mărturisită, aceea de « a picta ca autorii frescelor țărănești medievale », dînd glas, « într-o modalitate fantastică și alegorică, bucuriilor, întrebărilor și spaimelor etern umane », se realizează deplin în acest film. Istoria cavalerului care se întoarce acasă din cruciadă și străbate ținuturi pustiite de ciumă — drum la capătul căruia va întîlni moartea — cuprinde elemente de artă veche și folclor nordic, afirmînd în acest spirit, sub jocul enigmatic al alegoriilor și în ciuda unei concluzii aparent agnostice, o mistică mai presus de puterea morții, tipic bergmaniană. Compozițiile plastice remarcabile, de factură expresionistă, impun cîteva secvențe antologice: scenele populare, procesiunea penitenților, parada saltimbancilor, jocul de șah cu moartea; o strălucire stranie scaldă filmul, accentuînd printr-o luminozitate necruțătoare și prin folosirea repetată a solarizărilor tensiunea acelei « lumi fără aer », din filmul pe care unii comentatori îl consideră *Faust*-ul lui Bergman.

ATACUL TRENULUI (The Great Train Robbery). S.U.A., 1903. *R*: Edwin *S*. Porter; S: Billy Martinetti; *Int:* George Barnes, A.C. Abadie, Marie Murray, G.M. Anderson. Considerat ca cel dintîi western din istoria filmului american, *A.T.* este povestea unei crime și a unui atac banditesc soldat cu prinderea răufăcătorilor. Păstrînd reminiscențe teatrale în realizarea scenelor de interior, filmul probează, încă în epoca primelor începuturi, cîteva importante calități specific cinematografice: ritmarea montajului prin alternarea acțiunilor paralele și întrebuințarea « prim-plan »-ului, amplitudinea unghiului de filmare, abilitatea îmbinării elementului melodramatic cu cel spectacular.

ATALANTA (L'Atalante / Le chaland qui passe). Franța, 1934. *R:* Jean Vigo; *S:* Jean Guinée; *I:* Boris Kaufman; *D:* Francis Jourdain; *M:* Maurice Jaubert; *Int:* Jean Daste, Dita Parlo, Michel Simon, Gilles Margaritis, René Blech, frații Prévert. Acceptînd un scenariu anonim impus de finanțatori, Vigo improvizează istoria unei tinere perechi care-și trăiește începutul căsniciei pe un șlep. Femeia se plictisește, părăsește vasul, dispare, rătăcește la întîmplare prin Paris; în cele din urmă cei doi soți se regăsesc fericiți. Îndrăzneț în raport cu producțiile vremii, filmul a fost remaniat la cererea producătorilor. Cu toate că versiunea primă nu a mai putut fi reconstituită, opera continuă să se situeze și astăzi printre cele mai puțin obiș-

Scanned with OKEN Scanner

nuite realizări ale ecranului. Trei linii se întrețes într-un subiect desfășurat cu aparența unei lipse de finalitate: analiza raporturilor dintre tineri; descrierea bizareriilor marinarului bătrîn care și-a alcătuit în cabină, din obiecte exotice, un fel de muzeu al tuturor ciudățeniilor din lume; și, în fine, evocarea locurilor de-a lungul cărora înaintează șlepul. Terminată în anul morții premature a realizatorului, *A.* — opera unui « mare poet al realității » (J. Mitry) — deși cade la public, înregistrează ulterior unul din cele mai importante succese de stimă din istoria cinematografiei.

A TRĂI (Ikiru). Japonia, 1952. *R:* Akira Kurosawa; *S:* Shindu Hashimoto, Hideo Oguni, A. Kurosawa; *I:* Asaiki Nakai; *D:* So Matsuyama; *M:* Fumio Mayasaka; *Int:* Takashi Shimura, Nobuo Kaneko, Kyoto Seki, M. Kobori, K. Urabe. Eroul lui Kurosawa, mic funcționar administrativ, aflînd că suferă de o boală incurabilă încearcă în preajma morții să-și explice pentru ce a trăit, pentru ce trăiesc oamenii din jur, încearca să trăiască cu adevărat ultimele sale zile. Luciditatea critică, proprie situației-limită în care se află personajul, potențează setea de cunoaștere, de înțelegere și face din întîlnirea cu viața nocturnă a orașului modern, pe care umilul slujbaș n-o cunoscuse niciodată, o experiență amară, dureroasă. Cea de-a doua parte a filmului creează un nou contur personajului, elogiind lupta sa tenace pentru a realiza înainte de moarte ceva util oamenilor: un loc de joacă pentru copiii unui cartier sărac. Acțiunea în virtutea unui țel social, fie el cît de modest, l-a înzestrat pe erou cu o energie vitală neașteptată, cu forța de autodepășire. Puterea de evocare, simplitatea tratării, observarea socială a mediilor cu care eroul intră în contact (cel birocratic, cel al micii burghezii, al paraziților și al sărăcimii) și, în fine, creația magistrală a protagonistului (T. Shimura) au impus filmul ca una dintre operele remarcabile produse de cinematografia japoneză.

AUER, Mischa. Actor american (Petersburg, Rusia, 17.XI.1905; Roma, Italia, 4.III.1967). Studii de artă și literatură la Petersburg, apoi la New York. Actor de teatru pe Broadway, debutează în cinematografie către sfîrșitul perioadei mute.

FLM: 1930 — *The Benson Murder Case* (Cazul criminal B., F. Tuttle); 1935 — *The Lives of a Bengal Lancer* (Bengali, H. Hathaway); 1936 — *My Man Godfrey* (Valetul domnișoarei, Gr. La Cava); 1938 — *You Can't Take It With You* (Nu o poți lua cu tine, Fr. Capra); 1940 — *Seven Sinners* (Șapte păcate, T. Garnett); *Trail of the Vigilantes* (Drumul vigilenței, A. Dwan); 1941 — *The Flame of New-Orleans* (Pasiunea fatală,

R. Clair); *Hellzapoppin* (H. C. Potter); 1945 — *And Then There Were None* (Zece negri mititei, R. Clair); 1949 — *Al diavolo la celebrità* (A dracului celebritate, Steno, M. Monicelli); 1955 — *Confidential Report / Mr. Arkadin* (Dosarul secret, O. Welles); *Cette sacrée gamine* (Un drac de fată, M. Boisrond); 1957 — *Mannequins de Paris* (Manechinele din P., A. Hunebelle); *La polka des menottes* (Polca cătușelor, R. André); *Nathalie* (Christian-Jaque); *A pied, à cheval et en spoutnik* (Pe jos, călare și în sputnik, J. Dréville); 1962 — *Les femmes d'abord* (Mai întîi femeile, R. André); 1964 — *Queste pazze, pazze, pazze donne* (Aceste femei nebune, nebune, nebune, M. Girolami); *Che fine ha fatto Totò Baby?* (Ce s-a întîmplat cu T.B.?, O. Alessi); 1965 — *I due mafiosi* (Cei doi mafioți, G. Simonelli); 1966 — *Per amor, per magia* (Pentru dragoste, pentru magie, D. Tessari).

AURORA (Sunrise). S.U.A., 1927. *R:* Friedrich Wilhelm Murnau; *S:* Carl Mayer după un roman de H. Sudermann; *I:* Karl Struss, Ch. Roscer; *D:* Rochus Gliese *M:* Hugo Riesenfeld; *Int:* George O'Brien, Janett Gaynor, Margaret Livingstone. Capodopera lui Murnau — realizată în chiar anul sosirii sale la Hollywood — respiră încă aerul « foarte german » al perioadei anterioare din creația regizorului: atmosfera sumbră și poetică în care e dezvoltată tema morții și spaimei, tensiunea dramatică permanentă trădează o legătură de substanță între *A.* și *Nosferatu, Ultimul dintre oameni* și *Faust*. Eroul filmului, un tînăr pescar sedus de farmecele unei orășence în vilegiatură, încearcă să-și ucidă soția, dar înspăimîntat de propria-i hotărîre renunță. Apoi, într-o lungă plimbare la oraș, eroul reușește să recîștige încrederea soției. În drum spre casă sînt surprinși de o furtună care le răstoarnă barca ... Aurora aduce cu ea odată cu limpezirea sentimentelor eroului, regăsirea femeii salvată ca prin minune. Ceea ce apare aci nou — sau în orice caz adus la un grad superior de profesionalitate — este descoperirea valorilor dramatice și a semnificațiilor în filmarea exterioară, (ceturile, mlaștina, drumul pe apă, furtuna) și în notația realistă a cotidianului (satul, drumul prin oraș descris din punctul de vedere idealizant al celor doi tineri soți, nunta). « *A.* este victoria a două ființe omenești. Acest cîntec al Bărbatului și al Femeii de nicăieri și de pretutindeni ar putea fi situat oriunde și oricînd. Peste tot răsare și apune soarele, în vîrtejul orașelor sau în spațiul deschis al unei ferme, viața e mereu aceeași, cînd amară, cînd dulce, cu rîsetele și lacrimile, greșelile și iertările ei. » (Murnau).

AUTANT-LARA, Claude. Regizor francez (Luzarches, 5.VIII. 1903). Urmează Școala de arte decorative din Paris. Debutează ca scenograf în filmele lui M. L'Herbier

și J. Renoir. Asistent al lui R. Clair. Scurt-metraje experimentale: *Fapte diverse* și *A face un foc*. În anii 1928—1932, lucrează la Hollywood versiunile franceze ale unor filme americane (de reținut cele cu B. Keaton și H. Langdon). 1942 — primul film important realizat independent: *Mademoiselle Chiffon se mărită*. Temperament pamfletar, cu vocație satirică, s-a adresat cu predilecție surselor literare. Premiu de regie, Karlovy Vary, 1952 *(Hanul roșu)*.

FLM: 1923 — *Faits divers* (Fapte diverse, sm.); 1925 — *Construire un feu* (A face un foc, sm.); 1933 — *Ciboulette;* 1937 — *L'affaire du courier de Lyon* (Curierul din L.); 1939 — *Fric-frac;* 1942 — *Le mariage de Chiffon* (Mademoiselle Ch. se mărită); 1943 — *Douce* (Sfioasa); 1946 — *Le diable au corps* (Diavolul în corp); 1951 — *L'auberge rouge* (Hanul Roșu); 1954 — *Le rouge et le noir* (Roșu și negru); 1955 — *Margueritte de la nuit* (Margareta nopții); 1956 — *La traversée de Paris* (Străbătînd P.); 1958 — *En cas de malheur* (În caz de nenorocire); *Le joueur* (Jucătorul); 1960 — *Le bois des amants* (Pădurea îndrăgostiților); *Vive Henri IV, vive l'amour* (Trăiască H. IV, trăiască dragostea); 1961 — *Tu ne tueras point* (Nu vei mai omorî); *Le Comte de Monte-Cristo;* 1962 — *Le meurtrier* (Asasinul); 1964 — *Journal d'une femme en blanc* (Jurnalul unei femei în alb); 1966 — *Nouveau journal d'une femme en blanc* (Noul jurnal al unei femei în alb); 1967 — *Le franciscain de Bourges* (Franciscanul din B.); *Le plus vieux métier du monde* (Cea mai veche meserie din lume); 1968 — *Les patates* (Cartofii).

autor (de film): creatorul care imprimă puternic pecetea personalității sale operei cinematografice finite, determinînd atît concepția cît și modalitatea de realizare a filmului. Caracterul colectiv al creației cinematografice a generat controverse în jurul acestei noțiuni, calitatea de *a.* fiind adesea atribuită scenaristului (uneori și operatorului sau actorului principal, atunci cînd personalitatea lor puternică umbrește contribuția celorlalți membri ai echipei). În ultimul timp s-a adoptat opinia după care regizorul este considerat *a.* al filmului, căci el transpune în imagini cinematografice materialul ce-i este furnizat de scenarist, dirijează și coordonează activitatea scenografului, operatorului și a compozitorului, îndrumă jocul actorilor, este cel care dă o formă artistică unitară materialului ce-i este furnizat de colaboratorii săi. Pe de altă parte, faptul că substanța narativă și ideea operei cinematografice sînt stabilite de cele mai multe ori încă în faza de scenariu pare să dea dreptate celor care văd în regizor doar un interpret al unor subiecte străine. De aceea la marii cineaști din toate epocile s-a manifestat tendința de a elabora ei înșiși scenariile, sau de a colabora activ la redactarea lor. Această formulă de creație a fost denumită *cinematograf de a.* și a fost susținută cu vigoare în ultimii ani, mai ales

Scanned with OKEN Scanner

de promotorii *noului val* francez. Termenul de *a. total* desemnează pe acei cineaşti care cumulează cvasitotalitatea funcţiilor creatoare în producţia unui film — scenariu, regie, interpretare, imagine ş.a. Cazurile de « autori totali » sînt desigur mult mai rare (de ex. Ch. Chaplin, O. Welles, Cl. Lelouch, sau unii documentarişti din şcoala *cinematografului direct)*.

avangardă (cinematograf de): 1) fenomenul de *a.* defineşte, pe plan estetic, manifestările protestatare faţă de modalităţile artistice tradiţionale, avînd ca obiect înnoirea, formală şi ideatică, a artei, « revoluţionarea » ei. În întîrziere cu aproape două decenii faţă de *a.* literară şi artistică de la începutul secolului al XX-lea, *a.* cinematografică s-a dezvoltat mai ales după 1920, preluînd formulări teoretice şi experienţe practice cristalizate în diversele curente artistice moderne (impresionism, cubism, expresionism, dadaism, futurism, constructivism, suprarealism, abstracţionism). *A.* cinematografică şi-a dobîndit profilul propriu afirmînd uneori cu vehemenţă şi exclusivism primatul expresiei filmice pure, eliberată de influenţele străine esenţei sale (îndeosebi cele literare şi teatrale). Reprezentanţii *a.* au luptat întotdeauna în mod activ împotriva cinematografului comercial, a conformismului şi anchilozei. De aici meritele incontestabile ale mişcării de *a.* precum şi influenţa rodnică exercitată, adeseori pe căi indirecte, asupra tuturor sectoarelor creaţiei artistice cinematografice. 2) Într-un sens istoric restrîns, *a.* se asimilează cu un curent cinematografic afirmat pe plan european îndeosebi în deceniul al treilea, care a inclus manifestări mai mult sau mai puţin distincte (filmul *absolut*, filmul *abstract*, filmul *impresionist*, filmul *expresionist* etc.) şi a fost ilustrat de cinematograful francez (Delluc, Dulac, Gance, Moussinac, l'Herbier, Buñuel, Clair, Epstein, Léger ş.a.), german (Eggeling, Ruttmann, Richter, Fischinger), rus (Kasianov, Meyerhold, Maiakovski, Vertov, Kuleşov, Trauberg, Ermler, Eisenstein), italian (Bragaglia, Marinetti, Bruno Corra), olandez (Ivens) ş.a. 3) Într-o accepţiune foarte largă, *a.* — privită ca fenomen complex şi evolutiv — a continuat să existe în toate fazele istorice ale dezvoltării celei de a şaptea arte, şi-şi subsumează nu numai creaţiile novatoare ale unor cineaşti contemporani (experimentalismul american, ceh, canadian, cinematograful direct etc.), ci şi toate curentele, şcolile şi personalităţile care au revoluţionat cu adevărat cinematograful *(neorealismul* italian, *Free-Cinema*-ul englez, şcoala poloneză din deceniul al 6-lea, *noul val*

Scanned with OKEN Scanner

francez, Welles, Fellini, Antonioni, Resnais etc.).

AVENTURA (L'avventura). Italia, 1959. *R:* Michelangelo Antonioni; *S:* E. Bertolini, T. Guerra, M. Antonioni; *D:* Pierro Poletto *M:* Giovanni Fusco; *I:* Aldo Scavarda; *Int:* Monica Vitti, Lea Massari, Gabrielle Ferzetti, Dominique Blanchar, R. Ricci. « Frapat de fragilitatea raporturilor umane, de instabilitatea morală, politică și chiar fizică a lumii contemporane », Antonioni își propune în filmul său surprinderea « aventurii de fiecare zi, ideologică și sentimentală, ... văzută ca o dramă a imposibilității de a comunica ce-i domină pe eroi, bărbați și femei, dornici să trăiască o viață normală, dar care întîmpină atîtea dificultăți încît nu pot evita catastrofa ». Dialectica sentimentelor superficiale și nestabile, aventuri perisabile într-o lume a afectelor care se șterg, mor și se lasă înlocuite cu altele la fel de înșelătoare, constituie substanța filmului, bazată pe demontarea mecanismelor interioare și nu pe etalarea faptelor. Accentul cade aci pe atitudini, gesturi, reacții, pe relația cu oamenii și lucrurile, pe comportarea umană, raportată la anume situații și nu pe modul cum se succed aceste situații. Dincolo de problema pur psihologică, filmul lui Antonioni reușește o radiografie morală, cu implicații sociologice mai profunde. Luciditatea cu care autorul pune în discuție valorile morale în lumea contemporană, vorbește nu numai despre adîncirea observației sociale a cineastului, ci și despre verdictul său. Filmul trăiește o emoție surdă, o tensiune aparte, o încetineală subliniată a observației, o claritate aproape stranie, din care se constituie atmosfera specifică lui Antonioni. *A.* este primul film care îl impune pe Antonioni ca realizator de prima mărime în cinematografia contemporană. Premiul juriului Cannes, 1960.

AZNAVOUR, Charles (Ch. Aznavourian). Actor francez (Paris, 28.V.1924). Cabaret și music-hall. Se afirmă ca interpret și compozitor de muzică ușoară. Film din 1959. FLM: 1959 — *La tête contre les murs* (Cu capul de pereți, G. Franju); *Les dragueurs* (Dragorii, F. Rivers); 1960 — *Le passage du Rhin* (Trecerea Rinului, A. Cayatte); *Tirez sur le pianiste* (Trageți în pianist, F. Truffaut); *Un taxi pour Tobrouk* (Un taxi pentru T., D. de La Patellière); 1962 — *Tempo di Roma* (D. de La Patellière); *Horace 62* (M. Verstini); *Le rat d'Amérique* (Un șoarece din America, J. G. Albicoco); *Les quatre vérités*, fs. (Cele patru adevăruri, sc. *Cei doi porumbei*, R. Clair); *Le diable et les dix commandements* (Diavolul și cele zece porunci, J. Duvivier); 1963 — *Cherchez l'idole* (Căutați idolul, M. Boisrond); *Par un beau matin d'été* (Într-o frumoasă dimineață de vară, J. Deray); *Alta infedeltà* (Înaltă infidelitate,

E. Petri); 1965 — *Paris au mois d'août* (P. în august, P. Grenier-Deferre); *Le facteur s'en va -t- en guerre* (Poştaşul pleacă la război, Bernard-Aubert); *La métamorphose des cloportes* (Metamorfoza gîndacilor, P. Grenier-Deferre); 1967 — *Caroline Chérie* (Iubită C., D. de La Patellière); 1969 — *Le temps des loups* (Vremea lupilor, S. Gobbi); 1970 — *The Games* (Jocurile, M. Wisner); *Un beau monstre* (Un monstru frumos, S. Gobbi); 1971 — *La part des lions* (Partea leilor J. Larriaga).

Scanned with OKEN Scanner

BALÁZS, Béla. Om de litere, teoretician și scenarist maghiar (Szeged, 4.VIII.1884; Budapesta, 17.V. 1949). Scrie poezii, romane, piese, librete de operă și balet. 1919: se stabilește la Viena. Ziarist. Este preocupat de problemele esteticii filmului; 1924: publică *Omul vizibil*. *B.* consideră că elementele care definesc filmul ca artă sînt: încadratura, prim-planul și montajul. Încadratura sugerează atît sentimentele personajelor cît și cele ale creatorului, în raport cu obiectele prezentate pe ecran; cu ajutorul ei, regizorul determină optica spectatorului, analizează elemente izolate ale scenei și le dă o calificare conformă cu viziunea sa. Încadratura își capătă întreaga ei semnificație doar în raport cu cadrele care o preced și îi succed. De aci importanța montajului, devenit « montaj creator » sau « foarfece poetic » care acordă filmului ritmul său specific, transformîndu-l într-o «muzică optică ». Ulterior, în volumul *Spiritul filmului*, extinzînd cercetările sale și asupra filmului sonor, *B.* consideră că elementul sonor nu trebuie să fie o simplă reproducere a sunetelor naturale care să completeze imaginea mută, ci o transfigurare obținută prin selecția sunetelor și montajul lor asincron în raport cu imaginile, prin folosirea « prim-planului sonor ». În timpul ședерii în Germania, scrie cîteva scenarii. 1933: pleacă la Moscova, unde devine profesor de estetică la V.G.I.K.. 1948: publică volumul *Arta filmului*. Îmbogățită prin studierea unor aspecte sociologice, prin exemplificări mai recente cît și prin analiza culorii în film, lucrarea reia în esență tezele enunțate de *B.*, în volumele scrise anterior. 1945: revine în Ungaria. Director al revistei « Fényszóró » și profesor la Academia de artă dramatică și cinematografică din Budapesta. Alături de Eisenstein, Pudovkin și Arnheim, *B.* este considerat unul dintre cei mai însemnați teoreticieni ai artei filmului.

BIBL: *Der sichtbare Mensch oder die Kultur des Films*, 1924; *Der Geist des Films*, 1930; *Der Film: Werden und Wesen einer neuen Kunst*, 1949 (ed. românească: *Arta filmului* 1957).

Scanned with OKEN Scanner

FLM: Scenarist: 1926 — *Madame wünscht keine Kinder* (Doamna nu dorește copii, A. Korda); *Die Abenteuer eines Zehnmarkscheines* (Aventurile unei bancnote de zece mărci, B. Viertel); 1927 — *1+1 = 3*, col. H. Kosterlitz (F. Basch); 1929 — *Narkose*, col. Alfred Abel (Narcoză, A. Abel); 1930 — *Die Dreigroschenoper*, col. E. Vajda, L. Lanis (Opera de trei parale, G. W. Pabst); 1932 — *Das blaue Licht* (Lumina albastră, L. Riefenstahl, B. Balázs); 1947 — *Valahol Európában*, col. G. Radványi (Undeva în Europa, G. Radványi). Regizor: 1932 — *Das blaue Licht* (Lumina albastră, col. L. Riefenstahl).

BÁN, Frigyes. Regizor maghiar (Kosiče Cehoslovacia, 1902; Budapesta 30. IX. 1969). Debutează în cinematografie ca asistent-operator, apoi monteur, asistent de regie. Regizor din 1939. Premii: Marianske Lazne, 1949 *(Un petec de pămînt)*; Karlovy Vary, 1952 *(Semmelweis)*.

FLM: 1939 — *Mátyas rendet csinál* (M. pune lucrurile la punct); 1941 — *Hary János;* 1942 — *Csalódás* (Decepție); 1943 — *Éjjeli zene* (Serenada nemuritoare); 1944 — *Azért is maradok* (Aici sînt și-aici rămîn); 1948 — *Talpalatnyi föld* (Un petec de pămînt); 1950 — *Felszabadult föld* (Pămînt eliberat); 1951 — *Semmelweis;* 1953 — *Rákóczi Hadnagya* (Locotenentul lui R.); 1957 — *Csigalépcső* (Scara în spirală); 1958 — *Csendes otthon* (Casa liniștită); 1963 — *A pénzcsinaló* (Falsificatorul); 1964 — *Kár a benzinért* (Păcat de benzină); 1966 — *Büdös víz* (Apă curativă).

bandă de zgomote: v. **film pe patru benzi.**

bandă-dialog: v. **film pe două benzi.**

bandă ghid: v. **post-sincronizare.**

bandă imagine: v. **film pe două benzi.**

bandă internațională: extras din coloana sonoră a filmului, necesar dublajului. Pentru obținerea *b.i.* se efectuează un *mixaj* separat, în care intră numai anumite elemente sonore (zgomote de efect și de ambianță; muzică și cîntece; voci neinteligibile din scenele de masă) ce nu trebuie să fie traduse, dar care sînt indispensabile pentru respectarea structurii artistice a filmului. *B.i.* este însoțită totdeauna de o copie sau o înregistrare care conține coloana sonoră originală integrală (v. *dublaj*).

bandă sunet: v. **film pe două benzi.**

BÁNKY, Vilma (Vilma Loncit). Actriță americană (Budapesta, Ungaria, 9.I.1903). 1920—1922: debutează în Austria pe scenă și ecran. După 1925, pleacă la Hollywood. A avut ca parteneri pe: Max Linder, Rudolph Valentino, Ronald Colman.

FLM: 1925 — *Le roi du cirque* (Regele circului, E.-Ed. Violet); *The Eagle* (Vulturul negru, G. Fitzmaurice); 1926 — *The Son of the Sheik* (Fiul șeicului, G. Fitzmaurice);

Scanned with OKEN Scanner

1927 — *The Night of Love* (Noapte de dragoste, G. Fitzmaurice); *The Magic Flame* (Flacăra magică, H. King); 1928 — *The Awakening* (Deșteptarea, V. Fleming); 1930 — *A Lady to Love* (Orgoliul, V. Sjöstrom); 1932 — *The Rebel* (Rebelul, E. H. Knopf).

BARA, Theda (Theodosia Goodman). Actriță americană (Cincinnati-Ohio, 1890; 7.IV.1955). Provenită din teatru, a fost lansată în 1914 de Frank Powell în filmul *A fost odată un prost* după Rudyard Kipling. Întrînd în concurență cu vedete renumite ale epocii (Asta Nielsen, Francesca Bertini), *B.* și-a impus personajul său — primul tip de « vampă » consacrat de cinematograful american — în cca 40 de filme realizate pînă în 1926.

FLM: 1914 — *A Fool There Was* (A fost odată un prost, F. Powell); 1915 — *Carmen* (R. Walsh); 1916 — *The Serpent* (Șarpele, R. Walsh); 1917 — *The Price of Silence* (Prețul tăcerii, F. Lloyd); *The Tiger Woman* (Femeia tigru, J. G. Edwards); *Cleopatra*, (J. G. Edwards); 1918 — *Salomé* (Salomeea, J. G. Edwards); 1919 — *The Siren's Song* (Cîntecul sirenei, J. G. Edwards); 1926 — *The Unchastened Woman* (Femeia descătușată, J. Young); *Madame Mystery* (Doamna M., H. Roach).

BARBARO, Umberto. Teoretician, scenarist și regizor italian (3.I.1902; 13.III.1959). Autor dramatic și romancier, redactor la reviste literare și sociale, colaborator al presei progresiste italiene (« Unita », « Vie nuove »). Fidel conceptului crocean al unității artei, *B.* vede în « specificul filmic » doar o « valoare de tendință », căci altfel s-ar ajunge la postularea unor limite între arte. Prin « specific filmic » el înțelege în primul rînd montajul, adică fuziunea celor trei elemente de bază ale filmului, scoase în evidență de Balázs: *montaj*, *încadratură*, *primplan*. Considerînd că montajul cuprinde toate fazele de elaborare a produsului filmic, el socotește ca făcînd parte din montaj și selecționarea materialului figurativ plastic, deci subiectul în desfășurarea sa vizuală și, ca atare, scenariul. Profesor la « Centro Sperimentale Cinematografico » din Roma, el pregătește din punct de vedere teoretic, încă din anii războiului, apariția și, dezvoltarea curentului neorealist. 1944—1948: redactor șef al revistei « Bianco e Nero »; apoi (1948—1949), profesor la Institutul de artă cinematografică din Lodz (Polonia).

BIBL: *L'attore cinematografico*, 1937; *Problemi del film*, 1939; *Film: Soggetto e Sceneggiatura*, 1939; *Il problema della prosa cinematografica*, 1942 — *Il cinema e l'uomo moderno*, 1950; Poesia del film, 1955; *Servitú e grandezza del cinema*, 1960; *Il film e il risarcimento marxista dell'arte*, 1962.

FLM: Scenarist: 1934 — *Seconda « B »* (Secunda « B », G. Alessandrini); 1940 — *La Peccatrice* (Decădere, A. Palermi); 1941 — *Paura d'amore* (Frica de dragoste, G. Amato); 1942; *Via delle cinque lune* (Flacăra pasiunii,

L. Chiarini); 1947 — *Caccia tragica* (Vînătoare tragică, G. De Santis). Regizor: 1933 — *I cantieri dell'Adriatico* (Şantierele Adriaticii, sm.); 1937 — *L'ultima nemica* (În vîltoarea vieţii); 1947 — *Carpaccio* (Şterpeleala, col. R. Longhi); 1948 — *Caravaggio* (col. R. Longhi, sm.).

BARBELIAN, Nicolae. Operator şi regizor român. Debutează în cinematograful ambulant în anul 1911. Realizează în perioada 1912—1944 numeroase filme de actualităţi şi documentare. Colaborează la realizarea cîtorva filme de ficţiune. Din 1940 lucrează la Oficiul Naţional Cinematografic.

FLM: Operator: 1914—1915 — *Joffre la Mizil* (P. d'Allick); *Din viaţa lui Păcală* (L. Ressel); 1921 — *Ecaterina Teodoroiu* (?); 1924 — *Milionar pentru o zi* (J. Georgescu); 1925 — *Năbădăile Cleopatrei* (I. Şahighian); *Datorie şi sacrificiu* (I. Şahighian); 1926 — *Iadeş* (H. Igiroşanu); 1928 — *Obiceiuri populare româneşti* (M. Vulpescu); 1929 — *Drăguş* (P. Sterian).

BARBU, Marga. Actriţă românca (Bucureşti, 24.II.1929). Studii la I.A.T.C. Din 1950, teatru. 1953: debut în cinema.

FLM: 1953 — *Nepoţii gornistului* (D. Negreanu); 1957 — *Vultur 101* (A. Călăraşu); 1965 — *Haiducii* (D. Cocea); *La porţile pămîntului* (G. Saizescu); *Procesul alb* (I. Mihu); 1967 — *Amprenta* (Vl. Popescu-Doreanu); *Răpirea fecioarelor* (D. Cocea); 1968 — *Răzbunarea Haiducilor* (D. Cocea); 1970 — *Haiducii lui Şaptecai* (D. Cocea); 1971 — *Zestrea domniţei Ralu* (D. Cocea); *Facerea lumii* (Gh. Vitanidis); *Săptămîna nebunilor* (D. Cocea).

BARDEM, Juan Antonio. Regizor spaniol (Madrid, 2.VI.1922). Inginer agronom. Studii la « Instituto de Investigaciones y Experiencias Cinematografico » (I.I.E.C.) din Madrid. Se afirmă ca scenarist al filmului *Bun venit, domnule Marshall* (L. Berlanga, 1952). După realismul « roz » al primelor filme, creaţia lui *B.* abordează probleme sociale ale Spaniei contemporane: mediul actoricesc *(Comedianţii)*, ţărănimea, urmărindu-i evoluţia de la izolare şi individualism la dobîndirea unei conştiinţe a solidarităţii colective *(Răzbunarea)*, viaţa exilaţilor politici din afara graniţelor Spaniei, redînd aspecte ale luptei lor revoluţionare *(Sonate)*, sau lumea pitorească şi crudă a toreadorilor *(La ora 5 după amiază)*. Cele mai bune filme ale sale: *Moartea unui ciclist* şi *Strada Mare* — creaţii severe, de mare intensitate expresivă, cu notaţii psihologice de un realism brutal. « Pentru mine cinematograful este înrădăcinat în realitate. El constituie mărturia unei epoci, mărturie ce trebuie făcută cît mai sobru cu putinţă. Într-un cuvînt, să evităm barocul pentru a regăsi clasicismul ... Un artist nu se poate dezrădăcina: eu nu pot să vorbesc decît despre ceea ce cunosc bine: Spanial »

Scanned with OKEN Scanner

FLM: 1948 — *Paseo sobre una guerra antigua* (Scurtă privire asupra unui război străvechi, col. L. Berlanga); 1951 — *Esa pareja feliz* (O asemenea pereche fericită, col. L. Berlanga); 1953 — *Comicos;* 1954 — *Felices Pascuas* (Sărbători fericite); 1955 — *Muerte de un ciclista* (Moartea unui ciclist); 1956 — *Calle Mayor* (Strada mare); 1957 — *La venganza* (Răzbunarea); 1959 — *Sonatas* (Sonate); 1960 — *A las cinco de la tarde* (La ora cinci după-amiază); 1963 — *Nunca pasa nada* (A trecut o femeie); 1965 — *Les pianos mécaniques* (Pianele mecanice): 1971 — *Variétés.*

BARDOT, Brigitte. Actriță franceză (Paris, 28.IX.1934). Studii de dans și artă dramatică, teatru, roluri secundare în film. Lansată apoi de Roger Vadim, devine vedeta nr. 1 a ecranului francez din anii '60. Filmele care i-au consolidat celebritatea: *Adevărul* și *Viață particulară.*

FLM: 1952 — *Le trou normand* (La grota normandă, J. Boyer); 1953 — *Act of Love* (Act de dragoste, A. Litvak); 1955 — *Helen of Troy* (Elena din Troia, R. Wise); *Les grandes manoeuvres* (Marile manevre, R. Clair); *Cette sacrée gamine (Un drac de fată,* M. Boisrod); 1956 — *En effeuillant la marguerite* (Domnișoara Strip-tease, M. Allégret); *Et Dieu créa la femme* (Și Dumnezeu a creat femeia, R. Vadim); 1958 — *En cas de malheur* (În caz de nenorocire, Cl. Autant-Lara); 1959 — *Babette s'en va-t-en guerre* (B. pleacă la război, Christian-Jaque); 1960 — *Voulez-vous danser avec moi?* (Vreți să dansați cu mine?, M. Boisrond); *La vérité* (Adevărul, H.-G. Clouzot); 1961 — *Vie privée* (Viață particulară, L. Malle); 1963 — *Le mépris* (Disprețul, J.-L. Godard); 1965 — *Viva Maria* (L. Malle); 1966 — *A coeur joie* (Cu toată inima, S. Bourguignon); 1968 — *Shalako* (E. Dmytryck); 1969 — *Les femmes* (Femeile, J. Aurel); 1970 — *L'ours et la poupée* (Ursul și păpușa, M. Déville); *Les novices* (Novicele, G. Casaril); 1971 — *Boulevard du Rhum* (Bulevardul Romului, R. Enrico); *Les petroleuses* (Christian-Jaque); 1972 — *Don Juan 1973* (R. Vadim).

BARNET, Boris. Regizor sovietic (Moscova, 16.VI.1902; Riga, 8.I.1965). Cursuri la Școala de Arte Frumoase. Fondează împreună cu Lev Kuleșov și Vsevolod Pudovkin studioul « Kuleșov » (1920). Debutează în cinematografie ca actor, în filmul *Mister West în țara bolșevicilor* (B. Barnet, 1924).

FLM: 1926 — *Miss Mend,* col. F. Ozep; 1927 — *Devuşka s korobkoi* (Fata cu cutia de pălării); 1928 — *Moskva v oktiabre* (M. în octombrie); 1933 — *Okraina* (Mahalaua) 1939 — *Noci v sentiabre* (Noapte de septembrie); 1941 — *Mujestvo* (Bărbăție, d); 1944 — *Odnajdî nociu* (Într-o noapte); 1946 — *Podvig razvedcika* (Secretele contraspionajului); 1950 — *Şcedroe leto* (O vară îmbelșugată); 1955 — *Leana;* 1956 — *Poet* (Poetul); 1957 — *Boreț i kloun* (Luptătorul și clovnul, col. K. Judin); 1959 — *Annuşka* (Inimă de mamă); 1961 — *Alionka* (Destăinuiri); 1963 — *Polustanok* (Popasul).

BARRAULT, Jean-Louis. Actor francez (Vésinet-Seine, 8.IX.1910). Cursuri de istoria artei. 1931 — studii de teatru cu Ch. Dullin.

Se inițiază în arta pantomimei cu E. Decroux. 1939—1946: societar al « Comediei Franceze ». Film din 1935.

FLM: 1935 — *Les beaux jours* (Farmecul tinereții. M. Allégret); 1936 — *Hélène* (Hélène Willführ, J. Benoit Levy, M. Epstein); *Mayerling* (A. Litvak); *Un grand amour de Beethoven* (Nemuritoarea iubire, A. Gance); 1937 — *Mademoiselle Docteur* (Domnișoara doctor, G. W. Pabst); *Orage* (Veninul, M. Allégret); *Les perles de la couronne* (Perlele coroanei, S. Guitry); 1940 — *Macao, l'enfer du jeu* (Macao, J. Delannoy); 1941 — *Montmartre sur Seine* (G. Lacombe); 1942 — *La symphonie fantastique* (Simfonia fantastică, Christian-Jaque); 1943—1945 — *Les enfants du paradis* (Copiii paradisului, M. Carné); 1945 — *La part de l'ombre* (Inseninare, J. Delannoy); 1948 — *D'homme à hommes* (De la om la oameni, Christian-Jaque); 1950 — *La ronde* (Caruselul, M. Ophüls); 1953 — *Si Versailles m'était conté* (Dacă V. mi-ar fi povestit, S. Guitry); 1959 — *Le testament du docteur Cordelier* (Testamentul doctorului C., J. Renoir); 1961 — *Le miracle des loups* (Miracolul lupilor, A. Hunnebelle); 1962 — *The Longest Day* (Ziua cea mai lungă, K. Annakin, B. Wicki, A. Marton).

BIBL: Suovenirs pour demain, 1972.

BARRYMORE (Blythe). Actori americani. **Ethel** (Philadelphia, 15.VIII.1879; Beverly Hills, 18.VI. 1959); **John** (Philadelphia, 15.II. 1882; Hollywood, 29.V.1942); **Lionel** (Philadelphia, 28.IV.1878; Chatswarts-California, 15.XI.1954). Familie de actori: teatru și film. Ethel — debutează la Teatrul « Empire » din New York în 1894; premiul « Oscar » 1944 *(Nimic altceva decît o inimă singuratică)*. John și Lionel — studii de pictură. Lionel — regie și compoziție muzicală. Premiul « Oscar », 1931 *(Prizoniera dragostei)*.

FLM: **ETHEL:** 1914 — *The Nightingale* (Privighetoarea, A. Thomas); 1917 — *The White Raven* (Corbul alb, G. D. Baker); 1933 — *Rasputin and the Empress* (Tragedia Romanovilor, R. Boleslawsky); 1944— *None but the Lonely Heart* (Nimic altceva decît o inimă singuratică, Cl. Odets); 1947 — *The Paradine Case* (Cazul P., A. Hitchcock); 1955 — *Young at Heart* (Cu inima tînără, G. Douglas).

JOHN: 1913 — *An American Citizen* (Un cetățean american, S. Dawley); 1920 — *Doctor Jekyll and Mister Hyde*, J. S. Robertson); 1922 — *Sherlock Holmes* (D. W. Griffith); 1924 — *Beau Brummel* (Frumosul B., H. Beaumont); 1926 — *Don Juan* (D. J. și Lucrezzia Borgia, A. Crosland); 1930 — *Moby Dick* (Demonul alb, L. Bacon); 1932 — *Grand Hotel* (Ed. Goulding); 1933 — *Counsellor at Law* (Avocatul femeilor, W. Wyler); *Topaze* (H. A. D'Arrast); *Rasputin and the Empress* (Tragedia Romanovilor, R. Boleslawsky); 1936 — *Romeo and Juliet* (G. Cukor); 1937 — *Buldog Drummond's Revenge* (Răzbunarea lui D., L. King); 1939 — *Midnight* (Miezul nopții, M. Leisen); 1941 — *The Invisible Woman* (Femeia invizibilă, E. Sutherlans).

LIONEL- Actor: 1909 — *Friends* (Prietenii, D. W. Griffith); 1920 — *The Devil's Garden* (Grădina diavolului, K. Webb): 1924 — *America* (D. W. Griffith); 1929 — *The Misterious Island* (20.000 leghe sub

mare, L. Hubbard); 1930 — *Free and Easy* (Unde mi-e nevasta, E. Segdwick); *A Free Soul* (Prizoniera dragostei, Cl. Brown); 1931 — *The Yellow Ticket* (Biletul galben, R. Walsh); 1933 — *Rasputin and the Empress* (Tragedia Romanovilor, R. Boleslawsky); 1936 — *The Devil Doll* (Păpușa diabolică, T. Browning); 1941 — *The Bad Man* (Omul rău, R. Thorpe); 1946— *Duel in the Sun* (Duel în soare, K. Vidor, W. Dieterle); 1948 — *Key Largo* (J. Huston); 1952 — *Lone Star* (Steaua singuratică, V. Sherman). Regizor: 1929 — *Madame X*; 1930 — *The Rogue Song* (Dragoste de țigan); 1931 — *Ten Cents a Dance* (Zece cenți dansul).
BIBL: John B. — *Confessions of an Actor*, 1926; Lionel B.-*We Barrymore's*, 1951.

BARTA, Dona. Regizoare românca (Bacău, 15.IX.1931). Absolventă I.A.T.C. Realizează filme documentare și științifice.
FLM: 1960 — *Dușmanii invizibili*; 1962 — *Povestiri din lumea Mării Negre*; 1964 — *Temă cu variațiuni*; 1967— *Efemere*; 1968 — *Convergența*; 1969 — *Relicte*; 1970 — *Lumea nevăzută a Deltei*; 1971 — *Gîzele Deltei*; *Plante acvatice*; 1972 — *Ecosistemul*.

BARTA, Gabriel. Regizor român (Cluj, 22.X.1923; Petroșani, 28.IV.1972). Absolvent al Conservatorului de artă dramatică din Cluj. Realizează filme documentare.
FLM: 1954 — *Ceferiștii*; 1958 — *Prietenii vieții*; 1959 — *Primii pași ai lui Ionică*; *Atenție la tren!*; 1960 — *Cei mici despre lumea mare*; 1961 — *Ionică se călește*; 1962 — *Cinci oameni la drum*, f. col. M. Bucur; 1963 — *3 + 3*; 1965 — *Gara*; 1969 — *Reclamația*; *Muzeul*; *Stimata domnișoară «V»*; 1970 — *Cotele apelor Dunării*; 1971 — *Centura vieții*; *Năică băiat bun*; 1972 — *După 20 de ani*.

BARTHELMESS, Richard (R. Semler B.). Actor american (New York, 9.V.1895; Southampton — Long Island, 17.VIII.1963). Este descoperit de Alla Nazimova. 1920—1937: apogeul creației.
FLM: 1916 — *Gloria's Romance* (Romanul Gloriei); 1919 — *Broken Blossoms* (Crinul zdrobit, D. W. Griffith); 1920 — *Way Dawn East* (Drumul spre est, D. W. Griffith); 1928 — *The Noose* (Lațul, J. Fr. Dillon); 1929 — *Weary River* (Maestrul melodiei, F. Lloyd); 1930 — *Son of the Gods* (Fiul zeilor, F. Lloyd); *The Dawn Patrol* (Escadrila morții, H. Hawks); 1931 — *The Last Flight* (Ultimul zbor, W. Dieterle); 1932 — *Alias the Doctor* (Șarlatanul / Un avort fatal, M Curtiz); 1933 — *Central Airport* (Aeroportul centr W. S. Wellman); 1934 — *A Modern Hero* (Un erou modern, G. W. Pabst); 1939 — *Only Angels Have Wings* (Numai îngerii au aripi, H. Hawks); 1940 — *The Man Who Talked Too Much* (Omul care vorbește mult, V. Sherman); 1942 — *The Spoilers* (Jefuitorii, R. Enright); 1947 — *Desert Fury* (Furia deșertului, L. Allen).

BARTON, Geo. Actor român (Piatra Neamț, 25.III.1911). Urmează Conservatorul de artă dramatică din București. Teatru și TV.
FLM: 1949 — *Răsună valea* (P. Călinescu); 1956 — *Moara cu noroc* (V. Iliu); 1960 — *Portretul unui necunoscut* (Gh. Turcu); *Darclée*

(M. Iacob); 1961 — *Porto Franco* (P. Călinescu); 1962 — *Tudor* (L. Bratu); 1964 — *Mofturi 1900* (J. Georgescu); 1966 — *Dacii* (S. Nicolaescu); *Fantomele se grăbesc* (Cr. Polucsis); 1967 — *Subteranul* (V. Calotescu); 1968 — *Pantoful Cenușăresei* (J. Georgescu) 1969 — *Simpaticul domn R.* (Șt. T. Roman)

BATALOV, Alexei Vladimirovici. Actor sovietic (Vladimir, 20. XI.1928). Elev la Școala M.H.A.T. Descoperit de Iosif Heifiț, debutează în cinematografie în 1954. Cu rolurile interpretate în *Zboară cocorii*, *Doamna cu cățelul* și *Nouă zile dintr-un an* se înscrie în noua orientare artistică a cinematografiei sovietice postbelice. În 1960 debutează ca regizor.

FLM: Actor: 1954 — *Bolșaia semia* (Neamul Jurbinilor, I. Heifiț); 1955 — *Delo Rumianțeva* (Cazul R., I. Heifiț); 1956 — *Mati* (Mama, M. Donskoi); 1957 — *Letiat juravli* (Zboară cocorii, M. Kalatozov); 1958 — *Dorogoi moi celovek* (Omul meu drag, I. Heifiț); 1959 — *Dama s sobacikoi* (Doamna cu cățelul, I. Heifiț); 1961 — *Deviati dnei odnovo goda* (Nouă zile dintr-un an, M. Romm); 1963 — *Deni sciastia* (Ziua fericirii, I. Heifiț); 1967 — *V gorode «S»* (În orașul «S», I. Heifiț); *Tri tolstiaka* (Trei grăsuni, A. Batalov, I. Șapiro); 1968 — *Jivoi trup* (Cadavrul viu, V. Vengherov); 1970 — *Beg* (Fuga, A. Alov, Vl. Naumov). Regizor: 1960 — Șineli (Mantaua); 1967 — *Tri tolstiaka*, (col. I. Șapiro, Trei grăsuni); 1972 — *Igrok* (Jucătorul).

BATALOV, Nikolai Petrovici. Actor sovietic (6.XII.1899; 10.XI. 1937). Studii de actorie la M.H.A.T. 1924 — debut în teatru și film. Se afirmă ca interpret al lui Pavel Vlasov în filmul *Mama*.

FLM: 1924 — *Aelita* (I. Protazanov); 1926 — *Mati* (Mama, Vs. Pudovkin); 1927 — *Tretia meșceanskaia* (Patul și divanul, A. Room); *Jena* (Soția, M. Dorohin); *Zemlia v plenu* (Pământul prizonier, F. Ozep); 1931 — *Putiovka v jizni* (Drumul vieții, N. Ekk); 1933 — *Gorizont* (Orizont, L. Kuleșov); 1934 — *Pastuh i țar* (Cioban și țar, A. Ledascev); 1935 — *Sokroviscia pogbibșego korablia* (Taina vaporului scufundat, V. Braun); *Tri tovarișcia* (Trei tovarăși, S. Timoșenko).

BATES, Alan. Actor englez (Allestree-Derbyshire, 17.II.1936). Debut timpuriu pe scenă. Figură marcantă a tinerei generații de actori britanici.

FLM: 1960 — *The Entertainer* (Cabotinul, T. Richardson); 1962 — *A Kind of Loving* (Un fel de dragoste, J. Schlesinger); *The Ballade of the Running Man* (Balada alergătorului, C. Reed); 1963 — *The Caretaker* (Ingrijitorul, Cl. Donner); 1964 — *Zorba the Greek* (Z. grecul, M. Cacoyannis); 1966 — *Le roi de coeur* (Regele cu cupă, Ph. de Broca); 1967 — *Far from the Madding Crowd* (Departe de lumea dezlănțuită, J. Schlesinger); 1969 — *Women in Love* (Femei îndrăgostite, K. Russell); 1970 — *The Go-between* (Mesagerul, J. Losey); 1972 — *Impossible Object* (Un obiect imposibil, J. Frankenheimer).

BAUR, Harry. Actor francez (Montrouge-Seine, 12.IV.1880). Paris 20.IV.1943). Studii la Conservatorul din Marsilia. 1904: debut

Scanned with OKEN Scanner

teatral. Film din 1910. Se afirmă odată cu introducerea sonorului *(David Golder)* și devine unul din « monștrii sacri » ai ecranului francez în perioada interbelică.

FLM: 1910 — *Shylock* (H. Desfontaines); 1913 — *L'âme du bronze* (Sufletul de bronz, H. Roussel); 1923 — *La voyante* (Prezicătoarea, L. Abrams); 1930 — *David Golder* (J. Duvivier); 1932 — *Poil de carotte* (Roșcovanul/Morcoveață, J. Duvivier); 1933 — *Cette vieille canaille* (Canalia, A. Litvak); 1934 — *Les misérables* (Mizerabilii, R. Bernard); 1935 — *Golgotha* (J. Duvivier); *Crime et châtiment* (Crimă și pedeapsă, P. Chenal); 1936 — *Samson* (M. Tourneur); *Tarass Boulba* (A. Granowsky); *Le Golem* (Omul de lut / Golem, J. Duvivier); *Un grand amour de Beethoven* (Nemuritoarea iubire, A. Gance); 1937 — *Nostalgie* (V. Tourjansky); *Un carnet de bal* (J. Duvivier); *Sarati le terrible* (S. cel groaznic, A. Hugon); 1938 — *Les secrets de la Mer Rouge* (Secretele Mării Roșii, R. Pottier); *La tragédie impériale* (Tragedia imperială, M. L'Herbier); 1939 — *Volpone* (M. Tourneur); 1941 — *L'assassinat de Père Noël* (Cine l-a ucis pe Moș Crăciun, Christian-Jaque); 1943 — *Symphonie eines Lebens* (Simfonia unei vieți, H. Bertram).

BAXTER, Anne. Actriță americană (Michigan City — Indiana, 7.V.1923). Debutează pe Broadway în 1935. Premiul « Oscar » 1946 *(Tăișul briciului)*.

FLM: 1940 — *20 Mule Team* (Douăzeci de măgari înhămați, R. Thorpe); 1941 — *Swamp Waters* (Mlaștini, J. Renoir); 1942 — *The Magnificent Ambersons* (Măreția Ambersonilor, O. Welles); 1943 — *Five Graves to Cairo* (Spionaj în deșert, B. Wilder); *The North Star* (Steaua nordului, L. Milestone); 1944 — *Guest in the House* (Invitat în casă, J. Brahm); 1945 — *A Royal Scandal* (Un scandal regal, O. Preminger); 1946 — *The Razor's Edge* (Tăișul briciului, Ed. Goulding); 1948 — *Homecoming* (Întoarcerea acasă, M. Le Roy); 1950 — *All About Eve* (Totul despre Eva, J. L. Mankiewicz); 1953 — *The Outcasts of Poker Fleet* (Surghiuniții din P.F., J. M. Newman); *I Confess* (Mărturisire, A. Hitchcock); 1955 — *One Desire* (O dorință, J. Hopper); 1956 — *The Ten Commandments* (Cele zece porunci, C.B. De Mille); 1957 — *Chase a Crooked Shadow* (Alerg după o umbră falsă, M. Anderson); 1962 — *Season of Passion* (Anotimpul pasiunii, L. Norman); 1966 — *Donne alla frontiera* (Femei la frontieră, G. Grooper); 1971 — *Fool's Parade* (Parada nebunilor, A. McLaglen).

BAZIN, André. Teoretician și critic francez (Angers-sur-Loire, 18.IV.1918; Nogent, 11.XI.1958). Studii de pedagogie la Versailles și Saint-Cloud. Încă din perioada 1940—1944 *B.* manifestă interes pentru teoria și critica de film; conducătorul secției cinematografice a cercului de tineri intelectuali, camuflat sub firma « Maison de Lettres ». După 1944 duce o activitate critică prodigioasă în paginile unor publicații (« Esprit », « Revue du Cinéma »); în 1950 fondează împreună cu cîțiva prieteni revista « Cahiers du Cinéma » în care vor apare, în suită, cunoscutele sale

Scanned with OKEN Scanner

articole reunite postum sub titlul *Qu'est-ce que le cinéma?* (4 vol.). Profesor la I.D.H.E.C. A studiat problemele fundamentale ale teoriei filmului. Adept al înnoirii dramaturgiei cinematografice, susține așa-zisul « subiect deschis », care eliberează filmul de șabloanele teatrale, acordîndu-i cît mai multă autenticitate. Opiniile sale teoretice au stat la baza programului estetic afirmat de creatorii « noului val » francez. Urmaș al marilor « sistematizatori » ai celei de a șaptea arte — Eisenstein, Pudovkin, Balázs, Arnheim — *B.* este autorul unui sistem estetic riguros de investigare și apreciere a creației cinematografice.

BIBL: *Orson Welles*, 1950; *Qu'est-ce que le cinéma?*, 1958—1961 (ed. rom: *Ce este cinematograful?*, 1969).

BĂLAȘA, Sabin. Pictor și regizor român (com. Iancu Jianu — Dolj, 17.VII.1932). Studiază la Institutul de arte plastice « N. Grigorescu » din București. Realizează filme de animație (pictură sub aparat). « Pelicanul de argint », Mamaia, 1968 *(Valul)*.

FLM: 1966 — *Picătura;* 1967 — *Orașul;* 1968 — *Pasărea Phoenix; Valul;* 1969 — *Fascinație;* 1971 — *Întoarcere în viitor.*

BECKER, Jacques. Regizor francez (Paris, 15.IX.1906; Paris. 21.II. 1960). Studii de pian. 1932; debutează în cinematografie ca actor, apoi ca asistent al lui J. Renoir *(Boudu salvat de la înec)*, cu care va lucra în continuare. 1942: realizează independent *Totul pentru o carte*. Cel mai bun film: *Casca de aur*. Peliculele lui *B.* probează observația de mare rafinament psihologic, studiul minuțios și nuanțat al naturii umane. « Cred că cinematograful ca sistem de povestire vizuală, constituit prin *montajul* unor *planuri* succesive, a fost practicat dintotdeauna de imaginativi, de vizionari și, în general vorbind, de cei care și-au păstrat încă din copilărie obiceiul de a-și povesti lor înșiși istorioare *proiectîndu-le* totodată pe un ecran ideal » *(J.B.)*. Premiu, Cannes, 1947 *(Cuibul îndrăgostiților)*.

FLM: 1939—1940 — *L'or du Cristobal* (Aurul lui C., col. J. Stelli); 1942 — *Dernier atout* (Totul pentru o carte); 1943 — *Goupi Mains-Rouges* (G. Mîini roșii); 1944 — *Falbalas* (Inimi neliniștite); 1947 — *Antoine et Antoinette* (Cuibul îndrăgostiților); 1949 — *Rendez-vous de juillet* (Întîlnire de iulie); 1950 — *Edouard et Caroline;* 1952 — *Casque d'or* (Casca de aur); 1953 — *Rue de l'Estrapade* (Strada spînzurătorii); 1954 — *Touchez pas au grisbi* (Nu pune mîna pe gologani); *Ali Baba et les 40 voleurs* (A. B. și cei 40 de hoți); 1957 — *Les aventures d'Arsene Lupin* (Aventurile lui A.L.); 1958 — *Montparnasse 19;* 1960 — *Le trou* (Groapa).

BEERY, Wallace. Actor american (Kansas City-Missouri, 1.IV. 1889; Hollywood, 1.IV.1949). Actor de circ și music-hall. 1912:

debutează pe ecran cu roluri comice, în producțiile societății « Essanay ». 1925—1940: a interpretat numeroase roluri de compoziție în filme western și de aventuri. Premiul « Oscar », 1932 *(Piciul)*; medalia de aur, Veneția, 1934 *(Viva Villa)*.

FLM: 1920 — *The Mollycoddle* (Papă-lapte, V. Fleming); 1921 — *The Four Horsemen of the Apocalypse* (Cei patru cavaleri ai apocalipsului, R. Ingram); 1925 — *So Big!* (Atît de mare!, Ch. Brabin); 1929 — *Stairs of Sand* (Scara de nisip, O. Brower); 1930 — *The Big House* (Casa cea mare, G. Hill); 1931 — *The Champ* (Piciul, K. Vidor); 1932 — *Flesh* (Vraja trupului, J. Ford); 1933 — *Dinner at Eight* (Dineu la ora opt, G. Cukor); *The Bowery* (Cartierul îndrăgostiților, R. Walsh); 1934 — *Viva Villa!* (J. Conway); 1935 — *Ah! Wilderness* (Tinerețea își cere dreptul, Cl. Brown); 1936 — *A Message to Garcia* (Mesajul către G., G. Marshall); 1938 — *Stablemates* (Dezmoștenitii soartei, S. Wood); 1939 — *Sergent Madden* (Razzia, J. von Sternberg); 1941 — *The Bad Man* (Omul rău, R. Thorpe); 1942; *The Bugle Sounds* (Sunetele trompetei, S. Sylvan Simon); 1943 — *Salute to the Marines* (Onor pentru marinari, S. Sylvan Simon); 1946 — *Bad Bascomb* (B. cel rău, S. Sylvan Simon); 1947 — *Alias a Gentleman* (Așazisul gentleman, H. Beaumont); 1948 — *A Date with Judy* (Odată cu J., R. Thorpe); 1949 — *Big Jack* (Marele J., R. Thorpe).

BEHAR, Nina. Regizoare română (București, 23.V.1930). Absolventă V.G.I.K. Realizează filme documentare și de artă.

FLM: 1958 — *Luchian; Două viori;* 1959 — *Mesagerii păcii și prieteniei; Aici București;* 1963 — *Artă monumentală;* 1965 — *Vacanță la Mamaia;* 1967 — *Mîinile pictorului;* 1969 — *Muzica mai presus de orice;* 1972 — *A privi un tablou; Cantata profana.*

BELIGAN, Radu. Actor român (Galbeni-Bacău, 14.XII.1918). Absolvent al Conservatorului de artă dramatică din București. A inițiat și condus Teatrul de Comedie din București. Din 1968 director al Teatrului Național « I. L. Caragiale ». Membru al Conducerii Institutului Internațional de teatru (din 1971 președinte). Teatru și TV. Personalitate marcantă a scenei și ecranului românesc.

FLM: 1943 — *O noapte furtunoasă* (J. Georgescu); 1946 — *Visul unei nopți de iarnă* (J. Georgescu); 1949 — *Răsună valea* (P. Călinescu); 1950 — *Bulevardul fluieră « Vîntu »* (J. Mihail); 1952 — *Lanțul slăbiciunilor* (J. Georgescu, sm.); 1953 — *O scrisoare pierdută* (S. Alexandrescu, V. Iliu); 1955 — *Afacerea Protar* (H. Boroș); 1960 — *Bădăranii* (S. Alexandrescu, Gh. Naghi); 1961 — *Celebrul 702* (M. Iacob); 1963 — *Lanterna cu amintiri* (J. Georgescu); *Pași spre lună* (I. Popescu-Gopo); 1966 — *Castelanii* (Gh. Turcu); 1967 — *Șeful sectorului suflete* (Gh. Vitanidis); 1972 — *Explozia* (M. Drăgan).

BELLOCCHIO, Marco. Regizor italian (Piacenza, 1939). Studii de filozofie la Milano. Reprezentant al tînărului cinematograf italian de după 1960.

FLM: 1965 — *I pugni in tasca* (Cu pumnii în buzunare); 1968 — *Amore e rabbia* (Dragoste

Scanned with OKEN Scanner

și furie); 1971 — *In nome del padre* (În numele tatălui).

BELMONDO, Jean-Paul. Actor francez (Neuilly-sur-Seine, 9.IV. 1933). Urmează cursurile Conservatorului și activează pe scenele unor teatre de provincie, apoi la Paris. 1957: debut în cinematografie. Se impune în filmul *Cu sufletul la gură* și devine curînd vedetă internațională de renume. FLM: 1957 — *Sois belle et tais-toi* (Fii frumoasă și taci, M. Allégret); 1958 — *Les tricheurs* (Trișorii, M. Carné); *Les copains du dimanche* (Prieteni de duminică, H. Aisner); 1959 — *A bout de souffle* (Cu sufletul la gură, J.-L. Godard); 1960 — *Moderato cantabile* (P. Brook); *La Ciociara* (V. De Sica); 1961 — *Cartouche* (Ph. de Broca); *Une femme est une femme* (O femeie este o femeie, J.-L. Godard); 1962 — *Le doulos* (Denunțătorul, J-P. Melville); 1963 — *L'homme de Rio* (Omul din R., Ph. de Broca); 1964 — *Week-end à Zuydcoote* (H. Verneuil); *La chasse à l'homme* (Vînătoarea de bărbați, E. Molinaro); 1965 — *Pierrot le fou* (P. nebunul, J.-L. Godard); 1966 — *Tendre voyou* (Duiosul vagabond, Jean Becker); *Le voleur* (Hoțul, L. Malle); 1968 — *Le cerveau* (Creierul, G. Oury); *Ho!* (R. Enrico); 1969 — *La syrène du Mississippi* (Sirena de pe M., F. Truffaut); *Borsalino* (J. Deray); *L'homme qui me plait* (Omul care-mi place, Cl. Lelouch); 1970 — *Les mariés de l'an II* (Mirii anului II, J.P. Rappenau); 1971 — *Le Casse* (Spargerea, H. Verneuil).

BERGMAN, Ingmar. Regizor suedez (Stockholm, 14.VII.1918). Autor dramatic, scenarist, regizor de teatru și operă. Încă din timpul studiilor la Universitatea din Stockholm conduce o trupă de actori amatori. 1938 — prima montare teatrală. 1944 — regizor într-un teatru profesionist. Colaborează ca scenarist cu regizorii de film, A. Sjöberg și G. Molander. Se consacră definitiv regiei de teatru și film, neîncetînd să se manifeste și ca autor dramatic, prozator, realizator de emisiuni radiofonice și TV., eseist teatral. 1946: debutează cu filmul *Criza*. După o scurtă perioadă de ucenicie, *B.* se va afirma, în zona filmului « de autor », ca un cineast de profundă originalitate stilistică. Abordînd genuri dintre cele mai diverse — comedie, dramă, tragedie —, *B.* revine mereu la aceleași teme fundamentale: iubirea și credința, speranța și disperarea, nașterea și îmbătrînirea, dragostea de viață și fascinația morții. Atitudinea autorului se vădește în primordialitatea dezbaterii etice, creația sa constituindu-se într-o « meditație patetică asupra binelui și răului, asupra vieții și morții ».(J.E. Fovez). Neliniștea obsedantă a întrebărilor fără răspuns (cu surse în filozofia existențialistă a lui Kirkegaard) pare să-și afle — în viziunea bergmaniană — o posibilă rezolvare în bucuria trecătoare a dragostei, în năzuința spre limanul salvator al comunicării între oameni. Filmele care l-au impus ca una dintre

Scanned with OKEN Scanner

marile personalități ale cinematografului contemporan — *O vară cu Monica*, *Noaptea saltimbancilor*, *A șaptea pecete*, *Fragii sălbatici*, *Tăcerea* — exprimă pregnant crezul autorului: « Nu pot să nu gîndesc că manipulînd un instrument atît de rafinat cum este cinematograful ne-ar fi imposibil să luminăm cu el sufletul omenesc cu o lumină infinit mai vie, să-l dezvăluim mai brutal și să anexăm cunoașterii noastre noi domenii ale realului ». Sursele stilistice ale artei lui *B.* trebuie căutate în marea tradiție a filmului mut suedez (A. Sjöberg, V. Sjöström, M. Stiller — de la care moștenește simțul acut al peisajului nordic, voluptatea analitică a cadrelor de interior, predilecția pentru fantastic și desfășurări dramatice) precum și în filmul expresionist german (compozițiile plastice în clarobscur, simbolismul accentuat al unor detalii etc.). Mînuind cu dezinvoltură tehnica contrapunctului și retrospecției, regizorul excelează de asemenea în munca cu actorul, datorită desigur și vastei sale experiențe teatrale. « În alegerea și dirijarea interpreților se manifestă în forma cea mai pură pasiunea lui *B.* pentru omul smuls dintr-o iluzorie siguranță, pentru omul care speră, se îndoiește, întreabă și disperă » (U. Gregor, E. Patalas). Asemenea lui Dreyer, *B.* acordă prim planului o însemnătate deosebită, subordonînd acest mijloc de expresie unui crez artistic de o profundă umanitate: « Există numeroși realizatori care uită că fața omenească este punctul de pornire al muncii noastre. Ne putem desigur consacra esteticii montajului, putem imprima obiectelor sau peisajelor moarte ritmuri admirabile, dar în apropierea nemijlocită de înfățișarea umană constă fără îndoială noblețea și caracteristica artei filmului » (B.).

Mențiune pentru tematică, Cannes, 1947 *(Vapor pentru Indii)*; premiu special al juriului, Cannes, 1957 *(A șaptea pecete)*; premiu de regie, Cannes, 1958 *(Voi fi mamă)*; « Ursul de aur », Berlin, 1958 *(Fragii sălbatici)*; premiu special al juriului, Veneția, 1959 *(Chipul)*.

FLM: 1946 — *Kris* (Criza); *Det Regnar på vår Kärlek* (Plouă peste dragostea noastră); 1947 — *Skepp till Indialand* (Vapor pentru Indii); *Musik i Mörker* (Muzică în tenebre); 1948 — *Hamstad* (Oraș portuar); *Fängelse* (Închisoarea); 1949 — *Törst* (Setea); *Till Gladje* (Către bucurie); 1950 — *Sant händer inte här* (Asta nu se va arăta aici); *Sommarlek* (Jocuri de vară); 1952 — *Kvinnors Väntan* (Femei care așteaptă); *Sommaren med Monika* (O vară cu M.); 1953 — *Gycklarnas Afton* (Noaptea saltimbancilor); 1954 — *En Lektion i kärlek* (O lecție de dragoste); 1955 — *Kvinnodrom* (Visuri de femeie); *Sommarnattens Leende* (Surîsul unei nopți de vară); 1956 — *Det Sjunde Inseglet* (A șaptea pecete); 1957 — *Smultronstället* (Fragii sălbatici); *Nära Livet* (Voi fi mamă); 1959 — *Ansiktet* (Chipul); *Jungfrukällan* (Izvorul fecioarei); 1960 — *Djävulens öga* (Ochiul diavolului); 1961 — *Sasom i en spegel* (Prin oglindă)

1962 — *Nattvardsgasterna* (Comunianții) ; 1963 — *Tystaden* (Tăcerea); 1964 — *For Att inte Tala om alla Dessa Kvinnor* (Ca să nu mai vorbim de toate aceste femei); 1965 — *Persona;* 1967 — *Vargtimmen* (Ora lupului); 1968 — *Skammen* (Rușinea); 1970 — *En Passion* (O pasiune); *Riten* (Ritul); 1971 — *Beröringen* (Atingerea); 1972 — *Viskningar och rop* (Șoapte și strigăte).

BERGMAN, Ingrid. Actriță americană (Stockholm, Suedia, 29.VIII. 1915). 1935 — debut cinematografic în Suedia. 1938 — se stabilește în America și devine vedetă cu renume internațional. Turnează frecvent în Europa unde apare și pe scenele unor teatre (Londra, Napoli, Milano). A creat personaje memorabile mai ales din categoria ingenuelor. Premii « Oscar »: 1944 — *Lumina de gaz;* 1956 — *Anastasia.*

FLM: 1935 — *Munkbrogreven* (Povestea lui Munkbro, E. Adolphson); 1936 — *Pasolsidan* (Amanta legitimă, G. Molander); *Intermezzo* (G. Molander); 1938 — *Dollar* (Dolari, G. Molander); *Die Vier Gesellen* (Strengăriețele, C. Froelich); 1939 — *Intermezzo / A Love Story* (G. Ratoff); 1941 — *Adam Had Four Sons* (Testamentul/Adam avea patru fii, G. Ratoff); *Dr. Jekill and Mr. Hyde* (V. Fleming); 1942 — *Casablanca* (M. Curtiz); 1943 — *For Whom the Bell Tolls* (Cui îi bate ceasul, S. Wood); 1944 — *Gaslight* (Lumina de gaz, G. Cukor); 1945 — *Spellbound* (Fascinație, A. Hitchcock); 1946 — *Notorious* (A. Hitchcock); 1948 — *Arch of Triumph* (Arcul de Triumf, L. Milestone); *Joan of Arc* (Ioana D'Arc, V. Fleming); 1949 — *Under Capricorn* (Tropicul Capricornului, A. Hitchcock); 1951 — *Stromboli terra di dio* (S. pământul lui dumnezeu, R. Rossellini); 1952 — *Europa'51* (R. Rossellini); 1954 — *Viaggio in Italia* (Călătorie în I., R. Rossellini); *Giovanna d'Arco al rogo* (Ioana pe rug, R. Rossellini); 1956 — *Elena et les hommes* (E. și bărbații, J. Renoir); 1956 — *Anastasia* (A. Litvak); 1958 — *Indiscreet* (Indiscreție, St. Donen); 1961 — *Good-Bye Again* (Vă place Brahms?, A. Litvak); 1963 — *The Visit* (Vizita, B. Wicki); 1965 — *The Yellow Rolls-Royce* (R. R. galben, A. Asquith); 1968 — *Cactus Flower* (Floarea de cactus, G. Saks); 1970 — *A walk in the Spring Rain* (O plimbare prin ploaia de primăvară, G. Green).

BERGNER, Elisabeth. Actriță austriacă (Drohobycz, 22.VIII. 1897). Interpretă de teatru, realizează în regia soțului ei, Paul Czinner, cîteva roluri marcante și în cinematografie. Turnează în S.U.A., Germania, Anglia. După 1942 se dedică scenei.

FLM: 1924 — *Nju* (A cui e vina?, P. Czinner); 1926 — *Der Geiger von Florenz* (Violonistul din Florența, P. Czinner); *Liebe* (Dragoste, P. Czinner); 1928 — *Königin Louise* (Regina Luiza, K. Grüne); 1929 — *Fräulein Else* (Domnișoara E., P. Czinner); 1931 — *Ariane* (P. Czinner); 1932 — *Der träumende Mund* (Melo, P. Czinner); 1934 — *Catherine the Great* (Caterina cea Mare, P. Czinner); 1935 — *Escape Me Never* (Ești al meu, P. Czinner); 1936 — *As You Like It* (Cum vă place, P. Czinner); 1937 — *Dreaming Lips* (Buze visate, P. Czinner); 1939 — *Stolen Life* (Viață furată, P. Czinner); 1962 — *Die glücklichen Jahre der Thorwalds*

Scanned with OKEN Scanner

(Anii fericiți ai familiei T., J. Olden, W. Staudte).

BERLANGA, Luis Garcia. Regizor și scenarist spaniol (Valencia, 12.VI.1921). Facultatea de litere și filozofie. Pictură, gazetărie, cursuri de specializare în regia de film. Premiu, Cannes, 1953 *(Bun venit, domnule Marshall)*; premiul FIPRESCI, Veneția, 1963 *(Călăul)*.

FLM: Regizor: 1948 — *Paseo sobre una guerra antigua* (Scurtă privire asupra unui război străvechi, col. J. A. Bardem); 1951 — *Esa pareja feliz* (O asemenea pereche fericită, col. J. A. Bardem); 1952 — *Bien Venido Mister Marshall!* (Bun venit, domnule Marshall); 1953 — *Novio a la vista* (Logodnicul la înfățișare); 1955 — *Familia provisional* (Familie provizorie); 1956 — *Calabuch*; 1957 — *Los jueves, milagro* (Joia miracolului); 1962 — *Placido*; 1963 — *El Verdugo* (Călăul); 1970 — *Vivan los novios* (Trăiască mirii).

BERLIN, SIMFONIA UNEI METROPOLE (Berlin, Symphonie einer Grosstadt). Germania, 1927. *R:* Walter Ruttmann; *S:* Carl Mayer, Karl Freund, Walter Ruttmann; *I:* Reimar Kuntze, Robert Baberske, Laszlo Schäffer. Film documentar de montaj, realizat în spiritul teoriilor lui Dziga Vertov. Prin ritm și montaj, urmărind în imagini viața marelui oraș, realizatorul creează o simfonie a impresiilor vizuale, a asociațiilor și analogiilor provocate de acestea, orchestrînd magistral temele și mișcările surprinse « pe viu » de aparatul de filmat. Deși i s-a reproșat lipsa de finalitate a acestui « simfonism » — mai ales în raport cu documentarul activ, social — filmul rămîne o operă de referință pentru istoria cinematografului.

BERTINI, Francesca (Elena Seracini Vitiello). Actriță italiană (Florența, 11.IV.1888). Debutează la Teatro Nuovo din Napoli. Film din 1904. A intrat în istoria cinematografului ca prima « divă » a ecranului.

FLM: 1904 — *La dea del mare* (Zeița mării); 1909 — *Il trovatore* (Trubadurul, U. Falena); 1912 — *Il pappagallo della zia Berta* (Papagalul mătușii B., B. Negroni); 1913 — *In faccia al destino* (În fața destinului, B. Negroni); 1914 — *L'amazzone mascherata* (Amazoana mascată, E. Ghione); *Sangue blen* (Sînge albastru, N. Oxilia); 1915 — *Assunta Spina* (G. Serena); *La signora delle camelie* (Dama cu camelii, G. Serena); 1916 — *Fedora* (G. De Liguoro); 1918 — *Tosca* (A. De Antoni); *Frou-Frou* (A. De Antoni); *La donna nuda* (Femeia goală, R. Roberti); 1919 — *Beatrice* (C. De Riso); 1921 — *La donna, il diavolo, il tempo* (Femeia, diavolul și timpul, R. Roberti); 1927 — *Monte Carlo* (M. Nalpas); 1928 — *Tu m'appartiens* (Tu îmi aparții, M. Gleize); 1930 — *La femme d'une nuit* (Femeia de o noapte, M. L'Herbier); 1934 — *Déchéance* (Decădere, J. Houssin); 1943 — *Dora, la Espia* (R. Matarazzo); 1957 — *A sud niente di nuovo* (În Sud nimic nou, G. C. Simonelli).

Scanned with OKEN Scanner

BERTOK, Iosif. Operator român. (Timişoara, 23.I.1891; Arad, 8.I. 1972). Îşi începe activitatea în jurul anului 1911, ca « demonstrator » ambulant, parcurgînd cu aparatul de filmat Ungaria, Austria, Serbia şi România. Operator de front al serviciului cinematografic al armatei austro-ungare. Realizează imaginea la numeroase filme de actualităţi, documentare şi artistice româneşti în perioada 1919—1945.

FLM: 1926 — ciclu de filme documentare didactice: *Marmura, Cărbunele, Lemnul* (I. Bertok); *Ionel şi Mărioara* (H. Chilevicz); 1927 — — *Lia* (J. Mihail); 1929 — *Haiducii* (H. Igiroşanu); 1930 — *Cancerul* (A. Babeş, d.); 1931 — *Ciocoii* (H. Igiroşanu); *Aur* (J. Mihail); 1932 — *Chemarea dragostei* (J. Mihail); 1934 — *Insula şerpilor* (H. Igiroşanu); 1935 — *Bing-Bang* (Stroe şi Vasilache); 1938 — *Din viaţa cooperatistă a Sibiului* (I. Bertok, d, lm); 1940 — *Uzinele Malaxa* (P. Călinescu, d).

BESOIU, Ion. Actor român (Sibiu, 11.III.1931). Teatru şi TV.

FLM: 1960 — *Setea* (M. Drăgan); 1962 — *Partea ta de vină* (M. Mureşan); *Tudor* (L. Bratu); 1964 — *Cartierul Veseliei* (M. Marcus); *Neamul Şoimăreştilor* (M. Drăgan); 1965 — *Camera albă* (V. Calotescu); *Şah la rege* (H. Boroş); *Răscoala* (M. Mureşan); *Haiducii* (D. Cocea); 1966 — *Fantomele se grăbesc* (Cr. Polucsis); 1970 — *Mihai Viteazul* (S. Nicolaescu); 1971 — *Printre colinele verzi* (N. Breban); *Asediul* (M. Mureşan); *Atunci i-am condamnat pe toţi la moarte* (S. Nicolaescu); *Puterea şi Adevărul* (M. Marcus); 1972 — *Bariera* (M. Mureşan).

bipac: v. **mască mobilă.**

BÎKOV, Rolan Antonovici. Actor sovietic (12.XI.1929). 1951: absolvent al şcolii teatrale « Şciukin ». 1958 — debutează ca regizor la Teatrul Komsomolului din Leningrad. Din 1955 — actor de film. 1962 — debutează ca regizor.

FLM: Actor: 1955 — *Puti i sudibî* (Drumuri şi destine, I. Bazelian); 1957 — *Eto nacinalos tak* (Aşa a început..., L. Kulidjanov, I. Şegheli); 1959 — *Naş korespondent* (Corespondentul nostru, A. Granik); 1960 — *Şineli* (Mantaua, A. Batalov); 1963 — *Ia şagaiu po Moskve* (Păşesc prin Moscova, Gh. Danelia); 1965 — *Jenitba Balzaminova* (Nunta lui B., K. Voinov); 1966 — *Aibolit 66* (Aumădoare 66, R. Bîkov); Andrei Rubliov (A. Tarkovski); Regizor: 1962 — *Sem nianek* (Şapte dădace); 1963 — *Propalo leto* (A dispărut o vară, col. V. Orlov); 1966 — *Aibolit 66* (Aumădoare 66); 1969 — *Vnimanie, cerepaba* (Atenţiune, broasca ţestoasă).

BLAIER, Andrei. Regizor român (Bucureşti, 15.V.1933). Absolvent I.A.T.C. În cinematografie din 1956.

FLM: 1956 — *Ora H* (col. S. Ivetici, mm.); 1958 — *Mingea* (col. S. Ivetici, mm.); *Prima melodie* (col. S. Ivetici, mm.); 1960 — *Furtuna* (col. S. Ivetici); 1962 — *A fost prietenul meu;* 1964 — *Casa neterminată;* 1966 — *Dimineţile unui băiat cuminte;* 1968 — *Apoi s-a născut legenda;* 1971 — *Vilegiatura* (TV); *Pădurea pierdută.*

BLAIR, Betsy (Bl. Roger). Actriţă americană (New York, 11.XII.

1923). Balet și teatru. Film din 1948. Roluri de afirmare în: *Marty* și *Strada mare*. Premiu, Cannes, 1955 *(Marty)*.

FLM: 1947 — *The Guilt of Janet Ames* (Vina Janetei A., H. Levin); *A Double Life* (O viață dublă, G. Cukor); 1948 — *The Snake Pit* (Groapa cu șerpi, A. Litvak); 1950 — *Mystery Street* (Strada misterioasă, J. Sturges); 1951 — *Kind Lady* (Doamnă de caracter, J. Sturges); 1955 — *Marty* (D. Mann); 1956 — *Calle Mayor* (Strada mare, J. |A. Bardem); 1957 — *Il grido* (Strigătul, M. Antonioni); 1962 — *Senilità* (Senilitate, M. Bolognini); 1969 — *Marry me! Marry me!* (Căsătorește-te cu mine, Cl. Berri); 1972 — *A Delicate Balance* (Echilibru fragil, T. Richardson).

BLANCHAR, Pierre. Actor francez (Philippeville, Algeria, 30.VI. 1896; Paris, 21.XI.1963). Marinar. 1919 — debutează la Teatrul « Odéon » din Paris. 1921 — prima apariție pe ecran. Cupa « Volpi », Veneția, 1935 *(Crimă și pedeapsă)*.

FLM: 1922 — *Jocelyn* (L. Poirier); 1924 — *L'arriviste* (Arivistul, A. Hugon); 1927 — *Le joueur d'échecs* (Jucătorul de șah, R. Bernard); 1929 — *Le capitaine Fracasse* (Căpitanul F., A. Cavalcanti); 1931 — *Les croix de bois* (Cruci de lemn, R. Bernard); 1932 — *Die Herrin von Atlantis* (Atlantida, G. W. Pabst); 1933 — *Cette vieille canaille* (Canalia, A. Litvak); 1935 — *Crime et châtiment* (Crimă și pedeapsă, P. Chenal); 1936 — *Amants et voleurs* (Amanți și hoți, R. Bernard); 1937 — *Mademoiselle Docteur* (Domnișoara doctor, G. W. Pabst); *Il feu Mattias Pascal* (Răposatul M. P., P. Chenal); *Un carnet de bal* (J. Duvivier); 1938 — *Le joueur* (Jucătorul, G. Lamprecht); *L'étrange monsieur Victor* (Misteriosul domn V., J. Grémillon); 1940 — *L'empreinte de Dieu* (Karelina, L. Moguy); 1942 — *Pontcarral, colonel d'Empire* (Iubire și mîndrie / Colonel P., J. Delannoy); 1943 — *Un seul amour* (Suprema dragoste, P. Blanchar); 1944 — *Le bossu* (Cocoșatul, J. Delannoy); 1945 — *Patrie* (Oameni pe rug, L. Daquin); 1946 — *La symphonie pastorale* (Simfonia pastorală, J. Delannoy); 1950 — *Mon ami Sanfoin* (Prietenul meu S., M. G. Sauvajon); 1961 — *Le monocle noir* (Monoclul negru, G. Lautner).

BLASETTI, Alessandro. Regizor italian (Roma, 3.VII.1900). Licențiat în drept și critic cinematografic. Film din 1929. 1932—1934: directorul școlii de cinematografie de pe lîngă Academia muzicală Santa Cecilia. Regizor de teatru. Se afirmă cu filmul *Evadare sentimentală*. Premiu principal, Veneția, 1941 *(Coroana de fier)*; premiu, Veneția, 1950 *(Prima împărtășanie)*.

FLM: 1929 — *Sole* (Soarele); 1930 — *Nerone;* 1931 — *Resurrectio* (Invierea); *Terra madre* (Pămîntul mamă); 1932 — *Palio* (Mantia); *La tavola dei poveri* (Masa săracilor); 1934—*1860*; *Vecchia guardia* (Vechea gardă); 1935 — *Aldebaran;* 1937 — *La contessa di Parma* (Contesa de P.); 1938 — *Ettore Fieramosca* (Regele spadei); 1940 — *Una avventura di Salvator Rosa* (Cavalerul mascat); 1941 — *La corona di ferro* (Coroana de fier); *La cena delle beffe* (Ospățul nebunilor); 1942 — *Quatro passi fra le nuvole* (Patru pași

în noi / Evadare sentimentală): 1946 — *Un giorno nella vita* (O zi din viață); 1948 — *Fabiola;* 1950 — *Prima comunione* (Prima împărtășanie); 1952 — *Altri tempi* (Vremurile de altădată); 1954 — *Tempi nostri* (Vremurile noastre); 1956 — *La fortuna di essere donna* (Norocul de a fi femeie); 1957 — *Amore e chiacchiere* (Dragoste și pălăvrăgeli); 1959 — *Europa de notte* (E. noaptea); 1961 — *Io amo, tu ami* (Eu iubesc, tu iubești); 1964 — *Liola;* 1965 — *Io, io, io, e gli altri* (Eu, eu, eu și ceilalți); 1968 — *Simon Bolivar.*

blendă: suprafață metalizată cu dimensiunile de cca 1 m × 1 m, care reflectă aproape integral lumina ce cade pe ea, difuzînd-o ușor. Se folosește în filmările de exterior la lumina soarelui, pentru « deschiderea » umbrelor.

BLIER, Bernard. Actor francez (Buenos Aires, Argentina, 11.I. 1916). Absolvent al Universității din Paris (Litere). Studii de teatru cu L. Jouvet. 1936 — debutează la « Théâtre de l'Etoile ». Succese în teatrul bulevardier. Film din 1937. FLM: 1937 — *Gribouille* (Crima Nataliei Roguin, M. Allégret); 1938 — *Entrée des artistes* (Vîrsta ispitelor, M. Allégret); 1939 — *L'enfer des anges* (Infernul îngerilor, Christian-Jaque); *Le jour se lève* (Noaptea amintirilor, M. Carné); 1941 — *L'assassinat du Père Noël* (Cine l-a ucis pe Moș Crăciun, Christian-Jaque); 1942 — *La symphonie fantastique* (Simfonia fantastică, Christian-Jaque); 1943 — *Les petites du Quai aux fleurs* (Patru fete îndrăgostite, M. Allégret); 1946 — *Messieurs Ludovic* (Trei băieți și-o dragoste, J. P. Le Chanois); 1947 — *Quai des Orfèvres* (H. G. Clouzot); 1948 — *La parade du temps perdu* (Parada timpului pierdut, J. Dréville); *L'école buissonnière* (Examenul, J. P. Le Chanois); 1950 — *Sans laisser d'adresse* (Plecat fără adresă, J. P. Le Chanois); 1953 — *Avant le déluge* (Înaintea potopului, A. Cayatte); 1955 — *Dossier noir* (Dosarul negru, A. Cayatte); 1956 — *Crime et châtiment* (Crimă și pedeapsă, G. Lampin); 1957 — *Les misérables* (Mizerabilii, J. P. Le Chanois); 1958 — *La chatte* (Pisica, H. Decoin); *Les grandes familles* (Marile familii, D. de La Patellière); 1960 — *Vive Henry IV, vive l'amour* (Trăiască H. IV, trăiască dragostea, Cl. Autant-Lara); 1961 — *Le septième juré* (Al șaptelea jurat, M. Allégret); 1963 — *Germinal* (Y. Allégret); *I compagni* (Tovarășii, M. Monicelli); *Breakdown* (Deprimarea, B. Blier); 1966 — *Delitto quasi perfetto* (Un delict aproape perfect, M. Camerini); 1967 — *Caroline chérie* (Iubită C., D. de La Patellière); 1969 — *Mon oncle Benjamin* (Unchiul meu B., E. Molinaro); 1970 — *Biribi* (D. Moosmann); *Le distrait* (Distratul, P. Richard); 1972 — *Le grand blond avec une chaussure noire* (Lunganul blond cu un pantof negru, Y. Robert).

blimp: carcasă insonoră în care se introduce aparatul de filmat portabil în cazul filmărilor cu *priză directă* de sunet, pentru a elimina zgomotul produs de mecanismul de antrenare a peliculei. Nivelul de zgomote scade cu aprox. 40 db. (decibeli), adică de 100 de ori, ceea ce face posibilă efectuarea prizei directe și în cazul filmărilor de la mică distanță

Scanned with OKEN Scanner

(1,5—2 m). Construcția *b.* permite, cu ajutorul unor mecanisme de transmisie speciale, manipularea normală a aparatului: punerea la punct a clarității, reglarea diafragmei și a obturatorului, vizarea, montarea filtrelor etc. *B.* se folosește în special la filmările de exterior.

BLOW-UP. Italia-Anglia, 1966. *R:* Michelangelo Antonioni; *S:* M. Antonioni, Tonino Guerra; *I:* Carlo di Palma; *M:* Herbert Hancock; *D:* Ashton Gorton; *Int:* Vanessa Redgrave, David Hemmings, Sarah Miles, Jane Birkin. O zi și o noapte din viața unui fotograf profesionist, stăpîn și totodată sclav al agresivei vizualități moderne — idol căruia îi închină talentul, munca pătimașă și cvasitotalitatea preocupărilor sale. Eroul, mag creator de miraje autentice își mînuiește febril aparatul — năucitor caleidoscop despre care crede că prezintă însăși viața, dar care, în fond, prinde în vizorul său doar aspectele ei exterioare, spectaculoase. Cel ce se crede zeu, demiurg și cunoscător al vieții se dovedește dezarmat în fața adevărurilor ei grave, care i se pot revela pe neașteptate: în liniștitele imagini fotografice ale unui parc englezesc, descoperă la o citire mai atentă, la o insistentă analiză, urmele încă nedisimulate ale unei crime. Artistul « liber » și hotărît să ducă pînă la capăt investigația în numele adevărului este gata să renunțe în cele din urmă. El se reîncadrează conștient în convenția generală-socială, căreia, de fapt, îi fusese și înainte subordonat și care-l obligă să accepte — de data aceasta deliberat — un joc al aparențelor: în final, eroul, după ce privește cîteva momente jocul de tenis închipuit de tinerii desprinși parcă din carnaval, acceptă să primească și să rețină mingea imaginară, mimînd — el, acest sclav al realuluil — mișcarea adevărată. Impecabila dramaturgie a acestui film (îl urmărim pe erou în cele mai mici reacții, în ceremonialul profesional, în momentele de concentrare și în cele de vagă destindere, cu fanteziile și divertismentele sale crude — și totul devine un spectacol pasionant) și înaltele calități interpretative ale actorilor, exploziile de frumusețe vizuală pe care le prilejuiește întreaga plastică a filmului fac din *B.U.* una dintre operele de vîrf ale cinematografiei contemporane. Marele premiu, Cannes, 1967.

bobină: rolă de peliculă perforată ce se introduce în aparatul de filmat sau de proiecție. De regulă, pelicula negativă se livrează în bobine de 300 m pentru aparatele de studio și de 120 m și 60 m pentru aparatele portative. Copiile pozitive destinate proiecției sînt montate în bobine de 300 sau 600 m (toate datele se referă la pelicula standard de 35 mm).

Scanned with OKEN Scanner

BOGARDE, Dirk (Derek van den Bogaerd). Actor englez (Hampstead, 28.III.1920). Scenograf și actor de teatru. Film din 1947. FLM: 1949 — *Quartet* (Cvartet, K. Annakin); 1950 — *The Blue Lamp* (Lampa albastră, B. Dearden); 1951 — *The Blackmailed* (Șantajul, M. Allégret); *So long at the Fair* Misterul camerei 19, T. Fisher, A. Dernborough); 1952— *Hunted* (Hăituiții, Ch. Crichton); 1953 — *Desperate Moment* (Moment disperat, C. Bennett); 1954 — *They Who Dare* (Cei care îndrăznesc, L. Milestone); *Doctor in the House* (Doctorul acasă, R. Thomas); 1955— *Simba* (B. Desmond-Hurst), *Doctor at Sea* (Doctorul pe mare, R. Thomas); 1956 — *The Spanish Gardner* (Grădinarul spaniol, Ph. Leacock); 1957 — *Cambell's Kingdom* (Regatul lui C., R. Thomas); 1958 — *A Tale of Two Cities* (O poveste din două orașe, R. Thomas); 1959 — *Song without End* (Cîntec fără sfîrșit, Ch. Vidor, G. Cukor); 1961 — *Victime* (Victima, B. Dearden); 1962 — *The Lonely Stage* (Perioada tristă, R. Name); 1963 — *The Servant* (Servitorul, J. Losey); 1964 — *King and Country* (Pentru țară și rege, J. Losey); 1965 — *Darling* (J. Schlesinger); 1967 — *Accident* (Accidentul, J. Losey); 1968 — *The Fixer* (Nehotărîtul, J. Frankenheimer); *La caduta degli dei* (Căderea zeilor, L. Visconti); 1969 — *Oh! What a Lovely war* (Oh! Ce frumos război, R. Attenborough); *Justine* (G. Cukor) 1970 — *Morte a Venezia* (Moarte la V., L. Visconti); 1972 — *Le serpent* (Șarpele, H. Verneuil).

BOGART, Humphrey (H. de Forest B.). Actor american (New York, 23.I.1899; Hollywood, 14.I. 1957). Actor și regizor de teatru (din 1920). Pe ecran a încarnat cu remarcabil talent mai ales tipul de aventurier și « rebel disperat », devenind unul din cei mai populari actori ai anilor '40—'50. « *B.* este omul care vine de după împlinirea destinului » (A. Bazin). Premiul « Oscar », 1952 *(Regina africană)*.

FLM: 1930 — *A Devil with Women* (Un diavol printre femei, I. Cummings); 1931 — *Body and Soul* (Trup și suflet, A. Santell); 1932 — *Big City Blues* (Melancolia marelui oraș, M. Le Roy); 1936 — *The Petrified Forest* (Pădurea împietrită / Suflete împietrite, A. Mayo); *Isle of Fury* (Insula păcatelor, F. Mc. Donald); 1937 — *The Black Legion* (Legiunea neagră, A. Mayo); *Kid Galahad* (Teroare, M. Curtiz); *Dead End* (Periferie, W. Wyler); *Marked Woman* (Femei de noapte, L. Bacon); 1938 — *Angels with Dirty Faces* (Îngeri cu fețe murdare, M. Curtiz); *The Amazing Dr. Clitterhouse* (Dubla existență a Dr. C., A. Litvak); 1939 — *The Roaring Twenties* (În umbra prohibiției, R. Walsh); 1941 — *High Sierra* (R. Walsh); *The Maltese Falcon* (Șoimul blestemat, J. Huston); 1942 — *Casablanca* (M. Curtiz); *Across the Pacific* (Spionaj în P., J. Huston); 1944 — *To Have and Have Not* (A avea și a nu avea, H. Hawks); 1946 — *The Big Sleep* (Somnul de veci, H. Hawks); 1947 — *The Treasure of the Sierra Madre* (Comoara din S.M. J. Huston); 1948 — *Key Largo* (J. Huston); 1952 — *The African Queen* (Regina africană, J. Huston); 1954 — *Beat the Devil* (Gonește diavolul, J. Huston); *The Barefoot Contessa* (Contesa desculță, J. L. Mankiewicz); *The Caine Mutiny* (Revolta de pe C., E.

Dmytryck); 1955 — *We're No Angels* (Nu sîntem îngeri, M. Curtiz); *The Desperate Hours* (Ore de cumpănă, W. Wyler); 1956 — *The Harder they Fall* (Calea cea grea, M. Robson).

BOIANGIU, Alexandru. Regizor român (București, 10.VIII.1932). Absolvent IATC. Realizator de filme documentare.

FLM: 1960 — *Cetăți ale industriei socialiste;* 1961 — *Pietonul* (f); *Puterea plinii;* 1963 — Liniște (f); *Casa noastră ca o floare*; 1965 — *Oltenii din Oltenia;* 1966 — *Cazul D;* 1967 — *Maiorul și moartea*, film; 1968 — *Ursul*; 1969 — *Cînd bărbații devin tați;* 1970 — *Convoiul; Prieteni de vatră veche;* 1971 — *Triunghiul de foc*; 1972 — *Noaptea bărbaților; Mahmudia.*

BOLOGNINI, Mauro. Regizor italian (Pistoia, 28.VI.1922). Studii de arhitectură. Debutează ca asistent de regie pe lîngă L. Zampa, apoi lucrează în Franța, cu Y. Allégret și J. Delannoy.

FLM: 1953 — *Ci troviamo in galleria* (De-aici sîntem în galerie); 1955 — *I cavalieri della regina* (Cavalerii reginei); *La vena d'oro* (Vîna de aur); *Gli innamorati* (Îndrăgostiții); 1956 — *Guardia, guardia scelta, brigadiere e maresciallo* (Garda, garda de elită, brigadierul și plutonierul); 1957 — *Marisa la civetta* (M. cea cochetă); 1958 — *Giovani mariti* (Tinerii căsătoriți); 1959 — *Arrangiatevi!* (Înfuriați-vă!); *La notte brava* (Noaptea eroică); 1960 — *La giornata balorda* (Zi neghioabă); *Il bell' Antonio* (Frumosul A.); 1961 — *La viaccia* (Cale greșită); 1962 — *Senilità* (Senilitate); *Agostino;* 1963 — *La corruzione* (Corupția); 1967 — *Arabella;* 1969 — *Un bellissimo Novembre* (Un minunat noiembrie); 1970 — *Metello;* 1971 — *Imputazione di omicidio per uno studente* (Un student acuzat de crimă).

BONDARCIUK, Serghei. Actor și regizor sovietic (Ucraina, 25.IX. 1920). Artist amator. Elev la Școala de teatru din Rostov pe Don, apoi cursuri de actorie la V.G.I.K. cu Serghei Gherasimov. 1958 — debutează cu succes ca regizor. Figură marcantă a ecranului sovietic. Premiu, Karlovy Vary 1952 *(Taras Sevcenko);* premiul de aur, Moscova, 1959 *(Soarta unui om);* Marele premiu, Moscova, 1965 și premiul « Oscar », 1969 *(Război și pace).*

FLM: Actor: 1948 — *Molodaia gvardia* (Tînăra gardă, S. Gherasimov); 1950 — *Kavaler zolotoi zviezdi* (Cavalerul stelei de aur, I. Raizman); 1951 — *Taras Şevcenko* (I. Savcenko); 1953 — *Admiral Uşakov* (Amiralul U., M. Romm); *Korabli şturmuiut bastioni* (Corăbiile atacă fortărețele, M. Romm); 1954 — *Ob etom zabîvati nelzia* (Agentul numărul 13, L. Lukov); 1955 — *Poprigunia* (Zvăpăiata, S. Samsonov); *Neokoncennaia povesti* (Poveste neterminată, F. Ermler); *Othello* (S. Iutkevici); 1956 — *Ivan Franko* (T. Levciuk); 1957 — *Straniți rasskaza* (Pagini de poveste, B. Krîjanovski, M. Tereșcenko); 1958 — *Sudiba celoveka* (Soarta unui om, S. Bondarciuk); 1960 — *Serioja* (G. Danelia, I. Talankin); *Era notte a Roma* (Era noapte la R., R. Rossellini); 1965—1967 — *Voina i mir* (Război și pace, S. Bondarciuk); 1969 — *Bitka na Neretvi* (Bătălia de pe Neretva, V. Bulajić); 1971 —

Scanned with OKEN Scanner

Diadia Vania (Unchiul V., A. Mihalkov-Koncealovski). Regizor: 1958 — *Sudiba celoveka* (Soarta unui om); 1965—1967 — *Voina i Mir* (Război și pace); 1969 — *Waterloo*.

BORDERIE, Bernard. Regizor francez (Paris, 10.VI.1924). Cursuri la Academia de Arte Frumoase. Ilustrator și desenator. 1942 — asistent de regie; 1947 — scenarist; 1951 — regizor. Gen preferat: filmul de aventuri (seriale comerciale cu Eddie Constantine, Gérard Barray, Michèle Mércier).

FLM: 1949 — *36.000 km au-dessus de l'Afrique* (36.000 de km pe deasupra Africii, sm); 1951 — *Les loups chassent la nuit* (Lupii vînează noaptea); 1953 — *La môme vert-de-gris* (O otravă de femeie); *Les femmes s'en balancent* (Femeile sînt nepăsătoare); 1955 — *Fortune carrée* (Noroc dublu); 1957 — *Ces dames préfèrent le mambo* (Doamnele preferă mambo); 1960 — *Comment qu'elle est* (Cum este ea); *Le Caid* (Caidul); *Les trois mousquetaires* (Cei trei mușchetari); 1961 — *Le chevalier de Pardaillan* (Cavalerul P.); 1963 — *A toi de faire Mignonne* (Micuțo); *Rocambole;* 1964 — *Angélique, marquise des anges* (A., marchiza îngerilor); *Hardi Pardaillan* (Îndrăzneț P.); 1965 — *Merveilleuse Angélique* (Minunata A.); *Angélique et le Roi* (A. și regele); 1966 — *Brigade antigangs* (Brigada anti-gangsteri); 1967 — *Sept gars... une garce* (Șapte băieți și-o strengăriță); 1698— *L'indomptable Angélique* (Neîmblînzita A.); 1971 — *A la guerre comme à la guerre* (La război ca la război).

BORELLI, Lyda. Actriță italiană (Rivarolo Ligure—Genova, 1884). Teatru (a jucat sub îndrumarea lui Ermete Novelli). Din 1913 — scurtă, dar strălucită carieră cinematografică.

FLM: 1913 — *Ma l'amor mio non muore* (Dragostea mea nu moare, M. Caserini); *La donna nuda* (Femeia goală, C. Gallone); 1915 — *Rapsodia satanica* (N. Oxilia); *Marcia nuziale* (Marșul nupțial, C. Gallone); 1916 — *Malombra* (C. Gallone); 1917 — *Il dramma di una notte* (Drama unei nopți, M. Caserini); *La storia dei tredici* (Povestea celor treisprezece, C. Gallone); 1918 — *Una notte a Calcutta* (O noapte la C., M. Caserini).

BOROWCZYK, Walerian. Regizor polonez (Kwilcz, 21.X.1923). Pictor, grafician. Studii la Cracovia. Lucrează ca ilustrator, apoi împreună cu Jan Lenica debutează în filmul de colaj. Folosește cu fantezie toate posibilitățile expresive ale tehnicilor animației. Din 1960 activează în Franța. 1967: debut în filmul de ficțiune. Numeroase premii și distincții la principalele festivaluri internaționale de specialitate. (Veneția, Bruxelles, Oberhausen, Annecy, Tours, Berlin etc.).

FLM: 1957 — *Byl sobe raz* (A fost odată, col. J. Lenica); *Nagrod zone uczucia* (Sentimente recompensate, col. J. Lenica); 1958 — *Dom* (Casa, col. J. Lenica); *Szkola* (Școala); 1959 — *Les astronautes* (Astronauții, col. Ch. Marker); 1962 — *Le concert* (Concertul); 1963 — *Renaissance* (Renașterea); *L'encyclopédie de grand-maman* (Enciclopedia bunicii); 1964 — *Les jeux des anges* (Jocurile îngerilor); 1965 — *Le dictionnaire de Joachim* (Dicționa-

rul lui J.); 1966 — *Rosalie;* 1967 — *Théâtre de Monsieur et Madame Kabal* (Teatrul D-lui și D-nei K., lm); *Goto, l'île d'amour* (G., insula dragostei, f.); 1971 — *Blanche* (f.).

BORZAGE, Frank. Regizor american (Salt Lake City — Utah, 23.IV.1893; Hollywood, 19.VI. 1962). Actor de teatru. 1912: debut cinematografic (ca actor). În 1916 începe să regizeze filme pentru societatea « Triangle ». « Unul dintre primii *stiliști* ai cinematografului american din anii 1925—1935 » (J. Mitry). Două premii « Oscar »: 1928 *(Al șaptelea cer)* și 1932 *(Nesuferita)*.

FLM: 1916 — *Life's Harmony* (Armonia vieții); *Code of Honor* (Codul onoarei); 1917 — *Flying Colors* (Culorile zburătoare); 1918 — *The Ghost Flower* (Floarea fantomă); 1922 — *Silent Shelby* (Tăcutul Sh.); *Back Pay* (Plată întîrziată); 1923 — *Children of Dust* (Copiii din țărînă); 1924 — *Song of Love* (Cîntecul dragostei); 1927 — *Seventh Heaven* (Al șaptelea cer); 1929 — *Lucky Star* (Steaua norocului); 1930 — *Song of My Heart* (Cîntecul inimii mele); 1928— *Street Angel* (Îngerul străzii); 1930 — *Liliom;* 1931 — *Bad Girl* (Nesuferita); 1932 — *Young America* (Tînăra America); 1933 — *A Farewell to Arms!* (Adio arme/Supremul păcat); 1934 — *No Greater Glory* (Strengarii); 1935 — *Living on Velvet* (Rătăcind spre fericire); 1936 — *Desire* (Pasiunea mea, col. E. Lubitsch); 1937 — *Green Light* (Flacăra verde); *The Big City* (Departe de țară); 1938 — *Mannequin* (Manechinul); *Three Comrades* (Trei camarazi); 1939 — *Disputed Passage* (Ispitele trupului); 1940 — *Strange Cargo* (Încărcătura stranie); 1941 — *Smilin' Through* (Zîmbește-mi pînă la urmă); 1942 — *Seven Sweethearts* (Șapte fete îndrăgostite); 1943 — *His Butler's Sister* (Pentru un sărut); 1945 — *The Spanish Man* (Omul din Spania); 1946 — *The Magnificent Doll* (Păpușa magnifică); 1947 — *That's My Man* (Acesta este omul meu); 1948 — *Moonrise* (Răsăritul de lună); 1958 — *The China Doll* (Păpușa chinezească); 1959 — *The Big Fisherman* (Marele pescar); 1960 — *Antineal/L'amante della città sepolta* (A. / Amanta din orașul scufundat / Atlantida).

BOSE, Lucia. Actriță italiană (Milano, 23.I.1931). În 1947: « Miss Italia ». 1950: debutează cu succes în film. Se impune în același an cu *Cronica unei iubiri.*

FLM: 1950 — *Non c'è pace tra gli ulivi* (Nu-i pace sub măslini, G. De Santis); *Cronaca di un amore* (Cronica unei iubiri, M. Antonioni); 1952 — *Roma ore 11* (R. orele 11, G. De Santis); *Le ragazze di piazza di Spagna* (Fetele din Piața Spaniei, L. Emmer); 1953 — *La signora senza camelie* (Dama fără camelii, M. Antonioni); 1954 — *Vacanze d'amore* (Vacanță de dragoste, J. P. Le Chanois); 1955 — *Gli sbandati* (Dezordonații, F. Maselli); *Muerte de un ciclista* (Moartea unui ciclist, J. A. Bardem); 1956 — *Cela s'appelle l'aurore* (Se ivesc zorile, L. Buñuel); 1960 — *Le testament d'Orphée* (Testamentul lui Orfeu, J. Cocteau); 1968 — *Sotto il segno dello scorpione* (Sub semnul scorpionului, P. și V. Taviani); 1969 — *Fellini Satyricon* (F. Fellini); 1970 — *Metello* (M. Bolognini); 1971 — *La controfigura* (Dublura, R. Guernieri); *Ciao Gulliver* (C. Tuzii); *The Guest* (Musafirul, L. Cavani).

Scanned with OKEN Scanner

BOSTAN, Elisabeta. Regizoare română. (Buhuși, 1.III.1931). Absolventă I.A.T.C. A primit numeroase distincții la festivaluri internaționale consacrate filmelor pentru copii și tineret (1964—1968: Gijon, Teheran, Tours, Cannes, Veneția — seria *Năică;* Moscova: premiul special al juriului, 1969 — *Tinerețe fără bătrînețe* și medalie de bronz, 1973 — *Veronica).*

FLM: 1956 — *Culegere de dansuri românești* (d.); 1958 — *Cloșca cu pui* (d.); *Trei jocuri românești* (d.); 1959 — *Hora* (d.); 1961 — *Puștiul;* 1963 — *Năică* (sm.); 1965 — *Amintiri din copilărie; Pupăza din tei* (sm.); 1966 — *Năică și barza* (sm.); 1967 — *Năică pleacă la București* (sm); *Năică și veverița* (sm.); 1969 — *Tinerețe fără bătrînețe;* 1972 — *Veronica.*

BOSTAN, Ion. Regizor român (Cernăuți, U.R.S.S., 15.XII.1914). Începînd din anul 1948 realizează filme documentare, științifice și de artă. Din 1970 operator al propriilor filme. Numeroase distincții la festivaluri internaționale specializate (Karlovy Vary, Paris, Roma, Teheran etc.).

FLM: 1949 — *Un minut;* 1952 — *Calea belșugului;* 1953 — *Baia Mare; Centenarul N. Bălcescu;* 1954 — *Pentru pace și prietenie;* 1955 — *Cioclrlia; Nicolae Grigorescu;* 1956 — *Doina Oltului; Theodor Aman;* 1957 — *Cetatea Histria; Uciderea pruncilor;* 1958 — *Bucureștii de altădată; Livenii lui Enescu;* 1959 — *Jad, cvarț, agată; Lacul cu nuferi;* 1960 — *Mărturii despre Enescu;* 1962 — *Printre pelicani; Voronet; Urme pe zăpadă; Lacuri glaciale;* 1963 — *Sub aripa vulturului; Delta necunoscută;* 1965 — *Prietenul meu Max;* 1966 — *Marea Sarmatică — Marea Neagră;* 1967 — *Oaspeți de iarnă;* 1968 — *Pe urmele unui film dispărut;* 1969 — *Puii în primejdie; Sturionii; Dracul cu scripcă;* 1970 — *Cerul alunișului; Singur printre pelicani;* 1971 — *Păsări din cele patru puncte cardinale; Sturionii se pescuiesc pe furtună; Păsări și pescari;* 1972 — *Întîlnire cu cerul; Pădurea scufundată; Și medicii au început să filmeze; «Stelele cu coadă» — cometele.*

BOSUSTOW, Stephen. Regizor și producător american (Victoria, Canada, 6.II.1911). Lucrează pentru W. Disney ca animator, scenarist, desenator (1937—1941). În 1945 înființează firma « United Production of America » cu ale cărei realizări, novatoare pentru animația americană postbelică, se identifică adesea numele său. Filmele desenate sau produse de *B.* (purtînd semnătura unor creatori ca R. Cannon, J. Hubley, W. Hurtz, P. Burness, T. Parmelee) mărturisesc trăsături stilistice comune: grafică simplificată, nervoasă (puternic influențată de arta lui Steinberg și Thurber), finalitate concentrată a ideii, predilecție pentru desenul liniar și folosirea unor tehnici inspirate din evoluția plastică a afișului modern și a caricaturii, sau din operele lui G. Braque și P. Klee. În 1960, ca urmare a procesului de industrializare a producției, *B.* părăsește « U.P.A. ». A creat personajele de serial « Mr. Magoo » (1949) și băiețașul Gerald Mc. Boing-Boing (1950).

Scanned with OKEN Scanner

FLM: Regizor: 1946 — *Brotherhood of Men* (Frăție între oameni); 1950 — *Family Circus* (Circ de familie); 1954 — *When Magoo Flew* (Cînd dl. M. a zburat).

BOTTA, Emil. Actor român (Adjud, 17.IX.1911). Absolvent al Conservatorului din București (1930). Bogată activitate literară și scenică. Film din 1939.

FLM: 1939 — *Se aprind făcliile* (I. Șahighian); 1958 — *Viața nu iartă* (I. Mihu, M. Marcus); 1960 — *Cînd primăvara e fierbinte* (M. Săucan); 1961 — *Poveste sentimentală* (I. Mihu); *S-a furat o bombă* (I. Popescu-Gopo); 1964 — *Pădurea spînzuraților* (L. Ciulei); 1965 — *De-aș fi Harap Alb* (I. Popescu-Gopo); 1965 — *Răscoala* (M. Mureșan); *Șah la rege* (H. Boroș); 1966 — *Dacii* (S. Nicolaescu); *Faust XX* (I. Popescu-Gopo); 1967 — *Subteranul* (V. Calotescu); 1968 — *Columna* (M. Drăgan); 1969 — *Reconstituirea* (L. Pintilie).

BOURVIL (André Raimbourg). Actor francez (Petrot-Vicquece, 27.VII.1917; Paris, 23.IX.1970). Agricultor, brutar, actor amator, apoi artist de operetă și music-hall. 1945 — debutează la radio și pe ecran. Unul din cei mai iubiți și populari interpreți ai ecranului francez de după război. Cupa « Volpi », Veneția, 1956 *(Străbătînd Parisul)*.

FLM: 1945 — *La ferme du pendu* (Ferma spînzuratului, J. Dréville); 1947 — *Blanc comme neige* (Alb ca zăpada, A. Berthomieu); 1950 — *Miquette et sa mère* (M. și mama sa, H. G. Clouzot); 1951 — *Le passe-muraille* (Omul care trece prin zid, J. Boyer); 1953 — *Les trois mousquetaires* (Cei trei mușchetari, A. Hunebelle); 1954 — *Poisson d'avril* (Păcăleală de întîi aprilie, G. Grangier); 1955 — *Les hussards* (Husarii, Al. Joffé); 1956 — *La traversée de Paris* (Străbătînd P., Cl. Autant-Lara); 1957 — *Le chanteur de Mexico* (Cîntărețul mexican, R. Pottier); *Les misérables* (Mizerabilii, J. P. Le Chanois); 1958 — *Le miroir à deux faces* (Oglinda cu două fețe, A. Cayatte); 1959 — *La jument verte* (Iapa verde, Cl. Autant-Lara); 1960 — *Le bossu* (Cocoșatul, A. Hunebelle); 1961 — *Tout l'or du monde* (Tot aurul din lume, R. Clair); 1963 — *Les bonnes causes* (Cauze drepte, Christian-Jaque); 1964 — *Un drôle de paroissien* (Un enoriaș ciudat, J. P. Mocky); 1965 — *Le corniaud* (Prostănacul, G. Oury); 1966 — *La grande vadrouille* (Hoinăreala cea mare, G. Oury); *Trois enfants dans le désordre* (Trei copiii minune, L. Joannon); 1967 — *Les Arnouds* (Familia A., L. Joannon); 1969 — *L'arbre de Noël* (Pomul de Crăciun, T. Young); *Le rallye de Monte-Carlo* (Raliul M.-C., K. Annakin); 1970 — *Le mur de l'Atlantique* (Zidul Atlanticului, M. Camus); *Le cercle rouge* (Cercul roșu, J. P. Melville).

box-office (engl.): 1) Încasările unei săli de cinematograf; 2) totalul încasărilor realizate de un anumit film; 3) criteriu pseudo-statistic care stabilește pentru cinematografia capitalistă o « bursă » a actorilor (și realizatorilor), pe baza sumei încasărilor realizate de filmele pe ale căror generice au figurat. *B.-o.* stă la baza star-sistemului; este hotărîtor în stabilirea onorariilor și angajamentelor pentru filmele aflate în faza de proiect,

Scanned with OKEN Scanner

precum și a prețului de achiziție al filmelor pe piața cinematografică internațională. În fruntea *b.o.*-ului din toate timpurile (c.f. « Variety », 1972) se situează: *Pe aripile vîntului* (V. Fleming, 1939) — 74,2 milioane de dolari; *Sunetul muzicii* (R. Wise, 1965) — 72; *Love Story* (A. Hiller, 1970) — 50; *Aeroportul* (G. Seaton, 1969) — 44,5; *Dr. Jivago* (D. Lean, 1965) — 43; *Ben Hur* (W. Wyler, 1959) — 40; *Cele zece porunci* (C.B. DeMille, 1956) — 40; *My Fair Lady* (G. Cukor, 1964) — 32; *Mary Poppins* (R. Stevenson, 1964) — 31; *MASH* (R. Altman, 1970) — 30; *Butch Cassidy și Sundance Kid* (G. Roy Hill, 1969) — 29,2; *West Side Story* (R. Wise, J. Robbins, 1961) — 28,1.

BOYER, Charles. Actor francez (Figéac-Lot, 28.VIII.1897). Cursuri de filozofie la Sorbona. Studii cu Raphael Duflos la Conservatorul din Paris. Debutează în teatrul bulevardier. Din 1920 — actor de film. Vedeta producției cinematografice franceze din anii 1920—1939. Emigrează apoi în S.U.A., unde se consacră definitiv, alături de marile stele hollywoodiene. Turnează din nou în Franța începînd din 1953. Interpretează în special personaje de factură romantică.

FLM: 1920 — *L'homme du large* (Omul din larg, M. L'Herbier); 1923 — *L'esclave* (Sclava, G. Monca); 1929 — *Le capitaine Fracasse* (Căpitanul F., A. Cavalcanti); *Barcarolle d'amour* (Barcarola dragostei / Focul de la operă, H. Russell); 1930 — *The Big House* (Sing-Sing, P. Fejös); 1931 — *The Magnificent Lie* (Minciuna magnifică, B. Viertel); 1932 — *The Man form Yesterday* (Omul de ieri, B. Viertel); 1933 — *L'épervier* (Măsluitorul, M. L'Herbier); 1934 — *La bataille* (Bătălia, N. Farkas); *Caravan* (Caravana, E. Charell); *Liliom* (Fr. Lang); 1936 — *Mayerling* (A. Litvak); *The Garden of Allah* (Grădina lui A., R. Boleslawsky); 1937 — *Conquest* (Contesa Walewska, Cl. Brown); 1939 — *Love Affair* (Ea și el, L. McCarey); 1940 — *All this and Heaven Too* (Iubirea lor, A. Litvak); 1942 — *Tales of Manhattan* (M/Povestiri din M., J. Duvivier); 1943 — *The Constant Nymph* (Tessa, E. Goulding); 1944 — *Together Again* (Din nou împreună, Ch. Vidor); *Gaslight* (Lumina de gaz, G. Cukor); 1946 — *Back Street* (Strada lăturalnică, R. Stevenson); 1947 — *A Woman's Vengeance* (Răzbunarea unei femei, Z. Korda); 1948 — *Arch of Triumph* (Arcul de triumf, L. Milestone); 1953 — *Madame de...* (Doamna de..., M. Ophüls); 1955 — *Nana* (Christian-Jaque); 1956 — *Around the World in Eighty Days* (Ocolul pămîntului în 80 de zile, M. Anderson); 1957 — *Une parisienne* (O pariziancă, M. Boisrond); 1960 — *Fanny* (J. Logan); 1962 — *The Four Horsemen of the Apocalypse* (Cei patru cavaleri ai Apocalipsului, V. Minnelli); 1966 — *How to Steal a Million* (Cum să furi un milion, W. Wyler); 1967 — *Paris brûle-t-il?* (Parisul arde?, R. Clément); 1968 — *Barefoot in the Parc* (Desculț în parc, G. Saks); 1969 — *The Madwoman of Chaillot* (Nebuna din Ch., B. Vorbes); *The April Fools* (Nebunii de aprilie, S. Roseberg); 1972—*Lost Horizon* (Orizont pierdut, Ch. Jarrott).

Scanned with OKEN Scanner

BOZZETO, Bruno. Regizor italian (Milano, 3.III.1938). Folosind tehnicile animației, realizează îndeosebi filme TV și publicitare. Premiu, Annecy, 1973 *(Opera)*.

FLM: 1961 — *Un Oscar per il Signor Rossi* (Un om pentru dl. R.); *Alfa Omega;* 1962— *Due Castelli* (Două castele); 1965 — *West and Soda* (lm.); 1967 — *Una vita in scatola* (O viață în cutie); 1968 — *Vip, mio fratello superuomo* (V. fratele meu supraomul, lm); 1969 — Ego; 1971 — *Sottacetti* (Murături); 1972 — *Opera* (col. G. Manuli).

BRANDO, Marlon. Actor american (Omaha, 3.IV.1924). Cursuri de artă dramatică la « Actors' Studio » din New York, cu Lee Strasberg și Elia Kazan. 1950: se lansează în cinematografie. Regizor și producător. Premii: Cannes, 1952 *(Viva Zapata)*; « Oscar », 1954 *(Pe chei)* și 1973 *(Nașul)*.

FLM: 1950 — *The Men* (Bărbații, F. Zinnemann); 1951 — *A Streetcar Named Desire* (Un tramvai numit dorință, E. Kazan); 1952 — *Viva Zapata* (E. Kazan); 1953 — *Julius Caesar* (J. L. Mankiewicz); 1954 — *The Wild One* (Sălbaticul, C. Benedek); *On the Waterfront* (Pe chei, E. Kazan); 1955 — *Desirée* (H. Koster); *Guys and Dolls* (Sperietori și păpuși, J. L. Mankiewicz); 1956 — *The Teahouse of the August Moon* (Mica ceainărie, D. Mann); 1957 — *Sayonara* (La revedere, J. Logan); 1958 — *The Young Lions* (Leii tineri, F. Zinnemann); 1962 — *One-Eyed Jack* (J. chiorul, M. Brando); 1964 — *The Ugly American* (Americanul urît, G. Englund); 1965 — *Bedtime Story* (Poveste pentru ora de culcare, R Lévy); 1966 — *The Chase* (Urmărirea, A. Penn); 1967 — *A Countess from Hong-Kong* (Contesa din H. K., Ch. Chaplin); *Reflections in a Golden Eye* (Reflexe într-un ochi de aur, J. Huston); 1969 — *Queimada* (G. Pontecorvo); 1971 — *The Nightcomers* (Vizitatorii de noapte, M. Winner); *The Godfather* (Nașul, F. Ford Coppola); 1972 — *L'ultimo tango a Parigi* (Ultimul tango la Paris, B. Bertolucci).

BRASSEUR, Pierre (P. Albert Espinasse). Actor francez (Paris, 22.XII.1903; Brunico, Italia, 15.VIII. 1972). Actor de teatru și dramaturg. Elevul lui Harry Baur. Film din 1924.

FLM: 1924 — *La fille de l'eau* (Fiica apelor, J. Renoir); 1929 — *Le crime de Vera Mirtzewa* (Crima V. M., R. Meinert); 1930 — *Un trou dans le mur* (Vreau să iubesc, R. Barberis); 1937 — *Mademoiselle ma mère* (Domnișoara mama mea, H. Decoin); *La valse éternelle* (Valsul etern, M. Neufeld); 1938 — *Quai des brumes* (Suflete în ceață, M. Carné); 1939 — *Le père Lebonard* (Papa L., J. de Limur); 1942 — *Lumière d'été* (Bal la castel, J. Grémillon); 1945 — *Les enfants du Paradis* (Copiii paradisului, M. Carné); 1946 — *Les portes de la nuit* (Porțile nopții, M. Carné); 1949 — *Les amants de Vérone* (Îndrăgostiții din V., A. Cayatte); 1951 — *Barbe-Bleue* (Barbă Albastră, Christian-Jaque); *Le plaisir* (Plăcerea, M. Ophüls); 1953 — *Le rideau rouge* (Perdeaua roșie, A. Barsacq); 1954 — *Vestire gli ignudi* (Îmbrăcați pe cei goi, M. Pagliero); *Raspoutine* (G. Combret); 1957 — *Porte des Lilas* (R. Clair); *Sans famille* (Fără familie, A. Michel); 1958 — *Les grandes familles* (Marile familii, D. de

La Patellière); 1961 — *Le bateau d'Emile* (Vaporul lui E., D. de La Patellière); 1963— *Les bonnes causes* (Cauze drepte, Christian-Jaque); 1965 — *La vie de château* (Viața la castel, J.-P. Rappeneau); 1967 — *La métamorphose des cloportes* (Metamorfoza gîndacilor, P. Granier-Deferre); *Goto, l'île d'amour* (G., insula dragostei, W. Borowczyk); 1970 — *Les mariés de l'an II* (Mirii anului II, J. P. Rappeneau); 1971 — *La più bella serata della mia vita* (Cea mai frumoasă seară din viața mea, E. Scola).

BRATU, Lucian. Regizor român (București, 14.VII.1924). Școala de Arte Frumoase din București, Studiază regia de film la V.G.I.K.
FLM: 1958 — *În iureș de joc* (sm.,d.); 1959— *Secretul cifrului;* 1962 — *Tudor;* 1964 — *Sărutul;* 1966 — *Un film cu o fată fermecătoare;* 1970—*Croierul uzinei* (d.sm); 1972 — *Drum în penumbră.*

BRDEČKA, Jiří (J. Brnečka). Regizor și scenarist cehoslovac (Hranice-Moravia, 24.XII.1917). 1936—39: studii de istoria artei la Universitatea din Praga. Reporter, desenator, scriitor, critic de film. După 1945 colaborează cu J. Trnka, M. Makovec, E. Hoffman, B. Pojar la realizarea unor filme de desene animate și păpuși (ca scenarist și regizor). Marele premiu, Karlovy Vary, 1961 *(Atențiunel);* Marele premiu, Annecy, 1963 *(Găina prost desenată).*
FLM: Regizor: 1946 — *Dárek* (Darul, col. J. Trnka); 1948 — *Andělský kabát* (Haina îngerului, col. E. Hoffman); *Císařův slavík* (Privighetoarea împăratului, col. J. Trnka); *Vzducholoď a láska* (Dirijabilul și dragostea); 1958 — *Jak se člověk naučil létat* (Cum a învățat omul să zboare); 1961 — *Pozor* (Atențiune!); *Závada není na vašem přijímači* (Defectul nu e la aparatul dv.); 1962 — *Rozum a cit* (Rațiunea și sentimentul); 1963 — *Špatně namalovaná slepice* (Găina prost desenată); 1964 — *Slovce M.* (Litera M.); 1966 — *Blaho lasky* (Puterea dragostei); 1968 — *Pomsta* (Răzbunarea); 1969 — *Metamorfeus; Jak se moudrý Aristoteles stal ještě moudřejším* (Cum a devenit înțeleptul Aristotel și mai înțelept); 1971 — *Jdouc na řece rulynař jenen* (A fost odată un morar).

BREJCHOVÁ, Jana. Actriță cehoslovacă (Praga, 20.I.1940). Studii de actorie. Debutează în 1954.
FLM: 1954 — *Olovený chleb* (Pîinea de plumb, J. Sequens); 1956 — *Vina Vladimira Olmera* (Vina lui V. Olmer, V. Gajer); *Zlatý pavouk* (Păianjenul de aur, P. Blumenfeld); 1957 — *Vlčí jáma* (Capcana lupilor, J.Weiss); 1958 — *Moralka paní Dulské* (Moralitatea doamnei Dulská, J. Krejcik); 1959 — *Touha* (Dorința, V. Jasny); 1960 — *Vyšší princip* (Principiul suprem, J. Krejcik); 1961 — *Labyrint srdce* (Labirintul inimii, J. Krejcik); *Baron Prášil* (Baronul Münchausen, K. Zeman); 1964 — *Každý den odvahu* (Curaj pentru fiecare zi, E. Schorm); 1965 — *Bloudendý* (Rătăcire, A. Masa, J. Curik); 1966 — *Dýmky* (Pipele, V. Jasný); 1969 — *Farářův konec* (Sfîrșitul paracliserului, E. Schorm).

BRENNAN, Walter. Actor american (Massachussets, 25.VII.1894). Studii la Politehnica din Cambridge. Interpret consacrat în filmul wes-

tern. Trei premii « Oscar »: 1936 *(Ispita)*, 1938 *(Kentucky)*, 1940 *(Texas)*.
FLM: 1930 — *The King of Jazz* (Regele jazzului, J. M. Anderson); 1933 — *The Invisible Man* (Omul invizibil, J. Whale); 1935 — *The Wedding Night* (Noaptea nunții, K. Vidor); 1936 — *These Three* (Infamia, W. Wyler); *Fury* (Bestia umană, F. Lang). *Come and Get it* (Ispita, W. Wyler, H. Hawks); 1938 — *The Adventures of Tom Sawyer* (Aventurile lui T.S., N. Taurog); *Kentucky* (D. Butler); *The Cowboy and the Lady* (Mezalianța, H. C. Potter); 1939 — *Stanley and Livingstone* (La capătul pămîntului, H. King); 1940 — *The Westerner* (Texas, W. Wyler); 1941 — *Swamp Waters* (Mlaștini, J. Renoir); *Sergeant York* (Sergentul Y., H. Hawks); 1942 — *The Pride of the Yankees* (Mîndria Yankeilor, S. Wood); *Hangmen Also Die* (Și călăii mor, F. Lang); 1944 — *To Have and Have Not* (A avea și a nu avea, H. Hawks); 1946 — *My Darling Clementine* (Draga mea C., J. Ford); 1948 — *Red River* (Rîul roșu, H. Hawks); 1950 — *Curtain Call at Cactus Creek* (Lovitură de teatru la C.C., Ch. Lamont); 1952 — *Return of the Texan* (Reîntoarcerea texanului, D. Daves); 1955 — *The Far Country* (Ținutul îndepărtat, J. Sturges); 1957 — *The Way of Gold* (Drumul aurului, R. D. Webb); 1959 — *Rio Bravo* (H. Hawks); 1963 — *How the West Was Won* (Cum a fost cucerit Vestul, H. Hathaway, J. Ford, G. Marshall); 1967 — *The Oscar* (Oscar-ul, R. Rouse); 1968 — *The One and Only, Genuine, Original Family Band* (Singura, unica, autentica și originala orchestră de familie, M. O'Herlihy); *Support Your Local Sheriff* (Sprijiniți-l pe șerif, B. Kennedy).

BRENT, George (G. Molan). Actor american (Dublin, Irlanda, 15.III.1904). Debutează pe scenele irlandeze. Teatru în Canada și SUA. La Hollywood din 1930.
FLM: 1932 — *The Rich Are Always with Us* (Bogații sînt întotdeauna cu noi, A. E. Green); 1934 — *Stamboul Quest* (Misterele din St., S. Wood); 1935 — *The Painted Veil* (Vălul pictat, R. Boleslawsky); *Front Page Woman* (Reportaj senzațional, M. Curtiz); 1936 — *Give Me Your Heart* (În umbra păcatului / Ți-am dat inima mea, A. Mayo); 1937 — *Submarine D. 1* (L. Bacon); 1938 — *Jezebel* (Femeia diabolică, W. Wyler); 1939 — *The Old Maid* (Fată bătrînă, E. Goulding); *Dark Victory* (Nu vreau să mor, E. Goulding); *The Rains Came* (Vin ploile, Cl. Brown); 1941 — *The Great Lie* (Minciuna cea mare, E. Goulding); 1942 — *In This Our Life* (În această viață, J. Huston); *The Gay Sisters* (Surorile Gaylord, I. Rapper); 1945 — *Tomorrow Is Forever* (Ziua de mîine este întotdeauna, I. Pichel); 1946 — *Temptation* (Tentație, I. Pichel); 1949 — *Red Canyon* (Canionul roșu, G. Sherman); 1952 — *Montana Belle* (Frumoasa din M., A. Dwan); 1953 — *Tangier Incident* (Incident in Tanger, L. Landers).

BRESSON, Robert. Regizor și scenarist francez (Bromont-Lamothe, Auvergne, 27.IX.1907). Pictură; apoi film. 1949 — împreună cu J. Cocteau și R. Leenhardt creează gruparea « Objectif 49 », din care se va recruta cea dintîi echipă a revistei « Cahiers du Cinéma ». Filmul *Un condamnat la moarte a evadat*, consacrat Rezisten-

Scanned with OKEN Scanner

ței, îl impune în primele rînduri ale cineaștilor francezi. Odată cu acest film *B.* inaugurează explorarea obstinată a unor zone de mare intimitate psihologică. Pretextînd un subiect oarecare, el sondează adîncuri încă neforate ale sufletului omenesc (în *Pickpocket* adoptă un stil contemplativ). Filmele care au urmat, sporindu-și miza tematică, i-au oferit lui *B.* prilejul unei concilieri între idee și stil — substanța cinematografică purificîndu-se în dauna «spectaculosului»: *Procesul Ioanei d'Arc* — conflictul dintre libertate și putere, *La întîmplare, Balthazar* — conflictul dintre bine și rău. *Mouchette* marchează chintesența acestui stil ce se derobează de profesionalismul actorilor, de folosirea muzicii pe banda sonoră, de orice poate impieta un univers auster, populat de senzații, de acel «sentiment tragic al vieții... completat cu un fel de sublimare care, fără a recurge de data asta la simboluri prea vizibile ridică povestirea la nivelul angoasei metafizice» (P. Leprohon). Inspirație livrescă mărturisită, creația lui *B.* — viu controversată de critica de specialitate — este operă *de autor;* ea reflectă o sensibilitate rafinată, metodică, de mare concentrație lirică și orientată spre minuție; o creație elaborată în adîncuri, dar limpede în expresia exterioară, convertită structural într-o viziune specific filmică. «Cinematograful — spune *B.* — trebuie să se exprime nu prin imagini, ci prin raporturile dintre imagini. Tot așa cum un pictor nu se exprimă prin culori, ci printr-un raport de culori. Dacă prima imagine este neutră, imediat ce este pusă în relație cu o a doua ea vibrează, făcînd viața să irumpă. Nu există numai viața povestirii, a personajelor, ci și viața unui film. Numai din momentul în care imaginea a început să trăiască există cinematograful. Cinematograful nu e un spectacol, ci o scriere.» Premiu, Cannes, 1951 *(Jurnalul unui preot de țară);* premiu de regie, Cannes, 1957 *(Un condamnat la moarte a evadat);* premiul special al juriului, Cannes, 1962 *(Procesul Ioanei D'Arc);* mențiune specială a juriului, Veneția, 1966 *(La întîmplare, Balthazar).*

FLM: Regizor: 1934 — *Les affaires publiques* (Afacerile publice, col. Pierre Charbonnier); 1943 — *Les anges du péché* (Îngerii păcatului); 1945 — *Les dames du Bois de Boulogne* (Doamnele din B. de B.); 1951 — *Le journal d'un curé de campagne* (Jurnalul unui preot de țară); 1957 — *Un condamné à mort s'est échappé* (Un condamnat la moarte a evadat); 1959 — *Pickpocket;* 1963 — *Le procès de Jeanne d'Arc* (Procesul Ioanei d'Arc); 1966 — *Au basard, Balthazar* (La întîmplare, B.); 1967 — *Mouchette;* 1968 — *Une femme douce* (Sfioasa); 1970 — *Quatre nuits d'un rêveur* (Patru nopți ale unui visător).

BREZEANU, Grigore. Regizor român (1892; Cluj, 1919). Actor de teatru. Semnează regia pri-

melor filme de ficțiune românești.

FLM: 1911 — *Amor fatal; Înșir-te mărgărite* (col. A. Demetriade); 1912 — *Războiul Independenței;* 1913 — *Industria lemnului* (d); *Industria petrolului* (d); *Călimănești* (d); *Marina de război română* (d).

BRIALY, Jean-Claude. Actor francez (Aumale, Algeria, 30.III. 1933). Urmează conservatorul din Strasbourg. Debutează în teatru. 1956 — 59: roluri secundare în film. 1959: se impune ca actor de prim-plan al «noului val» francez. 1971 — debut regizoral.

FLM: Actor: 1956 — *Le coup de berger* (Lovitura ciobanului, J. Rivette, sm.); 1957 — *Tous les garçons s'appellent Patrick* (Toți băieții se numesc P., J.-L. Godard, sm.); *Amour de poche* (Dragoste de buzunar, P. Kast); 1958 — *Paris nous appartient* (P. ne aparține, J. Rivette); *Le beau Serge* (Frumosul S., Cl. Chabrol); *Les cousins* (Verii, Cl. Chabrol); 1959 — *La notte brava* (Noaptea eroică. M. Bolognini); 1961 — *Une femme est une femme* (O femeie este o femeie, J.-L. Godard); *L'éducation sentimentale* (Educația sentimentală, Al. Astruc); *Les lions sont lâchés* (Leii sînt slobozi, H. Verneuil); 1962 — *Le diable et les dix commandements* (Diavolul și cele 10 porunci, J. Duvivier); 1964 — *La ronde* (Hora, R. Vadim); *Un monsieur de compagne* (Un domn de societate, Ph. de Broca); 1965 — *Two Are Guitly* (Doi sînt vinovați, P. Léaud); 1966 — *Un homme de trop* (Un om în plus, Costa-Gavras); 1967 — *Caroline chérie* (Iubită C., D. de La Patellière); 1970 — *Le bal du comte d'Orgel* (Bal la contele d'O., M. Allégret); *Le genou de Claire* (Genunchiul Cl., E. Rohmer); 1971 — *Una ttagione all'inferno* (Un popas în infern, N. Risi). Regizor: 1971 — *Eglantine.*

BROCA, Philippe de. Regizor francez (Paris, 15.III.1935). Asistență de regie pe lîngă Claude Chabrol, Henri Decoin, Georges Lacombe, François Truffaut. Preferință pentru comedie. «Ursul de argint» — premiul special al juriului, Berlin, 1960 *(Jocurile dragostei).*

FLM: 1960 — *Les jeux de l'amour* (Jocurile dragostei); *Le farceur* (Farsorul); 1961 — *L'amant de cinq jours* (Amant pentru cinci zile); *Cartouche;* 1963 — *L'homme de Rio* (Omul din R.); 1964 — *Un monsieur de compagne* (Un domn de societate); 1966 — *Le roi de coeur* (Regele de cupă); 1968 — *Le diable par la queue* (Pe dracul de coadă); 1969 — *Les caprices de Marie* (Capriciile Mariei); 1971 — *La poudre d'escampette* (Fuga e sănătoasă).

BROOK, Peter. Regizor englez (Londra, 21.III.1925). Încă de tînăr participă la realizarea unor filme de amatori. Din 1944 se consacră cu precădere regiei teatrale; abordează marele repertoriu shakespearean (în special la «Roya Shakespeare Company» — Londra). Pe scenele altor capitale europene montează piese de teatru, comedii muzicale, opere. Activitate cinematografică sporadică.

FLM: 1953 — *Beggar's Opera* (Opera săracilor); 1960 — *Moderato cantabile;* 1963 — *Lord of the Flies* (Lordul muștelor); 1966 —

Scanned with OKEN Scanner

Marat-Sade; 1968 — *Tell Me Lies* (Spune-mi minciuni); 1970 — *King Lear* (Regele L.).

BROOKS, Louise. Actriță americană (Kansas-Wichita, 1900). Balerină. Este lansată la Hollywood în 1925. Se impune cu rolurile interpretate în filmele lui G.W. Pabst.

FLM: 1925 — *The Street of Forgotten Men* (Strada oamenilor uitați, H. Brenon); 1928 — *A Girl in Every Port* (O fată în fiecare port, H. Hawks); *Beggars of Life* (Cerșetorii vieții, W. A. Wellman); *Büchse der Pandora* (Cutia P./Lulu, G. W. Pabst); 1929 — *Tagebuch einer Verlorenen* (Jurnalul unei femei pierdute, G. W. Pabst); 1930 — *Prix de beauté* (Regina frumuseții, A. Genina); 1931 — *Public Enemy* (Inamicul public, W. A. Wellman); 1937 — *Hollywood Boulevard* (Bulevardul H., R. Florey); 1938 — *Overland Stage Raiders* (G. Sherman).

BROOKS, Richard. Regizor și scenarist american (Philadelphia, 12.V.1912). Reporter sportiv (1934), emisiuni radiofonice (1936), regie de teatru pe Broadway (1940). Premiu extraordinar, Karlovy Vary, 1968 *(Cu sînge rece).*

FLM: 1950 — *Crisis* (Caz de conștiință); 1951 — *The Light Touch* (Legătura nestatornică); 1952 — *Deadline U.S.A.* (Jos măștile!); 1954 — *The Flame and the Flesh* (Flacăra și carnea); *The Last Time I Saw Paris* (Ultima dată cînd am fost la P.); 1955 — *The Blackboard Jungle* (Sămînța violenței); 1956 — *The Last Hunt* (Ultima vînătoare); 1958 — *The Brothers Karamazov* (Frații K.); *Cat on a Hot Tin Roof* (Pisica pe acoperișul fierbinte); 1960 — *Elmer Gantry;* 1962 — *Sweet Bird of Youth* (Dulcea pasăre a tinereții); 1965 — *Lord Jim;* 1966 — *The Professionals* (Profesioniștii); 1967 — *In Cold Blood* (Cu sînge rece); 1969 — *The Happy Ending* (Final fericit); 1971 — *Dollar* (Dolari).

BRYNNER, Yul. Actor american (Sahalin, Rusia, 11.VII.1915). Studii de filozofie la Sorbona. Teatru în compania franceză Pitoëff, apoi în America, pe Broadway. Film din 1949. Premiul « Oscar », 1956 *(Regele și eu).*

FLM: 1949 — *Port of New York* (Portul N. Y., L. Benedek); 1956 — *The King and I* (Regele și eu, W. Lang); *The Ten Commandements* (Cele 10 porunci, C.B. De Mille); *Anastasia* (A., Litvak); 1958 — *The Brothers Karamazov* (Frații K., R. Brooks); *The Journey* (Călătoria, A. Litvak); 1959 — *Once More, with Feeling* (Încă odată cu duioșie, S. Donen); 1960 — *The Magnificent Seven* (Cei șapte magnifici, J. Sturges); *Le testament d'Orphée* (Testamentul lui Orfeu, J. Cocteau); 1962 — *Taras Bulba* (J. Lee-Thompson); 1963 — *Escape from Zahrain* (Evadatul din Z., R. Name); 1964 — *Kings of the Sun* (Regii soarelui, J. Lee-Thompson); 1965 — *Invitation to a Gun Fighter* (Invitație pentru un trăgător, R. Wilson); 1966 — *Triple Cross* (Eddie Chapman agent secret, T. Young); 1967 — *The Double Man* (Omul dublu, F. I. Schäffner); *The Long Duel* (Duelul lung, K. Annakin); 1969 — *Bitka na Neretvi* (Bătălia de pe Neretva, V. Bulajić); 1971 — *Romance of a Horse Thief* (Romanul unui hoț de cai,

A. Polonski); 1972 — *Le serpent* (Şarpele, H. Verneuil).

buclă: în portiţa aparatului de filmare şi a aparatului de proiecţie mişcarea peliculei este sacadată, discontinuă; în restul aparatului pelicula se deplasează cu viteză constantă. Pentru a se asigura trecerea de la un tip de mişcare la altul, înainte şi după portiţă pelicula nu este întinsă, ci formează o *b.* liberă (fără ghidaj) care, prin dilatări şi contractări succesive stabilizează debitul peliculei (v. şi *proiecţie cinematografică).*

BUCHOLTZ, Horst. Actor german (Berlin, 4.XII.1933). Operetă şi teatru. Film din 1955. Premiu Karlovy Vary, 1957 *(Mărturisirile escrocului Felix Krull).*

FLM: 1955 — *Marianne / Marianne de ma jeunesse* (M/M. tinereţii mele, J. Duvivier); *Himmel ohne Sterne* (Cer fără stele, H. Käutner); 1956 — *Regine* (H. Braun); 1957 — *Bekenntnisse des Hochstaplers Felix Krull* (Mărturisirile escrocului F. K., K. Hoffmann); 1959 — *Auferstehung* (Învierea, R. Hansen); *Tiger Bay* (Golful Tigrului, J. Lee-Thompson); 1960 — *The Magnificent Seven* (Cei şapte magnifici, H. Sturges); *Fanny* (J. Logan); 1961 — *One, two, three* (Unu, doi, trei, B. Wilder); 1964 — *La fabuleuse aventure de Marco Polo* (Fantastica aventură a lui M. P., D. de La Patellière); 1966 — *Istanbul 65* (A. Isasi); 1969 — *Cervantes* (V. Sherman); 1970 — *Le sauveur* (Salvatorul, M. Mardore); 1972 — *The Great Waltz* (Marele vals, A. L. Stone).

BULCĂ, Ioana. Actriţă românca (Craiova, 7.I.1933). Absolventă I.A.T.C. Teatru.

FLM: 1956 — *Moara cu noroc* (V. Iliu); 1960 — *Portretul unui necunoscut* (Gh. Turcu); 1964 — *Mofturi 1900* (J. Georgescu); 1966 — *Fantomele se grăbesc* (Cr. Polucsis); *Zodia fecioarei* (M. Marcus); 1969 — *Răutăciosul adolescent* (Gh. Vitanidis); 1970 — *Mihai Viteazul* (S. Nicolaescu); 1971 — *Atunci i-am condamnat, pe toţi la moarte* (S. Nicolaescu). 1972 — *Astă-seară dansăm în familie* (G. Saizescu).

BUÑUEL, Luis. Regizor spaniol (Calanda, 22.II.1900). Încă din timpul studiilor universitare, se interesează de cinematografie, teatru, literatură şi muzică, frecventîndu-i pe tinerii artişti şi literaţi (Lorca, Dali, Alberti). În 1924 se stabileşte la Paris; 1926—1927 devine asistentul lui Epstein. 1928—1930 turnează două manifeste cinematografice suprarealiste: *Cîinele andaluz* (împreună cu Dali) şi *Vîrsta de aur.* 1932 — realizează în Spania, documentarul social *Pămînt fără pîine.* În următorii 15 ani, nu turnează nici un film, peregrinînd prin Franţa, Spania şi S.U.A. (realizează dublaje şi supervizări). 1947: îşi reia activitatea regizorală. « Din nouăsprezece sau douăzeci de filme, am făcut trei sau patru cu adevărat proaste, dar niciodată nu mi-am încălcat principiile morale. A avea un cod moral este poate o bagatelă, pentru mine însă nu. Sînt împotriva

moralei convenționale, a fantasmelor tradiționale, a sentimentalismului, împotriva mizeriei morale a societății, introduse de acest sentimentalism (...); morala burgheză este pentru mine amoralitatea, împotriva căreia trebuie luptat... » Spirit de mare vigoare a realizat cîteva pelicule majore în care cruzimea și rigoarea formală disimulează un caracter pasionat de dreptate și încrezător în binele omului, opere ce-l situează în rîndul marilor cineaști ai lumii. Capodopera sa — *Viridiana.* «...Cinematograful este o armă magnifică și periculoasă dacă este mînuită de un spirit liber — spune *B.* Este instrumentul optim care poate să exprime lumea viselor, emoțiilor, instinctului. El pare să fi fost inventat pentru a exprima viața subconștientului, ale cărui rădăcini pătrund atît de profund în poezie... Eu cer cinematografului să depună mărturie asupra lumii, asupra tot ce este mai important în real. Realitatea este multiplă și poate avea mii de semnificații diverse pentru oameni diferiți. Vreau să am o viziune integrală asupra realității: vreau să pătrund în lumea minunată a necunoscutului. » Premii: Cannes, 1951 *(Uitații)* și 1959 *(Nazarin)*; premiul special al juriului, Veneția, 1965 *(Simon din deșert)*; « Leul de aur », Veneția, 1967 *(Frumoasa de zi)*; « Oscar », 1973 *(Farmecul discret al burgheziei)*.

FLM: 1928 — *Un chien andalou* (Cîinele andaluz, sm.); 1930 — *L'âge d'or* (Vîrsta de aur, sm.); 1932 — *Las Hurdes* (Pămînt fără pîine, d); 1947 — *Gran Casino;* 1949 — *El gran calavera* (Marele descreierat); 1950 — *Los olvidados* (Uitații); *Susana / Carne y demonio* (Suzana / Carnea și diavolul); 1951 — *Subida al cielo* (Urcarea la cer); 1952 — *El bruto* (Bruta); *El; Robinson Crusoe*; 1953 — *Abismos de pasion* (Abisul pasiunii / La răscruce de vînturi); *La ilusion viaja en tranvia* (Iluzia călătorește în tramvai); 1954 — *El rio y la muerte* (Rîul și moartea); 1955 — *La vida criminal de Archibaldo de la Cruz / Ensayo de un crimen* (Viața criminală a lui A. de la C. / Tentativă de crimă); 1956 — *Cela s'appelle l'aurore* (Se ivesc zorile); *La mort en ce jardin* (Moartea în această grădină); 1958 — *Nazarin;* 1959 — *La fièvre monte à El Pao* (Febra crește la E.P.); *The Young One* (Fecioara); 1961 — *Viridiana;* 1962 — *El angel exterminador* (Îngerul exterminator); 1964 — *Journal d'une femme de chambre* (Jurnalul unei cameriste); 1965 — *Simone del desierto* (S. din deșert); 1966 — *Belle de jour* (Frumoasa de zi); 1968 — *La voie lactée* (Calea lactee); 1970 — *Tristana;* 1972 — *Le charme discret de la bourgeoisie* (Farmecul discret al burgheziei).

BÜRGER, Annekathrin (A. Rammelt). Actriță germană (Berlin, 3.IV.1937). Studii de grafică publicitară. Debutează în teatru ca scenograf. Cursuri de actorie cinematografică la Babelsberg.

FLM: 1956 — *Eine Berliner Romanze* (Romanță berlineză, W. Kohlhaas); 1957 — *Spur in die Nacht* (Urme în noapte, G. Reisch); 1959 — *Verwirrung der Liebe* (Rătăcirile

dragostei, S. Dudow); 1960 — *Fünf Tage fünf Nächte* (Cinci zile şi cinci nopţi, L. Arnştam); 1961 — *Septemberliebe* (Dragoste de septembrie, K. Maetzig); 1963 — *Tote reden nicht* (Medicamentul care ucide, K. Maetzig, TV); 1965 — *Ubiaa na odsustvu* (Criminalul în vacanţă, B. Bosković); 1970 — *Tödlicher Irrtum* (Greşeala fatală, K. Petzold); *Kein Mann für Camp Detrick* (Nici un om pentru C.D., I. Sander, TV).

BURTON, Richard (R. Jenkins). Actor englez (Pontrhydyfen, 10.XI. 1925). Studiază la Oxford. 1943 — debutează pe o scenă din Liverpool, apoi la Londra. 1945—1948: se angajează în aviaţie. Revine în teatru: pe Broadway şi la « Old Vic ». Actor de film din 1949. Obţine consacrarea cu rolul Jimmy Porter din *Priveşte înapoi cu mînie*. FILM: 1949 — *The Last Days of Dolwyn* (Ultimele zile din D., E. Williams); 1950 — *Waterfront* (Cheiul, M. Anderson); 1953 — *The Robe* (Tunica, H. Koster); *My Cousni Rachel* (Verişoara mea R., H. Koster); *The Desert Rats* (Şobolanii deşertului, R. Wise; 1954 — *Prince of Players* (Regele actorilor, Ph. Dunne); 1955 — *Alexander the Great* (Alexandru cel Mare, R. Rossen); 1957 — *Bitter Victory* (Victorie amară, N. Ray); *The Sea Wife* (Femeia mării, B. McNaught); 1959 — *Look Back in Anger* (Priveşte înapoi cu mînie, T. Richardson); 1963 — *Cleopatra* (J. L. Mankiewicz); *The V I.P.S.* (A. Asquith); 1964 — *The Night of the Iguana* (Noaptea Iguanei, J. Huston); *Becket* (P. Glenville); 1966 — *The Taming of the Shrew* (Femeia îndărătnică, F. Zeffirelli); *Who's Afraid of Virginia Woolf?* (Cui i-e frică de V.W., M. Nichols); 1967 — *The Comedians* (Comedianţii, P. Glenville); 1968 — *Boom* (J. Losey); 1969 — *Anne of Thousand Days* (A. celor o mie de zile, Ch. Jarrot); *The Staircase* (Scara, S. Donen). 1971— *Bluebeard* (Barbă Albastră, E. Dmytryk); 1972 — *Hommerswith (s Out* (H.a plecat, P. Ustinov);

Scanned with OKEN Scanner

CABINETUL DOCTORULUI CALIGARI (Das Kabinett des Doktor Caligari). Germania, 1919. *R:* Robert Wiene; *S:* Carl Mayer, Hans Janovitz; *I:* Willi Hameister; *D:* Hermann Warm, Walter Röhrig, Walter Reimann; *Int:* Werner Kraus, Conrad Veidt, Lil Dagover, Friedrich Feher. Capodoperă a *expresionismului german* și totodată formulare « pură » a acestuia, *C.D.C* e un film cu totul singular în istoria cinematografului. Povestea unui somnambul condus ca un automat de o voință străină și împins la crimă de stăpînul său, dr. Caligari — narațiune ea însăși relatată din punctul de vedere al unui nebun — filmul realizează fascinația straniului și a halucinației. Stilizarea tipic expresionistă — deformări permanente de perspectivă, efecte de lumină de cele mai multe ori pictate pe decor, extravaganța mijloacelor plastice, machiajul excesiv și cultivarea pozei actoricești complicate — constituie o unitate perfect omogenă din punct de vedere artistic și totodată impresionantă prin dramatismul ei. Pe linia semnificațiilor operei, merită subliniat că eroul, « primul tip tragic, în întregime creat de cinematograf, e mai mult decît un om; e o stare de spirit, un amestec de cruzime, neliniște și fantezie... », filmul fiind « un apolog filozofic al omului, fascinat și transformat în animal în folosul unui stăpîn atotputernic » (Sadoul).

CABIRIA. Italia, 1914. *R:* Giovanni Pastrone (Piero Fosco); *S:* G. Pastrone, Gabrielle D'Annunzio; *I:* Segundo de Chomon; *Int:* Italia Almirante Manzini, Lidia Quaranta, Umberto Mazzato, Alex Bernard, Enrico Gemelli, Vitale De Stefano, Bartolomeo Pagano. Povestea de dragoste dintre cartagineza Cabiria și patricianul roman Fulvio Atilia, desfășurată pe fundalul celui de al II-lea război punic (219—201 î.e.n.). Operă de trecere de la perioada pionieratului cinematografic — căreia îi este tributară prin naivitatea dramaturgiei și caracterul emfatic al interpretării — către etapa de maturizare a filmului mut (se experimentează procedee și tehnici noi

Scanned with OKEN Scanner

de filmare, se folosesc ample decoruri construite). În special prin amploarea spectaculară, filmul acesta a consacrat genul frescei istorice în cinematograful italian al epocii.

CACOYANNIS, Michael (Michalis Cacoghiannis). Regizor grec (Lemeso-Cipru, 11.VII.1922). Studii de actorie și regie de teatru la Londra. Urmează cursuri de drept. Debutează ca scenarist și regizor de film în 1953. Filmele sale mărturisesc o preocupare pentru asimilarea unor elemente tradiționale din tragedia antică.

FLM: 1953 — *Kirlakatiko Xypnima* (Trezirea de duminică); 1955 — *Stella*; 1956 — *To koritsi me to mavra* (Fata în negru); 1960 — *Our Last Spring* (Ultima noastră primăvară); 1961 — *Il relitto* (Epava); 1962 — *Elektra*; 1964 — *Zorba the Greek* (Z. grecul); 1967 — *The Day the Fish Came Out* (Ziua în care vin peștii); 1971 — *The Trojan Women* (Troienele).

cadru: (1) unitate dramaturgică indivizibilă a filmului, constînd dintr-o succesiune continuă de imagini, înregistrată fără oprirea aparatului de filmat. În copia pozitivă montată, fiecare porțiune de peliculă cuprinsă între două tăieturi constituie un *c.*, indiferent de numărul fotogramelor pe care le conține. În această accepție, termenul *c.* este adesea înlocuit prin termenul « plan » — o substituire frecventă însă neindicată, întrucît cel de al doilea termen definește în principal o altă sferă de noțiuni (v. *plan*). Diferitele *c.* se deosebesc prin conținut și durată. Conținutul unui *c.* este dat de aspectul din realitate înregistrat prin filmarea respectivă, de unghiulația optică, mișcare și de alte elemente compoziționale. Succesiunea de *c.* înfățișînd o anumită acțiune distinctă se numește *scenă*. Totalitatea scenelor legate prin unitate de loc, de timp și de acțiune poartă numele de *secvență*. Durata *c.* este condiționată de necesitatea percepției optime a tuturor elementelor vizuale și sonore importante sub raport dramaturgic precum și de *ritmul* interior al secvenței, acesta fiind la rîndul său dependent de conținutul și stilul întregului film. (2) Limitele spațiale ale imaginii de film determinate de unghiul de cuprindere al obiectivului, de poziția aparatului cît și de dimensiunile *ferestrei de expunere*. *C* cinematografic poate avea diferite *formate* ce se caracterizează prin raportul laturilor. Distingem astfel: *c. normal* (1/1,60), *c. cașetat* (1/1,80), *c.-cinemascop* (1/2,35) etc. Operația selectării și delimitării în spațiu a imaginii de film și rezultatul figurativ al acestei operații poartă denumirea de *cadraj*, respectiv *încadratură*.

cadru fix: filmare realizată cu aparatul de luat vederi complet imobil. Se folosește în special în următoarele cazuri: a) cînd com-

poziția imaginii este determinantă pentru crearea efectului artistic sau dramaturgic al cadrului; b) la dialoguri, prim-planuri și planuri medii; c) la planuri generale unde dimensiunile decorului sau elementele deranjante din decorul natural (eliminate din cadru tocmai prin alegerea *unghiului de filmare*) nu permit mișcări de aparat; d) la filmări cu suprapunere în perspectivă (v. *filmări combinate*); e) la cadre scurte, filmate *prin racorduri de montaj* etc. La filmările cu *c.f.* expresivitatea artistică a imaginii se completează cu folosirea unor mijloace specific cinematografice: obiective speciale *(transfocator, teleobiectiv puternic)*, unghiuri de filmare deosebite *(plonjeu, contraplonjeu)*; montaj în *plan-contraplan*; filmări combinate *(stop-cadru, supraimpresiune* etc.); *viteză de filmare* nestandard etc. *C.f.*, ca mijloc artistic *în sine*, fără combinarea sa cu alte metode, se folosește pentru sublinierea caracterului pitoresc al subiectului, a unei tensiuni dramaturgice latente sau a mișcărilor rapide proprii subiectului.

CAGNEY, James. Actor american (New York, 17.VII.1899). Studii la Universitatea din Columbia. Debutează în 1920 ca balerin în spectacole de revistă. Film din 1930. 1956: debutează ca regizor de film. Premiul criticilor newyorkezi pentru cel mai bun actor al anului, 1938 *(Îngeri cu fețe murdare)*; premiul «Oscar», 1942 *(Simfonia americană)*.

FLM: 1930 — *Sinner's Holiday* (Sărbătoarea păcătosului, J. Gadolfi); 1932 — *The Crowd Roars* (Cursa morții, H. Hawks); 1933 — *Footlight Parade* (Paradisul dragostei, L. Bacon); 1934 — *Here Comes the Navy* (Sosește marina, L. Bacon); 1935 — *A Middsummer Night's Dream* (Visul unei nopți de vară, M. Reinhardt, W. Dieterle); *The Irish In Us* (Învingătorul, L. Bacon); 1936 — *Ceiling Zero* (Escadrila de noapte, H. Hawks); 1938 — *Angels with Dirty Faces* (Îngeri cu fețe murdare, M. Curtiz); 1939 — *The Oklahoma Kid* (Băiatul din O., L. Bacon); *The Roaring Twenties* (În umbra prohibiției, R. Walsh); 1942 — *Yankee Doodle Dandy* (Simfonia americană, M. Curtiz); 1945 — *Blood on the Sun* (Harakiri, Fr. Lloyd); 1949 — *White Heat* (Mînie albă, R. Walsh); 1952 — *What Price Glory* (Cît prețuiește gloria, J. Ford); 1955 — *Tribute to a Bad Man* (Tribut unui om rău, R. Wise); 1958 — *Shake Hands with the Devil* (Dați mîna cu diavolul, M. Anderson); 1961 — *One, two, three* (Unu, doi, trei, B. Wilder).

CALBOREANU, George. Actor român (București, 3.I.1896). Absolvent al Conservatorului de artă dramatică. Debutează în 1919, la Teatrul Național din Iași. Figură marcantă a scenei și ecranului românesc.

FLM: 1954 — *Brigada lui Ionuț* (J. Mihail); 1960 — *Bădăranii* (S. Alexandrescu, Gh. Naghi); *Setea* (M. Drăgan); 1961 — *Omul de lîngă tine* (H. Popescu); 1962 — *Lupeni '29* (M. Drăgan); 1963 — *Străinul* (M. Iacob); *Lumină de iulie* (Gh. Naghi); 1964 — *Neamul*

Scanned with OKEN Scanner

Șoimăreștilor (M. Drăgan); 1965 — *Calea Victoriei* (M. Teodorescu); 1966 — *Șoptirla* (M. Iva, sm.); 1969 — *Apoi s-a născut legenda* (A. Blaier); 1970 — *Frații* (M. Moldovan, G. Gheorghe).

CALOTESCU, Virgil. Regizor român (Dobrogostea-Argeș, 16.I 1928). Studii de istorie. Începînd din anul 1952 realizează filme documentare. În 1965 debutează în filmul de ficțiune.

FLM: 1952 — *Daruri smulse naturii;* 1954 — *Aurul alb;* 1957 — *Însemnări din Portul Roșu;* 1958 — *Ultima generație de săraci;* 1962 — *Scoicile n-au vorbit niciodată;* 1963 — *Mărturisirile unei mese de restaurant;* 1964 — *Ochii orașului meu;* 1965 — *Camera albă;* (lm. f); 1966 — *Ritmuri și imagini;* 1967 — *Pe urmele lui 1907; Subteranul* (lm. f); 1969 — *Războiul domnițelor* (lm. f); 1970 — *Eroii nu mor niciodată;* 1971 — *Evocări,* col. D. Done; 1972 — *Necazurile Sfintei Fecioare* (f).

CAMARADERIE (Kameradschaft). Germania, 1931. *R:* G. W. Pabst; *S:* Ladislas Vajda, Karlotten Peter, Martin Lampel; *I:* Fritz-Arno Wagner, Robert Baberske; *M:* Jan Krenz; *Int:* Alex. Granach, Fritz Kampers, Ernst Busch, Elisabeth Wendt, Daniel Mendaille.

Film semnificativ pentru orientarea fermă a artei progresiste germane din perioada prefascistă, pentru resursele artistice ale cinematografiei de analiză socială. Într-o mină din Saar, situată în chiar zona de frontieră dintre Germania și Franța, minerii germani îi ajută pe camarazii francezi, blocați în subteran de un accident. După terminarea acțiunii de salvare, grilajele care despart galeriile în dreptul graniței sînt reinstalate. Pornind de la un fapt real petrecut în 1906, subiectul capătă semnificații acute în raport cu contextul politic dat: el include apeluri la solidaritatea muncitorească internațională, chemări de fraternitate germano-franceză, condamnă un nou conflict posibil între cele două țări.

Filmul marchează o dată în procesul de maturizare a realismului cinematografic. Căutînd să apropie cît mai mult filmul de ficțiune de expresivitatea documentară, Pabst realizează o operă de concentrată vibrație politică.

cameraman: v. **asistent.**

CAMERINI, Mario. Regizor italian (Roma, 6.II.1895). Studii de drept. Debutează în 1920 ca asistent de regie pe lîngă Augusto Genina. Premiu, Veneția, 1937 *(Domnul Max).*

FLM: 1923 — *Jolly, clown da circo* (J., clovn de circ); 1924 — *La casa dei pulcini* (Casa copiilor); 1925 — *Voglio tradire mio marito* (Vreau să-mi trădez bărbatul); 1926 — *Maciste contro lo sceico* (M. împotriva șeicului); 1929 — *Rotaie* (La răspîntie); 1930 — *La riva dei bruti* (Malul brutelor); 1932 — *Gli uomini, che mascalzoni!* (Oamenii, ce canaliii); 1934 — *Darò un milione* (Aș da un milion); 1936 — *Ma non è una cosa seria* (Dar nu-i

un lucru serios); 1937 — *Il signor Max* (Domnul M.); 1939 — *Grandi magazzini* (Păcatul Laurettei); 1941 — *I promessi sposi* (Logodnicii); 1943 — *T'amero sempre* (Te voi iubi mereu); 1945 — *Due lettere anonime* (Două scrisori anonime); 1948 — *Molti sogni per le strade* (Suspine pe stradă); 1950 — *Il brigante Musolino* (Brigandul M.); 1952 — *Gli eroi della domenica* (Eroi de duminică); 1954 — *Ulisse;* 1956 — *Suor Letizia* (Sora L.); 1957 — *Vacanze a Ischia* (Vacanță la I.); 1960 — *Crimen* (Crima); 1961 — *I briganti italiani* (Briganzii italieni); 1965 — *Kali Yug, la dea della vendetta* (K. Y. zeița răzbunării); 1966 — *Delitto quasi perfetto* (Un delict aproape perfect); 1971 — *Un morto in vacanza* (Un mort în vacanță).

CANTACUZINO, Ion. Critic și istoric român (București, 7.XI. 1908). Studii de filozofie, medicină și regie teatrală la București. 1929—1934 duce o susținută activitate de cronicar literar și cinematografic în presă și în emisiuni radiofonice. Ca director de producție al Oficiului Național Cinematografic și apoi al societății « Cineromit » inițiază și conduce realizarea filmelor *O noapte furtunoasă* (1943) și *Visul unei nopți de iarnă* (1945), ambele în regia lui J. Georgescu.

BIBL: *Uzina de basme*, 1935; *Momente din trecutul filmului românesc*, 1965; *René Clair*, 1968; I.C. — B.T. Rîpeanu: *Producția cinematografică din România (1897—1930)*, 1970.

CANUDO, Ricciotto. Teoretician și critic francez (Gioia della Colle, Italia, 2.I.1879; Paris, 10. XI.1923). Stabilit la Paris (1902), se ocupă de critică literară și ulterior de critică de film. Unul dintre fondatorii esteticii filmului. *Manifestul celor șapte arte* prezintă cinematografia ca o sinteză a celor șase arte care au precedat-o, « artă plastică desfășurîndu-se după normele artelor ritmice » . . . « logodnă a științei cu arta pentru a capta ritmurile luminii ». A înființat « Clubul prietenilor celei de a șaptea arte », în care cinematograful era prezentat ca un nou mijloc de expresie artistică și nu ca o simplă distracție. Autor de romane și librete coregrafice.

BIBL: *L'Evolution du sens de la vie chez Gabriele D'Annunzio*, 1905; *Manifeste des sept arts*, 1911; *L'Usine aux images*, 1927.

CAPELLANI, Albert. Regizor francez (Fumay, 1870; Paris, 1931). Film din 1905. Realizează scurtmetraje cu André Deed, Prince Rigadin, Max Linder, și mai tîrziu, în America — filme cu Clara Kimball Young și Alla Nazimova.

FLM: 1906 — *Aladin;* 1908 — *Jeanne D'Arc;* 1909 — *L'assommoir* (Cîrciuma); 1912 — *Les misérables* (Mizerabilii); 1913 — *Germinal;* 1916 — *La bohème* (Boema); 1918 — *Eye for Eye* (Ochi pentru ochi); 1919 — *The Red Lantern* (Lanterna roșie); 1921 — *The Inside of the Cup* (Interiorul cupei); 1922 — *Sisters of the Young Diana* (Surorile tinerei D., col. R. Vignola).

Scanned with OKEN Scanner

CAPRA, Frank. Regizor american (Palermo, Italia, 18.V.1897). Diferite ocupații în cinematografie — între altele asistent de regie și « gagman » la M. Sennett, înainte de a regiza cîteva filme cu H. Langdon (la « First National »). În anii '30 devine maestrul « comediei psihologice » (sofisticată). Repurtează mari succese în perioada antebelică. În timpul războiului este unul dintre realizatorii seriei de filme documentare *Pentru ce luptăm?;* 1945 — fondează casa producătoare: « Liberty Films » (cu S. Briskyn, W. Wyler și G. Stevens) fuzionată în 1947 cu « Paramount ». Filme TV. Trei premii « Oscar »: 1934 — *S-a întîmplat într-o noapte*, 1936 — *Extravagantul Mr. Deeds*, 1938 — *Nu o poți lua cu tine.*

FLM: 1923 — *Fultah Fisher's Boarding House* (Pensiunea lui F., sm.); 1926 — *The Strong Man* (Bărbatul puternic); 1927 — *For the Love of Mike* (Din dragoste pentru M.); *Long Pants* (Primii pantaloni lungi); 1929 — *The Donovan Affair* (Afacerea D.); 1930 — *Ladies of Leisure* (Dragostea unei femei pierdute); 1931 — *Platinum Blonde* (Patima blondă); *Dirigible* (Dirijabilul); 1932 — *American Madness / Thomas Dickson* (Nebunia bancară); *Forbidden* (Iluzii de fericire); 1933 — *Lady for a Day* (Aristocrată pentru o zi); 1934 — *It Happened One Night* (S-a întîmplat într-o noapte); *Broadway Bill* (Strict confidențial); 1936 — *Mr. Deeds Goes to Town* (Extravagantul Mr. D.); 1937 — *Lost Horizon* (Orizontul pierdut); 1938 — *You Can't Take It With You* (Nu o poți lua cu tine); 1939 — *Mr. Smith Goes to Washington* (Dl. S. merge la W. / Mr. S. la Senat); 1941 — *Meet John Doe* (Vi-l prezint pe J.D.); 1941—1944, seria *Why we fight* (Pentru ce luptăm, d.); 1944 — *Arsenic and Old Lace* (Arsenic și dantelă veche); 1946 — *It's a Wonderful Life* (Este o viață minunată); 1947 — *State of the Union* (Starea Uniunii); 1950 — *Riding High* (Plimbare pe înălțimi); 1951 — *Here Comes the Groom* (Vine mirele); 1959 — *A Hole in the Head* (O gaură în țeastă); 1961 — *A Pocketful of Miracles* (Un buzunar doldora de minuni).

CARAGIU, Toma. Actor român (Ploiești, 21.VIII.1925). Studii de actorie. Interpret cu mari resurse comice. Teatru și TV.

FLM: 1961 — *Vară romantică* (S. Ivetici); *Străzile au amintiri* (M. Marcus); 1964 — *Cartierul Veseliei* (M. Marcus); *Politică și delicatese* (H. Boroș, sm.); 1965 — *Procesul alb* (I. Mihu); *Haiducii* (D. Cocea); 1966 — *Vremea zăpezilor* (Gh. Naghi); 1967 — *Subteranul* (V. Calotescu); *Răpirea fecioarelor* (D. Cocea); *De trei ori București*, fs (sc. *București*, I. Popescu-Gopo); *Knock-out* (M. Mureșan); *Șeful sectorului suflete* (Gh. Vitanidis); 1968 — *Răzbunarea haiducilor* (D. Cocea); 1970 — *B.D. intră în acțiune* (M. Drăgan); 1971 — *Urmărirea* (srl. TV, R. Gabrea); *Săptămîna nebunilor* (D. Cocea); *B.D. la munte și la mare* (M. Drăgan); 1972 — *Bariera* (M. Mureșan); *Explozia* (M. Drăgan).

CARDINALE, Claudia. Actriță italiană (Tunis, Tunisia, 15.IV. 1939). În calitate de « cea mai frumoasă italiancă din Tunis » participă la Festivalul cinematografic

de la Veneția, oferindu-i-se primul rol în 1957. Vedetă internațională.

FLM: 1957 — *Goba* (J. Baratier); 1959 — *Un maledetto imbroglio* (Încurcătură blestemată, P. Germi); *Il magistrato* (Magistratul, L. Zampa); *Austerlitz* (A. Gance); 1960 — *Rocco e i suoi fratelli* (R. și frații săi, L. Visconti); *Il bell'Antonio* (Frumosul A., M. Bolognini); 1961 — *Cartouche* (Ph. de Broca); 1963 — *Il Gattopardo* (Ghepardul, L. Visconti); *8 1/2* (F. Fellini); *Gli Indifferenti* (Indiferenții, F. Maselli); 1964 — *La ragazza di Bube* (Fata lui B., L. Comencini); 1965 — *Vaghe Stelle dell'Orsa* (Tremurătoarele stele ale Ursei / Sandra, L. Visconti); 1966 — *Le Fate*, fs (Ielele, M. Monicelli); *The Professionals* (Profesioniștii, R. Brooks); 1968 — *C'era una volta il west* (A fost odată în vest, S. Leone); *Krasnaia palatka / La tenda rossa* (Cortul roșu, M. Kalatozov); *Il giorno della civetta* (Cînd se arată cucuveaua, D. Damiani); 1970 — *The Adventures of Gerard* (Aventurile lui G., J. Skolimovsky); 1971 — *Popsy Pop* (J. Herman); *Les petroleuses* (Christian Jaque); 1972 — *L'udienza* (Audiența, M. Ferreri).

CARNÉ, Marcel. Regizor francez (Paris, 18.VIII.1909). Inițial operator de imagine și cronicar de cinema. 1929 — primul film: scurt-metrajul de factură poetică, *Nogent, Eldorado de duminică*. 1929—1935: asistent de regie pe lîngă R. Clair și J. Feyder. Pe scenariile lui J. Prévert, *C.* realizează cîteva dintre cele mai reprezentative filme ale cinematografiei franceze din deceniul 1936—1946: *Suflete în ceață*, *Noaptea amintirilor*, *Trubadurii diavolului*, *Copiii paradisului*. Creația sa merge de la realismul poetic la realitatea poetică. « Între aceste două forme ale aceleiași tendințe trebuie să recunoaștem un „univers" plastic și totodată psihologic, propriu lui *M.C.*, sensibil în pofida deosebirii între teme. Filmele sale exprimă ... motive din marile mituri prin care arta și poezia și-au găsit drumul ... Opera lui *C.* continuă în acest mod un fel de tradiție spirituală. Simțul implacabil al Fatalității și cel al Singurătății, încăpățînarea Destinului de a despărți oamenii ... triumful Dragostei asupra morții ... alcătuiesc dominantele acestei opere și-i conferă o calitate poetică demnă de valoarea sa plastică ». Instrumentele cu care realizează *C.* această ambianță impregnată de poezie definesc maniera stilistică proprie regizorului, a cărei originalitate constă « mai mult în compoziție decît în factură, mai mult în construcția fabulației decît în transcrierea vizuală » (P. Leprohon). După 1950, creația lui *C.* nu mai regăsește rezonanța și sinceritatea expresiei care l-au înscris în conștiința anilor '40 ca unul dintre cei mai importanți creatori ai realismului poetic în cinematograful francez. Nici densitatea stilistică și echilibrul compoziției din *Thérèse Raquin*, nici temeritatea temei din *Trișorii* nu pot reînvia ecourile crea-

ției sale de altădată. « În filmele lui C. condiția umană a personajelor este totodată și Destinul lor . . . , ele nu acționează pentru a-l evita ci pentru a i se sustrage. Fiecare film al lui C. este o etapă a acestei evadări, mereu ratată și mereu reluată, un episod al luptei absurde pe care omul, întotdeauna învins, o duce totuși contra Destinului. » (B.G. Landry). Medalia de aur, Veneția, 1946 *(Copiii paradisului)*; « Leul de argint », Veneția, 1953 *(Thérèse Raquin)*.

FLM: 1929 — *Nogent, Eldorado du dimanche*, col. M. Sanvoisin (N.,E. de duminică, d.); 1936 — *Jenny;* 1937 — *Drôle de drame* (Dramă nostimă); 1938 — *Quai des brumes* (Suflete în ceață); *Hôtel du Nord* (Amanții); 1939 — *Le jour se lève* (Noaptea amintirilor); 1942— 1943 — *Les visiteurs du soir* (Trubadurii diavolului); 1945 — *Les enfants du Paradis* (Copiii paradisului); 1946 — *Les portes de la nuit* (Porțile nopții); *La fleur de l'âge* (Floarea vîrstei); 1949 — *Marie du port;* 1951 — *Juliette ou la clef des songes* (J. sau cheia viselor); 1953 — *Thérèse Raquin;* 1954 — *L'air de Paris* (Aerul P.); 1956 — *Le pays d'où je viens* (Țara de unde vin); 1958 — *Les tricheurs* (Trișorii); 1960 — *Terrain vague* (Maidanul); 1963 — *Du mouron pour les petits oiseaux* (Grăunțe pentru păsărele); 1965 — *Trois chambres à Manhattan* (Trei camere în M.); 1967 — *Les jeunes loups* (Lupii tineri); 1970 — *Les assassins de l'ordre* (Asasinii ordinii).

CAROL, Martine (Maryse Mourer). Actriță franceză (Biarritz, 16. V.1922; Monte Carlo, 6.II.1967). Debutează în teatru sub îndrumarea lui Gaston Baty. Film din 1943.

FLM: 1943 — *La ferme aux loups* (Ferma lupilor, R. Pottier); 1945 — *Trente et quarante* (Nimic nu mai cade, G. Grangier); 1949 — *Les amants de Vérone* (Îndrăgostiții din V., A. Cayatte); 1950 — *Méfiez-vous des blondes* (Feriți-vă de blonde, A. Hunebelle); *Caroline chérie* (Dragă C., R. Pottier); 1952 — *Les belles de nuit* (Frumoasele nopții, R. Clair); 1953 — *La spiaggia* (Plaja, A. Lattuada); 1955 — *Nana* (Christian-Jaque); *Lola Montès* (M. Ophüls); 1959 — *Austerlitz* (A. Gance); 1961— *Vanina Vanini* (R. Rossellini); 1962 — *I dongiovanni della Costa Azzura* (Donjuanii de pe Coasta de Azur, V. Sala).

CARON, Leslie. Actriță franceză (Paris, 1.VII.1931). Dansatoare în trupa lui Roland Petit, își începe cariera cinematografică în 1951, cînd este angajată de studiourile americane.

FLM: 1951 — *An American in Paris* (Un american la P., V. Minnelli); 1952 — *The Story of Three Loves* (Povestea a trei iubiri, V. Minnelli); 1953 — *Lily* (C. Walters); 1955 — *Daddy Long Legs* (Tata picioare lungi, J. Negulescu); *The Glass Slipper* (Pantofiorul de sticlă, C. Walters); 1959 — *Austerlitz* (A. Gance); 1962 — *Les quatres vérités*, fs (Cele patru adevăruri, sc. *Cei doi porumbei*, R. Clair); 1964 — *The L Shaped Room* (Camera în formă de L., B. Forbes); 1965 — *Father Goose* (Gîsca de tata, R. Nelson); 1967 — *Promise Her Anything* (Promite-i orice, A. Hiller); *Paris brulle-t-il?* (Parisul arde?, R. Clément); 1971 — *Chandler* (P. Magwood).

Scanned with OKEN Scanner

carton: denumire folosită în decupaj pentru a desemna cadrele distincte ale *genericelor* sau *inserturilor* cuprinzînd titluri scrise.

CASARÉS, Maria. Actriță franceză (La Coruna, Spania, 21.XI. 1922). Urmează Conservatorul din Paris și joacă pe scenele unor teatre din capitala Franței (« Mathurins », « T.N.P. », « Comedia Franceză »). 1945 — primul rol pe ecran.

FLM: 1945 — *Les dames du Bois de Boulogne* (Doamnele din B. de B., R. Bresson); *Les enfants du Paradis* (Copiii paradisului, M. Carné); 1946 — *La revanche de Roger-la-Honte* (A. Cayatte); *L'amour autour de la maison* (Dragostea în jurul casei, P. de Herain); 1947 — *La chartreuse de Parme* (Mănăstirea din P., Christian-Jaque); 1948 — *Bagarres* (Scandaluri, H. Calef); 1949 — *L'homme qui revient de loin* (Omul care se întoarce de departe, J. Castanier); 1950 — *Orphée* (Orfeu, J. Cocteau); 1951 — *Ombre et lumière* (Umbră și lumină, H. Calef); 1960 — *Le testament d'Orphée* (Testamentul lui Orfeu, J. Cocteau); 1964 — *La reine verte* (Regina verde, M. Béjart).

cascador: persoană — special instruită — care se substituie actorului principal la efectuarea unor filmări periculoase sau care cer o pregătire fizică deosebită (căderi, bătăi, sărituri, conducerea unor vehicule, cățărări pe stînci sau ziduri etc.); introducerea cadrelor filmate cu *c.* se realizează prin racorduri de montaj foarte îngrijit executate, pentru a face imperceptibilă substituirea de persoane. Foarte riscantă, profesia de *c.* necesită un mare curaj, rezistență fizică, agilitate deosebită. Unul din cei mai celebri *c:* francezul Gil Delamare, mort în timpul filmărilor cu automobilul (1966).

CASSAVETES, John. Regizor și actor american (New York, 9.XII.1929). Figurație în teatru, asistență de regie, actor de TV și film. Debutează ca regizor de film în 1959.

FLM: Regizor: 1959 — *Shadows* (Umbre); 1963 — *Too Late Blues* (Blues tardiv / Balada deznădăjduiților); 1964 — *A Child is Waiting* (Un copil așteaptă); 1968 — *Faces* (Fețe); 1970 — *Husbands* (Soți); 1971 — *Minnie and Moskowitz;* 1972 — *A Woman under the Influence* (O femeie influențată). Actor: 1955 — *The Night Holds Terror* (Noaptea aduce groaza, A. Stones); 1956 — *Edge of the City* (La marginea orașului, M. Ritt); 1958 — *Saadle the Wind* (Liber ca vîntul, R. Parrish); 1961 — *Virgin Island* (P. Jackson); 1965 — *The Killers* (Ucigașii, M. Feldman); 1968 — *Rosemary's Baby* (Copilul lui R., R. Polanski); 1970 — *Husbands* (Soți, J. Cassavetes); 1972 — *A Woman under the Influence* (O femeie influențată, J. Cassavetes).

CASTELLANI, Renato. Regizor italian (Finale Ligure, 4.IX. 1913). Cursuri de arhitectură la Politehnica din Milano. Debutează în cinematografie ca scenarist; apoi asistent de regie pe lîngă Al. Blasetti și M. Camerini. 1941 —

Scanned with OKEN Scanner

primul film. Trei pelicule l-au situat în avangarda cinematografiei neorealiste italiene: *Sub soarele Romei* (Premiu FIPRESCI, Veneţia, 1948), *E primăvară...*, şi *De doi bani speranţă* (Marele premiu, Cannes, 1952). « Leul de aur », Veneţia, 1954 *(Romeo şi Julieta)*; premiu FIPRESCI, Veneţia, 1961 *(Brigandul)*.

FLM: 1941 — *Un colpo di pistola* (Duelul); 1942 — *Zaza;* 1943 — *La Donna della Montagna* (Doamna de la munte); 1946 — *Mio figlio professore* (Fiul meu profesorul); 1948 — *Sotto il sole di Roma* (Sub soarele R.); 1949 — *E primavera...* (E primăvară...); 1952 — *Due soldi di speranza* (De doi bani speranţă); 1954 — *Giulietta e Romeo;* 1957 — *I sogni nel casseto* (Visuri spulberate); 1958 — *Nella città l'inferno* (Infernul în oraş); 1961 — *Il Brigante* (Brigandul); 1963 — *Mare matto* (Mare obosită); 1967 — *Questi fantasmi* (Aceste fantome).

caşeu: v. **filmări combinate.**

CAVALCANTI, Alberto (A. de Almeida-C.) Regizor brazilian (Rio de Janeiro, 6.II.1897). După studii de artă la Paris, colaborează între 1925—1930 ca scenograf cu regizorul M. L'Herbier, devenind unul din susţinătorii avangardei franceze. 1934: se stabileşte în Anglia, unde — ca autor de filme documentare — creează cîteva dintre operele reprezentative ale şcolii engleze *(Pett şi Pott, Obraz de cărbune, Trăim în două lumi)*. 1949: este invitat să lucreze în Brazilia; la São Paulo îndrumă activitatea tinerilor cineaşti brazilieni. Realizează şi cîteva filme de ficţiune în Anglia *(Nicholas Nickleby)*, Brazilia *(Cîntecul mării)*, Austria *(Domnul Puntilla şi sluga sa Matti)*.

FLM: 1926 — *Rien que les heures* (Doar orele, d.); 1927 — *En rade* (În radă); 1928 — *La p'tite Lilie* (Micuţa L.); 1929 — *Le capitaine Fracasse* (Căpitanul F.); 1932 — *Le jour du frotteur* (Ziua parchetarului, sm.); 1933 — *Le truc du brésilien* (Şiretlicul brazilianului, sm.); 1934 — *Pett and Pott* (col. J. Grierson sm.); 1935 — *Coal Face* (Obraz de cărbune, sm.); 1937 — *We Live in Two Worlds* (Trăim în două lumi, d.); 1939 — *Midsummer's Day's Work* (Muncă într-o zi din miezul verii, d.); 1941 — *Yellow Caesar* (Cezarul galben, sm.); 1942 — *Alice in Switzerland* (A. în Elveţia, mm.); *Film and Reality* (Film şi realitate, antologie); 1943 — *Watertight* (Impermeabil, d.); 1945 — *Dead of Night*, col. B. Dearden, Ch. Chrichton, R. Hamer (În inima nopţii); 1947 — *The Life and Adventures of Nicholas Nickleby* (N.N.); *They Made Me a Fugitive* (Au făcut din mine un evadat); 1953 — *O canto do mar* (Cîntecul mării); 1955 — *Herr Puntilla und sein Knecht Matti* (Dl. P. şi sluga sa M.); 1958 — *La prima notte* (Prima noapte / Nopţile veneţiene); 1962 — *Yerma.*

BIBL: *Film e Realidade*, 1953.

CAYATTE, André. Regizor francez (Carcassone, 3.II.1909). Jurist. Debutează ca scenarist al filmelor lui M. Allégret şi J. Grémillon. Realizări independente din 1942. « Leul St. Marco », Veneţia, 1950

și « Ursul de aur », Berlin, 1951 *(S-a făcut dreptate)*; premiul special al juriului, Cannes, 1952 *(Toți sîntem asasini)*; premiu, Cannes, 1954 *(Înaintea potopului)*; « Leul de aur », Veneția, 1960 *(Trecerea Rinului)*.

FLM: 1942 — *La fausse maîtresse* (Prietenă de ocazie); 1943 — *Pierre et Jean*; 1945 — *Serenade aux nuages* (Serenadă norilor); *Roger-la-Honte*; 1947 — *Le chanteur inconnu* (Cîntărețul necunoscut); 1949 — *Les amants de Vérone* (Îndrăgostiții din V.); 1950 — *Justice est faite* (S-a făcut dreptate); 1952 — *Nous sommes tous des assassins* (Toți sîntem asasini); 1953 — *Avant le déluge* (Înaintea potopului); 1955 — *Le dossier noir* (Dosarul negru); 1956 — *Oeil pour œil* (Ochi pentru ochi); 1958 — *Le miroir à deux faces* (Oglinda cu două fețe); 1960 — *Le passage du Rhin* (Trecerea Rinului); 1963 — *Le glaive et la balance* (Spada și balanța); 1964 — *La vie conjugale* (Viața conjugală); 1965 — *Pièges pour Cendrillon* (Capcană pentru Cenușăreasă); 1967 — *Les risques du métier* (Riscurile meseriei); 1969 — *Les chemins de Kathmandou* (Drumurile din K.); 1970 — *Mourir d'aimer* (Să mori din dragoste); 1972 — *Il n'y a pas de fumée sans feu* (Nu e fum fără foc).

CĂLINESCU, Bob. Regizor român (București, 16.V.1926). Studii la I.A.T.C. Actor. 1949: primele experiențe în regia filmului de animație cu păpuși. Specializare sub îndrumarea lui J. Trnka. Preocupări de artă decorativă (sculptură în lemn în manieră populară); interpretează diferite roluri în filme de ficțiune.

FLM: 1950 — *Voinicul și zmeul*; 1953— *Vulpea păcălită; Veniți mîine;* 1954 — *Cutia cu muzicuțe;* 1955 — *Bîlciul jucăriilor; Mica reprezentație;* 1956 — *Domnul Goe; Năzdrăvanii; Doi rățoi în război;* 1957 — *Chiț în pericol; A fost odată; Pantalonașii se poartă uscați;* 1958 — *Ucenicul vrăjitor;* 1959 — *Dimineața Mihaelei* (col. Gh. Saidel, O. Vărășteanu); *Poveste dintr-o noapte cu lună* (col. Gh. Saidel, O. Vărășteanu); *Cîntecul tractoarelor;* 1960 — *Rapsodie în lemn; Anul I;* 1961 — *Visul lui Boroboață* (col. F. Anghelescu); *Metamorfoze;* 1962 — *Pățaniile lui Duluș și Lăbuș; Ancora; Boroboață în excursie;* 1963 — *Balada maeștrilor; Ritm; Cuiul; Întuneric și lumină;* 1965 — *Cocenel; Unde nu-i cap;* 1966 — *Antagonisme; Cîntec de leagăn;* 1967 — *Fantezii;* 1968 — *Romeo și Julieta;* 1969 — *Orga;* 1970 — *Calomnierea calomniei;* 1971 — *Cocenel ucenic* (col. I. Hermeneanu); 1972 — *Oul; Cîntec pentru veveriță.*

CĂLINESCU, Paul. Regizor român (Galați, 21.VIII.1902). Studii la Academia comercială. Și-a început activitatea în cinematografie cu filme documentare, culturale și turistice. Plachetă de bronz, Veneția, 1939 *(Țara Moților)*; diploma de onoare, Karlovy Vary, 1950 *(Răsună Valea)*.

FLM: 1934 — *România* (d); 1936 — *Colțuri din România* (d., col. C. Wesse); 1938 — *Țara Moților* (d); 1946 — *Floarea reginei;* 1947 — *Agnita Botorca* (d); 1949 — *Răsună Valea;* 1951 — *Toamna în Deltă* (d); 1952 — *La un punct de agitație* (sm); 1954 — *Desfășurarea;* 1956 — *Pe răspunderea mea;* 1961 — *Porto Franco;* 1964 — *Titanic Vals.*

Scanned with OKEN Scanner

CĂRUȚA FANTOMĂ (Körkarlen). Suedia, 1920—1921. *R; S.:* Victor Sjöström, *I:* Julius Jaenzon; *D:* Axel Estensen, Alexander Bako; *Int:* Victor Sjöström, Hilda Borgström, Tore Svennberg, Astrid Holm. Legenda vizitiului care adună sufletele celor răposați într-o « căruță fantomă » și care în fiecare an, în noaptea anului nou, este înlocuit cu ultimul păcătos mort înainte de miezul nopții, renaște ca pretext dramaturgic și element de legătură al unei povestiri cînd lirice și fantastice, cînd naive prin moralizările ei pietiste. Partea de legendar și poetic, datele de straniu și morbid proprii tradițiilor expresionismului nordic, măiestria folosirii suprapresiunilor multiple, a *floului* permanent — sînt valorile de mare rezistență ale operei lui Sjöström, devenită clasică și deschizînd tradiția unor filme cu personaje alegorice, coborîte în lumea celor muritori pentru a le reaminti acestora de limitele existenței umane.

CEI MAI FRUMOȘI ANI AI VIEȚII NOASTRE (The Best Years of Our Lives). U.S.A. 1946. *R.:* William Wyler; *S.:* Robert E. Sherwood după o piesă de McKingley Benton; *I:* Gregg Toland; *D:* P. Fergusson, G. Jenkins; *M:* H. Fredhofer; *Int:* Myrna Loy, Fredric March, Dana Andrews, Teresa Wrigth, Virginie Mayo, H. Russel. Operă importantă a perioadei în care cinematograful american mai respira aerul liberalismului rooseveltian, filmul abordează o temă predilectă a literaturii postbelice: readaptarea celor demobilizați. El istorisește întoarcerea într-un orășel de provincie a trei camarazi de arme (un căpitan redevenit funcționar superior de bancă; un pilot de vînătoare — vînzător de magazin, barman și apoi șomer; un mare mutilat cu ambele brațe amputate) și spulberarea camaraderiei lor în momentul reintegrării în ierarhia socială, dificultățile găsirii unui loc de muncă și compromisurile la care sînt nevoiți să recurgă foștii combatanți, lipsa de recunoștință a celor rămași acasă și care n-au înțeles nimic din război, ba chiar încearcă să demonstreze inutilitatea luptei împotriva Germaniei fasciste. Se recompune astfel complex peisajul uman și problematica acută a unei Americi, care abia ieșită din război căuta să-și depășească contradicțiile, pe seama cetățeanului mărunt și a stimulării artificiale a unei noi psihoze războinice și anticomuniste. Filmul, de mare răsunet în epocă, rămîne o mărturie lucidă și simptomatică a frămîntărilor ei. Virtuțile regizorale și imagistice (de reținut secvența cimitirului de avioane, beția întoarcerii), cele cîteva excelente momente actoricești susținute de D. Andrews și F. March,

Scanned with OKEN Scanner

dialogul de bună ținută literară, impun calitățile unei compoziții cinematografice caracterizate prin expresia sobră și simplă. « Oscar », 1946.

CELE PATRU SUTE DE LOVITURI (Les quatre cents coups). Franța, 1959. *R:* François Truffaut; *S:* Marcel Moussy, Fr. Truffaut; *I:* Henri Decae; *D:* Bernard Evein; *M:* Jean Constantin; *Int:* Jean-Pierre Léaud, Claire Maurier, Albert Rémy, Guy Decomble, Henri Virlogeux. Eroul filmului lui Truffaut — un băiețandru aflat între copilărie și adolescență — resimte adînc meschinăria și dezordinea vieții părinților și în primul rînd imoralitatea egoistă a mamei. Dorința firească, de libertate, bucurie, mișcare, spațiu larg, se satisface prin hoinăreli fără rost, pozne năstrușnice, deviind pînă la urmă în furt și vagabondaj; sînt erori, născute prin reflex, ce exprimă incapacitatea băiatului de a se adapta la monotonie, indiferență, minciună, neputința lui de a accepta urîtul, rutina, ipocrizia. Nevoia de frumos a copilului se traduce în transfigurarea plastică și de atmosferă a imaginilor pariziene strict autentice. Adeseori frumosul se confundă cu autenticul, născîndu-se din filmarea de tipul cinematografului « direct » (secvența de la teatrul de păpuși, în care aparatul « fură » neobservat expresiile de pe chipurile spectatorilor-copii). Spre sfîrșitul filmului Truffaut construiește mai sever (întîlnirea cu mama sau testul de psihanaliză sînt filmate aproape în maniera interviului de TV), reușind să dea deznodămîntului (evaziunea din casa de corecție) o simplitate gravă. Nota finală este perplexitatea. Băiatul care a dorit atît de mult să vadă marea, aleargă nebunește spre țărm ... Cu picioarele în valuri, privește singur, cu imensă nedumerire, întinderile neprietenoase și cenușii de apă; este unul din cele mai frumoase finaluri « nerezolvate » din istoria cinematografului.

CENUȘĂ ȘI DIAMANT (Popiol i diament). Polonia, 1958; *R:* Andrzej Wajda; *S:* Jerzy Andrzejewski, A. Wajda, după un roman de J. Andrzejewski; *I:* Jerzy Wojcik; *D:* Roman Mann; *Int:* Zbigniew Cybulsky, Ewa Krzyjewska, Adam Pawlikowski, Bogumil Kobiela, Waclaw Zastrzezynski. Operă încă neegalată de creațiile ulterioare ale lui Wajda, acest film a contribuit esențial la afirmarea mondială a școlii poloneze. Într-un oraș de provincie ce-și trăiește primele ore de pace, doi combatanți dintr-un grup naționalist primesc sarcina de a lichida un important conducător comunist. Unul din ei, cel mai tînăr, cunoaște acum dragostea și încearcă să se retragă dintr-o

Scanned with OKEN Scanner

acțiune criminală al cărei sens nu-l mai înțelege. În cele din urmă, mai mult din inerție ,el execută, totuși, asasinatul. În zori va muri însă și el, împușcat întîmplător. « A urmări în cursul primei nopți de pace drama unui tînăr care nu mai crede în eroism și trăiește presentimentul unei vieți mai bune » — așa și-a definit Wajda subiectul. Filmul atacă direct fantoma naționalismului burghez absurd. Eroul agonizează scîncind pe o grămadă de gunoi, în timp ce în sala în care a avut loc banchetul păcii, rămășițele înaltei societăți sărbătoresc victoria dansînd o poloneză grotească. Mediul burghez și militar aristocratic al celor care pun la cale crimele anticomuniste e conturat cu precizie psihologică, clarificînd condițiile în care setea de eroism a tinerilor putea degenera în crimă. Regizorul mînuiește mijloacele unui subtil realism, apelînd, în punctele culminante, la soluții de natură expresionistă. Asasinatul cu care începe filmul, înfăptuit cu calm, în plină lumină a zilei; dialogul de dragoste din biserica bombardată, sub crucifixul baroc care spînzură cu capul în jos; beția dezgustătoare a pretinșilor cavaleri ai onoarei; moartea neajutorată, singuratică și murdară, a eroului, sînt scene antologice. Premiul FIPRESCI; Veneția, 1959; Premiul de onoare al revistei « Films and Filming », 1959; Premiul Federației Canadiene al « Asociațiilor cinematografice », Vancouver, 1960.

CERKASOV, Nikolai Konstantinovici. Actor sovietic (Petersburg, 27.VII.1903; 14.IX.1966). Teatru. Debutează în film în 1926. Se impune cu *Deputatul de Baltica*. Creații de excepție ca: *Aleksandr Nevski* și *Ivan cel Groaznic*, îl înscriu printre marii actori ai timpului nostru.

FLM: 1926 — *Poet i țar* (Poetul și țarul, V. Gardin); 1932 — *Sciastie* (Fericire, A.Faințimmer, V. Soloviev); 1934 — *Liubliu li ia tebia?* (Te iubesc oare?, S. Gherasimov); 1936 — *Deputat Baltiki* (Deputatul de Baltica, A. Zarhi, I. Heifiț); *Deti kapitana Granta* (Copiii căpitanului G., V. Vainstok); 1937—39 — *Piotr Pervîi* (Petru I, V. Petrov); 1938 — *Aleksandr Nevski* (S. Eisenstein); *Celovek s rujiom* (Omul cu arma, S. Iutkevici); 1939 — *Lenin v 1918 godu* (Pagini istorice / L. în 1918, M. Romm); 1943—1946 — *Ivan Groznîi* (Ivan cel Groaznic, S. Eisenstein); 1947 — *Vesna* (Primăvara, G. Aleksandrov); 1949 — *Akademik Ivan Pavlov* (Academicianul I. P., G. Roșal); *Sciastlivovo plavaniia* (Drum bun, N. Lebedev); 1952 — *Rimski-Korsakov* (Pe aripile cîntului, G. Roșal, G. Kazanski); 1957 — *Don Kihot* (Don Quijote, G. Kozințev); 1963 — *Vsio ostaiotsia liudiam* (Totul rămîne oamenilor, G. Natanson); 1966 — *Tretia molodosti* (A treia tinerețe, J. Dréville).

CERVI, Gino. Actor italian (Bologna, 3.V.1901; 3.I.1974). 1924 — actor de teatru. 1932 — debut în

film. Din 1935 devine unul din cei mai solicitați și populari actori ai cinematografului italian.

FLM: 1932 — *L'armata azzura* (Eroii aerului, G. Righelli); 1934 — *Frontiere* (Hotar, C. Meano, M. Cirafoli); 1935 — *Aldebaran* (A. Blasetti); 1938 — *Ettore Fieramosca* (Regele spadei, A. Blasetti); 1940 — *Un'avventura di Salvator Rosa* (Cavalerul mascat, A. Blasetti); 1941 — *La corona di ferro* (Coroana de fier, A. Blasetti); *I promessi sposi* (Logodnicii, M. Camerini); 1942 — *Quattro passi fra le nuvole* (Patru pași în nori / Evadare sentimentală, A. Blasetti); 1943 — *T'amero sempre* (Te voi iubi mereu, M. Camerini); 1946 — *Le miserie del signor Travet* (Nenorocirile d-lui T., M. Soldati); 1948 — *Fabiola* (A. Blasetti); 1949 — *Guglielmo Tell* (Wilhelm Tell, G. Pastina); 1951 — *O. K. Nerone* (O. K. Nero, M. Soldati); *Le petit monde de Don Camillo* (Mica lume a lui D.C., J. Duvivier); 1953 — *La signora senza camelie* (Dama fără camelii, M. Antonioni); *Stazione Termini* (Gara T., V. De Sica); *Les trois mousquetaires* (Cei trei mușchetari, A. Hunebelle); 1955 — *Don Camillo e l'onorevole Peppone* (D.C. și onorabilul P., C. Gallone); 1961 — *Quelle joie de vivre!* (Ce bine-i să trăiești, R. Clément); 1962 — *Anni ruggenti* (Ani clocotitori, L. Zampa); *La smania addosso* (Furia în spate, M. Andrei); 1963 — *Gli onorevoli* (Onorabilii, S. Corbucci); 1964 — *Becket* (P. Glenville); 1967 — *Maigret à Pigalle* (M. Landi); 1971 — *Uccidere in silenzio* (Să ucizi în liniște, G. Rolando).

CETĂȚEANUL KANE (Citizen Kane). S.U.A. 1941. *R:* Orson Welles; *S:* H.J. Mankiewicz, Orson Welles; *I:* Gregg Tolland; *D:* Darell Silvera; *M:* Bernard Hermann; *Int:* Orson Welles, Joseph Cotten, Dorothy Comingore, Agnes Moorehead, Ruth Warrick, Everet-Sloane, George Coulouris, Ray Collins. Ca realizator și protagonist, Welles înfățișează biografia unui magnat al presei (modelul real al lui Kane fiind William Randolph Hearst). Acțiunea se leagă pe firul cercetărilor unui ziarist care încearcă să afle sensul ultimului cuvînt rostit de Kane înainte de moarte: « Rosebud ». Înlănțuirea de relatări și amintiri disparate nu dezleagă înțelesul cuvîntului. În cadrul final el apare înscris pe sania de copil a lui Kane — acum aruncată în foc — imagine ce concretizează regretul copilăriei și sentimentul eșecului cu care marele om de afaceri părăsește viața. Personaj de inepuizabilă vigoare, care se încrîncenează să cucerească toate satisfacțiile ascensiunii sociale, Kane moare fără să se fi destăinuit, iar variatele mărturii ale celor ce l-au cunoscut nu izbutesc să-i refacă portretul. Filmul îmbogățește arsenalul celei de-a șaptea arte cu procedee care stau la baza alfabetului cinematografic modern: profunzimea de cîmp, întrebuințarea mișcărilor de aparat potrivit unui sens dramaturgic net, noua valoare acordată raportului cîmp — contracîmp, folosirea panoramicelor ultrarapide, modernizarea mon-

Scanned with OKEN Scanner

tajului clasic prin integrarea tuturor acestor mijloace. Filmul în ansamblu, cu secvențe devenite clasice (imaginea parcului pustiu; scurta retrospectivă compusă din pretinse jurnale de actualități; banchetul redacțional; reuniunile electorale — la care Kane vorbește pe fundalul unui portret al său mărit de 100 de ori; spectacolul de operă în care cîntă cea de-a doua soție a magnatului; castelul pustiu după plecarea soției; șirul de oglinzi ce reflectă, multiplicată la infinit, silueta masivă a eroului; grămada lăzilor pline cu nesfîrșitele lui colecții) îl recomandă pe Welles, la prima sa operă importantă, ca pe un temperament dominat de nevoia monumentalului de tip baroc și totodată ca pe un creator de stil.

CHABROL, Claude. Regizor francez (Paris, 24.VI.1930). Din 1950 critic de film la « Cahiers du Cinéma ». Unul din promotorii « noului val francez ». « Ursul de aur », Berlin, 1959 *(Verii)*.

FLM: 1958 — *Le beau Serge* (Frumosul S.); *Les cousins* (Verii); 1959 — *A double tour* (De două ori); 1960 — *Les bonnes femmes* (Femeiuștile); *Les godelureaux* (Filfizonii); 1961 — *L'œil du matin* (Privirea dimineții); 1962 — *Ophelia; Landru;* 1963 — *Les sept péchés capitaux* fs. (Cele șapte păcate capitale, sc. Avariția); 1964 — *Le tigre aime la chair fraiche* (Tigrului îi place carnea proaspătă); *Les plus belles escroqueries du monde* fs. (Cele mai frumoase escrocherii din lume, sc. Omul care a vîndut turnul Eiffel); 1965 — *Marie Chantal contre Docteur Kan* (M. Ch. contra dr. K.); *Paris vu par...* fs. (Parisul văzut de..., sc. Muta); 1966 — *La ligne de démarcation* (Linia de demarcație); *Le scandale* (Scandalul); 1967 — *Les paresseuses* (Leneșele); *Les biches* (Căprioarele); 1968 — *La femme infidèle* (Soția necredincioasă); 1969 — *Que la bête meure* (Să moară bestia); 1970 — *Le boucher* (Casapul); *La rupture* (Ruptura); 1971 — *Juste avant la nuit* (La căderea nopții); *La décade prodigieuse* (Decada prodigioasă); 1972 — *Dr. Popaul.*

CHAPLIN, Charles Spencer. Regizor, scenarist și actor american (Londra, Anglia 16.IV.1889). Își începe cariera ca interpret de music-hall în Anglia; 1914: debutează ca actor de film la Hollywood (compania « Keystone ») și realizează 35 scurt-metraje comice. În cel de al doilea film *(Curse auto pentru copii)* apare întîia oară personajul care-i va aduce gloria mondială — Charlot. Filmează succesiv pentru companiile: « Essanay » (14 scurt-metraje, 1915); « Mutual » (12 filme, 1916—1917) și « First National » (8 filme, 1918—1922) — printre care celebrele *O viață de cîine*, *Charlot soldat*, *Piciul*, *Pelerinul*. Din 1923 activează în cadrul companiei « United Artists », fondată de *Ch.* împreună cu M. Pickford, D. Fairbanks, D.W. Griffith, W.S. Hart. Ultimele sale filme au fost realizate în Europa (în conflict cu politica oficială reacționară, *Ch.*

părăşeşte în 1954 S.U.A. şi se stabileşte în Elveţia). Opera sa marchează însăşi evoluţia cinematografului de la epoca de aur a « marelui mut », la revoluţia sonorului. După perioada de respingere a sonorului, ca potrivnic esenţei artei cinematografului pe care el o identifică cu tradiţiile pantomimice, *Ch.* asimilează noile mijloace de expresie — mai întîi muzica, zgomotele şi apoi cuvîntul. *Ch.* e unul dintre maeştrii de marcă ai cinematografului care impun a şaptea artă şi-i îmbogăţesc patrimoniul cu opere devenite clasice. Comedia burlescă, satira cu adresă socială şi politică, comedia dramatică sînt exemplar ilustrate de geniul chaplinian. Semnînd scenariul, regia şi muzica filmelor sale, *Ch.* este unul dintre cei dintîi creatori « totali » în cinematograf. « Filmele mele — scrie *Ch.* — au fost totdeauna făcute pentru omul simplu şi deprimat. Nu există civilizaţie fără omeniel » *Ch.* a luat atitudine direct sau implicit « împotriva depersonalizării omului, pentru salvarea individului şi a demnităţii sale de om » (P. Leprohon), ameninţată de mecanismul timpurilor moderne (tehnic, social, politic). Eroul său, Charlot — devenit un adevărat personaj mitic — e un revoltat, pe cît de nesupus constrîngerii sociale pe atît de dezarmat în faţa forţelor ostile, pe cît de nonconformist pe atît de omeneşte dornic, şi incapabil, de a se înscrie în ordinea firească a lucrurilor. De aci derivă comicul şi totodată tragicul acestui personaj. Eisenstein observă că percepţia comică a lumii la *Ch.* derivă din însuşirea unică, inimitabilă a artistului de « a vedea lumea cu ochi de copil, direct, primar, fără interpretări morale şi filozofice ». Din această concepţie se nasc cele trei faţete ale concepţiei sale despre lume: cea inofensivă (bufoneria chaplineană), cea dramatic-personală (melodrama umoristică, îmbinarea de zîmbet şi lacrimă) şi cea de tragism social.

FLM: 1914 — Seria Keystone, 35 filme: *Making a Living* (Lupta pentru existenţă, H. Lehrman); *Kid Auto Races at Venice* (Curse auto pentru copii); *Between Showers* (Charlot şi umbrela); *Caught in a Cabaret* (Charlot chelner, Ch. Chaplin); *A busy day* (O zi grea, Ch. Chaplin); *Mabel's Busy Day* (Charlot şi cîrnaţii, M. Normand, Ch. Chaplin); *His Prehistoric past* (Charlot om preistoric); 1915 — Seria Essanay, 14 filme: *His New Job* (Charlot debutează); *The Champion* (Charlot boxer); *The Tramp* (Vagabondul); *A Women* (Mam'zelle Charlot); *The Bank* (Charlot la bancă); *Shanghaied* (Charlot marinar); *Carmen;* 1916—1917 — Seria Mutual, 12 filme: *The Fireman* (Charlot pompier); *The Rink* (Charlot patinează); *Easy Street* (Charlot poliţist); *The Cure* (Charlot la băi); *The Immigrant* (Emigrantul); *The Adventurer* (Evadatul); 1918—1923 Seria First National, 8 filme: 1918 — *A Dog's Life* (O viaţă de cîine); *Shoulder Arms* (Char-

lot soldat); 1919 — *Sunnyside* (Idilă pe cîmp); *A Day's Pleasure* (O zi de plăcere); 1921 — *The Kid* (Piciul); *The Idle Class* (Trîndavii); *Pay Day* (Zi de plată); 1922 — *The Pilgrim* (Pelerinul); Seria „United Artists" 8 filme: 1922—1923 — *A Woman of Paris* (Opinia publică); 1925 — *The Gold Rush* (Goana după aur); 1928 — *The Circus* (Circul); 1930 — *City Lights* (Luminile oraşului); 1935 — *Modern Times* (Timpuri noi); 1940 — *The Great Dictator* (Dictatorul); 1947 — *Monsieur Verdoux* (Dl. V.); 1952 — *Limelight* (Luminile rampei); 1957 — *A King in New York* (Un rege la N.Y.); 1967 — *A Countess from Hong-Kong* (Contesa din H.K.).
BIBL.: *History of My Life*, 1964.

CHEŞU, Doru. Regizor român (Medgidia, 28.VI.1934). Absolvent I.A.T.C. Realizează filme ştiinţifice şi documentare.
FLM: 1960 — *Febra aftoasă;* 1962 — *Oţel;* 1965 — *Plasma;* 1967 — *Ancheta;* 1968 — *Lumina neagră;* 1969 — *Patentele naturii;* 1970 — *Bacteriile; Componenta gamma*; 1971 — *Holografia;* 1972 — *Biodeteriorările.*

CHEVALIER, Maurice (M. Edouard Saint-Lévu C.). Actor francez (Paris, 12.IX.1888; Paris 1.I.1972). Debutează în spectacole de café-concert şi music-hall. Film din 1911, dar adevărata afirmare pe plan internaţional o cunoaşte după 1928, în « perioada americană », cînd devine vedeta mai multor filme realizate de Ernst Lubitsch (*Parada dragostei, Locotenentul surîzător, Văduva veselă*). Cu René Clair filmează la Londra *Ştiri false* şi în Franţa *Tăcerea e de aur* — cea mai importantă creaţie din cariera sa cinematografică.
FLM: 1908 — *Trop crédule* (Prea naiv, J. Durand); 1911—1914 — *Un marié qui se fait attendre* (Un mire care se lasă aşteptat, L. Gasnier, sm.); *La mariée récalcitrante* (Soţia recalcitrantă, L. Gasnier, sm.); *Par habitude* (Din obişnuinţă, M. Linder, sm.); 1929 — *Innocents of Paris* (Romanţa P., R. Wallace); *The Love Parade* (Parada dragostei, E. Lubitsch); 1931 — *The Smiling Leutenant* (Locotenentul surîzător/Farmecul unui vals, E. Lubitsch); 1932 — *One Hour with You* (O oră cu tine, G. Cukor, E. Lubitsch); 1934 — *The Merry Widow* (Văduva veselă, E. Lubitsch); 1935 — *Follies Bergères* (Domnul de la F.B., R. del Ruth); 1936 — *L'homme du jour* (Idolul Parisului, J. Duvivier); 1937 — *Break the News* (Ştiri false, R. Clair); 1939 — *Pièges* (Capcana, R. Siodmak); 1947 — *Le silence est d'or* (Tăcerea e de aur, R. Clair); 1957 — *Love in the Afternoon* (Dragoste de după-amiază, B. Wilder); 1959 — *Can-Can* (W. Lang); 1962 — *Les enfants du capitaine Grant* (Copiii căpitanului Gr., R. Stevenson); *Jessica* (J. Negulescu); 1965 — *I'd Rather Be Rich* (Aş prefera să fiu bogat, S. Smight); 1966 — *Monkeys Go Home* (Maimuţe, plecaţi acasă, A. V. McLaglen).

CHIARINI, Luigi. Teoretician şi regizor italian (Roma, 20.VI. 1900). Licenţiat în drept. Se dedică literaturii. În 1935 fondează « Centro Sperimentale di Cinematografia » (director, vice-preşedinte), iar în 1937 — revista « Bi-

anco e Nero» (director pînă în 1951). În 1942 debutează ca regizor de film. 1952—1955 conduce «Rivista del cinema italiano». De mai multe ori director al Festivalului de la Veneția. Preluînd tradițiile cele mai înaintate ale artei și culturii italiene, C. devine unul din principalii teoreticieni ai neorealismului. Numeroase articole și cărți de teorie cinematografică.

BIBL: *Cinematografi*, 1935; L.C.-Umberto Barbaro — *L'Attore*, 1938; L.C.-Umberto Barbaro — *I Problemi del film*, 1939; *Cinque capitoli sul film*, 1941; *La regia*, 1945; *Il film nei problemi dell'arte*, 1949; *Cinema quinto potere*, 1954; *Panorama del cinema contemporaneo*, 1957; *Arte e tecnica del film*, 1962.

FLM: 1942 — *Via delle cinque lune* (Flacăra pasiunii); *La bella addormentata* (Nufăr în mocirlă); 1944 — *La locandiera* (Hangița); 1947 — *Ultimo amore* (Ultima dragoste); 1950 — *Patto col diavolo* (Pactul cu diavolul).

CHRISTIAN-JAQUE (Christian Maudet). Regizor francez (Paris, 4.IX.1904). Cronicar cinematografic, desenator de afișe, decorator de film. Debut în cariera regizorală cu scurt metraje. Din 1938 începe seria filmelor sale de succes cu vedete de prim rang: Erich von Stroheim, Michel Simon, Viviane Romance, Jean Marais, Gérard Philipe, Brigitte Bardot, Martine Carol, Sophia Loren. Premiu, Cannes și «Ursul de argint», Berlin, 1952 *(Fanfan la Tulipe)*; Marele premiu, Karlovy Vary, 1956 *(Dacă toți tinerii din lume)*.

FLM: 1930 — *Bidon' d'or* (Bidonul de aur); 1932 — *La montre* (Ceasul, sm); 1937 — *Les perles de la couronne* (Perlele coroanei, col. S. Guitry); 1938 — *Les pirates du rai* (Orientul în flăcări); 1939 — *Les disparus de Saint-Agil* (Dispărutii din S.A.); *L'enfer des anges* (Infernul îngerilor); 1941 — *L'assassinat du père Noël* (Cine l-a ucis pe Moș Crăciun); 1942 — *La symphonie fantastique* (Simfonia fantastică); 1945 — *Boule de suif* (Mademoiselle Fifi); 1947 — *La chartreuse de Parme* (Mănăstirea din P.); 1952 — *Fanfan la Tulipe;* 1953 — *Lucrèce Borgia;* 1954 — *Madame du Barry;* 1955 — *Nana; Si tous les gars du monde* (Dacă toți tinerii din lume); 1957 — *Nathalie;* 1958 — *La loi c'est la loi* (Legea e lege); 1959 — *Babette s'en va-t-en guerre* (B. pleacă la război); 1961 — *Madame Sans-Gêne;* 1963 — *La tulipe noire* (Laleaua neagră); *Les bonnes causes* (Cauze drepte); 1965 — *Le gentleman de Cocody* (Gentlemanul din C.); 1966 — *Deux billets pour Mexico* (Două bilete pentru M.); *Le Saint prend l'affût* (Sfîntul la pîndă); 1968 — *Les amours de Lady Hamilton* (Iubirile L.H.); 1971 — *Les pétroleuses.*

CHRISTIE, Julie. Actriță engleză (Assam, 14.IV.1941). Cursuri de artă dramatică. Face parte din ansamblul de teatru «Royal Shakespeare Company». Prima apariție pe ecran — 1963. Se afirmă cu rolul titular din *Darling* (premiul «Oscar», 1965).

FLM: 1963 — *Billy the Liar* (B. mincinosul, J. Schlesinger); 1965 — *Darling* (J. Schlesinger); *Fahrenheit 451°* (F. Truffaut); *Dr. Jivago* (D. Lean); 1967 — *Far from the Madding Crowd* (Departe de lumea dezlăn-

Scanned with OKEN Scanner

ţuită, J. Schlesinger); *Petulia* (R. Lester); 1969 — *In Search-of-Gregory* (În căutarea lui G., P. Wood); 1971 — *The Go-between* (Mesagerul, J. Losey); *McCabe and Mrs. Mille* (R. Altman).

CHYTILOVÁ, Vera. Regizoare cehoslovacă (Ostrava, 2.II.1929). Practică de platou la Studioul Barrandow. 1957—1962: studiază la FAMU. Marele premiu Mannheim, 1963 şi premiul juriului la Festivalul filmului neorealist de la Povreta Terme, 1964 *(Despre altceva)*.

FLM: 1961 — *Strop* (Plafonul, sm.); 1962 — *Pytel blech* (Sacul cu purici, d.); 1963 — *O něčem jiném* (Despre altceva); 1965 — *Perličky na dne*, fs. (Micile perle, sc. Barul lumii); 1966 — *Sedmikrásky* (Margaretele); 1969 — *Ovoce stromu rajských jíme* (Fructele paradisului).

CIAMPI, Yves. Regizor francez (Paris, 9.II.1921). Debutează ca cineast amator cu scurt-metraje pe 16 mm. Regizor profesionist din 1949. Medalie de aur, Moscova, 1965 *(Cerul deasupra capului)*.

FLM: 1939 — *Evocation* (Evocarea, sm.); 1945 — *Les Compagnons de la gloire* (Tovarăşii de glorie, d.); 1949 — *Suzanne et des brigands* (S. şi hoţii); 1951 — *Un grand patron* (Un mare patron); 1953 — *Le plus heureux des hommes* (Cel mai fericit dintre oameni); 1955 — *Les héros sont fatigués* (Eroii sînt obosiţi); 1957 — *Typhon sur Nagasaki* (Taifun la N.); 1959 — *Le vent se lève* (Se stîrneşte vîntul); 1961 — *Qui êtes-vous, Mr. Sorge* (Cine eşti dumneata, d-le S.?); 1962 — *Liberté 1* (Libertatea 1); 1964 — *Le ciel sur la tête* (Cerul deasupra capului); 1969 — *À quelques jours près* (Aproape cîteva zile).

cineast: colaborator artistic sau tehnic la producţia filmelor. Acest termen — folosit pentru prima oară de teoreticianul şi realizatorul francez L. Delluc — tinde să desemneze îndeosebi individualităţile creatoare din diversele domenii aferente artei cinematografice.

cineclub: asociaţie sau grup de iubitori ai filmului avînd ca scop răspîndirea culturii cinematografice, formarea unui public cinefil competent; *c.* desfăşoară diverse activităţi: proiecţii şi lecturi specializate, prelegeri, discuţii, editarea de publicaţii proprii etc. Primele *c.* au luat fiinţă sub impulsul mişcării de avangardă din deceniul al treilea (ex. în Franţa ele au fost organizate şi conduse de L. Delluc, R. Canudo, G. Dulac ş.a.). În prezent, numeroase *c.* se consacră şi practicii creatoare, promovînd realizarea filmelor de *amatori*. În România, primul *c.* s-a înfiinţat în 1957, la Casa de cultură a studenţilor din Bucureşti. *C.* româneşti îşi desfăşoară activitatea pe două secţiuni: 1) cultură cinematografică şi 2) crearea de filme pe 16 sau 8 mm.

cineficare: acţiune urmărind extinderea reţelei cinematografice şi

amplificarea utilizării filmului în diferite domenii practice (industrie, cercetare, învățămînt, publicitate etc). În 1938 existau în România 338 de cinematografe; în anii socialismului numărul lor a sporit de aproximativ 20 de ori, ajungînd în 1972 la 6222 unități (instalații pe 35 mm și 16 mm). În aceeași perioadă cifra spectatorilor a crescut de la 41,4 milioane la 80 milioane.

cinematecă: v. **arhivă de filme.**

cinematograf: 1) sală adecvată pentru proiecții de film. Se compune din trei compartimente funcționale: sala propriu-zisă, cabina de proiecție și încăperile de acces. Pentru sala de spectacol, forma cea mai rațională este cea ovală sau trapezoidală. Condițiile optime de vizionare și ascultare cer ca distanța maximă pînă la ecran să nu depășească înălțimea ecranului înmulțită cu șapte, iar distanța minimă pînă la ecran să fie cel puțin egală cu înălțimea acestuia. Într-un cinematograf bine construit, fiecărui spectator trebuie să-i revină cel puțin 0,85 m^2 de podea și cel puțin 5—6 m^3 din volumul sălii. Lungimea maximă a sălii în cazul cînd difuzoarele sînt amplasate lîngă ecran, nu trebuie să depășească 34 m, altfel între imagine și sunet poate apărea un decalaj perceptibil (peste 0,1 s); o sală de acest tip cuprinde maximum 1500—2000 de spectatori. Cu difuzoarele amplasate în sală, lungimea acesteia poate fi mult mărită iar capacitatea sa ajunge pînă la 4000—5000 de spectatori. În S.U.A., Canada, Australia etc. s-au construit și *c.* în aer liber, în care se intră direct cu automobilul (*c.* « drive-in »), cu ecrane gigantice (de peste 400 m^2) și cu priză sonoră pentru fiecare automobil. *C.* modern este prevăzut cu o serie de instalații auxiliare ca: stație de redresare, atenuator de lumină, cortină mecanizată, sistem de condiționare a aerului, diverse automate de deservire etc. 2) În accepțiune mai largă, termenul de *c.* se utilizează în sens de artă a filmului în general.

cinematograf-adevăr *(ciné-vérité):* modalitate inițiată și susținută teoretic în special în Franța (1959—1960). Filiația directă cu metoda lui Dziga Vertov e marcată chiar de crearea termenului — traducere a titlului jurnalului de actualități realizat de acesta: « Kino Pravda ». Socotit de unii impropriu, termenul va fi înlocuit cu « Cinematograf-direct », « Cinematograf-sinceritate » ,« Cinematograf -spontan » etc., care desemnează aceleași realități cinematografice. Propunîndu-și filmarea pe viu, *c.a.* renunță la structurile dramatice și la decupajul tradițional,

Scanned with OKEN Scanner

lăsînd loc improvizației. Asemănător cu jurnalul de actualități, *c.a.* urmărește să dea spectatorului senzația că totul se desfășoară sub ochii lui în mod spontan, autentic, obiectiv. Din punct de vedere tehnic, *c.a.* necesită un echipament ușor și silențios. Realizatori: L. Rogosin *(On the Bowery*, Pe B. *Come back Africa!*, Întoarce-te A.), Jean Rouch *(Piramida umană*, *Cronica unei veri)*, Richard Leacock *(Eddi Sachs to Indianopolis*, E.S. la I.; *Jane)*.

cine-ochi *(Kino-glaz)*: școală a filmului documentar sovietic, avîndu-l ca teoretician și principal animator pe regizorul Dziga Vertov. În jurul acestuia se grupează cei mai buni documentariști sovietici: M. Kaufman, I. Beleakov, E. Svilova, I. Kopalin. Influențată de futurism, teoria *c.-o.* constituie o variantă cinematografică a teoriei lui Maiakovski asupra « factografiei » (literatura faptelor). Urmărind « descifrarea documentară a lumii vizibile », fără acceptarea nici unui intermediar (actor, scenariu) între aparat și realitate, concepția *c-o.* este fondată pe absolutizarea forței obiectivului cinematografic. După Vertov acest « ochi infailibil » poate crea oameni mai perfecți decît cei reali și spații ideale. Practica și teoria *c.o.* reduc în ultimă instanță cinematograful la montajul de documente. În cinematografia epocii *c.o.* a jucat un rol deosebit de important prin atenția acordată faptului cotidian și grija pentru autenticitate, impulsionînd totodată arta montajului. *C.-o.* este considerat precursorul marilor școli « documentare » în filmul de ficțiune și nonficțiune (documentarismul englez, neorealismul, free-cinema, ciné-vérité). Cuceririle sale expresive au influențat arta lui Eisenstein în epoca de început.

cinerama: metodă de filmare și proiecție panoramică. Se filmează concomitent cu trei aparate care

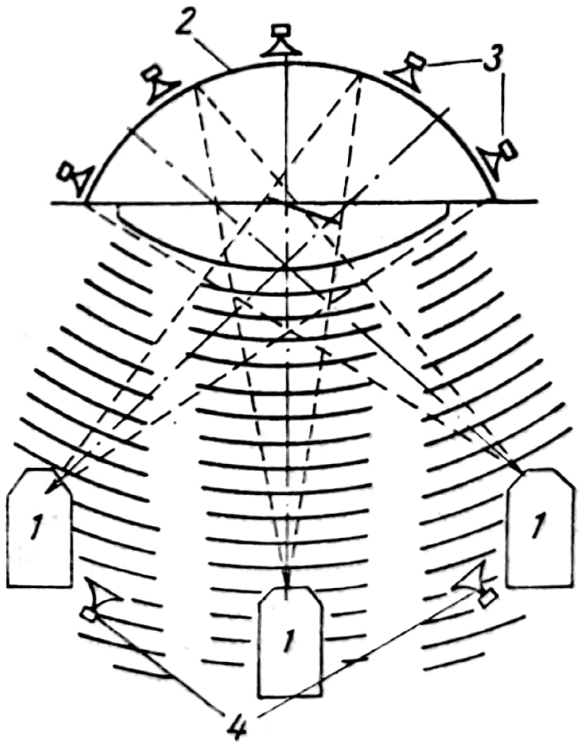

Fig. 7. Schema sălii de proiecție în sistemul « cinerama »: *1.* — Cabina de proiecție; *2.* — Ecran concav; *3.* — Difuzoare pentru panoramarea sunetului pe ecran; *4.* — Difuzor de ambianță.

funcționează absolut sincron și cuprind trei porțiuni diferite din subiect. Dimensiunile fotogramei sînt de 28×25 mm, fiecărei fotograme îi corespund 6 perechi de perforații. Proiecția se realizează cu trei aparate sincrone, montate în trei cabine de proiecție separate (v. fig. 7). Raportul dintre lățimea și înălțimea ecranului este de 2,7 : 1. O problemă deosebit de delicată este anihilarea dungilor la limita dintre imaginea centrală și cele laterale (acest defect este caracteristic și pentru sistemele *ciné-miracle* și *kinopanorama*). Sunetul este înregistrat pe opt piste, pe o peliculă separată; cinci piste asigură panoramarea sunetului pe ecran, trei sînt de ambianță *stereofonică*.

CIOBANU, Ilarion. Actor român (Tighina, U.R.S.S., 28.X.1931). Urmează Facultatea muncitorească, apoi I.A.T.C. Se afirmă cu rolul protagonist din *Setea*.

FLM: 1960 — *Setea* (M. Drăgan); 1961 — *Omul de lîngă tine* (H. Popescu); 1962 — *Lupeni '29* (M. Drăgan); 1964 — *Cartierul Veseliei* (M. Marcus); 1965 — *Răscoala* (M. Mureșan); 1966 — *Vremea zăpezilor* (Gh. Naghi); 1968 — *Apoi s-a născut legenda* (A. Blaier); *Columna* (M. Drăgan); 1969 — *Războiul domnițelor* (V. Calotescu); 1970 — *Frații* (M. Moldovan, G. Gheorghe); *Mihai Viteazul* (S. Nicolaescu); 1971 — *Asediul* (M. Mureșan); *Pădurea pierdută* (A. Blaier); 1972 — *Cu mîinile curate* (S. Nicolaescu); *Conspirația* (M. Marcus).

CIOBOTARU, Constantin. Operator român (Buhuși, 28.VI.1930). Absolvent V.G.I.K.

FLM: 1954 — *Tinere talente* (sm); 1959 — *Secretul cifrului* (L. Bratu); 1962 — *Tudor* (L. Bratu); 1964 — *Sărutul* (L. Bratu); 1966 — *Dacii* (S. Nicolaescu); 1968 — *Pantoful Cenușăresei* (J. Georgescu); 1969 — *Așa e bine* (d); 1970 — *Concert în re major* (sm); 1972 — *Noii Prometei* (d);

circorama: metodă de filmare și proiecție panoramică completă (360°). Se filmează și se proiectează cu 11 aparate cu peliculă îngustă. Sala de proiecție este rotundă (circulară), formată din 11 ecrane despărțite cu interstiții, în care sîntamp lasate ferestrele de proiecție. Spectatorii stau în picioare, de aceea metoda este adecvată numai proiecțiilor scurte. Efectele sonore sînt sincronizate în timp și spațiu cu sursele sonore ce se deplasează pe ecranul cilindric.

CIRKOV, Boris Petrovici. Actor sovietic (13.VIII.1901). Bogată activitate în teatru și film. Pe ecran se impune cu personajul principal din *Trilogia lui Maksim*.

FLM: 1934 — *Ceapaiev* (frații Vasiliev); 1935 — *Iunosti Maksima* (Tinerețea lui M., G. Kozințev, L. Trauberg); 1937 — *Vozvraștenie Maksima* (Întoarcerea lui M., G. Kozințev, L. Trauberg); 1938 — *Vîborgskaia Storona* (Cartierul Vîborg, G. Kozințev, L. Trauberg); 1939 — *Minin i Pojarski* (Prințul P., V. Pudovkin, M. Doller); 1942

— *Aleksandr Parhomenko* (Zile furtunoase, L. Lukov); 1944 — *Ivan Nikulin russkii matros* (I.N. marinar rus, L. Arnștam); 1948 — *Sud cesti* (Judecata onoarei, A. Room); 1950 — *Kavaler zolotoi zvezdi* (Cavalerul stelei de aur, I. Raizman); *Donețkie șahtiori* (Minerii Donețului, L. Lukov); 1954 — *Vernie druzia* (Prieteni credincioși, M. Kalatozov); 1956 — *Za vlasti sovietov* (Pentru puterea sovietelor, B. Buneev); 1957 — *Riadom s nami* (Alături de noi, A. Bergunker); 1960 — *Nasledniki* (Urmașii/Fata din Kiev seria a III-a, T. Levciuk); 1965 — *Cerezvîciainoe porucenie* (Misiune extraordinară, S. Keverkov, E. Karamen).

CIUBOTĂRAȘU, Ștefan. Actor român (Lipovăț-Vaslui, 21.III.1910; București, 27.VIII.1970). Studii la Conservatorul de Artă Dramatică din Iași. Roluri remarcabile la teatrele din Iași și București. Film din 1954. Figură marcantă a scenei și ecranului românesc.

FLM: 1954 — *Brigada lui Ionuț* (J. Mihail); 1957 — *O mică întîmplare* (Gh. Turcu); *Ripa dracului* (J. Mihail); 1958 — *Erupția* (L. Ciulei); 1959 — *Telegrame* (A. Miheles, Gh. Naghi); 1960 — *Valurile Dunării* (L. Ciulei); *Setea* (M. Drăgan); *Portretul unui necunoscut* (Gh. Turcu); 1961 — *Porto Franco* (P. Călinescu); *Celebrul 702* (M. Iacob); 1962 — *Lupeni '29* (M. Drăgan); *Cerul n-are gratii* (F. Munteanu); *A fost prietenul meu* (A. Blaier); 1963 — *La vîrsta dragostei* (F. Munteanu); *Străinul* (M. Iacob); 1964 — *Neamul Șoimărețtilor* (M. Drăgan); *Pădurea spînzuraților* (L. Ciulei); 1965 — *Amintiri din copilărie* (E. Bostan); 1966 — *Diminețile unui băiat cuminte* (A. Blaier); 1967 — *Cerul începe la etajul III* (F. Munteanu); *Subteranul* (V. Calotescu); 1968 — *Apoi s-a născut legenda* (A. Blaier); *Columna* (M. Drăgan); 1970 — *Așteptarea* (Ș. Creangă).

CIUHRAI, Grigori. Regizor sovietic (23.V.1921). Absolvent V.G.I.K. (clasa prof. M. Romm). Unul din cineaștii care au contribuit la reînnoirea școlii cinematografice sovietice postbelice. Se afirmă în 1956 cu un « remake » după nuvela lui B. Lavreniev: *Al 41-lea* (prima versiune a fost realizată în 1928 de I. Protazanov). Premiu special Cannes, 1957 *(Al 41-lea)*; Marele premiu, Moscova, 1961, *(Cer senin)*.

FLM: 1956 — *Sorok pervîi* (Al 41-lea); 1959 — *Balada o soldate* (Balada soldatului); 1961 — *Cistoie nebo* (Cer senin); 1964 — *Jili bîli starik so staruhoi* (A fost odată un moș și-o babă); 1971 — *Pamiati* (Memoria).

CIULEI, Liviu. Regizor, actor și scenograf român (București, 7.VII.1923). Absolvent al Institutului de artă dramatică (1946) și al Facultății de arhitectură (1949) din București. 1945 — debut teatral. 1951 — debut cinematografic, ca actor și scenograf. Talent multilateral, se consacră mai ales scenei. Premiu principal, Karlovy Vary, 1960 *(Valurile Dunării)*; premiul de regie, Cannes, 1965 *(Pădurea spînzuraților)*.

FLM: Regizor: 1958 — *Erupția*; 1959 — *Valurile Dunării*; 1964 — *Pădurea spînzuraților*. Actor: 1951 — *În sat la noi*

(J. Georgescu, V. Iliu); 1953 — *Nepoții gornistului* (D. Negreanu); 1955 — *Alarmă în munți* (D. Negreanu); 1959 — *Valurile Dunării* (L. Ciulei); 1960 — *Soldați fără uniformă* (F. Munteanu); 1964 — *Pădurea spînzuraților* (L. Ciulei); 1971 — *Facerea lumii* (G. Vitanidis); *Decolarea* (T. Ursu). Scenograf: 1952 — *Mitrea Cocor* (V. Iliu, M. Sadova); 1953 — *Nepoții Gornistului* (D. Negreanu); 1954 — *Răsare soarele* (D. Negreanu); 1971 — *Facerea lumii* (G. Vitanidis).

CÎINELE ANDALUZ (Un chien andalou). Franța, 1928. *R:* Luis Buñuel; *S:* Salvador Dali, Luis Buñuel; *I:* Albert Dubergen (Duverger); *D:* Schilzneck; *Int:* Pierre Bacheff, Simone Mareuill, Jaime Miravilles, Salvador Dali, Luis Buñuel. Operă de debut a lui Buñuel, filmul conține elemente de coșmar și halucinație proprii artei tradiționale spaniole, constituind, în același timp, un violent și tipic manifest al suprarealismului. Este imposibilă o explicație logică a subiectului. O suită de cruzimi și orori se succed cu ilogica — perfect compusă — a delirului; noaptea, pe un balcon un bărbat taie cu briciul ochiul unei femei; o pereche privește pe fereastră mulțimea adunată în jurul unei tinere care a pierdut pe asfalt o mînă retezată; mîna bărbatului, prinsă în ușă, se transformă în furnicar; bărbatul cară, înhămat o povară bizară, formată dintr-un grup de călugări și un pian tixit de cadavre de măgari; el se dedublează și unul din eu-rile sale îl împușcă pe celălalt; perechea se regăsește la malul mării, pe un țărm nămolos și sărbătorește evenimentul fluturînd zdrențe murdare ... « Ne aflăm în fața primului film din istoria cinematografului care, împotriva tuturor regulilor, a fost realizat pentru ca spectatorul mijlociu să nu-i poată suporta vizionarea » (A. Kyrou). În căutarea deliberată și brutală a scandalului există desigur și un sens de protest antifilistin. Dar, ca mai toate produsele anticonformiste cu orice preț, filmul are și aspecte de gratuitate și elemente violent superficiale.

cîmp: v. **contra-cîmp.**

CÎND VINE PISICA (Až přijde kocour). Cehoslovacia, 1963. *R:* Vojtěch Jasný; *S:* Vojtěch Jasný, Jiři Brdečka; *I:* Jaroslav Kučera; *D:* Oldrich Bosak; *M:* Svatopluk Havelka; *Int:* Jan Werich, Vlastimil Brodský, Emilie Vasáriová. Reper important pentru începuturile « tînărului cinematograf » ceh, filmul abordează cu acuitate satirică, în formula fabulei moderne (comedie fantastico-lirică), problemele morale ale epocii. Într-un liniștit orășel de provincie, unde totul pare a respira monotonia cotidianului, artiștii ambulanți aduc un animal ciudat; o pisică cu ochelari miraculoși. Cînd

pisica privește prin ochelari, oamenii de bună-credință sînt delimitați de cei ipocriți, iar aceștia din urmă evoluează într-o manieră cromatică, muzicală și coregrafică aparte. Nici un viciu nu scapă acestei trieri, care în numele adevărului, libertății fanteziei și poeziei (stăpînii pisicii sînt artiștii și copiii din oraș) acuză falsa onorabilitate, scleroza gîndirii și arbitrariul acțiunii. Pentru o vreme, viața calmă a orășelului e tulburată, dar totul reintră în normal după ce pisica pleacă odată cu artiștii. Sub semnul imaginației și al inteligenței, filmul dezvoltă inepuizabile resurse plastice și poetice. Filmul a tentat la apropieri cu *Miracol la Milano* al lui De Sica, dar e, poate, mai firesc a descoperi trăsăturile comune operei lui Jasný cu cea a creațiilor lui Jiří Trnka și Karel Zeman. Premiul special al juriului, premiul filmului pentru tineret, premiul comisiei tehnice — Cannes, 1963; Diplomă de merit — Edinburg, 1963; Premiul de argint — Festivalul filmelor color, Barcelona, 1964; Premiu — Salonic, 1964.

clachetă: dispozitiv auxiliar (v. fig. 8) care înlesnește identificarea și finisarea materialului filmat, în perioada de *montaj-sonorizare*. Pe tabla neagră este înscris permanent titlul filmului, iar înainte de fiecare filmare se scrie cu cretă albă numărul cadrului și al dublei. La filmările sonore *(priză directă, play-back,* cu *bandă ghid)* partea de sus a *c.* se rabate brusc; la sincronizarea imaginii, pocnetul caracteristic trebuie să coincidă cu

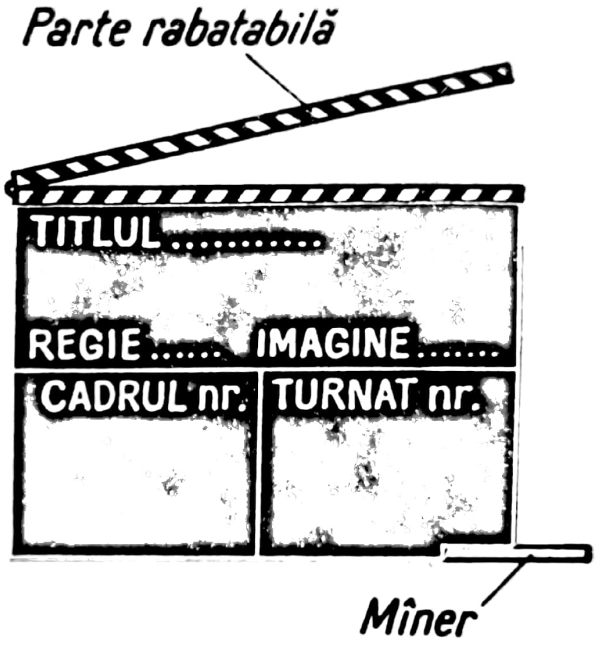

Fig. 8. Clachetă.

prima fotogramă în care *c.* apare « închisă ». *C.* se poate filma atît la începutul cît și la sfîrșitul *dublei;* persoana care mînuiește *c.* anunță concomitent, cît mai distinct, titlul filmului, numărul cadrului și al dublei. Pentru ușurarea *etalonării* pe *c.* se notează de obicei și genul filmării (interior zi, exterior noapte etc.).

CLAIR, René (R. Chomette). Regizor francez (Paris, 11.XI.1898). După o scurtă carieră de ziarist,

apare ca actor în cîteva filme realizate de I. Protazanov și L. Feuillade (1920). Din 1923 — regizor. 1936—1945: turnează în Anglia și S.U.A. În 1960 a fost ales membru al Academiei franceze. Debutează în cinematografie în ambianța mișcării suprarealiste (*Antract*-manifestul său avangardist). De la debutul din 1923 cu *Parisul adormit* — primul său film pînă la *Serbările galante* — turnat în România, opera lui *C.* este un exemplu strălucit de longevitate artistică. În cele mai bune dintre filmele sale — *Sub acoperișurile Parisului*, *Milionul*, *Nevastă-mea vrăjitoarea*, *Tăcerea e de aur*, *Frumusețea diavolului*, *Frumoasele nopții*, *Marile manevre*, *Porte des Lilas* — *C.* reia perpetuu, în diferite variațiuni « ce dovedesc o extraordinară coerență și o nesecată fantezie creatoare », cîteva teme fundamentale : anticonformismul, prietenia, inocența, visul, iubirea. « Numitorul comun care unește toate temele lui *C.* este credința în om. Aceasta e mărturia pe care o aduce opera lui *C.* asupra spiritului vremii noastre. E o lungă și variată dezbatere despre omenie, ce pune în scenă lupta omului de azi și de totdeauna de a fi el însuși, — liberat de conformisme și convenții, de prejudecăți și judecăți greșite, de toate formele de înrobire a acestei omenii. Și, în același timp, e un poem închinat puterii omului, pe care societatea potrivnică nu e în stare să-l mecanizeze sau să-l falsifice, a omului care știe să se salveze din angrenajul ei distrugător, fiindcă are în el puterea candorii, a poeziei, a prieteniei și a iubirii și fiindcă poate, cu aceste arme, să înfrîngă orice forme ale răului, de la birocrați pînă la mercenari, de la fantome pînă la industriași, de la bancheri pînă la diavoli » (I. Cantacuzino). Opera lui *C.* « cel mai francez dintre cineaști » (G. Sadoul) este o operă « eminamente personală, creația unui autor unic care combină satira și farsa cu neașteptate străfulgerări de simțire » (P. Rotha).

FLM: 1923 — *Paris qui dort* (Parisul adormit); 1924 — *Entracte* (Antract, sm); *Le fantôme du Moulin Rouge* (Fantoma de la M.R.); 1925 — *Le voyage imaginaire* (Voiajul imaginar); 1926 — *La proie du vent* (Pradă vîntului); 1927 — *Un chapeau de paille d'Italie* (Pălăria florentină); 1928 — *La Tour* (Turnul Eiffel, d. sm.); *Les deux timides* (Cei doi timizi); 1930 — *Sous les toits de Paris* (Sub acoperișurile P.); 1931 — *Le million* (Milionul); *A nous la liberté* (A noastră e libertatea); 1932 — *14 Juillet* (14 Iulie); 1934 — *Le dernier milliardaire* (Ultimul miliardar); 1935 — *The Ghost Goes West* (Fantome de vînzare); 1937 — *Break the News* (Știri false); 1939 — *Air pur* (Aer curat, neterminat); 1941 — *The Flame of New Orleans* (Pasiunea fatală); 1942 — *I Married a Witch* (Nevastă-mea vrăjitoarea); 1943 — *It Happened Tomorrow* (S-a întîmplat mîine); 1945 — *And Then There Were None* (Zece negri mititei); 1947 — *Le silence est d'or* (Tăcerea e de aur); 1949 — *La beauté du diable* (Frumusețea

diavolului); 1952 — *Les belles de nuit* (Frumoasele nopții); 1955 — *Les grandes manoeuvres* (Marile manevre); 1957 — *Porte des Lilas;* 1960 — *La Française et l'amour,* fs. (Franțuzoaica și dragostea, sc. Căsătoria); 1961 — *Tout l'or du monde* (Tot aurul din lume); 1962 — *Les quatre vérités,* fs. (Cele patru adevăruri, sc. Cei doi porumbei); 1965 — *Les fêtes galantes* (Serbările galante).
BIBL: *Réflexion faite,* 1951 (ed. românească — Reflecții despre film, 1968); *Comédies et commentaires,* 1959; *Tout l'or du monde,* 1961.

CLARKE, Shirley. Regizoare americană (New York, 1925). Balet. Turnează cîteva pelicule de scurt-metraj consacrate dansului. Debutează în teatru. Realizează filme TV. Una din cele mai importante creatoare a noului cinematograf american.
FLM: 1952—1958: — *Dance in the Sun* (Dans în soare); *Skyscraper; Bridge-Go-Round;* 1961 — *The Connection* (Legătura); 1963 — *The Cool World / Harlem Story* (Lumea rece / Poveste din H.); 1966 — *Portrait of Jason* (Portretul lui J.).

CLÉMENT, René. Regizor francez (Bordeaux, 18.III.1913). Studii de arhitectură la Școala de Arte Frumoase din Paris. Debutează ca cine-amator. 1937—1943: operator și monteur de scurt-metraje și pelicule documentare. Se afirmă ca regizor cu *Luptătorii din umbră* și *Monsieur Ripois.* Opera lui *R.C.* se impune prin înalte calități profesionale, echilibru, acuratețe, gust artistic, o tematică gravă. Marele premiu al juriului și premiu de regie, Cannes, 1946 *(Luptătorii din umbră);* premiu, Cannes, 1947 *(Blestemații);* premiu Cannes, 1949 *(Dincolo de gratii);* « Leul de aur », Veneția, 1952 *(Jocuri interzise);* premiul special al juriului, Cannes, 1954 *(Monsieur Ripois).*
FLM: 1937 — *Soigne ton gauche* (Îngrijește-ți stînga, col. J. Tati, sm.); 1939 — *Energie électrique* (Energie electrică, d.); 1944 — *Paris sous la botte* (Parisul sub cizmă, d.); 1942 — *Ceux de la rail* (Cei de la căile ferate, d.); 1946 — *La bataille du rail* (Luptătorii din umbră); 1947 — *Les maudits* (Blestemații); 1948 — *Au-delà des grilles* (Dincolo de gratii); 1950 — *Le château de verre* (Castelul de sticlă); 1952 — *Jeux interdits* (Jocuri interzise); 1953 — *Monsieur Ripois;* 1955 — *Gervaise;* 1957 — *Barrage contre le Pacifique* (Baraj împotriva P.); 1961 — *Plein soleil* (În plin soare); *Quelle joie de vivre!* (Ce bine-i să trăiești!); 1962 — *Le jour et l'heure* (Ziua și ora); 1963 — *Les félins* (Felinele); 1966—1967 — *Paris brûle-t-il?* (Parisul arde?); 1969 — *Le passager de la pluie* (Călător prin ploaie); 1970 — *La maison sous les arbres* (Casa de sub arbori); 1971 — *La course du lièvre à travers les champs* (Goana iepurelui peste cîmp).

CLIFT, Montgomery. Actor american (Omaha-Nebraska, 17.X.1920; 23.VII.1966). Apare pe scenă foarte timpuriu. Debutează la Hollywood, sub îndrumarea lui H. Hawks. Intens solicitat de regizori proeminenți, a fost unul din cei mai apreciați artiști din ultimele două decenii.

Scanned with OKEN Scanner

FLM: 1948 — *Red River* (Rîul roşu, H. Hawks); 1949 — *The Heiress* (Moştenitoarea, W. Wyler); 1950 — *The Big Lift* (Marea lovitură / Oraşul învrăjbit, G. Seaton); 1951 — *A Place in the Sun* (Un loc sub soare, G. Stevens); 1953 — *Stazione Termini* (Gara T., V. De Sica); *From Here to Eternity* (De aici în eternitate, F. Zinnemann); *I Confess* (Mărturisire, A. Hitchcock); 1958 — *The Young Lions* (Leii tineri, E. Dmytryk); 1959 — *Suddenly Last Summer* (Deodată în vara aceea, J.L. Mankiewicz); 1960 — *The Misfits* (Inadaptabilii, J. Huston); *Wild River* (Fluviul sălbatic, E. Kazan); 1961 — *Judgement at Nürnberg* (Procesul de la N., S. Kramer); 1962 — *Freud, The Secret Passion* (F., pasiunea secretă, J. Huston); 1966 — *L'espion* (Spionul, R. Lévy).

CLOUZOT, Henri-Georges. Regizor francez (Niort, 20.XI.1907). Studii de drept şi ştiinţe politice. Cîntăreţ, ziarist, scenarist, asistent de regie. Realizează primul său film în 1942. Orientare către filmul social şi psihologic. Abordează filmul de artă şi filmul ştiinţific. Premiu, Veneţia 1947 *(Quai des Orfèvres)*; «Leul St. Marco», Veneţia, 1949 *(Manon)*; Marele Premiu, Cannes şi «Ursul de aur», Berlin, 1953 *(Salariul groazei)*; premiu special al juriului, Cannes, 1956 *(Misterul Picasso)*; premiul «Oscar», 1960 *(Adevărul)*.

FLM: 1942 — *L'assassin habite au 21* (Asasinul stă la nr. 21); 1943 — *Le corbeau* (Corbul / Scrisori anonime); 1947 — *Quai des Orfèvres*; 1948 — *Manon*; 1949 — *Retour à la vie*, fs. (Întoarcerea la viaţă, sc. Întoarcerea lui Jean); 1950 — *Miquette et sa mère* (M. şi mama sa); 1953 — *Le salaire de la peur* (Salariul groazei); 1955 — *Les diaboliques* (Diabolicii); 1956 — *Le mystère Picasso* (Misterul P., mm.); 1957 — *Les espions* (Spionii); 1960 — *La vérité* (Adevărul); 1964 — *L'enfer* (Infernul, neterm.); 1968 — *La prisonnière* (Prizoniera).

COBAR, Nell (Corneliu). Regizor român (Bucureşti, 1.I.1916). Caricaturist şi plastician. Din 1963 realizează filme de animaţie pentru copii şi adulţi.

FLM: 1963 — *Mitică*, col. Iulian Hermeneanu; 1964 — *Băieţelul care făcea totul pe jumătate*; 1966 — *Eu!!!*; 1968 — 1972 — *Mihaela* (srl.). 1971—*Leo&Leo*.

COCEA, Dinu (Constantin). Regizor român (Periş-Ilfov, 22.IX. 1929). Absolvent I.A.T.C.

FILM: 1963 — *Haiducii*; 1967 — *Răpirea fecioarelor*; 1968—*Răzbunarea haiducilor*; 1970 — *Haiducii lui Şaptecai*; 1971 — *Zestrea domniţei Ralu*; *Săptămîna nebunilor*; 1972 — *Paraşutiştii*.

COCTEAU, Jean. Scriitor, regizor şi scenarist francez (Maisons-Laffitte, 5.VII.1889; Milly-la-Forêt, 11.X.1963). Talent polivalent — poet, pictor, actor, dramaturg — s-a consacrat între altele şi cinematografului, realizînd o serie de filme insolite ca factură şi impregnate de atmosfera poetică specifică operei sale literare. A mai colaborat la o serie de filme ca scenarist şi dialoghist: *Baronul fantomă*, S. de

Scanned with OKEN Scanner

Poligny, 1942; *Legenda îndrăgostiților*, J. Delannoy, 1943 etc. Marele premiul al criticii, Veneția, 1950 *(Orfeu)*.

FLM: Regizor: 1930 — *Le sang d'un poète* (Sîngele unui poet); 1946 — *La Belle et la bête* (Frumoasa și bestia); 1947 — *L'aigle à deux têtes* (Vulturul cu două capete); 1949 — *Les parents terribles* (Părinții teribili); 1950 — *Orphée* (Orfeu); 1960 — *Le testament d'Orphée* (Testamentul lui Orfeu).

CODRESCU, Constantin. Actor român (Huși, 5.IX.1931). Absolvent I.A.T.C. 1949: debutează în teatru.

FLM: 1953 — *Nepoții gornistului* (D. Negreanu); 1954 — *Răsare soarele* (D. Negreanu); 1956 — *Moara cu noroc* (V. Iliu); *Mîndrie* (M. Teodorescu); 1962 — *Partea ta de vină* (M. Mureșan); 1965 — *Răscoala* (M. Mureșan); 1967 — *Subteranul* (V. Calotescu); 1970 — *Haiducii lui Șaptecai* (D. Cocea); *Mihai Viteazul* (S. Nicolaescu); 1971 — *Zestrea domniței Ralu* (D. Cocea); *Săptămîna nebunilor* (D. Cocea).

COHL, Emile (E. Courtet). Regizor francez (Paris, 4.I.1857; Orly, 27.I.1938). Caricaturist. Realizează pelicule de desene animate pentru studiourile « Gaumont », « Pathé » și « Eclair ». A realizat și filme cu păpuși. Pionier al animației mondiale.

FLM: 1907 — *La course aux potirons* (Cursa cu dovlecei); 1908 — *Fantasmagorie; Le cauchemar de Fantoche* (Coșmarul lui F.); *Les allumettes animées* (Chibriturile animate) 1909 — *Les joyeux microbes* (Microbii veseli); 1911 — *Le retapeur de cervelles* (Cel ce repară capete); *Le tout petit Faust* (F. cel mic); *Les aventures d'un bout de papier* (Aventurile unei bucățele de hîrtie); 1912 — *Rien n'est possible à l'homme* (Nimic nu e imposibil pentru om); *L'homme sans tête* (Omul fără cap); 1913 — *Le baron de Crac* (Baronul C.); 1917—1918 — seria *Les aventures de Pieds-Nickelés* (Aventurile lui Picior-de-nichel, col. B. Rabier); 1924 — *L'Oreille* (Urechea); 1935 — *La conquête de l'Angleterre* (Cucerirea Angliei, neterm.).

COLBERT, Claudette (C. Cauchion). Actriță americană (Paris, Franța, 13.IX.1905). Din 1910 — în S.U.A. 1923 — teatru. 1927 — film. Vedeta comediilor americane din anii '30 (de-a lungul carierei a interpretat și partituri dramatice). Premiul « Oscar », 1934 *(S-a întîmplat într-o noapte)*.

FLM: 1927 — *For the Love of Mike* (Din dragoste pentru M., F. Capra); 1931 — *The Smiling Lieutenant* (Locotenentul surîzător / Farmecul unui vals, E. Lubitsch); 1932 — *The Sign of the Cross* (Semnul crucii, C.B. De Mille); 1934 — *It Happened one Night* (S-a întîmplat într-o noapte, Fr. Capra); *Cleopatra* (C.B. De Mille); 1936 — *Under Two Flags* (Sub două drapele, Fr. Lloyd); 1938 — *Bluebeard's Eighth Wife* (A opta nevastă a lui Barbă Albastră, E. Lubitsch); *Zaza* (G. Cukor); 1941 — *Remember the Day* (Îți amintești?, H. King); 1939 — *Midnight* (Miezul nopții, M. Leisen); 1943 — *So Proudly We Hail* (Legiunea albă, M. Sandrich); 1944 — *Since You Went Away* (De cînd ai plecat, J. Cromwell); 1947 — *The Egg and I* (Oul și eu, C. Erskine); 1950

The Secret Fury (Furia secretă, M. Ferrer); 1953 — *Si Versailles m'était conté* (Dacă V. mi-ar fi povestit, S. Guitry); 1955 — *Texas Lady* (Doamna din T., T. Whelan); 1961 — *Parrish* (D. Daves).

COLMAN, Ronald. Actor american (Richmond, Anglia, 9.II.1891; 19.V.1958). 1914 — teatru. 1919 — film. 1923 — emigrează în America. Cuplu celebru cu Vilma Banky. Unul dintre primii mari actori romantici ai ecranului. Premiul « Oscar », 1947 *(O viață dublă)*.
FLM: 1919 — *The Toilers* (Truditorii); *Snow in the Desert* (Zăpadă în deșert); 1924 — *The White Sister* (Sora albă, H. King); 1925 — *Lady Windermere's Fan* (Evantaiul d-nei W., E. Lubitsch); 1931 — *Arrowsmith* (Suprema jertfă, J. Ford); 1933 — *The Masquerader* (Masca celuilalt, R. Walace); 1935 — *A Tale of two Cities* (Marchizul de Saint-Evremont / Căderea Bastiliei, J. Conway); 1937 — *Lost Horizon* (Orizontul pierdut, F. Capra); 1940 — *Lucky Partners* (Tovarăși de drum, L. Milestone); 1942 — *The Talk of the Town* (Tot orașul vorbește, G. Stevens); 1944 — *Kismet* (W. Dieterle); 1947 — *A Double Life* (O viață dublă, G. Cukor); 1950 — *Champagne for Caesar* (Șampanie pentru Cezar, R. Whorf); 1956 — *Around the World in Eighty Days* (Ocolul pământului în 80 de zile, M. Anderson); 1957 — *The Story of Mankind* (Povestea omenirii, L. Allen).

coloană sonoră: noțiune cu caracter estetic desemnînd totalitatea fenomenelor acustice (voci umane, sunete și zgomote naturale și artificiale, muzică) care contribuie (psiho-fiziologic) la realizarea atmosferei cerută de dramaturgie și la transmiterea mesajului filmului.

COLPI, Henri. Regizor francez (Brig, Elveția, 15.VII.1921). Licențiat al Universității din Montpellier. Publicist cinematografic. După absolvirea I.D.H.E.C., lucrează vreme îndelungată ca monteur (la filmele lui Resnais, Chaplin, Clouzot). 1961 — debutează ca regizor. « Palme d'or », Cannes, 1962 *(Absență îndelungată)*.
FLM: 1951 — *Des rails et des palmiers* (Căi ferate și palmieri, d.); 1953 — *Architecture de lumière* (Arhitectura luminii, d.); 1961 — *Une aussi longue absence* (Absență îndelungată); 1963 — *Codin;* 1966 — *Steaua fără nume;* 1969 — *Heureux qui comme Ulysse* (Fericit precum U.); 1971 — *Noële aux quatre vents* (sl.tv)
BIBL: *Le cinéma et ses hommes*, 1947; *Défense et illustration de la musique dans le film*, 1963.

comedie cinematografică: gen de film avînd ca principală dominantă estetică — comicul. Prima *c.c.* este *Grădinarul stropit*, (L. Lumière, 1895) Anii de început ai cinematografului cunosc dezvoltarea unei *c.c.* bazată îndeosebi pe urmăriri și mișcare frenetică, pe *gag* și gestică violentă, pe tipuri comice (măști). Este epoca *c.* « grotești », « burlești », a « farsei cinematografice », a *slapstickului*, dus la perfecțiune în Europa de André Deed, Max Linder, Prince

Rigadin etc., iar în S.U.A. de școala lui Mack Sennett. În această epocă, *c.c.* de scurt-metraj reprezenta un punct obligatoriu al programului cinematografic. După 1920, *c.c.* se dezvoltă mai ales ca lung-metraj comic — de situații și de caractere — care beneficiază de experiența *c.c* de tip « burlesc », dar și de cea a literaturii și teatrului comic. Tendința se accentuează odată cu sonorul, care permite introducerea comicului verbal și a celui muzical. Apar noi specii de *c.c: c. muzicală, c. fantastică, c. poetică*, satira și vodevilul cinematografic. Formula *c.c* de scurt-metraj continuă să fie utilizată în special de filmul de animație. Evoluția *c.c* își leagă cele mai importante reușite de numele unor mari actori comici — Charles Chaplin, Hary Langdon, Harold Lloyd, Buster Keaton, Carl Schenstrom și Harald Madsen (Pat și Patașon), Stan Laurel și Oliver Hardy, Frații Marx, Dany Kaye, Fernandel, Jerry Lewis, Igor Ilinski, Jacques Tati ș.a. — mulți dintre ei și realizatori. Printre regizorii ce au dat remarcabile *c.c:* René Clair, Frank Capra, Vittorio De Sica, Grigori Aleksandrov, Vincente Minnelli (vezi și *Clasamentul celor mai bune c.c.)*.

COMENCINI, Luigi. Regizor italian (Salò, 8.VI.1916). Licențiat în arhitectură. Critică cinematografică la revista « Corrente ». Cu A. Lattuada și M. Ferreri inițiază acțiuni pentru conservarea filmelor vechi (ca urmare ia ființă Cinemateca italiană). După război — critic de film la « Avanti » și « Tempo ». În 1946 debutează cu documentarul *Copii în oraș*, abordînd apoi cu succes filmul de ficțiune. « Ursul de argint », Berlin, 1954 *(Pîine, dragoste și fantezie)*; Medalie de aur, Moscova, 1961 *(Cu toții acasă)*. Premiul de aur, Moscova, 1973 *(Pinocchio)*.

FLM: 1946 — *Bambini in città* (Copii în oraș, d.); 1949 — *Proibito rubare* (Furatul interzis); 1950 — *L'Imperatore di Capri* (Împăratul din C.); 1953 — *Heidi; Pane, amore e fantasia* (Pîine, dragoste și fantezie); 1954 — *Pane, amore e gelosia* (Pîine, dragoste și gelozie); 1955 — *La bella di Roma* (Frumoasa din R.); 1957 — *La finestra sul Luna Park* (Fereastra spre L. P.); 1960 — *Tutti a casa* (Cu toții acasă); 1964 — *La ragazza di Bube* (Fata lui B.); 1966 — *Incompreso* (Neînțelegere); 1968 — *Italian Secret Service;* 1969 — *Senza sapere niente di lei* (Fără să știi nimic despre ea); 1972 — *Pinocchio*.

comentariu: text complementar imaginilor care — rostit de un crainic — îndeplinește fie o funcție explicativă, fie un rol estetic (atunci cînd exprimă o atitudine lirică, gravă, ironică etc). Comentariul este utilizat mai ales în producțiile documentare, științifice, didactice — dar și în unele filme de ficțiune (unde crainicul poate fi substituit de un personaj), urmărind obiectivarea și generalizarea datelor acțiunii, situarea într-un context isto-

Scanned with OKEN Scanner

rico-social mai larg etc. (ex. *Paisá*, Rossellini; *A-ţi trăi viaţa*, Godard ş.a.).

comercial (film): calificativ estetic peiorativ acordat producţiei cinematografice, care, făcînd concesii unui punct de vedere impus îndeobşte de producător şi urmărind diverse reţete-şablon, urmăreşte succesul facil de public, în scopul realizării unor beneficii materiale cît mai substanţiale. Comercialismul — fenomen negativ, răspîndit încă în numeroase cinematografii — se ascunde adeseori în spatele exigenţelor fireşti ale industriei şi distribuţiei de filme de a realiza rentabilitatea, accesibilitatea şi varietatea de repertoriu.

COMNEA, Dana. Actriţă româncă (Bucureşti, 2.X.1933). Studii la I.A.T.C. Teatru şi TV.
FLM: 1955 — *Alarmă în munţi* (D. Negreanu); 1956 — *Ripa dracului* (J. Mihail); 1958 — *Viaţa nu iartă* (I. Mihu, M. Marcus); 1962 — *Cinci oameni la drum* (M. Bucur, G. Barta); 1963 — *Anotimpuri* (S. Stiopul); 1964 — *Merii sălbatici* (A. Croitoru); 1967 — *De trei ori Bucureşti*, fs. (sc. Întoarcerea, M. Iacob); 1971 — *Puterea şi Adevărul* (M. Marcus); 1972 *Paraşutiştii* (D. Cocea).

COMOARA DIN SIERRA MADRE (The Treasure of the Sierra Madre). S.U.A., 1947. R; *S*: John Huston, după un roman de B. Traven; *I:* Ted Mac Cord; *D:* Fred M. MacLean; *M:* Max Steiner; *Int:* Humphrey Bogart, Walter Huston, Tim Holt, Bruce Bennett, John Huston. Considerat drept cel mai bun western din perioada imediat următoare războiului, « o capodoperă de un clasicism pur », filmul îşi păstrează şi azi nealterate valorile estetice specifice. Într-un orăşel mexican, doi aventurieri şi un bătrîn căutător de aur pleacă în munţi pentru a obţine metalul preţios. Drumul epuizant, apoi munca extenuantă, împotrivirea unei naturi duşmănoase şi ciocnirea cu banditii care bîntuie regiunea, alcătuiesc ţesătura pe care se brodează acţiunea filmului legată de schimbarea treptată a relaţiilor dintre eroi, dominaţi de suspiciune, de febra îmbogăţirii, de dorinţa de posesiune absolută a averii şi violenţa dusă pînă la crimă. În timp ce bătrînul descoperă înţelegerea superioară, dreaptă şi recunoscătoare a indienilor, în mijlocul cărora zăboveşte, pentru a lecui un copil bolnav, Doods — cel mai rapace dintre aventurieri — epuizat, după ce scapă de tovarăşul său de drum, va fi ucis stupid de nişte borfaşi, care îi rîvnesc... cizmele; pulberea preţioasă, fără valoare pentru ei, este împrăştiată şi apoi spulberată de vînt. Filmul se încheie pe formidabilul hohot de rîs al supravieţuitorilor. Triada — «acţiune — eşec — rîs », prezentă în toate creaţiile lui Huston, funcţionează şi în construcţia acestui film, ce

îmbogățește cu noi semnificații westernul, accentul căzînd aci pe evoluția psihologică, pe complexitatea reacțiilor și relațiilor umane.

COMOARA LUI ARNE (Herr Arnes Pengar). Suedia, 1919, R; S: Mauritz Stiller, după Selma Lagerlöf; *I:* Julius Jaenzon, Gustav Boge; *D:* Harry Dahlstrom; *Int:* Mary Johnson, Richard Lund, Bror Berger, Erich Stocklassa, Hjalmar Selander, Axel Nilsson, Wanda Rothgardt. Trei nobili, mercenari scoțieni goniți de la curtea regelui Suediei (sec. XVI), jefuiesc ferma izolată a pastorului Arne, ucid toți martorii compromițători și iau cu ei întreaga avere a acestuia. Scăpați de urmărire, ei nu pot însă părăsi continentul. Natura cere răzbunarea crimei și nici o corabie nu poate părăsi fiordurile înghețate. Elsalill, nepoata lui Arne, singura cruțată de masacru, îi întîlnește pe cei trei nobili; o dragoste se înfiripă între ea și unul din ei, sir Archie. Fata descoperă cine sînt autorii crimei și, fără să-și dea seama, îi demască. În cursul luptei pentru prinderea asasinilor cade însă și ea răpusă. În timp ce procesiunea înmormîntării lui Elsalill parcurge cîmpiile înzăpezite, marea înfuriată își slobozește valurile... Aceasta este canavaua pe care Stiller a împrumutat-o de la Selma Lagerlöf, realizînd apoi o adevărată saga cinematografică. Admirabila plasticitate a imaginii peisagistice, de o sublimă picturalitate, jocul unor actori de mare talent, un dramatism de tip monumental — definesc filmul lui Stiller, poate prea rece «în perfecțiunea sa formală absolută» (Sadoul). Cîteva secvențe celebre (crima și fuga peste fiordul înghețat, refugierea pe corabie și mai ales înmormîntarea din final) constituie termeni clasici de referință atunci cînd se vorbește despre influența capodoperei lui Stiller asupra unor cineaști ca Eisenstein *(Ivan cel Groaznic, Aleksandr Nevski)*, Lang *(Nibelungii)* și Welles *(Othello)*.

compozitor: autorul partiturii muzicale creată special pentru a face parte din coloana sonoră a unui film (v. *muzică de film)*, în deplină concordanță cu viziunea regizorală de ansamblu asupra operei cinematografice. Printre cei mai reputați autori de muzică de film se numără: G. Auric, G. Delerue, I. Dunaevski, H. Eisler, G. Gershwin, A. Honegger, M. Jarre, M. Jaubert, J. Kosma, M. Legrand, M. Mihalovici, G. van Parys, S. Prokofiev, D. Șostakovici, M. Theodorakis, R. Vlad ș.a. În țara noastră s-au remarcat prin valoroase compoziții destinate ecranului muzicieni ca: D. Capoianu, P. Constantinescu, I. Dumitrescu, G. Grigoriu, Th. Grigoriu, H. Maiorovici, T. Olah, T. Popa, R. Șerban ș.a.

Scanned with OKEN Scanner

CONKLIN, Chester. Actor american (Oskaboosa — Iowa, 11.I. 1888; 11.X.1971). Circ şi varieteu. Actor comic în epoca filmului mut (a fost unul din celebrii « Keystone Cops »).

FLM: 1914 — seria « *Keystone* », din care: *Mabel at the Wheel* (M. la volan / Charlot contra lui M., M. Sennett, sm.); *Twenty Minutes of Love* (20 minute de dragoste / Charlot şi ceasul, M. Sennett, sm.); *Those Love Pangs* (Suferinţele dragostei / Charlot rival în dragoste, Ch. Chaplin, sm.); 1924 — *Greed* (Rapacitate, E. von Stroheim); 1928 — *Feel my Pulse* (Ia-mi pulsul, G. La Cava); 1929 — *The Virginian* (În umbra morţii / Virginia, V. Fleming); 1935 — *Modern Times* (Timpuri noi, Ch. Chaplin); 1940 — *The Great Dictator* (Dictatorul, Ch. Chaplin); 1947 — *The Perils of Pauline* (Primejdiile P., G. Marshall); 1949 — *The Beautiful Blonde from Bashful Bend* (Frumoasa blendă de la B.B., P. Sturges); 1955 — *Apache Woman* (Femeia apaş, R. Corman); 1967 — *A Big Hand for the Little Lady* (O mînă mare pentru o micuţă doamnă, F. Cook).

CONSTANTIN, George. Actor român (Bucureşti, 3.V.1933). Absolvent I.A.T.C. Teatru. Debutează în cinematografie în 1960.

FLM: 1960 — *Aproape de soare* (S. Ştiopul); 1965 — *La porţile pămîntului* (G. Saizescu); *Procesul alb* (I. Mihu); 1966 — *Dimineţile unui băiat cuminte* (A. Blaier); 1967 — *Răpirea fecioarelor* (D. Cocea); 1968 — *Răzbunarea haiducilor* (D. Cocea); 1969 — *Reconstituirea* (L. Pintilie); 1971 — *Urmărirea* (R. Gabrea, srl. TV); 1972 — *Cu mîinile curate* (S. Nicolaescu).

CONSTANTINE, Eddie. Actor francez (Los Angeles, S.U.A., 7.X. 1917). Studii de canto. Debutează în operetă. Din 1953 — filmează în studiourile pariziene.

FLM: 1953 — *La môme vert-de-gris* (O otravă de femeie, B. Borderie); *Cet homme est dangereux* (Acest om e periculos, J. Sacha); 1954 — *Votre dévoué Blake* (Al dv. devotat B., B. Borderie); 1955 — *Je suis un sentimental* (Sînt un sentimental, J. Berry); 1956 — *Folies-Bergère* (H. Decoin); 1959 — *S.O.S. Pacific* (G. Green); 1962 — *Les femmes d'abord* (Mai întîi femeile, R. André); 1964 — *Nick Carter va tout casser* (N.C. distruge tot, H. Decoin); 1965 — *Alphaville* (J.-L. Godard); *Faites vos jeux mesdames* (Faceţi jocurile, doamnă, Marcel Ophüls); 1966 — *Cartes sur tables* (Cărţile pe faţă, J. Franco); 1967 — *Residencia para espias* (Cuibul spionilor, J. Franco).

contra-cîmp: cadraj efectuat dintr-un unghi de filmare opus celui din cadrajul precedent *(cîmpului)* şi simetric cu acesta. Alternanţa cîmp/contra-cîmp, care poartă şi denumirea de « *unghiuri corespondente* », este foarte des folosită — de pildă la filmarea scenelor cu două personaje care stau de vorbă.

contraplan: procedeu de montaj constînd în alternarea cadrelor filmate cu aparatul aşezat în *unghiuri de filmare* opuse. Se foloseşte în special pentru accentuarea schim-

bării funcției dramaturgice a unui personaj sau a unui element din subiect (de ex. într-un cadru se arată o acțiune ce se petrece într-o încăpere, între timp se deschide o ușă în fundal; în cadrul următor se arată aceeași scenă văzută din direcția ușii și toate personajele privesc spre aparat). Montajul cu plan-*c.* este deosebit de eficace în cazul opunerii *plonjeului* și *contra-plonjeului*. Cel mai frecvent, *c.* se folosește la filmarea dialogurilor, aparatul substituindu-se alternativ persoanei care ascultă.

contraplonjeu: v. unghi de filmare.

contrast: unul dintre principalii parametri calitativi ai imaginii, ce caracterizează gradația, nuanțarea tonurilor percepute de spectator. În general, prin *c.* ridicat se înțelege o puternică detașare a tonurilor luminoase de cele întunecate, însoțită de o penurie a semitonurilor (nuanțe intermediare); *c.* vizual rezultat depinde de următorii factori: *c. subiectului*, *c. de iluminare*, *c. de culoare* și *c. senzitometric*. Un subiect format din elemente (detalii) puține și cu străluciri foarte diferite (de ex. un schior pe o pîrtie însorită, un joben pe o masă albă etc.) are un *c.* propriu ridicat. *C.* de iluminare depinde de raportul dintre iluminarea principală caracteristică și lumina difuză de umplere. *C.* de culoare se amplifică la asocierea unor culori opuse cromatic (roșu-verde, roșu-albastru, galben-albastru etc.) sau la asocierea unor culori saturate cu elemente albe. *C.* senzitometric (v. *senzitometrie*) caracterizează capacitatea materialului fotografic și a procesului de prelucrare de a reda celelalte forme ale *c.* în mod fidel (*c.* normal), accentuat (*c.* ridicat) sau atenuat (*c.* scăzut). *C-ul* rezultant este în mare măsură influențat și de calitatea *obiectivului*, de *voalul atmosferic* (și implicit, de distanța de filmare) și de *filtrele* folosite.

contratipare: în general *c.* înseamnă obținerea unei copii cît mai asemănătoare a unui material cinematografic oarecare, în scop de multiplicare sau pentru cruțarea originalului. În accepțiunea curentă prin *c.* se înțelege în special obținerea unui duplicat-negativ, *(dup-negativ)* pornind de la negativul original. Procedeul cel mai răspîndit constă în obținerea unui pozitiv intermediar corectat, după care se execută dup-negativul, corectat de asemenea. Dup-negativul se folosește la tirajele de masă ale copiilor filmului (direct de pe negativ se trag numai copiile de premieră sau festivaluri etc.). Sunetul se contratipează concomitent cu imaginea numai la filmele alb-negru; la filmele în culori *fonograma* (completă sau numai *banda internațională*) este înregistrată pe

material separat. La *c.* filmelor color se foloseşte şi metoda reversibilă (în acest caz nu se mai execută pozitiv intermediar). Alte denumiri folosite: *negativ intermediar; contratip, internegativ; dup-pozitiv; inter-pozitiv; lavandă* (numai pentru pozitive intermediare alb-negru).

contre-jour: metodă de iluminare constînd în aşezarea personajului între aparatul de filmare şi sursa de lumină. În cazurile cînd se lucrează cu un proiector sau la lumina soarelui, direcţia de filmare nu se opune total direcţiei de iluminare, pentru a evita *halourile de reflex*. Iluminarea în *c-j* se combină de obicei cu o slabă iluminare din faţă (realizată cu ajutorul unor proiectoare auxiliare sau a *blendelor)*, pentru deschiderea uşoară a umbrelor. Prin iluminarea de *c-j* se subliniază nu atît atitudinea personajului cît prezenţa sa fizică. Procedeul este frecvent folosit pentru dramatizarea apariţiei personajului, precedată de o aşteptare încordată. Filmarea în *c-j* parţial este foarte avantajoasă la realizarea peisajelor urbane; umbrele lungi, reflexele de pe ferestre şi de pe pavaj punctează elementele desfăşurate în adîncimea cadrului şi creează un efect de pseudo-stereoscopie. La filmarea în natură, prezenţa unor întinderi de apă cere de asemenea folosirea unui unghi în *c-j*, total sau parţial, în funcţie de dramaturgia secvenţei.

COOGAN, Jackie. Actor american (Los Angeles, 26.X.1914). Descoperit de Chaplin, alături de care şi-a făcut debutul la vîrsta de 4 ani *(O zi de plăcere)*, cîştigă celebritate mondială cu rolul din *Piciul*. Aureolat cu gloria de « copil minune », interpretează apoi o serie de personaje mature, succesul diminuîndu-se treptat.

FLM: 1919 — *A Day's Pleasure* (O zi de plăcere, Ch. Chaplin); 1921 — *The Kid* (Piciul, Ch. Chaplin); 1922 — *Oliver Twist* (T. Bentley); 1924 — *Little Robinson Crusoe* (Micul R.C., E. Cline); 1930 — *Tom Sawyer* (J. Cromwell); 1931 — *Huckleberry Finn* (N. Taurog); 1939 — *Million Dollar Legs* (Picioare de un milion de dolari, N. Grinde); 1947 — *Kilroy Was Here* (K. a fost aici, R. Kareson); 1952 — *Outlaw Women* (Femeia în afara legii, S. Newfield); 1959 — *Night of the Quarter Moon* (Noapte cu lună nouă, H. Haas); 1967 — *A Fine Madness* (O nebunie plăcută, I. Kershner).

COOPER, Gary (Frank S. Cooper). Actor american (Helena, 7.V.1901; Los Angeles, 13.V.1961). Cursuri de desen şi istoria artei la Grinnel College (Yowa). Caricaturist. Debutează la Hollywood în 1925 cu roluri de cow-boy, devenind treptat unul dintre cei mai simpatizaţi june-primi ai ecranului american. Este cea mai bine cotată vedetă masculină hollywoodiană a anilor '40. Două premii « Oscar »: 1941 — *Sergentul York* şi 1952 — *La amiază*.

FLM: 1925 — *Vanishing American* (Floarea albă, G.B. Seitz); 1926 — *The Winning of*

Scanned with OKEN Scanner

Barbara Worth (B. fiica deşertului, H. King); 1927 — *It* (Nu se lasă a fi sedusă, Cl. Badger); *Wing* (Epopeea aerului, W.A. Wellmann); *The Last Outlaw* (În slujba legii, A. Rosson); 1928 — *Lilac Time* (Jeanine, G. Fitzmaurice); 1929 — *The Wolf Song* (Lolita, V. Fleming); *The Virginian* (În umbra morţii / Virginia, V. Fleming); 1930 — *Morocco* (Maroc, J. von Sternberg); 1931 — *City Streets* (Străzile oraşului, R. Mamoulian); 1932 — *If I Had a Million*, fs. (De-aş avea un milion, sc. Trei marinari, N. McLeod); 1933 — *A Farwell to Arms* (Adio, arme / Supremul păcat, F. Borzage); *Design for Living* (Trei şi una, E. Lubitsch); 1935 — *The Lives of a Bengal Lancer* (Bengali, H. Hathaway); *Peter Ibbetson* (Din lacrimi s-a născut iubirea, H. Hathaway); 1936 — *Desire* (Pasiunea mea, F. Borzage, E. Lubitsch); *Mr. Deeds Goes to Town* (Extravagantul Mr. D., F. Capra); *The Plainsman* (Avangarda eroilor, C.B. De Mille); 1938 — *Bluebeard's Eighth Wife* (A opta nevastă a lui Barbă Albastră, E. Lubitsch); *The Cowboy and the Lady* (Mezalianţa, H.C. Potter); 1940 — *The Westerner* (Texas, W. Wyler); 1941 — *Meet John Doe* (Vi-l prezint pe J.D., F. Capra); *Sergeant York* (Sergentul Y., H. Hawks); 1943 — *From Whom the Bell Tolls* (Cui îi bate ceasul, S. Wood); 1944 — *The Story of Dr. Wassel* (Odiseea dr. W., C.B. De Mille); 1946 — *Cloak and Dagger* (Mantia şi pumnalul, F. Lang); 1947 — *Unconquered* (Neînvinşii, C.B. De Mille); 1952 — *High Noon* (La amiază, F. Zinnemann); 1954 — *Garden of Evil* (Grădina diavolului / Defileul de granit, H. Hathaway); *Vera Cruz* (R. Aldrich); 1955 — *The Court Martial of Billy Mitchel* (Cutea marţială, O. Preminger); 1956 — *Friendly Persuasion* (Legea divină, W. Wyler); 1958 — *Man of the West* (Omul din vest, A. Mann); 1960 — *The Naked Edge* (Cu sabia în mînă, M. Anderson).

copie de lucru: negativul filmat în decursul unei zile de filmare se developează integral. Se aleg apoi *dublele* indicate de operator şi, după ce sînt montate « cap la cap », se copiază, cu o *etalonare* aproximativă. Copia astfel rezultată — *copie de lucru* — se prezintă principalilor creatori ai filmului într-o vizionare de lucru fără sunet, permiţînd aprecieri calitative asupra jocului actorilor, compoziţiei cadrului, veridicităţii decorurilor şi a costumelor, redării culorilor, iluminării etc.

copie etalon: v. **copie standard.**

copie standard: rezultatul final sintetic al întregului proces de producţie a filmului (v. fig. 9). Realizarea *c.s.* cuprinde următoarele operaţii: *transpunerea* optică a sunetului, filmarea *genericului;* executarea în laborator a unor lucrări speciale de copiere *(fondu*-uri; *înlănţuiri; supra-impresiuni)*, montajul negativului de imagine (reproducerea riguroasă a montajului efectuat de regizor şi monteurul şef cu pozitivul imaginii); realizarea *copiei etalon* (copiere în condiţii optime de etalonare şi prelucrare a imaginii şi a sunetului pe o singură peliculă). *Copia etalon* este de fapt

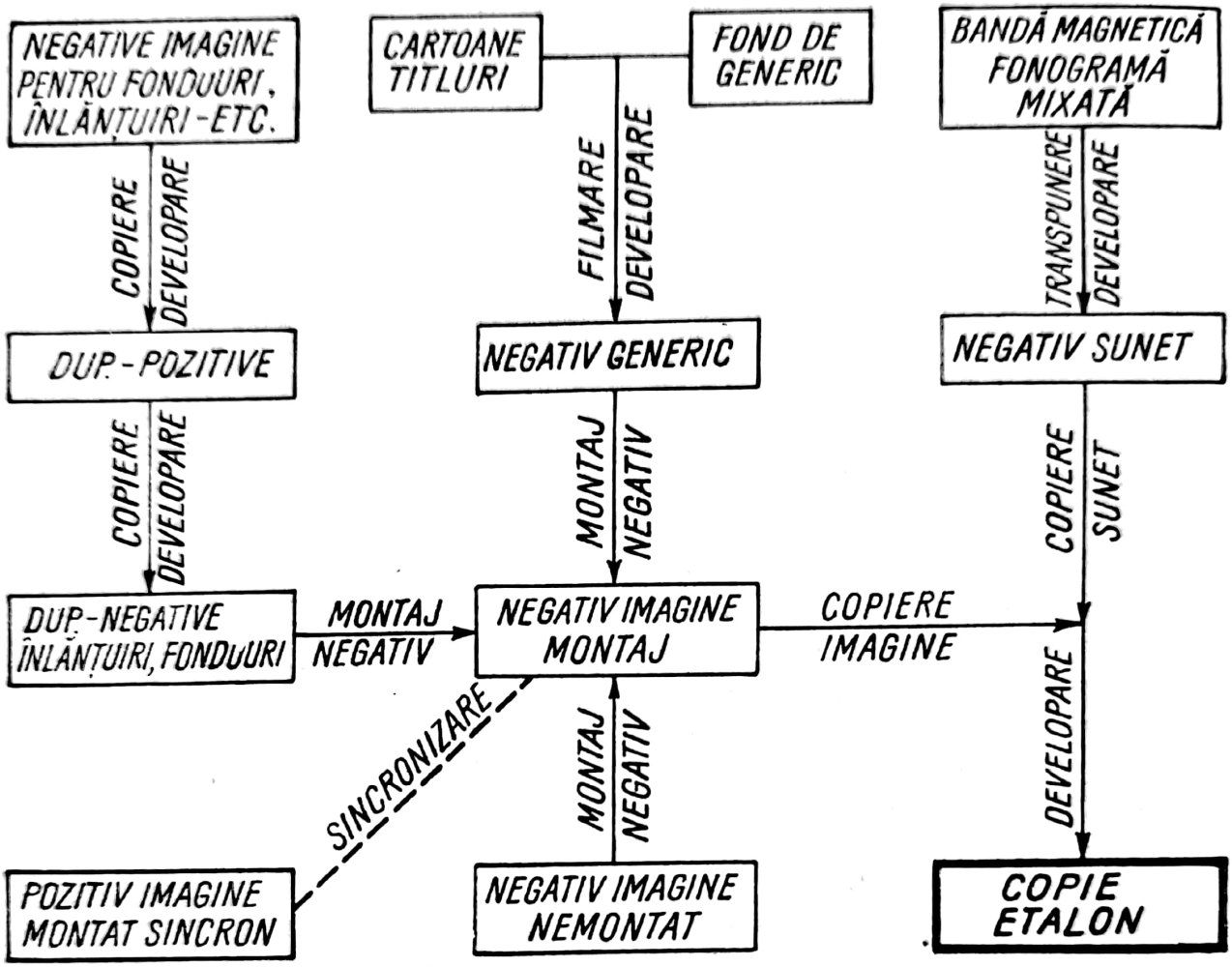

Fig. 9. Schema de realizare a copiei etalon standard.

prima *c.s.*, ea se păstrează în filmoteca laboratorului de prelucrare și servește ca bază de comparație pentru tirajul de masă a *c.* după negativul original.

copiere: operație complexă prin care imaginea, sunetul (sau amîndouă) sînt reînregistrate pe altă peliculă, cu un scop determinat (v. *copie de lucru*, *copie standard* sau *contratipare*). În imaginea negativă gradația tonurilor este inversată; pentru a obține o imagine normală, pozitivă, negativul se copiază pe un material fotografic adecvat (contrast ridicat, voal scăzut). *C.* se realizează cu ajutorul mașinii de copiat. În funcție de construcția acesteia, copierea poate fi « prin contact » (cele două pelicule sînt în contact, emulsie pe emulsie, iar iluminarea se face prin suportul negativului) sau

« optică » (vezi). *C.* prin contact se poate efectua prin deplasarea continuă sau sacadată, cadru cu cadru — a celor două pelicule. Prima metodă este mai productivă, cea de a doua asigură o calitate mai bună. *C.* sunetului se efectuează numai prin copiere în contact, cu mers continuu. *C.* permite o corecție a negativului, prin reglarea nivelului de iluminare și a compoziției spectrale a luminii de copiere. Mașinile de copiat moderne sînt prevăzute cu o serie de sisteme auxiliare pentru: reglarea vitezei de copiere, realizarea *înlănțuirilor* și *întunecărilor*, *c.* subtitlurilor, stabilirea nivelului de iluminare; oprirea automată la terminarea negativului sau în cazuri de avarii etc.

copiere optică: metodă de copiere care constă în proiectarea imaginii de pe o peliculă developată pe suprafața sensibilă a unei pelicule virgine. Faptul că cele două pelicule nu sînt în contact și sînt antrenate în mod independent face posibilă realizarea unor efecte cinematografice importante: sărirea sau copierea repetată a unor fotograme (v. *stop-camera, stop-cadru)*; inversarea ordinii cronologice a evenimentelor (v. *filmare inversă)* sau a raportului stînga-dreapta; eliminarea unor elemente din decorul natural (prin mărirea imaginii la proiecție și alegerea porțiunii copiate); dezanamorfozarea (v. *anamorfozare)*; realizarea *subtitlurilor* pe cale fotografică etc. Instalația complexă care permite efectuarea operațiilor descrise se numește *trucă de c.o.* și este formată dintr-o serie de elemente optice și fotografice (aparat de proiecție, aparat de filmare, obiective, prisme, filtre, oglinzi etc.) organizate în lungul unui sistem de culisare.

COPILĂRIA LUI IVAN (Ivanovo detstvo). U.R.S.S., 1962. *R; S:* Andrei Tarkovski; *I:* Vadim Iusov; *D:* V. Cerniaev; *M:* V. Ovcinikov: *Int:* Kolea Burleaev, Valeri Zubkov, Valentina Maleavina, E. Zahrikov. După zeci de filme de mare valoare inspirate de istoria luptei antihitleriste, Andrei Tarkovski izbutește să redea războiul dintr-un unghi inedit: din perspectiva subiectivă a unui copil-erou. Ivan este un băiat de vreo doisprezece ani, a cărui mamă a fost ucisă în prima zi de război; devenit cercetaș, el trăiește intens viața de front; în final, soldații care au luptat împreună cu el îi găsesc fotografia într-o arhivă fascistă, pe una din fișele celor executați. Filmul este axat pe alternarea imaginilor de vis și realitate. Dacă în *Compresorul și vioara* Tarkovski descoperea lumea de miracole a copilăriei doar în transfigurarea împrejurărilor și faptelor reale, aici obiectivul cuprinde nu numai ceea ce vede eroul-copil, dar și ceea ce gîndește, visează, își închi-

Scanned with OKEN Scanner

puie el. Făcînd legătură cu marile momente de frenezie a expresivității filmice din perioada clasică a filmului sovietic (în acest sens se poate vorbi de o filiație dovjenkiană), Tarkovski replămădește procedeele experimentate de celebrii săi înaintași, compunînd imaginea unei sensibilități extreme, supusă unor tensiuni și sfîșieri neomenești. Motivul principal, obsedant, al filmului, îl constituie visul de fericire și pace: între două primejdioase treceri peste linia frontului, Ivan visează o mulțime de mere abia culese, cai, ploi de vară, și desigur pe mama. Lumina acestei simțiri pure se revarsă și asupra lumii celor maturi, împrumutînd relațiilor și atitudinilor o candoare nostalgică (sărutul furat în pădure, seara de așteptare din ajunul misiunii). Filmul se încheie printr-o evaziune directă în poem: revedem mînjii jucăuși, apele strălucitoare, imaginea mamei, jocurile copiilor în nisipurile calde, într-un ultim vis, pe care Ivan l-ar fi putut visa dacă ar mai fi trăit. « Leul de aur », Veneția, 1962.

CORNEA, George. Operator român (București, 26.III.1931). Studii la I.A.T.C. Semnează imaginea la filme de ficțiune.

FLM: 1958 — *Viața nu iartă*, col. Gh. Fischer (I. Mihu, M. Marcus); 1960 — *Nu vreau să mă însor*, col. Al. Intorsureanu (M. Marcus); 1962 — *Cinci oameni la drum* (M. Bucur, G. Barta); 1963 — *Un surîs în plină vară* (G. Saizescu); 1964 — *Dragoste la zero grade* (G. Saizescu, C. Grigoriu); *Neamul Șoimăreștilor* (M. Drăgan); 1965 — *La porțile pămîntului* (G. Saizescu); 1966 — *Golgota* (M. Drăgan); 1967 — *Balul de simbătă seara* (G. Saizescu); 1970 — *Mihai Viteazul* (S. Nicolaescu); 1971 — *Asediul* (M. Mureșan); 1972 — *Astă-seară dansăm în familie* (G. Saizescu); *Bariera* (M. Mureșan).

CORNEA, Ilie. Operator român (Săcele-Sibiu, 15.VI.1913). Activează în domeniul filmului documentar (debutează ca reporter cinematografic de front în anii '40).

FLM: 1953 — *Baia Mare* (I. Bostan); *N. Bălcescu* (I. Bostan); 1956 — *Cetatea Histria* (I. Bostan); 1960 — *Mărturii despre Enescu* (I. Bostan); 1962 — *Printre pelicani* (I. Bostan); *Voroneț* (I. Bostan); 1963 — *Sub aripa vulturului* (I. Bostan); 1965 — *Prietenul meu Max* (I. Bostan); 1966 — *Marea Sarmatică-Marea Neagră* (I. Bostan); 1967 — *Oaspeți de iarnă* (I. Bostan); 1971 — *Andreescu* (D. Dădîrlat); *Glzele deltei* (D. Barta); 1972 — *Temperamente* (Z. Terner); *Ceramica neagră de la Marginea* (D. Dădărlat).

COSMA, Ion. Operator român (Brăila, 1.II.1905). Actor de teatru; din 1925 în cinematografie, îndeosebi ca operator, dar și ca actor, apoi ca scenarist și regizor de filme documentare. 1950—1952: conferențiar la Institutul de cinematografie din București.

FLM: 1927—1949: jurnale de actualități și documentare artistice. 1951 — *Viața învinge*, col. O. Gologan (D. Negreanu);

1950 — *Bulevardul fluieră «Vîntu»* (J. Mihail, mm.); 1952 — *Arendaşul român, Vizita, Lanţul slăbiciunilor* (J. Georgescu, sm.); 1952 — *La un punct de agitaţie* (P. Călinescu); 1954 — *Brigada lui Ionuţ* (J. Mihail); 1955 — *Directorul nostru* (J. Georgescu); *Afacerea Protar* (H. Boroş); 1956 — *Ripa dracului*, col. W. Ott (J. Mihail); 1959 — *Telegrame* (G. Naghi, A. Miheles); 1961 — *Porto Franco* (P. Călinescu); 1964 — *Mofturi 1900* (J. Georgescu); 1968 — *Căluţarii* (P. Popescu-Doreanu); 1969 — *Relicte* (D. Barta).

COSTA-GAVRAS, Henri-Constantin. Regizor francez (Atena, Grecia, 13.II.1933). După ce termină cursurile I.D.H.E.C., face asistenţă de regie pe lîngă Y. Allégret, H. Verneuil, R. Clair, J. Démy, R. Clément. Premiul juriului, Cannes, 1969 *(Z)*.

FLM: 1964 — *Compartiment tueurs* (Compartimentul ucigaşilor); 1966 — *Un homme de trop* (Un om în plus); 1968 — « Z »; 1970 — *L'aveu* (Mărturisirea); 1972 — *Etat de siège* (Stare de asediu).

costume (pictor de): v. **scenograf.**

COURTENAY, Tom. Actor englez (Hull, 25.II.1937). Cursuri de limbă şi literatură engleză. Se înscrie la « Royal Academy of Dramatic Art ». Debutează pe scenă în repertoriul shakespearean, iar pe ecran în rolul titular din *Singurătatea alergătorului de cursă lungă*. Actor de frunte al curentului *Free-Cinema*. Cupa « Volpi », Veneţia, 1964 *(Pentru ţară şi rege)*.

FLM: 1962 — *The Loneliness of the Long Distance Runner* (Singurătatea alergătorului de cursă lungă. T. Richardson); 1963 — *Billy the Liar* (B. mincinosul, J. Schlesinger); 1964 — *King and Country* (Pentru ţară şi rege, J. Losey); 1965 — *Operation Crossbow* (Operaţiunea C., M. Anderson); *Dr. Jivago* (D. Lean); 1966 — *The Night of the Generals* (Noaptea generalilor, A. Litvak); 1971 — *Catch Me a Spy* (Prinde-mi un spion, D. Clement).

COUSTEAU, Jacques-Yves. Regizor francez (Saint-André, 11.VI. 1910). Serviciu activ în marina franceză. 1945 — iniţiază « Grupul de cercetări submarine » din Toulon. Este autorul unor metode speciale de filmare subacvatică. Marele premiu, Cannes, 1956 *(Lumea tăcerii)*.

FLM: 1943 — *Par dix-huit mètres de fond* (De la 18 metri adîncime, sm.); 1945 — *Epaves* (Epave, sm.); 1947 — *Paysages du silence* (Peisaje ale tăcerii, sm.); 1948—1949 — *Au large des côtes Tunisiennes* (În largul coastelor tunisiene, sm.); *Autour d'un récif* (În jurul unui recif, sm.); 1950 — *Carnet de plongées* (Carnetul scufundătorilor, sm.); 1952 — *La Mer Rouge* (Marea Roşie, sm.); 1955 — *Le monde du silence* (Lumea tăcerii, col. L. Malle); 1964 — *Le monde sans soleil* (Lumea fără soare).

CRAWFORD, Joan (Billie Cassin). Actriţă americană (San Antonio, 23.III.1908). Dansatoare de revistă; debut cinematografic în 1925, cu filmul *Drăguţe doamne*. 1932—1936: steaua nr. 2 a casei « Metro »

Scanned with OKEN Scanner

(după Greta Garbo). Își continuă cariera cu roluri de compoziție. Premiul « Oscar », 1945 *(Mildred Pierce)*.

FLM: 1925 — *Pretty Ladies* (Drăguțe doamne, M. Bell); 1929 — *Untamed* (Femeia neîmblînzită, J. Conway); 1930 — *The Hollywood Revue* (O zi în paradis, Ch. Reisner); 1931 — *Possessed* (Fascinație, C. Brown); 1932 — *Rain* (În ghearele păcatului, L. Milestone); 1933 — *Dancing Lady* (Venus dansează, R.Z. Leonard); *Today We Live* (Ultima noapte, H. Hawks); 1934 — *Forsaking all Others* (Nu-mi pasă de nimeni, W.S. Van Dyke); 1935 — *No more Ladies* (Te-am iubit întotdeauna, E.H. Griffith); 1936 — *Love on the Run* (Nu vă încredeți în bărbați, W.S. Van Dyke); 1938 — *Manequin* (Manechinul, F. Borzage); 1939 — *The Women* (Femei, G. Cukor); 1945 — *Mildred Pierce* (M. Curtiz); 1953 — *Johnny Guytar* (N. Ray); 1962 — *What Ever Happened to Baby Jane?* (Ce s-a întîmplat cu B.J.?, R. Aldrich); *The Caretakers* (Îngrijitorii, H. Bartlett); 1965 — *Strait-Jacket* (Jacheta strîmtă, W. Castle); 1967 — *Berserk* (J.O'Connolly); 1970 — *Trog* (F. Francis).

critic (de cinema): publicist specializat în analiza operei și fenomenului cinematografic în ansamblu. Sarcina *c.* e « dovedirea frumuseții unui film printr-o judecată obiectivă care să convingă prin probe și argumente » (D.I. Suchianu). Începuturile criticii cinematografice în presa românească pot fi datate încă din jurul anului 1912. În deceniul al treilea și îndeosebi după 1930 în majoritatea publicațiilor românești apar rubrici permanente de cronică sau studii critice. Tot de atunci se editează periodice de specialitate. Preocupări de critică cinematografică — sporadice — în activitatea unor oameni de litere și esteticieni precum Camil Petrescu, George Călinescu, Tudor Vianu, Emil Botta, Gib Mihăiescu, Petru Comarnescu, Adrian Maniu, Eugen Schileru, Silvian Iosifescu, Mihnea Gheorghiu, Ov. S. Crohmălniceanu, sau cineaști ca Jean Mihail, Victor Iliu. Titulari de rubrică cu o bogată activitate în perioada interbelică (printre alții): Barbu Florian-Menalque, Ștefan Roll, B. Cehan, D. I. Suchianu, I. I. Cantacuzino, Sorin Carnabel, Vasile Timuș, Paul B. Marian. În perioada de după Eliberare se afirmă printr-o intensă activitate în presa cotidiană, culturală și de specialitate (lunarul « Cinema » apare din 1963): Valentin Silvestru, Valerian Sava, Dorian Costin, Ecaterina Oproiu, Alice Mănoiu, Florian Potra, Eugen Atanasiu, T. Caranfil, Iordan Chimet, Călin Căliman, Mircea Alexandrescu s.a., precum și o tînără generație de critici, pregătită de secția de specialitate a I.A.T.C.

CROSBY, Bing (Harry Lillis C.). Actor american (Takoma-Washington, 2.V.1904). Cîntăreț și dansator, vedetă de prim rang a music-hallului american. 1929 — începe să turneze în comedii muzicale și

fanteziste, interpretînd mai tîrziu şi roluri dramatice. Premiul «Oscar», 1944 *(Merg pe drumul meu)*.

FLM: 1929 — *Two plus four* (Doi plus patru, sm.); 1930 — *King of Jazz* (Regele jazzului, J. Murray Anderson); 1932 — *The Big Broadcast* (Marea emisiune radiofonică, F. Tuttle); 1935 — *Mississippi* (E.A. Sutherland); 1939 — *The Star Maker* (Creatorul de stele, R. del Ruth); 1940 — *Road to Singapore* (Dansatoarea din S., S.V. Schertzinger); 1942 — *Holiday Inn* (Hanul melodiilor, M. Sandrich); 1944 — *Going My Way* (Merg pe drumul meu, L. McCarey); 1945 *The Bells of St. Mary's* (Clopotele de la Sf. Maria, L. McCarey); 1947 — *Variety Girl* (Fata de la varieteu, G. Marshall); 1949 — *A Connecticut Yankee in King Arthur's Court* (Un yankeu din C. la curtea regelui A., T. Garnett); 1950 — *Riding High* (Plimbare pe înălţimi, F. Capra); 1954 — *White Christmas* (Crăciun alb, M. Curtiz); 1956 — *High Society* (Înalta societate, Ch. Walters); 1959 — *Say One for Me* (Spune una pentru mine, F. Tashlin); 1962 — *The Road to Hong Kong* (Drumul spre H.K., N. Panama); 1965 — *Robin and the Seven Hoods* (R. şi cei şapte H., G. Douglas); 1967 — *Stagecoach* (Diligenţa, G. Douglas).

CRUCIŞĂTORUL POTIOMKIN (Bronenoseţ Potiomkin). U.R.S.S., 1925 (Versiune sonorizată în 1950). *R:* Serghei Eisenstein; *S:* S. Eisenstein, N. Agadjanova-Sutko; *I:* Eduard Tissé; *D:* V. Rahals; *M:* E. Kriukov; *Int:* A. Antonov, V. Barski, G. Aleksandrov, M. Gromov, I. Borov, A. Faiţ. Realizat pentru aniversarea a 20 ani de la revoluţia din 1905, *C.P.* obţine un imens succes de stimă în toată lumea (deşi proiectarea lui este interzisă în multe ţări). Academia cinematografică americană îl proclamă cel mai bun film al anului; la expoziţia de la Paris i se atribuie un « superpremiu », Chaplin îl numeşte « cel mai bun film realizat vreodată » ş.a.m.d. Pornit de la un scenariu foarte vast, care schiţa istoria generală a anului 1905, filmul este în mare parte o improvizaţie regizorală, avînd ca punct central episodul răscoalei marinarilor. Pe baza unui decupaj propriu şi a unor soluţii găsite la pregătirea filmărilor sau chiar în timpul lor (« suita ceţurilor », « scara din Odessa »), Eisenstein realizează o cronică patetică a faptului istoric. Efortul de reconstituire, dus pînă la o minuţiozitate a detaliilor, nu împiedică desfăşurarea liberă a fanteziei regizorale — scena prelatei, de pildă, se bazează pe un ritual inventat de cineast. Acţiunea este construită pe un plan mare, de tragedie antică, divizat armonios în cinci părţi care alternează echilibrat culminaţiile de tensiune şi relaxările. Într-o mereu reluată contrapunere de salturi şi negaţii, gradaţia tragică atinge intensităţi paroxistice. Eroul principal al filmului este mulţimea, personaj unic şi în acelaşi timp multiplu. Adept al folosirii neprofesioniştilor (aşa-

numita « teorie a tipajului »), Eisenstein recurge la o adevărată vînătoare de tipuri reprezentative pentru a compune galeria personajelor sale anonime. Impregnat de viaţă şi autenticitate, filmul este totodată un produs de înaltă şi rafinată elaborare artistică. De aici, caracterele clasice ale filmului — plastica magistrală, împletirea muzicală a ritmurilor, rigurozitatea compoziţiei. Marea cucerire a lui Eisenstein constă în poetizarea epică a mişcării — ca noţiune istorică şi filozofică — cu ajutorul tuturor mijloacelor de care dispune cinematograful. Mărturie concretă a unei noi estetici creatoare, acest film a fost reconfirmat ca « cel mai bun din lume » la referendumul organizat cu prilejul expoziţiei mondiale de la Bruxelles — 1958.

CRUZE, James (J. Cruz Bosen). Regizor american (Five Points-Utah, 27.III.1884; Hollywood, 5.VIII. 1942). Actor de teatru, apoi de film. Din 1915 — regizor. Dintr-o creaţie inegală ca valoare se detaşează cîteva modele de gen: western — *Caravana merge spre vest;* comedie satirică — *Jazz.*

FLM: 1918 — *Too Many Millions* (Prea multe milioane); 1919 — *The Valley of the Giants* (Valea giganţilor); 1922 — *One Glorious Day* (O zi glorioasă); 1923 — *The Covered Wagon* (Caravana); 1925 — *Beggar on Horseback* (Jazz / Cavaleria uşoară); 1926 — *Waiter from the Ritz* (Chelnerul de la R.); 1927 — *Old Ironsides* (Bătrîne coaste de fier); 1930 — *The Great Gabbo* (Celebrul G.); 1932 — *If I Had a Million,* fs. (De-aş avea un milion); 1935 — *Helldorado;* 1938 — *Gangs of New York* (Bandele din N.Y.).

CUKOR, George (G. Dewey C.). Regizor american (New York, 7.VII.1899). După o frumoasă carieră teatrală (la Chicago, Rochester, pe Broadway) trece la film. Debutează în 1929 ca dialoghist. Realizează comedii sentimentale — ecranizări ale unor celebre opere literare şi dramaturgice — precum şi melodrame de mare răsunet. În 40 de ani de film sonor dirijează aproape toate marile vedete ale Hollywoodului de la Jean Harlow, Wallace Beery, familia Barrymore pînă la Greta Garbo, Ingrid Bergman, Katharine Hepburn, Spencer Tracy. Premiul « Oscar », 1964 *(My Fair Lady).*

FLM: 1930 — *Grumpy* (col. C. Gardner); 1931 — *Girls About Town* (Iahtul plăcerilor); 1932 — *A Bill of Divorcement* (Motiv de divorţ); 1933 — *Dinner at Eight* (Dineu la ora opt); *Little Women* (Cele 4 fiice ale dr. March); 1934 — *David Cooperfield;* 1935 — *Sylvia Scarlett;* 1936 — *Romeo and Juliet; Camille* (Dama cu camelii); 1938 — *Holliday* (Vacanţă); 1939 — *The Women* (Femei); 1940 — *The Philadelphia Story* (Poveste din Ph.); 1941 — *Two Faced Woman* (Femeia cu două feţe); 1944 — *Gaslight* (Lumina de gaz); 1947 — *A Double Life* (O viaţă dublă); 1949 — *Adam's Rib* (Coasta lui A.); 1950 — *Born Yesterday* (Născută ieri); 1952 — *Pat and Mike;* 1953 — *The Actress* (Actriţa);

Scanned with OKEN Scanner

1954 — *A Star Is Born* (S-a născut o stea); 1957 — *Les Girls* (Fetele); 1960 — *Let's Make Love* (Să ne iubim!); 1963 — *The Chapman Report* (Raportul Ch.); 1964 — *My Fair Lady;* 1969 — *Justine;* 1972 — *Travels with My Aunt* (Impresii din călătoriile cu mătușa mea).

culoare: v. sinteza culorilor.

CU MÎINILE PE ORAȘ (Le mani sulla città). Italia, 1963. *R:* Francesco Rosi; *S:* Enzo Provenzale, Enzo Forcella, Raffaele, La Capria, F. Rosi; *I:* Gianni di Venanzo; *M;* Piero Piccioni; *Int:* Rod Steiger, Salvo Randone, Guido Alberti, Carlo Fermeriello. Produs tipic al tinerei cinematografii italiene formate după 1960; filmul încearcă o continuare a căutărilor neorealiste, înscriindu-se curajos într-o modalitate severă, nudă, a filmului politic. Faptul analizat este un caz real, redimensionat printr-o reconstituire care refuză orice aparență de ficțiune, străduindu-se să semene cît mai mult cu ancheta filmată pe viu și reportajul TV. Rosi studiază istoria unor afaceri murdare din domeniul construcțiilor, soldate cu prăbușirea unor locuințe și cu victime umane. Urmărind firele care leagă societățile de construcție cu autoritățile politice și administrative filmul demască sub aparențele de viață democratică a unui oraș modern, tirania secretă a celor care, de fapt, stăpînesc întreaga existență a locuitorilor. Această producție voit rece și lipsită de ornamente este totuși mai mult poem decît operă de analiză socială. Faptele interesează numai în măsura în care dezvăluie atitudini spirituale și relații. Eliminînd cu totul din cadru pitorescul și alăturînd brutal, fără tranziție, evenimentele, într-o narațiune care folosește foarte rar artificiile vizuale, Rosi se sprijină mult pe expresia muzicii, zgomotului, dialogului. Nuanțat, de la șoapta nelămurită a culoarelor pînă la rumoarea multiplu orchestrată a adunărilor politice, cuvîntul țese un plan sonor complex și viu, aproape neîntrerupt. Filmul exprimă plin și bărbătesc o poziție morală, ca o exclamație îndurerată în fața unor realități inacceptabile. « Leul de aur », Veneția, 1963.

CURTIZ, Michael (Mihaly Kertész). Regizor american (Budapesta, Ungaria, 24.XII.1888; Hollywood, 11.IV.1962). Cursuri de artă dramatică la Budapesta. Își începe cariera ca actor de teatru, pentru ca după o scurtă practică la societatea « Nordisk » din Danemarca să devină regizor de film. Între anii 1912—1919 realizează filme la Budapesta și la Cluj. În timpul primului război mondial activează ca operator de actualități. Apoi, își exercită profesia în Austria, Italia, Anglia, Germania, Franța. 1926: se stabilește la Hollywood, unde obține mari succese în spe-

Scanned with OKEN Scanner

cial cu filmele de aventuri. Premiul « Oscar », 1943 *(Casablanca)*.

FLM: 1912 — *Az utolsó bohém* (Ultimul boem); 1913 — *Rablélek* (Suflete prizoniere; 1917 — *Tavasz a télben* (Primăvară iarna); *Az utolsó hajnal* (Ultima aurora); 1918 — *Lulu; Az ezredes* (Colonelul); 1919 — *Die Dame mit dem schwarzen Handschuh* (Doamna cu mănușa neagră); 1922 — *Sodom und Gomorrah* (S. și G); 1927 — *Moon of Israel* (Luna din I.); 1932 — *The Mistery of the Wax Museum* (Măști de ceară); 1933 — *20.000 Years in Sing Sing* (20 000 de ani la S.S.); 1935 — *Captain Blood* (Căpitanul B.); *Black Fury* (Furia neagră); 1937 — *Kid Galahad* (Teroare); 1938 — *Angels with Drity Faces* (Îngeri cu fețe murdare); 1940 — *Virginia City* (Cavalcada eroică); 1942 — *Casablanca;* 1945 — *Mildred Pierce;* 1949 — *Flamingo Road* (Drumul F.); 1954 — *White Christmas* (Crăciun alb); 1955 — *We're No Angels* (Nu sîntem îngeri); 1956 — *The Scarlet Hour* (Ora stacojie); 1958 — *King Creole* (Regele creol); 1960 — *The Adventures* of *Huckleberry Finn* (Aventurile lui H.F.); 1961 — *Francis of Assisi.*

CU SUFLETUL LA GURĂ (A bout du souffle), Franța, 1959. *R:* Jean-Luc Godard; *S:* Jean-Luc Godard, François Truffaut; *I:* Raoul Coutard; *M:* Martial Sotal; *Int:* Jean-Paul Belmondo, Jean Seberg, Daniel Boulanger. Printre producțiile « noului val » francez, primul film al lui Godard ocupă unul dintre cele mai importante locuri. Schema subiectului este aparent banală și evident inspirată din filmele polițiste americane de « serie B »: un hoț care a ucis din întîmplare întîlnește o tînără americană, se ascunde cu ajutorul ei, trăiește alături de ea o efemeră și dezamăgitoare dragoste, iar în cele din urmă se sinucide, aruncîndu-se în brațele urmăritorilor săi. Cu totul nouă este însă modalitatea de realizare a acestei scheme — o lume inedită invadează ecranul datorită filmărilor improvizate de actori, pe neștiute, în mijlocul realităților autentice. Planul secund al filmului capătă astfel un rol mult mai însemnat decît acela de fundal, dînd viață fiecărei împrejurări și acțiuni. Godard refuză procedeele cinematografice obișnuite, filmînd și montînd cu voită și ostentativă neglijență, chiar cu o provocatoare sfidare a regulilor. El imprimă povestirii prospețime și neprevăzut și prin așa-zisele neglijențe profesionale pe care le practică demonstrează cadru cu cadru un înalt rafinament plastic și o capacitate inepuizabilă de observație, elaborînd frumuseți filmice noi. Toate acestea dau desfășurării dramatice a subiectului un aspect constant de luciditate, detașare, zîmbet disprețuitor. Personajul principal personifică un tineret care a evadat din platitudine și meschinărie în lumea răului și care duce cu sine, neatinsă, o mare sete de iubire și libertate. Obosit de lipsa de orizont a existenței sale eroul renunță de bună-

Scanned with OKEN Scanner

voie la viață într-un suprem gest de căutare a faptei autentice.

CYBULSKI, Zbigniew. Actor polonez (Kniaze, 3. XI. 1927; 8.I 1967). Frecventează cursurile Academiei Comerciale din Cracovia; absolvent al Şcolii de teatru din localitate. 1953 — debutează la Gdansk (unde inițiază cabaretul literar « Bim-Bom » şi organizează un mic teatru studențesc). Se afirmă în lumea cinematografică cu primele filme realizate de Andrzej Wajda (în special cu rolul Maciek din *Cenușă şi diamant)* şi se impune ca unul dintre cei mai talentați şi populari actori ai generației sale. Moare într-un accident căzînd de pe scara unui tren.

FLM: 1954 — *Pod gwiazda frygijska* (Sub steaua frigiană, J. Kawalerowicz); 1955 — *Pokolenie* (Generație, A. Wajda); 1958 — *Popiol i diament* (Cenușă şi diamant, A. Wajda); 1959 — *Pociag* (Trenul de noapte, J. Kawalerowicz); 1961 — *Jutro Meksik* (Mîine Mexicul, A. Scybor-Rylski); 1962 — *La Poupée* (Păpuşa, J. Baratier); *L'amour à vingt ans*, fs (Dragostea la 20 de ani, A. Wajda); 1963 — *Jak być kochana* (Arta de a fi iubit / Dragoste neîmplinită, W.J. Has); *Zbrodniarz i panna* (Ucigaşul şi fata, I. Nasfeter); 1964 — *Rękopis znaleziony w Saragossie* (Manuscrisul de la Saragossa, W.J. Has); *Giuseppe w Warszawie* (G. la Varşovia, St. Lenartowicz); *Salto* (T. Korawicki); 1966 — *Cała naprzód* (Cu toată viteza înainte, S. Lenartowicz); 1967 — *Jowita* (I. Morgenstern); *Morderko zostavia head* (Criminalul lasă urme, A. Scibor-Rylski).

CZINNER, Paul. Regizor austriac (Ungaria, 1890; 1969). Teatru la Viena. 1924 — debutează în studiourile berlineze cu *A cui e vina?* Creația lui *C.* este specifică pentru stilul *Kammerspiel.* Turnează alternativ în Anglia şi Germania, avînd-o ca protagonistă, în majoritatea filmelor, pe Elisabeth Bergner, soția sa. În 1940 se stabileşte în S.U.A., unde se consacră regiei de teatru.

FLM: 1924 — *Nju* (A cui e vina?); 1926 — *Der Geiger von Florenz* (Violonistul din Florența); 1927 — *Dona Juana;* 1929 — *Fräulein Else* (Domnişoara E.); 1930 — *Way of Lost Souls* (Drumul sufletelor pierdute); 1932 — *Der Träumende Mund* (Melo); 1934 — *Catherine the Great* (Ecaterina cea mare); 1936 — *As You Like It* (Cum vă place; 1937 — *Dreaming Lips* (Buze visate); 1939 — *Stolen Life* (Viață furată); 1955 — *Don Giovanni;* 1957 — *The Bolshoi Ballet* (Baletul de la Bolşoi); 1960 — *Der Rosenkavalier* (Cavalerul Rozelor); 1967 — *Romeo and Juliet.*

d

DACII. România-Franța, 1966. *R:* Sergiu Nicolaescu; *S:* Titus Popovici, *I:* Costache Ciobotaru, *D:* Liviu Popa. Viorel Ghenea; *M:* Theodor Grigoriu; *Int:* Amza Pellea, Pierre Brice, Emil Botta, György Kovacs, Georges Marchal, Geo Barton, Marie José Nat. « Reconstituire dinamică » a unuia dintre momentele importante ale istoriei României: începutul penetrației romane în Dacia. Recuzita genului — scene de luptă, momente de suspense, costumație, culoare, fast — este valorificată în spiritul unei acurateți artistice și a respectului pentru adevărul istoric. Filmul constituie unul din episoadele izbutite ale epopeii cinematografice naționale prin cîteva reușite portretizări, prin iscusința realizării scenelor de masă și buna valorificare plastică — în imagine — a peisajului românesc.

DAGOVER, Lil (Martha Maria Lilitts). Actriță germană (Madiven—Iava, 30.IX.1897). În 1919 debutează la Berlin; 1927 — turnează în Elveția; 1928 — în Franța; 1932 — la Hollywood.

FLM: 1919 — *Hara-Kiri* (Madame Butterfly F. Lang); *Das Kabinett des Doktor Caligari* (Cabinetul doctorului C., R. Wiene); 1921 *Der müde Tod* (Moartea obosită, F. Lang); 1925 — *Tartuffe* (F.W. Murnau); 1928 — *Der geheime Kurrier* (Roșu și negru, G. Righelli); 1932 — *Die letzte Illusion* (Ultima speranță, E. Waschneck); *The Woman from Monte Carlo* (Aventuriera din M.C., M. Curtiz); 1935 — *Lady Windermere's Fächer* (Evantaiul doamnei W., H. Hilpert); 1937 — *Die Kreutzersonate* (Sonata Kreutzer, V. Harlan); 1940 — *Friedrich Schiller* (Triumful unui geniu, H. Maisch); 1949 — *Man spielt nicht mit der Liebe* (Să nu te joci cu dragostea, H. Deppe); 1954 — *Königliche Hoheit* (Alteța Sa regală, H. Braun); 1956 — *Verwegene Musikanten* (Muzicanții îndrăzneți, H. Domnick).

DANELIA, Gheorghi Nikolaevici. Regizor sovietic Tbilisi, (25.VIII.1930). Studii de arhitectură.

FLM: 1960 — *Toje liudi* (Tot oameni, col. I. Talankin, sm.); *Serioja* (col. I. Talankin); 1962 — *Puti k pricialu* (Drumul spre chei); 1963 — *Ia șagaiu po Moskve* (Pășesc prin Moscova); 1965 — *Tridțati tri* (Treizeci și trei); 1969 — *Ne goriui* (Nu te necăji).

DAQUIN, Louis. Regizor francez (Calais, 30.V.1908). Studii de

drept, ziaristică. Asistent pe lîngă Duvivier, Chenal, Gance și Grémillon. 1941 — debutează ca regizor independent. Premiu de regie, Marianske Lazne, 1949 *(Zorii zilei)*; diplomă de onoare, Karlovy Vary: 1950 *(Bătălia vieții)* și 1951 *(Stăpîn după Dumnezeu)*.

FLM: 1941 — *Nous les gosses* (Noi puștii); 1942 — *Madame et le mort* (Doamna și mortul); 1945 — *Patrie* (Oameni pe rug); 1947 — *Les frères Bouquinquant* (Dreptul la viață); 1949 — *Le point du jour* (Zorii zilei); 1950 *Maître après Dieu* (Stăpîn după Dumnezeu); *La Bataille de la vie* (Bătălia vieții, sm); 1955 — *Bel Ami;* 1957 — *Ciulinii Bărăganului;* 1960 — *Trübe Wasser* (Pescuitori în apă tulbure); 1965 — *La foire aux cancres* (Bîlciul leneșilor).

BIBL: *Cinéma notre métier*, 1960.

DARC, Mireille. Actriță franceză (Toulon, 15.V.1938). Se afirmă în urma succesului comercial obținut cu filmul *Galia*. Apare în emisiuni TV.

FLM: 1960 — *Les distractions* (Distracțiile, J. Dupont); 1964 — *La chasse à l'homme* (Vînătoarea de bărbați, Ed. Molinaro); *Monsieur* (Domnul, J-P. Le Chanois); 1965 — *Galia* (G. Lautner); *Ne nous fachons pas* (Să nu ne supărăm, G. Lautner); *Les bons vivants* (Oameni de viață, G. Lautner); 1967 — *Week-end* (J.-L. Godard); 1969 — *Le rallye de Monte-Carlo* (Raliul M.-C., K. Annakin); 1970 — *Madly* (R. Kahane). 1972 — *Il n'y a pas de fumée sans feu* (Nu e fum fără foc, A. Cayatte).

DARIE, Iurie. Actor român (Soroca, U.R.S.S., 14.III.1929). Absolvent I.A.T.C. Teatru. Desenator, realizatorul unor emisiuni T.V. pentru copii.

FLM: 1953 — *Nepoții gornistului* (D. Negreanu); 1954 — *Răsare soarele* (D. Negreanu); 1955 — *Alarmă în munți* (D. Negreanu); 1956 — *Pe răspunderea mea* (P. Călinescu); 1959 — *Băieții noștri* (Gh. Vitanidis, A. Anghel); 1961 — S-a furat o bombă (I. Popescu-Gopo); *Post restant* (Gh. Vitanidis); 1963 — *Pisica de mare* (Gh. Turcu); 1964 — *Dragoste la zero grade* (G. Saizescu, G. Grigoriu); *Mofturi 1900* (J. Georgescu); 1965 — *Procesul alb* (I. Mihu); 1966 — *Faust XX* (I. Popescu-Gopo); 1967 — *Subteranul* (V. Calotescu); 1969 — *Răutăciosul adolescent* (Gh. Vitanidis); 1970 — *B.D. intră în acțiune* (M. Drăgan); — *Brigada Diverse în alertă* (M. Drăgan); 1971 — *B.D. la munte și la mare* (M. Drăgan); *Atunci i-am condamnat pe toți la moarte* (S. Nicolaescu).

DARNELL, Linda. (Monetta Eloysa D.). Actriță americană (Dallas-Texas, 16.;X.1923; Chicago, 10.IV.1965). Debutează în filmul publicitar.

FLM: 1939 — *Hotel for Women* (Hotel pentru femei, G. Ratoff); 1940 — *The Mark of Zorro* (Semnul lui Z., R. Mamoulian); 1943 — *It Happened Tomorrow* (S-a întîmplat mîine, R. Clair); 1946 — *My Darling Clementine* (Draga mea C., J. Ford); 1951 — *The 13th Letter* (A treisprezecea scrisoare, O. Preminger); 1954 — *This Is My Love* (Aceasta este dragostea mea, S. Heisler); 1957 — *Zero Hour* (Ora zero, H. Bartlett).

DARRIEUX, Danielle. Actriță franceză (Bordeaux, 1.V.1917).

Scanned with OKEN Scanner

Frecventează Conservatorul de muzică. 1931: debut în film. 1938 — o scurtă trecere pe la Hollywood, după care revine în Franța. Carieră de mare răsunet internațional.

FLM: 1931 — *Le bal* (Balul, W. Thiele); 1936 — *Mayerling* (A. Litvak); *Un mauvais garçon* (Băietana, H. Decoin); *Taras Bulba* (A. Granovski); 1937 — *Abus de confiance* (Abuz de încredere, H. Decoin); 1938 — *Katia* (M. Tourneur); 1941 — *Premier rendez-vous* (Prima iubire, H. Decoin); 1943 — *Ruy Blas* (P. Billon); 1945 — *Au petit bonheur* (Viața începe mîine, M. L'Herbier); 1950 — *La ronde* (Caruselul, M. Ophüls); 1953 — *Madame de ...* (Doamna de ...,M. Ophüls); 1954 — *Le rouge et le noir* (Roșu și negru, Cl. Autant-Lara); 1957 — *Typhon sur Nagasaki* (Taifun la N., Y. Ciampi); 1958 — *Marie-Octobre* (J. Duvivier); 1960 — *Vive Henri IV, Vive l'amour* (Trăiască H. al IV-lea, trăiască dragostea, Cl. Autant-Lara); 1962 — *Le diable et les dix commandements* (Diavolul și cele zece porunci, J. Duvivier); 1964 — *Mefiez-vous Mesdames* (Temeți-vă doamnelor, A. Hunebelle); 1966 — *Les demoiselles de Rochefort* (Domnișoarele din R., J. Démy); 1967 — *Les oiseaux vont mourir au Pérou* (Păsările se duc să moară în Peru, R. Gary); 1968 — *Vingt quatre heures de la vie d'une femme* (24 de ore din viața unei femei, D. Delouche); 1969 — *La maison de campagne* (Casă la țară, J. Girault)).

DARVAS, Iván. Actor maghiar, (Bélye, 1925). Teatru. Film din 1948. Se afirmă cu *Liliomfi*.

FLM: 1949 — *Diszmagyar* (Ținută de gală, V. Gertler); 1952 — *Erkel* (M. Keleti); 1954 — *Liliomfi* (K. Makk); 1956 — *Dollárpapa* (Papa Dolar, V. Gertler); *Mese a 12 talalatról* (12 rezultate exacte, K. Makk); 1957 — *Gerolsteini kaland* (Aventura lui Gerolstein, Z. Farkas); 1963 — *Uj Gilgames* (Un nou Ghilgameș, M. Szemes); 1964 — *Pacsirta* (Drama ciocîrliei, L. Ranodyi); 1965 — *A Tizedes meg a többiek* (Caporalul și ceilalți, M. Kelety); 1966 — *Tilos a szerelem* (Dragostea este interzisă), T. Renyi); *Hideg napok* (Zile reci, A. Kovacs); *Egy magyar nábob* (Un nabab maghiar, Z. Varkonyi); 1967 — *Zoltán Kárpáthy* (Z. Varkonyi; *Egy szerelem három éjszakája* (Cele trei nopți ale unei iubiri, R. György); 1970 — *Szerelem* (Iubire, K. Makk); *A nagy kék jelzás* (Marele semn albastru, L. Hadasy).

DASSIN, Jules. Regizor american (Middletown-Connecticut, 18.XII. 1911). 1934—1936: studii de artă dramatică în Europa. 1936 — actor și regizor de teatru pe Broadway. 1940 — stagiar la Hollywood. Turnează scurt-metraje consacrate unor figuri de muzicieni. Apoi se exilează în Europa, realizînd filme în Anglia, Franța, Grecia și Italia unde apare și ca actor. Premiu de regie, Cannes, 1955 *(Scandal printre bărbați)*.

FLM: 1940 — *The Tell-Tale Heart* (Inima care descoperă, sm.); 1941 — *Arthur Rubinstein* (sm.); *Andres Segovia* (sm.); *Pablo Casals* (sm.); *Jascha Heifetz* (sm.); *Gregor Piatigorski* (sm.); 1944 — *The Canterville Ghost* (Fantoma din C.); 1947 — *Brute Force* (Forță brutală); 1948 — *The Naked City* (Orașul fără mască); 1950 — *Night and the City* (Traficanții nopții); 1955 — *Du*

Scanned with OKEN Scanner

riffi chez les hommes (Scandal printre bărbați); 1957 — *Celui qui doit mourir* (Cel care trebuie să moară); 1959 — *La legge* (Legea); 1960 — *Never on Sunday* (Niciodată duminica); 1962 — *Phaedra;* 1963 — *Topkapi;* 1966 — *10: 30 P.M. Summer* (Într-o seară de vară la ora 10.30); 1968 — *Up Tight* (Punctul negru); 1969 — *La promesse de l'aube* (Promisiunea din zori).

DAVIS, Bette (Ruth Elisabeth D.). Actriță americană (Lowell-Massachusetts, 5.IV.1908). 1927 — actriță de teatru pe Broadway. 1931 — debut pe ecran. Se afirmă în filmele regizate de W. Wyler. Abordează roluri de diferite genuri, excelînd în drame. « Cea mai mare artistă a cinematografului american din anii 1930—40» (J. Mitry). Două premii « Oscar »: 1935 — *Periculos,* 1938 — *Femeia diabolică;* cupa « Volpi », Veneția, 1937 *(Femei de noapte* și *Teroare);* premiu, Cannes, 1951 *(Totul despre Eva).*

FLM: 1931 — *Waterloo Bridge,* (Podul W. J. Whale); 1934 — *Of Human Bondage* (Sclavia umană, J. Cromwell); 1935 — *Dangerous* (Periculos, A.E. Green); 1936 — *The Petrified Forest* (Pădurea împietrită / Suflete împietrite, A. Mayo); 1937 — *Marked Women* (Femei de noapte, L. Bacon); *Kid Galahad* (Teroare, M. Curtiz); 1938 — *Jezebel* (Femeia diabolică, W. Wyler); 1939 — *The Private Lives of Elizabeth and Essex* (El. și Ess., M. Curtiz); *Dark Victory* (Nu vreau să mor, E. Goulding); 1940 — *The Letter* (Taina ei, W. Wyler); *All this and Heaven Too* (Iubirea lor, A. Litvak); 1941 — *The Little Foxes* (Vulpile, W. Wyler); 1942 — *The Man Who Came to Dinner* (Un musafir de pomină, W. Keighley); *Now, Voyager* (Dor nestins, I. Rapper); 1946 — *A Stolen Life* (Viața furată, C. Bernhardt); 1950 — *All About Eve* (Totul despre E., J.L. Mankievicz); 1953 — *The Star* (Steaua, S. Heisler) 1955 — *The Virgin Queen* (Regina fecioară, D. Koster); 1956 — *The Catered Affair* (Cazul C., R. Brooks); 1962 — *What Ever Happened to Baby Jane* (Ce s-a întîmplat cu B.J., R. Aldrich); 1963 — *La noia* (Plictisul, D. Damiani); 1964 — *Dead Ringer* (Clopoțelul morții, P. Henreid); *Where Love Has Gone* (Unde trebuie să plece dragostea, E. Dmytryk); 1969 — *Connecting Rooms* (Camere de legătură, F. Gollings); 1971 — *Bunny O'Hare* (G. Oswald).

DEAN, James (J. Byron, D.). Actor american (Marian-Nebraska, 8.II.1931; Paso Robles, 30.IX. 1955). Studii juridice, cîteva apariții la TV. și pe scenă; învață baletul, dansul modern și pantomima (cu M. Marceau); după un scurt stagiu la « Actor's Studio », E. Kazan îl distribuie în *La Est de Eden* — film ce-i aduce o rapidă popularitate. Interpretarea sa găsește o amplă audiență în rîndurile tineretului american, care ajunge să-l « divinizeze ». Moare într-un accident de automobil.

FLM: 1951 — *Sailor Beware;* 1955 — *East of Eden* (La Est de E., E. Kazan); *Rebel Without a Cause* (Rebel fără cauză, N. Ray); 1956 — *Giant* (Uriașul, G. Stevens); 1957 — *The James Dean Story* (Povestea lui J.D., G.W. George, R. Altman, postum).

Scanned with OKEN Scanner

DECOIN, Henri. Regizor francez (Paris, 18.III.1896; Paris, 5. VII.1969). Gazetar sportiv. Romancier, autor dramatic; debutează în cinematografie ca scenarist (1925). În aprimii ani ai filmului sonor realizează în studiourile UFA din Berlin versiunile franceze ale unor filme germane.

FLM: 1935 — *Toboggan* (Tobogan); 1936 — *Un mauvais garçon* (Băietana); 1937 — *Abus de confiànce* (Abuz de încredere); 1939 — *Retour a l'aube* (În zori de zi); 1941 — *Premier rendez-vous* (Prima iubire); 1942 — *Les inconnus dans la maison* (Cărări întunecoase); 1946 — *La fille du diable* (Fiica diavolului); 1950 — *Trois télegrammes* (Trei telegrame); 1952 — *Les amants de Tolède* (Amanții din T); 1958 — *La chatte* (Pisica); 1960 — *La chatte sort ses griffes* (Pisica își scoate ghearele); *Tendre et violent Elisabeth* (Blînda și violenta E.); 1962 — *Le masque de fer* (Masca de fier); 1963 — *Casablanca nid d'espions* (C. cuib de spioni); 1964 — *Nick Carter va tout casser* (N.C. distruge tot).

decor cinematografic: complex de elemente constructive, decorative și utilitare care creează cadrul și fundalul pentru desfășurarea secvențelor filmate. Prin autenticitatea lui, *d.c.* contribuie în cea mai mare măsură la localizarea geografică și istorică a acțiunii filmului, constituind în același timp, un mijloc artistic important pentru crearea atmosferei dramaturgice. La conceperea *d.c.*, scenograful trebuie să țină seama de o serie de considerente specific cinematografice: adaptarea la fundalul natural existent (în filmările de exterior); asigurarea posibilităților de iluminare (în filmările de interior); facilitarea mișcărilor de aparat și a filmărilor în *contraplan;* replica peliculei negative la diversele culori folosite; adaptabilitatea *d.c.* pentru turnarea altor filme (în special în cazul construcțiilor mari, realizate pe *platoul exterior)* etc. Realizarea materială a *d.c.* este opera unei echipe complexe, formate din zidari, tîmplari, fierari, butaforieri, zugravi, recuziteri etc.) În ultimii ani, la realizarea *d.c.* se folosesc tot mai frecvent noile materiale oferite de industria chimică macromoleculară: adezivi sintetici, rășini de turnare și de modelare, materiale termoplastice, spume rigide și elastice etc.

decorator: v. scenograf.

DEED, André (A. Chapuis). Actor francez (Paris, 1884; 1930?). Cîntăreț și acrobat la « Folies Bergère ». 1905—1908: sub pseudonimul « Boireau » este eroul unor pelicule comice de mare succes produse de casa « Pathé ». Apare succesiv în filme franceze și italiene (lansează în Italia personajul numit « Cretinetti »), devenind unul dintre primii comici de renume pe care i-a impus ecranul mut.

Scanned with OKEN Scanner

FLM: 1905 — *La course à la perruque* (Cursa cu peruca, A. Heuzé); 1907 — *Les apprentissages de Boireau* (Ucenicia lui B., A. Capellani); 1909—1912 — seria «Cretinetti»; 1923 — *Tâo* (G. Rovel); 1924 — *Phi-Phi* (A. Fexis); 1928 — *Graine au vent* (M. Kéroul).

DE FILIPPO, Eduardo (E. Passarelli). Actor și regizor italian (Neapole, 24.V.1900). Artist complet în accepția tradiției italiene: scrie, joacă și regizează singur. Orientat cu precădere către scenă, din 1940 abordează și regia de film, realizînd de regulă adaptări ale propriilor sale piese.

FLM: Actor: 1932 — *Tre uomini in frak* (Trei oameni în frac, M. Bonard); 1934 — *Il capello a tre punte* (Pălăria în trei colțuri, M. Camerini); 1942 — *Non ti pago* (Nu vreau să-ți plătesc, C.L. Bragaglia); 1950 — *Napoli milionaria* (N. orașul milionarilor, E. De Filippo); 1951 — *Filomena Marturano* (E. De Filippo); 1954 — *L'oro di Napoli* (Aurul Neapolelui, V. De Sica); 1958 — *L'uomo dei calzoni corti / L'amore piu grande* (Omul cu pantaloni scurți, G. Pellegrini); *Ferdinando il re di Napoli* (Regele Neapolelui, G. Franciolini); 1960 — *Tutti a casa* (Cu toții acasă, L. Comencini). Regizor: 1940 — *In campagna a caduta una stella* (La țară a căzut o stea); 1950 — *Napoli milionaria* (N. orașul milionarilor); 1951 — *Filomena Marturano;* 1953 — *Napoletani a Milano* (Napolitanii la M.); 1954 — *Questi antasmi* (Blestematele fantome); 1958 — *Fortunella;* 1959 — *Sogno di una notte di mezza sborina* (Visul unei nopți pe jumătate beată); 1963 — *Peppino Girella* (TV.); 1966 — *Spara forte... più forte... non capisco* (Trage tare... mai tare... nu-nțeleg).

DE HAVILLAND, Olivia. Actriță americană (Tokio, Japonia, 1.VII.1916). Debutează cu roluri de ingenuă în teatru. Film din 1935 (partener: Errol Flynn). Se afirmă în filmul *Visul unei nopți de vară.* Două premii «Oscar»: 1946 *(Destinul d-nei Norris)*, 1949 *(Moștenitoarea);* premiu, Veneția, 1949 *(Groapa cu șerpi).*

FLM: 1935 — *Alibi Ike* (R. Enright); *Captain Blood* (Căpitanul B., M. Curtiz); *A. Midsummer Night's Dream* (Visul unei nopți de vară, M. Reinhardt, W. Dieterle); 1936 — *Antony Adverso* (Antonio Adverso, M. Le Roy); 1938 — *The Adventures of Robin Hood* (Aventurile lui R.H., M. Curtiz W. Keighley); *Wings of the Navy* (Jertfa supremă, L. Bacon); 1939 — *Gone with the Wind* (Pe aripile vîntului, V. Fleming); 1940 — *Raffles* (S. Wood); 1941 — *The Strawberry Blonde* (Roșcovana, R. Walsh); 1946 — *To Each His Own* (Destinul d-nei Norris, M. Leisen); 1948 — *The Snake Pit* (Groapa cu șerpi, A. Litvak); 1949 — *The Heiress* (Moștenitoarea, W. Wyler); 1956 — *Not as a Stranger* (Nu ca un străin, S. Kramer); 1959 — *Libel* (Defăimare, A. Asquith); *Lady in a Cage* (Doamna în cușcă, W. Grauman); 1964 — *Lady in Cage* (Doamna în cușcă, W. Grauman); 1965 — *Hush... hush... sweet Charlotte* (Pst... Pst... dragă Ch., R. Aldrich); 1971 — *Pape Joan.*

DELANNOY, Jean. Regizor francez (Noisy-le-Sec-Seine, 12.I.1908). Actor, monteur, asistent de regie.

1933 — debutează ca regizor de scurt-metraje. 1943 — se impune cu *Legenda îndrăgostiților*. Marele premiu, Cannes, 1946 *(Simfonia pastorală)*; premiu, Veneția, 1950 și premiu special, Berlin, 1951 *(Dumnezeu are nevoie de oameni)*.

FLM: 1933 — *Franche Lipee* (Masă pe socoteala altuia, sm.); 1935 — *Paris — Deauville;* 1940 — *Macao l'enfer du jeu (Macao)* 1943 — *L'eternel retour* (Legenda îndrăgostiților); 1944 — *Le bossu* (Cocoșatul); 1945 — *La part de l'ombre* (Înseninare); 1946 — *La sympbonie pastorale* (Simfonia pastorală); 1947 — *Les jeux sont faits* (Jocurile sînt făcute); 1948 — *Aux yeux du souvenir* (Ochii amintirii); 1950 — *Dieu a besoin des hommes* (Dumnezeu are nevoie de oameni); 1952 — *La minute de vérité* (Un minut de adevăr); 1956 — *Notre Dame de Paris;* 1959 — *Maigret et l'affaire Saint -Fiacre* (M. și afacerea S.F.); 1960 — *La Princesse de Clèves* (Prințesa de C.); 1961 — *Le rendez-vous* (Întîlnirea); 1964 — *Les amitiés particulières* (Prietenii particulare); 1965 — *Les sultans* (Sultanii); 1966 — *Le soleil des voyous* (Soarele vagabonzilor); 1970 — *Le masque et le couteau* (Masca și cuțitul); *La peau de torpedo;* 1972 — *Pas folle la guêpe* (Nu-i nebună viespea).

DELLUC, Louis. Critic, teoretician, regizor și scenarist francez (Cadouin-Dordogne, 14.X.1890; Paris, 22.III.1924). Unul dintre primii cronicari de film din lume, înființează în 1920 revista « Cinea-Ciné pour tous », iar în 1923 unul dintre primele cinecluburi. A condus revistele « Le film » și « Cinéma »; cronicar de film la « Paris Midi ». Autorul unor cărți importante pentru teoria filmului. *D.* consideră drept fundament al artei cinematografice « fotogenia », adică aspectul poetic al oamenilor și lucrurilor care nu poate fi relevat decît prin intermediul limbajului filmic, *D.* a analizat diferitele elemente ale filmului, înțelegînd între altele de timpuriu însemnătatea montajului, ca purtător al « specificului filmic ». A realizat filme de o mare rigoare formală. Criticii cinematografici din Franța acordă anual celui mai reprezentativ film național *Premiul Delluc.*

BIBL: *Cinéma et Compagnie* — 1919; *Photogénie* — 1919; *Charlot* — 1920; *La jungle du cinéma* — 1921; *Les origines du cinématographe* — 1923; *Drames du cinéma* — 1923.

FLM: Regizor: 1920 — *Le silence* (Tăcerea); 1921 — *Fièvre* (Friguri); 1922 — *La femme de nulle part* (Femeia de nicăieri); 1924 — *L'inondation* (Inundația).

DELON, Alain. Actor francez (Sceaux Seine, 8.XI.1935). Studii de teatru. Film din 1957. S-a impus rapid ca unul dintre cei mai agreați tineri actori ai ecranului modern. Din 1964 turnează și la Hollywood. Vedetă internațională de mare audiență la public.

FLM: 1958 — *Christine* (P. Gaspard-Huit); 1960 — *Rocco e i suoi fratelli* (R. și frații săi, L. Visconti); 1962 — *Eclisse* (Eclipsa, M. Antonioni); 1963 — *Melodie en sous-sol*

Scanned with OKEN Scanner

(Melodie în subsol, H. Verneuil); *Il Gattopardo* (Ghepardul, L. Visconti) *La tulipe noire* (Laleaua neagră, Christian-Jaque); 1965 — *Once a Thief* (A fost cîndva hoț R. Nelson); 1966 — *Les aventuriers* (Aventurierii, R. Enrico); 1967 — *Le samourai* (Samuraiul, J.P. Melville); 1968 — *La piscine* (Piscina, J. Deray); 1969 — *Le clan des siciliens* (Clanul sicilienilor, H. Verneuil); *Borsalino* (J. Deray); 1970 — *Madly* (R. Kahane); *Le cercle rouge* (Cercul roșu, J. P. Melville); 1971 — *Doucement les basses* (Gata cu tichăloșiile, J. Deray); *La veuve Couderc* (Văduva C., P. Granier-Deferre). 1972 — *Traitement de choc* (Tratament prin șoc, A. Jessua).

DEMBINSKI, Constantin. Operator român (Iași, 13.V.1916). Din 1935 începe să lucreze în cinematografie ca laborant. 1941—1945 reporter cinematografic de război. 1950—1955 lector universitar la I.A.T.C. Realizează imaginea (uneori și regia) unor filme documentare și jurnale de actualități. FLM: 1952 — *Cimentul* (I. Rodan); 1959 — *Sturionii* (C. Dembinski); 1962 — *Artă veche în casă nouă* (H. Rabinovici); 1967 — *Un meșter iscusit* (C. Dembinski); 1968 — *Slatina 600*, col. M. Obradovici (P. Gîlmeanu, R. Hangu); 1972 — *De Anul Nou, datini din Moldova*, col. V. Nițu (D. Reu).

DE MILLE, Cecil Blount. Regizor american (Ashfield — Massachusets, 12.VIII.1881; Hollywood, 21.I.1959). Studii la Academia de artă dramatică din New York. Actor de teatru și autor dramatic. În 1912 — producător. 1913 — debutează ca regizor de film. Realizează peste 150 de filme. Caracteristici: spectaculozitate, tendința spre monumental și teatralism, fast scenografic și figurație de masă, în bună parte ample « reconstituiri istorice », fără pretenții artistice, însă eficace din punct de vedere comercial. Premiul « Oscar », 1952 *(Cel mai mare spectacol)*. FLM: 1913 — *The Squaw Man* (Indiana); 1914 — *The Call of the North* (Chemarea nordului); 1915 — *Carmen; The Cheat* (Stigmatizata); *Temptation* (Ispita); 1916 — *Joan the Woman* (Ioana D'Arc); 1917 — *The Little American* (Micul american); 1921 — *The Affairs of Anatol* (Aventurile lui A); 1923 — *The Ten Commandments* (Cele 10 porunci); 1925 — *The Road to Yesterday* (Drumul spre ieri); 1927 — *The King of Kings* (Regele regilor); 1930 — *Madame Satan;* 1932 — *The Sign of the Cross* (Semnul crucii); 1934 — *Cleopatra;* 1935 — *The Crusades* (Cruciadele); 1936 — *The Plainsman* (Avangarda eroilor); 1939 — *Union Pacific;* 1941 — *Reap the Wild Wind* (Seceră vîntul sălbatic); 1947 — *Unconquered* (Neînvinșii); 1949 — *Samson und Dalilah;* 1952 — *The Greatest Show on Earth* (Cel mai mare spectacol); 1956 — *The Ten Commandements* (Cele 10 porunci).

DEMY, Jacques. Regizor francez (Pont Chateau — Loire, 5.VI. 1931). Din 1949 realizează cîteva scurt-metraje, apoi filme de lungmetraj. Creatorul unei noi formule în « musical »-ul modern francez *(Umbrelele din Cherbourg, Domni-*

Scanned with OKEN Scanner

şoarele din Rochefort). Marele premiu, Cannes, 1964 *(Umbrelele din Cherbourg)*.

FLM: 1960 — *Lola;* 1961 — *Les sept pechés capitaux*, fs (Cele şapte păcare capitale, sc. Desfrîul); 1962 — *La baie des anges* (Golful îngerilor); 1963 — *Les parapluies de Cherbourg* (Umbrelele din Ch.); 1966 — *Les demoiselles de Rochefort* (Domnişoarele din R.); 1968 — *The Model Shop;* 1970 — *Peau d'âne* (Pielea de măgar); 1971 — *The Pied Piper.*

DENEUVE, Catherine. Actriţă franceză (Paris, 22.X.1943). Debutează pe ecran în 1956. Se impune cu *Umbrelele din Cherbourg.*

FLM: 1963 — *Les parapluies de Cherbourg* (Umbrelele din Ch., J. Démy); 1965 — *The Repulsion* (Repulsia, R. Polanski); *La vie de château* (Viaţa la castel, J. P. Rappeneau); 1966 — *Les crèatures* (Creaturile, A. Varda); *La constanza della ragione* (Statornicia raţiunii, P. F. Campanile); 1966 — *Les demoiselles de Rochefort* (Domnişoarele din R., J. Démy); *Belle de jour* (Frumoasa de zi, L. Buñuel); 1967 — *Benjamin* (M. Déville); *Mayerling* (T. Young); 1969 — *La sirène du Mississippi* (Sirena de pe M., F. Truffaut); *The April Fools* (Nebuniile de aprilie, S. Rosenberg); 1970 — *Tristana* (L. Buñuel); *Peau d'âne* (Pielea de măgar, J. Démy); 1971 — *Ça n'arrive qu'aux autres* (Nu li se întîmplă decît altora, N. Trintignant); 1972 — *Lize* (M. Ferreri).

DENUNŢĂTORUL (The Informer). S.U.A., 1935. *R:* John Ford; *S:* Dudley Nichols după romanul lui Liam O'Flaherty; *I:* Joseph August; *M:* Max Steiner; *Int:* Victor Mc Laglen, Margot Grahame, P. Foster. Considerat, la apariţie « cea mai importantă contribuţie în cinematografie de la apariţia sonorului » (Lewis Jacobs), *D.* nu e favorizat de scurgerea anilor. Meritele lui ţin de studiul psihologic şi de crearea unui climat de tensiune, domenii în care arta ecranului a cîştigat enorm în ultima vreme Acţiunea se petrece în Irlanda, în timpul tulburărilor din 1920. Un om foarte simplu, un fel de colos întîrziat şi naiv, îşi denunţă tovarăşul, pentru a cîştiga premiul acordat de poliţie. El este bănuit imediat, urmărit, demascat şi împuşcat de gruparea teroristă pe care a trădat-o. Mînuind cu abilitate efectele dramatice şi împrejurările cu rol simbolic, Ford crează o atmosferă stranie, încărcată de ameninţări tăcute. Mutarea interesului principal în planul interiorizării, ritmul voit lent, părăsirea senzaţionalului exterior în favoarea sondării în profunzime a unei conştiinţe — erau tot atîtea inovaţii în contextul standardizării comerciale tot mai intense a producţiei americane. Asimilarea unor influenţe de origine europeană — datorate, în primul rînd, expresionismului german şi Kammerspiel-ului — reprezenta în epocă un cîştig remarcabil pentru cinematografia de peste ocean.

Scanned with OKEN Scanner

DE SANTIS, Giuseppe. Regizor italian (Fondi, 11.II.1917). Unul din principalii promotori ai *neorealismului italian*. Întrerupe studiile universitare de litere și filozofie pentru a se consacra în 1940—1944 criticii cinematografice. Colaborînd la revista « Cinema », militează cu fervoare pentru o revitalizare a cinematografului italian. Debut: colaborator al lui L. Visconti la *Obsesie* (1942). Din 1947 realizează cîteva opere definitorii pentru curentul neorealist. Diplomă de onoare: Marianske Lazne, 1948 *(Vînătoare tragică)* și Karlovy Vary, 1951 *(Nu-i pace sub măslini)*.

FLM: 1947 — *Caccia tragica* (Vînătoare tragică); 1949 — *Riso amaro* (Orez amar); 1950 — *Non c'e pace tra gli ulivi* (Nu-i pace sub măslini); 1952 — *Roma ore 11* (R. orele 11); 1953 — *Un marito per Anna Zaccheo* (A.Z.); 1954 — *Giorni d'amore* (Zile de dragoste); 1956 — *Uomini e lupi* (Oameni și lupi); 1958 — *Cesta duga godinu dano* (Strada lungă cît un an); 1960 — *La garçonnière* (Garsoniera); 1964 — *Italiani brava gente* (Ei mergeau spre răsărit); 1972 — *Un apprezzato professionista di ricuro avvenire* (Un apreciat profesionist cu viitor sigur).

DE SETA, Vittorio. Regizor italian (Palermo, 15.X.1923). Studii de arhitectură la Roma. Debutează în 1953 cu filme documentare. Din 1961 — filme de ficțiune. Premiul « opera prima », Veneția, 1961 *(Banditii din Orgosolo)*.

FLM: 1954 — *Pasqua in Sicilia* (Paștele în S., col. V. Pandolfi, sm.); *Contadini del mare* (Țăranii mării, sm.); 1958 — *Pastori di Orgosolo* (Păstorii din O.); *Un giorno in Barbagia* (O zi în B.); 1961 — *Banditi à Orgosolo* (Banditii din O.); 1966 — *Un uomo a meta* (Un om pe jumătate); 1969 — *L'invitata* (Invitata).

DE SICA, Vittorio. Regizor și actor italian (Sora-Frosinerie, 7.VII.1901). În perioada interbelică unul dintre cei mai populari actori de teatru din Italia. Actor de film din 1918. Își începe cariera de regizor de film cu *Amantul misterios* apoi, în timpul războiului realizează cîteva filme fără deosebită semnificație artistică, care constituie însă exerciții utile de măiestrie. Hotărîtoare pentru opera lui *D.S.* a fost colaborarea cu scenaristul Cesare Zavattini, grație căreia realizează numeroase filme de valoare ce îl plasează printre cei mai însemnați creatori ai școlii neorealiste. Paralel cu activitatea regizorală, a continuat să interpreteze cele mai diverse roluri în numeroase filme. Premiu special, Locarno, 1949 *(Hoți de biciclete)*; Marele premiu și premiu FIPRESCI, Cannes, 1951 *(Miracol la Milano)*; « Ursul de aur », Berlin, 1971 și premiul « Oscar », 1972, *(Grădina familiei Finzi Contini)*.

FLM: Regizor: 1939—1940 — *Rose scarlate* (Amantul misterios / Trandafiri purpurii); 1940 — *Maddalena zero in condotta* (M., nota zero la purtare); 1941 — *Teresa*

Venerdì; 1942 — *Un garibaldino al convento* (Un mușchetar la mănăstire); 1942—1943 — *I bambini ci guardano* (Legea inimii); 1944—1945 — *La porta del cielo* (Poarta cerului); 1946 — *Sciuscia;* 1948 — *Ladri di biciclette* (Hoți de biciclete); 1950 — *Miracolo a Milano* (Miracol la M.); 1951 — *Umberto D.;* 1953 — *Stazione Termini* (Gara T.); 1954 — *L'oro di Napoli* (Aurul Neapolelui); 1956 — *Il tetto* (Acoperișul); 1960 — *La Ciociara;* 1961 — *Il giudizio universale* (Judecata de apoi); 1962 — *Boccaccio 70* fs. (sc. Loteria); *I sequestrati di Altona* (Sechestrații din A.); 1963 — *Ieri, oggi, domani* (Ieri, azi, mîine); *Il boom* (Miracolul economic); 1964 — *Matrimonio all'italiana* (Căsătorie în stil italian); 1965 — *Un mondo nuovo* (O lume nouă); 1966 — *After the Fox / Caccia alla volpe* (După vulpe); 1967 — *Seven Times Woman* (Femeie de șapte ori); *La streghe,* fs (Vrăjitoarele, sc. O seară ca oricare alta). 1968 — *Gli amanti / A Place for Lovers* (Un loc pentru îndrăgostiți); 1969 — *I girasoli* (Floarea soarelui); 1970 — *Il giardino dei Finzi Contini* (Grădina familiei F.C.); *Le coppie,* fs (Cuplurile, sc. Leul). 1972 — *Lo chiameremo Audrea* (Îi vom spune A.). Actor: 1918 — *Il processo Clemenceau* (Procesul C., E. Bencivenga); 1926 — *La bellezza del mondo* (Frumusețea lumii, M. Almirante); 1928 — *La compagnia dei matti* (Compania nebunilor, M. Almirante); 1931 — *La vecchia signora* (Doamna în vîrstă, A. Palermi); 1933 — *La canzone del sole* (Cîntecul soarelui, M. Neufeld); 1936 — *Ma non è una cosa seria* (Dar nu e un lucru serios, M. Camerini); 1939 — *Manon Lescaut* (C. Gallone); 1943 — *I nostri sogni* (Visele noastre, V. Cottafavi); 1946 — *Roma città libera / La notte porta consiglio* (R., oraș liber/Noaptea e sfetnic bun, M. Pagliero); 1949 — *Domani è tropo tardi* (Mîine va fi prea tîrziu, L. Moguy); 1953 — *Madame de...* (Doamna de..., M. Ophüls); *Pane, amore e fantasia* (Pîine, dragoste și fantezie, L. Comencini); 1956 — *Il bigamo* (Bigamul, L. Emmer); 1957 — *A Farewell to Arms* (Adio arme, Ch. Vidor); 1959 — *Il generale Della Rovere* (Generalul D.R., R. Rossellini); *Austerlitz* (A. Gance); 1960 — *The Millionairess* (Milionara, A. Asquith); 1961 — *Lafayette* (J. Dréville); 1965 — *Io, Io, Io e gli altri* (Eu, eu, eu și ceilalți, A. Blasetti); 1967 — *Un italiano in America* (Un italian în A., A. Sordi); 1970 — *12 + 1* (N. Gessner); 1971 — *L'odeur des fauves* (Mirosul fiarelor, R. Balducci),

deschidere relativă: raportul dintre diametrul pupilei de intrare *(diafragmei)* și distanța focală a obiectivului. *D.r.* (sau *apertură)* determină luminozitatea obiectivului, capacitatea acestuia de a valorifica cît mai mult energia luminoasă ce pătrunde în obiectiv. Raportul dintre iluminarea peliculei (e) și cea a subiectului (E) se exprimă, teoretic, prin formula $e/E = 0{,}25\ Q.A^2$. *(A* fiind valoarea aperturii sau a *d.r.*, iar Q reprezentînd coeficientul de reflexie a subiectului în punctul considerat).

desen de completare: v. **filmări combinate.**

DESPRE STELE ȘI OAMENI (Of Stars and Men). S.U.A. 1961. *R:* J. Hubley. Capodoperă a

animației moderne, filmul lui Hubley, inspirat de știință și dedicat științei (colaborator principal al realizatorului — astronomul Harlow Shopley) e un cîntec închinat omului-stăpîn al naturii. Vastitatea spațiului cosmic și intimitatea microcosmosului sînt introduse de Hubley în universul grafic și dramatic al animației, pe care o obligă să se hrănească din datele noi, revoluționare, ale științei de azi. Formula folosită de Hubley nu este însă cea a abstractizării totale, ci « o interpretare imaginativă și artistică perfect accesibilă sensibil ». Premiul special al juriului, Annecy, 1962.

developare: prelucrarea chimică a peliculei cinematografice, prin care imaginea latentă înregistrată în emulsie devine vizibilă. În cazul filmelor alb-negru, substanța granulelor de emulsie — de obicei, bromură de argint — este transformată în argint metalic; la developarea cromogenă, în afară de argint se formează și coloranți prin combinarea unui produs colateral al revelării (forma oxidată a substanței revelatoare) cu componentele de culoare, introduse în emulsie din fabricație. După revelare, bromura de argint rămasă în stratul de emulsie este îndepărtată într-o soluție de fixaj (la filmele color se îndepărtează și argintul, după ce a fost retransformat în bromură de argint, prin operația de înălbire.) *D.* include și spălări, băi de oprire a unei reacții: stabilizare, uscare etc. Constanța prelucrării fiind deosebit de importantă, mașinile de developat sînt prevăzute cu sisteme automate pentru menținerea compoziției soluțiilor (dozatoare), a temperaturii (termostate), agitației (pompe de circulație) și a purității (filtre) acestora. Laboratoarele moderne pentru developarea *copiilor de lucru* și a *copiilor standard* sînt utilate în vederea prelucrării materialelor negative, pozitive, *reversibile* și de *contratipare*, în procesele alb-negru și color. Unele mașini de developat pot prelucra fără adaptări peliculă de lățimi diferite (16 mm + 35 mm sau 35 mm + 70 mm).

dezanamorfozare: v. **anamorfozare.**

diafragmă: ecran opac prevăzut cu un orificiu avînd diametrul variabil, amplasat în interiorul *obiectivului*, care permite reglarea fluxului de lumină ce impresionează materialul fotografic. Cele mai uzuale trepte de deschidere a diafragmei sînt următoarele: 2—2,8—4—5,6—8—11—16. Creșterea numărului de diafragmă cu o treaptă corespunde înjumătățirii fluxului de lumină (de ex. la diafragma 16 lumina este de 64 ori mai slabă decît la diafragma 2). *D.* influențează și calitativ imaginea

obținută: la închiderea ei crește *profunzimea de claritate*. Închiderea excesivă a *d.* (peste 16) duce la scăderea calității imaginii datorită accentuării fenomenelor de difracție. Unele aparate de filmare pentru amatori sînt prevăzute cu reglare automată a *d.* în funcție de luminozitatea subiectului. Este mai corect însă ca *d.* să fie stabilită în funcție de profunzimea de claritate, iar reglarea expunerii să se realizeze cu alte mijloace (*filtre*, deschiderea *obturatorului* etc).

DICHISEANU, Ion. Actor român (Adjud-Vrancea, 20.X.1933). Absolvent I.A.T.C. Film din 1960. Teatru și TV.

FLM: 1960 — *Darclée* (M. Iacob); 1961 — *Porto Franco* (P. Călinescu); *Post restant* (Gh. Vitanidis); 1965 — *Dincolo de barieră* (Fr. Munteanu); 1966 — *Tunelul* (Fr. Munteanu); 1967 — *Amprenta* (Vl. Popescu-Doreanu); *De trei ori București* (sc. Întoarcerea, M. Iacob); *Frumoasele vacanțe* (K.Makk); 1968 — *Kampf um Rom* (Bătălia pentru Roma, R. Siodmak); 1970 — *Castelul condamnaților* (M. Iacob); *Cîntecele mării* (Fr. Munteanu); 1972 — *Sfînta Tereza și diavolii* (Fr. Munteanu).

DICTATORUL (The Great Dictator). S.U.A., 1940; *R; S;* Charles Chaplin; *I:* Rolland Totheroh, Karl Struss; *D:* Russel Spencer; *Int:* Charles Chaplin, Paulette Goddard, Jack Oakie, Billy Gilbert, Chester Conklin. Un pamflet împotriva prigoanei fasciste, cu largi semnificații generalizatoare privind mecanismul de afirmare al totalitarismului politic nazist. Un bărbier evreu se îndrăgostește de tînăra Hannah, fuge de persecuțiile rasiale declanșate după venirea la putere a dictatorului Hynkel și e internat într-un lagăr, de unde evadează, deghizat în ofițer fascist. Uimitoarea asemănare fizică a eroului cu dictatorul face ca bărbierul să fie luat drept Hynkel, ajungînd să țină în locul acestuia un discurs înaintea parăzii militare, care încununează invadarea Austerlich-ului. Cele două planuri pe care se desfășoară acțiunea filmului se situează în două registre net deosebite: istoria bărbierului e povestită cu compasiune și umor tandru, iar mașinațiile politice ale lui Hynkel sînt relatate cu sarcasm necruțător. Portretul dictatorului, realizat cu mijloacele grotescului, e ridicol și înfricoșător în același timp. El a constituit un avertisment grav, clarvăzător, împotriva demenței și barbariei fasciste. Satira chapliniană anticipează într-un fel strivitoarea caricatură a lui Hitler întreprinsă de Brecht în *Arturo Ui* (de pildă, în secvența antologică în care Hynkel visează la supremația mondială, jonglînd cu un imens glob pămîntesc din cauciuc). Semnificațiile generos și patetic umaniste ale filmului sînt concentrate în celebrul discurs al eroului, în care Chap-

lin vorbind în propriul său nume face un apel vibrant, tulburător la solidaritate umană, în numele libertății și al democrației. « Atîta vreme cît oamenii vor ști să moară, libertatea nu va pieri ». Terminat în momentul cînd trupele hitleriste invadau Parisul, primul film vorbit al lui Chaplin nu și-a pierdut nici azi actualitatea, și forța invenției comice.

DIETERLE, William. Regizor și actor german (Ludwigshafen, 15.VII.1893; I.1973). Elev al lui Max Reinhardt, *D.* a fost (1920—1930) unul dintre cei mai de seamă actori germani de film. În 1928 devine și realizator, consacrîndu-se în exclusivitate acestei noi activități odată cu stabilirea sa în America (1930).

FLM: Regizor: 1928 — *Menschen am Wege* (Oameni la drum); 1929 — *Die Heilige und der Narr* (Sfînta și nebunul); 1932 — *Jewell Robbery* (Escrocul sentimental); 1933 — *Devils in Love* (Dezertorul); 1935 — *Midsummer Night's Dream* (Visul unei nopți de vară, col. M. Reinhardt); 1936 — *The Story of Louis Pasteur* (Povestea lui L.P.); 1937 — *The Life of Emile Zola* (Viața lui E.Z.); 1939 — *Juarez; The Hunchback of Notre Dame* (Cocoșatul de la N.D.); 1941 — *All That Money Can Buy* (Ochiul dracului); 1944 — *Kismet;* 1945 — *This Love of Ours* (Dragostea noastră); 1948 — *The Accused* (Acuzata); 1951 — *Red Mountain* (Muntele roșu); 1953 — *Salomé;* 1956 — *The Magic Fire* (Focul magic); 1959 — *Dubrowsky;* 1960 — *Die Fastnachtsbeichte* (Mărturisirea din noaptea de carnaval). Actor: 1921 — *Hintertreppe* (Scara de serviciu, L. Jessner, P. Leni); 1922 — *Lukrezia Borgia* (R. Oswald); 1924 — *Das Wachsfigurenkabinett* (Cabinetul figurilor de ceară, P. Leni); 1926 — *Faust* (F. W. Murnau); 1959 — Dubrowsky (W. Dieterle).

DIETRICH, Marlene (Maria Magdalena von Losch). Actriță germană (Küstrin, 27.XII.1900). Eleva lui Max Reinhardt la Școala de Artă dramatică. Actriță de teatru, film, music-hall, operetă. Cîntăreață. Este lansată de regizorul J. von Sternberg în filmul *Îngerul albastru*, unde creionează pentru prima dată faimosul tip feminin ce avea să facă epocă în istoria filmului, tip definit prin « contrast între puritatea ideală și vinovăția concretă, care îi urmează cu fatalitate ... prin acel scepticism, silențios și plin de indiferență, practicat ca o transă lucidă, ca un delir treaz, fără poză ». (Ugo Dettore). Hollywoodul o va forma și afirma ca o stea de prima mărime a ecranului mondial din ultimii 40 de ani, fiind un model de longevitate artistică.

FLM: 1922 — *So sind die Männer* (Așa-s bărbații, G. Jacoby); 1923 — *Tragödie der Liebe* (Tragedia dragostei, J. May); 1925 — *Die freudlose Gasse* (Ulița durerii, G. W. Pabst); 1930 — *Der blaue Engel* (Îngerul albastru, J. von Sternberg); *Morocco* (Maroc, J. von Sternberg); 1931 — *Dishonored* (Dezonorata, J. von Sternberg); 1932 — *Blonde Venus* (*Viciul blond*, J. von Sternberg); *Shanghai*

Scanned with OKEN Scanner

Express (J. von Sternberg); 1934 — *The Scarlet Empress* (Uraganul, J. von Sternberg); 1936 — *Desire* (Pasiunea mea, F. Borzage, E. Lubitsch); *Knight Without Armour* (Cavalerul fără zale / Contesa Alexandra, J. Feyder); 1940 — *Seven Sinners* (Șapte păcate, T. Garnett); 1941 — *The Flame of New Orleans* (Pasiunea fatală, R. Clair); 1944 — *Kismet* (W. Dieterle); 1950 — *Stage Fright* (Spaima pe scenă, A. Hitchcock); 1952 — *Rancho Notorious* (F. Lang); 1957 — *Witness for the Prosecution* (Martorul acuzării, B. Wilder); 1958 — *Touch of Evil* (Stigmatul răului, O. Welles); 1961 — *Judgement at Nürnberg* (Procesul de la N., S. Kramer); 1965 — *Paris When it Sizzles* (Parisul în zumzet, R. Quine).

DILIGENȚA (Stagecoach) S.U.A. 1939. *R:* John Ford; *S:* Dudley Nichols după un roman de Ernest Haycox; *I:* Bert Glennon, Ray Binger; *Int:* John Wayne, Tim Holt, Tohmas Mitchell, Claire Trevor, George Bancroft, John Carradine. În majoritatea clasamentelor dedicate celor mai bune filme din lume, *D.* figurează ca un exemplar model al westernului. Subiectul urmărește cursa unei diligențe care străbate un teritoriu agitat al Noului Mexic, pîndită de amenințarea continuă a atacurilor indiene. Printre personaje, se află un cowboy proscris, plecat în căutarea răzbunării, o femeie ușoară, un aristocrat sudist ruinat, soția unui ofițer, un director de bancă, un doctor alcoolizat, șeriful ș.a.m.d. Pe măsură ce primejdia se apropie, relațiile dintre eroi își schimbă configurația. Apar indienii și are loc o spectaculoasă urmărire, poate cea mai izbutită din istoria ecranului. Filmul degajă și astăzi o atmosferă de prospețime, o vibrație intensă de aer pur, de spațiu vast, un elan eroic bărbătesc, lipsit de retorism, o luminozitate generoasă și dreaptă, ca un destin înțelept care dă fiecăruia ceea ce i se cuvine. Simplitatea aparentă a filmului ascunde o bogăție de teme și mijloace expresive abil orchestrate. Mai multe conflicte se întretaie și se despart, se întrerup și se reiau; o întreagă problematică socială și psihologică se dezvăluie prin dinamismul tot mai accelerat al acțiunii; creșterile ritmului și pauzele dense se echilibrează în armonia vie a întregului. Paralelismul dintre staticul peisajelor grandioase, tăcute, amenințătoare și agitația micii lumi care înaintează închisă în diligență se dezvoltă ca o suită de acorduri poetice. Filmul are un final dublu: după marele episod « de senzație » — atacul diligenței, urmărirea și salvarea călătorilor — intervine brusc a doua culminație: răzbunarea cowboy-ului nedreptățit. Cu *D.* John Ford a înnobilat westernul, scoțîndu-l de sub tirania peripeției în sine și dîndu-i un înțeles omenesc cald și plenar.

DINICĂ, Gheorghe. Actor român (București, 1.I.1934). Ab-

solvent I. A. T. C. Film din 1963 Teatru.

FLM: 1963 — *Străinul* (M. Iacob); 1964 — *Comoara din Vadul Vechi* (V. Iliu); 1965 — *Procesul alb* (I. Mihu); 1966 — *Golgota* (M. Drăgan); 1967 — *Maiorul și moartea* (Al. Boiangiu); 1968 — *Columna* (M. Drăgan) 1969 — *Prea mic pentru un război atît de mare* (R. Gabrea); 1971 — *Atunci i-am condamnat pe toți la moarte* (S. Nicolaescu); 1972 — *Felix și Otilia* (I. Mihu); *Bariera* (M. Mureșan); *Explozia* (M. Drăgan).

DISNEY, Walt. Regizor, și producător american (Chicago, 5.XII. 1901; Burbank-California, 15.XII. 1966). Pionier (primele încercări în 1919) și apoi maestru de necontestat al animației mondiale. Peste 400 de scurt-metraje, în majoritate seriale avînd ca principal personaj un animal (iepurele Oswald, șoarecele Mickey, cîinele Pluto, rățoiul Donald, papagalul Jose Carrioca, elefantul Dumbo, puiul de cerb Bamby) dotat cu tipuri și reacții umane. Încercări de vizualizare a muzicii în seria *Silly Symphonies* (1929—1933) și în *Phantasia* (1940). 1937: începe producția lung-metrajelor, care transpun în imagini animate capodoperele literaturii pentru copii. În perioada postbelică dezvoltă o amplă activitate documentaristă: seria *True-Life-Adventure* (Aventura vieții adevărate) și *People and Places* (Oameni și locuri). La Hollywood *D.* a organizat un imens parc de distracții populat cu personaje din lumea filmelor sale: Disneyland. Arta lui *D.* — sinteză de realism caricatural și fantezie poetică — folosind cu precădere antropomorfismul și intenția moralizatoare de tip fabulistic, muzicalitatea benzii animate și tehnica animării (organizarea animației pe baze moderne tehnic-industriale) constituie o contribuție hotărîtoare la dezvoltarea genului. Procesul de standardizare industrială impus de producția de mare serie, epuizarea fanteziei executanților, incapabilă să reînnoiască succesul gagurilor, o anumită sclerozare a formulei grafice în raport cu evoluția artelor plastice moderne, creează premisele unei întemeiate reacții antidisneyene în deceniul al cincilea. Marele trofeu de artă, Veneția, 1938 *(Albă ca zăpada și cei șapte pitici)*; premii, Veneția: 1935 *(Concert de jazz)*, 1948 *(Timpul melodiilor)*, 1950 *(Cenușăreasa)*.

FLM: 1923 — *The Four Musicians of Bremen* (Cei patru muzicanți din B.); 1924 — *Alice in Cartoonland* (A. în țara desenelor animate, serie); 1926 — *Oswald* (serie); 1928 — *Steamboat Willie* (Vaporașul W.); 1929 — *Silly Simphonies* (serie); 1932 — *Flowers and Trees* (Flori și copaci); 1933 — *Three Little Pigs* (Trei purcelușI); 1934 — *The Band Concert* (Concert de jazz); 1936 — *The Country Cousin* (Vărul de la țară); 1937 — *The Four Seasons* (Cele patru anotimpuri); 1938 — *Snow White and the Seven Dwarfs* (Albă ca zăpada și cei șapte pitici); 1940 — *Pinocchio; Phantasia;* 1941 — *The Reluctant Dragon* (Dragonul

încăpățînat); *Dumbo;* 1942 — *Bambi; Saludos Amigos* (Salutare prieteni); 1946 — *Song of the South* (Cîntecul sudului); 1948 — *Melody Time* (Timpul melodiilor); 1949 — *Cinderella* (Cenușăreasa); 1951 — *Alice in Wonderland* (A. în Țara minunilor); 1952 — *Peter Pan;* 1959 — *Sleeping Beauty* (Frumoasa din Pădurea Adormită); 1963 — *The Sword in the Stone* (Sabia în piatră).

distanță focală: cel mai important parametru al obiectivului fotografic; caracterizează raportul dintre dimensiunea obiectului în natură și imagine, determinînd totodată și *profunzimea de claritate*. Împreună cu formatul imaginii determină și *unghiul de cuprindere*. În mod indirect influențează și asupra *perspectivei*, deoarece în funcție de *d-f.* se modifică distanța dintre aparatul de filmare și subiect, iar distanța de filmare la rîndul ei determină perspectiva (v. și *teleobiectiv, grandangular).*

DMYTRYK, Edward. Regizor american (Grand Forks, Canada, 4.IX.1908). Frecventează Institutul tehnic din California. 1929: începe să lucreze la Hollywood în sectorul tehnicii cinematografice (se specializează în montaj.) Regizor din 1939. Premiu, Cannes 1947 *(Focuri încrucișate);* diplomă specială de onoare, Karlovy Vary 1950 *(Casa mult visată).*

FLM: 1935 — *The Hawk* (Șoimul); 1939 — *Television Spy* (Spionul televiziunii); 1942 — *Counter Espionage* (Contraspionaj); 1943 — *Hitler's Children* (Copiii lui H.); 1944 — *Murder My Sweet* (Criminalul meu drag); 1945 — *Back to Bataan* (Înapoi în B.); 1947 — *Crossfire* (Focuri încrucișate); 1949 — *Give Us This Day* (Casa mult visată); 1952 — *The Sniper* (Pîndarul); 1954 — *Broken Lance* (Lancea sfărîmată); *The Caine Mutiny* (Revolta de pe C.); 1955 — *The Left Hand of God* (Mîna stîngă a lui Dumnezeu); 1956 — *The Mountain* (Muntele); 1958 — *The Young Lions* (Leii tineri); 1959 — *Warlock; The Blue Angel* (Îngerul albastru); 1962 — *The Reluctant Saint* (Sfîntul potrivnic); 1964 — *Where Love Has Gone* (Unde trebuie să plece dragostea); 1965 — *Mirage* (Miraj); 1966 — *Alvarez Kelly;* 1968 — *Shalako;* 1969 — *Lo sbarco di Anzio* (Debarcarea de la A.); 1971 — *Bluebeard* (Barbă Albastră),

documentar (film): gen al filmului de nonficțiune care, utilizînd « posibilitatea cinematografului de a descoperi, a observa și a selecționa viața însăși » (J. Grierson), fixează pe peliculă fenomene ale realității, evenimente, ambianțe, lucruri și persoane autentice, excluzînd astfel elementele de ficțiune și punerea în scenă (decor construit, actori, accesorii); creează astfel « posibilitatea de a deschide ecranul spre lumea reală ». Speciile *d.:* film-anchetă, eseul cinematografic, film de artă, turistic, utilitar etc. *D.* cinematografic are aceeași vîrstă cu cinematograful: însuși L. Lumière demonstra calitățile invenției sale tehnice într-o suită de filme menite să « surprindă natura pe viu ». Evoluția *d.* se interferează cu

Scanned with OKEN Scanner

dezvoltarea filmului de ficțiune. Structura dramaturgică, tehnica filmării și a montajului fac ca în *d.* « felia de viață » să dobîndească în transcrierea cinematografică încărcătură emoțională și forță de convingere artistică. Precizia, densitatea și deplina nepărtinire a imaginii *d.* revelatoare de semnificații nebănuite îndărătul realului aparent, au influențat adeseori filmul de ficțiune, slujindu-i ca etalon al veridicității sau oferindu-i unele dintre modalitățile sale de expresie. John Grierson, teoretician important și creator de frunte al școlii documentariste engleze scria: « Ideea documentară nu cere nimic altceva decît să aducă pe ecran cu orice mijloace, preocupările vremii noastre, izbind imaginația cu o putere de observație cît mai mare cu putință ». Americanul Robert Flaherty, un alt clasic al genului nota: « descoperirea lumii, explorarea, aceasta este partea pasionantă a vieții cineastului documentarist ». Printre maeștrii genului, se cer reținute și numele olandezului Joris Ivens (cu filme care sintetizează patosul liric și ideile luptei împotriva opresiunii), a lui Dziga Vertov (întemeietor al școlii documentariste sovietice, teoretician al « *cine-ochiului* », al vieții înregistrate prin surprindere, unul dintre creatorii filmului de montaj și părinte al « ciné-adevărului ») sau cel al englezului Paul Rotha, iscusit regizor și teoretician. Printre cei mai importanți documentariști ai epocii moderne se numără realizatorii școlii franceze: Georges Rouquier, Jean Rouch, Chris Marker. În România *d.* are îndelungate și importante tradiții: *d.* științifice realizate de Prof. Dr. Gh. Marinescu în 1898—1902, cele sociologice produse sub conducerea profesorului Dimitrie Gusti în 1929—1938, filmele de montaj datînd din timpul războiului balcanic și al primului război mondial, *d.* turistice și industriale realizate după 1936 în cadrul Oficiului Național al Cinematografiei, sînt dovezi elocvente. Aceste tradiții sînt pe deplin valorificate în noua școală a *d.* românesc, afirmată cu deosebire în anii '60 ca cea mai dinamică ramură a cinematografiei noastre contemporane.

dolly: macara de filmare de dimensiuni reduse, combinată cu un cărucior de *traveling* (v. fig. 10). Platforma (1) are un sistem de susținere a aparatului de filmare, care permite răsucirea și înclinarea acestuia. Brațul basculant (2) este echilibrat cu contragreutăți (3) și se poate înclina și învîrti față de axul pivot (4), platforma rămînînd în poziție orizontală. *Cameraman*-ul și *asistentul* său sînt așezați pe platformă în niște scaune care se rotesc împreună cu aparatul de filmare. Mișcările brațului sînt controlate de un mașinist așe-

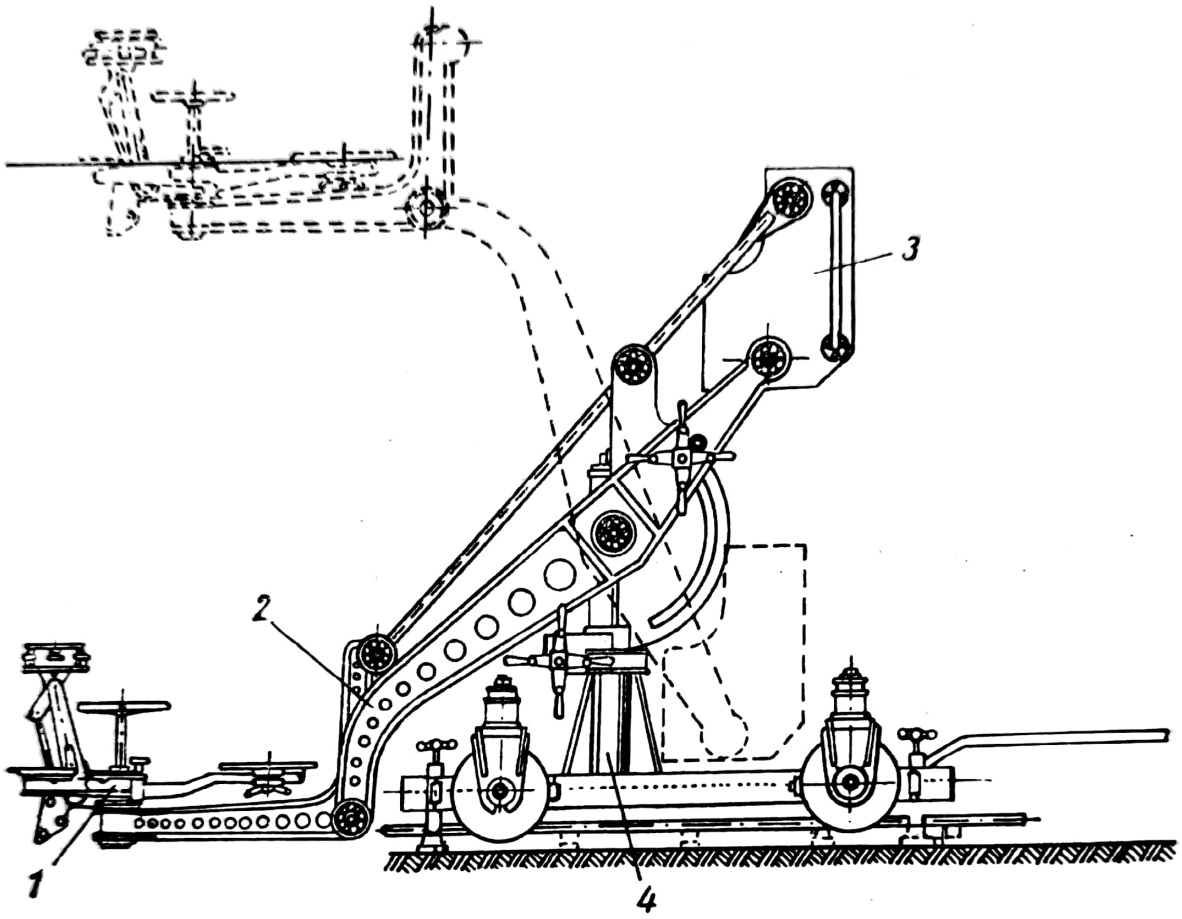

Fig. 10. Macara « dolly », în poziția inferioară și superioară a aparatului de filmare.

zat pe cărucior iar acesta din urmă se deplasează pe șinele de traveling, împins de către un alt mașinist (travelingist). *D.* este unul dintre cele mai importante mijloace auxiliare ale filmării.

DONEN, Stanley. Regizor american (Columbia, 13.IV.1924). Studii universitare în Carolina de Sud. Debutează în cinematografie ca asistent coregraf și dansator. Realizează filme muzicale.

FLM: 1949 — *On the Town* (În oraș, col. G. Kelly); 1952 — *Singing in the Rain* (Cîntînd în ploaie, col. G. Kelly); 1953 — *Give a Girl a Break* (Dă-i fetei o șansă); 1954 — *Seven Brides for Seven Brothers* (Șapte mirese pentru șapte frați); 1955 — *It's Always Fair Weather* (Mereu vreme frumoasă, col. G. Kelly); 1957 — *Funny Face* (Mutră nostimă); 1958 — *Indiscreet* (Indiscreție); 1959 — *Once More with Feeling* (Încă o dată cu duioșie); 1960 — *The Grass Is Greener* (Iarba a înverzit); 1962 — *Damn Yankees* (Blestemații de yankei); 1964 — *Charade* (Șarada); 1966 — *Arabesque* (Arabesc); 1967 — *Bedazzled* (Fantasme); *Two for the Road* (Călătorie în doi); 1969 — *Staircase* (Scara).

DONSKOI, Mark Semionovici. Regizor sovietic (Odesa, 6.III. 1901). Studii de drept. Ziaristică și muzică. Film din 1926 (asistent de regie și montaj); debutează în 1928 ca scenarist și regizor. 1938—1941: opera sa cea mai importantă — ecranizarea trilogiei autobiografice gorkiene. Medalie de aur, Veneția, 1946 *(Neînfrînții)*; premiu de regie, Locarno, 1960 *(Foma Gordeev)*.

FLM: 1928 — *V bolșom gorode* (Într-un oraș mare); 1929 — *Țena celoveka* (Prețul omului); 1931 — *Ogoni* (Focul); 1934 — *Pesnia o sciastie* (Cîntecul fericirii); 1938 — *Detstvo Gorkovo* (Copilăria lui Gorki); *V liudiah* (La stăpîni); 1940 — *Moi universitetî* (Universitățile mele); 1941 — *Romantiki* (Romanticii); 1942 — *Kak zakalialas stali* (Așa s-a călit oțelul); 1944 — *Raduga* (Curcubeul); 1945 — *Nepokorionnîie* (Neînfrînții); 1948 — *Selskaia ucitelnița* (Învățătoarea din Șatrii); 1950 — *Alitet uhodit v gorî* (A. pleacă în munți); 1956 — *Mati* (Mama); 1959 — *Foma Gordeev*; 1962 — *Zdravstvuite deti* (Bună ziua copii); 1965 — *Serdțe materi* (Inimă de mamă); 1972; *Liubovi i svoboda* (Iubire și libertate).

DOUGLAS, Kirk (Yssur Danielovici Demsky). Actor american (Amsterdam—New York, 9.XII. 1916). Licențiat în litere. Studiază la « American Academy of Dramatic Arts ». Teatru din 1941. 1945 — debutează pe ecran. Producător.

FLM: 1946 — *The Strange Case of Martha Ivers* (Cazul straniu al M. I., L. Milestone); 1949 — *Champion* (Campionul, M. Robson); 1951 — *The Big Carnival* (Marele carnaval, B. Wilder); *Detective Story* (Poveste cu detectivi, W. Wyler); 1954 — *Ulysse* (M. Camerini); 1955 — *Man without a Star* (Omul fără stea, K. Vidor); 1956 — *Lust for Life* (Van Gogh, V. Minnelli); 1958 — *The Vikings* (Vikingii, R. Fleischer); 1959 — *The Last Train from Gun Hill* (Ultimul tren din G.H., J. Sturges); *Spartacus* (St. Kubrick); *The Devil's Disciple* (Discipolul diavolului, G. Hamilton); 1961 — *The Last Sunset* (Ultimul apus de soare, R. Aldrich); 1962 — *The Hook* (Capcana, G. Seaton); 1963 — *Seven Days in May* (Șapte zile în mai, J. Frankenheimer); 1965 — *The Heroes of Telemark* (Eroii de la T., A. Mann); 1967 — *The Way West* (Drumul spre vest, A. V. McLaglen); *Paris brûle-t-il?* (Arde Parisul?, R. Clément); 1968 — *The Brotherhood* (Frăție, M. Ritt); 1969 — *The Arrangement* (Înțelegerea, E. Kazan); *There was a Croocked Man* (A fost un escroc, J. L. Mankiewicz); 1970 — *Build My Gallows High* (Legați-mi ștreangul cît mai sus, J. Tourneur); 1971 — *Catch Me a Spay* (Prinde-mi un spion, D. Clement).

DOVJENKO, Aleksandr Petrovici. Regizor sovietic (Sosnițbi Cernigovsk, 12.IX.1892; Moscova, 25.XI.1956). Învățător, student la Institutul comercial din Kiev, funcționar, diplomat, pictor. La doi ani după debut realizează *Zvenigora*, film care marchează afirmarea cineastului (« Farmecul unei îmbinări armonioase între realitatea obiectivă și inspirația poetică, a elementelor mitologice introduse în lumea modernă, a umorului

și pateticului. Un adevărat Gogoll » — exclama S. Eisenstein). *Arsenal* — evocarea răscoalei Arsenalului din Kiev înăbușită de forțele contrarevoluției — și, mai ales, *Pămînt* — capodopera creației sale — validează trăsăturile distinctive ale unei opere definită prin elaborări metaforice de mare vigoare interioară, caracterul poematic al discursului vizual, rigoarea montajului, spațiu amplu acordat descrierii sentimentelor și naturii văzută ca personaj dramatic implicat în acțiune. După un film realizat cu mijloce tradiționale *(Ivan)* — *D.* reînnoadă firul celor mai izbutite din creațiile sale cu *Aerograd* și *Marșul eroic (Șciors)*. În timpul războiului, *D.* desfășoară o susținută activitate de documentarist înscriind pe peliculă « o operă răscolitoare, un poem epic nemuritor ce fixează evenimentele pentru generațiile viitoare » (N. Tihonov). Realizează apoi filmul biografic în culori *Un vis împlinit (Miciurin)*, film cu care « cromocinematografia intră în perioada sa artistică » (G. Aristarco). Profesor la V.G.I.K. A publicat cîteva volume de povestiri, un roman, texte autobiografice și un mare număr de scenarii. După scenariile și indicațiile regizorale ale lui *D.*, Iulia Solnțeva — soția și colaboratoarea cineastului — a realizat, după moartea acestuia, filmele *Poemul mării* (1958), *Povestea anilor înflăcărați* (1961), și *Desna fermecată* (1965) — împlinind astfel o operă cinematografică de remarcabilă unitate stilistică.

Filmele lui *D.* rămîn în istoria celei de-a șaptea arte ca « meditații emoționante despre soarta omenirii, despre război și pace, despre viață și moarte, despre frumusețe și morală, despre comunism. Stilul lor este definit prin elan epic, lirism veritabil, patetism oratoric și printr-un umanism militant » (R. Iureniev). Alături de S. Eisenstein și V. Pudovkin, *D.* este considerat unul din cei mai importanți creatori ai cinematografului revoluționar sovietic, personalitate marcantă a ecranului mondial.

FLM: 1926 — *Vasia reformator* (V. reformatorul); 1927 — *Zvenigora;* 1928 — *Arsenal* (Arsenal); 1930 — *Zemlia* (Pămînt); 1932 — *Ivan;* 1935 — *Aerograd;* 1939 — *Șciors* (Marșul eroic); 1940 — *Osvobojdenie* (Eliberarea); 1943 — *Bitva za naşu sovetskuiu Ukrainu* (Lupta pentru Ucraina noastră sovietică); 1945 — *Ukraina v ogne* (Ucraina în flăcări); 1948 — *Miciurin* (Un vis împlinit).
BIBL: *Voprosî kinodramaturgbii*, 1954.

DRAGOSTEA UNEI BLONDE (Lásky jedné plavovlásky). Cehoslovacia, 1965. *R:* Miloš Forman; *S:* Jaroslav Papoušek, Miloš Forman, Ivan Passer; *I:* Miroslav Ondricek; *D:* Karel Černý; *M:* Erzen Hlin; *Int:* Hana Brejchová, Vladimir Pucholt, Vladimir Mensik, Jiri Hrubỳ, Ivan Kheil, Josef Sebanek, J. Vostrcil, Milanda Jez-

Scanned with OKEN Scanner

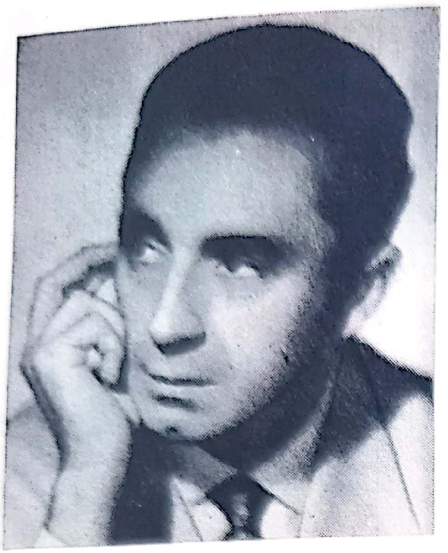

1

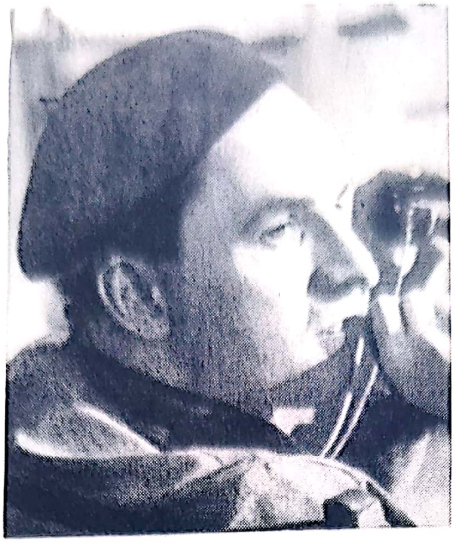

2

3

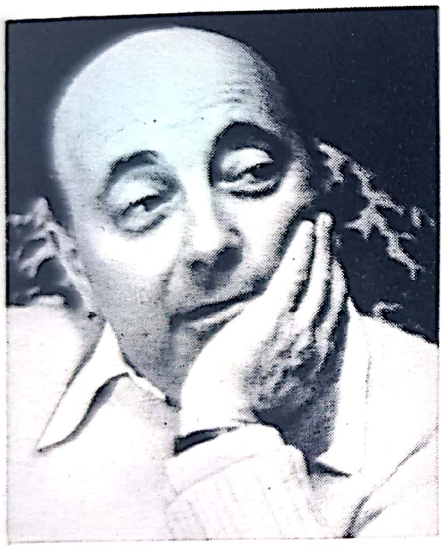

4

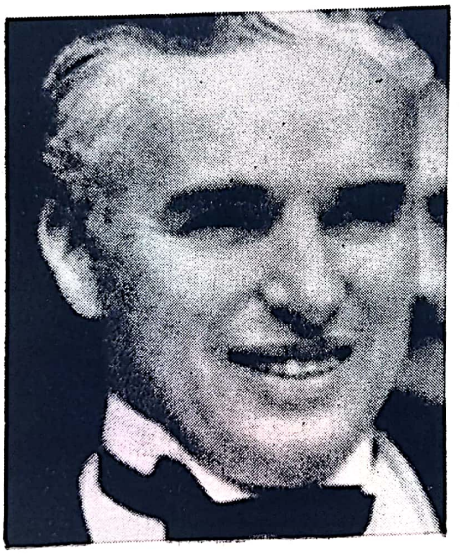

5

6

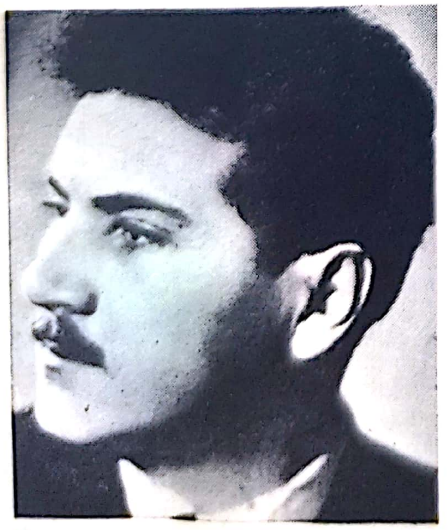

7

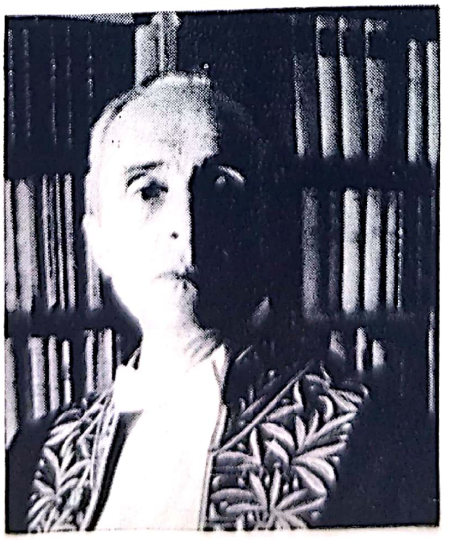

8

9

REGIZORI

1. MICHELANGELO ANTONIONI. 2. INGMAR BERGMAN. 3. LUIS BUÑUEL. 4. MARCEL CARNÉ. 5. CHARLES CHAPLIN. 6. LIVIU CIULEI. 7. GRIGORI CIUHRAI. 8. RENÉ CLAIR. 9. VITTORIO DE SICA.

Scanned with OKEN Scanner

10

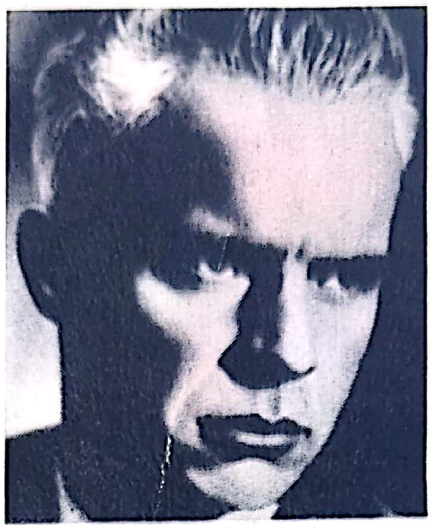

11

12

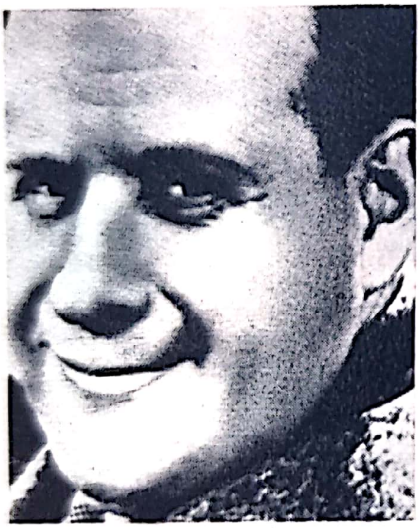

13

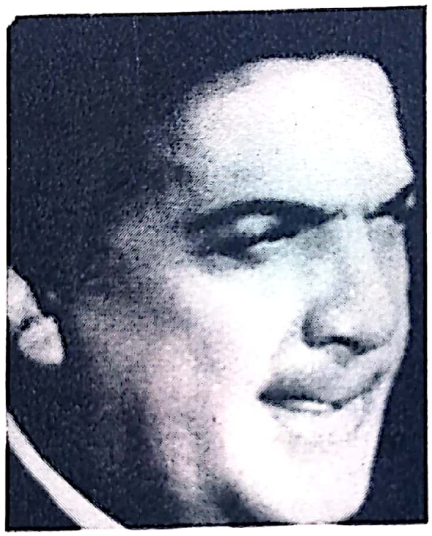

14

15

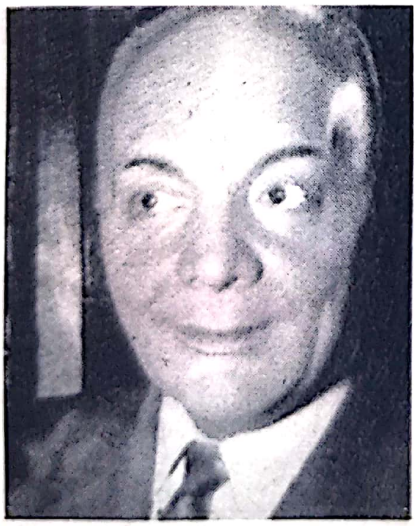

16

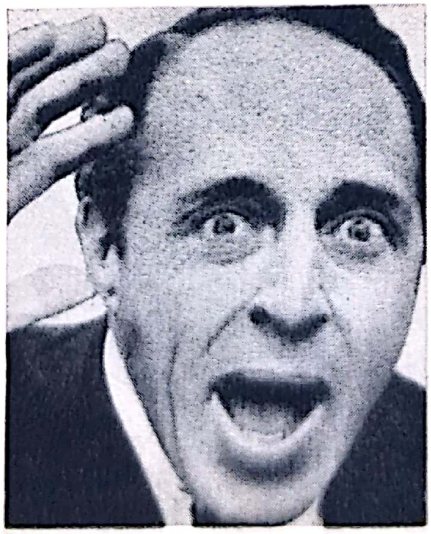

17

18

10. WALT DISNEY. 11. ALEKSANDR DOVJENKO. 12. CARL DREYER. 13. SERGHEI EISENSTEIN. 14. FEDERICO FELLINI. 15. JOHN FORD. 16. JEAN GEORGESCU. 17. DAVID WARK GRIFFITH 18. ALFRED HITCHCOCK.

Scanned with OKEN Scanner

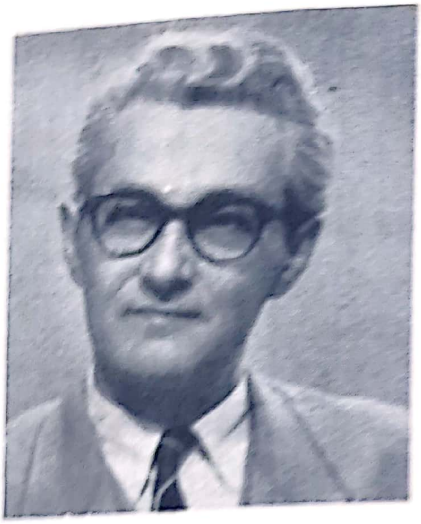

19

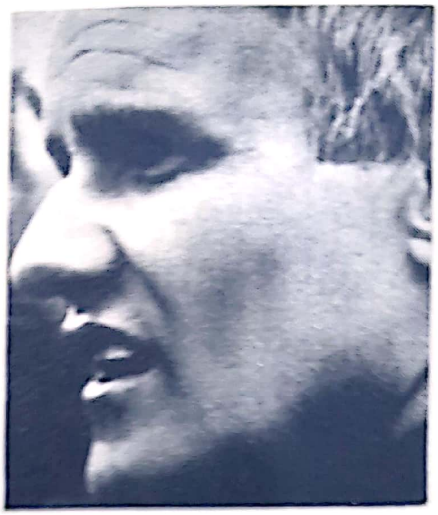

20

21

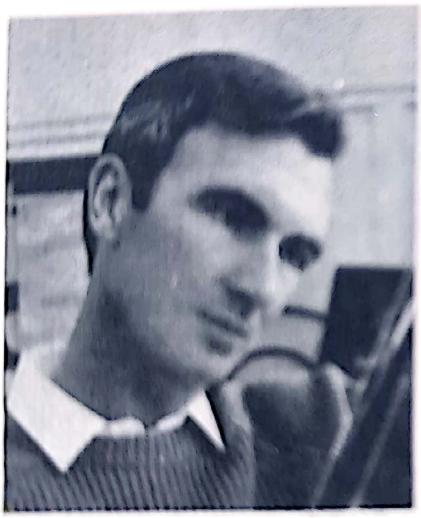

22

23

24

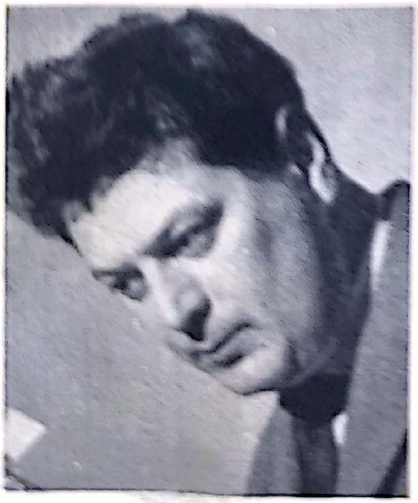

25

26

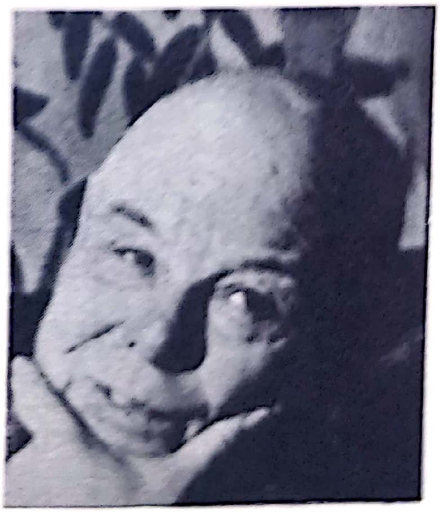

27

19. VICTOR ILIU. 20. MIKLOS JANCSÓ. 21. AKIRA KUROSAWA. 22. NORMAN MC. LAREN 23. KENJI MIZOGUCHI. 24. FRIEDRICH W. MURNAU. 25. ION POPESCU-GOPO. 26. VSEVOLOD PUDOVKIN. 27. JEAN RENOIR.

Scanned with OKEN Scanner

28

29

30

31

32

33

34

35

36

28. ALAIN RESNAIS. 29. TONY RICHARDSON. 30. ROBERTO ROSSELLINI. 31. MACK SENNETT. 32. ERICH VON STROHEIM. 33. LUCHINO VISCONTI. 34. RANGHEL VÎLCEANOV. 35. ANDRZEJ WAJDA. 36. ORSON WELLES.

Scanned with OKEN Scanner

cová, Z. Lorencová, A. Blazejovský. Una din cele mai concludente opere care au anunțat noua orientare a cinematografului cehoslovac: abandonarea structurii rigide a regulilor academice, în favoarea unor imagini aparent banale, însă cu deosebită forță de sugestie, adevăruri de viață de o mare densitate emoțională. Un orășel aflat nu departe de Praga a devenit vestit prin fabricile de încălțăminte pentru copii. Cum în orășel se aflau 2.000 de fete și de zece ori mai puțini bărbați, problema relațiilor de dragoste ale acestor tinere capătă o importanță socială capitală. Andula îl cunoaște pe Milda, un tînăr pianist venit din Praga, alături de care trăiește cîteva momente de fericire. Încrezătoare în iubire, Andula pleacă la Praga în căutarea lui Milda. Dar băiatul o uitase, iar familia lui îi face o primire rece, indiferentă. Eșecul primei experiențe sentimentale o călește pe Andula pentru viață. Desfășurarea evenimentelor e urmărită de Forman cu simțul observației juste, într-un ritm alert. Aparența banalității se constituie în trăsături de stil, relatarea are accente de umor, notații de mare autenticitate, cu fraze discrete, penetrante. Optimismul creatorului izvorăște din curajul și probitatea cetățenească cu care rostește adevărul uman, fără a-l farda cu ingrediente artificiale. Premiu CIDALC, Veneția, 1965; Marele premiu internațional al Academiei filmului francez, 1966.

DRAVIĆ, Milena. Actriță iugoslavă (Belgrad, 5.XII.1940). Studii de balet. Film din 1959.

FLM: 1959 — *Vrata Ostaju otvorena* (Ușa rămîne deschisă, F. Čap); 1962 — *Pešča grad* (Castele de nisip, B. Hladnik); *Kozara* (V. Bulajić); *Prekobrojna* (Fata de prisos B. Bauer); 1965 — *Čocek nije tica* (Omul nu e pasăre, D. Makavejev); 1969 — *Horoskop* (B. Dra kovič); *Touha zvana Anada* (Dorința numită A., J. Kadar, E. Klos); *Bitka na Neretvi* (Bătălia de pe N., V. Bulajić); 1971 — *W.R. misterije organizma* (Misterele organismului, D. Makavejev).

DRĂGAN, Mircea. Regizor român (Gura Ocniței, 3.X.1932). Absolvent I.A.T.C. Medalii de argint: Moscova — 1961 *(Setea)* și 1963 *(Lupeni '29)*; Diploma juriului, Moscova, 1973 *(Explozia)*.

FLM: 1957 — *Dincolo de brazi* (col. M. Iacob); 1960 — *Setea;* 1962 — *Lupeni' 29;* 1964 — *Neamul Șoimăreștilor;* 1966 — *Golgota;* 1968 — *Columna;* 1970 — *B.D. intră în acțiune; Brigada Diverse în alertă;* 1971 — *B.D. la munte și la mare;* 1972 — *Explozia.*

DREYER, Carl Theodor. Regizor danez (Copenhaga, 3.II.1889; Copenhaga, 20.III.1968). Critic de teatru. 1912: își începe activitatea în cinematografie ca redactor de inserturi. După ce lucrează o vreme ca scenarist și monteur, realizează în diferite țări — Danemarca, Suedia, Norvegia, Germania, Franța — o serie de filme

Scanned with OKEN Scanner

ce-l situează printre cei mai proeminenți autori europeni. Opera sa, deși nu prea vastă, reprezintă o contribuție certă la evoluția artei cinematografice datorită, mai ales, originalității și rigorii stilistice. Pe plan tematic *D.*, asemeni altor cineaști nordici, urmărește sondarea profunzimilor sufletești, conflictul dintre bine și rău văzut ca o dramă interioară, problematica culpabilității și denunțarea intoleranței religioase. Limbajul său, de o extremă concizie și sobrietate, valorifică la maximum resursele expresive ale interpreților, acordînd totodată ambianței valori simbolice acuzate de stilizări cu caracter pictural. Capodoperele creației sale: *Patimile Ioanei d'Arc* și *Dies Irae*. « După *Patimile Ioanei d'Arc* nu mai rămăsese de făcut nimic nou, nimic care să permită filmului să înscrie un pas înainte, dacă el nu și-ar fi reînnoit mijloacele de expresie. *D.* dusese datele fundamentale ale cinematografului mut la ultimele limite, la consecințele extreme. Cinematograful aștepta acum sonorul » (R. Jeanne, Ch. Ford). Spre deosebire de alți maeștrii ai filmului mut, *D.* s-a adaptat cu ușurință perfecționărilor tehnice, izbutind să se impună ca un cineast complex și în perioada sonorului.

Originalitatea profundă a creației lui *D.* trebuie căutată în « realismul ireal » (L. Eisner), în faptul că arta lui « nu are nimic decorativ, fiecare nuanță contribuind la organizarea unui univers mental în care rigoarea și necesitatea luminează spiritul (A. Bazin). Preocuparea pentru stil — trăsătură definitorie a creației lui *D.* — nu a reprezentat însă niciodată un scop în sine: « Prin intermediul stilului său, un artist transmite spectatorilor imaginea sufletului său, a conștiinței sale » mărturisește regizorul. Mențiune specială, Veneția, 1947 *(Dies irae)*; « Leul de aur », Veneția, 1955 *(Ordet)*.

FLM: 1919 — *Praesidenten* (Prezidentul); 1920 — *Blade of satans bog* (File din cartea lui Satan); 1921 — *Prästänkan* (A patra logodnă a doamnei Margareta); *Elskern Hverandre* (Dezmoșteniții); 1922 — *Der var engang* (A fost o dată); 1924 — *Mikäel*; 1925 — *Du skal aere din Hustru* (Stăpînul casei); 1926 — *Glomdalsbruden* (*Logodnica lui Glomdal*); 1928 — *La passion de Jeanne d'Arc* (Patimile Ioanei d'Arc); 1931 — *Vampyr* / *L'Etrange aventure de David Gray* (Vampir / Strania aventură a lui D.G.); 1943 — *Vredens dag* (Dies Irae / Ziua mîniei); 1944 — *Två människor* (Două ființe); 1955 — *Ordet* (Cuvîntul); 1964 — *Gertrud*.

DRUJNIKOV, Vladimir Vasilievici. Actor sovietic (Moscova, 30.VI.1922). Studii de actorie la Studioul M.H.A.T. Film din 1941.

FLM: 1945 — *Bez vinî vinovatî* (Vinovați fără vină, V. Petrov); 1946 — *Kamennîi țvetok* (Floarea de piatră, A. Ptușko); *Naše serdțe* (Inima noastră, A. Stolper); 1947 — *Skazanie o zemle Sibirskoi* (Balada Siberiei, I. Piriev); 1950 — *Zagovor obrecioennîh* (Com-

plotul condamnaților, M. Kalatozov); *Jukovski* (Descoperitorul tainelor zborului, V. Pudovkin, D. Vasilier); 1953 — *Admiral Uşakov* (Amiralul U., M. Romm); 1955 — *Poprigunia* (Zvăpăiata, S. Samsonov); 1957 — *Neobîknovennoe leto* (O vară neobișnuită, V. Basov); *Krutie stupeni* (Trepte abrupte, S. Navroțki); 1961 — *Dueli* (Duelul, T. Berezenţeva, L. Rudnik); 1965 — *Ghiperboloid injenera Garina* (Hiperboloidul inginerului Garin, Al. Ghinsburg).

dublaj: înlocuirea dialogului din coloana sonoră originală a unui film cu o versiune tradusă. În acest scop dialogul este tradus în așa fel încît mișcarea buzelor personajelor de pe ecran să corespundă cît mai mult noilor replici. Metoda *d* permite traducerea completă a dialogului fără a obosi spectatorul, dar în mod inevitabil denaturează coloana sonoră originală. Tehnologia de realizare a *d* este identică cu *post-sincronizarea* de dialog; zgomotele și muzica sînt cele originale, înregistrate pe *banda internațională*. *D.* este un procedeu relativ costisitor și nerecomandabil din punct de vedere al integrității artistice a operei. În URSS, SUA, Franța, Italia, R.F.G., R.D.G. toate filmele străine se dublează. În România procedeul este puțin utilizat.

dublă: fiecare *cadru* din film se turnează de mai multe ori, pentru a obține efectul artistic urmărit de regizor. Variantele obținute se numesc *d.* În mod normal se turnează 6—10 *d.*, dar la cadre dificile se ajunge pînă la 20 de *d.* sau chiar mai multe.

dublură: persoană care se substituie actorului principal la pregătirea cadrului (punerea luminii, repetiții de mișcări de aparat etc.) și la filmarea unor scene în care fața personajului nu se vede.

DUDOW, Slatan Th. Regizor german (Zaribrodi, Bulgaria, 30. I.1903; Berlin, 12.VII.1963). Debutează în Germania în 1929. Se afirmă cu filmul *Kühle Wampe*. Premiu de regie, Karlovy Vary, 1952 *(Destinul unor femei)*.

FLM: 1929 — *Seifenblasen* (Baloane de săpun); 1932 — *Kühle Wampe;* 1949 — *Unser täglich Brot* (Pîinea noastră cea de toate zilele); 1950 — *Familie Benthin* (Familia B.); 1952 — *Frauenschicksale* (Destinul unor femei); 1954 — *Stärker als die Nacht* (Mai tare ca noaptea); 1956 — *Der Hauptmann von Köln* (Căpitanul din K.); 1959 — *Verwirrung der Liebe* (Rătăcirile dragostei); 1963 — *Christine.*

DULAC, Germaine (G. Saisset-Schneider). Critic, teoreticiană și regizoare franceză (Asnières, 1882; Paris, VII.1942). După o experiență în critica de teatru debutează în regia de film (1915). Din 1938, se consacră presei filmate (Pathé Journal). Pe plan teoretic, militează în numeroasele ei studii pentru ideile avangardei, susținînd « cine-

Scanned with OKEN Scanner

matograful pur ». Prin « cinematografia integrală » G.D. înțelege o « muzică a ochilor », o « simfonie vizuală » eliberată de tutela oricărei alte arte. Ulterior, G. D. revine asupra concluziilor extremiste ale teoriei sale, concepută ca o reacție la activitatea dăunătoare a cinematografului comercial.

FLM: 1915 — *Les sœurs ennemies* (Surorile dușmane); 1916 — *Géo le mystérieux* (G. misteriosul); 1917 — *Dans l'ouragan de la vie* (În uraganul vieții); 1918 — *Ames de fous* (Suflete de nebuni); 1919 — *La cigarette* (Țigara); *La fête espagnole* (Sărbătoarea spaniolă); 1921 — *La mort du soleil* (Moartea soarelui); 1922 — *La souriante Madame Beudet* (Surîzătoarea doamnă B.); 1924 — *Le diable dans la ville* (Diavolul în oraș); 1926 — *La coquille et le clergyman* (Scoica și preotul, sm.); 1927 — *L'invitation au voyage* (Invitație la călătorie, sm.); 1929 — *Disque 927* (Disc 927, sm.); *Etude cinématographique sur une arabesque* (Arabesca, sm.); *Thèmes et variations* (Teme cu variațiuni, sm.)

BIBL. *Le cinéma des origines à nos jours*, 1932.

DUMINICĂ LA ORA 6. România, 1965. *R:* Lucian Pintilie; *S:* Ion Mihăileanu; *I:* Sergiu Huzum; *D:* Aurel Ionescu; *M:* Radu Căplescu; *Int:* Irina Petrescu, Dan Nuțu, Grațiela Albini, Eugenia Bosînceanu, Eugenia Popovici. Foarte disputat, filmul reprezintă un debut regizoral de valoare, obținînd ecouri favorabile și pe plan internațional. Doi adolescenți se îndrăgostesc unul de celălalt fără a ști că fac parte din aceeași grupare comunistă de luptă ilegală antifascistă. Ei ajung foarte repede să cunoască înfrîngerea, despărțirea și moartea, în cursul unei acțiuni conspirative. Filmul se bizuie pe o suită de reveniri în memorie, împletind în jurul unui moment relativ calm, neutru — plecarea eroului în misiune — amintirile zbuciumate, legate de tragica moarte a iubitei. Secvențe remarcabile: vorbitorul închisorii; laitmotivul curții interioare în care a fost depus cadavrul fetei, și al culoarelor pe care tînărul a dus-o, rănită, încercînd s-o ascundă; balul de mahala; plimbarea la periferie; moartea eroinei, descrisă brutal, cu toate amănuntele; căderea eroului, prins de agenții poliției. O adîncă sinceritate și o mare putere de a transcrie filmic, precis și sensibil, mișcări afective dintre cele mai gingașe, dau viabilitate episoadelor iubirii și morții. Irina Petrescu izbutește o interpretare excepțională. Trofeul de aur « Cabeza de Palanqua », Acapulco, 1966.

DUMITRESCU, Cornel. Regizor și operator român (București, 11. VIII.1903). 1929—1946: realizează filme de ficțiune.

FLM: Regizor: 1929 — *Goguță la ștrand*, col M. Blossoms (sm.); *Gogulică cheferist* (sm.); 1939 — *Poveste tristă;* 1943 — *Grădinile capitalei* (d); *Vulturașii* (d); 1946 — *Pădurea îndrăgostiților.*

Scanned with OKEN Scanner

dup-negativ: v. **contratipare.**

dup-pozitiv: v. **contratipare.**

DUNNING, George. Regizor englez (Toronto, Canada, 1920). Studii de pictură. 1942—1947: lucrează la Oficiul național al filmului din Canada, în studioul condus de Norman McLaren. 1949: se stabilește la Londra. Figură marcantă a animației contemporane, *D.* îmbină umorul rafinat specific englezesc cu o stilistică de înaltă calitate grafică, inspirată de realizările școlii americane. Marele premiu, Annecy, 1962 *(Omul zburător)*. Premiu, Annecy, 1973 *(Viermele)*.

FLM: 1959 — *Wardrobe* (Garderobul); 1960 — *The Ever Changing Motor Car* (Evoluția automobilului); *Quiet* (Tăceți); 1961 — *The Flying Man* (Omul zburător); *The Apple* (Mărul); 1965 — *The Ladder* (Scara); 1968 — *Yellow Submarine* (Submarinul galben, lm.); 1969 — *Linguistics;* 1970 — *Moonrocke;* 1972 — *The Worm* (Viermele).

DURBIN, Deanna (Edna Mae D.). Actriță americană (Winnipeg, Canada, 4.XII.1922). «Copil minune» al cinematografului american din anii '30—'40: drăgălășenie, antren, o voce frumoasă — rețeta care a asigurat succesul comediilor muzicale realizate la Hollywood în această perioadă. Doisprezece ani de carieră artistică (1936—1948).

FLM: 1936 — *Every Sunday* (În ritm de jazz, F. Feist, sm.); *Three Smart Girls* (Trei fetițe dulci, H. Koster); 1937 — *100 Men and a Girl* (100 de băieți și o fată, H. Koster); 1938 — *Mad about Music* (O fetiță delicioasă, N. Taurog); 1939 — *The First Love* (Primul bal, H. Koster); 1940 — *Spring Parade* (Parada primăverii, H. Koster); 1941 — *It Started with Eve* (Eterna Eva, H. Koster); 1943 — *Hers to Hold* (Mereu împreună, F. Ryan); 1946 — *Because of Him* (Din cauza lui, R. Wallace); 1948 — *For the Love of Mary* (De dragul lui M, F. de Cordova).

DUVIVIER, Julien. Regizor francez (Lille, 3.X.1896; Paris, 29.X. 1967). Actor de teatru pe scenele periferice ale Parisului și apoi în provincie. Începe să se preocupe de film sub egida Societății oamenilor de litere. Lucrează la «Gaumont» ca asistent și scenarist. 1920—1930: turnează cca 20 de filme mute; se afirmă cu adevărat după introducerea sonorului. Cu peliculele realizate în anii 1935—1939 *(Nopți marocane, Cinci prieteni, Pépé le Moko, Un carnet de bal, Apus de glorie)* contribuie la definirea unei școli cinematografice franceze. 1937 — pleacă la Hollywood. Revine în Franța după 1946. Premiu, Veneția, 1937 *(Un carnet de bal);* medalie de aur, Veneția, 1946 *(Panică);* premiu, Locarno, 1952 *(Mica lume a lui Don Camillo.)*

FLM: 1919 — *Haceldama;* 1924 — *La machine à refaire la vie* (Mașina de refăcut viața); 1929 — *Maman Colibri; Au bonheur des dames* (La Paradisul femeilor); 1930 — *David Golder;* 1932 — *Poil de carotte* (Roșcovanul / Morcoveață); 1934 — *Marie Chat-*

Scanned with OKEN Scanner

delaine; 1935 — *Golgotha; La bandera* (Nopți marocane); 1936 — *Pépé le Moko; Le Golem* (Omul de lut / Golem); *La belle equipe* (Cinci prieteni); 1937 — *Un carnet de bal;* 1938 — *The Great Waltz* (Valsul nemuritor); 1939 — *La fin du jour* (Apus de glorie); *La charette fantome* (Moartea obosită); 1940 — *Untel père et fils* (« Cutare », tatăl și fii); 1941 — *Lydia;* 1942 — *Tales of Manhattan* (M. / Povestiri din M.); 1943 — *L'imposteur* (Impostorul); 1946 — *Panique* (Panică); 1948 — *Anne Karenine;* 1950 — *Sous le ciel de Paris* (Sub cerul Parisului); 1951 — *Le petit monde de Don Camillo* (Mica lume a lui D.C.); 1954 — *L'affaire Maurizius* (Cazul M.); 1956 — *Voici le temps des assassins* (Iată timpul asasinilor); 1958 — *Marie-Octobre;* 1959 — *La femme et le pantin* (Femeia și paiața); 1962 — *La chambre ardente* (Camera arzătoare); *Le diable et les dix commandements*, fs. (Diavolul și cele zece porunci); 1963 — *Chair de poule* (Piele de găină); 1967 — *Diaboliquement votre* (Al tău, diabolic...).

DZIGAN, Efim Lvovici. Regizor sovietic (14.XII.1898). 1926 — absolvent al Școlii cinematografice conduse de B. Ceaikovski. Debutează ca asistent de regie și de imagine, apoi ca actor. Regizor de film din 1928.

FLM: 1928 — *Pervîi kornet Streșnev* (Sub locotenentul de cavalerie S., col. M. Ciareli); 1929 — *Bog voinî* (Zeul războiului); 1931 — *Sud doljen prodoljatsia / Parad dobrodeteli* (Procesul trebuie să continuie/Parada binelui); 1932 — *Jenscina* (Femeia); 1936 — *Mî iz Kronștadta* (Cei din K.); 1938 — *Esli zavtra voina* (Dacă mîine va fi război); 1943 — *Kinokonțert k 25-letiiu Krasnoi Armii* (Concert cinematografic în cinstea celei de-a 25-a aniversări a Armatei Roșii, col. S. Gherasimov, M. Kalatozov, d); 1952 — *Djambul* (Cîntărețul stepelor); 1956 — *Prolog* (Prologul); 1964 — *Neugasimaia plamia* (Foc ne stins); 1967 — *Jeleznîi potok* (Torentul de fier); 1971 — *Sever, iug, vostok, zapad* (Nord, sud, est, vest).

Scanned with OKEN Scanner

e

ecran: suprafață albă pe care se proiectează imaginea. *E.* trebuie să corespundă următoarelor cerințe: a) să nu denatureze tonalitatea și culorile imaginii; b) să reflecte lumina într-o măsură cît mai mare; c) lumina reflectată să fie dirijată în mod preferențial în direcția spectatorilor, deci cît mai puțin spre pereți sau spre tavan; d) să fie penetrabil pentru sunetele emise de difuzoarele amplasate în spatele său. În funcție de construcția sa, *e.* poate fi cu reflexie difuză și dirijată. *E.* difuz reflectă lumina în toate direcțiile; el se folosește în special în sălile late și înalte cu balcon. În cazul sălilor lungi, înguste și joase se folosesc *e.* cu reflexie dirijată.

ecran lat: procedee de filmare și proiecție, la care imaginea de pe ecran este percepută de majoritatea spectatorilor sub un unghi apropiat de cel al vederii normale (160°). Raportul dintre lățimea și înălțimea imaginii în cazul *e. l.* este de aprox. 3:1 (la ecranul normal acest raport este de aprox. 4:3). Cele mai importante sisteme de «lărgire» a ecranului pot fi clasificate după cum urmează: a) imaginea este înregistrată pe mai multe benzi (pelicule), care se proiectează concomitent (v. *Cinerama, Ciné-miracle, Kinopanorama*); b) lățimea inițială a formatului este mărită prin folosirea unei pelicule late (v. *Todd AO-70*) sau prin așezarea bazei imaginii în sensul longitudinal al peliculei (v. *Vistavision*); c) filmare în *anamorfoză*, proiecție prin *dezanamorfoză* (*Cinemascope, Superscope, Agascop, Franscope, Totalvision*); d) folosirea concomitentă a unei pelicule late și a anamorfozei (*Cinemascope* 55, *M.G.M.* — 65); e) cașetarea imaginii pe verticală, urmată de o copiere cu anamorfoză și proiecție prin dezanamorfoză (*Techniscope*). Cele mai răspîndite au ajuns acele procedee, la care se folosesc aparatele de proiecție clasice (35 mm), completate cu optică anamorfotică.

ecran panoramic: v. **ecran lat.**

EDISON, Thomas Alva. Fizician american (Milan—Ohio, 11.II.1847; West-Orange, 15.X.1931). Inventa-

Scanned with OKEN Scanner

tor. 1889 — împreună cu W. Laurie Dickson a experimentat primul « kinetograf », care permitea înregistrarea mişcării cu ajutorul unei pelicule perforate de 35 mm. 1891 — brevetează « kinetoscopul». comercializînd invenţia. 1896 — brevetează « vitascopul », cu care concurează turneul mondial al aparatelor Lumière. 1897-1908 — războiul brevetelor Edison — Lumière. E. construieşte primul studio de luat vederi şi fondează în 1898 « Edison Film Co » — prima societate de producţie de filme din S.U.A.

efect de noapte: metodă specială de filmare (la lumina de zi) prin care imaginea finală pare a fi obţinută pe clar de lună. *E. de n.* se realizează printr-o uşoară subexpunere a negativului, folosirea unor filtre la filmare şi mărirea densităţilor pozitivului la copiere. Procedeul este larg răspîndit, fiind mai dificil de realizat în cazurile cînd în imagine trebuie să apară alte surse de lumină (făclii, lanterne, faruri), deoarece acestea au o strălucire scăzută faţă de lumina soarelui.

efecte speciale: procedee tehnice care permit imitarea unor fenomene naturale (ploaie, ninsoare, grindină, vînt, ceaţă etc.) sau a unor evenimente primejdioase (incendii, explozii etc.). În cazul fenomenelor naturale, greutatea principală constă în reproducerea cît mai exactă a intensităţii fenomenului, fără de care montarea cadrelor turnate uneori la un interval de cîteva zile ar fi imposibilă. *E. s.* din această categorie nu se pot realiza pe scară mare; datorită utilajului complex pe care îl necesită, ele se folosesc mai mult la filmările de platou. În cazul efectelor pirotehnice se cere, pe de o parte, realizarea efectului scontat cu minimum de materiale inflamabile sau explozive iar, pe de altă parte, localizarea minuţioasă în spaţiu şi timp a acestor evenimente, pentru asigurarea securităţii persoanelor care participă la turnare.

EGGELING, Viking. Regizor german (Lund, Suedia, 1880; Berlin, 1925). Pictor. Realizator de filme de animaţie nonfiguurativă. FLM: 1919 — *Vertikal-Horizontale Masse* (Masă verticală-orizontală); 1921 — *Diagonale Symphonie* (Simfonie diagonală); 1924 — *Vertikal-Horizontale Symphonie* (Simfonie verticală-orizontală).

EISENSTEIN, Serghei Mihailovici. Regizor, scenarist, scenograf şi teoretician sovietic (Riga, 23.I.1898; Moscova, 11.II.1948). Studii de inginerie neterminate. Participă, în rîndurile Armatei Roşii la războiul civil. Scenograf, apoi regizor de teatru, elev al lui V. Meyerhold. Prima realizare cinematografică: scurt-

metrajul parodistic *Furtul jurnalului lui Glumov* (1923). În același an *E.* asigură versiunea rusă a filmului lui F. Lang *Dr. Mabuse, jucătorul*, efectuînd un nou montaj. Se dedică cinematografului. Succesiv *E.* realizează filmele: *Greva*, *Crucișătorul Potiomkin*, *Octombrie*, *Vechi și nou*. Trimis în 1929 la specializare în Occident, împreună cu Gr. Aleksandrov și operatorul E. Tissé, *E.* semnează la Paris — constrîns de contract — scurt-metrajul *Romanță sentimentală* (realizat de Aleksandrov și Tissé). În S.U.A., scrie scenariile *Sutter's Gold* și *Tragedia americană* (în colab. cu Gr. Aleksandrov și I. Montagu), însă filmele nu se vor realiza, datorită obstrucțiilor cercurilor americane de dreapta. 1931—1932: turnează în Mexic aproape întregul material destinat filmului *Trăiască Mexicul!*; abandonează filmările întrucît producătorul întrerupe finanțarea. Materialul brut filmat n-a mai fost niciodată revăzut de *E.*; diverși realizatori americani au montat din el cîteva filme, total străine de proiectul autorului. Reîntors la Moscova în 1932, *E.* devine profesor de regie la V.G.I.K., și realizează: *Lunca Bejin*, *Aleksandr Nevski*, *Ivan cel Groaznic*. « De la începuturile cinematografului, printre realizatorii de mare valoare, cam vreo zece au știut să se înalțe la măiestria extremă, să se dovedească, în această artă nouă, demni de cei mai mari artiști-poeți sau romancieri, pictori sau compozitori. Dar dacă cunoștințele profunde, cercetarea lucidă și concentrată, conștiința unei arte sub toate formele ei este apanajul numai al celor mai mari, atunci credem, sîntem convinși, că dintre toți Eisenstein a fost cel mai mare » (J. Mitry). Filmul său *Crucișătorul Potiomkin* este considerat drept cea mai reușită operă cinematografică a tuturor timpurilor. *E.* a fost totodată unul dintre cei mai însemnați teoreticieni ai celei de a șaptea arte. Posedînd vaste cunoștințe în toate domeniile filozofiei, culturii și artei, *E.* are o concepție dialectică asupra artei în general și asupra artei filmului îndeosebi. El atribuie montajului un rol fundamental, susținînd că efectul artistic cinematografic se obține, în primul rînd, prin conflictul între fragmentele de montaj succesive — rezultat al ciocnirii a două elemente vizuale independente. Acestui conflict i se adaugă cel între « optic » și « acustic », ce dă naștere unui contrapunct audio-vizual, specific filmului sonor. Concepțiile lui *E.* asupra montajului evoluează în timp; el trece de la teoria și practica « montajului atracțiilor » și « montajului intelectual » din filmul mut, la susținerea unui « montaj vertical » (audio-vizual), apoi la teoretizarea unui montaj « cromofonic ». Inițial adept al unui scenariu sumar și elastic, în baza

căruia regizorul improvizează la filmări și mai ales la masa de montaj, *E.* scrie însă pentru *Ivan cel Groaznic* un scenariu amănunțit, care prefigurează riguros viitorul montaj. Au evoluat și vederile sale privind actorul, de la « tipajul » din primele filme, pînă la utilizarea actorilor de profesie în ultimele. *E.* a cercetat profund variatele probleme ale artei cinematografice ca: muzica, monol ogul interior, funcția dramatică a culorii, forma ecranului (susține « ecranul extensibil »), stereoscopia ș.a.

FLM: 1923 — *Pobișcenie dnevnika Glumova* (Furtul jurnalului lui G., sm.); 1924 — *Stacika* (Greva); 1925 — *Bronenosej Potiomkin* (Crucișătorul P.); 1927 — *Oktiabr* (Octombrie; 1929 — *Staroe i novoe* (Vechi și nou); 1932 — *Que viva Mexico!* (Trăiască Mexicul!); 1936—1937 — *Bejin lug* (Lunca B.); 1938 — *Aleksandr Nevski;* 1943—1944 *Ivan Groznîi I* (I. cel Groaznic); 1946 — *Ivan Groznîi II* (I. cel Groaznic).

BIBL: *Film Sense*, 1942; *Film Form*, 1949; *Izbranntie stati*, 1956 (ed. rom.: *Articole alese*, București, 1958); V. Nijni — *Na urokah rejisurî S. Eisenstein*, 1958 (ed. rom.: *La lecțiile de regie ale lui Eisenștein*, București, 1962); *Notes of a Film Director*, 1959; *Risunki Eisensteina*, 1961; *Film Essays*, 1964; *Izbranntie proizvedenia v 6 tomah* (din 1966.)

EKBERG, Anita. Actriță suedeză (Malmö, 29.IX.1931). Turnează în SUA și Italia. Star internațional.

FLM: 1953 — *Abbott and Costello go to Mars* (A. și C. pleacă în Marte, C. Lamont); 1956 — *War and Peace* (Război și pace, K. Vidor); *Zarak* (T. Young); 1957 — *Nothing but Blondes* (Doar blondele, R. Brandt); 1959 — *La dolce vita* (F. Fellini); 1961 — *Boccaccio '70*, fs. (sc. Ispitele doctorului Antonio, F. Fellini); 1965 — *The Alphabetic Murders* (Alfabetul crimei, F. Tashlin); 1966 — *Come imparai ad amare le donne* (Cum am învățat să iubesc femeile, L. Salce); 1967 — *Il cobra* (Cobra, M. Sequi); 1969 — *Cronica de un atraco* (Cronica unui jaf, J. J. Balcázar); 1971 — *Malenka* (A. de Ossorio).

EKK, Nikolai. Regizor sovietic (Moscova, 14.VI.1902). Actor și regizor de teatru. A lucrat cu V. Meyerhold. 1928—1930: scurtmetraje documentare. 1931: *Drumul vieții* — primul film sovietic vorbitor, moment important în istoria cinematografiei sovietice prin caracterul temei și calitatea realizării.

FLM: 1931 — *Putiovka v jizni* (Drumul vieții); 1936 — *Solovei - Solovuska* (Privighetoare, dragă privighetoare); 1939 — *Sorocinskaia iarmarka* (Tîrgul din Sorocinsk); 1941 — *Maiskaia noci* (Noapte de mai).

Electronic Cam: procedeu care permite realizarea montajului dintr-o secvență direct în procesul de filmare (v. fig. 11). La filmarea obișnuită, *cadrele* din care se compune o *secvență* se realizează separat, iar în cursul montajului se stabilește lungimea și alternanța cadrelor. La procedeul *E.C.* se lucrează cu trei aparate de filmare, așezate în puncte diferite, înze-

Scanned with OKEN Scanner

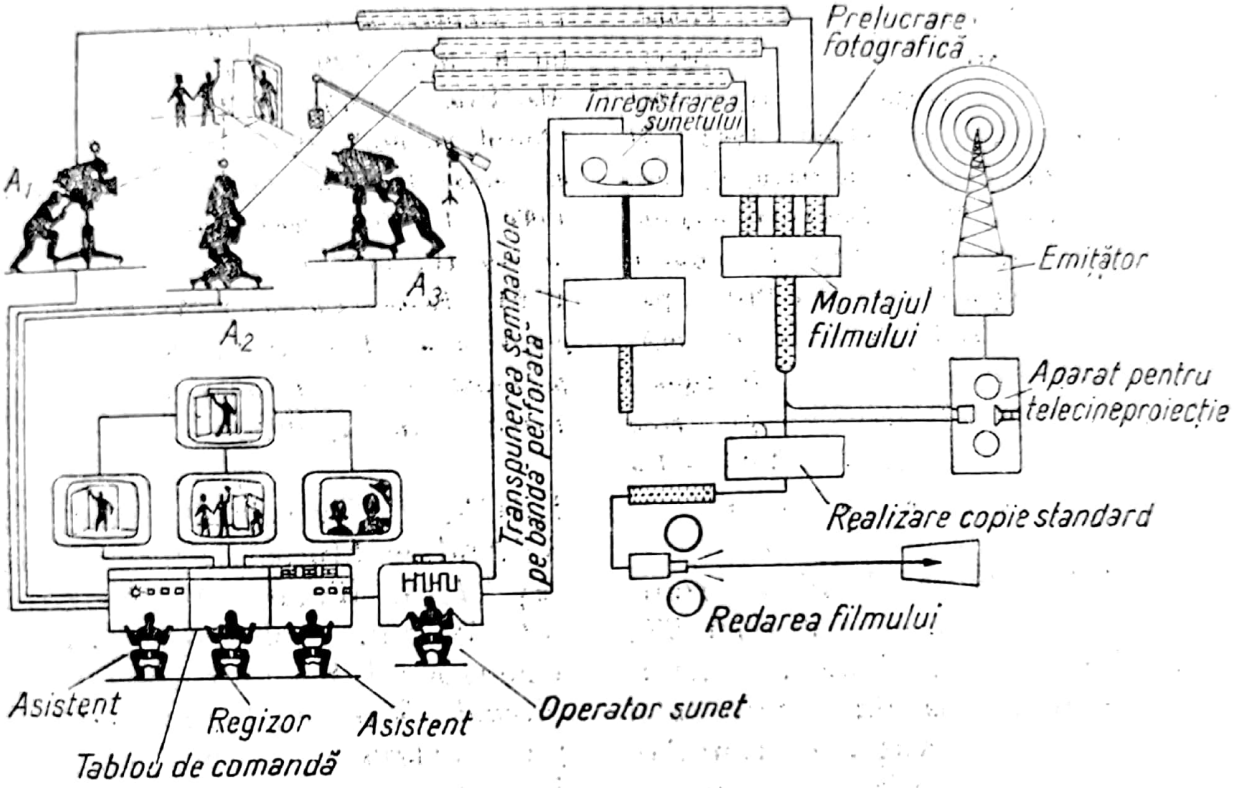

Fig. 11. Schema generală a sistemului « Electronic Cam »: *A1*, *A2*, *A3* — aparate de filmare.

strate cu un sistem de videocaptare. Aparatele funcționează concomitent și sincron, cu mișcări independente și, de obicei, cu obiective cu distanțe focale diferite. Imaginile luate de cei trei cameramani sînt transmise prin canale de TV în cabina regizorului. Regizorul urmărește imaginile de pe cele trei ecrane de recepție TV și cu ajutorul unui sistem de telecomandă cuplează una din imagini pe cel de al patrulea ecran. Concomitent, pe una din pelicule (în locul fonogramei) se înregistrează un semnal convențional care indică numărul aparatului, a cărui imagine a fost aleasă. Montajul se reduce la tăierea și lipirea celor trei pelicule conform semnalului convențional. Metoda este deosebit de utilă la realizarea filmelor TV sau la înregistrarea directă a unor emisiuni TV complexe (spectacole teatrale, concerte, interviuri etc.).

EMMER, Luciano. Regizor italian (Milano, 19.I.1918). Își întrerupe studiile de drept pentru a se dedica filmului. Realizează cîteva strălucite documentare de artă, trecînd apoi, cu succes, la lungmetraje de ficțiune.

Scanned with OKEN Scanner

FLM: 1941 — *Racconto da un affresco* (Povestire despre o frescă, d, sm., col. E. Gras); 1942 — *Romanzo di un'epoca* (Romanul unei epoci, d, sm., col. E. Gras); 1948 — *Il paradiso terrestre* (Paradisul terestru, d, sm., col. E. Gras); 1950 — *Domenica d'agosto* (Duminică de august); 1952 — *Le ragazze di Piazza di Spagna* (Fetele din Piața Spaniei); 1953 — *Leonardo da Vinci*, (d, s.m.); 1956 — *Pablo Picasso* (d, sm.); *Il bigamo* (Bigamul); 1957 — *Il momento piu bello* (Clipa cea mai frumoasă); 1961 — *La ragazza in vetrina* (Fata din vitrină).

EPSTEIN, Jean. Regizor francez (Varșovia, Polonia, 25.III.1897; Paris, 3.IV.1953). Urmează Facultatea de medicină din Lyon (aici îl cunoaște pe Auguste Lumière și fondează o revistă literară de avangardă la care colaborează Cendrars, Léger și Le Corbusier). La Paris, debutează ca asistent pe lîngă L. Delluc. În 1922 realizează primul său film — un documentar închinat lui Pasteur. La începutul lui 1923 este angajat de către « Pathé-Cinéma », unde turnează trei filme ce aveau să-l impună printre cei mai proeminenți reprezentanți ai avangardei franceze: *Hanul roșu*, *Inimă credincioasă*, *Frumoasa niverneză*. A scris eseuri filozofice consacrate literaturii, filmului precum și două romane.
FLM: 1922 — *Pasteur*, (mm., col. B. Lévy); *L'auberge rouge* (Hanul roșu); 1923 — *Caur fidèle* (Inimă credincioasă); *La belle nivernaise* (Frumoasa niverneză); 1924 — *Le lion des Mogols* (Leul mongolilor); 1925—1926 — *Les aventures de Robert Macaire* (Aventurile lui R. M.); 1929 — *Finis Terrae*; 1930 — *Mor'Vran* (mm.); 1932 — *L'or des mers* (Aurul mărilor); 1937 — *La femme du bout du monde* (Femeia de la capătul lumii); 1947 — *Le Tempestaire*; 1948 — *Les feux de la mer* (Focurile mării, sm.).
BIBL: *Bonjour cinéma*, 1921; *Le Cinématographe vu de l'Etna*, 1926; *Photogénie de l'imponderable*, 1935; *Le Cinéma de diable*, 1947; *Esprit du cinéma*, 1955.

EROICA (Eroika). Polonia, 1957. *R*: Andrzej Munk; *S:* Jerzy Stawinsky; *I:* J. Wocik; *M:* J. Krenz; *Int:* Barbara Polowska, Edward Dziewoński, Kazimir Rudzki, Josef Nowak, Wojcieh Siemion. O imagine originală asupra realităților Poloniei din timpul războiului. Partea întîi, *Scherzo alla Polaca* urmărește o traversare a frontului, efectuată de un voluntar care, după ce a stabilit legătura se întoarce, beat, la grupul izolat ce-l trimisese să predea un mesaj inutil. Partea a doua — *Ostinato Lugubru* — evocă viața unui lagăr de ofițeri, unde deținuții, tratați conform legilor de ocrotire cuvenite prizonierilor de seamă, sînt măcinați de meschinăriile și filistinismul aduse cu ei din viața militară anterioară. Munk tratează dintr-un unghi original tema « eroismului inutil ». Prima parte este un fel de glumă enormă: personajul principal pare mult timp erou de farsă, pentru a se dovedi pînă la urmă, totuși, erou adevărat, inca-

Scanned with OKEN Scanner

pabil să părăsească lupta, chiar dacă știe foarte bine că merge spre o înfrîngere sigură. Partea a doua este un marș funebru cîntat pe mormîntul libertății; captivitatea dă la iveală șubrezenia și stupiditatea unor tradiții militare găunoase. Singurii eroi adevărați din lagăr sînt: cel care s-a ascuns, fiind căutat de Gestapo, și pe care toți îl cred evadat printr-o minune și cel care se aruncă de bună voie înaintea gloanțelor, pentru că nu mai poate suporta atmosfera creată de camarazii săi. Moartea acestora are sensul unei sfîșietoare pledoarii pentru adevăr, dar și după pieirea lor mitul mincinos al unicei evaziuni izbutite continuă să învăluie lagărul, ca o caldă și omenească iluzie. Amestecul indisolubil de comic buf și tragedie, studiul profund al comportărilor și relațiilor, sobrietatea formei dau operei o densitate clasică.

ERMLER, Frederic Markovici. Regizor sovietic (Rezekna-Letonia, 13.V.1898; Leningrad, 12.VII. 1967). Urmează Facultatea de farmacie, apoi Institutul de cinematografie din Leningrad. 1924 — debut ca actor. 1926 debut în regia de film. Abordează cu precădere tematica revoluționară. Două filme importante: *Marele cetățean* și *Cotitura cea mare*, probează calități de viguros narator. Marele premiu, Cannes, 1946 *(Cotitura cea mare)*.

FLM: 1924 — *Skarlatina* (d); 1927 — *Deti buri* (Copiii furtunii); 1929 — *Oblomok imperii* (O frîntură de imperiu); 1932 — *Vstrecinîi* (Contraplan, col. S. Iutkevici); 1937 — *Velikii grajdanin* (Marele cetățean, I); 1939 — *Velikii grajdanin* (Marele cetățean, II); 1943 — *Ona zascisciaet rodinu* (Partizana); 1945 — *Velikii perelom* (Cotitura cea mare); 1949 — *Velikaia sila* (Puterea cea mare); 1955 — *Neokoncennaia povesti* (Poveste neterminată); 1958 — *Deni pervîi* (Prima zi); 1966 — *Pered sudom istorii* (În fața judecății istoriei).

ETAIX, Pierre. Regizor și actor francez (Poanne, 23.XI.1928). Debutează ca desenator și ilustrator de cărți. Atras de mirajul arenei devine clovn și începe să apară în numere de circ și music-hall. Gagman pe lîngă J. Tati *(Unchiul meu)*; actor în filmul lui R. Bresson *Pick-pocket*. 1961 — debutează ca regizor independent. Autor și interpret al propriilor comedii. Diplomă de onoare, Moscova, 1963 *(Indrăgostitul)*.

FLM: Regizor: 1961 — *Rupture* (Ruptura, sm.); 1962 — *Heureux anniversaire* (La mulți ani, sm.); 1963 — *Le soupirant* (Îndrăgostitul); 1964 — *Yoyo;* 1965 — *Tant qu'on a la santé* (Cît timp ești sănătos); 1968 — *Le grand amour* (Dragostea cea mare); 1970 — *Pays de cocagne* (Țara belșugului, d).

etalonare: operație prin care se stabilesc condițiile de copiere a unui material cinematografic. În cazul filmelor alb-negru *e.* constă în stabilirea *intensității* luminii de

Scanned with OKEN Scanner

copiere; la *e.* filmelor color se reglează și *culoarea* luminii de copiere, respectiv combinația de filtre colorate prin care trece lumina de copiere. *E.* grosieră se efectuează prin aprecierea imaginii direct în peliculă, aceasta fiind așezată în fața unui ecran luminos. *E.* finală se realizează cu materialul vizionat în condițiile proiecției normale. De multe ori la *e.* imaginea este denaturată în mod voit, fie pentru a obține un anumit efect artistic (vis, basm, halucinații etc.), fie pentru a « îndulci » trecerea bruscă de la un cadru la altul (de ex. un scurt cadru de interior, intercalat între mai multe secvențe de exterior se va etalona mai « deschis » decît o secvență întreagă de interior). Prima copie care sub aspectul *e.* corespunde integral concepției artistice a operatorului șef, este declarată copie-etalon și păstrată în cadrul laboratorului.

ETTERLE, Fory. Actor român (Ploiești, 24.V.1908). Absolvent al Conservatorului de artă dramatică din București. Teatru și TV.

FLM: 1951 — *Viața învinge* (D. Negreanu); 1954 — *Desfășurarea* (P. Călinescu); 1955 — *Alarmă în munți* (D. Negreanu); 1960 — *Darclée* (M. Iacob); *Portretul unui necunoscut* (Gh. Turcu); *Soldați fără uniformă* (Fr. Munteanu); 1961 — *Celebrul 702* (M. Iacob); *Porto Franco* (P. Călinescu); 1962 — *Lupeni '29* (M. Drăgan); *Tudor* (L. Bratu); 1963 — *Străinul* (M. Iacob); 1964 — *Neamul Șoimăreștilor* (M. Drăgan); 1965 — *Haiducii* (D. Cotea); *De-aș fi... Harap Alb* (I. Popescu-Gopo); *Runda 6* (V. Popescu-Doreanu); *Les fêtes galantes* (Serbările galante, R. Clair); 1967 — *De trei ori București*, fs. (sc. București, I. Popescu-Gopo); 1970 — *Castelul condamnaților* (M. Iacob); *Mihai Viteazul* (S. Nicolaescu); 1972 — *Pentru că se iubesc* (M. Iacob); *Conspirația* (M. Marcus).

EVANGHELIA DUPĂ MATEI (Il vangelo secondo Matteo). Italia, 1964. *R; S:* Pier Paolo Pasolini; *I:* Tonino delli Colli; *M:* Bach, spirituals, cîntece revoluționare ruse, Mozart ș.a.; *Int:* Enrique Irazoqui, Margherita Caruso, Susanna Pasolini, Mario Socrate, Marcello Movante, Alfonso Gatto. « Povestea simplă a unui om care se naște în sărăcie și moare după o existență scurtă și dramatică, lăsînd oamenilor un mesaj de pace și dragoste » — așa își definește Pasolini opera paradoxală, « povestire epico-lirică în cheie național-populară ». Aluziile ce se pot descifra în ambianța umană și peisagistică a filmului, în coloana sa sonoră, la tipologia și problematica atît de dramatică a sudului italian, la atrocitățile fascismului (episodul masacrului pruncilor), la lupta revoluționară a maselor precum și antimisticismul implicit — au dat operei acea viață lăuntrică și acel interes artistic care au lipsit tuturor ecranizărilor Evangheliei realizate an-

Scanned with OKEN Scanner

terior. Din punct de vedere al evoluției artei lui Pasolini, filmul reprezintă — potrivit aprecierilor criticii italiene — o etapă de maturizare, de deplină folosire a experienței neorealiste de extindere a forței de generalizare filozofică. Premiul special al juriului, Veneția, 1964.

exponometrie: denumire generică dată operațiilor prin care se *stabilește* și se *realizează* cantitatea optimă de energie luminoasă care trebuie să impresioneze materialul fotografic pentru a obține o imagine corectă din punct de vedere tehnic. Factorii *e.* care determină cantitativ efectul fotografic sînt: intensitatea iluminării obiectului, coeficientul de reflexie al acestuia, deschiderea diafragmei, durata de expunere, sensibilitatea peliculei și coeficientul de transmisie a filtrului, în cazul folosirii lui. Durata de expunere este de obicei impusă de viteza de filmare. În mod normal diafragma se stabilește pe baza unor considerente calitative, artistice (în special *profunzimea de claritate*). Principalii factori exponometrici reglabili sînt iluminarea (la filmările de interior), diafragma și deschiderea obturatorului (la filmările de exterior, unde iluminarea este impusă). Măsurarea parametrilor luminoși ai sursei și a obiectului, precum și calcularea condițiilor de expunere se realizează cu ajutorul exponometrelor. În cazul filmelor color se măsoară și compoziția spectrală a luminii.

expresionism: școală cinematografică germană din perioada filmului mut — anii '20. Face parte din vastul curent artistic expresionist care s-a manifestat în pictură, literatură, teatru și care s-a afirmat prin confruntarea cu o altă atitudine estetică: *impresionismul.* De fapt *e.* depășește limitele artei, devenind o concepție despre lume, o încercare de a revizui întregul comportament uman. *E.* se înscrie pe linia unor constante ale artei germane: gustul pentru oniric, magic, demoniac, înclinația pentru subiectivismul vizionar. *E.* cinematografic s-a născut sub influenta *e.* plastic (Nolde, Klein, Kokoschka, Kubin) și a teatrului lui Reinhardt. Scenografia, eclerajul și jocul actorilor sînt principalele domenii în care se simte marca expresionistă. *Decorul* — fie el pictural sau arhitectural — urmărește mai puțin verosimilitatea optică cît logica sentimentelor, puterea de a crea atmosfera. « Filmele trebuie să fie niște desene cărora li se dă viață » (Hermann Warm). În această lume stilizată, *lumina* devine un mijloc de a crea spațiul. Ea urmărește efectul plastic al corpurilor, accentuează sau șterge contururile, simbolizînd stările sufletești prin contraste de întuneric și lumină. *Actorul* expresionist încearcă să-și exteriorizeze frămîn-

Scanned with OKEN Scanner

tările interioare printr-un joc cît mai simplificat, cît mai geometrizat, în care corpul devine — prin atitudine și costum — un element decorativ. Adesea actorii nu reușesc să se incorporeze în această lume abstractă și oscilează între naturalism și stilizare. Istoria filmului expresionist — de la *Cabinetul dr-ului Caligari* (1920) și pînă la *Faust* (1926) — este mai degrabă istoria unui șir de repetiții decît evoluția unei formule. Dezvoltarea se produce numai pe plan formal, fondul rămînînd identic. Între aceste două filme care marchează perioada de înflorire a școlii expresioniste germane, putem cita printre titlurile importante: *Moartea obosită* (F. Lang), *Nosferatu* (F. W. Murnau), *Cabinetul figurilor de ceară* (P. Leni), *Nibelungii* și *Metropolis* (F. Lang). *E.* a însemnat o îmbogățire a mijloacelor de exprimare filmică și a avut o influență hotărîtoare asupra unor regizori ca O. Welles (*Cetățeanul Kane*), S. Eisentein (*Ivan cel Groaznic*), I. Bergman (*Fragii sălbatici*).

Scanned with OKEN Scanner

f

FÁBRI, Zoltán. Regizor maghiar (Budapesta, 15.X.1917). Debutează în cinematografie după cel de al II-lea război mondial. Premiu Karlovy Vary, 1954 *(Paisprezece vieți)*; premiu principal, Karlovy Vary, 1957 *(Profesorul Hannibál)*; Marele premiu, Moscova, 1965 *(Douăzeci de ore)*.

FLM: 1951 — *Gyarmat a föld alatt* (Colonia subterană); 1952 — *Vihar* (Furtuna); 1954 — *Életjel* (Paisprezece vieți); 1955 — *Körhinta* (Călușeii); 1956 — *Hannibál tanár úr* (Profesorul H.); 1958 — *Édes Anna;* 1959 — *Duvad* (Roșcatul); 1961 — *Két félidö a pokolban* (Două reprize în iad); 1963 — *Nappali sötétség* (Întuneric în plină zi); 1965 — *Húsz óra* (Douăzeci de ore); 1967 — *Utószezon* (Post sezon); 1969 — *A Pál-utcai fiúk* (Băieții din str. P.); *Isten hozta, örnagy úr!* (Familia Tot); *A tanu* (Martorul); 1971 — *Hangyaboly* (Furnicarul).

FAIRBANKS, Douglas (D. Elton Thomas Ulman). Actor american (Denver, 23.V.1883; Santa Monica, 12.X.1939). 1906—1913 teatru. Din 1915 joacă în filmele societății « Triangle ». Încă din primele sale apariții în regia lui Griffith, schițează imaginea-mit a personajului ce avea să cucerească lumea: un erou modern, un sportiv cu prezență de spirit, plin de sănătate, de bună dispoziție și de îndrăzneală — « pe scurt o imagine entuziastă a tinerei Americi, curajoasă și cuceritoare » (Sadoul). 1917 — fondează, împreună cu Ch. Chaplin, M. Pickford și D. W. Griffith casa producătoare « United Artists ». 1926 — este interpretul unuia din primele filme în întregime colorate *(Piratul negru)*.

FLM: 1915 — *The Lamb* (Mielul, Ch. Cabanne); 1916 — *Flirting with Fate* (Cochetărie cu destinul, Ch. Cabanne); *Intolerance* (Intoleranță, D. W. Griffith); 1918 — *American Aristocracy* (Aristocrația americană, J. Emerson); 1919 — *Down to Earth* (Jos pe nisip, J. Emerson); 1920 — *Wild and Wooly* (Sălbatic și păros, J. Emerson); *Mister Fix It* (J. Emerson); *The Mollycoddle* (Răsfățatul, V. Fleming); *The Mark of Zorro* (Semnul lui Z., F. Niblo); 1921 — *The Three Musketeers* (Cei trei mușchetari, F. Niblo); 1922 — *Robin Hood* (A. Dwan); 1924 — *The Thief of Bagdad* (Hoțul din B., R. Walsh); 1925 — *Don Q.* (D. Crisp); 1926 — *The Black Pirate* (Piratul negru, A. Parker); 1929 — *The Taming of the Shrew*

Scanned with OKEN Scanner

(Femeia îndărătnică, S. Taylor); 1931 — *Reaching for the Moon* (Aventuri pentru o femeie, E. Goulding); *Around the World in 80 minutes* (Ocolul pământului în 80 de minute, V. Fleming); 1934 — *The Private Life of Don Juan* (Viața particulară a lui D.J., Al. Korda); 1937 — *Ali Baba Goes to Town* (Califul din Bagdad, D. Butler).
BIBL: *Laugh and Live*, 1917.

FAIRBANKS, Douglas jr. Actor american (New York, 9.XII.1909). Studii universitare la Harvard, Urmează Școala de Arte Frumoase din Paris. 1923 debutează în film. Turnează în Anglia, Italia, S.U.A.
FLM: 1925 — *Stella Dallas* (H. King); 1928 — *The Barker* (Revolverul, G. Fitzmaurice); *A Woman of Affaire* (Delir, Cl. Brown); 1929 — *Fast Life* (Viață ușoară, J. Fr. Dillon); 1930 — *Outward Bound* (Spre larg, R. Milton); *The Dawn Patrol* (Escadrila morții, H. Hawks); 1931 — *I Like Your Nerve* (Îmi place nervul tău, A.E. Green); 1933 — *Captured!* (Prizonierul, R. del Ruth); *Morning Glory* (Focul sacru, L. Sherman); 1934 — *Catherine the Great* (Caterina cea Mare, P. Czinner); 1935 — *The Amateur Gentleman* (Aristocrat de ocazie, T. Freeland); 1936 — *Jump for Glory* (Cavalcada destinului, R. Walsh); 1939 — *Gunga Din* (G. Stevens); 1941 — *The Corsican Brothers* (Frații corsicani, G. Ratoff); 1946 — *Sinbad the Sailor* (S. Marinarul, R. Wallace); 1947 — *The Exile* (Exilul, M. Ophüls); 1948 — *That Lady in Ermine* (Doamna în hermină, E. Lubitsch, O. Preminger); 1951 — *Mister Drake's Duck* (Avionul avariat al domnului Dr., V. Guest); 1957 — *Chase a Crooked Shadow* (Alerg după o umbră falsă, M. Anderson).

fantastic: film de ficțiune a cărui viziune și structură probează predilecția pentru imaginar, miraculos și supranatural, « expresie modernă a meditației arhaice despre realitate și suprarealitate, despre interferența lumilor, despre libera circulație între vizibil și invizibil, fondată pe disponibilitatea întregii naturi pentru transformarea paradoxală, provocatoare, cochetarea cu incredibilul, ce sfidează în aparență legile creației și ordinii universale » (I. Chimet), în numele fanteziei și ordinii poetice. Se subsumează acestei categorii genuri cinematografice ca: basmul, legenda și feeria cinematografică (de la *Cenușăreasa* lui Méliès la *Faust* al lui Murnau; de la *Hoțul din Bagdad* al lui R. Walsh la *Vrăjitorul din Oz* de V. Fleming), diverse tipuri de film de animație *f.* (de la *Fantasmagoria* lui Cohl la *Pinocchio* al lui Disney, de la serialele lui Fleischer la *Submarinul galben* al lui Dunning), filmul de groază (« horror »-ul, identificat uneori cu întregul film *f.* de la *Frankenstein* de J. Whale la *Psihoza* de A. Hitchcock și *Carne și fantezie* de Duvivier), comedia fantastică (de la filmele fraților Marx la *Hellzapoppin* de H. C. Potter și *Miracol la Milano* al lui De Sica), filmul de anticipare și ficțiune științifică (de la *Metropolis* la *2001, O odisee spațială* de S. Kubrick). Plecînd de la creația lui Méliès, pe bună dreptate considerat pionier al domeniului, fil-

Scanned with OKEN Scanner

mul *f.* a cunoscut pe parcursul evoluției sale momentele unei deosebite înfloriri, odată cu filmul expresionist german, cu « horror »-ul american și cu filmul de « science-fiction » modern, și a fost o permanență a întregii animații de la Cohl la Disney și McLaren.

FATA CU PĂRUL CĂRUNT (Pai Mau Lice). China, 1950. *R:* Wang Pin, Ciuei-Va; *I:* V Iuiun; *Int:* Tien Hua, Hu Peng, Cien Tsiang. Producție clasică a cinematografului revoluționar chinez, adaptare pentru ecran a unei opere inspirate de epoca războiului civil. Filmul amestecă într-o construcție originală elemente de convenție cu cele ale acțiunii strict realiste. Străbătut de patos eroic și dramatism autentic, filmul acesta e un model de reușită sinteză a elementului revoluționar nou cu date ale tradiției teatrale chineze, de asimilare a tehnicii și procedeelor cinematografice moderne.

FATTY. v. **ARBUCKLE, Roscoe.**

FAYE, Alice (A. Leppert). Actriță americană (New York, 5. V.1915). Studii de balet. 1934: debutează la Hollywood ca actriță de « musical ». 1945 — se retrage din cinematograf.

FLM: 1934 — *Scandals* (Infamia, G. Marshall); *She Learned about Sailors* (Iubita marinarului, G. Marshall); 1935 — *George White's Scandals* (Paradisul femeilor, Th. Freeland); 1935—1936 — *King of Burlesque* (Regele farsei, S. Lanfield); 1936 — *Poor Little Rich Girl* (Săraca fetiță bogată, I. Cummings); *Sing, Baby, Sing* (Dragoste în culise, S. Lanfield); 1937 — *On the Avenue* (Scandal în lumea bună, R. del Ruth); *You Can't Have Everything* (Parada nebunilor, N. Taurog); 1938 — *In Old Chicago* (Focul din Ch., H. King); *Alexander's Ragtime Band* (Rapsodia diabolică, H. King); 1939 — *The Rose of Washington Square* (Cînd felinarele se sting, G. Ratoff); 1940 — *Little Old New York* (Bătrînul N.Y., H. King); *Lilian Russell* (I. Cummings); 1941 — *That Night in Rio* (Noaptea asta la R., I. Cummings); 1942 — *Hello, Frisco, Hello* (Noroc, San Francisco, noroc, H. Burce Humberstone); 1943 — *The Gang's All Here* (Toată banda e aici, B. Berkeley); 1945 — *Fallen Angel* (Îngerul prăbușit, O. Preminger).

FEJÖS, Pál. Regizor maghiar (Budapesta, 24.I.1897: New York, 1963). 1920—1923: în Ungaria, filme comerciale; în S.U.A. — un film cu caracter experimental *(Ultima clipă)*, apoi o lansare de răsunet *(Singurătate)*. Realizează ulterior filme lipsite de importanță în Europa și eșuează cu cîteva documentare filmate în Siam și Suedia. Abandonează cinematografia în favoarea cercetării științifice.

FLM: 1920 — *Fekete kapitány* (Căpitanul negru); *Pan; Lidercnyomás* (Halucinația); 1921 — *Ujraélök* (Cei care trăiesc din nou); 1923 — *Egri Csillagok* (Stelele din Egger); 1928 — *The Last Moment* (Ultima clipă);

Lonesome (Singurătate); 1929 — *Erik the Great Illusionist* (E. marele iluzionist); *Broadway;* 1930 — *The Big House* (Sing-Sing); 1931 — *Fantômas;* 1932 — *Marie, legende hongroise* (Prima dragoste / Maria); *Itel a Balaton* (B. condamnat); *Tavaszi zápor* (Ploaie de primăvară); 1933 — *Sonnenstrahl* (Te iubesc numai pe tine); *Flugten fra millionerne* (Fuga milioanelor); 1935 — *Fange Nr. 1* (Prizonierul numărul unu); *Fredlos* (Nelegiuiții); *Det Gyldne smil* (Surîsul de aur); 1938 — *Sagg akh / En handfull ris* (Un pumn de orez, d.)

FELIX, Maria (M.de Los Angeles F. Guerena). Actriță mexicană (Alamos-Sonora, 8.IV.1915). Debutează în 1943 și cucerește rapid o reputație internațională. Turnează în Mexic, Argentina, Spania, Franța.

FLM: 1943 — *El Penon des las animas* (Stînca vecerniei, M. Zacarias); *Dona Barbara* (F. de Fuentes); 1946 — *Enamorada* (Îndrăgostita, E. Fernandez); 1947 — *Rio Escondido* (E. Fernandez); 1948 — *Maclovia* (E. Fernandez); 1953 — *Camelia* (R. Gavaldon); 1955 — *French-Cancan* (J. Renoir); *Les héros sont fatigués* (Eroii sînt obosiți, Y. Ciampi); 1956 — *La pasionaria* (E. Fernandez); 1959 — *Sonatas* (Sonate, J. A. Bardem); *La fièvre monte à El Pao* (Febra crește la E.P., L. Buñuel); 1961 — *La Cucaracha* (I. Rodriguez).

FELLINI, Federico. Regizor italian (Rimini, 20.I.1920). Desenator, caricaturist, șansonetist etc., își începe cariera cinematografică în 1944 ca scenarist și asistent al lui Rossellini la *Roma, oraș deschis*, *Paisà*, *Europa 51*, colaborînd totodată cu A. Lattuada și P. Germi. 1952: debutează ca realizator independent. « Filmele mele au la bază ideea dragostei față de aproape. Mă străduiesc să povestesc despre o lume lipsită de dragoste, despre ființe pline de egoism, despre oamenii care exploatează pe alții, însă ideea dragostei este întotdeauna prezentă. » *(F.F.)*. Cea mai puternică personalitate a cinematografului italian contemporan. *F.* a imaginat pentru filmele sale un univers miraculos, populat cu propriile sale obsesii, ancorate în credința că « fiecare trebuie să găsească el însuși adevărul ». Tema centrală a creației sale: « viața văzută ca o călătorie, ca o continuă îndepărtare de lucrurile cunoscute și ca o intrare în necunoscut ». (P. Harcourt). De aceea filmele sale sînt dominate de mișcare: în fiecare moment se renunță la ceva, ai sentimentul că se aspiră la ceva, un ceva nedefinit, tot timpul trebuie să înaintezi, să încerci, să cauți, poate — cine știe — vei putea afla rațiunea existenței. Mișcarea filmelor sale este întotdeauna circulară: personajele se întorc la punctul de plecare. Analist sever al lumii contemporane *F.* duce investigația pînă la ultimele sale consecințe, supunîndu-se el însuși unei autoanalize lucide. De la opera sa preferată, *La strada*, în care enunță elementele universului său specific, trecînd prin *Nop-*

Scanned with OKEN Scanner

ţile *Cabiriei* (unde absurditatea vizuală a acestui univers capătă o forţă intensă suprarealistă) şi incisivul *La dolce vita* (explozie de senzaţie şi presentiment) creaţia lui *F.* se echilibrează pentru o clipă în *8.1/2* (dezbatere autocritică care evidenţiază o dialectică subtilă), pentru a înregistra cu *Giulietta şi spiritele* un impas: lipsit de o structură interioară a argumentaţiei, forţa analitică a filmului este deficitară. Ciclul frămîntărilor tipic felliniene este reluat cu o forţă de expresie sporită în *Satyricon* — creaţie respinsă, adulată şi controversată cu patimă. Banda sonoră, elementele vizuale, au o valoare emblematică pentru concepţia despre lume a lui *F.* « Ca element vizual am folosit adesea tema vieţii de circ care este un amestec de spectacol, risc şi realitate. Personajele mele sînt adesea cam bizare. Întotdeauna vorbesc pe stradă cu oameni care par neobişnuiţi, nelalocul lor sau care au o infirmitate fizică sau morală. Mai există desigur şi tema plăjilor . . . Întrucît aceste elemente fac parte din mine nu văd de ce nu le-aş introduce în filmele mele. » *(F.F.)* « Leul de argint », Veneţia: 1953 *(I vitelloni)* şi 1954 *(La strada)*; Palme d'or, Cannes, 1960 *(La dolce vita)*; Marele premiu, Moscova, 1963 şi premiul « Oscar » 1964 *(8 1/2)*.

FLM: 1950 — *Luci del varietà* (Luminile varieteului, col. A. Lattuada); 1952 — *Lo sceicco bianco* (Şeicul alb); 1953 — *I vitelloni; Amore in città*, fs. (Dragostea în oraş); 1954 — *La strada;* 1955 — *Il bidone* (Escrocii); 1957 — *Le notti di Cabiria* (Nopţile Cabiriei); 1959 — *La dolce vita;* 1961 — *Boccaccio '70*, fs.; (sc. Ispitele doctorului Antonio); 1963 — *8.1/2;* 1965 — *Giulietta degli spiriti* (G. şi spiritele); 1967 — *Histoires extraordinaires*, fs. (Povestiri extraordinare, sc. Toby Dammit); 1969 — *Fellini Satyricon;* 1970 — *I Clowns* (Clovnii, TV.); 1972 — *Roma.*

FEMEI NEBUNE (Foolish Wives). S.U.A., 1921 *R,S:* Erich von Stroheim; *I:* Ben Reynolds, William Daniels, *Int:* Erich von Stroheim, Maude George, Mae Bush, George Christians, Miss Dupont, Cesare Gravina, Melvina Polo, Dale Fuller. Acţiunea filmului se petrece în 1919, la Monte-Carlo. Personajul central este un ofiţer rus alb, care îşi cheltuieşte rămăşiţele averii, ducînd o viaţă de petreceri peste posibilităţile sale materiale, fără a se simţi stînjenit să primească bani de la o slujnică (căreia i-a făgăduit s-o ia de nevastă), sau să întreţină relaţii cu un cămătar-falsificator de bani. Sosirea în Monaco a consulului american Hughes şi a frumoasei şi bogatei sale soţii, îl determină pe ofiţer la un adevărat atac împotriva tinerei femei, pentru a o cuceri şi a-i stoarce bani. Pierzîndu-şi minţile de umilinţă şi gelozie, servitoarea incendiază casa în care are loc o întîlnire a ofiţerului cu soţia consulului, apoi

se sinucide. Salvat din flăcări, eroul e provocat la un duel de Hughes, se refugiază în locuința cămătarului, îi silueşte fiica — arierată mintal — fiind apoi înjunghiat de tatăl fetei, care aruncă cadavrul într-o gură de canal. Uşor melodramatic în datele lui exterioare, subiectul filmului prilejuieşte regizorului o desfăşurare epică magistral articulată, după modelul romanelor realiste ale secolului trecut, o minuțioasă descripție plină de sarcasm a mediului corupt în care se desfăşoară acțiunea. Ansamblul actoricesc e dirijat pe linia maximei veridicități psihologice în creionarea caracterelor. Masacrat de producători (inițial proiecția dura 4 ore şi jumătate), filmul nu şi-a pierdut totuşi virtuțile narative exemplare, concentrata atmosferă dramatică, incisivul sens critic.

FERNANDEL (Fernand Contandin). Actor francez (Marsilia, 8.V.1903; Paris, 27.II.1971). Debut — 1921 (music-hall şi café concert). După 1928 revistă şi operetă. Din 1930 — aproape 150 de filme. Una din cele mai populare vedete comice ale ecranului francez.

FLM: 1930 — *Le blanc et le noir* (Alb şi negru, R. Florey, M. Allégret); 1932 — *Les gaités de l'escadron* (Nebuniile escadronului, M. Tourneur); 1934 — *Angèle* (M. Pagnol); 1936 — *Le roi du sport* (Regele sportului, P. Colombier); *François I-er* (F. întîiul, Christian-Jaque); 1937 — *Un carnet de bal* (J. Duvivier); 1938 — *Tricoche et Cacolet* (Detectivul doamnei, P. Colombier); 1940 — *La fille du puisatier* (Patricia, M. Pagnol); 1942 — *Simplet* (Puşlamaua sentimentală / Hoinarul îndrăgostit, Fernandel); 1943 — *Adrien* (Fernandel); 1946 — *Petrus* (M. Allégret); 1950 — *Boniface somnambule* (B. somnambulul, M. Labro); 1951 — *L'auberge rouge* (Hanul roşu, Cl. Autant-Lara); *Adhémar ou le jouet de la fatalité* (A. sau jucăria fatalității, Fernandel); *Le petit monde de Don Camillo* (Mica lume a lui D. C., J. Duvivier); 1952 — *Le boulanger de Valorgue* (Brutarul din V., H. Verneuil); 1953 — *L'ennemi public n° 1* (Inamicul public nr. 1, H. Verneuil); 1954 — *Le mouton à cinq pattes* (Oaia cu cinci picioare, H. Verneuil); *Ali Baba* (A. B. şi cei 40 de hoți, J. Becker); 1955 — *Don Juan* (J. Berry); 1958 — *La loi c'est la loi* (Legea e lege, Christian-Jaque); 1959 — *Le confident de ces dames* (Confidentul doamnelor, J. Boyer); *La vache et le prisonnier* (Vaca şi prizonierul, H. Verneuil); 1960 — *Le Caïd* (Caidul, B. Borderie); 1962 — *Le diable et les dix commandements*, fs. (Diavolul şi cele zece porunci, J. Duvivier); 1964 — *Relaxe toi, chèrie* (Relaxează-te, dragă, J. Boyer); 1967 — *L'age ingrate* (Vîrsta ingrată, G. Grangier); 1969 — *Heureux qui comme Ulysse* (Fericit precum U., H. Colpi).

FERNANDEZ, Emilio. Regizor mexican (Hondo-Coahuila, 26. III.1904). Actor. 1941 — debut regizoral. Marele premiu, Cannes, 1946 *(Maria Candelaria)*; premiu, Veneția, 1947 *(Perla)*; medalie, Veneția, 1948 *(Maclovia)*; premiu, Cannes, 1953 *(Plasa)*.

FLM: 1941 — *La isla de la passion* (Insula patimii); 1942 — *Soy puro Mexicano* (Sînt

un mexican sadea); 1943 — *Flor silvestre* (Floarea sălbatică); *Maria Candelaria;* 1944 — *Las abandonadas* (Părăsitele); 1945 — *Pepita Jimenez;* 1946 — *Enamorada* (Îndrăgostita); *La perla* (Perla); 1947 — *Rio Escondido;* 1948 — *Maclovia;* 1949 — *Pueblerina* (Fata mexicană); *La Malquerida* (Antipatica); 1950 — *The Torch* (Torța); 1952 — *Tu y el mar* (Tu și marea); 1953 — *La red* (Plasa); 1954 — *El rapto* (Răpirea); 1956 — *La pasionaria;* 1958 — *Un cita de amor* (O întîlnire de dragoste); 1962 — *Pueblito* (Sătucul).

FERRER, Mel (Melchior F.). Actor și regizor american (New Jersey-Elberon, 25.VIII.1917). Studii la Universitatea din Princeton. Debutează pe Broadway ca balerin. Emisiuni radiofonice (producător și regizor). La Hollywood — director de dialog, regizor (după 1945), asistent producător. 1949 — prima apariție pe ecran ca actor.

FLM: Actor: 1949 — *Lost Boundaries* (Grănicerii pierduți, A. L. Werker); *Born to Be Bad* (Născut pentru a fi rău, N. Ray); 1951 — *The Brave Bulls* (Taurii curajoși, R. Rossen); 1952 — *Rancho Notorious* (F. Lang); *Scaramouche* (G. Sidney); 1953 — *Lily* (Ch. Walters); 1954 — *Knights of the Round Table* (Cavalerii Mesei Rotunde, R. Thorpe); *Saadia* (A. Lewin); 1956 — *Elena et les hommes* (E. și bărbații, J. Renoir); *War and Peace* (Război și pace, K. Vidor) *Proibito* (Interzis, M. Monicelli); 1957 — *The Sun Also Rises* (Soarele răsare, H. King); 1958 — *The Nun's Story* (Povestea unei călugărițe, F. Zinnemann); *Fräulein* (H. Koster); 1960 — *Et mourir de plaisir* (Să mori de plăcere, R. Vadim); 1962 — *The Longest Day* (Ziua cea mai lungă, K. Annakin, A. Marton, B. Wicki); 1964 — *The Fall of the Roman Empire* (Căderea Imperiului Roman, A. Mann); 1967 — *El Greco* (L. Salce) Regizor: 1945 — *The Girl of the Limberlost* (Fata din L., mm); 1950 — *Vendetta* (Răzbunarea); *The Secret Fury* (Furia secretă); 1966 — *Every Day Is a Holiday* (Fiecare zi e o sărbătoare).

festival (cinematografic): manifestare cu caracter periodic, destinată prezentării publice a celor mai bune filme produse într-o țară *(f. național)*, sau în mai multe țări *(f. internațional)*, incluzînd genuri cinematografice diferite sau un singur gen *(f. specializat)*. *F. — competitiv* (acordă premii) sau *necompetitiv* — urmărește deopotrivă scopuri culturale și comerciale, constituind locul de confruntare între realizatorii filmului și opinia de specialitate, în condițiile unui examen comparativ al întregii producții cinematografice la un moment dat și, totodată, loc de prospectare și importante tranzacții privind achiziția și difuzarea internațională a filmelor. Organizarea acestor manifestări este reglementată de către Federația internațională a Asociațiilor producătorilor de filme. Principalele *f.* internaționale (cu indicarea anului inaugural): Veneția (1932), Cannes (1946), Locarno (1946), Karlovy Vary (1946, pînă în 1949 — la Marianske-Lazne), Berlin (1951), San Sebastian (1954),

Scanned with OKEN Scanner

Moscova (1959). F. specializate mai importante: scurt-metraje — Veneția, Tours, Oberhausen, Mannheim, Leipzig, Cork, Cracovia, Bergamo, Trieste, Knokke le Zoute, Annecy, Mamaia, Zagreb (ultimele trei specializate pentru animație); filme TV — Cannes, Berlin, Londra, Monte-Carlo.

FEUILLADE, Louis. Regizor francez (Lunel-Hérault, 19.II.1874; Nisa, 26.II.1925). Debutează ca scenarist la « Pathé » și apoi la « Gaumont ». Director artistic la « Gaumont » și unul dintre principalii realizatori în perioada 1913—1920. Depășind concepțiile filmului « de artă », teatralitatea și staticul acestuia, *F.* formează actori pentru cinema, dă subiectelor simplitatea și farmecul relatării jurnaliere, aduce pe ecran peisajul citadin obișnuit. În creațiile sale, foarte populare în epocă — atît cele comice cît și cele polițiste, primele seriale, melodrame sau filme de aventuri — notația naturalistă se îmbină cu fantezia invenției dezlănțuite, într-o sinteză mult apreciată de un Apollinaire, Breton sau Aragon. Programul său: « A crea atmosfera care trebuie, a da notă exactă, a obține efect maxim fără a pierde simplitatea care dă semnificație și precizie operei ».

FLM: 1906 — *C'est papa qui prend la purge* (Tata ia purgativul); 1911 — *Les vipères* (Viperele); 1912 — *Le proscrit* (Proscrisul); 1913 — *Erreur tragique* (Eroare tragică); 1914 — *Fantômas;* 1915 — *Les vampires* (Vampirii); 1916 — *Judex;* 1918 — *La nouvelle mission de Judex* (Noua misiune a lui J.); 1919 — *Tih Minh; L'homme sans visage* (Omul fără chip); 1920 — *Les deux gamines* (Cele două puștoaice); 1921 — *L'orpheline* (Orfana); *Parisette;* 1922 — *Le fils du flibustier* (Fiul corsarului); 1923 — *Le gamin de Paris* (Puștiul din P.); 1924 — *L'orphelin de Paris* (Orfanul din P.); 1925 — *Le stigmate* (Cicatricea, terminat de Maurice Champreux).

FEUILLÈRE, Edwige (E. Caroline Cunati). Actriță franceză (Vesaoul-Haute Saône, 29.X.1917). Urmează Conservatorul din Paris, apoi este angajată la Comedia Franceză. 1931 — debutează în film.

FLM: 1931 — *Mam'zelle Nitouche* (M. Allégret); 1932 — *Topaze* (L. Gasnier); 1933 — *Les aventures du Roi Pausole* (Aventurile regelui P., A. Granowsky); 1935 — *Golgotha* (J. Duvivier); *Amore* (Dragoste, C. L. Bragaglia); *Lucrèce Borgia* (A. Gance); 1936 — *Mister Flow* (Un proces senzațional, R. Siodmak); *Marthe Richard au service de la France* (În serviciul Franței, R. Bernard); 1937 — *Feu* (Foc, J. de Baroncelli); 1939 — *Sans lendemain* (Fără speranță, M. Ophüls); 1940 — *De Mayerling à Sarajevo* (De la M. la S., M. Ophüls); 1941 — *L'honorable Catherine* (Onorabila C., M. L'Herbier); 1942 — *Mademoiselle Bonaparte* (M. Tourneur); 1945 — *La part de l'ombre* (Înseninare, J. Delannoy); *Tant que je vivrai* (Ultima noapte, J. de Baroncelli); 1946 — *L'Idiot* (Idiotul, G. Lampin); 1947 — *L'aigle à deux têtes* (Vulturul cu două capete, J. Coc-

Scanned with OKEN Scanner

teau); 1950 — *Olivia* (J. Audry); 1953 — *Le blé en herbe* (Grîu necopt, Cl. Autant-Lara); 1954 — *Les fruits de l'été* (Fructele verii, R. Bernard); 1958 — *En cas de malheur* (În caz de nenorocire, Cl. Autant-Lara); 1961 — *Le crime ne paie pas* (Crima nu se plătește, G. Oury); 1963 — *Aimez-vous les femmes* (Vă plac femeile, J. Léon); 1964 — *La bonne occase* (Bunul orizont, M. Drach); 1968 — *Scusi, facciamo l'amore?* (Iertați-mă, ne iubim?, V. Caprioli); 1969 — *Tous les coups sont bons pour OSS 117* (Toate loviturile sînt bune pentruO SS 117, P. Kalfon); 1970 — *Because I Love* (Pentru că iubesc, R. Bassi); *Claire de terre* (Clar de pămînt, G. Gilles).

FEYDER, Jacques (J. Frédériks). Regizor francez (Ixelles, Belgia, 21.VII.1888; Geneva, 25. V.1948). Actor de teatru; 1916 — regizor și scenarist de film; 1921 — primul său film important: *Atlantida*. Cinci ani la Hollywood. Întors în Europa realizează filme sonore în Franța (protagonistă — soția sa, Françoise Rosay), Anglia, Germania, Elveția. Capodopera creației sale: *Chermeza eroică*, comedie galantă, cu valori plastice inspirate din pictura marilor maeștri flamanzi. Figură marcantă a cinematografului francez dintre cele două războaie. Premiu, Veneția, 1936 *(Chermeza eroică)*.

FLM: 1916 — *Têtes de femmes* (Capete de femei); *Le pied qui etreint* (Piciorul care sugrumă); 1919 — *Faute d'ortographe* (Greșeală de ortografie); 1921 — *L'Atlantide;* 1922 — *Crainquebille;* 1923 — *Visages d'enfants* (Chipuri de copii); 1924 — *L'image* (Imaginea); 1926 — *Carmen;* 1928 — *Thérèse Raquin; Les nouveaux messieurs* (Boierii noi); 1930 — *The Kiss* (Sărutul); 1931 — *The Son of India* (Fiul Indiei); *Daybreak* (O noapte te-am iubit); 1932 — *Anna Christie* (col. Cl. Brown); 1934 — *Le grand jeu* (Jocul cu moartea); 1935 — *Pension Mimosas* (Pensiunea M.); *La kermesse héroique* (Chermeza eroică / Nevestele șirete); 1936 — *Knight Without Armour* (Cavalerul fără zale / Contesa Alexandra); 1938 — *Fahrendes Volk / Gens de voyage* (Oamenii din timpul călătoriei); 1939 — *La loi du Nord* (Legea nordului); 1943 — *Une femme disparait* (Femeia cu patru fete).

ficțiune: metodă a creației cinematografice (metodă « artistică ») presupunînd: prezentarea unei povestiri imaginate despre gîndurile și acțiunile unor oameni-*personaje;* crearea unui timp și spațiu — altele decît cele din viața reală — folosind pentru aceasta, cu precădere, un material realizat special pentru a servi operei cinematografice. Se subsumează acestei metode filmele cu subiect, personaje și interpreți (așa-zisele filme «artistice»); unele filme de animație; filmele care reproduc alte opere « de ficțiune » preexistente (toate tipurile de « film-spectacol »); filmele care intenționează crearea unei realități artistice specifice (de la poemul cinematografic la filmul abstract), indiferent dacă materia cu care se constituie imaginea este preluată din realitate sau creată

Scanned with OKEN Scanner

ad-hoc; unele tipuri de filme publicitare. În timp ce pentru celelalte arte ficțiunea este obligatorie, pentru cinematograf există și posibilitatea « *non-ficțiunii* » (metoda documentară).

FIELDS, W.C. (William Claude Dukinfiled). Actor american (Philadelphia, 29.I.1879; Pasadena-California, 25.XII.1946). Music-hall și circ. 1915: debutează cu scurte producții comice; se afirmă deplin abia după 1924, înscriindu-se în tradiția marilor comici ai ecranului (Max Linder, B. Keaton, H. Langdon și frații Marx).
FLM: 1915 — *Pool Sharks* (Miza pungașilor, sm.); 1924 — *Janice Meredith* (E. Mason Hooper); 1925 — *Sally of the Sawdust* (S. din arenă, D. W. Griffith); 1927 — *The Potters* (Olarii, F. Newmeyer); 1928 — *Tillie's Punctured Romance* (Romanul croitoresei T., Ed. Sutherland); 1931 — *Her Majesty Love* (Majestatea sa dragostea, W. Dieterle); 1932 — *Million Dollars Legs* (Picioare de un milion de dolari, E. Cline); 1933 — *Tillie and Gus* (F. Martin); *Alice in the Wonderland* (A. în țara minunilor, N.Z. McLeod); 1934 — *Six of a Kin* (Șase dintr-un neam, L. McCarey); *David Copperfield* (G. Cukor); 1936 — *Poppy* (Macul, Ed. Sutherland); 1939 — *You Can't Cheat an Honest Man* (Nu poți înșela un om cinstit, G. Marshall); 1940 — *My Little Chickadee* (Micuțul meu Ch., E. Cline); 1944 — *Follow the Boys* (Vino cu băieții, Ed. Sutherland); *Sensation of 1945* (Senzațiile anului 1945, A. Stone).

FIGUEROA, Gabriel. Operator mexican (Mexico, 1907). Influențat de plastica monumentală mexicană (în special de frescele lui D. Rivera și A. Siqueiros), cît și de experiența cinematografică a lui Eisenstein și Tissé. Unul din marii maeștri ai ecranului. Premii: Cannes, 1946 *(Maria Candelaria)*; Veneția, 1947 *(Perla)*; Marianske-Lazne, 1948 *(Rio Escondido)*; Veneția, 1949 *(Antipatica)*.
FLM: 1936 — *Alla en el Rancho Grande* (Să mergem în R.G., Fuentes); 1939 — *Noche de los Mayes* (Noaptea Mayașilor, Urrueta); 1943 — *Flor silvestre* (Floarea sălbatică, E. Fernandez); *Maria Candelaria* (E. Fernandez); 1944 — *Las abandonadas* (Părăsitele, E. Fernandez); 1946 — *Enamorada* (Îndrăgostita, E. Fernandez); *La perla* (Perla, E. Fernandez); 1947 — *Rio Escondido* (E. Fernandez); 1948 — *Maclovia* (E. Fernandez); 1949 — *La Malquerida* (Antipatica, E. Fernandez); 1950 — *Los Olvidados* (Uitații, L. Buñuel); 1952 — *El* (L. Buñuel); 1955 — *La rosa blanca* (Trandafirul alb, E. Fernandez); 1958 — *Nazarin* (L. Buñuel); 1959 — *La fièvre monte à El Pao* (Febra crește la E. P., L. Buñuel); *The Young One* (Fecioara, L. Buñuel); 1962 — *El angel exterminador* (Îngerul exterminator, L. Buñuel); 1964 — *The Night of the Iguana* (Noaptea Iguanei, J. Huston); 1965 — *Simon del desierto* (S. din deșert, L. Buñuel).

figurant: interpretul unor personaje anonime (oameni din mulțime, pietoni etc).

figurație specială: interpreți ai unor personaje anonime și colec-

tive, de profesiune sau categorie socială distinctă (ofițeri, aristocrați, personal de serviciu etc).

filmologie: știință care are ca obiect studiul multilateral al fenomenului cinematografic; reunește discipline speciale care studiază, din diverse puncte de vedere, aspectele existenței și devenirii acestuia (istoria, estetica, critica, psihologia, sociologia, economia cinematografului). Într-o accepție restrînsă, dar cu o circulație destul de largă, *f.* este doar acea ramură a științei filmului și totodată a sociologiei și psihologiei care studiază influența cinematografului asupra individului și societății, baza sa psihologică și consecințele sale sociale (ilustrată îndeosebi de studiile școlii franceze de *f.*: G. Cohen-Séat, E. Morrin, H. Wallon, J. Mitry).

film pe două benzi: etapa intermediară la realizarea filmului în perioada de *montaj-sonorizare*. După montajul imaginii, *post-sincron*-ul de dialog și montajul dialogului — filmul se vizionează pe două benzi: *banda de imagine* și *banda de dialog* (fără reglaj de volum și de tonalitate).

film pe patru benzi: etapa intermediară de realizare a filmului în perioada de *montaj-sonorizare*. Constituie de fapt încheierea montajului; *imaginea*, *dialogul*, *zgomotele* sincrone și *muzica* sînt montate în sincron, filmul fiind pregătit pentru *mixaj*. Termenul este convențional deoarece numai zgomotele pot ocupa singure mai multe benzi.

filmare accelerată: v. viteză de **filmare.**

filmare inversă: procedeu de *filmare combinată* constînd în inversarea ordinii cronologice a tuturor evenimentelor din acțiune. Efectul poate fi realizat pe următoarele căi: 1) direct din filmare, folosind un aparat de luat vederi care permite inversarea sensului de mișcare a peliculei; 2) direct din filmare, cu un aparat obișnuit, răsturnat cu capul în jos (în acest caz însă se inversează și raportul stînga-dreapta și imaginea pare a fi filmată în oglindă); 3) în laborator, folosind metoda *copierii optice*, cu deplasarea în sens invers a duppozitivului developat și a peliculei virgine pe care se obține *dup-negativul* (v. *contratipare*). *F.i.* se folosește în special la obținerea unor efecte comice, dar poate fi utilă și pentru realizarea unor imagini reale, a căror filmare în mod obișnuit ar fi dificilă sau periculoasă (ciocnirea a două vehicule, sărituri pînă la o înălțime de 2—3 m, ridicarea unui om deasupra capului etc); în asemenea cazuri mișcările sînt efectuate în sensul invers, mai lesnicios de realizat, iar filmarea este de asemenea inversă.

Scanned with OKEN Scanner

filmare încetinită: v. **viteza de filmare.**

filmări combinate: procedeele cinematografice bazate pe folosirea unor aparate de filmat și procese de prelucrare speciale. Procedeele de *f.c.* se folosesc în următoarele scopuri: a) realizarea unor imagini sau mișcări denaturate sau inexistente în realitate (dedublări de personaje, oameni-liliputani sau giganți, apariția sau dispariția momentană a unor personaje sau obiecte, inversarea sensului de cădere sau curgere etc); b) realizarea unor imagini normale, obișnuite, care în cazul unei filmări «clasice» ar pune în pericol actorii (lupta pe acoperișul unui tren în mișcare, ciocniri de vehicule, căderi de la înălțime etc), sau ar fi extrem de costisitoare (incendii, aspecte dintr-un oraș distrus de bombardament); c) scene avînd ca fundal monumente caracteristice dintr-un oraș din străinătate sau un peisaj exotic etc. Procedeele de *f.c.* sînt foarte numeroase. Cele mai importante: 1) Procedeele elementare — *înlănțuirea*, *fondu-ul de închidere* și *de deschidere*, *stop cadru*, *filmarea inversă*, filmarea la viteză nestandard (v. *viteza de filmare*). 2) Suprapunerea în perspectivă, ce constă în așezarea în apropierea aparatului de filmat, a unei machete, picturi, fotografii etc, într-o poziție și la o distanță astfel alese încît elementul de completare să pară a fi plasat în planul acțiunii principale. Se folosește pentru completarea dimensiunilor decorurilor și introducerea unor elemente scenografice inexistente, sau pentru eliminarea unor elemente din decorul natural (anacronice sau necorespunzătoare geografiei locului etc.), pentru crearea unor personaje gigantice (în acest caz, în primul plan este așezat însuși interpretul). 3) Desenul și macheta de completare, bazată pe folosirea cașeului și contracașeului (măști și contramăști), se utilizează în aceleași scopuri ca și suprapunerea în perspectivă, avînd avantajele următoare: simplificarea filmării de bază (cu actori) și posibilitatea de a lucra cu diafragma deschisă. 4) Retroproiecția, bazată pe folosirea unui ecran translucid așezat în loc de fundal, pe care un aparat de proiecție situat în spate proiectează imaginea filmată (sau fotografiată) în prealabil. În ultimul timp s-a răspîndit foarte mult frontproiecția; fundalul este proiectat exact din direcția de filmare, pe un ecran special, la o intensitate insuficientă pentru a se « materializa » pe elementele din prim-plan (cămăși, albe, fețe de masă etc); ambele se folosesc cu osebire la realizarea filmărilor cu fundal în mișcare (interioare de vehicule cu fereastră; prim-planuri de călăreți etc). 5) Filmarea cu oglinzi permite dedublarea personajelor, eliminarea sau in-

Scanned with OKEN Scanner

troducerea unor elemente de decor etc. 6) *Masca mobilă* — constituie cel mai complicat procedeu de filmare combinată, asigurînd în schimb realizarea celor mai dificile efecte de trucaj. Alte procedee: proiecția cu imagine aeriană; filmarea prin oglinzi semitransparente, local demetalizate sau strîmbe; *animația.* realizarea unor fundaluri fotografice gigantice; copierea cu fotograme omise sau repetate; negativarea parțială a imaginii etc. completează arsenalul extrem de bogat al metodelor de *f.c.*

filmfonograf: v. mixaj.

filtru: mediu transparent care modifică intensitatea și culoarea fasciculului de lumină fără a-i influența caracteristicile geometrice. Poate fi aplicat în fața obiectivului, pentru a modifica culoarea întregului subiect, fie în fața sursei de lumină, în scopul de a modifica culoarea în mod selectiv, numai pentru anumite detalii ale subiectului sau pentru anumite unghiuri de filmare și de iluminare. La filmele în culori acțiunea *f.* este directă, modificările culorilor din subiect sînt percepute ca atare. La filmul alb-negru *f.* modifică raportul de strălucire dintre obiectele de culori diferite; culorile de aceeași cromacitate cu *f.* folosit devin mai luminoase, cele de culoare complementară se închid (v. fig. 12). La filmările pe platou *f.* se folosesc rar și numai la filmele în culori. În schimb la filmările exterioare, unde atît sursa de lumină — soarele — cît și decorul sînt impuse, *f.* sînt indispensabile la îmbunătățirea calității tehnice și îmbogățirea expresivității artistice a imaginii. Se mai pot folosi și *f. neutre* (pentru reducerea iluminării fără modificarea diafragmei, deci a *profunzimii*), *f. polarizante* (pentru eliminarea unor

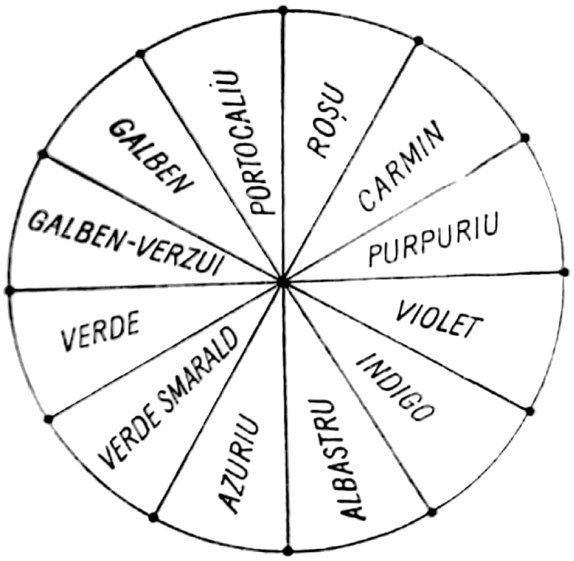

Fig. 12. Diagrama culorilor cu 12 nuanțe.

străluciri supărătoare de pe suprafețe de apă, pereți de sticlă, obiecte lustruite etc); *negre* (pentru folosirea exclusivă a luminii *infraroșii* invizibilă pentru ochi, dar activă pentru anumite sorturi de peliculă) etc. *Etalonarea*, respectiv *copierea* filmelor color se bazează pe folosirea filtrelor colorate și neutre.

FINNEY, Albert. Actor englez (Salford-Lamashire, 9.V.1936). Urmează cursuri la « Royal Academy of Dramatic Art ». Debutează pe scenă în 1956 (joacă în trupa lui Ch. Laughton, la « Cambridge Theatre» și «Royal Court Theatre») și pe ecran în 1960. Cupa « Volpi », Veneția, 1963 (*Tom Jones*).

FLM: 1960 — *The Entertainer* (Cabotinul, T. Richardson); *Saturday Night, Sunday Morning* (Sîmbătă seara, duminică dimineața, K. Reisz); 1963 — *Tom Jones* (T. Richardson); 1965 — *Night Must Fall* (Se lasă noaptea, K. Reisz); 1967 — *Two for the Road* (Călătorie în doi, S. Donen); 1968 — *Charlie Bubbles* (A. Finney); 1971 — *Gumshoe* (Detectivul, St. Frears).

FINTEȘTEANU, Ion. Actor român (București, 18.III.1899). Absolvent al Conservatorului de artă din București. Profesor de actorie la I.A.T.C. Teatru și T.V.

FLM: 1923 — *Țigăncușa de la iatac* (A. Halm); 1925 — *Datorie și sacrificiu* (I. Șahighian); *Năbădăile Cleopatrei* (I. Șahighian); 1950 — *Bulevardul Fluieră « Vîntu »* (J. Mihail, sm); 1953 — *O scrisoare pierdută* (S. Alexandrescu, V. Iliu); 1955 — *Afacerea Protar* (H. Boroș); 1957 — *Citadela sfărîmată* (M. Maurette); 1961 — *Celebrul 702* (M. Iacob); 1964 — *Titanic Vals* (P. Călinescu); 1965 — *Haiducii* (D. Cocea); *Runda 6* (V. Popescu-Doreanu); 1971 — *Serata* (M. Urșianu); *B. D. la munte și la mare* (M. Drăgan).

FISCHINGER, Oskar. Regizor german (1902). Împreună cu V. Eggeling și W. Ruttmann a experimentat în anii dintre cele două războaie formula unui cinematograf « pur » (mișcare de linii și forme). După 1936— activează în S.U.A.

FLM: 1926 — *Studien 1—9* (Studii 1—9, a); 1927—1933 — *Komposition in Blau* (Compoziție în albastru, a); *Rapsodie* (Rapsodia, a); 1933—1938 — *Allegretto; Optical Poem* (Poem optic, a); *Rapsodie in Blue* (Rapsodie albastră, a); *An American March* (Un marș american, a); 1940 — *Toccata e fuga di Bach.*

FITZMAURICE, George. Regizor american (Paris, Franța, 13.II.1885; Hollywood, 14. VI. 1940). Inițial scenograf de teatru, se consacră cinematografului din 1915. Realizează filme de succes comercial cu Pola Negri, R. Valentino, Greta Garbo, R. Colman, R. Navarro, Vilma Banky.

FLM: 1916—1917 — *Patria;* 1917 — *Arms and the Woman* (Armele și femeia); 1920 — *The Right to Love* (Dreptul la dragoste); 1922 — *The Man From Home* (Bărbatul de casă); 1923 — *The Eternal City* (Orașul etern); 1925 — *A Thief in Paradise* (Un hoț în paradis); 1926 — *The Son of the Sheik* (Fiul șeicului); 1928 — *Love Mart* (Tîrgul dragostei); 1929 — *Man and the Moment* (Nunta albă); 1930 — *Raffles* (Gentleman și bandit); 1931 — *The Devil to Pay* (Diavolul plătește); 1932 — *Mata Hari; As You Desire Me* (Așa cum mă dorești); 1934 — *All Men Are Enemies* (Toți oamenii sînt dușmani); 1937 — *The Emperor's Candlesticks* (Viena-Petrograd); 1938 — *Arsène Lupin Returns* (Aventurile lui A. L.); 1940 —

Scanned with OKEN Scanner

Adventure in Diamonds (Diamantele sînt periculoase).

FLAHERTY, Robert J. Regizor american (Iron Mountain-Michigan, 16.II.1884; New York, 23.VII.1951). Realizează ca amator filmări documentare cu prilejul unor expediții în regiunile arctice (1913). 1922: turnează (la comanda unei firme de blănărie) *Nanuk*, un documentar dedicat vieții eschimoșilor, ce-i aduce celebritatea mondială. 1934 — este invitat de J. Grierson să lucreze în Anglia. 1942 — revine în S.U.A. Unul din cei mai de seamă documentariști. Operele sale — imagini ale unei umanități primare, surprinse în momente de mare puritate și frumusețe — au devenit modele clasice ale genului. Premiul I, Veneția, 1934 *(Omul din Aran)*; premiu, Veneția, 1937 *(Elefantul și copilul)*; premiu, Veneția, 1948 *(Poveste din Louisiana)*.

FLM: 1918 — *Eskimo;* 1922 — *Nanook of the North* (Nanuk); 1925 — *The 24 Dollar Island* (Douăzeci și patru de dolari islandezi); *Story of a Potter* (Povestea unui olar); 1926 — *Moana of the South Seas* (M. din mările sudului); 1927 — *White Shadows of the South Seas* (Umbre albe, terminat de W. S. Van Dyke); 1931 — *Tabu*, col. F. W. Murnau; 1932 — *Industrial Britain* (Anglia industrială, col. J. Grierson); 1934 — *The Man of Aran* (Omul din A.); 1937 — *Elephant Boy* (Elefantul și copilul, col. Z. Korda); 1942 — *The Land* (Pămîntul); 1947 — *Louisiana Story* (Poveste din L.).

flash-back: v. **insert.**

flou: efect vizual constînd din suprapunerea unei imagini difuze peste una clară. *F.* se obține cu ajutorul unor filtre speciale de tip Duto (inventatori Dulovits și Toth), o placă de sticlă incoloră pe a cărei suprafață se află inele concentrice difuzate. În funcție de numărul de inele (respectiv de raportul dintre suprafața difuzată și cea netedă), efectul de *f.* se amplifică.

FLYNN, Errol. Actor american (Hobart, Australia, 20.VI.1909; Hollywood, 14.X.1959). Gazetar, boxer, pescuitor de perle, căutător de aur etc. În 1931, la Londra, debut teatral. Din 1934 se stabilește la Hollywood. Considerat succesorul lui Douglas Fairbanks. Filme de aventuri. Una din marile vedete care au ilustrat epoca de aur a Hollywoodului.

FLM: 1934 — *In the Wake of the Bounty* (De veghe pe B., Ch. Chauvel); 1935 — *Murder at Monte-Carlo* (Crimă la M. C., R. Ince); *Captain Blood* (Căpitanul B., M. Curtiz); 1936 — *The Charge of the Light Brigade* (Misiunea Brigăzii 41, M. Curtiz); 1937 — *The Perfect Specimen* (Cum se cuceresc bărbații, M. Curtiz); 1938 — *The Adventures of Robin Hood* (Aventurile lui R. H., M. Curtiz, W. Keighley); *Four's a Crowd* (Capriciile destinului, M. Curtiz); 1939 — *Dodge City* (Orașul blestemaților, M. Curtiz); *The Private Lives of Elizabeth and Essex* (El. și Ess., M. Curtiz); 1940 — *Virginia City* (Cavalcada eroică, M. Curtiz); 1942 —

Gentleman Jim (R. Walsh); 1946 — *Never Say Goodbay* (Nu-mi spune niciodată la revedere, J. V. Kern); 1950 — *Kim* (V. Saville); 1952 — *Il maestro di Don Giovanni* (Profesorul lui Don Juan, V. Vassarotti); 1953 — *Le avventure di Guglielmo Tell* (Aventurile lui Wilhelm T., J. Cardiff); 1954 — *The Dark Avenger* (Răzbunătorul negru, H. Levin); 1957 — *The Sun Also Rises* (Soarele răsare din nou, H. King); 1958 — *The Roots of Heaven* (Rădăcinile cerului, J. Huston).

FONDA, Henry. Actor american (Grand Island-Nebraska, 16.V.1905). Studii de ziaristică la Universitatea din Minnesota, apoi teatru cu George Cukor şi Elia Kazan. În cinematografie din 1935. Colaborare îndelungată şi de succes cu John Ford. Se situează între artiştii de frunte ai Hollywoodului.

FLM: 1935 — *The Farmer Takes a Wife* (Fermierul îşi ia o nevastă, V. Fleming); 1936 — *The Trail of the Lonesome Pine* (Poteca pinului singuratic, H. Hathaway); 1937 — *You Only Live Once* (Trăim numai odată, F. Lang); 1938 — *Jezebel* (Femeia diabolică, W. Wyler); 1939 — *Young Mister Lincoln* (Tînărul domn L., J. Ford); 1940 — *The Grapes of Wrath* (Fructele mîniei, J. Ford); 1943 — *The Ox-Bow Incident* (Incident la O.-B., W. Wellman); 1946 — *My Darling Clementine* (Draga mea C., J. Ford); 1947 — *The Long Night* (Lunga noapte, A. Litvak); 1956 — *War and Peace* (Război şi pace, K. Vidor); 1957 — *The Tin Star* (Steaua de tinichea, A. Mann); *Twelve Angry Men* (12 oameni furioşi, S. Lumet); 1959 — *Warlock* (E. Dmytryk); 1962 — *Spencer's Mountain* (Muntele lui S., D. Daves); 1965 — *The Best Man* (Omul cel mai bun, F. Schäffner); 1967 — *A Big Hand for the Little Lady* (O mînă mare pentru micuţa doamnă, F. Cook); 1968 — *The Boston Strangler* (Ucigaşul din B., R. Fleischer); *C'era una volta il west* (A fost odată în vest, S. Leone); 1969 — *There Was a Crooked Man* (A fost un escroc, J.L. Mankiewicz); 1970 — *The Cheyenne Social Club* (Clubul din Ch., G. Kelly); 1971 — *Sometimes a Great Notion* (Din cînd în cînd o idee mare, P. Newman); 1972 — *Le serpent* (Şarpele, H. Verneuil).

FONDA, Jane. Actriţă americană (New York, 21.XII.1937). A debutat pe ecran în 1959, devenind una din cele mai reputate vedete hollywoodiene ale generaţiei sale.

FLM: 1962 — *Walk on the Wild Side* (Pe drumul sălbatic, E. Dmytryk); *In the Cool of the Day* (În liniştea zilei, R. Stevens); 1963 — *Sunday in New York* (Duminică la N.Y., P. Tewksbury); 1964 — *La ronde* (Hora, R. Vadim); 1965 — *Catt Ballou*, (E. Silverstein); 1966 — *The Chase* (Urmărirea, A. Penn); *La curée* (Vînatul, R. Vadim); 1967 — *Barbarella* (R. Vadim); 1970 — *They Shoot Horses, don't they?* (Şi caii se împuşcă, nu-i aşa?, S. Pollack); 1971 — *Klute* (A.J. Pakula); 1972 — *Tout va bien* (Totul merge bine, J. L. Godard).

fondu: procedeu cinematografic frecvent întrebuinţat, constînd fie în întunecarea continuă a imaginii la sfîrşitul cadrului (*f.* de întunecare), fie în apariţia continuă a imaginii din întuneric (*f.* de deschidere). Se realizează, de obicei,

Scanned with OKEN Scanner

prin *contratipare* (pe o mașină de copiat avînd un mecanism care asigură deschiderea sau închiderea treptată a *obturatorului*, la un număr de fotograme reglabil), sau direct din filmare, cu ajutorul aparatelor de platou, prevăzute cu un mecanism de închidere treptată a obturatorului. Prin combinarea *f.* de închidere și de deschidere la două cadre consecutive se realizează *înlănțuirea* (anșeneul).

fonogramă: înregistrarea sincronă a sunetului realizat, direct pe pelicula cinematografică. *F. optică* este obținută prin proiectarea unui fascicul modulat pe suprafața peliculei virgine în timp ce aceasta se deplasează cu viteză constantă. La redare, *f. optică* este iluminată cu un fascicul de intensitate și lățime constantă, o fotocelulă captînd lumina modulată de fotogramă. *F. magnetică* se realizează cu ajutorul unor utilaje care funcțional nu se deosebesc de magnetofoanele obișnuite. *F. optică* se folosește la filmele de 35 mm, pentru ecran normal și lat, fără sunet stereofonic. *F. magnetică* se folosește la toate sistemele de *stereofonie* și la filmele pe peliculă îngustă (16 mm, și în special, 8 mm).

fonotecă: v. **înregistrarea sunetului.**

FORD, Aleksander. Regizor polonez (Lodz, 24.XI.1908). Film documentar din 1928. În timpul războiului inițiază un sector cinematografic în cadrul Armatei Populare, apoi fondează « Film Polski », al cărui director a fost între 1945—1957. Creator de talent, personalitate marcantă a cinematografului contemporan. Premii: Veneția,1948 *(Strada Hotarului)* și Cannes, 1954 *(Cei cinci din strada Barska)*.

FLM: 1929 — *Nad ranem* (Dimineața, sm); *Mascotte* (Mascota); 1932 — *Legion ulicy* (Legiunea străzii); 1934 — *Sabra;* 1943 — *Bitwa pod Lenino* (Bătălia pentru L., d); 1948 — *Ulica Graniczna* (Strada hotarului); 1952 — *Mlodosc Chopina* (Tinerețea lui Ch.); 1954 — *Piatka z ulicy Barskiej* (Cei cinci din strada Barska); 1957 — *Osmy Dzien tygodnia* (A opta zi a săptămînii); 1960 — *Krzyzacy Grunwald* (Cavalerii teutoni); 1964 — *Pierwszi dzien wolnosci* (Prima zi de libertate); 1966 — *Frauennot* (Emoții feminine); 1972— *The First Circle* (Cercul roșu).

FORD, John (Sean Aloysius O'Fearna). Regizor american (Portland, Anglia, 1.II.1895; Palm Springs-California, 31.VIII.1973). Termină colegiul din Portland și lucrează într-o fabrică din localitate. Debutează ca regizor în 1917 cu filmul *Prietenul lui Cheyenne* și în cîțiva ani își cîștigă o faimă internațională. 1924 — obține consacrarea de maestru al westernului cu *Calul de fier*. Distribuie în filmele sale pe cei mai mari actori ai epocii de la V. McLaglen și Maureen O'Hara pînă la J. Wayne și H. Fonda. A fost președintele Asociației regizorilor și tehnicienilor de film;

Scanned with OKEN Scanner

a făcut al II-lea război la serviciul cinematografic din Pacific. După 1945, împreună cu M. C. Cooper, fondează « Argosy Production », unde regizează și supervizează. Unul dintre cei mai străluciți cineaști din S.U.A. A turnat peste 130 de filme. Filmele western realizate de F. au devenit modele ale genului (ex. *Diligența)*, ridicîndu-se la nivelul unei adevărate epopei naționale americane. Patru premii « Oscar »: 1935 *(Denunțătorul)*, 1940 *(Fructele mîniei)*, 1941 *(Casa din vale)*, 1952 *(Omul liniștit)*; premiu, Veneția, 1948 *(Fugarul)*, « Leul de argint », Veneția, 1952 *(Omul liniștit)*.

FLM: 1917 — *Cheyenne's Pal* (Prietenul lui Ch.); *The Tornado* (Ciclonul); *The Secret* (Secretul); *The Scrapper* (Prostul afacerist); *The Soul Herder* (Sufletul lui H.); *Straight Shooting* (Vînătorul cinstit); *The Secret Man* (Omul tainic); *A Marked Man* (Un om marcat); *Bucking Broadway* (Fantele de pe B); 1918 — *The Phantom Riders* (Călăreții fantomă); *The Wold Women* (Femei sălbatice); *Thieres' Gold* (Aurul hoților); *The Scarlet Drop* (Picătura roșie); *Hell Bent* (Iadul subjugat); *A Woman's Fool* (Prostia femeii); *Three Mounted Men* (Trei călăreți); 1919 — *Roped* (Capturatul); *A Fight for Love* (Bătălie pentru dragoste); *The Fighting Brothers* (Frații curajoși); *By Indian Post / The Love Letter* (De la postul Indian / Scrisoare de dragoste); *Bare Fists* (Pumnii goi); *The Gun Packer* (Jocul puștilor); *Riders of Vengeance* (Călăreții răzbunării); *The Last Outlaw* (Ultimul nelegiuit); *The Outcasts of Poker Flat* (Surghiuniții din P.F.); *The Ace of the Sadle* (Asul în șa); *Rider of the Law* (Călărețul dreptății); *A Gun Fightin' Gentleman* (Gentlemanul pușcaș); *The Rustlers* (Hoții de cai); *Gun Law* (Legea puștii); *Marked Men* (Oameni stigmatizați); 1920 — *The Prince of Avenue A* (Prințul de pe strada A); *The Girl in number 29* (Fata de la nr. 29); *Hitchin's Posts* (Postul încurcăturilor); *Just Pals* (Camarazii dreptății); 1921 — The *Big Punch* (Marea putere); *The Freeze-out* (Gerul de afară); *The Wallop* (Strașnica lovitură); *Desperate Trails* (Urmărire disperată); *Action* (Acțiunea); *Sure Fire* (Focul sigur); *Jackie;* 1922 — *Little Miss Smiles* (Micuța domnișoară surîde); *Silvers Wings* (Aripile argintii, col. E. Carewe); *The Village Blacksmith* (Fierarul satului); *The Face on the Barroom Floor* (Povestea individului de la bar); 1923 — *Three Jumps Abead* (Trei salturi înainte); *Cameo Kirby Hoodman Blind* (Călăul orb); 1924 — *North Hudson Bay* (La nord de golful H); *The Iron Horse* (Calul de fier); *Hearts of Oak* (Inimile stejarului); 1925 — *Lightin'* (Fulgerul); *Kentucky Pride* (Mîndria omului din K.); *The Fighting Heart* (Inima curajoasă); *Thank You* (Îți mulțumesc); 1926 — *The Shamrock Handicap; The Blue Eagle* (Vulturul albastru); *Three Bad Men* (Trei oameni ticăloși); 1927 — *Upstream* (În contra curentului); 1928 — *Mother Machree* (Măicuță mult iubită); *For Sons* (Pentru fii); *Hangman's House* (Casa călăului); *Napoleon's Barber* (Bărbierul lui N.); *Riley the Cop* (R. polițistul); 1929 — *Strong Boy* (Băiatul puternic); *The Black Watch* (Ofițerul de gardă); *Salute* (Salut); 1930 — *Man without Women* (Submarinul 13); *Born Reckless* (Îndrăzneți înnăscuți); *Up the River* (Pe rîu în sus); 1931 — *Seas Beneath* (Spioana din

Gibraltar); *The Brat* (Piciul); *Arrowsmith* (Suprema jertfă); 1932 — *Air Mail* (Zburătorii sacrificaţi); *Flesh* (Vraja trupului); 1933 — *Pilgrimage* (Pelerinajul); *Doctor Bul*; 1934 — *The Lost Patrol* (Patrula morţii); *The World Moves On* (Lumea se mişcă); *Judge Priest* (Preotul judecător); 1935 — *The Whole Town's Talking* (Tot oraşul vorbeşte); *The Informer* (Denunţătorul); *Steamboat Round the Bend* (Vaporul ocoleşte cotiturile); 1936 — *The Prisoner of Shark Island* (Nu sînt vinovat / Prizonierul din insula rechinilor); *Mary of Scotland* (Maria Stuart); *Plough and the Stars* (Plugul şi stelele); 1937 — *Wee Willie Winkie* (India în flăcări); *Hurricane* (Uraganul); 1938 — *Four Men and a Prayer* (Patru bărbaţi şi un jurămînt); *Submarine Patrol* (Atac în Mediterana); 1939 — *Stagecoach* (Diligenţa); *Young Mister Lincoln* (Tînărul domn L.); *Drums Along the Mohawk* (Pericolul roşu); 1940 — *The Grapes of Wrath* (Fructele mîniei); *The Long Voyage Home* (Lungul drum spre casă); 1941 — *Tobacco Road* (Drumul tutunului); *How Green Was My Valley* (Casa din vale); 1942 — *The Battle of Midway* (Bătălia de la M., d); *Torpedo Squadron* (Escadrila de torpile, d); 1943 — *December Seventh* (Şapte decembrie, d); *We Sail at Midnight* (Plecăm la miezul nopţii); 1945 — *They Were Expendable* (Sacrificaţii); 1946 — *My Darling Clementine* (Draga mea C.); 1947 — *The Fugitive* (Fugarul); 1948 — *Fort Apache; Three Godfathers* (Trei naşi); 1949 — *She Wore a Yellow Ribbon* (Ea purta o panglică galbenă); 1950 — *When Willie Comes Marching Home* (Cînd W. mărşăluieşte înapoi spre casă); *Wagonmasters* (Stăpînul convoiului); *Rio Grande*; 1951 — *This Is Korea* (Aceasta e Coreea, d.); 1952 — *What Price Glory* (Cît preţuieşte gloria); *The Quiet Man* (Omul liniştit); 1953 — *The Sun Shines Bright* (Soarele străluceşte puternic); *Mogambo*; 1955 — *The Long Gray Line* (Lungul drum cenuşiu); *Mister Roberts* (col. M. Leroy); *Rookie of the Year* (Campionul anului, sm); 1956 — *The Searchers* (Căutătorii); 1957 — *The Wings of Eagles* (Aripile vulturilor); *The Rising of the Moon* (Răsăritul lunii); 1958 — *The Last Hurrah* (Ultimul ura); 1959 — *Gideon's Day* (Ziua lui G.); *Korea* (Coreea, d.); *The Horse Soldiers* (Cavaleria); 1960 — *Sergeant Rutledge* (Sergentul R.); *The Colter Craven Story* (Povestea lui C. C.); 1961 — *Two Rode Together* (Doi călăreţi împreună); 1962 — *Flashing Spikes* (Vîrfuri ascuţite); *The Man Who Shot Liberty Valence* (Omul care l-a ucis pe L.V.); 1963 — *Donovan's Reef* (Stîncile lui D.); *How the West Was Won* (Cum a fost cucerit vestul, col. H. Hathaway, G. Marshall); 1964 — *Cheyenne Autumn* (Toamna cheyenilor); 1965 — *Young Cassidy* (Tînărul C., col. J. Cardiff); 1966 — *Women 7* (7 femei).

FORMAN, Milos. Regizor cehoslovac (Časlav, 12.II.1932). Absolvent FAMU — clasa de dramaturgie. 1955: debutează ca scenarist şi asistent de regie. Lucrează la programele « Lanternei magice » şi debutează ca regizor de film în 1963. Marele premiu « Vela de aur » şi premiul criticii tinere, Locarno, 1964 *(Asul de pică)*; premiul CIDALC, Veneţia, 1965 şi Marele premiu « Globul de cristal », Paris, 1966 *(Dragostea unei blonde)*; Marele premiu special al juriului, Cannes, 1971 *(Taking off)*.

Scanned with OKEN Scanner

Fig. 13. Dimensiunile fotogramei la cele mai importante sisteme cinematografice (reproduceri la scări convenționale).

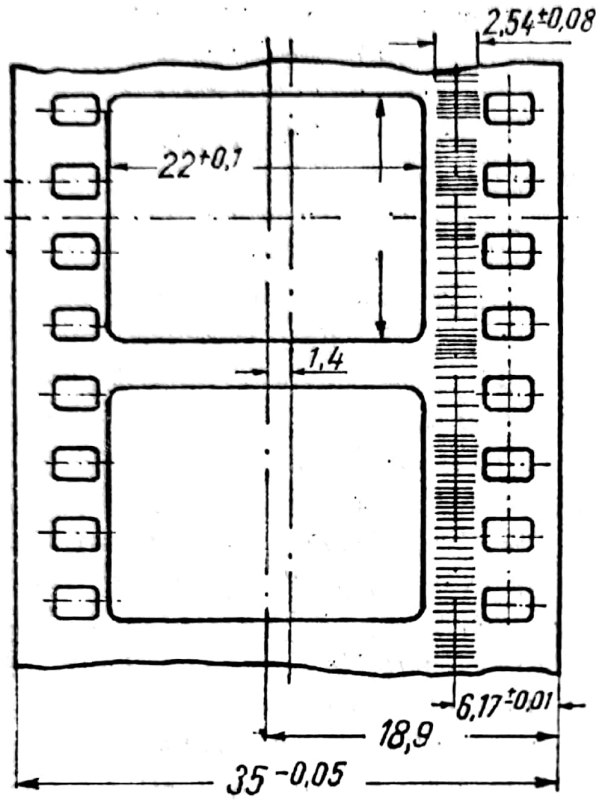

1. — 35 mm normal (la sistemul « cinemascop » înălțimea fotogramei este de 18 mm);

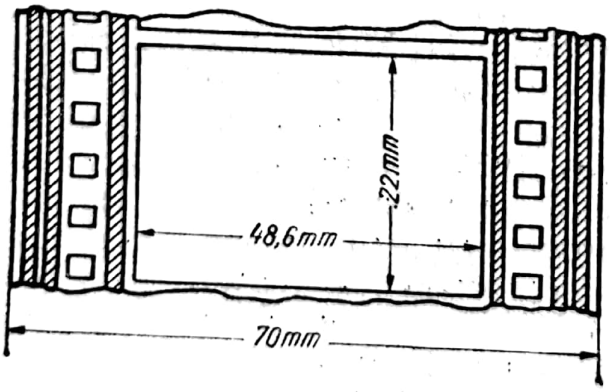

3. — « Todd-AO» 70mm;

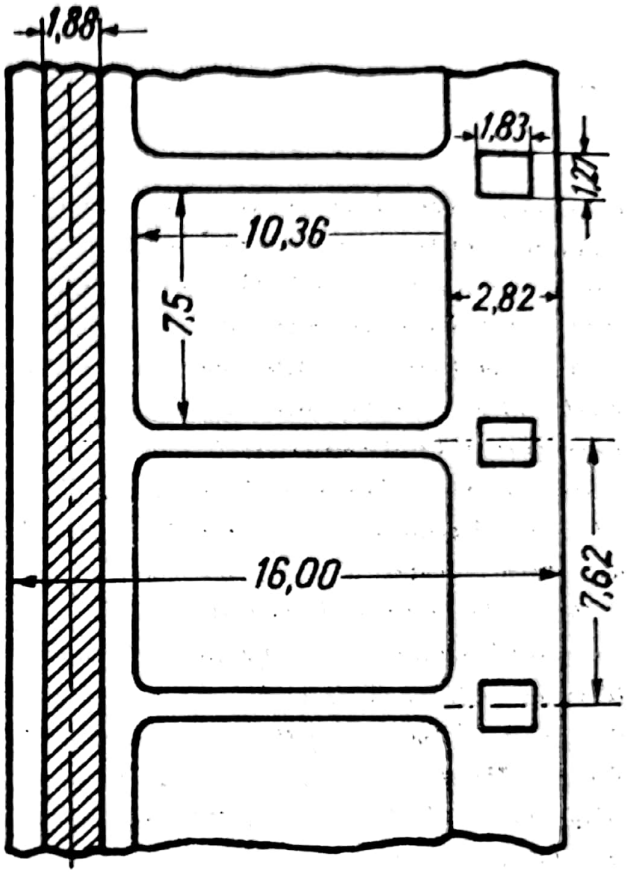

2. — 16 mm;

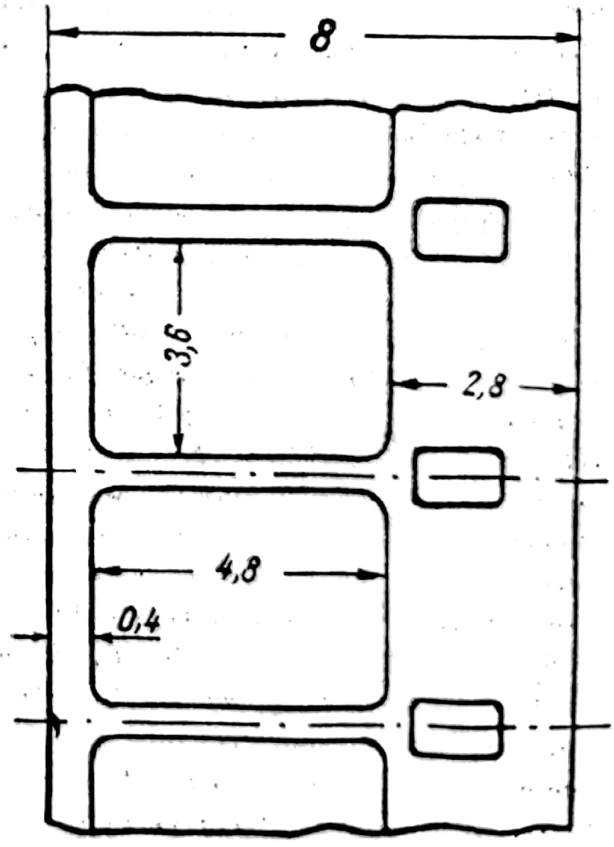

4. — 8 mm

FLM: 1963 — *Konkurs* (Concurs); *Černy Petr* (Asul de pică); 1965 — *Lásky jedné plavovlásky* (Dragostea unei blonde); 1967 — *Horí má panenko* (Balul pompierilor); 1970 — *Taking off.*

FORST, Willi. Actor și regizor austriac (Viena, 7.III.1904). Teatru. 1926: debutează în film ca actor. FLM: Actor: 1926 — *Café-electric* (G. *Uciki);* 1929 — *Atlantic* (E. A. Dupont); 1930 — *Ein Tango für dich* (Un tango pentru tine, G. von Bolvary); 1931 — *Die lustigen Weiber von Wien* (Femeile vesele din Viena, G.von Bolvary); 1932 — *Die letzte Illusion* (Ultima iluzie, E. Waschneck); 1933 — *Brennendes Geheimnis* (Taina cea mare, R. Siodmak); 1935 — *Königswalzer* (Valsul majestății sale, H. Maisch); 1939 — — *Ich bin Sebastian Ott* (Eu sînt S.O., W. Forst); 1945 — *Wiener Mädeln* (Fetițele vieneze, W. Forst); 1951 — *Es geschehen noch Wunder* (Se mai întîmplă încă minuni, W. Forst); 1955 — *Ein Mann vergisst die Liebe* (Un bărbat a uitat dragostea, V.von Collande); Regizor: 1933 — *Leise flehen meine Lieder* (Cîntecele mele te imploră); 1934 — *Maskerade* (Mascarada); 1935 — *Mazurka;* 1936 — *Burgtheater; Allotria;* 1937 — *Serenade* (Prima iubire / Serenada); 1939 — *Bel Ami; Ich bin Sebastian Ott* (Eu sînt S.O.); 1940 — *Operette* (Opereta); 1942 — *Wiener Blut* (Sînge vienez); 1943 — *Frauen sind keine Engel* (Femeile nu sînt îngeri); 1945— *Wiener Mädeln* (Fetițele vieneze); 1951 — *Die Sünderin* (Păcătoasa); *Es geschehen noch Wunder* (Se mai întîmplă încă minuni); 1952 — *Im weissen Rössl* (La calul bălan); 1954 — *Dieses Lied bleibt bei dir* (Acest cîntec rămîne la tine); 1957 — *Wien, du Stadt meiner Träume* (Viena, orașul viselor mele).

forșpan: bobină de reclamă pentru prezentarea filmului. Se realizează prin montarea *dublelor* ce nu au fost folosite în *banda de imagine* a filmului; coloana sonoră însoțitoare se *mixează* separat. Cronologia *f.* nu respectă pe cea a filmului; organizarea scenelor este însă astfel făcută încît să sugereze atmosfera dramaturgică generală și mai ales să producă șocul publicitar scontat de distribuitori.

fotografie de platou: fotografii executate în timpul realizării filmului, pentru: 1) asigurarea racordului dintre cadre și secvențe (la amplasarea recuzitei și a mobilei); 2) presă și arhiva studioului; 3) publicitate în perioada premergătoare premierei și după aceasta.

fotogramă: imagine statică, înregistrată pe peliculă cinematografică la anumite intervale de timp, reprezentînd fotografii ale subiectului în fazele succesive ale mișcării acestuia (v. fig. 13). Proiectînd *f.* obținute, la o anumită cadență (cel puțin 10—15 pe secundă), se reconstituie mișcarea inițială. *F.* constituie deci unitatea indivizibilă, «atomul» imaginii cinematografice. În același timp, *f.* este și o unitate de măsură: viteza de defilare a peliculei la fil-

mare și la proiectare, decalajul admisibil dintre imagine și sunet (asincronismul), durata unor mișcări și sunete etc. se exprimă de cele mai multe ori nu în metri sau în secunde, ci în *f.*

FRAGII SĂLBATICI (Smulstronstället). Suedia, 1957. *R,S:* Ingmar Bergman; *I:* Gunnar Fischer; *D:* Gittan Gustafsson; *M:* Erik Nordgren; *Int:* Viktor Sjöström, Ingrid Thulin, Gunnar Bjornstrand, Bibi Andersson, Folke Sundquist, Max von Sydow. Una din cele mai reușite drame filozofice ale cineastului suedez, constituind în același timp o operă capitală a cinematografiei de monolog interior. Descriind o zi din viața unui bătrîn medic — magistral interpretat de regizorul Viktor Sjöström — filmul suprapune două drumuri în timp și spațiu: pe de o parte, urmărim o călătorie în trecut și în subconștient, care țese din coșmarurile, amintirile, visurile doctorului istoria esențială a vieții lui; pe de altă parte, asistăm la călătoria reală a eroului spre orașul în care acesta urmează să fie sărbătorit, într-un cadru academic. Diferitele întîlniri și confruntări ale călătoriei reale ilustrează obiectiv, la timpul prezent, experiențele vîrstelor trecute. Înconjurat astfel de un mozaic de atitudini și mentalități, destinul doctorului ajunge să însumeze un fel de imagine integrală a vieții umane. Cele două accente principale — prologul, care vestește apocaliptic apropierea morții, teama de descompunere, și epilogul, care înseninează totul, topindu-se calm în lumea celor dispăruți — dau acestui tablou al existenței omului sensul unei cugetări împăcate, care învinge prin dragoste spaima de neființă. Punctele nodale ale meditației cineastului sînt sprijinite pe atitudini omenești, simple, grupate antitetic: puritatea irepetabilă a adolescenței și complexitatea contradictorie, dificilă, adeseori înjositoare a maturității; nevoia de a iubi și de a naște a femeii; calvarul izolării în viața intimă; valoarea purificatoare a muncii. Lucrat cu mijloace aparent tradiționale, filmul izbutește înaintea altor experiențe ale cinematografiei contemporane să transcrie desăvîrșit gîndul în imagini și sunete. *F.S.* este totodată un document uman cald, matur, impregnat de înțelepciune, echilibru și generozitate. «Ursul de aur», Berlin, 1958.

FRANJU, Georges. Regizor francez (Fougères, 12.IV.1912). Ziarist, decorator, animator de cineclub, co-fondatorul Cinematecii franceze (1937). 1948—1958: figură marcantă a scurt-metrajului documentar francez. Din 1958 lungmetraje de ficțiune.

FLM: 1934 — *Le métro* (col. H. Langlois, sm); 1949 — *Le sang des bêtes* (Sîngele animalelor sălbatice, sm); 1950 — *En passant*

par la Lorraine (Trecînd prin L., sm); 1952 — *Hotel des Invalides* (mm); *Le grand Méliès* (Marele M., sm); 1953 — *Monsieur et Madame Curie* (Domnul și doamna C., sm); 1954 — *La marine marchande* (Marina comercială, sm); 1955 — *Mon chien* (Cîinele meu, sm); 1956 — *Théâtre National Populaire* (Teatrul Național Popular, sm); *Sur le pont d'Avignon* (Pe podul din A., sm); 1957 — *Nôtre Dame* (sm); 1958 — *La première nuit* (Prima noapte); 1959 — *La tête contre les murs* (Cu capul de pereți); 1960 — *Les yeux sans visage* (Ochi fără chip); 1961 — *Pleins feux sur l'assassin* (Trageți în asasin); 1962 — *Thérèse Desqueyroux;* 1964 — *Judex;* 1965 — *Thomas l'imposteur* (T. impostorul); 1970 — *La faute de l'abbé Mouret* (Greșeala abatelui M.).

FRANKENHEIMER, John. Regizor american (Malba-New York, 19.II.1930). Studii la Williams College din Williamstown (Massachussets). Actor și regizor (teatru și radio). Asistent de regie și regizor TV.Film din 1957.

FLM: 1957 — *The Young Stranger* (Străinul cel tînăr); 1960 — *The Young Savages* (Tinerii sălbatici); 1961 — *The Birdman of Alcatraz* (Păsărarul din A.); *All Fall Down* (Totul cade); 1962 — *The Manchurian Candidate* (Candidatul manciurian); 1963 — *Seven Days in May* (Șapte zile în mai); 1964 — *The Train* (Trenul); 1966 — *Seconds* (Secundele); 1967 — *Grand Prix* (Marele premiu); 1968 — *The Extraordinary Seaman* (Marinarul extraordinar); *The Fixer* (Nehotărîtul); 1969 — *The Gipsy Moth* (Vin parașutiștii); 1970 — *I Walk the Line* (Am încălcat legea); 1971 — *The Horsemen* (Călăreții); 1972 — *Impossible Object* (Un obiect imposibil).

franscope: v. ecran lat.

Free cinema (Cinematograful liber): curent cristalizat în cinematografia engleză la jumătatea deceniului al șaselea. Cu tradiții în istoria filmului britanic, precedat de activitatea revistei « Sequence », de o reînflorire a documentarului cinematografic și anunțat prin cîteva opere realiste valoroase (ex. *Drumul spre înalta societate*, de Jack Clayton), *F.C.* s-a ivit ca un fenomen artistic consonant literaturii « tinerilor furioși ». *F.C.* reprezintă « sfidarea a tot ceea ce era sclerozat în cinematograful britanic » (K. Reisz), și se distinge prin poziția sa funciar non-conformistă, prin vehemența negării și respingerii stărilor de fapt din Anglia contemporană, prin condamnarea instituțiilor și credințelor britanice tradiționale, inclusiv instrumentele politice ale statului — monarhia, parlamentul, armata, religia, presa. *F.C.* a însemnat totodată o apropiere a artei cinematografice de realitățile aspre și triste ale vieții celor mulți și umili, o aprofundare decisă a realismului. Constituirea mișcării *F.C.* a fost marcată de proiecția la Londra a șase programe (primul în 1956 — ultimul 1959) alcătuite din documentare de actualitate (*O, țară a visului*, Lindsay Anderson; *Mămica nu-mi dă voie*, Karel Reisz și Tony Richardson; *Împreună*, Lorenzo Mazzetti; *În fie-*

care zi în afară de Crăciun și *Wakefield Express*, L. Anderson etc.). După înființarea casei de filme « Woodfall » (1958), *F.C.* a dat o serie de importante lung-metraje de ficțiune: *Privește înapoi cu mînie* și *Cabotinul* — ecranizări ale pieselor lui J. Osborne, *Gustul mierii*, după drama scriitoarei *Shelagh Delaney* (T. Richardson); *Sîmbătă seara, duminică dimineața* (Karel Reisz) și *Singurătatea alergătorului de cursă lungă* (T. Richardson), după proza lui A. Sillitoe; *Viață sportivă* (L. Anderson), *Billy Mincinosul* (J. Schlesinger) ș.a. Prin eroii săi de predilecție (interpretați de excelenți actori ca Rita Tushingham, Tom Courtenay, Albert Finney, Julie Christie, Richard Harris ș.a.), *F.C.* atacă totodată și lipsa de orizont spiritual a claselor mijlocii, dă glas revoltei celor tineri împotriva unui univers sufocant, înțepenit, dorinței lor de evaziune și neputinței de a răzbate la lumină. Deși anarhice, adesea reduse la duritați verbale sau gesturi derizorii, valoarea acestor izbucniri constă în refuzul categoric al unei realități sociale strîmbe și apăsătoare. *F.C.* aduce cu sine și elementele unei estetici cinematografice noi: pornind de la meticulozitatea descripției realiste a sordidului, se ajunge la o stranie poezie a urîtului, poezie care se reazemă pe credința în resursele de noblețe ale celor oprimați, pe speranța într-o înseninare posibilă cîndva. Scopul mișcării a fost « să restituie oamenilor, oamenilor simpli, sentimentul demnității și al importanței lor, pentru ca ei să poată acționa în funcție de aceste principii » (L. Anderson).

FRESNAY, Pierre (P. Jules Louis Laudenbach). Actor francez (Paris, 4.IV.1897). 1914 — debut în teatru. 1915—1927: joacă la « Comedia Franceză ». 1915: debutează pe ecran. Filmează în Anglia. Reîntors în Franța, interpretează în 1937 — sub îndrumarea lui Jean Renoir — rolul Boieldieu din *Iluzia cea mare*, creație care-i aduce confirmarea talentului său cinematografic. Premii, Veneția, 1947 *(Monsieur Vincent)* și Karlovy Vary, 1952 *(Profesorul Fabre)*.

FLM: 1915 — *France d'abord* (Franța, mai întîi); 1922 — *L'essor* (Zborul, Ch. Burguet); 1928 — *La vièrge folle* (Fecioara nebună, Morat); 1931 — *Marius* (Al. Korda); 1933 — *Ame de clown* (Suflet de clovn, M. Didier); 1934 — *The Man Who Knew Too Much* (Omul misterelor, A. Hitchcock); 1935 — *Königsmark* (M. Tourneur); 1937 — *Mademoiselle Docteur* (Domnișoara Doctor, G. W. Pabst); *La grande illusion* (Iluzia cea mare, J. Renoir); 1938 — *Adrienne Lecouvreur* (M. L'Herbier); 1939 — *La charette fantôme* (Moartea obosită, J. Duvivier); 1941 — *Le duel* (Simțuri în vîltoare, P. Fresnay); 1942 — *Le journal tombe à 5 heures* (Ediție specială, G. Lacombe); *La main du diable* (Mîna diavolului, M. Tourneur); 1943 — *Le corbeau* (Corbul / Scrisori anonime, H. G. Clouzot); 1947 —

Monsieur Vincent (M. Cloche); 1948 — *Barry* (R. Pottier); 1951 — *Monsieur Fabre* (Profesorul F., H. Diamant-Berger); 1954 — *Les évadés* (Evadaţii, J.P. Le Chanois); 1955 — *Les aristocrates* (Aristocraţii, D. de La Patellière); 1956 — *L'homme aux clés d'or* (Omul cu cheile de aur, L. Joannon); 1957 — *Les œufs de l'autruche* (Ouă de struţ, D. de La Patellière); 1958 — *Que tant d'amour perdu* (Cîtă dragoste pierdută, L. Joannon); 1960 — *Les vieux de la vieille* (Vechiturile bătrînei, G. Grangier).

FRIČ, Martin. Regizor cehoslovac (Praga, 29.III.1902; 26.VIII. 1968). Debutează în 1920 ca actor de cabaret şi teatru. Începe să lucreze în cinematografie desen animat. Apoi autor, comentator şi scenarist. După un stagiu de asistenţă, debutează ca regizor independent. Realizează comedii satirice, reviste muzicale, operete (avînd ca protagonişti pe Jiři Voskoveč, Jan Werich, Vlasta Burian — marii comici ai filmului cehoslovac din anii 1934—1947), cultivînd în continuare genul comic pînă la sfîrşitul activităţii sale. Filme TV (premiate la festivalurile de la Monte-Carlo şi Roma). Premii: Karlovy Vary şi Locarno, 1951 *(Brutarul împăratului)*.

FLM: 1923 — *Proč se nesměješ ?* (De ce nu rîzi?); 1927 — *Dům ztraceného štestí* (Casa fericirii pierdute); 1929 — *Peter Vojtěch* (Părintele V.); 1930 — *Vše pro láskou* (Totul pentru dragoste); 1931 — *Dobrý voják Švejk* (Bravul soldat S.); 1932 — *Funebrák* (Omul de la pompele funebre); *Leliček ve službách Sherlocka Holmesa* (L. în serviciul lui S.H.); 1934 — *Hej rup!;* 1936 — *Janošík;* 1939 — *Kristian;* 1943 — *Experiment;* 1948 — *Polibek ze stadionu* (Un sărut de pe stadion); 1949 — *Pytlákova schovanka* (Fiica braconierului); 1950 — *Zocelení;* 1951 — *Bylo to v máji* (S-a întîmplat în luna mai); *Císařův pekař* (Brutarul împăratului); 1953 — *Tajemství krve* (Secretul sîngelui); 1955 — *Psohlavci* (Capete de cîini); 1958 — *Povodeň* (Revărsarea); 1960 — *Bílá spona* (Agrafa albă); 1962 — *Král Králů* (Am ajuns şi rege); 1965 — *Lidé z maringotek* (Oameni în rulotă); 1967 — *Přísně tajné premiéry* (Premiere strict secrete); 1968 — *Nejlepší ženská mého života* (Cea mai bine femeie din viaţa mea).

FRITSCH, Willy. Actor german (Kattowicze, Polonia, 27.I.1901); Hamburg, 13.VII.1973). Abandonează studiile de inginerie pentru a se dedica teatrului. Film din 1923. Popular interpret de filme muzicale. Marele său succes: *Congresul dansează.*

FLM: 1926 — *Seine Frau die Unbekannte* (Soţia sa necunoscută, H. Cavallius); 1928 — *Spione* (Spioana, F. Lang); 1929 — *Frau im Mond* (Femeia de pe lună, F. Lang); 1930 — *Liebeswalzer* (Valsul dragostei, W. Thiele); *Die Drei von der Tankstelle* (Trei băieţi şi-o fericire, W. Thiele); 1931 — *Der Kongress tanzt* (Congresul dansează, E. Charell); 1934 — *Prinzessin Turandot* (Prinţesa T., G. Lamprecht); 1936 — *Boccaccio* (H. Maish); 1938 — *Am seidenen Faden* (Pe firul de mătase, R.A. Stemmle); 1941 — *Dreimal Hochzeit* (Căsătorit de trei ori, G.von Bolvary); 1942 — *Wiener Blut* (Singe vienez, W. Forst);

Scanned with OKEN Scanner

1944 — *Die Fledermaus* (Liliacul, G.von Bolvary); 1948 — *Film ohne Titel* (Film fără titlu, R. Jugert); 1950 — *Schatten der Nacht* (Umbra nopții, E. York); 1953 — *Damenwahl* (Doamnele invită, E.W. Emo); *Stern von Rio* (Steaua din R., K. Neumann); 1957 — *Der schräge Otto* (O. cel strîmb, G.von Cziffra); 1961 — *Was macht Papa denn von Italien?* (Ce face tata în Italia?, H.D. Schwarze).

frontproiecție: v. **filmări combinate.**

FUNÈS, Louis de. Actor francez (Courbevoie — Seine, 31.VII. 1914). Actor de cabaret. Din 1945 interpretează pe ecran numeroase roluri secundare, reușind abia în anii din urmă să ajungă vedetă de prim-rang a comediei cinematografice franceze.

FLM: 1945 — *La tentation de Barbizon* (Tentația de la B., J. Stelli); 1947 — *Antoine et Antoinette* (Cuibul îndrăgostiților, J. Becker); 1949 — *Millionaires d'un jour* (Milionari pentru o zi, A. Hunebelle); 1950 — *Boniface somnambule* (B. somnambul, M. Labro); 1951 — *Ma femme est formidable* (Nevastă-mea e formidabilă, A. Hunebelle); 1952 — *Monsieur Taxi* (Necunoscuta din taxi, A. Hunebelle); 1953 — *Les corsaires du Bois de Boulogne* (Corsarii din B.de B., N. Carbonnaux); 1954 — *Le mouton à cinq pattes* (Oaia cu cinci picioare, H. Verneuil); *Papa, maman, la bonne et moi* (Tata, mama, bona și eu, J.P. Le Chanois); 1956 — *La loi des rues* (Legea străzilor, R. Habib); *La traversée de Paris* (Străbătînd P., Ch.Autant-Lara); 1958 — *Ni vu, ni connu ...* (Nevăzut, necunoscut ..., Y. Robert); 1960 — *Candida* (N. Carbonneaux); 1962 — *Le diable et les dix commandements* fs (Diavolul și cele zece porunci, J. Duvivier); 1963 — *Fait sauter la banque* (Aruncați banca în aer, J. Girault); 1964 — *Le gendarme de Saint-Tropez* (Jandarmul din S.T., J. Girault); 1965 — *Le gendarme à New York* (Jandarmul la N.Y., J. Girault); 1966 — *Le grand restaurant* (Marele restaurant, J. Besnard); 1967 — *Fantômas contre Scotland Yard* (F. contra S.Y., A. Hunebelle); *Oscar* (Ed. Molinaro); *Les grandes vacances* (Marile vacanțe, J. Girault); 1968 — *Le gendarme se marie* (Jandarmul se căsătorește, J. Girault); 1969 — *Hibernatus* (E. Molinaro); 1970 — *Le gendarme en balade* (Jandarmul la plimbare J. Girault); *L'homme orchestre* (Omul orchestră, S. Korber); 1971 — *Jo* (J. Girault).

Scanned with OKEN Scanner

g

GAÁL, István. Regizor maghiar (Salgótarján, 1933). Studii de specialitate la « Centro Sperimentale di Cinematografia » din Roma (1959—1961). Premiu special, Karlovy Vary, 1964 *(În vîltoare)*.

FLM: 1964 — *Sodrásban* (În vîltoare); 1967 — *Keresztelő* (Botezul); 1970 — *Magasiskola* (Șoimii); 1971 — *Holt vidék* (Peisaj mort).

GABIN, Jean (J. Alexis Moncorgé). Actor francez (Mériel-Seine et Oise, 17.V.1904). Muncitor betonist, manipulant într-o tapiserie, magazioner. Apoi actor de operetă și șansonetist la « Folies-Bergère ». 1928 — debutează pe ecran cu două scheciuri realizate de casa « Pathé » — *Leul* și *Valizele*; 1930 — joacă în opereta filmată *Fiecare cu norocul său.* Obține mari succese în filmele lui Julien Duvivier, Jean Renoir, Jean Grémillon, Marcel Carné. Devine — alături de Michèle Morgan, Danielle Darrieux, Michel Simon — unul din « monștrii sacri » ai ecranului francez. După cîteva pelicule realizate în timpul războiului în S.U.A., revine în Franța, apărînd în filme dintre cele mai diferite ca factură și gen. Premii: Cupa « Volpi », Veneția: 1951 *(Noaptea este regatul meu)* și 1954 *(Aerul Parisului, Nu pune mîna pe gologani)*; « Ursul de argint », Berlin — 1959 *(Arhimede vagabondul)* și 1971 *(Pisica)*.

FLM: 1930 — *Chacun sa chance* (Fiecare cu norocul său, H. Steinhoff); 1931 — *Mephisto* (H. Debain, R. Navarre); 1934 — *Marie Chapdelaine* (J. Duvivier); 1935 — *Golgotha* (J. Duvivier); *La Bandera* (Nopți marocane, J. Duvivier); 1936 — *Pépé le Moko* (J. Duvivier); *Les bas-fonds* (Azilul de noapte, J. Renoir); *La belle equipe* (Cinci prieteni, J. Duvivier); 1937 — *La grande illusion* (Iluzia cea mare, J. Renoir); 1938 — *Quai des brumes* (Suflete în ceață, M. Carné); *La bête humaine* (Bestia umană, J. Renoir); 1939 — *Le jour se lève* (Noaptea amintirilor, M. Carné); 1942 — *Moontime* (Suflete zbuciumate / Reflux, A. Mayo); 1943 — *L'imposteur* (Impostorul, J. Duvivier); 1946 — *Martin Roumagnac* (Vipera, G. Lacombe); 1948 — *Au-delà des grilles* (Dincolo de gratii, R. Clément); 1950 — *La Marie du port* (M. Carné); 1951 — *Le plaisir* (Plăcerea, M. Ophüls); *La nuit est mon royaume* (Noaptea este regatul meu, G. Lacombe); 1952 — *La minute de vérité* (Un minut de

adevăr, J. Delannoy); 1954 — *Napoléon* (S. Guitry); *L'air de Paris* (Aerul P., M. Carné); *Touchez pas au grisbi* (Nu pune mîna pe gologani, J. Becker); *French Can-Can* (J. Renoir); 1955 — *Des gens sans importance* (Oameni fără importanță, H. Verneuil); 1956 — *Voici le temps des assassins* (Iată timpul asasinilor, J. Duvivier); *La traversée de Paris* (Străbătînd P., Cl. Autant-Lara); *Crime et châtiment* (Crimă și pedeapsă, G. Lampin); *Le cas du docteur Laurent* (Cazul doctorului L., J.P.Le Chanois); 1957 — *Maigret tend un piège* (M. întinde o capcană, J. Delannoy); *Les misérables* (Mizerabilii, J.-P. Le Chanois); 1958 — *En cas de malheur* (În caz de nenorocire, Cl. Autant-Lara); *Les grandes familles* (Marile familii, D. de La Patellière); *La rue des Prairies* (Strada Preriilor, D. de La Patellière); 1959 — *Archimède le clochard* (Arhimede vagabondul, G. Grangier); 1963 — *Maigret voit rouge* (Comisarul M. se înfurie, G. Grangier); 1964 — *Monsieur* (Domnul, J.-P. Le Chanois); 1965 — *Le tonnerre de Dieu* (Tunetul lui Dumnezeu, D. de La Patellière); *Du rififi à Paname* (Scandal la Paris, D. de La Patellière); 1966 — *Le soleil des voyous* (Soarele vagabonzilor, J. Delannoy); 1967 — *Le pacha* (Pașa, G. Lautner); 1968 — *Le tatoué* (Tatuatul, D. de La Patellière); *Sous le signe du taureau* (Sub semnul taurului, G. Grangier); 1969 — *Le clan des Siciliens* (Clanul sicilienilor, H. Verneuil); 1970 — *Le chat* (Pisica, P. Granier-Deferre); 1971 — *Le drapeau flotte sur la marmite* (Steagul fluturã peste marmită, M. Audiard).

GÁBOR, Miklós. Actor maghiar (Zalaegerszeg, 7.IV.1919). Urmează cursurile Academiei de artă dramatică și debutează la Teatrul Național din Budapesta. Film din 1940.

FLM: 1940 — *Beata és az ördög* (B. și diavolul, G. Istvan); 1947 — *Valabol Európában* (Undeva în Europa, G. Radvanyi); *Mágnás Miska* (Contele M., M. Keleti); 1950 — *Kis Katalin házassága* (Căsătoria Catalinei, F. Mariassy); 1952 — *Állami Áruház* (Magazin de stat, V. Gertler); 1955 — *Budapesti tavasz* (Într-o primăvară la B., F. Mariassy); 1956 — *Keserü igazság* (Adevărul amar, Z. Varkonyi); 1960 — *Alázatosan jelentem* (La ordin, să trăiți, M. Szemes); 1961 — *Az utolso vacsora* (Povestea unei nopți stranii, Z. Varkonyi); *Pirosbetüs hétköznapok* (Concertul mult visat, F. Mariassy); 1964 — *Négy lány egy udvarban* (Patru fete într-o curte, P. Zolnay); 1965 — *Butaságom története* (Povestea prostiei mele, M. Keleti); 1967 — *Apo Egi bit naploja* (Tatăl, I. Szabo); 1969 — *Az idõ oblakai* (Ferestrele timpului, T. Fejer).

GABLE, Clark. Actor american (Gadiz-Ohio, 1.II.1901; Hollywood, 16.XI.1960). Începe studii de medicină. 1920 — debut în teatru. 1925 — prima apariție pe ecran. Debutează la Hollywood sub îndrumarea lui Lionel Barrymore. Este lansat în filmele casei « M. G.M.» și joacă cu deosebit succes alături de cele mai bine cotate « stele » hollywoodiene ale epocii: Joan Crawford, Greta Garbo, Jean Harlow, Myrna Loy, Norma Shearer. Premiul « Oscar », 1934 (*S-a întîmplat într-o noapte*).

Scanned with OKEN Scanner

FLM: 1925 — *The Merry Widow* (Văduva veselă, E. von Stroheim); 1930 — *The Painted Desert* (Deşertul pictat, H. Higgin); 1931 — *A Free Soul* (Prizoniera dragostei, Cl. Brown); 1932 — *Strange Interlude* (Straniul interludiu, R.Z. Leonard); 1933 — *Night Flight* (Zborul de noapte, Cl. Brown); 1934 — *It Happened One Night* (S-a întîmplat într-o noapte, F. Capra); 1935 — *Call of the Wild* (Un strigăt sălbatic, W. Wellman); *Mutiny on the Bounty* (Revolta de pe B., F. Lloyd); 1936 — *Wife Versus Secretary* (Soţie contra secretară, Cl. Brown); 1937 — *Saratoga* (J. Conway); 1938 — *Test Pilot* (Pilot de încercare / Sfidătorii aerului, V. Fleming); 1939 — *Gone with the Wind* (Pe aripile vîntului, V. Fleming); 1940 — *Strange Cargo* (Încărcătura stranie, F. Borzage); 1941 — *They Met in Bombay* (S-au întîlnit în B., Cl. Brown); 1946 — *Adventure* (Aventură, V. Fleming); 1949 — *Command Decision* (Ordinul hotărîtor, S. Wood); 1950 — *Key to the City* (Cheia oraşului, G. Sidney); 1951 — *Across the Wide Missour;* (Dincolo de marele M., W. Wellman); 1952 — *Lone Star* (Steaua singuratică, V. Sherman); 1953 — *Mogambo* (J. Ford); 1956 — *The King and Four Queens* (Regele şi cele patru regine, R. Walsh); 1958 — *Teacher's Pet* (Favoritul profesorului, G. Seaton); 1960 — *The Misfits* (Inadaptabilii, J. Huston).

GAD, Urban. Regizor şi teoretician danez (Copenhaga, 1879; Copenhaga, 1947). Critic şi autor dramatic. 1909: debutează în film. Turnează în Danemarca şi Germania (în cele mai multe pelicule protagonistă este soţia sa — Asta Nielsen). Unul dintre primii teoreticieni ai filmului: susţine semnificaţia lui estetică, analizează diferitele etape ale creaţiei operei de artă cinematografică, acordînd un deosebit interes dramaturgiei şi regiei, face unele reflecţii de ordin sociologic şi psihologic privind efectele filmului asupra spectatorilor.

FLM: 1910 — *Afgrunden* (Abisul); 1911 — *Det hede Blood* (Sîngele fierbinte); *Den sorte Drom* (Visul negru); *Pigen uden Faederland* (Fata fără patrie); 1912 — *Generalens Born* (Copiii generalului); *Der Totentanz* (Dansul macabru); 1913 — *Engelein* (Îngeraşul); *Die Sünden der Väter* (Păcatele părinţilor); 1914 — *Filmprimadonna* (Primadona filmului); *Elena Fontani / Die weissen Rosen* (Trandafirii albi); 1920—1921 — *Christian Wahnschaffe;* 1922 — *Hanneles Himmelfahrt* (Înălţarea lui H. spre cer); 1927 — *Likkehjulet.*

BIBL: *Fulmen: dens Midler og Maal,* 1919.

gag: metaforă comică funcţionînd cu efect de surpriză în textura dramaturgică a comediei cinematografice. Un *g.* are îndeobşte în centrul său un obiect sau un erou care este scos din universul său familiar şi introdus — pentru a obţine efectul comic — într-o relaţie nouă, insolită. Dezvoltarea comediei bazată pe *g.*, în special cea americană de tip burlesc. (v. *slapstick*), a creat o funcţie specializată — *gagmanul*, cel care se ocupă exclusiv cu inventarea şi valorificarea *g.* Marii maeştri ai genului

comic se disting prin originalitatea și varietatea *g.*, elemente definitorii pentru specificul creației or.

GALLONE, Carmine. Regizor și producător italian (Taggia-Imperia, 18.IX.1886; Frascati, 11.III. 1973). Critică de film, apoi regie (din 1913). Filmează în Italia, Germania, Franța, Anglia; realizează producții de mare montare, în special filme muzicale. Premiu, Veneția, 1935 *(Casta Diva)*.

FLM: 1913 — *La donna nuda* (Femeia goală); 1915 — *Avatar;* 1916 — *Malombra;* 1919 — *Il bacio di Cirano* (Sărutul lui C.); 1924 — *Il Corsaro* (Corsarul); 1926 — *Gli ultimi giorni di Pompei* (Ultimele zile ale orașului P.); 1929 — *Terra senza donne* (Pământ fără femei); 1931 — *Die Singende Stadt* (Orașul cîntecului); 1933 — *Eine Nacht in Venedig* (O noapte la Veneția); 1935 — *Casta Diva;* 1937 — *Scipione l'Africano* (Scipio Africanul); 1939 — *Manon Lescaut;* 1941 — *L'amante segreta* (Amanta secretă); 1945 — *Il canto della vita* (Cîntecul vieții); 1947 — *Rigoletto;* 1949 — *La leggenda di Faust* (Legenda lui F.); 1952 — *Puccini;* 1953 — *Cavalleria rusticana;* 1954 — *Casa Ricordi;* 1955 — *Madame Butterfly* (Cio-Cio-San); 1956 — *Michele Strogoff; Tosca;* 1959 — *Cartagine in fiamme* (Cartagina în flăcări); 1961 — *Don Camillo monsignore ... ma non troppo / Don Camillo Monsigneur* (D.C. domn și nu prea / D.C. domn); 1962 — *La monaca di Monza* (Călugărița din M.).

GANCE, Abel. Regizor francez (Paris, 25.X.1889). Vocație literară (poezie și teatru). 1909: intră în cinematografie ca actor (rolul principal în *Molière* realizat la « Gaumont » de Leonce Peret) și scenarist. 1911 — debut regizoral cu *Digul;* fondează o casă de filme. 1917—1928: realizează cîteva dintre cele mai importante opere ale cinematografului mut francez. *Roata* și *Napoleon* — cele mai bune filme. Căutător neobosit al unor modalități noi de expresie cinematografică, *A.G.* este autorul unor studii de estetică și al unor invenții din domeniul tehnicii de film (ca « perspectiva sonoră », sunetul stereofonic, dispozitivul pentru trucaj « Pictograph », ecranul lat, triplul ecran, ecranul variabil).

FLM: 1911—*Le digue* (Digul); 1912— *Le nègre blanc* (Negrul alb); *La masque d'horreur* (Masca oroarei); 1913 — *L'enigme de dix heures* (Enigma celor zece ore); 1914 — *Un drame au chateau d'Acre* (O dramă la castelul A.); 1915 — *Ce que les flots racontent* (Ce povestesc valurile); *La folie du docteur Tube* (Nebunia doctorului T. sm.); 1916 — *Le droit à la vie* (Dreptul la viață); 1917 — *Mater Dolorosa;* 1918 — *La dixième symphonie* (Simfonia a zecea); 1919 — *J'accuse!* (Acuzl); 1921 — *La roue* (Roata); 1923 — *Au secours!* (Ajutor!); 1926 — *Napoléon* (sonorizat în 1934); 1930 — *La fin du monde* (Sfîrșitul lumii); 1932 — *Mater Dolorosa;* 1934 — *La dame aux camélias* (Dama cu camelii); 1935 — *Lucrèce Borgia;* 1936 — *Un grand amour de Beethoven* (Nemuritoarea iubire); *Le voleur de femmes* (Hoț de femei); 1937 — *J'accuse* (Patrula armis-

Scanned with OKEN Scanner

titiului); 1938 — *Louise;* 1939 — *Le paradis perdu* (Paradisul pierdut); 1941 — *Venus aveugle* (Venera oarbă); 1942 — *Le capitaine Fracasse* (Căpitanul F.); 1955 — *La tour de Nesle* (Turnul din N.); 1959 — *Austerlitz;* 1962 — *Cyrano et D'Artagnan;* 1965 —1966 — *Marie Tudor;* 1971 — *Bonaparte et la révolution* (B. și revoluția, nouă versiune sonoră a filmului realizat în 1926).

GARBO, Greta (G. Lovisa Gustafsson). Actriță suedeză (Stockholm, 18.IX.1905). Debutează în pelicule publicitare. Studii la Conservatorul de artă dramatică. Turnează primele filme artistice în Suedia și Germania. După apariția în *Ulița durerii* este remarcată și angajată la Hollywood (împreună cu descoperitorul ei — regizorul Mauritz Stiller), unde va face una din cele mai prodigioase și răsunătoare cariere din istoria filmului. Din 1941 se retrage definitiv de pe platourile de filmare. *G.* a întruchipat unul din miturile « sacre » ale ecranului, într-un moment de cristalizare a unui ideal sublim. « O frumusețe de opoziție» (B. Balazs) care a făcut « din mister o formă de contestație... » înscriindu-se cu litere de aur în istoria cinematografiei « printr-o existență ireală, inaccesibilă, imaginară. Ea a existat în măsura în care nu a existat... Noima sa a fost și rămîne de a sugera *ceva care nu poate fi înțeles.* Puterea ei de atracție s-a numit inaccesibilitate » (E. Oproiu). De două ori premiul criticilor din New York: 1935 — *Anna Karenina* și 1937 — *Dama cu camelii.*

FLM: 1922 — *Luffar-Petter* (P. vagabondul, E.A. Petschler); 1924 — *Gösta Berlings Saga* (Gösta Berling, M. Stiller); 1925 — *Die freudlose Gasse* (Ulița durerii, G.V. Pabst); 1926 — *The Torrent* (Torentul, M. Bell); *The Temptress* (Ispititoarea / Femeia vampir, F. Niblo); *The Flesh and the Devil* (Carnea diabolică, Cl. Brown); 1927 — *Love* (Anna Karenina, E. Goulding); *The Divine Woman* (Femeia divină, V. Sjöstrom); 1928 — *The Mysterious Lady* (Doamna misterioasă / Șarpele, F. Niblo); *A Woman of Affairs* (Delir, Cl. Brown); 1929 — *Wild Orchids* (Orhideea sălbatică / Pămîntul voluptății, S. Franklin); *The Single Standard* (Dreptul la dragoste, J. Robertson); 1930 — *The Kiss* (Sărutul, J. Feyder); *Romance* (Romanța, Cl. Brown); 1931 — *Inspiration* (Inspirație, Cl. Brown); *Susan Lennox, her Rise and Fall* (S.L. —Curtezana, R.Z. Leonard); *Mata-Hari* (G. Fitzmaurice); 1932 — *Grand Hotel* (Ed. Goulding); *As you Desire Me* (Așa cum mă dorești, G. Fitzmaurice); *Anna Christie* (Cl. Brown, J. Feyder); 1933 — *Queen Christina* (Regina C., R. Mamoulian); 1935 — *Anna Karenina* (Cl. Brown); *The Painted Veil* (Vălul pictat, R. Boleslawski); 1936 — *Camille* (Dama cu camelii, G. Cukor); 1937 — *Conquest* (Contesa Walewska, Cl. Brown); 1939 — *Ninotbcka* (E. Lubitsch); 1941 — *Two Faced Woman* (Femeia cu două fețe, G. Cukor).

GARDNER, Ava. Actriță americană (Grabtown-Carolina de nord,

24.XII.1922). Debutează în 1942, afirmîndu-se după 1950 ca una din vedetele filmului american postbelic.

FLM: 1942 — *We Were Dancing* (Noi dansăm, R.Z. Leonard); 1944 — *Lost Angel* (Îngerul pierdut), R. Rowland); 1946 — *The Killers* (Ucigașii, R. Siodmak); 1949 — *The Great Sinner* (Marele păcătos, H. King); 1951 — *Show Boat* (Corabia spectacolelor, G. Sidney); 1952 — *The Snows of Kilimanjaro* (Zăpezile de pe K., H. King); 1953 — *Mogambo* (J. Ford); 1954 — *The Barefoot Contessa* (Contesa desculță, J.L. Mankiewicz); 1957 — *The Little Hut* (Micuța cabană, M. Robson); 1958 — *The Naked Maja* (H. Koster); 1959 — *On the Beach* (Ultimul țărm, S. Kramer); 1963 — *Seven Days in May* (Șapte zile în mai, J. Frankenheimer); 1964 — *The Night of the Iguana* (Noaptea Iguanei, J. Huston); 1964—66 — *The Bible* (Biblia, J. Huston); 1967 — *Mayerling* (T. Young); 1971 — *Tam Lin* (R. McDowall); 1972 — *The Life and Times of Judge Roy Bean* (Viața și epoca judecătorului R.B., J. Huston).

GARLAND, Judy (Frances Gumm). Actriță americană (Grand Rapids-Minnesotta, 10.VI.1922; Londra, Anglia, 22.VI.1969). Cîntă și dansează, începîndu-și cariera cinematografică la 12 ani. Dobîndește curînd o imensă popularitate. Copil teribil al Hollywoodului, alături de Mickey Rooney. Marele său succes: *Vrăjitorul din Oz*, apoi filme muzicale în compania lui Fred Astaire și Gene Kelly.

FLM: 1936 — *Pigskin Parade* (Parada de la P., D. Butler); *Every-Sunday* (În ritm de jazz, F. Feist, sm.); 1938 — *Everybody Sings* (Toată lumea cîntă, E.L. Marin); 1939 — *The Wizard of Oz* (Vrăjitorul din O., V. Fleming); 1941 — *Ziegfield Girl* (Fata de la Z., R.Z. Leonard); 1942 — *Babes on Broadway* (Puștii de pe B., B. Berkeley); 1944 — *Meet Me in St. Louis* (Întîlnire la S.L., V. Minnelli); 1946 — *Ziegfield Follies* (V. Minnelli); 1948 — *The Pirate* (Piratul, V. Minnelli); *Summer Stock* (Provizie de vară, Ch. Walters); 1954 — *A Star Is Born* (S-a născut o stea, G. Cukor); 1961 — *Judgement at Nürnberg* (Procesul de la N., S. Kramer); 1962 — *The Gay Purree*, voce. (Parisul vesel, A. Levitow); 1964 — *A Child Is Waiting* (Un copil așteaptă, J. Cassavetes).

GASSMAN, Vittorio. Actor italian (Genova, 1.IX.1922). Cursuri la Academia de artă dramatică din Genova. Intensă activitate scenică (actor, regizor, director de teatru) și —paralel — numeroase filme. După 1959 — apare și în emisiuni TV.

FLM: 1946 — *Preludio d'amore* (Preludiu dragostei, G. Paolucci); 1948 — *Il cavaliere misterioso* (Cavalerul misterios, R. Freda); 1949 — *Riso amaro* (Orez amar, G. De Santis); 1950 — *Il leone di Amalfi* (Leul din A., P. Francisci); 1953 — *Cry of the Hunted* (Urletul vînatului, J. H. Lewis); 1956 — *Kean* (V. Gassman); *War and Peace* (Război și pace, K. Vidor); 1958 — *La tempesta* (Furtuna, A. Lattuada); 1959 — *La grande guerra* (Marele război, M. Monicelli); 1962 — *Il sorpasso* (Depășirea, D. Risi); 1963 — *I monstri* (Monștrii, D. Risi); *Frenezia dell'*

Scanned with OKEN Scanner

estate (Frenezie de vară, L. Zampa); 1966 — *L'armata Brancaleone* (Armata lui B., M. Monicelli); 1967 — *Il tigre* (Tigrul, D. Risi); 1968 — *L'alibi* (Alibiul, V. Gassman, Lucignani, A. Celi); 1969 — *L'arcangelo* (Arhanghelul, G. Capitani); 1970 — *Contestazione generale* (Contestare generală, L. Zampa); *Brancaleone alle Crociate* (B. în cruciadă, M. Monicelli); 1971 — *L'insttrutoria e chiusa, dimentichi* (Instrucția e închisă, uită, D. Damiani); *In nome del popolo italiano* (În numele poporului italian, D. Risi); 1972 — *L'udienza* (Audiența, M. Ferrei).

GĂINUȘA CENUȘIE (La poulette grise). Canada, 1947: R. Norman McLaren. Urmărind linia melodică și formula (prin repetare) unui cîntec popular de leagăn, filmul folosește plastica discretă a « pastelului animat », cu rezultate de subtilă sensibilitate poetică. Atmosfera de vis, suprarealistă, creată prin folosirea tonurilor irizate, a culorilor în continuă topire și estompare, perfectul acord dintre voce și imagine dau grație și delicatețe acestei opere care exprimă poate cel mai convingător virtuțile poetic populare ale creației lui McLaren.

GĂRDESCU, Irina. Actriță românca (București, 26.II.1947). Film din 1964.

FLM: 1964 — *La patru pași de infinit* (Fr. Munteanu); 1965 — *Gaudeamus igitur* (Gh. *Vitanidis*); 1966 — *Ultima noapte a copilăriei* (S. Știopul); 1967 — *Cerul începe la etajul III* (Fr. Munteanu); 1969 — *Pokolrev* (Vadul iadului, M. Markos); 1970 — *Castelul condamnaților* (M. Iacob); *Mihai Viteazul* (S. Nicolaescu); 1971 — *Puterea și Adevărul* (M. Marcus).

GENERALUL (The General). S.U.A., 1926. *R:* Buster Keaton, Clyde Bruckman; *S:* Buster Keaton, Al Boasberg, Charles Smith, C. Bruckman; *I:* Bert Haines, J. Devereaux-Jennings; *Int:* Buster Keaton, Marion Macl, Glenn Cavender, Jim Farley. Pe fundalul specific desfășurării războiului american de secesiune — confuzie și răsturnări uimitoare ale situației militare, amestec de cruzime și ridicol — Keaton proiectează acțiunea uneia dintre capodoperele geniului său comic. Mecanic pe o locomotivă a anului 1860 — ea însăși irezistibil partener — personajul interpretat de Keaton este dornic să-și dovedească vitejia, dar nu înțelege nimic din tot ce se petrece în jur. El parcurge cu imperturbabil calm aventuri comice surprinzătoare, sfidînd parcă mecanismul absurd al războiului, catastrofele, ororile și ridicolul ceremonialului militar, negînd « monstruozitatea universală prin impasibilitatea sa » (Sadoul). Într-o continuă dinamică a gagului, filmul este impecabil construit din punct de vedere ritmic, reușind să depășească condiția unei monotonii implicite, pe care ar fi putut să o determine faptul că în proporție de 90% acțiunea se des-

Scanned with OKEN Scanner

fășoară pe aceeași locomotivă « General », pe care o conduce eroul.

generic: grupaj de titluri care îi prezintă pe principalii realizatori ai filmului. Deși din punct de vedere dramaturgic, nu constituie o parte organică din film, g. poate contribui la sublinierea atmosferei generale a filmului, prin modul în care este realizat (caracterul literelor, fondul de imagine și acompaniamentul muzical, modul de apariție a inscripțiilor și ritmul de succesiune etc.) și montat în film (la început, la sfîrșit sau intercalat).

GEORGESCU, Jean. Regizor și actor român (București, 25.II.1904). Absolvent al Conservatorului din București. Scenarist, regizor și protagonist al mai multor filme românești produse între cele două războaie mondiale. 1929—1940 lucrează în studiourile franceze (scenarist și regizor). Revenit în țară, semnează o remarcabilă ecranizare după I.L. Caragiale *(O noapte furtunoasă)*, deschizînd seria unor comedii cinematografice inspirate din opera clasicului român. În 1962 realizează filmul de montaj *Lanterna cu amintiri*, dedicat împlinirii a 50 de ani de la apariția primului film artistic românesc (1912).

FLM: Regizor: 1924 — *Milionar pentru o zi;* 1935 — *L'heureuse aventure* (Aventura fericită); 1943 — *O noapte furtunoasă);* 1946 — *Visul unei nopți de iarnă;* 1949 — *Petrolul* (d); 1950 — *Pădurile* (d); 1951 — *În sat la noi* (col. V. Iliu); 1952 — *Arendașul român* (sm.); *Lanțul slăbiciunilor* (sm.); *Vizita* (sm.); 1955 — *Directorul nostru;* 1963 — *Lanterna cu amintiri;* 1964 — *Mofturi 1900;* 1968 — *Pantoful Cenușăresei.* Actor: [1923 — *Țigăncuța de la iatac* (A. Halm); 1924 — *Milionar pentru o zi* (J. Georgescu); 1925 — *Năbădăile Cleopatrei* (I. Șahighian); 1927 — *Maiorul Mura* (I. Timuș); 1928 — *Așa e viața* (M. Iorda, sm.).

GERMI, Pietro. Regizor italian (Genova, 14.IX.1914). Urmează actoria la « Centro Sperimentale di Cinematografia ». După doi ani de studii colaborează la cîteva filme ca scenarist și asistent de regie. 1948 — cu prima sa realizare *(Tinerețe pierdută)* se înscrie în programul estetic al neorealismului. Premiu, Veneția, 1951 *(Orașul se apără);* « Ursul de argint », Berlin, 1951 *(Suflete zbuciumate);* « Palme d'or », Cannes, 1966 *(Doamnelor și domnilor);* Marele premiu, Moscova, 1969 *(Serafino).*

FLM: 1948 — *Gioventù perduta* (Tinerețe pierdută); 1949 — *In nome della lege* (În numele legii); 1950 — *Il cammino della speranza* (Suflete zbuciumate); 1951 — *La città si difende* (Orașul se apără); 1952 — *La presidentessa* (Președinta); *Il brigante di Tacca del Lupo* (Banditul din Vizuina lupului); 1953 — *Gelosia* (Gelozia); 1956 — *Il ferroviere* (Feroviarul); 1958 — *L'uomo di paglia*

(Omul de paie); 1959 — *Un maledeto imbroglio* (Încurcătură blestemată); 1961 — *Divorzio all'italiana* (Divorț italian); 1964 — *Sedotta i abbandonata* (Sedusă și abandonată); 1966 — *Signore i Signori* (Doamnelor și domnilor); 1967 — *L'immorale* (Imoralul); 1968 — *Serafino;* 1970 — *Le castagne sono buone* (Castanele sînt bune); 1972 — *Alfredo! Alfredo!*.

GESCHONNECK, Erwin. Actor german (Berlin, 27.XII.1906). Teatru amator din 1930. 1945 — 1949 joacă la Hamburg (la Teatrul « Kammerspiel »), apoi intră în trupa « Berliner Ensemble » la solicitarea lui Bertold Brecht. Film din 1945. Premiu, Karlovy Vary, 1960 *(Oameni cu aripi)*.

FLM: 1952 — *Das kalte Herz* (Inimă rece, P. Verhoeven); 1956 — *Der Hauptmann von Köln* (Căpitanul din K., S. Dudow); 1960 — *Leute mit Flügeln* (Oameni cu aripi, K. Wolf); *Fünf Patronenhülsen* (Cinci cartușe, F. Beyer); 1963 — *Nackt unter Wölfen* (Gol printre lupi, F. Beyer); *Der andere neben dir* (Lîngă tine trăiesc oameni, U. Thein); 1966 — *Ein Lord am Alexanderplatz* (Lordul din A., G. Reisch); 1967 — *Die Fahne von Kriwoj Rog* (Steagul din Krivoi Rog, K. Maetzig); 1970 — *Wir kaufen eine Feuerwehr* (Să cumpărăm o mașină de pompieri, H. Kratzert).

GHEPARDUL (Il Gattopardo). Italia, 1963. *R:* Luchino Visconti; *S:* Susso Cechi d'Amico, Pasquale Festa Campanile, Massimo Franciosa, Enrico Medioli, L. Visconti, după romanul lui G. Tomasi di Lampedusa. *I:* Giuseppe Rottunno; *D:* Giorgio Pes; *M:* Nino Rota; *Int:* Burt Lancaster, Alain Delon, Claudia Cardinale, Serge Reggiani, Paolo Stoppa, Romolo Valli. Una dintre cele mai împlinite ecranizări din istoria cinematografului, *G.* rămîne totuși pe ecran mai mult opera lui Visconti decît aceea a lui Lampedusa. Fidelitatea relatării și minuțiozitatea reconstituirii nu acoperă distanța dintre modul exterior, obiectiv de narație a filmului și evocarea de natură subiectiv-poematică din roman. Descripția istorică, de moravuri și de caractere este susținută în film cu înalt rafinament vizual — de reținut cîteva strălucite performanțe coloristice — și cu o profundă știință a reconstituirii de medii sociale și atmosferă. Printre secvențele de antologie se cuvin citate călătoria la țară, scenele de familie și mai ales balul, episod neegalat de vreo altă realizare cinematografică a genului. Visconti acumulează aici detalii de profundă semnificație realistă și complexe *compoziții de ansamblu*, fără să se teamă de vreo normă limitativă; el desfășoară astfel un grandios tablou epic al aristocrației, dezvăluind sub strălucirile de lux și sub rutina gesturilor de bună creștere indiciile decadenței și presentimentul sfîrșitului. Interpretarea excelentă a lui Burt Lancaster creionează o imagine desăvîrșită a

crepusculului prințului Salina. «Palme d'or», Cannes, 1963.

GHERASIMOV, Serghei Appolinarevici. Regizor sovietic (Celiabinsk, 21.V.1906). 1928 — absolvent al Institutului de artă scenică din Leningrad. Alături de Kozințev și Trauberg activează în grupul FEKS (Fabrica actorului excentric). Din 1944, profesor la V.G.I.K. 1944—1946: conduce Studioul central de filme documentare. Unul din maeștrii de prestigiu ai filmului sovietic, creațiile sale mai vechi și mai noi bucurîndu-se de renume internațional și largă popularitate. Marele premiu, Karlovy Vary, 1958 *(Pe Donul liniștit)*; Marele premiu, Moscova, 1967 *(Ziaristul)*; premiul juriului, Karlovy Vary, 1970 *(Pe malul lacului)*.

FLM: 1927 — *Soiuz velikogo dela* (Uniune pentru marea cauză); 1931 — *Odna* (Singură); 1930 — *Dvadțati dva nesciastia* (Douăzeci și doi de nenorociri, col. S. Bartenev); 1932 — *Serdțe Solomona* (Inima lui Solomon, col. M. Kresin); 1936 — *Semero smelih* (Cei șapte eroi / Șapte vieți); 1938 — *Komsomolsk* (Orașul tinereții); 1939 — *Uciteli* (Învățătorul); 1941 — *Maskarad* (Mascarada); 1942 — *Nepobedimie* (Neînvinșii, col. M. Kalatozov); 1944 — *Bolșaia zemlia* (Pămîntul cel mare); 1948 — *Molodaia gvardia* (Tînăra gardă); 1952 — *Selskii vraci* (Medicul de țară); 1957—1958 — *Tihii Don* (Pe Donul liniștit); 1962 — *Liudi i zveri* (Oameni și fiare); 1967 — *Jurnalist* (Ziaristul); 1970 — *U ozera* (Pe malul lacului).

GILBERT, John (J. Pringle). Actor american (Yogan-Utah, 10. VII.1895; Beverly Hills-California, 9.I.1936). 1915 — debutează în producțiile companiei «Triangle». Marele său succes: *Văduva veselă*. Unul din principalii parteneri ai Gretei Garbo. Întruchipează tipul de erou romantic lansat de cinematograful mut american.

FLM: 1915 — *The Mother Instinct* (Instinctul matern, W. Lucas); 1920 — *The White Circle* (Cercul alb, M. Tourneur); 1924 — *The Wolf Man* (Omul lup, E. Mortimer); 1925 — *The Merry Widow* (Văduva veselă, E. von Stroheim); *The Big Parade* (Parada cea mare, K. Vidor); 1926 — *The Flesh and the Devil* (Carnea diabolică, Cl. Brown); 1927 — *Love* (Anna Karenina, Cl. Brown); 1928 — *A Woman of Affairs* (Delir, Cl. Brown); 1929 — *Redemption* (Mîntuire, F. Niblo); 1930 — *Way for a Sailor* (Drum pentru un marinar, S. Wood); 1931 — *The Phantom of Paris* (Chéri-Bibi / Fantoma Parisului, J. Robertson); 1933 — *Queen Christina* (Regina C., R. Mamoulian); 1934 — *The Captain Hates the Sea* (Căpitanul urăște marea, L. Milestone).

girafă: mecanism auxiliar care ușurează mînuirea microfonului la filmările în *priză directă*, sau cu bandă ghid; constă dintr-un cărucior mobil cu un stativ, pe care este fixată o tijă telescopică ce poate atinge lungimea de 8—10 m, la capătul căreia se află fixat microfonul. O serie de mecanisme permit răsucirea stativului, pre-

Scanned with OKEN Scanner

lungirea și înclinarea brațului (tijei), coborîrea și răsucirea microfonului. Manipularea *g.* (sau a « prăjinii ») este efectuată de microfonist.

GIRARDOT, Annie. Actriță franceză (Paris, 25.X.1931). Teatru. Urmează apoi Conservatorul din Paris și joacă la « Comedia Franceză ». Film din 1955. Rol de afirmare: Nadia din *Rocco și frații săi*. Cupa « Volpi », Veneția, 1965 *(Trei camere în Manhattan)*.

FLM: 1955 — *Treize à table* (Treisprezece la masă, A. Hunebelle); 1957 — *Maigret tend un piège* (M. întinde o capcană, J. Delannoy); 1960 — *Rocco e i suoi fratelli* (R. și frații săi, L. Visconti); *La proie pour l'ombre* (Realitate și întruchipare, Al. Astruc); 1961 — *Le rendez-vous* (Întîlnirea, J. Delannoy); *Le bateau d'Emile* (Vaporul lui E., D. de La Patellière); 1962 — *Le vice et le vertu* (Viciul și virtutea, R. Vadim); 1963 — *La donna scimmia* (Femeia maimuță, M. Ferreri); 1963 — *I compagni* (Tovarășii, M. Monicelli); 1965 — *Trois chambres à Manhattan* (Trei camere în M., M. Carné); 1967 — *Vivre pour vivre* (A trăi pentru a trăi, Cl. Lelouch); 1968 — *Les Gauloises bleues* (M. Cournot); 1969 — *Erotissimo* (G. Pirès); *L'homme qui me plait* (Omul care-mi place, Cl. Lelouch); 1970 — *Clair de terre* (Clar de pămînt, G. Gilles); *Les novices* (Novicele, G. Casaril); *Mourir d'aimer* (Să mori din dragoste, A. Cayatte); 1971 — *La vieille fille* (Fata bătrînă, J.P Blanc); 1972 — *Traitement de choc* (Tratament prin șoc, A. Jessua).

GIROTTI, Massimo. Actor italian (Mogliano, 18.V.1918). Studii de drept, apoi cursuri de actorie. Debutează pe ecran în 1939. Din 1945 — și teatru; după 1965 — apariții în emisiuni TV.

FLM: 1939 — *Dora Nelson* (M. Soldati); 1941 — *La corona di ferro* (Coroana de fier, A. Blasetti); 1942 — *Ossessione* (Obsesia, L. Visconti); 1945 — *I dieci comandamenti* (Cele zece porunci, G.W. Chili); 1947 — *Caccia tragica* (Vînătoare tragică, G. De Santis); 1950 — *Cronaca di un amore* (Cronica unei iubiri, M. Antonioni); 1952 — *Roma ore 11* (R. orele 11, G. De Santis); 1953 — *Un marito per Anna Zaccheo* (A.Z., G. De Santis); 1954 — *Senso* (L. Visconti): *L'amour d'une femme* (Dragostea unei femei, J. Grémillon); 1955 — *Margueritte de la nuit* (Margareta nopții, Cl. Autant-Lara); 1957 — *La Venera di Cheronea* (V. din Ch., V. Tourjansky, F. Cerchio); 1960 — *I giganti della Tessaglia* (Giganții din T., R. Freda); 1963 — *Oro per Cesari* (Aur pentru C., S. Ciuffini, R. Freda); 1968 — *La coppia* (Cuplul, E. Siciliano); *Teorema* (P.P. Pasolini); 1969 — *Medea* (P.P. Pasolini); 1972 — *Les voraces* (Banda vorace, S. Gobbi).

GISH, Lillian (L. De Guiche). Actriță americană (Springfield-Ohio, 14.X.1896). Debutează în film la 16 ani. Realizează sub îndrumarea lui Griffith, în perioada de aur a filmului mut, cele mai importante creații din strălucita sa carieră. După 1930, în epoca sonorului, filme mai puțin marcante. Teatru și TV.

Scanned with OKEN Scanner

FLM: 1912 — *An Unseen Enemy* (Un dușman nevăzut, D. W. Griffith); 1914 — *The Battle of the Sexes* (Bătălia sexelor, D. W. Griffith); 1915 — *Birth of a Nation* (Nașterea unei națiuni, D. W. Griffith); *Enoch Arden* (Ch. Cabanne); 1916 — *Intolerance* (Intoleranță, D. W. Griffith); 1919 — *Broken Blossoms* (Crinul zdrobit, D. W. Griffith); 1920 — *Way Down East* (Drumul spre est, D. W. Griffith); 1923 — *The White Sister* (Sora albă, H. King); 1924 — *Romola* (H. King); 1928 — *The Enemy* (Dușmanul, F. Niblo); *The Wind* (Vîntul, V. Sjöstrom); 1930 — *One Romantic Night* (Nopți de dragoste, P. Stein); 1933 — *His Double Life* (Moartea civilă, A. Hopkins, W.C. De Mille); 1942 — *Commandos Strike at Dawn* (Comandanții atacă în zori, J. Farrow); 1946 — *Duel in the Sun* (Duel în soare, K. Vidor, W. Dieterle); 1955 — *The Cobweb* (Pînza de păianjen, V. Minnelli); 1958 — *Orders to Kill* (Ordin de a ucide, A. Asquith); 1964 — *Hallelujah the Hills* (Aleluia dealuri, A. Mekas); 1965 — *Follow Me, Boys* (Urmați-mă băieți, N. Tokar); 1966 — *Warning Shot* (Salva de avertisment, B. Kulik); 1967 — *The Comedians* (Comedianții, P. Glenville).

BIBL.: *The Movies, Mr Griffith and Me*, 1969.

GIUGARU, Alexandru. Actor român (Huși, 23.VI.1897). Absolvent al Conservatorului de artă dramatică din București. 1916: debutează pe scenă cu roluri de operetă și comedie. Film din 1925. Unul din cei mai reputați artiști comici români.

FLM: 1925 — *Năbădăile Cleopatrei* (I. Șahighian); *Legenda celor două cruci* (Gh. Popescu); 1926 — *Cererea în căsătorie* (J. Mihail); 1942 — *O noapte furtunoasă* (J. Georgescu); 1953 — *O scrisoare pierdută* (V. Iliu, S. Alexandrescu); 1955 — *Directorul nostru* (J. Georgescu); *Popescu 10 în control* (T. Fericeanu, m m,); 1957 — *Două loțuri* (A. Miheles, Gh. Naghi); 1958 — *D-ale carnavalului* (Gh. Naghi, A. Miheles); 1959 — *Băieții noștri* (Gh. Vitanidis, A. Anghel); *Telegrame* (Gh. Naghi, A. Miheles); 1960 — *Bădăranii* (S. Alexandrescu, Gh. Naghi); 1961 — *Post restant* (Gh. Vitanidis); 1962 — *Tudor* (L. Bratu); 1964 — *Mofturi 1900* (J. Georgescu); 1966 — *Corigența domnului profesor* (H. Boroș); 1967 — *Răpirea fecioarelor* (D. Cocea).

GOANA DUPĂ AUR (The Gold Rush). S.U.A., 1925. R; *S*: Charles Chaplin; *I:* Rolland Totheroh, Jack Wilson; *D:* Charles D. Hall; *Int:* Charles Chaplin, Mack Swain, Georgia Hale, Tom Murray, Henry Bergman, Malcolm Waite, Betty Morrissey. Versiune sonorizată, comentată de Chaplin, realizată în anul 1942. Opera chapliniană cea mai bine cotată în toate referendumurile internaționale, e totodată cea care pune cel mai pregnant în evidență acel deosebit aliaj între tragic și comic, propriu întregii creații a acestui mare autor de cinema. Epopea comică a unui Charlot căutător de aur, rătăcit parcă în mijlocul unui peisaj natural și uman violent, se dezvoltă avînd ca principală sursă detașarea permanentă a eroului față de evenimentele în care este aruncat. Aci, însă,

Scanned with OKEN Scanner

chiar și momentele de mare virtuozitate comică, devenite antologice (prima întîlnire dintre Charlot și Larsen în care în discuția celor doi intervine permanent o a treia forță — vîntul; momentul în care Jim înfometat îl vede pe Charlot în chip de cocoș uriaș numai bun de mîncat; dansul pîinișoarelor; scena din cabana ajunsă pe marginea prăpastiei), permit percepția unui plan doi cu vădite rezonanțe tragice. Așa se explică de ce criticii de azi văd în această remarcabilă *comedie* « tragedia disperării și inutilității efortului uman care se pierde în absurd » (Mitry), « operă în care se exprimă cel mai bine grandoarea tragică a lui Charlot ... operă în care impresia de grandoare e comparabilă cu cea pe care o lasă o tragedie clasică » (Leprohon), și poate creația lui Chaplin « cea mai profund americană prin tema Marelui Nord apropiată de cea a westernului » (Sadoul).

GOCIU, Vasile. Operator român (Burdusaci-Tutova, 23.X. 1897; București, 15.XI.1950). Semnează imaginea unor filme de actualități, documentare și de ficțiune în perioada 1920—1945.

FLM: 1924 — *Păcat* (J. Mihail); 1925 — *Manasse* (J. Mihail); 1927 — *Turnu-Severin și împrejurimile* (V. Gociu, d); 1929 — *Centenarul eliberării Giurgiului* (V. Gociu, d); *Război fără arme* (J. Georgescu); 1932 — *Visul lui Tănase* (B. Aldor); 1939 — *Aripi românești* (V. Gociu, d); 1942 — *Ziua mamei și a copilului* (V. Gociu, d); 1947 — *Agnita-Botorca* (P. Călinescu); 1948 — *Lunca Prutului* (P. Constantinescu).

GODARD, Jean-Luc. Regizor francez (Paris, 3.XII.1930). Studii de etnologie la Sorbona. În timpul anului preparator la Sorbona, ia contact cu cinematograful, grație cineclubului din Cartierul Latin; publică articole în buletinul acestuia și în « Les Cahiers du Cinéma », devenind unul din principalii colaboratori ai redacției. Este unul din teoreticieni și figura centrală a « noului val » francez. Creație contradictorie cu un stil foarte personal: narațiune liberă, antiromantică, anarhizantă, opusă tiparelor unei dramaturgii tradiționale. În ultima vreme filmele sale nu se mai încadrează în acest stil. Premiul special al juriului, « Ursul de argint », Berlin, 1960 *(Cu sufletul la gură)*; Berlin, 1961 *(O femeie este o femeie)*; premiul special al juriului, Veneția, 1962 *(A-și trăi viața)* și 1967 *(Chinezoaica)*; « Ursul de aur », Berlin, 1965 *(Alphaville)*.

FLM: 1954 — *Operation Beton* (Operația beton, sm.); 1955 — *Une femme coquette* (O femeie cochetă, sm.); 1957 — *Tous les garçons s'appellent Patrick* (Toți băieții se numesc P., sm.); 1958 — *Une histoire d'eau* (O poveste cu apă, sm., col. F. Truffaut); 1959 — *Charlotte et son Jules* (Ch. și J. ai ei, sm.); *À bout de souffle* (Cu sufletul la gură); 1960 — *Le petit soldat* (Micul soldat); 1961 — *Une femme est une femme* (O femeie

este o femeie); *Les sept pechés capitaux*, ls. (Cele şapte păcate capitale, sc. Lenea); 1962 — *Rogopag*, fs. (sc. Lumea nouă); *Vivre sa vie* (A-şi trăi viaţa); *Les carabiniers* (Carabinierii); 1963 — *Le mépris* (Dispreţul); 1964 — *Bande à part* (O bandă aparte); *Paris vu par...*, fs.; (Parisul văzut de...); *Une femme mariée* (O femeie căsătorită); 1965 — *Alphaville; Pierrot le fou* (P. nebunul); 1966 — *Masculin-Feminin; Made in U.S.A.; Deux ou trois choses que je sais d'elle* (Două sau trei lucruri pe care le ştiu despre ea); *Anticipation / L'amour en l'an 2.000* (Anticipaţie/ Dragostea în anul 2.000); 1967 — *Loin du Viêtnam* (Departe de V., col. A. Resnais, A. Varda, Ch. Marker, J. Démy, W. Klein, J. Ivens, Cl. Lelouch); *La Chinoise* (Chinezoaica); *Vangelo 70; Week-End;* 1968 — *Le gai savoir* (Informare veselă); *One plus one* (Unu plus unu); 1969 — *Le vent de l'est* (Vînt de răsărit); 1971 — *Lotte in Italia* (Lupte în I.); 1972 — *Tout va bien* (Totul merge bine).

GODDARD, Paulette. Actriţă americană (Great Neck-Long Island, 3.VI.1911). Teatru, apoi operetă. Din 1935 devine — în cîteva filme — partenera lui Charles Chaplin, alături de care se face remarcată. După 1945 turnează în Europa.

FLM: 1935 — *Modern Times* (Timpuri noi, Ch. Chaplin); 1939 — *The Cat and the Canary* (Pisica şi canarul, E. Nugent); 1940 — *The Great Dictator* (Dictatorul, Ch. Chaplin); 1941 — *Reap the Wild Wind* (Seceră vîntul sălbatic, C. B. De Mille); 1944 — *I Love a Soldier* (Iubesc un soldat, M. Sandrich); 1946 — *The Diary of a Chambermaid* (Jurnalul unei cameriste, J. Renoir); 1948 — *An Ideal Husband* (Soţul ideal, Al. Korda); *Charge of Lancers* (Atacul lăncierilor, W. Castle); 1963 — *Gli indifferenti* (Indiferenţii, F. Maselli).

GOLOGAN, Ovidiu. Operator român (Constanţa, 14.V.1912). Şi-a început activitatea în cinematografie în 1936, ca operator de actualităţi şi filme documentare. Începînd din 1951 semnează imaginea unor filme de ficţiune. Premiu de excelenţă U.N.I.A.T.E.C. Milano, 1964 *(Pădurea spînzuraţilor)*.

FLM: 1953 — *Nepoţii gornistului*, col. W. Ott (D. Negreanu); 1954 — *Cu Marincea e cera* (Gh. Turcu, sm.); 1955 — *După concurs* (Gh. Naghi, sm.); 1956 — *Moara cu noroc* (V. Iliu); 1961 — *Ziua unei artiste*, col. W. Ott (Gh. Tobias, d.); 1963 — *Lumină de iulie* (Gh. Naghi); 1964 — *Pădurea spînzuraţilor* (L. Ciulei); 1966 — *Corigenţa domnului profesor*, col. I. Druckmann (H. Boroş); 1967 — *De trei ori Bucureşti* fs. (sc. Întoarcerea, M. Iacob); 1968 — *Aventurile lui Tom Sawyer*, col. R. Lefebvre (W. Liebeneiner, M. Iacob); *Moartea lui Joe Indianul*, col. R. Lefebvre (W. Liebeneiner, M. Iacob); 1970 — *Castelul condamnaţilor* (M. Iacob); 1971 — *Facerea lumii* (Gh. Vitanidis); 1972 — *Ciprian Porumbescu*, col. A. Kostrakiewicz (Gh. Vitanidis).

GOLOVNIA, Anatoli Dmitrievici. Operator sovietic (Simferopol, 2.II.1900). Absolvent al Institutului de cinematografie din Leningrad (1926). Lucrează la « Mejrabpomfilm » cu Vsevolod

Pudovkin, Iakov Protazanov, Fedor Ozep. Regizor și scenarist. FLM: 1925 — *Kirpiciki* (Țiglăria, L. Obolenski, M. Doller); 1926 — *Mati* (Mama, V. Pudovkin); 1927 — *Koneț Sankt-Petersburga* (Sfîrșitul S.P., V. Pudovkin); *Jivoi trup* (Cadavrul viu, F. Ozep); 1928 — *Potomok Gingis hana* (Urmașul lui Genghis Han, V. Pudovkin); 1933 — *Dezertir* (Dezertorul, V. Pudovkin); 1939 — *Minin i Pojarski* (Prințul P., V. Pudovkin, M. Doller); 1941 — *Suvorov* (V. Pudovkin, M. Doller); 1947 — *Admiral Nahimov* (Amiralul N., V. Pudovkin); 1950 — *Jukovski* (Descoperitorul tainelor zborului, V. Pudovkin, D. Vasiliev).

BIBL: *Svet v iskusstve operatora*, 1946; *Nauka țvetnovo filma*, 1955; A. G. — L. Dikov — *Fotokompoziția*, 1962; *Masterstvo kinooperatora*, 1965.

grandangular: obiectiv de filmare cu distanță focală scurtă, caracterizat printr-un unghi de cuprindere mare și profunzime de claritate ridicată. Se folosește la: 1) planuri generale cu subiect desfășurat în adîncime; 2) accentuarea mișcărilor de apropiere și de îndepărtare față de aparatul de filmare; 3) accentuarea dimensiunilor unor obiecte sau persoane aflate în prim-plan sau plan apropiat; 4) diformarea trăsăturilor feței la portrete (bărbia și fruntea se îngustează, buzele și nasul devin mari și proeminente); 5) panoramări rapide la subiecte cu *contrast* propriu ridicat (se evită apariția efectului de *stroboscopie*); 6) sublinierea unghiului subiectiv la filmările cu *plonjeu* și *contraplonjeu* etc.

GRANGER, Stewart (James Steward). Actor englez (Londra, 6.V.1913). Debutează după 1936, pe marile scene londoneze. 1939 — primul său film. Din 1950 turnează alternativ în Anglia și la Hollywood.

FLM: 1939 — *So This Is London* (O noapte la Londra, T. Freeland); 1942 — *Secret Mission* (Contraspionaj, H. French); 1943 — *The Man in Grey* (Omul în gri, L. Arliss); 1944 — *Fanny By Gaslight* (În umbra felinarului, A. Asquith); 1945 — *Madona of the Seven Moons* (Madona cu două fețe, A. Grabtree); 1946 — *The Magic Bow* (Arcușul fermecat, B. Knowles); *Caesar and Cleopatra* (G. Pascal); 1948 — *Blanche Fury* (Furia albă, M. Allégret); *Saraband for Dead* (Sarabandă pentru un mort, B. Dearden); 1950 — *King's Solomon Mines* (Minele regelui S., C. Bennett, A. Marton); 1952 — *The Wild North* (Nordul sălbatic, A. Marton); *Scaramouche* (G. Sidney); 1954 — *Beau Brumme* (Frumosul B., C. Bernhardt); 1956 — *The Last Hunt* (Ultima vînătoare, R. Brooks) 1957 — *Gun Glory* (Gloria pistolului, R. Rowland); 1960 — *North to Alaska* (În nord spre A., H. Hathaway); 1961 — *The Secret Partner* (Partenerul secret, B. Dearden); 1962 — *Swordsman of Siena* (Spadasinul din S., E. Perier); *Sodoma and Gomorrah* (R. Aldrich); 1964 — *The Secret Invasion* (Invazia secretă, R. Corman); 1966 — *Unter Geiern* (Printre vulturi, A. Vohrer); 1967 — *The Last Safari* (Ultimul S., H. Hathaway); 1968 —

Cosigna Tanger 67 (S. Sollima); 1969 — *The Trygon Factor* (C. Frankel).

GRANT, Cary (Archibald Alexander Leach). Actor american (Bristol, Anglia, 18.I.1904). Debutează în teatru. Roluri în film din 1932, devenind treptat unul dintre cei mai populari juneprimi comici ai cinematografului american. Partenere: Lily Damita, Marlene Dietrich, Mae West, Jean Harlow, Katharine Hepburn ș.a. FLM: 1932 — *This Is the Night* (Doamna și-a pierdut rochița, F. Tuttle); *Blonde Venus* (Viciul blond, J. von Sternberg); 1933 — *Madame Butterfly* (M. Gering); 1934 — *Born to Be Bad* (Femeia fără suflet/ Depravata, L. Sherman); 1937 — *Topper* (Fantoma blondă, N. Z. Mac Leod); *The Awful Truth* (Adevărul îndrăcit, L. McCarey); 1938 — *Bringing up Baby* (Leopardul Suzanei, H. Hawks); 1939 — *Gunga Din* (G. Stevens); 1940 — *My Favorite Wife* (Soția mea favorită, G. Kanin); 1941 — *Suspicion* (Suspiciune, A. Hitchcock); 1944 — *Arsenic and Old Lace* (Arsenic și dantelă veche, F. Capra); 1946 — *Night and Day* (Noapte și zi, M. Curtiz); 1950 — *Crisis* (Caz de conștiință, R. Brooks); 1952 — *Monkey Business* (H. Hawks); 1953 — *Dream Wife* (Soția visată, S. Sheldon); 1957 — *The Pride and the Passion* (Mîndria și pasiunea, S. Kramer); 1958 — *Indiscreet* (Indiscreție, S. Donen); 1959 — *North by Northwest* (La nord prin nord-vest, A. Hitchcock); 1961 — *That Touch of Mink* (Blana de vizon, Delbert Mann); 1964 — *Charade* (Șarada, St. Donen); 1965 — *Father Goose* (Gîsca de tata, R. Nelson); 1967 — *Walk, Don't Run* (Să ne plimbăm, să nu fugim!, Ch. Walters).

GRÉMILLON, Jean. Regizor francez (Bayeux-Calvados, 2.X.1901; Paris, 25.XI.1959). Studii muzicale la « Schola Cantorum » cu Vincent d'Indy, apoi violonist în orchestra unui cinematograf. 1924—1926: debutează cu cîteva scurt-metraje documentare de industrie (împreună cu operatorul Georges Périnal). Primul lung-metraj — *Drum în larg*, ca și alte documentare educative îl acreditează pe lîngă mișcarea avangardistă a epocii. 1933—1935: turnează în Spania și Germania. După o serie de filme impersonale realizează *Remorchere*, *Bal la castel*, *Cerul vă aparține* — contribuția esențială a lui *G.* la tezaurul cinematografiei franceze. Cîteva scenarii inspirate de realitățile revoluționare ale Comunei și din tematica de largă respirație socială a luptei pentru libertatea poporului au rămas în stadiul decupajului. 1943—1958: președintele Cinematecii franceze. În 1946 inaugurează la Sorbona cursuri de istoria cinematografiei. Premiu, Veneția, 1950 *(Farmecul existenței)*.

FLM: 1923 — *La cathédrale de Chartre* (Catedrala din Ch., d.); 1925 — *Photogénie mécanique* (Fotogenie mecanică); 1926 — *Tour au large* (Drum în larg); 1927 — *Maldonné;* 1929 — *La petite Lise* (Micuța L.); 1934 — *La Dolorosa;* 1936 — *Valse Royale* (Vals imperial); 1937 — *Gueule d'amour* (Mutră de îndrăgostit); 1938 — *L'étrange Monsieur Victor* (Misteriosul domn V.); 1939—1941 — *Remorques* (Remorchere);

1942 — *Lumière d'été* (Bal la castel); 1943 — *Le ciel est à vous* (Cerul vă aparţine); 1949 — *Pattes blanches* (Labe albe); *Les désastres de la guerre* (Dezastrele războiului); 1950 — *Les charmes de l'existence* (Farmecul existenţei, sm.col. P. Kast); 1951 — *L'etrange Madame X* (Ciudata doamnă X); 1953 — *L'ammour d'une femme* (Dragostea unei femei); 1956 — *La maison aux images* (Casa cu imagini, sm.); 1959 — *André Masson et les quatre éléments* (A.M. şi cele patru elemente, sm.).

GRIERSON, John. Teoretician, regizor şi producător englez (Deanston-Scoţia, 26.IV.1898; II.1972). Studii la Universitatea din Glasgow. Licenţiat în filozofie. În anii '30 pune bazele şcolii documentariste britanice, care întruneşte o serie de regizori şi teoreticieni valoroşi ca P. Rotha, B. Wright, H. Watt, A. Elton, E. Anstey ş.a. A invitat în Anglia şi cîţiva renumiţi regizori străini: R. Flaherty (cu care realizează în 1933 *Industrial Britain)*, A. Cavalcanti. 1939—1945: a condus « National Film Board» din Canada, determinînd şi aici dezvoltarea filmului documentar şi de animaţie (Norman McLaren). A colaborat la multe din filmele produse de organismele cinematografice conduse de el. În scrierile sale teoretice *G.* stabileşte principiile de bază ale documentarului artistic, afirmînd că filmul este o nouă artă de observare a realităţii, bazată pe fotografie, căreia dintre toate mijloacele de expresie proprii artei cinematografice îi acordă o însemnătate primordială, tocmai datorită capacităţii ei de a reproduce realitatea. Concepţiile teoretice ale lui *G.* au influenţat, între altele, elaborarea bazelor şcolii neorealiste italiene.

BIBL.: *Grierson on Documentary*, 1946.
FLM: 1929 — *Drifters* (Pescadoare); 1931 — *Shadow on the Mountain* (Umbra muntelui); 1932 — *Over Hill and Deal* (Peste văi şi dealuri); *The Voice of the World* (Glasul lumii); *The New Operator* (Noul operator); 1942 — *World in Action* (Lumea în acţiune); 1953 — *Man of Africa* (Omul din A.); 1954 — *Man from Uganda* (Omul din U.).

GRIFFITH, David Wark. Regizor american (Crestwood-Kentucky, 22.I.1875; Hollywood, 23. VII.1948). 1907: debutează în cinematografie ca actor; 1908: realizează primul său film. Operele care i-au asigurat un loc de frunte printre marii maeştri ai ecranului: *Naşterea unei naţiuni* şi *Intoleranţă* — filme ce au înrîurit profund evoluţia ulterioară a artei cinematografice. (« Nu există cineast în lume care să nu-i datoreze ceva lui *G* » — Eisenstein). *G.* se numără printre primii creatori care au folosit în scopuri expresive montajul, primplanul, travelingul, supraimpresiunea, conferindu-le o semnificaţie estetică. El a descoperit şi promovat o pleiadă de mari actori (Mary Pickford, Lillian Gish, L. Barrymore, D. Fairbanks, R. Barthelmess etc.) şi a format

Scanned with OKEN Scanner

cîțiva dintre cei mai însemnați regizori americani (K. Vidor, E. von Stroheim, R. Walsh ș.a.) În 1915 înființează împreună cu M. Sennett și Th. H. Ince compania « Triangle », iar în 1919, împreună cu M. Pickford, D. Fairbanks și Ch. Chaplin « Associated Artists ». FLM: 1908 — *The Adventures of Dollie* (Aventurile lui D.); *For Love of Gold* (Din dragoste pentru aur); *Balked at the Altar* (Baldachinul de la altar); *After Many Years* (După mai mulți ani); *Mr. Jones and the Ball* (Domnu J. și globul); 1909 — *Edgar Allan Poe; The Politician Love Story* (Povestea de dragoste a politicianului); *Her First Biscuits* (Primii săi biscuiți); *The Violin Maker of Cremona* (Constructorul de viori din C.); *The Lonely Villa* (Vila singuratică); *The Way of a Man* (Drumul unui om); *In Old Kentucky* (În bătrînul K.); *The Little Teacher* (Micul profesor); 1910 — *The Englishman and the Girl* (Englezul și fata); *The Thread of Destiny* (Calea destinului); *Ramona; In Old California* (În bătrîna C.); *Simple Charity* (Dragoste curată); *The Golden Supper* (Cina de aur); 1911 — *The Lily of the Tenements* (Crinul de casă); *The Lonedale Operator* (Fata de la telegraf); *Crossing the American Prairies* (Străbătînd preriile americane); *Enoch Arden; The Last Drop of Water* (Ultimul strop de apă); *Fightin' Bload* (B. cel curajos); 1912 — *The Mender of Nets* (Cîrpaciul din N.); *The Female of the Species* (Femeia speciilor); *The Old Actor* (Bătrînul actor); *Gold and G. Blitter* (Aur și fast); *The Informer* (Denunțătorul); *A Cry For Help* (Un strigăt de ajutor); *The Massacre* (Masacrul); *The New York Hat* (Pălăria new-yorkeză); 1913 — *Fate* (Destin); *Oil and Water* (Ulei și apă); *The House of Darkness* (Casa din întuneric); *The Mothering Heart* (Inimă de mamă); *Tw Men on the Desert* (Doi oameni în deșert); *The Primitive Man* (Omul primitiv); *Judith of Bethulia;* 1914 — *The Battle of the Sexes* (Bătălia sexelor); *The Escape* (Evadarea); *Homeg Sweet Home* (Cămin, dulce cămin); *The Avenin Conscience* (Conștiința răzbunătoare); 1915 — *Birth of a Nation* (Nașterea unei națiuni); 1916 — *Intolerance* (Intoleranță); 1917 — *Hearts of the World* (Inimile lumii); 1918 — *The Great Love* (Dragostea cea mare); 1919 — *Romance of Happy Valley* (Idilă din Valea Fericirii); *The Greatest Thing in Life* (Lucrul cel mai minunat din viață); *The Girl who Stayed at Home* (Fata care a rămas acasă); *Broken Blossoms* (Muguri zdrobiți / Crinul zdrobit); *True Heart Susie* (Inima devotată a lui S.); *Scarlet Days* (Zilele purpurii); *The Greatest Question* (Marea întrebare); 1920 — *Idol Dancer* (Dansatorul idol); *The Love Flower* (Floarea dragostei); *Way Down East* (Drumul spre Est); 1921 — *Dream Street* (Strada visurilor); 1922 — *Orphans of the Storm* (Orfelinele furtunii / Cele două O.); *One Exciting Night* (O noapte palpitantă); 1923 — *The Whit Rose* (Trandafirul alb); 1924 — *America; Isn't Life Wonderful?* (Nu-i viața frumoasă?); 1925 — *Sally of the Sawdust* (S. din arenă); 1926 — *That Royle Girl* (Fata asta R.); *The Sorrows of Satan* (Necazurile Satanei); 1927 — *Drums of Love* (Tobele dragostei); *The Battle of the Sexes* (Bătălia sexelor); 1929 — *Lady of the Pavements* (La Paiva); 1930 — *Abraham Lincoln;* 1931 — *The Struggle* (Lupta).

GRIMAULT, Paul. Realizator și producător francez (Neuilly-sur-Seine, 23.III.1905). Se afirmă în domeniul desenului publicitar; debutează în animație cu filme de reclamă și de divertisment. Prima

creație independentă: *Fenomene electrice*. Stilul lui G. se definește în colaborare cu scenaristul J. Prévert *(Micul soldat, Păstorița și coșarul*, după Andersen). Arta sa discretă și fragilă, străină stilizării excesive, animă personaje poetice și fantastice, creaturi de basm și vis, cu un ascuțit simț al realului cotidian. Premiul « Emile Reynaud », 1943; premiu, Veneția, 1948 *(Micul soldat)*; premiul special al juriului, Veneția, 1952 *(Păstorița și coșarul)*.

FLM: 1937 — *Phenomènes électriques* (Fenomene electrice); 1939 — *Les passagers de la Grande Ourse* (Pasagerii Ursei Mari); 1941 — *Le marchand de notes* (Negustorul de note); 1943 — *L'epouvantail* (Sperietoarea); 1946 — *Le voleur de paratonneurs* (Hoțul de paratrăznete); *La flûte magique* (Flautul fermecat); 1947 — *Le petit soldat* (Micul soldat); 1948—1952 — *La bergère et le ramoneur* (Păstorița și coșarul); 1958 — *La faim du monde* (Foamea lumii); 1968 — *Le diamant* (Diamantul).

gros-plan: v. plan.

GUINESS, Alec. Actor englez (Londra, 2.IV.1914). Debutează în teatru în 1934 (revine de mai multe ori pe scena lui « Old Vic »), iar pe ecran în 1946. Este considerat cel mai bun actor de compoziție al cinematografului englez contemporan. Premiul « Oscar », 1957 *(Podul de pe rîul Kwai)*; premiu, Veneția, 1958 *(La botul calului)*.

FLM: 1946 — *Great Expectations* (Mareil speranțe, D. Lean); 1947 — *Oliver Twist* (D. Lean); 1949 — *Kind Hearts and Coronets* (Inimi nobile și alese, R. Hamer); 1950 — *Last Holiday* (Ultima vacanță, H. Cass); 1951 — *The Man in the White Suit* (Omul în costum alb, A. Mackendrick); 1953 — *The Captain's Paradise* (Paradisul căpitanului, A. Kimmins); 1954 — *To Paris with Love* (Pentru P., cu dragoste, R. Hamer); 1955 — *The Lady Killers* (Ucigașii de femei, A. Mackendrick); 1957 — *The Bridge of the River Kwai* (Podul de pe rîul K., D. Lean); 1958 — *The Horse's Mouth* (La botul calului, R. Neame); 1959 — *Our Man in Havana* (Omul nostru din H., C. Reed); 1962 — *Lawrence of Arabia* (L. al Arabiei, D. Lean); *A Majority of One* (O majoritate la unu, M. Le Roy); 1963 — *Damn the Defiant!* (Blestemă-l pe provocator!, L. Gilbert); 1964 — *The Fall of the Roman Empire* (Căderea imperiului roman, A. Mann); 1965 — *Hotel Paradiso* (P. Glenville); *Dr. Jivago* (D. Lean); 1967 — *The Quiller Memorandum* (M. Anderson); *The Comedians* (Comedianții, P. Glenville); 1970 — *Cromwell* (K. Hughes); 1971 — *Fratello sole, sorella luna* (Frate soare, soră lună, F. Zefirelli).

GUITRY, Sacha. (Alexandre-Georges, G.). Regizor, actor și autor dramatic francez (St. Petersburg, Rusia, 21.II.1885; Paris, 14.VII. 1957). Fiul faimosului actor de teatru Lucien G. 1917: debutează ca scenarist și actor de cinema. 1939 — membru al Academiei Goncourt.

Scanned with OKEN Scanner

FLM: Regizor: 1919 — *Ceux de chez nous* (Cei de la noi); 1935 — *Pasteur;* 1936 — *Le roman d'un tricheur* (Romanul unui trișor); *Faisons un rêve* (Triunghiul); 1937 — *Les perles de la couronne* (Perlele coroanei, col. Christian Jaque); 1938 — *Le Quadrille* (Cadrilul); *Desirée;* 1939 — *Ils étaient neuf célibataires* (Pensiunea burlacilor); 1943 — *Donne-moi tes yeux* (Dăruiește-mi ochii tăi); 1947 — *Le comédien* (Actorul); 1948 — *Le diable boiteux* (Diavolul șchiop); 1950 — *Debureau;* 1952 — *La vie d'un honnête homme* (Viața unui om cinstit); 1953 — *Si Versailles m'était conté* (Dacă V. mi-ar fi povestit); 1954 — *Napoléon;* 1955 — *Si Paris nous était conté* (Dacă P. ne-ar fi povestit); 1956 — *Assassins et voleurs* (Asasini și hoți); 1957 — *Les trois font la paire* (Trei fac o pereche).

Scanned with OKEN Scanner

h

HALAS, John. Regizor și producător englez (Budapesta, Ungaria 16.IV.1912). Studii în Ungaria și Franța. Se specializează în tehnica animației cu Georges Pal (1928—1931). Începînd din 1934 devine unul din cei mai importanți creatori britanici de desene animate. Împreună cu soția și colaboratoarea sa, Joy Batchelor, fondează societatea producătoare « Halas Batchelor Cartoon Films». După anii '50, activează în cadrul asociației U.P.A. condusă de St. Bosustow. Medalie de argint, Moscova, 1963 (*Automanie 2000*). FLM: 1936—1941 — seria *Abu;* 1941 — *Farmer's Charley* (Ch. al fermierului); 1942 — *Filling the Gap* (Umplînd golul); 1947 — *A modern Guide to Health* (Ghid modern de sănătate); 1950 — *As Old as the Hills* (Bătrîn ca dealurile); 1951 — seria *Painter and Poet* (Pictor și poet); 1953 — *All Lit Up* (Să se aprindă toate luminile); 1954 — *Animal Farm* (Ferma animalelor, lm); *The Owl and the Pussy Cat* (Bufnița și pisicuța); 1956 — *The History of the Cinema* (Istoria cinematografului); 1957 — *The World of Little Ig* (Lumea micului I.); 1959 — *The Cultured Ape* (Maimuța cultivată); 1962 — *Ship and Short* (Taie și pufnește); 1963 — *Automanie 2000.* 1966 — *Bees and Storks* (Despre albine și berze); *Palm Court Band* (Orchestra P.C.); 1967—*The Question* (Problema); 1968—*The Saucy Matador* (Matadorul cochet); *Flurna;* 1970 — *Short and Tall Story* (Poveste despre lung și scurt); *Children and Cars* (Copii și automobile); *Linear Programming* (Programare liniară).

halou de reflex: irizații, pete sau cercuri strălucitoare ce apar în imagine la unele filmări în *contre-jour*. Dacă pe lentila frontală a obiectivului cade o lumină puternică provenită de la o sursă vizibilă în cadru sau amplasată în afara acestuia, datorită reflexelor multiple de pe suprafața lentilelor și monturii, pe peliculă se formează imagini parazitare, distorsionate ale sursei care dau *h.* Deși este, în esență, o defecțiune tehnică, *h.d.r.* se provoacă uneori în mod voit, pentru a obține un anumit efect artistic (« orbirea » provocată de un vehicul ce se apropie cu farurile aprinse; jocuri de lumini la filmarea răsăritului și apusului soarelui etc).

HAMLET. Anglia, 1948. *R;S:* Laurence Olivier după tragedia lui W. Shakespeare; *I:* Desmond

Dickson; *D:* Carmen Dillon; *M:* William Walton; *Int:* Laurence Olivier, Jean Simmons, Eileen Herlie, Basil Sydney, Norman Wooland, Terence Morgan, Felix Aylmer. Semnalat în momentul apariției ca « o dată în istoria viitoare a teatrului contemporan » (André Bazin), filmul izbutește să facă firesc, viu, teatrul pe peliculă, fiind una din rarele sinteze reușite dintre teatru și film. În interpretarea textului, Laurence Olivier se menține în apropierea viziunii tradiționale. Motorul principal al acțiunii este găsit în psihologia, ușor colorată freudian, a personajelor. Hamlet este o natură aristocratică și pură pe care întreaga atmosferă a curții nu o poate altera. Sarcasmele și extravagențele partiturii sale sînt atenuate, primul plan fiind cedat meditației lirice și farmecului trist, admirabil încarnat de Olivier. Protagonistul evoluează într-o lume pustie, curtea Danemarcei aproape că nu există. Castelul devine însă un personaj cu prezență impresionantă, imensă închisoare care amplifică în cutia de rezonanță a pietrei zbuciumul tragic al eroului. Refrenul insistent al zidurilor și al cetii, jocul de clar-obscur și străfulgerări de lumină, succesiunile de spații goale subliniază impresia generală de singurătate, răceală, opresiune. Cuvîntul este armonizat ritmic cu mișcarea imaginii și a montajului. Filmul reușește să atragă masele de spectatori spre unul din cele mai dificile texte din literatura lumii, creînd totodată un model care a influențat hotărîtor destinele reprezentării lui Shakespeare în teatrul și filmul contemporan. Marele premiu, Veneția și premiul « Oscar », 1948.

HARDY, Oliver (O. Norvelle Hardy). Actor american (Atlanta-Georgia, 18.I.1892; Hollywood, 7 VII.1957). Debutează în music-hall; din 1915 face film. Lucrează pentru « Vitagraph », apoi pentru « Hal Roach Comedies » (1918—1925). Din 1925, la inițiativa lui Hal Roach, alcătuiește un «tandem» comic cu Stan Laurel (V.) Cuplul, denumit în România « Stan și Bran », va cunoaște o mare și nestinsă celebritate mondială deținînd timp de douăzeci de ani supremația în comedia de tip *slapstick*. Ideea tandemului se bazează pe o unitate contradictorie, nu numai între cei doi parteneri, dar și pe fiecare în raport cu sine: ei sînt nevoiți să acționeze împotriva firii lor, cele mai nevinovate inițiative îi aduc în pragul unor catastrofe din care se salvează cu aceeași ingenuitate cu care intraseră în pericol.

FLM: 1915 — serial *Pathé New Adventures of Wallingford* (Noile aventuri ale lui W.); 1927— *Duck Soup* (Supa de rață, H. Roach); 1929 — *Perfect Day* (O zi ideală, J. Parrott); 1930 — *Below Zero* (Sub zero, J. Parrott); 1931 — *Our Wife* (Stan și Bran se însoară, J. W. Horne); *Pardon Us* (Stan și Bran

contrabandiști, J. Parrott); 1932 — *Pack up Your Troubles* (Stan și Bran în legiunea străină, G. Marshall, L. McCarey); 1933 — *The Devil's Brother* (Fra Diavolo, H. Roach, C. Rogers); 1934 — *Sons of the Desert* (Stan și Bran « fiii deșertului » /Congresul șmecherilor, W. Seiter); 1936 — *The Bohemian Girl* (Stan și Bran nomazi, J. W. Horne, C. Rogers); *Our Relations* (Stan și Bran, « rudele noastre », H. Lachman); *Way Out West* (Stan și Bran în Far West /S. și B. și testamentul, J. W. Horne); 1938 — *Block Heads* (Stan și Bran eroi fără voie, J. Blystone); 1939 — *The Flying Deuces* (Stan și Bran aviatori, E. Sutherland); 1940 — *A Chump at Oxford* (Stan și Bran studenți la O., E. Goulding); 1943 — *The Dancing Masters* (Maeștrii de dans, M. St. Clair); 1945 — *Nothing But Trouble* (Numai supărare, S. Taylor); 1952 — *Atoll K* (L. Joannon).

HARLOW, Jean (Harlean Jean Carpentier). Actriță americană (Kansas City, 3.III.1911; Hollywood, 6.VI.1937). Debutează în 1928 în filmele lui Hal Roach. *H.*, celebra « blondă platinată », a rămas în istoria cinematografiei ca una din cele mai fascinante frumuseți ale ecranului din primii ani ai sonorului.

FLM: 1928 — *Moran of the Marines* (M. marinarul, F. Strayer); 1929 — *Double Whoopee* (Dubla năzbîtie, L. Foster); *The Saturday Night Kid* (Băiatul de duminică seara, A. E. Sutherland); 1930 — *Hell's Angels* (Îngerii infernului, H. Hughes); 1931 — *Platinum Blonde* (Patima blondă, F. Capra); 1933 — *Dinner at Eight* (Dineu la ora opt, G. Cukor); 1935 — *Reckless* (Dorința, V. Fleming); 1936 — *Libeled Lady* (Reputația domnișoarei Allenbury, J. Conway); 1937 — *Personal Property* (Valetul de cupă, W. S. Van Dyke); *Saratoga* (J. Conway).

HARRIS, Richard. Actor englez (Limerick, Irlanda, 1.X.1930). Debutează în emisiuni TV la New York și Londra. Premii: Cannes, 1963 *(Viață sportivă)* și Moscova, 1971 *(Cromwell)*.

FLM: 1961 — *The Long, the Short and the Tall* (Lungul, slabul și grasul, L. Norman); 1963 — *This Sporting Life* (Viață sportivă, L. Anderson); 1964 — *Deserto rosso* (Deșertul roșu, M. Antonioni); 1965 — *The Heroes of Telemark* (Eroii de la T., A. Mann); 1967 — *Camelot* (J. Logan); 1970 — *Cromwell* (K. Hughes); 1971 — *Man in the Wilderness* (Omul în sălbăticie, R. C. Sarafian); *Bloomfield* (R. Harris); 1972 — *Riata* (S. Fuller).

HARRISON, Rex (Reginald Carey H.). Actor englez (Huyton-Lancashire, 5.III.1908). Paralel cu o strălucită carieră teatrală, se lansează în 1937 în cinematografie, ajungînd, după 1946, una din cele mai căutate vedete ale Hollywoodului. Premiul « Oscar », 1964 *(My Fair Lady)*.

FLM: 1937 — *Men Are Not Gods* (Bărbații nu sînt zei, W. Reisch); 1938 — *The Citadel* (Citadela, K. Vidor); 1944 — *Blithe Spirit* (Abracadabra, D. Lean); 1947 — *The Ghost and Mrs Muir* (Fantoma și Dna M., J. Mankievicz); 1948 — *Unfaithfully Yours* (A ta cu infidelitate, P. Sturges); 1954 — *King Richard and the Crusaders* (R. Inimă de Leu,

Scanned with OKEN Scanner

D. Butler); 1963 — *Cleopatra* (J. Mankievicz); 1964 — *My Fair Lady* (G. Cukor); 1965 — *The Yellow Rolls Royce* (R.R.-ul galben, A. Asquith); 1966 — *The Honey Pot* (Borcanul cu miere, J. Mankievicz); 1968 — *A Flea in her Ear* (Bănuiala, J. Charron); 1969 — *Staircase* (Scara, S. Donen).

HART, William Surrey. Actor american (Newburgh, 6.XII. 1870; Hollywood, 23.VI.1946). Teatru din 1891. T. Ince, îl angajează în 1913 pentru filme western. Dobîndește curînd celebritate sub numele de Rio Jim, prototipul cow-boy-ului generos. Din 1925 renunță la cinema și se consacră editării literaturii pentru copii.

FLM: 1913 — *The Fugitive* (Evadatul, R. Barker); 1914 — *His Hour of Manhood* (Momentul bărbăției, T. H. Ince); 1915 — *The Disciple* (Discipolul, W. S. Hart); *Between Men* (Între bărbați, R. Barker); 1916 — *The Aryan* (Arianul, R. Barker); *The Captive God* (Dumnezeul captiv, R. Barker); 1917 — *The Desert Man* (Omul deșertului, R. Barker); 1918 — *Blue Blazes Rawden* (Omul cu ochii albaștri, W. S. Hart); 1925 — *Tumbleweeds* (Fiii preriei, K. Baggott).

HARVEY, Laurence (Larry Skikne). Actor englez (Yonishkis, Lituania, 1.X.1928; 27.XI.1973). Urmează Academia de artă dramatică din Londra. Debutează pe scenă la «Manchester Repertory Company». TV. și film.

FLM: 1948 — *House of Darkness* (Casa întunericului, O. Mitchell); 1950 — *The Black Rose* (Trandafirul negru, H. Hathaway); 1954 — *Giulietta e Romeo* (R. Castellani); 1956 — *Three Men in a Boat* (Trei oameni într-o barcă, K. Annakin); 1958—*Room at the Top* (Drumul spre înalta societate, J. Clayton); *The Silent Enemy* (Dușmanul tăcut, W. Fairchild); 1961 — *The Long, the Short and the Tall* (Lungul, slabul și grasul, L. Norman); *Two Loves* (Două iubiri, Ch. Walters); *Summer and Smoke* (Vară și fum, P. Glenville); 1962 — *A Girl Named Tamiko* (O fată numită T., J. Sturges); *Walk on the Wild Side* (Pe drumul sălbatic, E. Dmytryk); *The Wonderful World of th Brothers Grimm* (Lumea minunată a fraților G., H. Levin); 1964 — *The Ceremony* (Ceremonia, L. Harvey); *Of Human Bondage* (Robii, K. Hughes); 1965 — *The Outrage* (Injuria, M. Ritt); *Darling* (J. Schlesinger); 1967 — *The Spy with a Cold Nose* (Spionul cu nasul rece, D. Petrie); 1968 — *Kampf um Rom* (Bătălia pentru Roma, R. Siodmak); 1970 — *WUSA* (St. Rosenberg).

HATHAWAY, Henry. Regizor american (Sacramento-California, 13.III.1898); 1908—1918: actor; pînă în 1921 — diferite meserii cinematografice; asistentul lui Frank Lloyd, iar din 1929 realizează independent scurt-metraje western pentru «Paramount». 1935: primul său lung-metraj de mare succes *Bengali* și un altul considerat capodopera creației sale—*Peter Ibbetson*, un tulburător poem cinematografic despre forța iubirii adevărate. Abordează cu succes genuri diverse, excelînd însă în western.

Scanned with OKEN Scanner

FLM: 1932 — *Wild Horse Mesa* (Calul sălbatic M.); 1934 — *Now and Forever* (Vagabonda); *Come on Marines!* (Hai marinarii); 1935 — *The Lives of a Bengal Lancer* (Bengali); *Peter Ibbetson* (P. I. / Din lacrimi s-a născut iubirea); 1936 — *The Trail of the Lonesome Pine* (Poteca pinului singuratic); 1937 — *Souls at Sea* (Suflete pe mare); 1939 — *The Real Glory* (Adevărata glorie); 1940 — *Johnny Apollo;* 1945 — *The House on the 92 nd Street* (Casa de pe str. 92); 1946 — *The Dark Corner* (Colțul întunecat); 1947 — *Call Northside 777* (Alo, dați-mi Nord 777); *Kiss of Death* (Sărutul morții); 1953 — *Niagara;* 1954 — *Garden of Evil* (Grădina diavolului / Defileul de granit); 1956— *The Bottom of the Bottle* (La fundul sticlei); 1960 — *North to Alaska* (În nord spre A.); 1963 — *How the West Was Won* (Cum a fost cucerit vestul, col. J. Ford, G. Marshall); 1964 — *The Circus World* (Lumea circului); 1965 — *The Four Sons of Katie Elder* (Cei 4 fii ai lui K. E.); 1966 — *Nevada Smith;* 1969 — *True Grit* (O sută de dolari pentru șerif); 1970 — *Raid on Rommel* (Raid împotriva lui R.); 1972 — *Shoot Out.*

HAWKS, Howard, W. Regizor american (Goshen-Indiana, 30.V. 1896). Studii de inginerie la «Cornell University» din New York. Face războiul din 1914 ca pilot de vînătoare, apoi pilot de încercare și recordman de viteză. Din 1920 activează în cinematografie: regizor de platou, asistent, scenarist. Realizează filme din 1926. Se impune cu *O fată în fiecare port* și după introducerea vorbitorului, cu *Escadrila morții.* Cultivă cu succes genuri felurite: westernul, filmul polițist, comedia dramatică, de moravuri etc.

FLM: 1926 — *The Road to Glory* (Drumul spre glorie); 1928 — *A Girl in Every Port* (O fată în fiecare port); 1930—*The Dawn Patrol* (Escadrila morții); 1932 — *The Crowd Roars* (Cursa morții); *Scarface;* 1933 — *Today We Live* (Ultima noapte); 1934 — *Viva Villa!; Twentieth Century* (Secolul 20); 1935 — *Barbary Coast* (Orașul fără legi); 1936 — *The Road to Glory* (Marșul de noapte); 1938 — *Bringing Up Baby* (Leopardul Suzanei); 1939 — *Only Angels Have Wings* (Numai îngerii au aripi); 1941 — *Ball of Fire* (Mingea de foc); *Sergent York* (Sergentul Y.); 1943 — *Air Force;* 1944 — *To Have and Have Not* (A avea și a nu avea); 1946 — *The Big Sleep* (Somnul de veci); 1948 — *Red River* (Rîul roșu); 1952 — *The Big Sky* (Marele cer); 1953 — *Gentlemen Prefer Blondes* (Bărbații preferă blondele); 1955 — *Land of the Pharaons* (Țara faraonilor); 1959 — *Rio Bravo;* 1962 — *Hatari;* 1963 — *Man's Favorite Sport* (Sportul favorit al bărbaților); 1965 — *Red Line 7000* (Linia roșie 7000); 1967 — *Eldorado;* 1970 — *Rio Lobo.*

HAYAKAWA, Sessue. Actor american (Chiba, Japonia, 10.VI.1889). Studii la Academia Navală. După cîteva roluri în teatru, debutează în film în 1913, la solicitarea lui Thomas Ince. Turnează în Franța, Germania, Anglia, S.U.A.

FLM: 1914 — *The Typhoon* (Taifunul, Th. Ince); 1915 — *The Cheat* (Stigmatizata, C.B. De Mille); 1923 — *La bataille* (Bătălia, E. Violet); 1931 — *The Daughter of the*

Scanned with OKEN Scanner

Dragon (Fata Dragonului, L. Corrigan); 1937 — *Yoshiwara* (M. Ophüls); *Forfaiture* (Stigmatizata, M. L'Herbier); 1938 — *Tempête sur l'Asie* (Furtună deasupra Asiei, R. Oswald); 1949 — *Tokio Joe* (St. Heilser); 1957 — *The Bridge on the River Kwai* (Podul de pe rîul K., D. Lean); 1961 — *Swiss Family Robinsons* (Robinson elveţianul, K. Annakin); 1966 — The Daydreamer (Visătorul, J. Bass).

HAYWORTH, Rita (Margarita Carmen Cansino). Actriţă americană (New York, 17.X.1918). Dansatoare. Debut cinematografic în 1935. Devine celebră cu filmul *Gilda*.

FLM: 1935 — *Dante's Inferno* (Infernul lui Dante, H. Lachman); 1937 — *Who Killed Gail Preston?* (Cine a ucis pe G.P.?, L. Barsha); 1939 — *Only Angels Have Wings* (Numai îngerii au aripi, H. Hawks); 1941 — *The Strawberry Blonde* (Roşcovana, R. Walsh); 1942 — *You Were Never Lovelier* (N-ai fost niciodată mai frumoasă, W. Seiter); 1944 — *Covergirl* (Modelul, Ch. Vidor); 1946 — *Gilda* (Ch. Vidor); 1948 — *The Lady from Shanghai* (Doamna din Sh., O. Welles); 1959 — *They Came to Cordura* (Veneau spre C., R. Rossen); 1961 — *The Happy Thieves* (Pungaşii veseli, G. Marshall); 1964 — The *Circus World* (Lumea circului, H. Hathaway); 1967 — *The Rover* (Corsarul, T. Young); 1968 — *I bastardi* (Bastarzii, D. Tessari); 1969 — *The Grove* (Tufişul, W. Grefe); 1970 — *Sur la route de Salina* (În drum spre S., G. Lautner).

HEIFIŢ, Iosif. Regizor sovietic (Minsk, 17.XII.1905). Se afirmă încă din primii ani ai filmului sonor. 1928—1953: lucrează în tandem regizoral cu Aleksandr Zarhi. Cele mai însemnate filme: *Deputatul de Baltica*, *Femeia deputat*, *Doamna cu cățelul*. Premiu, Karlovy Vary, 1956 *(Cazul Rumianţev)*.

FLM: 1928 — *Pesni o metale* (Cîntec despre metal, col. M. Şapiro, A. Zarhi, V. Granatman, d); 1930 — *Veter v liţo* (Vîntul în faţă, col. A. Zarhi); 1931 — *Poldeni* (Amiază, col. A. Zarhi); 1933 — *Moia rodina* (Patria mea, col. A. Zarhi); 1935 — *Goriaciie deniociki* (Zile fierbinţi, col. A. Zarhi); 1936 — *Deputat Baltiki* (Deputatul de Baltica, col. A. Zarhi); 1939 — *Cilen pravitelstva* (Femeia deputat, col. A. Zarhi); 1942 — *Ego zovut Suhe-Bator* (Flăcări deasupra Asiei, col. A. Zarhi); 1944 — *Malahov Kurgan* (Sevastopol km. 4, col. A. Zarhi); 1946 — *Vo imia jizni* (În numele vieţii, col. A. Zarhi); 1948 — *Dragoţennie zerna* (Grăuntele preţios, col. A. Zarhi); 1950 — *Ogni Baku* (Focurile din B., col. A. Zarhi, T. Tahmasib); 1953 — *Vesna v Moskve* (Primăvară la Moscova, col. N. Koşeverova); 1954 — *Bolşaia semia* (Neamul Jurbinilor); 1955 — *Delo Rumianţeva* (Cazul R); 1958 — *Dorogoi moi celovek* (Omul meu drag); 1959 — *Dama s sobacikoi* (Doamna cu cățelul); 1963 — *Deni sciastia* (Ziua fericirii); 1967 — *V gorode « S »* (În oraşul S); 1970 — *Saliut Maria* (Salut M.)

HELM, Brigitte (Gisele Eve Schittenhelm). Actriţă germană (Berlin, 17.III.1906). Se afirmă în filmele lui Fritz Lang şi G.W. Pabst.

FLM: 1926 — *Metropolis* (F. Lang); 1927 — *Am Rande der Welt* (La capătul lumii, K. Grune); 1928 — *Alraune* (Mătrăguna, H.

Scanned with OKEN Scanner

Galeen); 1929 — *L'argent* (Banii, M. L'Herbier); 1931 — *Die singende Stadt* (Orașul cîntecului, C. Gallone); 1932 — *Die Herrin von Atlantis* (Atlantida, G. W. Pabst); 1933 — *Der Läufer von Marathon* (Olimpiada dragostei, E. A. Dupont); 1934 — *Die Insel* (Insula patimilor, H. Steinhoff); 1936 — *Savoy Hotel 217* (G. Ucicky).

HENIE, Sonja. Actriță americană (Oslo, Norvegia, 8.IV.1912); Oslo, 17.X.1969). Studii de balet. Devine celebră în patinajul artistic (de trei ori campioană olimpică); 1927 — apare pentru prima oară pe ecran în Norvegia. După 1936 — la Hollywood, în filme muzicale.

FLM :1927— *Syv dager for Elisabeth* (Șapte zile pentru E., L. Sinding); 1936 — *One in a Million* (Prințesa patinajului, S. Lanfield); 1937 — *Thin Ice* (Floarea de gheață, S. Lanfield); 1939 — *Everything Happens at Night* (Totul se întîmplă noaptea, I. Cummings); 1941 — *Sun Valley Serenade* (Serenada din Valea Soarelui, H. B. Humberstone); 1943 — *Wintertime* (Romanță pe zăpadă, J. Brahm); 1948 — *Countess of Monte-Christo* (Contesa de M-C., Fr. de Cordova).

HEPBURN, Audrey (Edda H. Van Heemstra). Actriță americană (Bruxelles, Belgia, 4.V.1929). Debutează ca dansatoare și actriță de teatru. Roluri în film din 1951. Premiul « Oscar », 1953 *(Vacanță la Roma)*; premiu, San Sebastian, 1959 *(Povestea unei călugărițe)*.

FLM: 1951 — *Nous irons à Monte Carlo* (Mergem la M. C., J. Boyer); 1953 — *Roman Holiday* (Vacanță la Roma, W. Wyler); 1954 — *Laughter in Paradise* (Rîsete în paradis, M. Zampi); 1956 — *War and Peace* (Război și pace, K. Vidor); 1957 — *Love in the Afternoon* (Dragoste de după amiază, B. Wilder); 1958 — *The Nun's Story* (Povestea unei călugărițe, F. Zinnemann); 1961 — *Breakfast at Tiffany's* (Sandviciuri cu diamante, E. Blake); 1964 — *My Fair Lady* (G. Cukor); *Charade* (Șarada, S. Donen); 1966 — *How to Steel a Million* (Cum să furi un milion, W. Wyler); 1967 — *Wait Until Dark* (Așteaptă pînă se întunecă, T. Young); *Two for the Road* (Călătorie în doi, S. Donen).

HEPBURN, Katharine. Actriță americană (Hartford-Connecticut, 8.XI.1906). Cunoscută interpretă de teatru, debutează în film în 1932. Face parte din pleiada marilor actori hollywoodieni. Trei premii « Oscar »: 1933 *(Focul sacru)*; 1967 *(Ghici cine vine la cină?)*; 1968 *(Leul iarna)*. Medalie de aur, Veneția, 1934 *(Cele 4 fiice ale Dr. March)*; premiul criticilor din New York, 1940 *(Poveste din Philadelphia)*; premiu Cannes, 1962 *(Lungă călătorie în noapte)*.

FLM: 1932 — *A Bill of Divorcement* (Motiv de divorț, G. Cukor); 1933 — *Little Women* (Cele 4 fiice ale dr. March, G. Cukor); *Morning Glory* (Focul sacru, L. Sherman); 1934 — *The Little Minister* (Babbie, R. Wallace); 1935 — *Break of Hearts* (Iubirea lor, Ph. Moller); 1936 — *Mary of Scotland* (Maria Stuart, J. Ford); 1937 — *Stage Door* (Pensiunea artistelor, G. La Cava); 1938 — *Bringing Up Baby* (Leopardul Suzanei, H.

Scanned with OKEN Scanner

Hawks); 1940 — *The Philadelphia Story* (Poveste din Ph., G. Cukor); 1942 — *The Woman of the Year* (Femeia zilei, G. Stevens); 1946 — *The Sea of Grass* (Marea de iarbă, E. Kazan); 1951 — *The African Queen* (Regina africană, J. Huston); 1956 — *The Rainmaker* (Omul care aduce ploaia, J. Anthony); 1959 — *Suddenly Last Summer* (Deodată în vara aceea, J. L. Mankiewicz); 1962 — *Long Day's Journey into Night* (Lungă călătorie în noapte, S. Lumet); 1967 — *Guess Who's Coming to Dinner* (Ghici cine vine la cină, S. Kramer); 1968 — *The Lion in Winter* (Leul iarna, A. Harvey); 1969 — *The Madwoman of Chaillot* (Nebuna din Ch., B. Forbes); 1971 — *The Trojan Women* (Troienele, M. Cacoyannis); 1972 — *A Delicate Balance* (Echilibru fragil T. Richardson).

HERMENEANU, Iulian. Regizor român (Govora-Vîlcea, 1.I.1923) Realizează filme de desen animat.
FLM: 1953 — *O poveste cu ursuleți* (col. M. Aslan); 1955 — *Ciubotelele ogarului;* 1957 — *Termometrul are febră;* 1959 — *Căluțul de foc;* 1960 — *O poveste colorată;* 1961 — *Zina de cerneală;* 1962 — *Mătura năzdrăvană;* 1963 — *Sticletele* (col. B. Artin); 1965 — *Două crtioane; Soarele și trandafirul;* 1966 — *Soarele rănit;* 1967 — *Patru pitici;* 1968 — *Motanul în cosmos;* 1969 — *Curiosul;* 1970 — *Răpirea;* 1971 — *Planeta surprizelor;* 1972 — *Piticul Cipi.*

HESTON, Charlton. Actor american (Evanston-Illinois, 4.X.1921). Actor și regizor de teatru, debutează în film în 1950. Se afirmă în superproducții cu subiect istoric sau mitologic. Premiul « Oscar », 1959 *(Ben Hur).*
FLM: 1950 — *Iulius Caesar* (D. Bradley); *The Dark City* (Orașul întunecat, W. Dieterle); 1952 — *The Greatest Show on the Earth* (Cel mai mare spectacol, C.B. De Mille); 1956 — *The Ten Commandaments* (Cele zece porunci, C.B. De Mille); 1958 — *Touch of Evil* (Stigmatul răului, O. Welles); 1959 — *Ben Hur* (W. Wyler); 1961 — *El Cid* (Cidul, A.Mann); 1965 — *The Agony and the Ecstasy* (Agonie și extaz, C. Reed); 1966 — *The War Lord* (Lordul de război, F. Schaffner); 1967 — *The Planet of the Apes* (Planeta maimuțelor, F. Schaffner); *Conterpoint* (Contrapunct, R. Nelson); *Will Penny* (T. Gries); 1970 — *Iulius Caesar* (S. Burge); *Beneath the Planet of the Apes* (Secretul Planetei maimuțelor, T. Post); 1971 — *The Omega Man* (Omul O., B. Segal); 1972 — *Antony and Cleopatra* (Ch. Heston).

HIROȘIMA, DRAGOSTEA MEA (Hiroshima, mon amour). Franța, 1959. *R:* Alain Resnais; *S:* Marguerite Duras; *I:* Sacha Vierny, Michio Takahashi; *M:* Giovanni Fusco, Georges Delerue; *D:* Esaka, Mayo, Petri; *Int:* Emmanuelle Riva, Eiji Okada, Stella Dassas, Pierre Barbaud. Filmul povestește întîlnirea dintre o actriță franceză și un arhitect japonez, care se cunosc și trăiesc o foarte scurtă dragoste în Hiroșima contemporană. Intensitatea și frumusețea relației lor redeșteaptă în conștiința femeii imaginile tragice ale marii sale iubiri din adolescență: legătura secretă pe care a

avut-o, în orașul ei natal, Nevers, cu un soldat din armata germană de ocupație. Resnais întrerupe brusc cursul prezentului cu viziuni fragmentare ale trecutului: rememorările explodează pe ecran brutal, fără tranziție și fără explicații. Salturile violente în timp, revenirile obsedante și suspensiile refac drumul bîjbîit, tremurător al faptelor smulse dezordonat din uitare, însăilîndu-se la început din crîmpeie incoerente, pentru a căpăta treptat cursivitate și sens. Analiza riguroasă, realistă a proceselor de rememorare este aci dublată de un constant efort de compoziție poetică. Păstrînd întreaga forță de șoc a amintirii retrăite dureros, autorul elaborează din această materie vie rafinate structuri lirice. Plastica de o deosebită expresivitate, ritmul montajului, incantația dialogului livresc abundent, condus ca un neîntrerupt comentariu, subtilitățile de asociere dintre imagine, cuvînt, zgomot și sunet muzical fac din acest film — foarte literar și foarte cinematografic în același timp — un poem. Un poem al căutărilor în trecut și al luptei cu uitarea, un cîntec al dorinței de a păstra cît mai intense și mai pline cele mai importante experiențe ale istoriei noastre afective. Proiectată pe amintirea cumplită a bombardamentului atomic și pe evocarea sfîrșitului invaziei naziste, această poveste imposibilă de iubire definește spiritul intelectualului occidental care trăiește acut, deplin lucid, permanenta dependență a existenței intime de fondul general politic al realității, dar nu-și clarifică un drum posibil și rămîne, astfel, singur și dezarmat în fața crizei sale individuale.

HITCHCOCK, Alfred. Regizor englez (Londra, 13.VIII.1899). Studii de inginerie. 1920—1923: redactor de inserturi cinematografice. Apoi monteur, scenarist, scenograf, asistent de regie. Remarcat cu filmul *Chiriașul*, consacră genul « thriller » în *Ringul* — dramă psihologică din lumea boxului. Obține afirmarea definitivă cu *Șantaj* (postsincronizat, devine primul film englez vorbitor). Anunțate încă din această perioadă, cunoscutele sale efecte de « suspense » vor marca stilul *H.* în *Sabotaj* și *Femeia dispărută*. După 1939, la Hollywood, gustului său pentru fantastic și ironie, i se va substitui măiestria « suspense »-ului — *Rebecca*, *Cazul Paradine*, *Cu C de la Crimă*, *Luat drept altul* sînt tot atîtea etape ale desăvîrșirii « mecanismului » său — abilitatea compunerii firelor de acțiune și logica, nu lipsită de surprize, a dispunerii efectelor pe parcurs. «Singurele lucruri pe care *H.* le înțelege cu adevărat sînt mecanismele care provoacă groaza sau amuzamentul » (Ch. Higham). « Nu trebuie să comparăm niciodată un film cu

o piesă de teatru sau cu un roman. El se apropie mai mult de nuvelă, a cărei regulă generală este să conțină o singură idee, care se exprimă atunci cînd acțiunea a atins punctul culminant» *(A.H.)** Truffaut: «-Suspensul este dilatarea unei așteptări? ». Hitchcock: «— În forma obișnuită a suspense-ului, publicul trebuie neapărat să cunoască elementele prezente, altfel nu mai e *suspense* ». * « Trebuie admirat la *H.* un simț prodigios pentru economia dramatică și pentru invenția vizuală, o prestiință cvasi-diabolică despre comportarea publicului, care-i permit să realizeze de cele mai multe ori visul unora dintre personajele sale: dominarea totală a partenerului sau, dacă vreți, acea fagocitoză, pe care o constituie forma radicală a transferului de identitate » (M. Flacon). Din 1935 — producător și regizor TV. Două premii « Oscar »: 1938 *(Femeia dispărută)*, 1940 *(Rebecca)*.

FLM: 1922 — *Number Thirteen* (Numărul 13, neterminat); 1925 — *The Pleasure Garden* (Grădina plăcerilor); 1926 — *The Mountain Eagle* (Vulturul de munte); *The Lodger* (Chiriașul); 1927 — *Downhill* (Rostogolirea); *Easy Virtue* (Slabă virtute); *The Ring* (Ringul); 1928 — *The Farmer's Wife* (Nevasta fermierului); *Champagne* (Șampanie); 1929 — *Harmony Heaven* (Armonii cerești); *The Manxman*; *Blackmail* (Șantaj); 1930 — *Elstree Calling* (Aici E.); *Juno and the Paycock* (Junona și păunul); *Murder* (Crima); 1931 — *The Skin Game* (Jocul pielei); 1932 — *Rich and Strange* (Bogat și ciudat); *Number seventeen* (Numărul 17); 1933 — *Waltzes from Vienna* (Valsul vienez); 1934 — *The Man Who Knew Too Much* (Omul misterelor / Omul care știa prea multe); 1935 — *The Thirty-Nine Steps* (Treizeci și nouă de trepte); 1936 — *The Secret Agent* (Cei 4 spioni / Agentul secret); *Sabotage* (Teroare / Sabotaj); 1937 — *Young and Innocent* (Tînără și inocentă); 1938 — *The Lady Vanishes* (Femeia dispărută); 1939 — *Jamaica Inn* (Hanul J.); 1940 — *Rebecca*; *Foreign Correspondent* (Corespondent pentru străinătate); 1941 — *Mr and Mrs. Smith* (Conflict conjugal); *Suspicion* (Suspiciune); 1942 — *Saboteur* (Sabotorul); 1943 — *Shadow of a Doubt* (Bănuiala); 1944 — *Life Boat* (Barca de salvare); *Bon voyage* (Călătorie plăcută, sm); *Aventura malgache* (Aventura malgașă, sm); 1945 — *Spellbound* (Fascinație); 1946 — *Notorious*; 1947 — *The Paradine Case* (Cazul P.); 1948 — *Rope* (Frînghia); 1949 — *Under Capricorn* (Tropicul capricornului); 1950 — *Stage Fright* (Spaima pe scenă); 1951 — *Strangers on a Train* (Străini în tren); 1953 — *I Confess* (Mărturisire); 1954 — *Dial M for Murder* (Cu C de la Crimă); *Rear Window* (Fereastra spre curte); 1955 — *To Catch a Thief* (Vînătoarea de hoți); *The Trouble with Harry* (Nenorocirea lui H.); 1956 — *The Man Who Knew Too Much* (Omul care știa prea multe); *The Wrong Man* (Luat drept altul); 1958 — *Vertigo* (Amețeala); 1959 — *North by Northwest* (La nord, prin nord-vest); 1960 — *Psycho* (Psihoză); 1963 — *The Birds* (Păsările); 1964 — *Marnie*; 1966 — *Torn Curtain* (Cortina sfîșiată); 1969 — *Topaze*; 1972 — *Frenzy* (Frenezie).

HOFFMAN, Kurt. Regizor și producător german (Freiburg, 12.

XI.1912). Debutează ca asistent de regie. Realizator independent din 1939. Medalie de aur, Moscova, 1959 *(Copiii minune)*; medalie de argint, Moscova, 1961 *(Fantomele din Spessart)*.

FLM: 1939 — *Paradies der Junggesellen* (Paradisul burlacilor); 1941 — *Quax der Bruchpilot* (Pilotul ghinionist); 1943 — *Das verlorene Gesicht* (Fața pierdută); 1951 — *Fanfaren der Liebe* (Fanfarele iubirii); 1954 — *Feuerwerk* (Foc de artificii); 1958 — *Wirtshaus im Spessart* (Hanul din S.); 1959 — *Wir Wunderkinder* (Copiii minune); 1960 — *Das Spukschloss im Spessart* (Fantomele din S.); 1963 — *Schloss Gripsholm* (Castelul din G.); 1965 — *Dr. Hiob Prätorius* (Doctor P.); *Hokus-pokus, oder wie lasse ich meinen Mann verschwinden* (Hocus-pocus); 1966 — *Spessart-Raketen* (S. foc de artificii); *Herrliche Zeiten im Spessart* (Vremuri minunate la S.); 1967 — *Rheinsberg* (Paradisul îndrăgostiților); 1970 — *Ein Tag ist schöner als der andere* (O zi e mai frumoasă decît cealaltă); 1971 — *Der Kapitän* (Căpitanul).

HOLBAN, Florica. Regizoare română (București, 12.V.1928). 1953 — debutează în cinematografie ca operator. Din 1963 realizează filme documentare.

FLM: 1963 — *Oameni și măști*; 1965 — *A cui e vina?*; 1966 — *Copiii, iar copiii*; 1968 — *Noi unde ne jucăm?*; 1969 — *Adolescența*; 1970 — *Întîi copiii...*; *Sportul și școala*; *Mi-a spus o vecină*; 1971 — *Răspundem la întrebare*; 1972 — *Magdalena Popa*; *Să treacă vara*; *Hora talentelor*.

HOLOUBEK, Gustav. Actor polonez (Cracovia, 21.IV.1923). Studii teatrale la Cracovia. Debutează la teatrul din Katowice. Regie de teatru, film și TV.

FLM: 1959 — *Bialy miedzwieds* (Ursul alb, J. Zarzycki); 1962 — *Historia zoltej cizemki* (Povestea pantofiorului de aur, S. Checinski); 1963 — *Gangsterzy i filantropi* (Gangsteri și filantropi, J. Hoffmann, E. Skorzewsky); 1964 — *Prawo i piesc* (Legea și forța, J. Hoffmann, E. Skorzewsky); 1965 — *Marysia i Napoleon* (L. Buczowsky); 1968 — *Gra* (Jocul, J. Kawalerowicz).

HOLT, Jeny (Ecaterina Ruxandra Vlădescu-Olt). Actriță franceză (București, România, 13.V. 1912). Studii de teatru la Paris cu Charles Dullin. Activitate scenică. Film din 1935. Emisiuni TV.

FLM: 1935 — *Le domino vert* (Dominoul verde, H. Decoin); 1936 — *Le Golem* (Omul de lut/Golem, J. Duvivier); *Les bas-fonds* (Azilul de noapte, J. Renoir); 1937 — *L'alibi* (P. Chenal); 1938 — *La tragédie impériale* (Tragedia imperială, M. L'Herbier); *La maison du maltais* (Casa din Malta, P. Chenal); 1943 — *Les anges du péché* (Îngeri i păcatului, R. Bresson); 1945 — *Le pays sans étoiles* (Aventura fantastică, G. Lacombe); 1955 — *Gervaise* (R. Clément).

HOPE, Bob (Leslie Towna H.) Actor american (Londra, Anglia, 9.VII.1903). Actor de operetă pe Broadway. Debutează la Hollywood în 1934. Împreună cu Bing Crosby și Dorothy Lamour figurează pe genericul unei serii de reviste muzicale de mare succes în epocă.

Scanned with OKEN Scanner

FLM: 1938 — *The Big Broadcast of 1938* (Marea emisiune a anului 1938, M. Leisen); 1940—1952; seria de filme *Road to...* [*Singapore, Zanzibar, Rio* etc.] (În drum spre...); 1942 — *Star Spangled Rhythm* (Jocul stelelor, G. Marshall); 1951 — *My Favorite Spy* (Spioana mea favorită, N. Z. Mc Leod); 1962 — *Bachelor in Paradise* (Burlacul în Paradis, J. Arnold); 1963 — *The Road to Hong Kong* (Drumul spre H.K., N. Panama); 1964 — *Critic's Choice* (Eleganța criticii, D. Weis); 1966 — *Boy, Did I Get a Wrong Number* (Am greșit numărul, G. Marshall); 1967 — *Eight on the Law* (Opt pe banca legii, G. Marshall); 1968 — *The Private Navy of Sergeant O'Farrell* (Flota particulară a sergentului O'F., Fr. Tashlin); 1969 — *How to Commit Marriage* (Cum să te căsătorești, N. Panama); 1972 — *Cancel My Reservation* (Anulați comanda, P. Bogart).

HOPKINS, Myriam. Actriță americană (Savannah-Georgia, 18.X. 1902; New-York, 8.X.1972). Dansatoare, actriță de operetă și revistă, debutează la Hollywood în 1930. Vedeta cîtorva filme realizate de Ernst Lubitsch precum și a unor producții postbelice ale lui William Wyler.

FLM: 1930 — *Fast and Loose* (Nesiguranța, F. Newmayer); 1932 — *The World and the Flesh* (Prada bărbaților, J. Cromwell); *Doctor Jekyll and Mister Hyde* (Bestia, R. Mamoulian); *Trouble in Paradis* (Neliniște în paradis / Contesa Lily, E. Lubitsch); 1933 — *Design for Living* (Trei și una, E. Lubitsch); 1934 — *The Richest Girl in the World* (Cea mai bogată fată din lume, W. Seiter); 1935 — *Becky Sharp* (R. Mamoulian); 1936 — *These Three* (Infamia, W. Wyler); 1937 — *Men Are Not Gods* (Bărbații nu sînt zei, W. Reisch); 1940 — *Virginia City* (Cavalcada eroică, M. Curtiz); 1949 — *The Heiress* (Moștenitoarea, W. Wyler); 1952 — *Carrie* (Sora C., W. Wyler); 1962 — *The Children's Hour* (Ora copiilor, W. Wyler); 1966 — *The Chase* (Urmărirea, A. Penn); 1969 — *Comeback* (Reîntoarcerea, D. Wolfe).

HORVATH, Ștefan. Operator român (Timișoara, 2.VIII.1929). Studii la V.G.I.K. 1948 — debut în filmul documentar; după 1957 — filme de ficțiune.

FLM: 1957 — *Două lozuri* (A. Miheles, Gh. Naghi); 1958 — *D-ale carnavalului* (A. Miheles, Gh. Naghi); 1960 — *Bădăranii* (S. Alexandrescu, Gh. Naghi); 1961 — *S-a furat o bombă* (I. Popescu-Gopo); 1963 — *Codin*, col. M. Weiss (H. Colpi); *Pași spre lună* (I. Popescu-Gopo); 1964 — *Titanic vals* (P. Călinescu); 1966 — *Faust XX* (I. Popescu-Gopo); *Legenda cioclrliei* (A. Miheles, sm); 1967 — *Fetița cu chibrituri* (A. Miheles, sm); 1968 — *Vin cicliștii* (A. Miheles); 1969 — *Prieteni fără grai* (Gh. Turcu); 1971 — *Decolarea* (T. Ursu); 1972 — *Săgeata căpitanului Ion* (A. Miheles).

HOSSEIN, Robert. Actor și regizor francez (Paris, 30.XII.1927). Teatru. 1953: debutează în cinematografie ca interpret, ajungînd curînd să scrie și să-și regizeze singur scenariile.

FLM: Actor: 1953 — *Quai des blondes* (Portul blondelor, P. Cadéac); 1955 — *Du rififi chez les hommes* (Scandal printre bărbați, J. Dassin); *Les salauds vont en enfer*

(Ticăloşii merg în iad, R. Hossein); 1957 — *Sait-on jamais* (Nu se ştie niciodată, R. Vadim); 1959 — *La sentence* (Sentinţa, J. Valère); 1961 — *Madame Sans-Gêne* (Christian-Jaque); 1962 — *Le répos du guerrier* (Odihna luptătorului, R. Vadim); 1964—1968 — *Angélique* (serie, B. Borderie); 1966—1967 — *La petite vertu* (Slaba virtute, S. Korber); 1968 — *L'homme qui trahit la mafia* (Omul care a trădat mafia, Ch. Gérard); 1970 — *Les temps des loups* (Vremurile lupilor, S. Gobbi); 1971 — *Le casse* (Spargerea, H. Verneuil). Regizor: 1955 — *Les salauds vont en enfer* (Ticăloşii merg în iad); *Pardonnez nos offens* (Iertaţi-ne greşelile noastre); 1958 — *Toi le venin* (Tu, veninul); 1959 — *La nuit des espions* (Noaptea spionilor); 1960 — *Le goût de violence* (Gustul violenţei); 1961 — *Le jeu de la vérité* (Jocul adevărului); 1963 — *La mort d'un tueur* (Moartea unui ucigaş); 1964 — *Le vampire de Düsseldorf* (Vampirul din D.); 1967 — *J'ai tué Raspoutine* (Eu l-am ucis pe R.); 1968 — *Une corde... un colt* (O funie... un colt); 1970 — *Le point de chute* (Punctul căderii).

HOŢI DE BICICLETE (Ladri di biciclette). Italia, 1948. *R:* Vittorio De Sica; *S:* Cesare Zavattini, Oreste Biancoli, V. De Sica, Suso Cecchi d'Amico, Adolfo Franci, Gherardo Gherardi, Gherardo Guerrieri după un roman de Luigi Bartolini; *I:* Carlo Montuori; *D:* Antonio Traverso; *M:* Alessandro Cicognini; *Int:* Lamberto Maggiorani, Lianella Carell, Enzo Staiola. Prototip al neorealismului, *H. de B.* este «cel mai important film din perioada imediat următoare războiului, prin enorma influenţă internaţională şi prin modul în care a reînnoit dramaturgia cinematografică» (Sadoul). Revoluţia scenaristică şi regizorală provocată de această realizare priveşte însăşi materia dramatică-filmică, substanţa subiectului. Acţiunea, situaţiile, personajele, ţin de realul cotidian, sînt programatic smulse din lumea ficţiunii. «Deromanţarea» cinematografului este obţinută prin concentrarea întregii acţiuni în jurul unui obiect obişnuit, voit prozaic: o bicicletă. Fără această bicicletă eroul îşi pierde postul abia primit şi redevine şomer; furtul bicicletei declanşează o luptă pe viaţă şi pe moarte, o cursă istovitoare pentru regăsirea ei. Se demonstrează în acest mod că un fapt atît de mărunt poate oferi inepuizabilă materie vie creaţiei. Operînd o amplă analiză socială în straturile de jos ale populaţiei din Roma, cineaştii dezvoltă o sfîşietoare elegie a mizeriei şi singurătăţii. Prezenţa neprofesionistului Maggiorani, el însuşi de mai multe ori şomer, ilustrează direct şi precis această lungă călătorie în disperare. Pe măsură ce se schimbă locul acţiunii, înlănţuind locuinţe de periferie, pieţe de vechituri, biserici, cantine pentru săraci, ospătării ieftine, bordeluri ş.a.m.d., viziunea deschisă de film asupra realităţii se lărgeşte, cîştigînd tot mai multe sensuri generalizatoare. Întîmplările, gesturile,

Scanned with OKEN Scanner

atitudinile de fiecare zi se dovedesc dramatice și pasionante, încărcate de tensiune.

HOWARD, Leslie (L. Stainer). Actor și regizor englez (Londra, 24.IV.1893; 1.VI.1943). Funcționar de bancă. Actor de teatru la Londra și New York. Film din 1928 în Anglia și S.U.A. Joacă în cîteva ecranizări de mare succes. 1938 — debutează ca regizor. Cupa « Volpi », Veneția, 1938 *(Pygmalion)*.

FLM: 1928 — *Outward Bound* (Legături aparente, R. Milton); 1931 — *Never the Twain Shall Meet* (Insula dragostei, W. S. Van Dyke); 1933 — *Captured* (Prizonierul, R. Del Ruth); 1934 — *Of Human Bondage* (Sclavia umană, J. Cromwell); 1936 — *The Petrified Forest* (Pădurea împietrită / Suflete împietrite, A. Mayo); *Romeo and Juliet* (G. Cukor); 1938 — *Pygmalion* (A. Asquith); 1939 — *Gone with the Wind* (Pe aripile vîntului, V. Fleming); 1941 — *Pimpernel Smith* (Mister S., omul din umbră, L. Howard); *The 49th Parallel* (Paralela 49, M. Powell, E. Pressburger); 1943 — *The Lamp Still Burns* (Lampa mai arde încă, M. Elvey).

HOWARD, Trevor. Actor englez (Cliftonville-Kent, 29.IX.1916). A jucat la « Old Vic Theatre ». Cinema din 1943; se afirmă în 1945 cu filmul lui David Lean *Scurtă întîlnire*.

FLM: 1943 — *The Way Ahead* (Drum înainte, C. Reed); 1945 — *The Way to the Stars* (Drumul spre stele, A. Asquith); *Brief Encounter* (Scurtă întîlnire, D. Lean); 1949 — *Passionate Friends* (Amanții, D. Lean); *The Third Man* (Al treilea om, C. Reed); 1951 — *An Outcast of the Islands* (Aventurierul din arhipelag, C. Reed); 1958 — *The Roots of Heaven* (Rădăcinile cerului, J. Huston); 1962 — *Mutiny on the Bounty* (Revolta de pe B., L. Milestone); 1964 — *Von Ryan's Express* (Expresul colonelului von R., M. Robson); 1965 — *Operation Crossbow* (Operația C., M. Anderson); 1967 — *The Long Duel* (Duelul lung, K. Annakin); 1968 — *The Charge of the Light Brigade* (Șarja cavaleriei ușoare, T. Richardson); 1969 — *Twinky* (R. Donner); 1970 — *Ryan's Daughter* (Fiica lui R., D. Lean); 1971 — *Pope Joan* (M. Anderson); 1972 — *The Offence* (Năpasta, S. Lumet).

HRUŠINSKÝ, Rudolf jr. (Rudolf Böhm). Actor cehoslovac (Nový Etynk, 17.X.1920). Activează în grupul de tineri actori îndrumat de E. F. Burian. Debutează pe ecran în 1937.

FLM: 1937 — *Lizin let do nebe* (Lisa zboară în cer, V. Binovec); 1939 — *Humoreska* (O. Vavra); 1943 — *Mlhy na blátech* (Ceață peste mlaștini, F. Čap); 1947 — *Předtucha* (Vîrsta primejdioasă, O. Vavra); 1949 — *Rodinné trampoty oficiala Trišky* (Tata în vacanță, J. Mach); 1953 — *Tajemství krve* (Secretul sîngelui, M. Frič); 1954 — *Komedianti* (Comedianții, V. Vlcek); 1955 — *Jan Hus* (O. Vavra); 1957 — *Dobrý voják Švejk* (Bravul soldat Š., K. Steklý); 1961 — *Reportáž psaná na opratce* (Reportaj cu ștreangul de gît, J. Balik); 1963 — *Bolșaia doroga* (Marele drum. I. Ozerov); 1965 — *Třicet jedna ve stínu* (31° la umbră, J. Weiss); 1968 — *Spalovač mrtvol* (Incineratorul, J. Herz); *Čest a sláva* (Onoare și glorie, H. Bocan).

Scanned with OKEN Scanner

HUBLEY, John. Regizor american (1914). Pictor, absolvent al Școlii de grafică din Los Angeles. 1936—1941 colaborează cu Disney ca asistent de regie și plastician. 1947 — intră ca animator la societatea U.P.A., unde debutează ca regizor sub îndrumarea lui Stephen Bususstow. 1952 — începe să lucreze pentru TV. Premiul juriului, Annecy, 1963 *(Despre stele și oameni)* și premiul I, Veneția, 1964 *(Pălăria)*.

FLM: 1948 — *Flathatting; Robin Hoodlum;* 1949 — *Regtime Bear* (Ursul sincopat); 1951 — *Rooty — toot — toot;* 1957 — *Harlem Wednesday* (Miercuri la H.); *Adventures of an X* (Aventurile unui X); 1958 — *Tender Game* (Jocul tandru); 1959 — *Moonbird* (Pasărea lunii); 1961 — *Of Stars and Men* (Despre oameni și stele); 1962 — *Pit* (Groapa); 1964 — *The Hat* (Pălăria); 1966 — *Herb Alpert and the Tijuana Brass Double Feature;* 1967 — *Urbanissimo;* 1968 — *Windy Day* (Zi cu vînt); *Zuckerkandl* (Zahăr candel); 1971 — *Eggs* (Ouă).

HUSTON, John. Regizor și scenarist american (Nevada-Missouri, 5.VIII.1906). Ziaristică și sport profesionist (box). Teatru din 1928 (ca dramaturg). 1931: debutează în cinematografie ca scenarist; regizor din 1941. În timpul războiului realizează filme documentare. Semnează cîteva excelente adaptări de opere litrerae. Premiul « Oscar », 1948 — *(Comoara din Sierra Madre);* « Leul de argint », Veneția, 1953 *(Moulin Rouge)*.

FLM: 1941 — *The Maltese Falcon* (Șoimul blestemat); 1942 — *In This Our Life* (În această viață); *Across the Pacific* (Spionaj în P.); 1943—45: reportaje de război; 1947 — *The Treasure of the Sierra Madre* (Comoara din S.M.); 1948 — *Key Largo;* 1950 — *The Asphalt Jungle* (Jungla de asfalt); 1952 — *The African Queen* (Regina africană); 1953 — *Moulin Rouge;* 1954—56 — *Moby Dick;* 1958 — *The Roots of Heaven* (Rădăcinile cerului); 1960 — *The Unforgiven* (Neiertatul); *The Misfits* (Inadaptabilii); 1962 — *Freud, the Secret Passion* (F. pasiunea secretă); 1963 — *The List of Adrian Messenger* (Lista lui A.M.); 1964 — *The Night of the Iguana* (Noaptea Iguanei); 1964—66 — *The Bible* (Biblia); 1967 — *Reflections in a Golden Eye* (Reflexe într-un ochi de aur); 1968 — *Sinful Davey* (D. păcătosul); 1969 — *A Walk with Love and Death* (Plimbare cu dragostea și moartea); 1970 — *Fat City* (Paradisul); 1971 — *The Life and Times of Judge Roy Bean* (Viața și epoca judecătorului R.B.); 1972 — *The Mackintosh Man* (Omul în mantaua de ploaie).

HUȚIEV, Marlen. Regizor sovietic (Tbilisi, 4.X.1925). 1952: absolvent V.G.I.K. Asistență de regie la Boris Barnet *(Leana,* 1955). Premiul special al juriului și mențiune pentru regie, Veneția, 1965 *(Am douăzeci de ani)*.

FLM: 1956 — *Vesna na Zarecinoi uliție* (Primăvara pe strada Zarecinaia, (col. F. Mironer); 1958 — *Dva Fedora* (Cei doi Fedor); 1965 — *Mne dvadțati let* (Am douăzeci de ani); 1966 — *Iulski dojdi* (Ploaia de iulie); 1970 — *Bil mesiaț mai* (A fost luna m..i).

Scanned with OKEN Scanner

I, Î

ICHIKAWA, Kon. Regizor japonez (Uji Yamado-Mie, 20.XI.1915). Debutează în 1947 cu un film de păpuși. Se consacră apoi filmului cu actori. Premiul « San Giorgio », Veneția, 1956 (*Harpa birmană*); premiul juriului, Cannes, 1960 (*Obsesie stranie*).

FLM: 1947 — *Musume Dojoji* (O fetiță de pe vremea lui Dojo, a); 1948 — *Hana Hiraku* (Florile înfloresc); 1955 — *Kokoro* (Inima); 1956 — *Biruma no tategoto* (Harpa birmană); 1959 — *Kagi* (Obsesie stranie); 1960 — *Nobi* (Focuri în cîmpie); 1961 — *Otobto* (Frate și soră); 1964 — *Tokyo Olimpiades* (Olimpiada de la T.); *Taibayo Hitoribotchi* (Singur pe Oceanul Pacific); 1966 — *Genji Monogatari* (TV.).

IGIROȘANU, Horia. Regizor român (Azuga, 4.VIII.1896; București, 10.VII.1960). Director și profesor al unor școli de cinematograf din anii '30, redactor șef al revistei « Clipa cinematografică ». Realizează primele filme românești de aventuri cu subiect istoric.

FLM: 1926 — *Iadeș*; 1927—1928 — *Iancu Jianu*; 1929 — *Haiducii*; 1931 — *Ciocoii*; 1934 — *Insula șerpilor*.

ILIEȘIU, Mirel. Regizor român (București, 17.X.1923). Ziaristică (1945—1951); apoi cinematografie, realizînd în special filme documentare. Premiu, Karlovy Vary, 1954 (*Viscolul*); premiul I — scurtmetraj, Cannes, 1969 (*Cîntecele Renașterii*).

FLM: 1953 — *Viscolul*; 1957 — *Însemnare din deltă*; 1959 — *Bicaz*; *Cota* 563; 1961 — *Un Jupiter al vremurilor noastre*; 1962 — *Trei strigăte pe Bistrița*; 1963 — *Rădăcini*; *Tăbăcarii*; 1964 — *Lumină și piatră*; *Drumuri*; *Ritmuri potrivite*; 1965 — *Drumul*; 1966 — *Începutul*; 1967 — *Tensiune de înaltă la Bechet*; 1968 — *Nr. 1 (Furnalul)*; 1969 — *Cîntecele Renașterii*; *O nuntă cum n-a mai fost*, col. E. Popiță. E. Guțu (lm); 1970 — *Patru zile dintr-un an*; 1971 — *In marea trecere*; *Virtuoții*; *Emoții*; *Intîlnire cu vechii mei prieteni*, 1972 — *Amintiri*...

ILINSKI, Igor Vladimirovici. Actor sovietic (Moscova, 24.VII. 1901). 1918: debutează pe scena studioului « Komissarjevski ». Film din 1924. Unul din marii comedieni ai scenei și ecranului sovietic.

FLM: 1924 — *Aelita* (I. Protazanov); 1925 — *Zakroișcik iz Torjka* (Croitorul din Torjok, I. Protazanov); 1926 — *Miss Mend* (B. Barnet, F. Ozep); 1927 — *Poștelui Mary Pickford*

Scanned with OKEN Scanner

(Sărutul lui M.P., S. Komarov); 1930 — *Prazdnik Sviatogo Iorgena* (Sărbătoarea sfîntului I., I. Protazanov); 1938 — *Volga-Volga* (G. Aleksandrov); 1956 — *Karnavalnaia noci* (Noapte de carnaval, E. Riazanov); 1962 — *Gusarskaia Balada* (Balada husarilor, E. Riazanov); 1964 — *Vstreci s gheroem Ilinski* (Întîlnire cu Igoʳ I., I. Gurin).

ILIU, Victor. Regizor român (Rîu Sadului — Sibiu, 24.XI.1912; Roma, Italia, 4.IX.1968). Studii la Academia comercială. Ziaristică și critică cinematografică. 1941 — este angajat la Oficiul Național Cinematografic ca asistent operator. 1946 — 1947 — specializare în regie de film la V.G.I.K. (cursuri cu Serghei Eisenstein). Debutează în filmul documentar; după 1951 — film de ficțiune. Activitate didactică. Primul președinte al Asociației Cineaștilor din România și primul redactor-șef al revistei « Cinema » (1963). Cea mai izbutită creație a sa — *Moara cu noroc*. « Creația lui *V. I.* este cred unul din cele mai frumoase exemple de pasiune matură, științifică, într-un domeniu artistic atît de vag și de artistic ca cinematograful. Ceea ce m-a frapat întotdeauna la *V. I.* a fost o îmbinare foarte specială de gust artistic și de spirit științific» (L. Ciulei). « Era cea mai înaltă instanță intelectuală a noastră, a cineaștilor, prima noastră conștiință estetică. Noblețea și strălucirea ei o transfigurau într-o conștiință-criteriu ». (L. Pintilie). Premiu, Karlovy Vary, 1951 *(In sat la noi)*; premiu Karlovy Vary, 1952 *(Mitrea Cocor)*.

FLM: 1948 — *Anul 1848*, col. J. Mihail (d. sm); 1949 — *Scrisoarea lui Ion Marin către Scînteia* (d. sm); 1951 — *În sat la noi*, col. J. Georgescu; 1952 — *Mitrea Cocor*, col. M. Sadova; 1953 — *O scrisoare pierdută*, col. S. Alexandrescu; 1956 — *Moara cu noroc*; 1964 — *Comoara din Vadul Vechi*.

BIBL: *Fascinația cinematografului* (antologie postumă), 1973.

ILLERY, Pola (Paula Iliescu). Actriță franceză (Corabia, România, X.1908). Remarcată cu prilejul unui concurs de fotogenie organizat la București de « Sascha Film » — Viena. Apare, alături de Albert Préjean, în primul film sonor francez — *Sub acoperișurile Parisului*. În 1938 abandonează scena și ecranul.

FLM: 1927 — *Apașa Paulette* (M. Blossoms); *Le désir* (Dorința, A. Durec); 1929 — *Le capitaine Fracasse* (Căpitanul F., A. Cavalcanti); 1930 — *Sous les toits de Paris* (Sub acoperișurile P., R. Clair); 1931 — *Televiziune* (J. Salvatori); *Un homme en habit* (Fracul, R. Guissart); 1932 — *14 Juillet* (14 iulie, R. Clair); 1934 — *La rue sans nom* (Strada fără nume, P. Chenal); 1938 — *Le tombeau hindou* (Monumentul hindus, R. Eichberg).

iluminare: important mijloc în realizarea expresivității artistice a imaginii cinematografice. Fiecare sursă de lumină se caracterizează prin: a) intensitatea de *i.* pe care o creează la nivelul subiectului; b) dimensiunile petei de lumină; c)

Scanned with OKEN Scanner

gradul de difuzie a fasciculului; unghiul de incidență față de suprafața subiectului; e) unghiul de incidență față de direcția de filmare. Parametrii a) și b) sînt cantitativi, ceilalți sînt calitativi, artistici; c) și d) subliniază forma și factura suprafeței obiectivului filmat, iar e) determină în bună măsură funcția dramaturgică a *i.* Pentru întregul subiect, *i.* se realizează prin alegerea și îmbinarea judicioasă a parametrilor arătați. Într-o schemă complexă de *i*, lumina dată de diferitele surse poate avea următoarele funcții: a) lumina-cheie, care determină *expunerea* materialului fotografic; b) lumina de umplere care împreună cu lumina-cheie determină *contrastul* de iluminare; *c)* lumina de contur (v. *contre-jour)* și d) lumina de efect (« spiț »), care împreună subliniază forma și dimensiunile subiectului; c) lumina de fundal, ce pune în evidență decorul în care se petrece acțiunea etc. Astfel, pentru fiecare element din subiect se realizează anumite umbre *proprii*, pe suprafața obiectului însuși (ce permit perceperea formei și facturii obiectului) și umbre *proiectate* pe alte elemente din subiect (care caracterizează dimensiunile și poziția obiectului). La filmările de exterior *i* se reglează prin alegerea rațională a orei de filmare și prin folosirea *blendelor* și a unor surse de lumină auxiliare. La filmările de interior și la exterioarele de noapte se folosesc variate « corpuri de *i* » (proiectoare, reflectoare, becuri de tip « nitrafot », rivalte etc.) și mijloace pentru reglarea sau obturarea fasciculului de lumină (difuzoare, voleuri, « steaguri », « negri » etc.).

ILUZIA CEA MARE (La grande illusion). Franța, 1937. *R:* Jean Renoir; *S:* Charles Spaak; Jean Renoir; *I:* Christian Matras, Claude Renoir, Jean Bourgoin, Bourreaud; *D:* Lourie; *M:* Joseph Kosma; *Int:* Jean Gabin, Pierre Fresnay, Erich von Stroheim, Marcel Dalio, Julien Carette, Gaston Modot, Jean Dasté, Sylvain Itkine, Dita Parlo, Jacques Becker. Operă de vîrf a realismului psihologic, filmul reprezintă un generos manifest umanist și antirăzboinic, un eseu filozofic pătrunzător și delicat, asupra distanțelor reale și a posibilităților de apropiere existente între oameni. Dramaturgia este de factură tradițională, cu un conflict clar, calculat, solid închegat, situații excepționale și caractere subliniat definite. În timpul primului război mondial, un aristocrat francez, un muncitor din Paris și un bancher evreu ajung într-un lagăr de prizonieri condus de un tipic reprezentant al nobilimii militare germane. Între ei se țese o subtilă și fluidă rețea de relații. Deosebirile naționale pălesc în fața diferențierilor

Scanned with OKEN Scanner

sociale — aristocrații adversari se înțeleg de minune, în timp ce prizonierii de aceeași naționalitate, dar de condiție socială diferită nu găsesc căi de comunicare. Dorința de libertate și pace izbutește să învingă aceste tensiuni. Evadarea muncitorului și a bancherului este acoperită de exhibițiile aristocratului care plătește cu viața gestul de solidaritate cu tovarășii săi. Sensul precis al titlului este greu de definit. « Marea iluzie », este poate libertatea, poate înțelegerea dintre oameni, învingerea distanțelor social-politice, poate pacea, sfîrșitul violențelor și al cruzimilor războinice — poate toate acestea la un loc, năzuința spre cea mai simplă și mai deplină fericire omenească. Premiu, Veneția, 1937.

IMAI, Tadashi. Regizor japonez (Tokio, 8.I.1912). Abandonează studiile universitare pentru a intra în cinematografie ca scenarist. Regizor din 1939. Premiu, Karlovy Vary, 1956 *(Umbre în plină zi)*; « Ursul de argint », Berlin, 1958 *(Povestea unei iubiri curate)*; « Ursul de aur », Berlin, 1963 *(Povestea jurămîntului de supunere)*.

FLM: 1939 — *Numazu heigakko* (Academia navală din N.); 1946 — *Minshu no teki* (Dușmanul poporului); 1949 — *Ao sanmyaku* (Lanțul munților verzi); 1950 — *Mata au hi made* (Pînă cînd ne vom revedea); 1951 — *Dokkoi ikiteru* (Trăim încă); 1953 — *Himeyuri no to* (Fetele din Okinawa); 1955 — *Koko ni izumi ari* (Acesta este izvorul); *Aisurebakoso* (De ce te iubesc); 1956 — *Mabiru no ankoku* (Umbre în plină zi); 1957 — *Kome* (Orez); *Jun-ai Monogatari* (Povestea unei iubiri curate); 1958 — *Yoru no tsuzumi* (Tobele nopții); 1959 — *Kiku to Isamu* (K. și I.); 1962 — *Nippon no Obachan* (Bătrînele Japoniei); 1963 — *Bushido Zankoku Monogatari* (Povestea jurămîntului de supunere; 1967—*Satoshi ga Kowareru toki* (Cînd totul se prăbușește); 1969 — *Hashi no Nai kawa* (Pod peste rîul No).

impresionism: curent în cinematografia franceză de la începutul anilor '20, promovat de un grup de creatori și teoreticieni dornici să elibereze cinematograful de sub tutela celorlalte arte. Combaterea abuzului de ecranizări și pledoaria pentru scenarii originale constituiau premisele unui program ce-și propunea să militeze cu înflăcărare pentru ideea unei cinematografii autonome și cu adevărat naționale. Elementele de referință estetică ale *i.* erau cinematograful american (Th. Ince, Ch. Chaplin, D. W. Griffith), școala suedeză și expresionismul german; creațiile *i.* francez răsfrîng, în același timp, și influența puternică a Kammerspiel-ului. Realizatori care au concretizat prin filmele lor programul *i.*: L. Delluc: *(Tăcerea; Febră; Femeia de nicăieri)*, M. L'Herbier *(Don Juan și Faust; Inumana)*, A. Gance *(Roata)*, J. Epstein *(Inimă credincioasă)*, G. Dulac *(Sărbătoarea spaniolă; Surîzătoarea doamnă Beudet)*. În tematică *i.* este

dominat de viziunea socială limitată a populismului, dar deosebit de sensibil la aspectele exterioare ale vieții păturilor de jos, din care știe să extragă poezie, semnificație, valori plastice. De aci derivă și interesul accentuat pentru ambianța în care se desfășoară acțiunea, descrierea acesteia printr-o multitudine de observații pertinente, investigarea minuțioasă a psihologiei personajelor. Filmele *i.* acordă o deosebită atenție scriiturii cinematografice, « unghiului subiectiv » în luarea imaginilor, sugestivității cadrajului; predilecție pentru « flou », pentru fotografia în care contururile obiectelor se « pierd », folosire frecventă a travelingului, a « montajului accelerat ». Și totuși, paradoxal « *i.* francez prezintă mai degrabă calități picturale de necontestat, decît calități propriu-zis cinematografice » (J. Mitry).

INCE, Thomas Harper. Regizor și producător american (Newport-New York, 6.XI.1882; Hollywood, 19.XI.1924). Din 1906 actor de film; 1910 — regizor. Înțelege de timpuriu însemnătatea dramaturgiei filmului și a montajului ca element esențial al limbajului cinematografic. Eminent organizator al producției industriale de filme, formează cîțiva regizori și supervizează creația acestora (de remarcat serialele produse de compania « Triangle Kay Bee », în special cele regizate de Reginald Barker). A lansat de asemenea cîteva vedete ale filmului mut american (William S. Hart, Sessue Hayakawa, Charles Ray ș.a.). Filmele sale au exercitat o însemnată influență asupra dezvoltării cinematografului american.

FLM: 1910 — *Their First Misunderstanding* (Prima lor neînțelegere); 1911 — *Across the Plains* (Peste cîmpie); 1913 — *The Battle of Gettysbourg* (Bătălia de la G.); 1914 — *The Wrath of the Gods* (Mînia zeilor); *The Typhoon* (Taifunul); 1915 — *Civilisation* (Civilizație).

infraroșu: (filmare în) procedeu de tehnică cinematografică constînd în folosirea unei pelicule care nu este sensibilă decît la lumina *i*, și a unui filtru special: a) pentru a obține imagine de bună calitate în condiții de proastă vizibilitate (ceață, fum etc.); b) la filmări de la mare distanță, cu teleobiective puternice și cu voal atmosferic pronunțat; c) pentru denaturarea aspectului general al imaginii (vegetația devine albă, pe fețe devin vizibile vinișoarele fine etc.).

INKIJINOV, Valeri. Actor rus (Irkutsk, 25.III.1895). Urmează cursurile Institutului Politehnic și cele ale Școlii de artă dramatică din Petersburg. 1917 — debutează în compania teatrală a lui Meyerhold. După 1932 turnează în Franța, Italia, Germania.

FLM: 1929 — *Potomok Ghinghis-Hana* (Urmașul lui G.H., V. Pudovkin); 1932 — *La tête*

Scanned with OKEN Scanner

d'un homme (Noaptea voluptății, J. Duvivier); 1933 — *Polizeiakte* 909 (Taifun, R. Wiene); 1934 — *Amok* (F. Ozep); 1936 — *Die letzten Vier von Santa-Cruz* (Insula pinguinilor, W. Klingler); 1938 — *Le drame de Shangai* (Drama din S., G. W. Pabst); 1956 — *Michèle Strogoff* (C. Gallone); 1966 — *A tout cœur pour O.S.S. 117* (Din toată inima pentru O.S.S. 117, M. Boisrond).

insert: cadru fix sau scurtă scenă animată inclusă în desfășurarea acțiunii cinematografice. El este de obicei o scenă de racord (circulația în oraș, peisaje etc.) sau un detaliu explicativ (scrisori, tăieturi din ziare). *I* care înfățișează o scurtă acțiune secundară referitoare la trecut, se numește *flash back*. În filmul mut, dialogurile sau unele explicații privind desfășurarea acțiunii se intercalau printre imagini sub forma unor *i.* scrise.

INSULA (Hadaka no shima). Japonia, 1961. *R:* Kaneto Shindo; *S*: Kaneto Shindo, Eisaku Matsura; *I:* Kiyoshi Kuroda; *M:* Hikaru Hayashi; *Int:* Nobuko Otowa, Tayji Tonoyama, Shinji Tanaka, Masanori Horimoto. Filmul acesta materializează un paradox: suprapune autenticul cvasidocumentar pe o manifestă dorință de efect estetic ostentativ. Vivisecția faptului real este operată aici cu un mare rafinament al expresiilor. Regizorul instituie o formulă de maximă puritate a formelor. El descrie existența unei familii de țărani care, pentru a putea trăi într-o insulă aridă, trebuie să aducă în fiecare zi apă de la mari depărtări, cărînd-o cu spatele pînă la platoul din vîrful muntelui, și să stropească fiecare petec de ogor. Acțiunea este împărțită în patru secțiuni egale, simetrice ca niște strofe: *Vara*, *Toamna*, *Iarna*, *Primăvara*. Pentru a concentra atenția spectatorului exclusiv asupra acestui calvar fără sfîrșit, Shindo reduce la minimum rolul cuvîntului, rezervînd banda sonoră zgomotelor și muzicii. Compoziția filmică se bazează pe cîteva date: interpretarea redusă la descripția minuțioasă a elementarului — efort fizic, oboseală, bucurii și dureri legate numai de faptele primare ale existenței; apoi plastica savantă, montajul cu structură de ritm poetic și o insistentă apăsare a sensurilor lirice prin muzică. Încadrate în refrenul monoton reluat al muncii, evenimentele unei existențe dezolant de sărace — o vizită la oraș, prinderea peștelui celui mare, boala și moartea unui copil — sînt acceptate de eroi cu aceeași dureroasă tăcere a resemnării. Marele premiu, Moscova, 1961.

INTOLERANȚĂ (The Intolerance Love's Struggle through the Ages). S.U.A., 1915—1916. *R; S:* David Wark Griffith; *I:* Billy Bitzer, Karl Brown; *Int:* Mae Marsh, Robert

Scanned with OKEN Scanner

Harron, Sam de Grasse, Margerie Wilson, Spotiswoode Aitken, Constance Talmadge, Eugène Pallette, Howard Gaye, Erich von Stroheim, Bessie Love, Elmer Clifton, Lillian Gish. Primul mare film de sinteză istorico-filozofică, una din capodoperele începuturilor cinematografiei, care a contribuit considerabil la formarea limbajului filmic. Patru istorii diferite se desfășoară paralel, într-o împletire de episoade ce întrerup mereu cronologia fiecărei povestiri, pentru a face loc celorlalte: I. *Mama și Legea*, prezintă aspecte din luptele greviste ale anului 1911, urmărind destinul unui tînăr muncitor pe nedrept învinuit de crimă și salvat în ultima clipă înainte de execuție; II. *Noaptea Sfîntului Bartolomeu* descrie pieirea unui cuplu de tineri hughenoți, uciși la Paris în timpul masacrului inițiat de Caterina de Medicis; III. *Patimile lui Christ*, transpune în refrenul metafizic al calvarului ideea nedreptății și a cruzimii; IV. *Poveste din Babilon*, reconstituie un complot de la curtea lui Balthazar, culminînd cu invadarea Babilonului, atacat și cucerit în timpul unor mari petreceri. Acestor acțiuni întreţesute li se adaugă o imagine-simbol a timpului, veșnic altul și veșnic același: o femeie care leagănă un copil. Limitele filmului constau mai ales în faptul că Griffith reduce sensul istoriei la ideea morală statică a intoleranței, iar structura narativă este uneori greoaie (influența superproducțiilor de tipul *Cabiria* este sensibilă în ultimele Trei Povestiri). Filmul cuprinde însă importante inovații de structurare a narațiunii cinematografice (renumitul montaj paralel, cu sens simbolic, din final) și de execuție a imaginii (celebrul traveling luat din balon). Aportul său cel mai important îl constituie încercarea de a înlocui subiectul dramatic unic cu o demonstrație epică dezvoltată în jurul unei noțiuni filozofice, salturile în timp, asocierea de fragmente disparate, efortul de a ieși din convenția cronologiei stricte. El deschide drumul pe care aveau să meargă, printre alții, marii cineaști sovietici, cei ce au elaborat poetica unei cinematografii de profundă și inspirată filozofie a istoriei.

IONESCU, Grigore. Operator român (București, 2.I.1926). Film din 1948.

FLM: 1958 — *Erupția* (L. Ciulei); 1959 — *Valurile Dunării* (L. Ciulei); 1960 — *Soldați fără uniformă* (Fr. Munteanu); 1964 — *La vîrsta dragostei* (Fr. Munteanu); 1965 — *De-aș fi... Harap-Alb* (I. Popescu-Gopo); 1966 — *Faust XX* (I. Popescu-Gopo); 1968 — *Delta Dunării* (d. sm.); 1970 — *Profilaxia gripei* (d. sm); 1971 — *Prieten* (sm.).

IONESCU-TONCIU, Constantin. Operator român (Podenii Vechi-Prahova, 28.V.1929). Studii

la V.G.I.K. Realizează imaginea unor filme documentare și de ficțiune.
FLM: 1960 — *Cînd primăvara e fierbinte* (M. Săucan, f); 1964 — *Ciucurencu* (E. Nussbaum, d); 1965 — *Scoarțe populare* (E. Nussbaum, d); 1966 — *Brâncuși la Tg. Jiu* (E. Nussbaum, d); 1967 — *Subteranul*, col. R. Ateodoresei (V. Calotescu, f.); 1969 — *Băiețașul lui tătucu* (T. Mesaros d.); 1970—1971 — *Brâncuși* (P. Constantinescu, serie); 1971 — *Omagiu* (E. Nussbaum, d.); 1972 — *Dialog despre frumusețe* (E. Nussbaum).

IORDA, Marin (M. Iordache). Scriitor, om de teatru, grafician și regizor român (București, 1.IX. 1901; București, 23.VI.1972). Realizator al unuia dintre primele filme de animație românești și a cîtorva încercări de film de ficțiune.
FLM: 1928 — *Haplea* (a); *Așa e viața;* 1941 — *Focuri sub zăpadă* (neterminat); 1946 — *Cetatea fermecată* (neterminat).

IUTKEVICI, Serghei. Regizor sovietic (St. Petersburg, 15.IX.1904). Debutează de timpuriu ca scenograf și regizor de teatru. În cinematografie din 1922. Unul dintre fondatorii grupului de avangardă « Fabrica actorului excentric » (FEKS). Regie din 1928. Devine unul din cei mai prestigioși realizatori sovietici. Printre filmele sale importante se numără cele care urmăresc modificările de ordin psihologic în rîndurile micii burghezii și a țărănimii în societatea socialistă *(Munți de aur, Contraplan)*, cele închinate lui Lenin *(Povestiri despre Lenin, Omul cu arma, Lenin în Polonia)* sau ecranizările din literatura universală *(Othello, Baia)*. Premiu și mențiune de onoare Cannes, 1954 *(Skanderbeg);* premii, Cannes: 1956 *(Othelo);* 1966 *(Lenin în Polonia)*.
FLM: 1928 — *Krujeva* (Dantele); 1929 — *Ciornîi parus / Salanda « Potemkina »* (Pînza neagră / Șlepul « Potemkin »); 1931 — *Zlatîe gorî / Sciastlivaia ulița* (Munți de aur / Ulița fericirii); 1932 — *Vstrecinîi* (Contraplan, col. F. Ermler); 1937 — *Kak budet golosovati izbiratel* (Cum va vota alegătorul, d); *Șahtiorî* (O viață nouă / Minerii); 1938 — *Celovek s rujiom* (Omul cu arma); 1940 — *Iakov Sverdlov* (Tovarășul S.); 1943 — *Novîe pohojdenia Șveika* (Noile aventuri ale soldatului Švejk); 1945 — *Zdravstvui Moskva!* (Salut Moscova!); 1948 — *Tri vstreci* (Trei întîlniri); 1951 — *Prjevalski* (Căi nestrăbătute); 1953 — *Velikii voin Albanii Skanderbeg* (Skanderbeg); 1955 — *Othello;* 1958 — *Raskazî o Lenine* (Povestiri despre L.); 1962 — *Baia* (a); 1966 — *Lenin v Polșe* (L. în Polonia); 1968 — *Siujet dlia nebolșovo rasskaza* (Subiect pentru o schiță).

IVAN CEL GROAZNIC (Ivan Groznîi). U.R.S.S. 1943—1944 (seria I); 1945—1946 (seria II). *R ; S:* Serghei Eisenstein; *I:* Eduard Tissé, A. Moskvin; *D:* I. Spinel; *M:* Serghei Prokofiev; *Int:* Nikolai Cerkasov, Ludmila Țelikovskaia, Serafima Birman, Pavel Kadocinikov, Mihail Jarov, Ambrozi Bucima, M. Kuznețov, M. Nazvanov, A. Abrikosov, V. Pudovkin.

Scanned with OKEN Scanner

Realizare neegalată încă în domeniul filmului istoric, poem închinat frumuseților întunecate ale trecutului și totodată meditație zbuciumată asupra semnificațiilor istoriei contemporane. Tragedie hieratică medievală, istoria țarului Ivan nu se mai inspiră din structura tragediei eline, ca epopeea *Crucișătorului Potiomkin*, ci apelează la modelul tragediei elizabetane. Dacă seria întîi pare o evocare apologetică a luptelor pentru unitate și putere națională, partea a doua aduce însă o evoluție mai bogată a sensurilor, conturînd portretul sîngeros și sfîșietor al puterii despotice. Plecînd de la idealurile generoase și drepte ale tinereții sale și încercînd să răspundă implacabilului joc de necesități istorice, Ivan înaintează fatal spre crimă, și se îneacă într-un ocean de cruzimi și suferințe. Ivan-omul, tînărul cu înfățișare de arhanghel, dispare, lăsînd în urmă un chip uscat, ars interior de inumană voință de unitate și putere. *I.c.G.* continuă căutările de « spectacol total » începute în *Nevski*. Hiperbolele stilizării plastice, monumentalitatea decorului și costumelor, supralicitarea efectelor de lumină, transformarea caracterelor în imagini poetice hieratice și a faptelor în ritualuri compun uriașul ceremonial al imaginii și sunetului; în final, intervin dansul și cîntecul, apropiind filmul de o sinteză absolută a tuturor modalităților de spectacol. Astfel se realizează un fel de grandioasă cineoperă în care muzica lui Prokofiev și mișcarea imaginilor și a sunetelor fuzionează perfect. Tot în finalul seriei a doua—« ospățul opricinicilor » — Eisenstein experimentează pentru o primă și singură dată colorul, stabilind un record în domeniu: neîntrerupta mișcare a nuanțelor, transfigurările ambianței sub efectul schimbării de lumină și culoare, contrastele și armoniile cromatice devin aci factori dinamici puternici ai gradației tragice.

IVANOV-VANO, Ivan. Regizor sovietic (Moscova, 27.I.1900). 1923—1924: se numără printre fondatorii primului laborator experimental pentru filme de desene animate, organizat pe lîngă Școala tehnică de cinematografie din Moscova. Din 1939 — profesor la V.G.I.K. Reprezentant de seamă al filmului sovietic de animație. Diplomă de onoare Marianske Lazne, 1948 *(Căluțul cocoșat)*; premiu, Karlovy Vary, 1958 *(Într-un regat oarecare)*.

FLM: 1927 — *Katok* (Patinajul); 1928 — *Senka Africanet* (S. africanul); 1932 — *Black and White* (Negru și alb, col. L. Amalrik); 1935 — *Skazka o țare Durandae* (Poveste despre țarul D., col. V. și E. Brumberg); 1935 — *Strekoza i muravei* (Greierele și furnica, col. V și E. Brumberg); 1937 — *Kotofei Kotofeievici* (Cotoiul Cotofei); 1938 — *Tri mușketera* (Trei mușchetari); 1940

— *Ivasi* (Ivasi cel șmecher); 1941 — *Ne toptati fașcistkomu sapogu nașei rodinî* (Nu vor călca cizmele fasciste pămîntul patriei noastre, col. A. Ivanov); 1945 — *Zimniaia skazka* (Poveste de iarnă); 1947 — *Koniok-gorbunok* (Căluțul cocoșat); 1949 — *Gusi-lebedi* (Gîște-lebede); 1951 — *Skazka o miortvoi țarevne i o semi bogatîrhia* (Poveste despre prințesa moartă și cei șapte voinici); 1952 — *Sneguro-cika* (Albă ca zăpada); 1956 — *Dvenadțati mesia-țev* (12 luni); 1958 — *V nekotorom țarstve* (Într-un regat oarecare); 1960 — *Prikliucenia Buratino* (Aventurile lui B., col. D. Babicenko); 1964— *Levșa;* 1969 — *Vremena goda* (Anotimpuri); 1971 — *Bitva Kerjeneța* (Bătălia de la Kerjenet); 1972 — *Ave Maria.*

IVANOVICI, Constantin. Operator român (Piatra Neamț, 15.I. 1896). Reporter cinematografic în timpul primului război mondial. Realizator a numeroase filmări de actualități și documentare din anii interbelici.

IVENS, Joris. Regizor olandez (Nimega, 18.XI.1898). După studii de inginerie la Rotterdam și cursuri de specializare în foto-chimie la Berlin, debutează în cinematografie sub influența mișcării avangardiste din anii '20. Se dedică mai ales filmelor documentare cu caracter social și revoluționar, realizînd în toate părțile lumii un număr însemnat de opere cinematografice, pătrunse totodată de un surprinzător fior poetic. Creații excepționale ca *Podul, Ploaia, Sena întîlnește Parisul* (« Palme d'or » — Cannes, 1958) ș.a. îl înscriu în rîndul celor mai de seamă maeștri ai documentarului contemporan.

FLM: 1911 — *Brandende Straal* (Săgeata încinsă); 1928 — *De Brug* (Podul); 1929 — *Regen* (Ploaia); *Branding* (Valurile); 1930 — *Zuidersee;* 1932 — *Komsomol;* 1933 — *Nieuwe grounden* (Pămînturi noi); 1934 — *Borinage;* 1937 — *Spanish Earth* (Pămînt spaniol); 1939 — *400 000 000;* 1940 — *The Power and the Land* (Puterea și pămîntul); 1946 — *Indonesia Calling;* (Alo, aici I.); 1951 — *La paix vaincra la guerre* (Pacea va învinge războiul); 1954—1955 — *Das Lied der Ströme* (Cîntecul fluviilor); 1956 — *Les aventures de Till l'Espiègle*, col. G. Philipe (Aventurile lui Till Buhoglindă, f.); 1957 — *La Seine a rencontré Paris* (Sena întîlnește Parisul); 1960 — *Demain à Nanguila* (Mîine la N); 1961 — *Carnet de voyage* (Carnet de călătorie); 1964 — *Le train de la victoire* (Trenul victoriei); 1966 — *Pour le Mistral* (Pentru M.); 1967— *La 17-ème parallèle* (Paralela 17); *Loin du Vietnam* (Departe de V., col. A. Varda, Ch. Marker, J. Démy, W. Klein, J. L. Godard, Cl. Lelouch).

IZVIȚKAIA, Izolda Vasilievna. Actriță sovietică (22.VI.1932; Moscova, 1.III.1971). Absolventă V.G.I.K. Film din 1955. Se afirmă cu rolul eroinei din *Al 41-lea.*

FLM: 1955 — *Trevojnaia molodosti* (Tinerețe zbuciumată, A. Alov, Vl. Naumov); *Dobroe utro!* (Bună dimineața, A. Frolov); 1956 — *Pervîi eșelon* (Primul eșalon, M. Kalatozov); *Sorok pervîi* (Al 41-lea, G. Ciuhrai); *Poet* (Poetul, B. Barnet); 1958 — *K Cernomu moriu* (Spre Marea Neagră, A. Tutișkin); 1959 —

Scanned with OKEN Scanner

Otți i deti (Părinți și copii, A. Bergunker, N. Rașevskaia); 1960 — *Celovek meniaet koju* (Omul își schimbă pielea, R. Perelstein); 1961 — *Mir vhodiaștemu* (Pace noului venit, A. Alov, Vl. Naumov); 1962 — *Tepnaia reakția* (Reacția în lanț, I. Pravov); 1966 — *Po tonkomu edu* (Pe gheața subțire, D. Viatici-Berejnih); 1969 — *Kajdli vecer v odinadțati* (În fiecare seară la ora 11, S. Samsonov).

încadratură: v. cadru.

înlănțuire (anșeneu): procedeu cinematografic frecvent întrebuințat constînd în trecerea continuă de la o imagine la alta prin suprapunerea lor temporară. Folosit pentru: 1) a sugera scurgerea timpului între două secvențe; 2) a asigura o «respirație» între secvențe care nu au un *racord de montaj*. *I.* se realizează din *contratipare*: după cele două negative se copiază cîte un pozitiv intermediar; apoi pozitivele se copiază pe un negativ intermediar, primul cu un *fondu de închidere* la sfîrșit, iar cel de al doilea cu *fondu de deschidere* la început, ambele *fondu*-uri suprapunîndu-se. Negativul intermediar

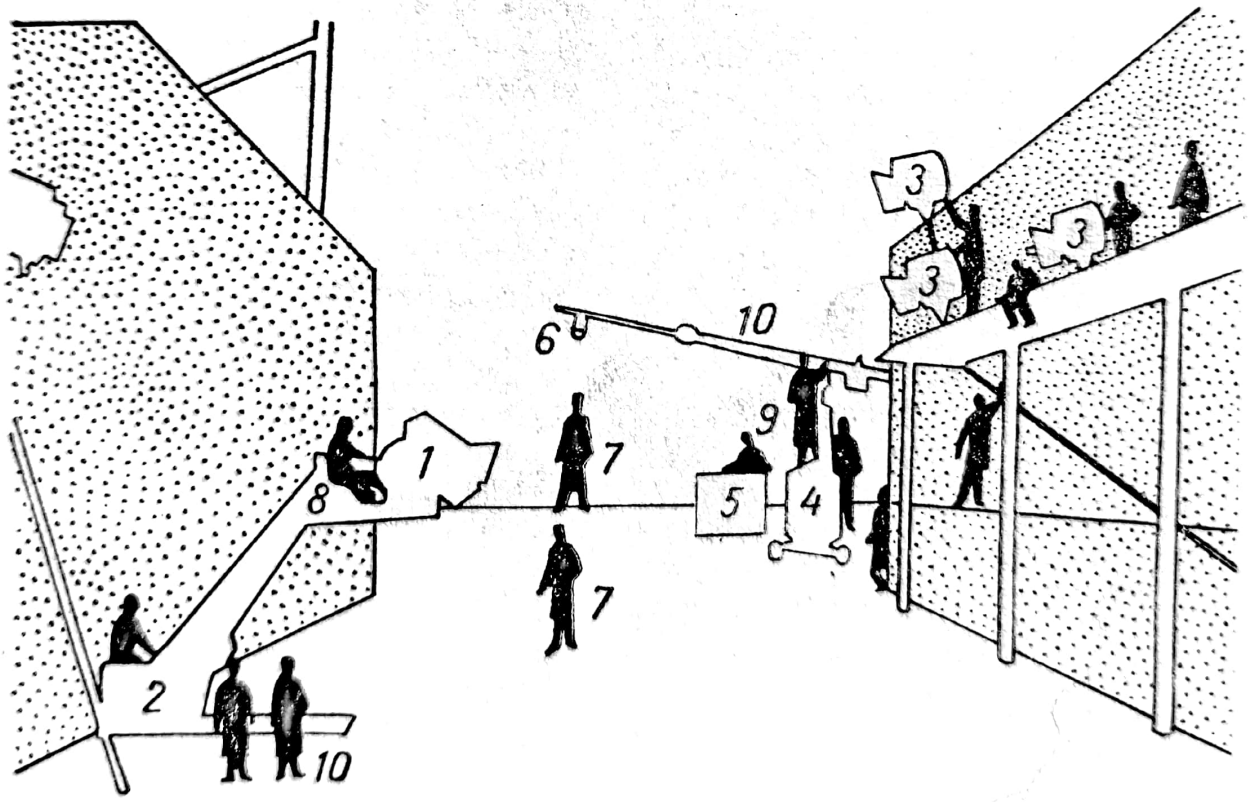

Fig. 14. Filmare cu priză directă de sunet: *1.* — Aparat de filmare; *2.* — Macara «dolly»; *3.* — Corpuri de iluminare; *4.* — Girafă; *5.* — Pupitrul de sunet; *6.* — Microfon; *7.* — Actori; *8.* — Operatori imagine; *9.* — Regizori; *10.* — Microfoniști.

Scanned with OKEN Scanner

obținut se montează direct în negativul filmului. Unele aparate de filmare sînt prevăzute cu un mecanism pentru realizarea *î.* direct din filmare, în special la filmele color, unde contratiparea dăunează calității imaginii.

înregistrarea sunetului: în cinematografia profesionistă există următoarele modalități pentru înregistrarea primară a sunetului: 1) *priza directă* — aparatul de filmare (silențios) funcționează sincron cu magnetofonul de înregistrare (v. fig. 14); se folosește în special la înregistrarea dialogului, asigurîndu-se veridicitatea optimă a interpretării actoricești. 2) *Filmări cu bandă ghid* — înregistrarea este sincronă (sau sincronizabilă, utilizîndu-se procedeul cu ton pilot), însă de calitate inferioară, suficientă doar pentru reconstituirea ulterioară a replicilor, improvizațiilor sau a unor sunete nearticulate.

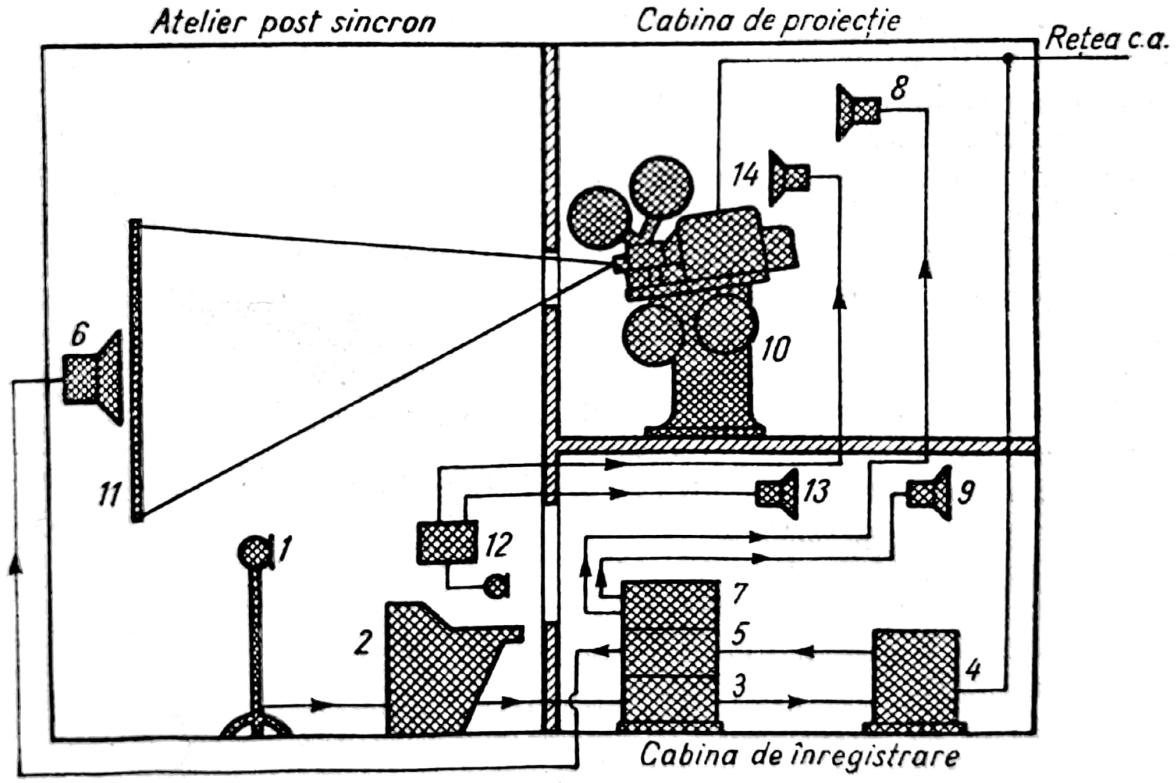

Fig. 15. Schema de principiu a unui atelier și a instalației aferente pentru postsincronizarea dialogului: *1.* — Microfon; *2.* — Mixer de înregistrare; *3.* — Amplificator de înregistrare; *4.* — Magnetofon sincron; *5.* — Amplificator de redare; *6.* — Difuzor; *7.* — Amplificator de redare (pentru control); *8, 9.* — Difuzoare de control; *10.* — Aparat de proiecție; *11.* — Ecran; *12,13,14.* — Instalație de telecomandă.

Pe baza benzii-ghid se efectuează ulterior *post-sincronul de dialog* (v. fig. 15); imaginea secvenței se proiectează pe un ecran și actorii rostesc replicile sincron cu mișcarea buzelor pe ecran. Banda de imagine și banda de sunet sînt montate în bucle închise (fără sfîrșit) de aceeași lungime; ambele benzi se deplasează sincron și continuu, iar înregistrarea este reluată în mai multe cicluri, pînă cînd se obține o concordanță perfectă dintre imagine și sunet. 3) *Sunetul separat* — se înregistrează la locul de filmare, în cazul unor zgomote specifice ce nu pot fi reproduse ulterior: vuietul mulțimii, cavalcade, avalanșe, turme, explozii puternice, incendii etc. 4) *Procedeul Playback* (engl. « rejucare ») — folosit în cazurile cînd ritmul mișcărilor scenice este determinat de muzică: dansuri, cîntece, concerte. Muzica înregistrată în prealabil pe bandă este reprodusă cu difuzoare puternice în timpul filmării, iar actorii și figurația *reinterpretează* scena, perfect sincron cu muzica. Sunetul nu se mai înregistrează, în coloana sonoră se montează muzica primară. 5) *Post-sincronul de zgomote* — se efectuează analog cu post-sincronul de dialog, actorii fiind înlocuiți de persoane specializate în reproducerea unor zgomote sincron cu imaginea proiectată. Operația se efectuează în studiouri de sunet amenajate cu dispozitive ajutătoare — pavaje din materiale diverse (piatră, pietriș, lemn, recipiente cu apă) — pentru reproducerea zgomotelor de pași, uși, ferestre, dușuri etc. 6) *Fonotecarea* se folosește pentru introducerea în coloana sonoră a *zgomotelor de ambianță* asincrone (diverse sunete naturale, zgomote de oraș, de vehicule diverse, tropote de cai etc) și a unor zgomote sincrone detașate (împușcături, explozii, lovituri etc). Înregistrări cu asemenea zgomote sînt păstrate în fonotecă; după alegerea lor ele sînt reînregistrate pe bandă magnetică și copia se montează în coloana sonoră, la o lungime determinată de imagine și sincron cu aceasta, acolo unde este cazul. 7) *Înregistrarea muzicii* se efectuează în studioul de sunet (*ton studio*) prevăzut cu mai multe canale de înregistrare, pentru soliști, grupuri de instrumente și ansamblu (v. *fonogramă*, *montaj-sonorizare*, *mixaj*).

ÎNTORSUREANU, Alexandru. Operator român (Vaideeni-Argeș, 28.III.1922). Absolvent I.A.T.C. FLM: 1960 — *Nu vreau să mă însor*, col. G. Cornea (M. Marcus); 1961 — *Poveste sentimentală*, col. Gh. Herschdorfer (I. Mihu); 1962 — *A fost prietenul meu* (A. Blaier); 1964 — *Cartierul Veseliei* (M. Marcus); 1966 — *Zodia fecioarei* (M. Marcus); 1967 — *Împușcături pe portativ* (C. Grigoriu); 1969 — *Canarul și viscolul* (M. Marcus); 1972 — *Felix și Otilia*, col. Gh. Fischer (I. Mihu).

întunecare: v. **fondu.**

JAKUBOWSKA, Wanda. Regizoare poloneză (Varșovia, 10.X. 1907). Cursuri de istoria artei la Universitatea din Varșovia. Se numără printre inițiatorii asociației de avangardă « Start », în cadrul căreia turnează o serie de documentare experimentale. Zguduitorul rechizitoriu antifascist pe care-l realizează în *Ultima etapă* (Marele premiu, Marianske Lazne, 1948) o impune în cinematografia europeană postbelică.

FLM: 1930 — *Reportaj nr. 1, Reportaj nr. 2;* 1939 — *Nad Niemen* (Pe malurile Niemenului); 1946 — *Budujemu nowe wsie* (Să construim noi sate, sm); 1948 — *Ostatni etap* (Ultima etapă); 1953 — *Zolnierz zwciestwa* (Soldatul victorios); 1957 — *Pozegnanie z diablem* (Adio diavolului); 1958 — *Krol Macius Pierwszy* (Regele M. întîi); 1960 — *Spotcanie w mroku* (Întîlnire în întuneric); 1964 — *Koniec naszego swiato* (Sfîrșitul lumii noastre); 1965 — *Goraca linia* (Mina în flăcări); 1971 — *150 na godzine* (150 la oră).

JANCSÓ, Miklós. Regizor maghiar (Vác, 27.IX.1921). Studii de drept, apoi cursuri de etnografie și istoria artei. Absolvent al Școlii superioare de artă dramatică din Budapesta. Debutează ca regizor de jurnale de actualități, apoi ca documentarist. Din 1958 se consacră filmului de ficțiune. Creația sa poartă amprenta unei puternice personalități artistice, situîndu-l printre cei mai interesanți realizatori contemporani. Premiul « Léon Mousinac », 1968 *(Roșii și albii).*

FLM: 1958 — *A harangok Rómába mennek* (Clopotele încep să bată la Roma); 1960 — *Három csillag* (Trei stele); 1963 — *Oldás és Kötés* (Cantată); 1964 — *Igy jöttem* (Așa am venit); 1965 — *Szegénylegények* (Sărmanii flăcăi); 1967 — *Csillagosok, katonák* (Roșii și albii); *Csend és kiáltás* (Liniște și strigăt); 1968 — *Fényes szelek* (Vînturi strălucitoare); 1969 — *Sirokkó;* 1970 — *Égi bárány* (Agnus Dei); *Mindennapi félelem* (Teama de fiecare zi); 1971 — *Még kér a nép* (Psalmul roșu).

JANNINGS, Emil. Actor german (Rorschach-Elveția, 26.VII. 1884; Stroblhof, Austria, 2.I.1950). Inițial actor la « Deutsches Theater » condus de Max Reinhardt. Film din 1914; devine una din figurile reprezentative ale ecranului german din perioada interbelică. A excelat în primele filme

realizate de Ernst Lubitsch, atingînd apogeul creației sale sub îndrumarea lui F. W. Murnau; lucrează pentru scurt timp în S.U.A., apoi, reîntors în patrie, deține un rol principal în filmul de lansare al Marlenei Dietrich (*Îngerul albastru*). Premiul « Oscar », 1928 (*Ultima comandă* și *Drumul păcatelor*).

FLM: 1914 — *Im Banne der Leidenschaft* (Farmecul pasiunii, Schmidt-Hässler); 1917 — *Wenn vier dasselbe tun* (Dacă patru oameni fac același lucru, E. Lubitsch); 1924 — *Der letzte Mann* (Ultimu. dintre oameni, F.W. Murnau); 1925 — *Tartuffe* (F. W. Murnau); 1926 — *Faust* (F. W. Murnau); 1927 — *The Way of All Flesh* (Drumul păcatelor, V. Fleming); 1927—1928 — *The Street of Sin* (Strada păcatelor, M. Stiller); 1928 — *The Last Command* (Ultima comandă, J. von Sternberg); *The Patriot* (Patriotul, E. Lubitsch); 1930 — *Der blaue Engel* (Îngerul albastru, J. von Sternberg); 1935 — *Traumulus* (Visătorul, C. Froelich); 1937 — *Der Herrscher* (Stăpînul, V. Harlan); 1939 — *Ohm Krüger* (Răscoala burilor, H. Steinhoff); *Robert Koch* (H. Steinhoff); 1943 — *Altes Herz Wird Wieder Jung* (Inima veșnic tînără, E. Engel); 1945 — *Wo ist Herr Belling* (Unde e dl. B., E. Engel).

JANOVICS, Jenö. Om de teatru și cineast, pionier al cinematografului din Ungaria și România, (Ungvar, Ungaria, 8.XII.1872; Cluj, România, 28.II.1946). Scenarist, regizor și producător a peste 50 de filme documentare și de ficțiune, realizate în perioada 1913—1940, în studiourile sale, cu concursul actorilor Teatrului maghiar din Cluj.

FLM: Regizor: 1915 — *Magdalena de la munte / Havasi Magdolna;* 1916 — *Ciclu de poezii Petöfi / Petöfi dalciklus;* 1917 — *Hotel Imperial; Serge Panin;* 1918 — *Braconierul / A vadorzö;* 1920 — *Din grozăviile lumii / A világrém;* 1935 — *Oameni și locuri din Transilvania* (serie, d.); 1936 — *Petrolul* (d).

JAROV, Mihail Ivanovici. Actor sovietic (Moscova, 27.X.1900). Studii de teatru la Moscova. Bogată activitate teatrală. Film din 1924.

FLM: 1924 — *Aelita* (I. Protazanov); 1926 — *Miss Mend* (B. Barnet, F. Ozep); 1927 — *Don Diego i Pelagheia* (I. Protazanov); 1931 — *Putiovka v jizni* (Drumul vieții, N. Ekk); 1933 — *Okraina* (Mahalaua, B. Barnet); 1934 — *Groza* (Furtuna, V. Petrov); 1935 — *Liubovi i nenavisti* (Dragoste și ură, A. Ghendelștein); 1937 — *Vozvrașcenie Maksima* (Reîntoarcerea lui Maksim, G. Kozințev, L. Trauberg); *Piotr Pervîi* (Petru cel Mare, V. Petrov); 1938 — *Vîborgskaia storona* (Cartierul Vîborg, G. Kozințev, L. Trauberg); *Medvedi* (Ursul, I. Annenski); 1939 — *Oșibka ingenera Kocina* (Cifru secret, A. Maceret); *Stepan Razin* (O. Preobrajenskaia, I. Pravov); 1941 — *Bogdan Hmelnițki* (Pumnul de fier, I. Savcenko); 1942 — *Oborona Țarițîna* (Apărarea Țarițînului, S. și V. Vasiliev); *Sekretar raikoma* (Avangarda de sacrificiu, I. Piriev); 1943— *Aktrisa* (Actrița, L. Trauberg); 1943—1944 — *Ivan Groznii* (Ivan cel Groaznic, seria I, S. M. Eisenstein); 1945 — *Bliznețî* (Chemarea dragostei, S. Kazakov); 1947 — *Za teb kto v more* (Pentru cei de pe mare, A. Faințimmer); 1948 — *Mi-*

ciurin (Un vis împlinit, A. Dovjenko); 1953 — *Vassa feleznova* (L. Lukov); 1954 — *Anna na şee* (Ordinul Anna, I. Annenski); 1957 — *Sapoghi* (Cizmele, V. Nemoliaev); 1963 — *Kain XVIII* (Cain al XVIII-lea, N. Koşeverova, M. Şapiro).

JASNÝ, Vojtěch. Regizor şi scenarist cehoslovac (Kelc-Moravia, 30.XI.1925). Absolvent al facultăţii de filozofie. Cursuri de operatorie şi regie la F.A.M.U. Premiul special al juriului, Cannes, 1963 şi distincţii la Edinburg, Salonic — 1964 *(Cînd vine pisica)*; premiu, Cannes, 1969 *(Cronica moravă)*.

FLM: 1950 — *Není stále zamračeno* (Cerul nu-i întotdeauna acoperit, col. K. Kachyňa, d.); 1951 — *Za život radostný* (Pentru o viaţă fericită, col. K. Kachyňa, d.); 1952 — *Neobyčejná leta* (Ani minunaţi, col. K. Kachyňa, d); 1953 — *Lidé jednoho srdce* (Oameni cu o singură inimă, col. K. Kachyňa, d.); 1955 — *Dnes večer všechno skončí* (Astă seară se va termina totul, col. K. Kachyňa); 1957 — *Zářijové noci* (Nopţi de septembrie); 1959 — *Touha* (Dorinţa); 1960 — *Přežil jsem svou smrt* (Am supravieţuit morţii mele); 1963 — *Až přijde kocour* (Cînd vine pisica); 1966 — *Dýmky* (Pipele); 1968 — *Všichni dobří rodaci* (Cronică moravă).

JONES, Jennifer (Phyllis Isley). Actriţă americană (Tulsa-Oklahoma, 2.III.1917). Debutează în teatru şi în emisiuni radiofonice. Începînd din 1943 — o carieră cinematografică de răsunet. Premiul « Oscar », 1943 *(Cîntecul Bernadettei)*.

FLM: 1939 — *New Frontier* (Noua frontieră, G. Sherman); 1943 — *The Song of Bernadette* (Cîntecul B., H. King); 1946 — *Duel in the Sun* (Duel în soare, K. Vidor, W. Dieterle); 1952 — *Carrie* (Sora C., W. Wyler); 1953 — *Stazione Termini* (Gara T., V. De Sica); 1957 — *A Farewell to Arms* (Adio arme, Ch. Vidor); 1962 — *Tender is the Night* (Blîndă este noaptea, H. King); 1965 — *The Idol* (Idolul, D. Patric).

JOUVET, Louis. Actor francez (Crozon, 24.XII.1887; Paris, 16. VIII. 1951). Unul dintre cei mai importanţi oameni de teatru ai Franţei din perioada interbelică (împreună cu J. Copeau, pune bazele teatrului « Vieux Colombier »). Debutează în film în 1913, însă abia din 1932 — paralel cu vasta sa activitate de regizor, animator şi interpret de teatru — va desfăşura o strălucită carieră ca actor de cinema.

FLM: 1913 — *Shylock* (H. Desfontaines); 1932 — *Topaze* (L. Gasnier); 1935 — *La kermesse héroique* (Chermeza eroică / Nevestele şirete, J. Feyder); 1936 — *Les bas-fonds* (Azilul de noapte, J. Renoir); 1937 — *Un carnet de bal* (J. Duvivier); *Forfaiture* (Stigmatizata, M. L'Herbier); *Mademoiselle Docteur* (Domnişoara doctor, G. W. Pabst); 1938 — *Hôtel du Nord* (Amanţii, M. Carné); *Volpone* (M. Tourneur); *La Marseillaise* (J. Renoir); *Entrée des artistes* (Vîrsta ispitelor, M. Allégret); 1939 — *La fin du jour* (Apus de glorie, J. Duvivier); 1940 — *Un tel père et fils* (« Cutare », tatăl şi fii, J. Duvivier); 1946 — *Monsieur Alibi* (Omul din umbră, J. Dréville); 1947 — *Quai des orfèvres* (H. G. Clouzot); 1951 — *Knock* (G. Lefranc).

Scanned with OKEN Scanner

JÜRGENS, Curd. Actor german (München, 13.XII.1912). Paralel cu activitatea teatrală (pe scenele din Viena și Berlin) apare în diferite filme începînd din 1935. În ultimii ani este mult solicitat în studiourile din S.U.A., Franța, Italia ș.a. Premiu, Veneția, 1955 *(Generalul diavolului, Eroii sînt obosiți)*.

FLM: 1935 — *Königswalzer* (Valsul majestății sale, H. Maisch); 1943 — *Frauen sind keine Engel* (Femeile nu sînt îngeri, W.Forst); 1945 — *Wiener Mädchen* (Fetițele vieneze, W. Forst); 1954 — *Des Teufels General* (Generalul diavolului, H. Käutner); 1955 — *Les héros sont fatigués* (Eroii sînt obosiți, Y. Ciampi); 1956 — *Et Dieu créa la femme* (Și Dumnezeu a creat femeia, R. Vadim); 1957 — *Bitter Victory* (Victorie amară, N. Ray); 1960 — *Ferry to Hong Kong* (Bac la H.K., L. Gilbert); 1962 — *The Longest Day* (Ziua cea mai lungă, K. Annakin, A. Marton, B. Wicki); 1963 — *Chateau en Suède* (Castel în Suedia, R. Vadim); 1964 — *Miracle of the White Stallions* (Minunea armăsarului alb, A. Hiller); 1965 — *Lord Jim* (R. Brooks); 1966 — *Le jardinier d' Argenteuil* (Grădinarul din A., J. P. Le Chanois); 1969 — *The Invincible Six* (Cei șase de neînvins, J. Negulescu); *The Battle of Britain* (Bătălia pentru Anglia, G. Hamilton); *Bitka na Neretvi* (Bătălia de pe Neretva, V. Bulajič); 1970 — *Hello-Goodbye* (J. Negulescu); 1971 — *Kill* (R. Gary); *The Mephisto Waltz* (Valsul lui M., P. Wendkos).

jurnal de actualități: v. actualități.

Scanned with OKEN Scanner

k

KACHYŇA, Karel. Regizor cehoslovac (Vyškov-Moravia, 1.V. 1924). În 1951 — absolvent FAMU. Debutează alături de V. Jasný în filmul documentar. Unul din promotorii « noului val » în cinematografia cehoslovacă contemporană. Marele premiu și premiul FIPRESCI, Mar del Plata, 1966 *(Trăiască Republica)*; Al III-lea premiu principal, Karlovy Vary, 1966 *(Căruță pentru Viena)*; « Scoica de argint », San Sebastian, 1971 *(Voi sări din nou peste bălțoace)*.

FLM: 1950 — *Není stále zamračeno* (Cerul nu-i întotdeauna acoperit, col. V. Jasný, d); 1951 — *Za život radostný* (Pentru o viață fericită, col. V. Jasný, d.); 1952 — *Neobyčejná leta* (Ani minunați, col. V. Jasný, d.); 1953 — *Lidé iednoho srdce*, (Oameni cu o singură inimă, col. V. Jasný, d.); 1955 — *Dnes večer všechno skončí* (Astăseară se va termina totul, col. V. Jasný); 1956 — *Ztracená stopa* (Urma pierdută, col. S. Sokol); 1960 — *Práče* (Copilul trupei); 1961 — *Trápení* (Griji); 1964 — *Vysoká zed* (Zidul înalt); 1965 — *Ať žije republika* (Trăiască Republica); 1966 — *Kočar do Vídně* (Căruță pentru Viena); 1967 — *Noc nevěsty* (Noaptea mireselor); 1968 — *Vánoce s Alžbětou* (Crăciun cu Elisabeta); 1970 — *Už zase skáču přes kaluže* (Voi sări din nou peste bălțoace); 1971 — *Tajemství velkeho vypravěče* (Taina marelui povestitor).

KADÁR, Jan. Regizor cehoslovac (Budapesta, Ungaria, 1.IV.1918). Studii juridice și cursurile școlii foto-cinematografice din Bratislava. Din 1952 lucrează în tandem regizoral cu Elmar Klos. Medalie de aur, Moscova și premiu, Los Alamos — 1963 *(Moartea se numește Engelchen)*; Marele premiu, Karlovy Vary, 1964 *(Acuzatul)*; premiul « Oscar », 1965 *(Magazinul de pe strada mare)*.

FLM: col. Elmar Klos: 1952 — *Únos* (Răpirea); 1958 — *Tři přání* (Trei dorințe); 1963 — *Smrt si říká Engelchen* (Moartea se numește E.); 1964 — *Obžalovaný* (Acuzatul); 1965 — *Obchod na Korze* (Magazinul de pe strada mare); 1969 — *Touha zvaná Anada* (Dorința numită A.) Independent: 1970 — *Adrift*.

KADOCINIKOV, Pavel Petrovici. Actor sovietic (Petrograd, 29.VII.1915). Absolvent al Institutului de teatru din Leningrad (1935). Interpret de film din 1940. 1964 — debut regizoral.

Scanned with OKEN Scanner

FLM: Actor: 1940 — *Iakov Sverdlov* (Tovarășul S., S. Iutkevici); 1943—1944 — *Ivan Groznîi* (Ivan cel Groaznic, S. Eisenstein); 1946 — *Podvig razvedcikà* (Secretele contraspionajului, B. Barnet); *Golubîie dorogi* (Căi albastre, V. Braun); 1948 — *Robinson Crusoe* (A. Andrievski); *Povesti o nastoiaşcem celoveke* (Povestea unui om adevărat, A. Stolper); 1950 — *U nih esti rodina* (Undeva în Bizonia / Ei au o patrie, A. Fainţimmer, V. Legoşin); 1951 — *Daleko ot Moskvî* (Departe de Moscova, A. Stolper); 1954 — *Bolşaia semia* (Neamul Jurbinilor, I. Heifiţ); *Ukrotitelniţa tigrov* (Îmblînzitoarea de tigri, A. Ivanovski, N. Koşeverova); 1956 — *Prolog* (Prologul, E. Dzigan); 1957 — *Medovîi mesiaţ* (Luna de miere, V. Koşeverova); 1958 — *Baltiiskaia slava* (Gloria Balticii, I. Frid); 1960 — *Hleb i rozî* (Pîine şi trandafiri, F. Filipov); 1964 — *Gosudarstvenîi prestupnik* (Cine-i criminalul?, N. Rozanţev); 1971 — *Adio Peterburgo* (Adio Petersburg, J. Fried). Regizor: 1964 — *Pobeditelnîi marş* (Marşul victorios; 1965 — *Muzikanţî odnovo polka* (Muzicanţii din acelaşi regiment); 1969 — *Snegurocika* (Fata de zăpadă).

KALATOZOV, Mihail Konstantinovici. Regizor sovietic (Tbilisi, 28.XII.1903; Moscova, 27.III. 1973). 1923—1930: proiecţionist, laborant, operator şi monteur; 1928 — debut regizoral; 1935 — specializare la Leningrad. Pînă în 1941 — director de producţie; 1941—1945: Consul la Los Angeles. Revine în cinematografie după război. Cu remarcabila sa realizare *Zboară cocorii* se înscrie printre iniţiatorii unei tendinţe artistice înnoitoare în filmul sovietic postbelic. Premiu, Karlovy Vary, 1950 *(Complotul condamnaţilor)*; Marele premiu, Karlovy Vary, 1954 *(Prieteni credincioşi)*; « Palme d'or », Cannes, 1958 *(Zboară cocorii)*.

FLM: 1928 — *Ih tarstvo* (Împărăţia lor, d); 1930 — *Soli Svanetii* (Sarea Svaneţiei, sm); 1939 — *Mujestvo* (Bărbăţie); 1941 — *Valeri Cikalov* (Cuceritorii aerului); 1950 — *Zagovor obrecenîh* (Complotul condamnaţilor); 1953 — *Vihri vrajdebnie* (În toiul luptei); 1954 — *Vernîie druzia* (Prieteni credincioşi); 1956 — *Pervîi eşelon* (Primul eşalon); 1957 — *Letiat juravli* (Zboară cocorii); 1960 — *Neotpravlennoe pismo* (Scrisoare neexpediată); 1963 — *Ia Cuba* (Eu sînt C.); 1968 — *Krasnaia palatka / La tenda rossa* (Cortul roşu).

KALIK, Mihail Naumovici. Regizor sovietic (29.I.1927). Absolvent al Institutului de Cinematografie din Leningrad (1958), clasa prof. Serghei Iutkevici.

FLM: 1958 — *Iunosti naşih otţov* (Tinereţea părinţilor noştri); 1960 — *Kolîbelnaia* (Cîntec de leagăn); 1962 — *Celovek idiot za solnţem* (Omul merge după soare); 1965 — *Do svidania malciki* (La revedere băieţi); 1966 — *Poslednii julik* (Ultimul găinar); 1969 — *Ţena* (Preţul).

Kammerspiel-film: şcoală cinematografică dezvoltată sub influenţa teatrului lui Max Reinhardt în filmul mut german din anii '20. Apărut ca reacţie la excesele expresioniste cît şi la abundenţa peliculelor fastuoase de inspiraţie istorică, străine de realitatea imediat încon-

Scanned with OKEN Scanner

jurătoare. *K.-f.* și-a îndreptat atenția către existența păturilor de jos, cultivînd melodrama cu tentă populistă, în centrul căreia se află suferințele « omului mărunt ». *K* are meritul incontestabil de a fi adus pe ecran, fie și numai ca fundal al unor povești cu caracter intimist, realitățile triste ale vieții celor oprimați, prin descrierea veridică, uneori documentară, a unor medii și ambiențe înainte ocolite de cinematograf: periferia și lumpen-proletariatul. Trăsături distinctive de stil: insistența asupra elocvenței obiectelor, utilizarea frecventă a prim-planului, exploatarea resurselor expresive ale « montajului înăuntrul cadrului », suprimarea aproape totală a inserturilor. *K.* a marcat și un progres considerabil în arta actorului de film (« Film psihologic prin excelență, el comportă de preferință un număr limitat de personaje, care se mișcă într-o ambianță cotidiană » — Lotte Eisner); camera de luat vederi înregistrează din apropiere mimica acestuia, stimulînd finețea psihologică și maxima sa expresivitate (W. Krauss, E. Jannings ș.a.). Primul film caracteristic *K.* este socotit *Cioburi* (1921), căruia îi urmează *Noaptea de Anul Nou*, ambele în regia lui Lupu Pick — și *Scara de servici* de Paul Leni și Leopold Jessner. Apogeul *K.* a fost atins de F. W. Murnau în *Ultimul dintre oameni* (1924). Toate aceste filme au ca scenarist pe Carl Mayer, considerat ca unul dintre principalii promotori ai școlii. Modalitatea cinematografică a *K.* a avut o influență considerabilă asupra dezvoltării cinematografiei europene și americane, prin apropierea de realitate și pregnanța jocului actoricesc.

KAPOOR, Raj. Regizor și actor indian (Peshawar, 14.XII.1924). Film din 1947. Producător. Contribuie la orientarea filmului indian către realism. Obține popularitate mondială cu rolul titular din *Vagabondul.*

FLM: Regizor: 1947 — *Valmiki;* 1951 — *Awara* (Vagabondul); 1955 — *Shree 420* (Articolul 420); 1964 — *Sangam.*

KARAMITEV, Apostol. Actor bulgar (17.X.1923). Studii de actorie. Debutează în 1951. Diplomă de onoare, Karlovy Vary, 1956 *(S-a întîmplat pe stradă).*

FLM: 1951 — *Utro nad rodinata* (Zori deasupra patriei, A. Marinovici, S. Sartciadjiev); 1953 — *Naşa zemlia* (Pămîntul nostru, A. Marinovici, S. Sartciadjiev); 1954 — *Gheroi Şipki* (Eroii de la Şipka, S. Vasiliev); 1956 — *Tova se slutci na ulițata* (S-a întîmplat pe stradă, I. Iankov); 1957 — *Legbenda za lubovța* (Legenda dragostei, V. Krska); 1958 — *Haiducika kletva* (Haiducii, P. B. Vasiliev); *Liubimeț no. 13* (Favoritul nr. 13, V. Iancev); 1960 — *Patiat minava prez Bolovir* (Drumul trece prin B., P. B. Vasiliev); 1961 — *Nocita srecitu 13* (În noaptea spre 13, A. Marinovici); 1962 — *Dvama pod nebetom* (Doi sub cer, B. Şaraliev); *Speţialist*

po vsitciko (Meşter la toate, P. B. Vasiliev); 1966 — *Riţar bez bronia* (Cavalerul fără zale, B. Şaraliev); 1968 — *Bialata staia* (Drumul, M. Andonov).

KARINA, Anna. Actriţă franceză (Copenhaga, Danemarca, 22. IX.1940). Manechin. Descoperită de Jean Luc-Godard, devine interpreta mai multor filme ale acestuia şi ale altor realizatori ai «noului val» francez. Premiu, Berlin, 1961 *(O femeie este o femeie)*.

FLM: 1960 — *Le petit soldat* (Micul soldat, J. L. Godard); 1961 — *Une femme est une femme* (O femeie este o femeie, J. L. Godard); 1962 — *Vivre sa vie* (A-şi trăi viaţa, J. L. Godard); 1964 — *Bande à part* (O bandă aparte, J. L. Godard); 1965 — *Alphaville* (J. L. Godard); *Pierrot le fou* (P. nebunul, J. L. Godard); 1966 — *La religieuse* (Călugăriţa, J. Rivette); 1967 — *Lo straniero* (Străinul, L. Visconti); 1968 — *The Magus* (G. Green); 1969 — *Le temps de mourir* (Timpul de a muri, A. Farwagi); 1970 — *L'alliance* (C. de Chalonge); 1971 — *Rendez-vous à Braye* (Întîlnire la B., A. Delvaux); *Laughter in the Dark* (Rîsete în întuneric, T. Richardson); 1972 — *Nous deux* (Noi doi, A. Karina).

KARLOFF, Boris (Charles Edward Pratt). Actor american (Londra, Anglia, 23.XI.1887; Midhurst-Sussex, Anglia, 2.II.1969). Actor de teatru; primul film în 1916, dar nu se consacră cinematografiei decît după apariţia sonorului. Interpret al filmelor de groază. Cele mai cunoscute: seriile *Frankenstein* (1931—1958) şi *Mr. Wong* (1938—1940). Susţine programe săptămînale la TV americană.

FLM: 1916 — *The Dumb Girl of Portici* (Muta din P., L. Wilson); 1925 — *Forbidden Cargo* (Încărcătura interzisă, T. Buckingam); 1931 — *Frankenstein* (J. Whale); 1932 — *The Mummy* (Mumia, K. Freund); *Mask of Fu-Manchu* (Palatul misterelor, Ch. Brabin); 1933 — *The Ghoul* (Eterna lumină, T. H. Hunter); 1934 — *The Lost Patrol* (Patrula morţii, J. Ford); 1935 — *The Bride of Frankenstein* (Mireasa lui F., J. Whale); 1937 — *Juggernant* (Crima doctorului Sartorius, H. Edwards); 1940 — *The Man with Nine Lives* (Omul cu nouă vieţi, N. Grinde); 1947 — *Unconquered* (Neînvinşii, C. B. De Mille); 1952 — *The Black Castle* (Castelul negru, N. Juran); 1958 — *Frankenstein 1970* (H. W. Koch); 1963 — *I tre volti della paura* (Cele trei feţe ale spaimei, M. Bava); 1968 — *Targets* (Ţintele, P. Bogdanovich).

KARMEN, Roman Lazarevici. Regizor sovietic (Odessa, 16.XI. 1906). Operator, ziarist, scenarist. 1923 — fotoreporter la revista «Ogoniok». Urmează cursuri de operatorie la V.G.I.K. (pînă în 1932). 1936—1939: filmează evenimentele din Spania (22 ediţii de jurnal). În timpul celui de al doilea război mondial conduce echipe cinematografice de front. Realizează în diferite ţări filme documentare. Medalie de argint, Moscova, 1959 *(Cuceritorii mărilor)*.

FLM: 1930 — *Fabrika-kuhnia* (Fabrica-bucătărie, col. M. Sluţki, A. Sonov); 1933 — *Negr Robinson, Cilen Mossoveta* (Negru R.

Scanned with OKEN Scanner

membru al Mossovietului); *Moskva-Kara Kumî-Moskva*, col. E. Tissé, M. Gomorov; 1934 — *22.000; Doma* (Acasă); 1936—1937 — *K sobîtiam v Ispanii* (Referitor la evenimentele din Spania, col. Makateev); 1938—1939 — *Kitai v borbe* (China în luptă); 1941 — *V Kitaie* (În China); 1942 — *Razgrom nemetkih voisk pod Moskvoi* (Înfrîngerea armatelor germane lîngă Moscova); *Leningrad vborbe* (Leningradul în luptă); 1945 — *Berlin*; 1947 — *Sud Narodov* (Judecata popoarelor); 1949 — *Sovetskii Kazahstan* (Kazahstanul sovietic); 1953 — *Povesti o neftianikah Kaspia* (Povestire despre petroliștii din Caspica); 1954 — *Sovetskaia Gruziia* (Gruzia sovietică); *Vietnam*; 1959 — *Utro Indii* (Dimineața Indiei); *Pokoriteli moria* (Cuceritorii mărilor, sm.); 1960 — *Kuba segodnia* (Cuba azi); 1961 — *Pilaiuşcii ostrov* (Insula în flăcări); 1962 — *Gosudarstvo eto mî* (Statul sîntem noi); 1963 — *Kogda mir visel na voloske* (Cînd lumea atîrnă de un fir de păr); 1965 — *Velikaia otecestvennaia*; 1967 — *Grenada, Grenada, Grenada moia* (G., G., G. mea); 1968 — *Tovarişci Berlin* (Tovarășul B.); 1972 — *Pilaiuşcii Kontinent* (Continentul în flăcări).

KAWALEROWICZ, Jerzy. Regizor polonez (Gwozdziec, 19.I. 1922). A studiat la Cracovia pictura, istoria artelor și concomitent a urmat Institutul de artă cinematografică. 1947—1950: asistent de regie al Wandei Jakubowska (*Ultima etapă* ș.a.) Debutează ca regizor în 1951. Unul dintre creatorii reprezentativi ai școlii cinematografice poloneze. Premiu, Karlovy Vary, 1954 (*Sub steaua frigiană*); premiu special al juriului, Cannes, 1961 (*Maica Ioana a îngerilor*).

FLM: 1951 — *Gromada* (Moara satului, col. K. Sumerski); 1953 — *Celluloza* (O noapte de amintiri); 1954 — *Pod gwiazda frygijska* (Sub steaua frigiană); 1956 — *Cien* (Omul din umbră); 1957 — *Prawdziwy koniec wielkiej wojny* (Adevăratul sfîrșit al războiului); 1959 — *Pociag* (Trenul de noapte); 1960 — *Matka Joanna od Aniolów* (Maica Ioana a îngerilor); 1964—1966 — *Faraon* (Faraonul); 1968 — *Gra* (Jocul); 1970 — *Maddalena*.

KAYE, Danny (Daniel D. Kaminski). Actor american (Brooklyn — New York, 18.I.1913). Dansator, cîntăreț, vedetă a comediei muzicale de pe Broadway. Începe să turneze în 1944. Unul dintre cei mai populari comici de după război.

FLM: 1944 — *Up in Arms* (La arme, E. Nugent); 1946 — *The Kid from Brooklyn* (Puștiul din B., N. Z. McLeod); 1948 — *A Song Is Born* (S-a născut un cîntec, H. Hawks); 1951 — *On the Riviera* (Pe R., W. Lang); 1954 — *White Christmas* (Crăciun alb, M. Curtiz); 1956 — *The Court Jester* (Bufonul regelui, N. Panama, M. Frank); 1958 — *Me and the Colonel* (Eu și colonelul, P. Glenville); 1960 — *On the Double* (În dublu, M. Shavelson); 1964 — *The Man from the Dinners Club* (Omul de la D.C., F. Tashlin); 1965 — *The Sound of Laughter* (Sunetul rîsului, J. O'Shaughnessy).

KAZAN, Elia (Elias Kazanjoglous). Regizor american (Istanbul, Turcia, 6.IX.1919). Urmează Școala de artă dramatică a Universității din Yale. Începînd din 1931

Scanned with OKEN Scanner

— regizor și actor de teatru. Fondator alături de Cheryl Crawford și Lee Strasberg al renumitei școli dramatice « Actor's Studio » din New York, unde au studiat și studiază mulți artiști de marcă. Regizor de film din 1937. Paralel cu activitatea sa în teatru (de două ori premiul criticii: 1942 și 1947) realizează o serie de pelicule care îl situează printre cei mai proeminenți autori de film contemporani. Două premii « Oscar »: 1948 — *(Pe cuvînt de onoare)* și 1954 *(Pe chei)*; premiu, Veneția, 1950 *(Panică pe stradă)*; premiu special al juriului, Veneția 1951 *(Un tramvai numit dorință)*; premiu special, Berlin, 1953 *(Salt mortal)*; « Leul de argint », Veneția, 1954 *(Pe chei)*; premiu, Cannes, 1955 *(La Est de Eden)*.

FLM: 1937 — *The People of the Cumberlands* (Locuitorii din C., sm); 1941 — *It's Up to You* (Onor pentru tine, d); 1945 — *A Tree Grows in Brooklyn* (Un copac crește în B.); 1946 — *The Sea of Grass* (Marea de iarbă); *Boomerang;* 1947 — *Gentlemen's Agreement* (Pe cuvînt de onoare); 1950 — *Panic in the Streets* (Panică pe stradă); 1951 — *A Streetcar Named Desire* (Un tramvai numit dorință); 1952 — *Viva Zapata;* 1953 — *Man on a Tightrope* (Salt mortal); 1954 — *On the Waterfront* (Pe chei); 1955 — *East of Eden* (La Est de E.); 1956 — *Baby Doll;* 1957 — *A Face in the Crowd* (Un om în mulțime); 1961 — *Splendor in the Grass* (Splendoare în iarbă); 1964 — *America, America;* 1969 — *The Arrangement* (Înțelegerea); 1971 — *The Visitors* (Vizitatorii).

KEATON, Buster (Joseph Francis K.) Actor și regizor american (Pickway-Kansas, 4.X.1895; Woodland Hills-California, 1.II.1966). Fiu al unor artiști de circ, debutează de copil în arenă; în film din 1917 — ca partener al lui Roscoe Arbuckle (Fatty). Din 1919 este propriul său regizor. Practică un umor spiritualizat cu gaguri minuțios calculate și executate cu o deosebită măiestrie acrobatică. Este cunoscut drept « omul care nu rîde niciodată » (la el « pînă și un surîs e la fel de tăcut ca și un țipăt » J. Agee), poreclit în Franța și în România — Malec (anagrama cuvîntului francez « calme »). Rolurile interpretate de-a lungul carierei sînt fațetele unuia și aceluiași personaj: « un animal mic, însingurat, solemn, cu un chip de o frumusețe din altă lume și ochi mari, melancolici, deloc zîmbitori, privind atent și neclintit în afară, la o lume care îl îngenunchează necontenit dar nu-l poate înjosi ». (D. Robinson, biograful său). Odată cu apariția filmului sonor arta sa, bazată exclusiv pe vizualitate, decade.

FLM: 1917 — *The Butcher Boy* (Băiatul măcelar, R. Arbuckle); *His Wedding Night* (Noaptea nunții, R. Arbuckle); 1918 — *Good Night Nurse* (Noapte bună, doică, R. Arbuckle); 1921 — *The Goat* (Capra, B. Keaton, M. St. Clair); 1922 — *The Paleface* (Față palidă, B. Keaton, E. Cline); *The Blacksmith* (Malec fierar, B. Keaton, M. St. Clair); 1923 — *Our Hospitality* (Legea ospi-

Scanned with OKEN Scanner

talității, B. Keaton, J. Blystone); 1924 — *Sherlock, jr.* (B. Keaton); *The Navigator* (Navigatorul, B. Keaton, D. Crisp); 1926 — *The General* (Generalul, B. Keaton, C. Bruckman); *Battling Butler* (Sportiv din dragoste, B. Keaton); 1928 — *The Camerman* (Malec reporter cinematografic, E. Sedgwick); 1930 — *Free and Easy* (Unde mi-e nevasta, E. Sedgwick); 1931 — *Parlor, Bedroom and Bath* (Malec — Casanova, E. Sedgwick); 1932 — *The Passionate Plumber* (Malec, amantul de carton, E. Sedgwick); 1933 — *What? No Beer* (Malec desființează prohibiția, E. Sedgwick); 1935 — *An Old Spanish Custom* (Malec toreador, A. Brunel); 1939 — *Hollywood Cavalcade* (Cavalcada H., I. Cummings); 1945 — *That's the Spirit* (Asta este spiritul, Ch. Lamont); 1950 — *Sunset Boulevard* (Bulevardul crepusculului, B. Wilder); 1952 — *Limelight* (Luminile rampei, Ch. Chaplin); 1956 — *Around the World in Eighty Days* (Ocolul pământului în 80 de zile, M. Anderson); 1965 — *Film* (A. Schneider); 1966 — *A Funny Thing Happened on the Way to the Forum* (Un lucru hazliu întîmplat în drum spre Forum, R. Lester).

KELETI, Márton. Regizor maghiar (Budapesta, 26.IV.1905; VII.1973). În anii '20 debutează ca regizor la Teatrul orășenesc din Budapesta. Din 1937 realizează filme. Premiu, Karlovy Vary, 1952 *(Erkel)*.

FLM: 1937 — *Torockoi menyasszony* (Logodnica din T.); 1945 — *A Tanitónő* (Domnișoara învățătoare); 1947 — *Beszterce ostroma* (Asediul Bistriței); *Mágnás Miska* (Contele M.); 1949 — *Janika;* 1951 — *Civil a pályán* (Toată lumea pe stadion); 1952 — *Erkel;* 1953 — *Kiskrajcár* (Bănuțul); 1954 — *Fel a fejjel* (Un om teribil); 1955 — *Diszelőadás* (Reprezentație de gală); 1958 — *Don Juan legutolsó kalandja* (Ultima aventură a lui D.J.); 1959 — *Pár lépés a határ* (La doi pași de graniță); *Tegnap* (Ieri); 1961 — *Nem ér a nevem* (Numai o glumă); 1962 — *Esös vasárnap* (Duminică ploioasă); *Amig holnap lessz* (Pînă mîine); 1965 — *A tizedes meg a többiek* (Caporalul și ceilalți); *Butaságom története* (Povestea prostiei mele); 1966 — *Valtozo felhözet* (Înnorare trecătoare); 1967 — *Tanulmány a nökröl* (Studiu despre femei); 1970 — *Szerelmi álmok* (Vis de dragoste / Liszt); 1972 — *Fuss, hogy utólérjenek* (Fugi ca să te prindă).

KELLY, Gene (Eugene Patrick K.). Actor și regizor american (Pittsburgh-Pensylvania, 23.VIII. 1912). Cursuri de dans și studii de ziaristică. Dansator de cabaret și operetă, devine animatorul unor școli de balet, renumite pe Broadway în jurul anului 1938. 1942: debutează în film, reanimînd genul comediei muzicale în calitate de interpret, coregraf, scenarist, regizor. Emisiuni TV. Premiul « Oscar », 1951 — pentru contribuția adusă la afirmarea filmului-balet; « Ursul de aur », Berlin, 1956 *(Invitație la dans)*.

FLM: actor: 1942 — *For Me and My Girl* (Pentru mine și pentru fata mea, B. Berkeley); 1943 — *Thousands Cheer* (Parada stelelor, G. Sidney); 1944 — *Cover Girl* (Modelul, Ch. Vidor); 1946 — *Ziegfeld Folies* (V. Minnelli); 1949 — *On the Town* (În oraș, G. Kelly, St. Donen); 1951 — *An American in Paris* (Un american la P.,

V. Minnelli); 1952 — *Singin' in the Rain* (Cîntînd în ploaie, G. Kelly, St. Donen); 1954 — *Brigadoon* (V. Minnelli); 1960 — *Inherit the Wind* (Procesul maimuțelor, S. Kramer); 1965 — *What a Way to Go* (Pe ce drum să mergem, J. Lee Thompson); 1966 — *Les demoiselles de Rochefort* (Domnișoarele din R., J. Démy); 1972 — *Forty Carats* (Patruzeci de carate, M. Katrelas).

Regizor: 1949 — *On the Town* (În oraș, col. St. Donen); 1952 — *Ring Around the Rosy* (În jurul boschetului); *Singin'in the Rain* (Cîntînd în ploaie, col. St. Donen); 1955 — *Invitation to the Dance* (Invitație la dans); 1958 — *The Tunnel of Love* (Tunelul dragostei); 1969 — *Hello Dolly;* 1970 — *The Cheyenne Social Club* (Clubul din Ch.).

KELLY, Grace. Actriță americană (Philadelphia, 12 XI. 1928). Teatru pe Broadway. Televiziune. 1951: debut în cinematografie. Se afirmă sub îndrumarea lui A. Hitchcock. În 1957 se căsătorește cu prințul de Monaco și părăsește platourile de filmare. Premiul « Oscar », 1954 *(Fata de la țară).*

FLM: 1951 — *Fourteen Hours* (Paisprezece ore, H. Hathaway); 1954 — *Dial M. for Murder* (Cu C de la crimă, A. Hitchcock); *Rear Window* (Fereastra spre curte, A. Hitchcock); 1954 — *The Country Girl* (Fata de la țară, G. Seaton); 1955 — *To Catch a Thief* (Vînătoarea de hoți, A. Hitchcock); 1956 — *High Society* (Înalta societate, Ch. Walters).

kinorama: procedeu de filmare și proiecție pentru ecran panoramic. Reprezintă o formă dezvoltată a sistemului *Cinerama*, de care se deosebește în special prin faptul că în cele trei cabine de proiecție se află cîte două aparate, ceea ce permite proiectarea neîntreruptă a filmelor de lung-metraj.

KINOSHITA, Keisuke. Regizor japonez (Hamamatsu, 5.XII. 1912). Studii de fotografie. 1930 — intră în cinematografie ca asistent. Debutează ca realizator în 1943.

FLM: 1943 — *Hana Saku Minato* (Portul înflorit); 1944 — *Rikugun* (Armata); 1946 — *Osone-ke no Asa* (Dimineața familiei O.); 1948 — *Hakai* (Greșeala); 1949 — *Yotsuya Kaidan* (Fantoma lui Y.); 1951 — *Karumen Kokoyo ni Kaeru* (Carmen se reîntoarce acasă); 1953 — *Nihon no Higeki* (O tragedie japoneză); 1954 — *Nijushi no Hitomi* (24 de ochi); 1958 — *Narayama Bushiko* (Legenda lui N.); 1959 — *Sekishuncho;* 1962 — *Kotoshi no koi* (Dragostea din acest an); 1964 — *Koge* (Mirosul unui parfum); 1967 — *Natsukashiki Fueya Taiko* (Privește marea și mingea).

KINUGASA, Teinosuke Kukame. Regizor japonez (Mie, 1.I. 1896). 1917—1921: interpretează roluri feminine în filme istorice. Pionier al filmului nipon, realizează începînd din 1922 circa 150 de filme. 1928: îl vizitează pe S. Eisenstein; opera acestuia exercită o profundă influență asupra cineastului. Unul dintre promotorii filmului progresist în patria sa. Marele premiu, Cannes, 1954 *(Poarta infernului).*

Scanned with OKEN Scanner

FLM: 1922 — *Niwa no Kotori* (Cele două păsărele); 1924 — *Koi* (Dragoste); 1926 — *Kurutta Ippeiji* (O pagină nebună); 1928 — *Jujiro* (Răscrucea drumurilor); 1931 — *Reimei Izen* (Înainte de răsăritul soarelui); 1932 — *Chushingura* (Cei 47 ronini); 1937 — *Osaka Natsu no jin* (Bătălia din O.); 1941 — *Kawanakajima Kassen* (Bătălia de la Kaw.); 1943 — *Susume Dokuritsuki* (Înainte! Steag al independenței); 1946 — *Aru yo no Tonosama* (Samurai pentru o noapte); 1953 — *Jigokumon* (Poarta infernului); 1958 — *Shirasagi* (Bîtlanul alb); 1961 — *Okoto to Sasuke* (O. și S.); 1963 — *Yoso* (Magul budist); 1967 — *Chiisana Tobosha* (Micul fugar).

KLOS, Elmar. Regizor cehoslovac (Brno, 26.I.1910). Debutează în cinematografie ca actor. Din 1952 lucrează în tandem regizoral cu Jan Kadár. Medalie de aur, Moscova și premiu, Los Alamos — 1963 *(Moartea se numește Engelchen)*; Marele premiu, Karlovy Vary, 1964 *(Acuzatul)* și premiul « Oscar », 1966 *(Magazinul de pe strada mare)*.

FLM: v. *Jan Kadár*.

KOBAYASHI, Masaki. Regizor japonez (Hokkaido, 14.I.1916). Elev și asistent al lui Kinoshita începînd din 1943; debutează ca regizor în 1952. După 1959 realizează cîteva pelicule care îl situează în rîndul principalilor creatori japonezi din generația mijlocie. Premiul special al juriului, Cannes, 1963 *(Harakiri)* și 1946 *(Kwaidan)*.

FLM: 1952 — *Musuko no Seishun* (Tinerețea fiului); 1956 — *Anata Kaimasu* (Te voi cumpăra); 1957 — *Kuroi Kawa* (Rîul negru); 1959—1961 — *Ningen no Joken* (Condiția umană) — în trei părți; 1963 — *Seppuku* (Harakiri); 1964 — *Kwaidan*; 1967 — *Joluchi* (Ultimul samurai); 1968 — *Nippon no Seishun* (Imn pentru un om obosit).

KOKANOVA, Nevena. Actriță bulgară (12.XII.1938). Teatru. 1956 — debutează în film. Una din cele mai cunoscute și apreciate interprete din patria sa.

FLM: 1957 — *Godini za liubov* (Anii dragostei, I. Iankov); 1960 — *V tiha vecer* (În liniștea serii, B. Șaraliev); 1961 — *Budi știastliva Annia* (Fii fericită A., H. Iancev); 1962 — *Tabak* (Tutunul, N. Korabov); 1963 — *Srednocitna srecita* (Întîlnire la miezul nopții, N. Mincev); 1964 — *Inspektorat i nocitta* (Inspectorul și noaptea, R. Vîlceanov); *Kradeţat na praskovi* (Hoțul de piersici, V. Radev); 1966 — *Karambol* (L. Șarlandjiev); 1967 — *Nai dalgata nocit* (Cea mai lungă noapte, V. Radev); *Otklonenie* (Ocolul, G. Ostrovski, T. Stoianov); *S. dab na bademi* (Aromă de migdale, L. Șarlandjiev); *Straner dvonboi* (Duel straniu, T. Stoianov).

KORDA, sir Alexander (Sándor K.). Regizor și producător britanic (Turkeye, Ungaria, 16.IX.1893; Londra, 23.I.1956). Fratele mai mare al lui Zoltan și Vincent K. Studii la Viena și Paris, ziaristică la Budapesta. Realizator, scenarist, actor și tehnician (începuturile sale sînt legate și de activi-

tatea studiourilor cinematografice din Cluj, conduse de J. Janovics). Turnează la Hollywood cîteva producții mediocre (1926—1929), după care, în 1933, se stabilește la Londra, fondînd societatea « London-Film » și revitalizînd mișcarea cinematografică engleză prin atragerea unor importanți creatori străini (Czinner, Feyder, Pabst, Clair, Périnal, Veidt, Sjöström). Creația sa este marcată de cîteva filme meritorii inspirate de teme, evenimente sau personaje din istorie. 1941—1942: turnează în S.U.A. După 1948 — exclusiv producător.

FLM: Regizor: 1916 — *Febér éjszakák* (Nopți albe); 1917 — *Mégnés Miska* (Contele M.); 1919 — *Ave Cesar;* 1920 — *Sein Majestät das Bettelkind* (Majestatea sa pomanagiul); 1922 — *Samson und Dalila;* 1927 — *The Private Life of Helen of Troy* (Viața particulară a Elenei din Troia); 1928 — *Night Watch* (Pentru o noapte de dragoste); 1929 — *Love and the Devil* (Giovanna); 1931 — *Marius;* 1932 — *The Private Life of Henry VIII* (Viața particulară a lui Henric VIII); 1934 — *The Private Life of Don Juan* (Viața particulară a lui D.J.); 1936 — *Rembrandt;* 1937 — *Fire Over England* (Elisabeta regina Angliei, col. W. K. Howard); 1940 — *That Hamilton Woman* (Lady H.); 1948 — *An Ideal Husband* (Soțul ideal).

KORDA, Zoltán. Regizor englez (Turkeye, Ungaria, 3.V.1895; Hollywood, 1961). Din 1924 a lucrat alături de fratele său, Alexander, realizînd cîteva notabile superproducții cu caracter exotic. Premiu, Veneția, 1937 *(Elefantul și copilul);* « Ursul de bronz », Berlin, 1952 *(Plîngeți meleaguri iubite).*

FLM: 1935 — *Bozambo;* 1937 — *Elephant Boy* (Elefantul și copilul, col. R. Flaherty); 1942 — *The Jungle Book* (Cartea junglei); 1947 — *A Woman's Vengeance* (Răzbunarea unei femei); *The Thief of Bagdad* (Hoțul din B.); 1952 — *Cry the Beloved Country* (Plîngeți meleaguri iubite); 1955 — *Storm over the Nile* (Furtună deasupra Nilului).

KÓSA, Ferenc. Regizor maghiar (Nyíregyháza, 1937). Premiu de regie, Cannes, 1967 *(Zece mii de sori).*

FLM: 1967—*Tizezer nap* (Zece mii de sori); 1969—*Itélet / Sentința;* 1972—*Nincs idö* (Nu e timp).

KOSCINA, Silva. Actriță italiană (Zagreb, Iugoslavia, 22.VIII. 1934). Turnează în Italia, Franța, Iugoslavia.

FLM: 1956 — *Il feroviere* (Feroviarul, P. Germi); 1957 — *La nonna Sabella* (Bunica S., D. Risi); 1959 — *Le confident de ces dames* (Confidentul doamnelor, J. Boyer); 1964 — *Judex* (G. Franju); 1965 — *Giulietta degli spiriti* (Julieta și spiritele, F. Fellini); *Io, io, io e gli altri* (Eu, eu, eu și ceilalți, Al. Blasetti); 1968 — *Kampf um Rom* (Bătălia pentru Roma, R. Siodmak); 1969 — *Bitka na Neretvi* (Bătălia de pe Neretva, V. Bulajić); 1970 — *La modification* (Schimbarea, M. Worms); 1971 — *Boccaccio* (S. Corbucci); 1972 — *Beati i ricchi* (Fericiți cei bogați, S. Samperi).

Scanned with OKEN Scanner

KOSTRAKIEWICZ, Aurel. Operator român (Cernăuți, U.R.S.S., 21.I.1930). Studii la I.A.T.C.
FLM: 1958 — *Joc de cuburi* (O. Zisu, sm); 1959 — *Băieții noștri*, col. N. Girardi (Gh. Vitanidis, A. Anghel); 1961 — *Post restant*, col. N. Girardi (Gh. Vitanidis); 1964 — *Globul de cristal* (Gh. Naghi, sm); 1969 — *Răutăciosul adolescent* (Gh. Vitanidis); 1971 — *Printre colinele verzi* (N. Breban); 1972 — *Ciprian Porumbescu*, col. O. Gologan (Gh. Vitanidis).

KOVÁCS, András. Regizor maghiar (Cluj, România, 1925). 1950—1957 : lucrează ca redactor de scenarii. 1960 — debutează în regia de film. Al II-lea premiu principal, Karlovy Vary, 1966 *(Zile reci)*.
FLM: 1966 — *Hideg napok* (Zile reci); 1967 — *Falak* (Zidurile); 1970 — *Stafeta*.

KOVÁCS, György. Actor român (Cluj, 22.II.1910). Animator al scenelor românești de limbă maghiară. Prestigioasă activitate teatrală și cinematografică.
FLM: 1957 — *Citadela sfărîmată* (M. Maurette); 1964 — *Pădurea spînzuraților* (L. Ciulei); 1965 — *Procesul alb* (I. Mihu); *Runda 6* (V. Popescu-Doreanu); *Les fêtes galantes*/ *Serbările galante* (R. Clair); 1966 — *Dacii* (S. Nicolaescu); *Fantomele se grăbesc* (Cr. Polucsis); 1970 — *Mihai Viteazul* (S. Nicolaescu); 1971 — *Serata* (M. Urșianu).

KOZÎNȚEV, Grigori Mihailovici. Regizor sovietic (Kiev, 9.III. 1905; Leningrad, 11.V.1973). Studii de pictură la Leningrad. Împreună cu L. Trauberg fondează în 1921 grupul de teatru avangardist « FEKS ». Din 1926 — activitate pedagogică la Institutul de artă scenică din Leningrad. După 1941 — la V.G.I.K. Paralel cu activitatea teatrală lucrează și film. Întîi în colaborare cu L. Trauberg (din (din 1924) și apoi singur (din 1947) realizează o seamă de pelicule considerate printre cele mai bune producții cinematografice sovietice. În timpul războiului — jurnale de actualități. După război — filme istorico-biografice și ecranizări de răsunet internațional. Premiul special al juriului, Veneția, 1964 *(Hamlet)*.
FLM: Col. L. Trauberg: 1924 — *Pobojdeniia Oktiabrini* (Aventurile Octiabrinei); 1925 — *Mișki protiv Iudenicia!* (M• împotriva lui Iudenici); 1926 — *Ciortogo koleso* (Roata diavolului); *Șineli* (Mantaua); 1927 — *Soiuz velikogo dela* (Unitatea unei mari cauze); 1929 — *Novîi Vavilon* (Noul Babilon); 1931 — *Odna* (Singură); 1935 — *Iunosti Maksima* (Tinerețea lui Maksim); 1937 — *Vozvrașcenie Maksima* (Întoarcerea lui Maksim); 1938 — *Vîborgskaia storona* (Cartierul Viborg); 1944— *Prostîe liudi* (Oameni simpli); Independent: 1947 — *Pirogov*; 1953 — *Belinski* (Vestitorul vremurilor noi)); 1957 — *Don Kihot* (Don Quijote); 1964 — *Gamlet* (Hamlet); 1970 — *Koroli Lear* (Regele L.).

KRACAUER, Siegfried. Critic și teoretician german (Frankfurt pe Main, 1899; New York, XI.1966). Studii de filozofie și arhitectură în Germania. Redactor la « Frank-

furter Zeitung ». După venirea la putere a naziștilor emigrează în S.U.A. Aci va publica opera sa fundamentală *De la Caligari la Hitler* — o profundă analiză a filmului german între 1919—1933. Colaborator la mai multe reviste de specialitate, scrie cîteva importante eseuri de estetică și sociologie cinematografică. În lucrarea *Teoria filmului*, K. își expune concepția sa despre arta cinematografică: principiul estetic de bază al artei filmului este reproducerea fotografică a realității materiale. Filmul constituie, de regulă, rezultatul îmbinării a două tendințe: cea realistă nesubordonată narațiunii, intrigii (școala Lumière) și tendința formativă, bazată pe ficțiune (linia Méliès). Hotărîtoare este justa echilibrare a celor două tendințe și mai ales preocuparea creatorului pentru înregistrarea fotografică și dezvăluirea vieții vizibile.

BIBL: *From Caligari to Hitler*, 1946; *Theory of Film*, 1960.

KRAMER, Stanley. Regizor și producător american (New York, 29.IX.1913). Monteur, scenarist, apoi producător independent (realizează, printre altele, filmele lui Zinnemann, Benedek, Dmytryk, Fleischer). Ca regizor K. se dovedește un artist preocupat de marile probleme social-umane ale epocii contemporane. Bun creator de atmosferă și portrete psihologice. Premiul de aur, Moscova, 1973 *(Oklahoma sălbatică)*.

FLM: 1956 — *Not As a Stranger* (Nu ca un străin); 1957 — *The Pride and the Passion* (Mîndria și pasiunea); 1958 — *The Defiant Ones* (Lanțul); 1959 — *On the Beach* (Ultimul țărm); 1960 — *Inherit the Wind* (Procesul maimuțelor); 1961 — *Judgement at Nürnberg* (Procesul de la N.); 1963 — *It's a Mad, Mad, Mad World* (O lume nebună, nebună, nebună); 1964 — *Ship of Fools* (Corabia nebunilor); 1965 — *Invitation to a Gunfighter* (Invitație pentru un trăgător); 1967 — *Guess Who's Coming to Dinner* (Ghici cine vine la cină); 1969 — *The Secret of Santa Vittoria* (Secretul din S.V.); 1971 — *Bless the Beasts and the Children* (Binecuvîntați animalele și copiii); 1972—*Oklahoma Crude* (O. sălbatică)

KRAUSS, Werner. Actor german (Gestungshausen, 23.VII.1884; Berlin, 20.X.1959). Actor de teatru în trupa lui Max Reinhardt, devine unul dintre principalii interpreți ai filmului mut german, afirmîndu-se cu precădere în perioada expresionismului.

FLM: 1915 — *Hoffmanns Erzählungen* (Povestirile lui Hoffmann, R. Oswald); 1919 — *Das Kabinett des Doktor Caligari* (Cabinetul doctorului C., R. Wiene); 1922 — *Othello* (D. Buchowietzky); 1923 — *Der Schatz* (Comoara, G. W. Pabst); 1924 — *Das Wachsfigurenkabinett* (Cabinetul figurilor de ceară, P. Leni); 1925 — *Die freudlose Gasse* (Ulița durerii, G. W. Pabst); 1926 — *Nana* (J. Renoir); 1931 — *York* (Ducele de Y., G. Ucicky); 1936 — *Burgtheater* (W. Forst); 1939 — *Robert Koch* (H. Steinhoff); 1943 — *Paracelsus* (G. W. Pabst); 1950—*Sohn ohne Heimat* (Fiul fără patrie).

Scanned with OKEN Scanner

KRIUCIKOV, Nikolai Afanasevici. Actor sovietic (Moscova, 24.XII.1909). 1928 — actor de teatru. Film din 1933. Figură populară a cinematografiei sovietice.

FLM: 1933 — *Liubovi i nenavisti* (Dragoste şi ură, A. Ghendelştein); *Okraina* (Mahalaua, B. Barnet); 1936 — *Trinadţati* (Cei treisprezece, M. Romm); 1937 — *Vozvraşcenie Maksima* (Întoarcerea lui M., G. Kozinţev, L. Trauberg); 1938 — *Komsomolsk* (Oraşul tinereţii, S. Gherasimov); *Celovek s ruţiom* (Omul cu arma, S. Iutkevici); 1938 — *Vlborgskaia storona* (Cartierul Viborg, G. Kozinţev, L. Trauberg); 1939 — *Sciors* (Marşul eroic, Al. Dovjenko); *Traktoristi* (Tractoriştii/Pentru ochii tăi frumoşi, I. Pîriev); 1940 — *Iakov Sverdlov* (Tovarăşul S., S. Iutkevici); 1942 — *Kotovski* (Brigada K., A. Fainţimmer); *Pareni iz naşego goroda* (Flăcăul din oraşul nostru, A. Stolper); 1954 — *Ob etom zabîvati nelzia* (Agentul numărul 13, L. Lukov); 1955 — *Delo Rumianţeva* (Cazul R., I. Heifiţ); 1956 — *Sorokpervîi* (Al 41-lea, G. Ciuhrai); *Bessmertnîi garnizon* (Garnizoana nemuritoare, Z. Agranenko, E. Tissé); *Poet* (Poetul, B. Barnet); 1957 — *Leningradskaia simfoniia* (Simfonia Leningradului, Z. Agranenko); 1959 — *Maiove zvezdy* Stele de mai, S. Rostoţki); *Jestokosti* (Cruzime, Vl. Skuibin); 1961 — *Alionka* (Destăinuiri, B. Barnet); 1962 — *Gusarskaia balada* (Balada husarilor, E. Riazanov); 1963 — *Deni sciastia* (Ziua fericirii, I. Heifiţ); 1965 — *Jenitiba Balsaminova* (Căsătoria lui B., K. Voinov); 1966 — *Sud* (Judecata, V. Skuibin, H. Manasarova); 1969 — *Daleko na zapade* (Departe în occident, A. Fainţimmer); *Zoloto* (Aurul, D. Viatici-Berezniih).

KUBRICK, Stanley. Regizor american (New York, 26.VII.1928). Studii la « Taft High School ». Ziarist şi reporter fotograf. Se formează ca regizor de filme documentare, realizînd apoi pelicule de ficţiune. Din 1962 se stabileşte în Anglia.

FLM: 1949 — *The Day of the Fight* (Ziua bătăliei, d, sm.); 1953 — *Fear and Desire* (Teamă şi dorinţă); 1955 — *Killer's Kiss* (Sărutul ucigaşului); 1956 — *The Killing* (Ucigaşul); 1958 — *Pats of Glory* (Cărările gloriei); 1959 — *Spartacus;* 1962 — *Lolita;* 1963 — *Dr. Strangelove | How I Learned to Stop Warrying and Love the Bomb* (Dr. S/Cum am învăţat să nu-mi pese şi să iubesc bomba); 1968 — *2001, A Space Odyssey* (2001, O odisee spaţială); 1971 — *A Clockwork Orange* (Portocala mecanică).

KUČERA, Jaroslav. Operator cehoslovac (Praga, 6.VIII.1928). Absolvent F.A.M.U.

FLM: 1959 — *Touha* (Dorinţa, V. Jasný); 1960 — *Přežil jsem svou smrt* (Am supravieţuit morţii mele, V. Jasný); 1963 — *Až přijde kocour* (Cînd vine pisica, V. Jasny); *Křik* (Strigătul, J. Jireš); 1964 — *Démanty noci* (Diamantele nopţii, J. Nemec); 1965 — *Perličky na dně*, fs (Micile perle — sc. Casa bucuriei, E. Schorm; sc. Barul lumii, V. Chytilová; sc. Romanţă, J. Jireš); 1966 — *Sedmikrásky* (Margaretele, V. Chytilová); 1968 — *Všichni dobří rodáci* (Cronică moravă, V. Jasný); 1969 — *Ovoce stromů rajských jíme* (Fructele paradisului, V. Chytilová).

KULEŞOV, Lev Vladimirovici. Regizor şi teoretician sovietic

(Tambov, 1.I.1899; Moscova, 30.III.1970). În timpul primului război mondial scenograf și asistent de regie al lui Evgheni Bauer. Inițiază apoi prima școală de stat pentru cinematografie din U.R.S.S. (printre elevii săi — regizorii V. Pudovkin și B. Barnet). *K.* este primul teoretician care a relevat însemnătatea montajului pentru arta filmului. Montajul ca mijloc narativ constă în concepția lui *K.* din alăturarea într-o anumită ordine a diverselor scene filmate, modificarea acestei ordini dînd loc unor rezultate diferite ca sens (cunoscutul « efect Kuleșov » v. *montaj*). Se pronunță împotriva folosirii în film a actorilor profesioniști și pentru utilizarea așa-zișilor « kino naturșciki », neprofesioniști care să corespundă rolului din punct de vedere fizic. În scrierile sale acordă o deosebită însemnătate plasticii filmului, dramaturgiei cinematografice și altor probleme fundamentale ale noii arte, exercitînd o puternică influență asupra vederilor unor teoreticieni prestigioși și îndeosebi asupra lui V. Pudovkin. După 1944 se dedică exclusiv activității didactice (profesor de regie din 1939).

FLM: 1917 — *Pesni liubvi nedopetaia* (Cîntecul iubirii, col. V. Polanski); 1918 — *Proekt injenera Praita* (Proiectul inginerului Prait); 1920 — *Na Krasnom fronte* (Pe frontul roșu); 1924 — *Neobiciainnie prikliucenia Mistera Westa v strane bolșevikov* (Mister West în țara bolșevicilor); 1925 — *Luci smerti* (Raza morții); 1926 — *Po zakonu* (Conform legii); 1927 — *Jurnalistka* (Ziarista); 1931 — *Sorok serdța* (Patruzeci de inimi); 1933 — *Velikii uteșiteli* (Marele consolator); *Gorizont* (Orizont); 1941 — *Sluciai na vulcane* (S-a întîmplat pe un vulcan, col. Hohlova); 1942 — *Kliatva Timura* (Jurămîntul lui Timur); 1944 — *Mî iz Urali* (Noi cei din Ural, col. Hohlova).

BIBL: *Iskusstvo Kino*, 1929; *Praktika kinorejisiurî*, 1935; *Repetiționnîi metod v kino*, 1935; *Osnovî kinorejisiurî*, 1941.

KULIDJANOV, Lev Aleksandrovici. Regizor sovietic (Tiflis, 19.III.1924). 1954—absolvent V.G.I.K. Unul din promotorii unei noi orientări artistice în cinematografia sovietică postbelică.

FLM: 1954 — *Damî* (Doamnele, col. G. Oganisian); 1957 — *Eto nacinalos tak...* (Așa a început..., col. I. Șegheli); 1958 — *Dom v kotorom ia jivu* (Casa în care locuiesc, col. I. Segheli); 1959 — *Otcii dom* (Casa părintească); 1961 — *Kogda derevia bîli bolșimi* (Cînd copacii erau mari); 1963 — *Siniaia tetradi* (Caietul albastru); 1970 — *Prestuplenie i nakozanie* (Crimă și pedeapsă).

KUROSAWA, Akira. Regizor japonez (Tokio, 23.III.1910). Asistență de regie pe lîngă Kajiro Yamamoto. Debutează în 1940. Filmele sale — reprezentative pentru cinematograful japonez contemporan — se numără printre capodoperele celei de-a șaptea arte. « Leul St. Marco », Veneția, 1951 (*Rashomon*); « Leul de argint », Veneția, 1954 (*Cei șapte samurai*); premiu special, Berlin, 1954 (*A trăi*); « Ursul de argint », Berlin, 1959 (*Fortăreața ascunsă*).

Scanned with OKEN Scanner

FLM: 1940 — *Uma* (Calul, col. K. Yamamoto); 1943 — *Sanshiro Sugata* (Legenda judo-ului); 1945 — *Tora no O o fumo Otokotachi* (Cei ce calcă tigrul pe coadă); 1946 — *Waga Seishun ni Kuinashi* (Nu regret tinerețea); 1947 — *Subarashiki nichiyobi* (O duminică minunată); 1948 — *Yoidore Tenshi* (Ingerul beat); 1950 — *Rashomon;* 1951 — *Hakuchi* (Idiotul); 1952 — *Ikiru* (A trăi); 1954 — *Shichinin no Samurai* (Cei șapte samurai); 1957 — *Kumunosu-jo* (Tronul însîngerat); *Donzoko* (Azilul de noapte); 1958 — *Kakushi Toride no San-Akunin* (Fortăreața ascunsă); 1961 — *Yojimbo;* 1962 — *Tsubaki Sanjuro* (Sanjuro); 1965 — *Akahige* (Barbă roșie); 1970 - *Dodeska-den.*

KYO, Machiko. Actriță japoneză, (Osaka, 25.III.1924). Debutează în teatru în 1936; pe ecran — în 1949. Una dintre cele mai talentate și populare actrițe ale filmului nipon.

FLM: 1950 — *Rashomon* (A. Kurosawa); 1953 — *Ugetsu Monogatari* (Povestirile lunii palide de după ploaie, K. Mizoguchi); *Jigokumon* (Poarta infernului, T. Kinugasa); 1954 — *Chikamatsu Monogatari* (Amanții crucificați, K. Mizoguchi); 1955 — *Yokihi* (Împărăteasa Yang Kwei-Fei, K. Mizoguchi); 1956 — *The Teahouse of the August Moon* (Mica ceainărie, Daniel Mann); *Akasen kitai* (Strada roșinii, K. Mizoguchi); 1959 — *Kagi* (Obsesie stranie, K. Ichikawa); 1964 — *Amai Ase* (Plăcută trudă, S. Toyoda); 1967 — *Chiisana Tobosha* (Micul fugar, T. Kinugasa); 1969 — *Senbazuru* (Mii de cocori, Y. Masumura).

Scanned with OKEN Scanner

1

LABIRINTUL (Labirynt). Polonia, 1962. *R;S;P:* Jan Lenica după o idee de H. Senkiewicz; *M;* Wlodzimierz Kotonski. Filmul este o parabolă fantezistă, o fabulă onirică despre oprimarea libertății de gîndire într-o lume a tehnicizării maxime, o lume a unor monștri automați, pustie și devoratoare. Intrus în acest univers de semi-oameni, semi-animale, semi-mașini, eroul lui Lenica — Icar modern singur și lipsit de apărare — nu poate scăpa celor care neputîndu-l transforma după chipul și asemănarea lor, sfîrșesc în cele din urmă prin a-l distruge. Cineastul folosește pentru realizarea acestui film de animație tehnici combinate — decupaje grafice și fotomontaje într-un principiu de compoziție reamintind colajele lui Max Ernst (elementele arhitecturale — fotografii cu ornamentație delirantă — sînt puse în permanent contrast cu formule amplificate, invenții grafice naive, ale decupajelor). Premiul special al criticii, Annecy, 1963.

LADÎNINA, Marina Alekseevna. Actriță sovietică (Tembino, 24. VI.1908). Învățătoare. 1933 — absolventă a Institutului de teatru din Moscova. Din 1936 se consacră cinematografiei.

FLM: 1935 — *Vrajdie tropî* (Cărări dușmănoase, O. Preobrajenskaia, I. Pravov); 1937 — *Bogataia nevesta* (Logodnica bogată, I. Pîriev); 1939 — *Traktoristî* (Tractoriștii/ Pentru ochii tăi frumoși, I. Pîriev); 1940 — *Liubimaia devușka* (Fata preferată, I. Pîriev); 1941 — *Svinarka i pastuh* (S-au întîlnit la Moscova, I. Pîriev); 1944 — *V șesti ceasov vecera posle voinî* (Ora șase după război, I. Pîriev); 1947 — *Skazanie o zemle Sibirskoi* (Balada Siberiei, I. Pîriev); 1950 — *Kubanskie Kazaki* (Cazacii din Cuban, I. Pîriev); 1954 — *Ispîtanie vernosti* (Încercarea fidelității, I. Pîriev).

LA DOLCE VITA, Italia, 1959. *R:* Federico Fellini; *S:* F. Fellini, Tullio Pinelli, Ennio Flaiano; *I:* Otello Martelli; *D:* Pietro Gherardi; *M:* Nino Rota; *Int:* Marcello Mastroianni, Anita Ekberg, Anouk Aimée, Yvonne Fourneaux, Nadia Gray, Lex Barker, Alain Cuny, Valeria Ciangottini. Descriere critică a moravurilor corupte din cercurile înaltei societăți ale Italiei contemporane, fil-

Scanned with OKEN Scanner

mul a constituit în momentul apariției sale obiectul unei vehemente campanii « de dreapta ». Un ziarist în căutare de știri senzaționale traversează cele mai diferite medii sociale, devine părtașul celor mai felurite forme de descompunere morală, sfîrșind prin a-și abandona aspirațiile nobile și a se integra freneticei, insalubrei și mistuitoarei « vieți de plăcere ». Episoadele filmului înfățișează: decadența aristocrației romane și a lumii parveniților (lungile secvențe finale); neputința intelectualității rafinate de a-și găsi o liniște și elevație în mijlocul delirului general (sinuciderea scriitorului după ce-și asasinează cei doi copii); fenomenul căutării tot mai disperate a senzațiilor tari, pentru a umple vidul unei existențe lipsite de sens și a alunga plictisul; transformarea însemnelor catolicismului în simplă butaforie (credulitatea oamenilor simpli, exploatată prin înscenarea « miracolelor » religioase și publicitatea zgomotoasă întreținută în jurul acestora); criza sentimentelor conjugale (sinuciderea ratată a amantei jurnalistului și vitalitatea cvasi-păgînă exacerbată, întruchipată de vedeta americană în vizită la Roma — sănătoasă, excentrică, dar copleșită de senzația singurătății și a neputinței). Investigație socială de zguduitoare forță, filmul dezvăluie imaginea hidoasă a putrefacției și parazitismului, caracteristice lumii dominate de puterea banului; totodată înfățișează tabloul destrămării personalității umane antrenate în sarabanda desfrîului, incapabilă să se regăsească pe sine, condamnată la solitudine și deznădejde, la ratare și murdărie (finalul metaforic — eroul nu se poate desprinde de cadavrul monstrului marin cu ochi ciclopic, deși e atras de imaginea unei adolescente surîzătoare și pure). Filmul se distinge prin bogăția și varietatea expresiei plastice, anunțînd fastuoasa explozie barocă din următoarele filme ale regizorului. « Palme d'or », Cannes, 1960.

LAMORISSE, Albert. Regizor francez (Paris, 13.I.1922; Teheran, Iran, 3.VI.1970). Debutează în 1947. Strălucită afirmare în cinematograful poetic. Moare într-un accident de helicopter, în timp ce filma. De două ori Marele premiu, Cannes: 1953 — *Coamă albă* și 1956 — *Balonul roșu.*

FLM: 1947 — *Djerba* (sm); 1949 *Bim* (mm); 1953 — *Crin blanc* (Coamă albă, mm); 1956 — *Le ballon rouge* (Balonul roșu, sm.); 1960 — *Le voyage en ballon* (Călătorie în balon); 1965 — *Fifi la Plume* (F. înaripatul).

LAMOUR, Dorothy (D. Slaton Kaumeyer). Actriță americană (New-Orleans, 10.XII.1914). Cîntăreață. Din 1936 apare în producții hollywoodiene (filme muzicale și de inspirație exotică). Se face remarcată alături de Bob Hope și Bing Crosby. Apare în emisiuni TV.

Scanned with OKEN Scanner

FLM: 1936 — *Jungle Princess* (Regina junglei, W. Thiele); 1937 — *The Hurricane* (Uraganul, J. Ford); 1940 — *Johnny Apollo* (H. Hathaway); 1941 — *Road to Zanzibar* (Drumul spre Z., V. Schertzinger); 1944 — *And the Angels Sing* (Şi îngerii cîntă, G. Marshall); 1946 — *My Favorite Brunette* (Bruneta mea favorită, E. Nugent); 1949 — *Manhandled* (Asupritorul, L. R. Foster); 1951 — *Here Comes the Groom* (Vine mirele, F. Capra); 1952 — *The Greatest Show on Earth* (Cel mai mare spectacol, C.B. De Mille); *Road to Bali* (Drumul spre B., H. Walker); 1961 — *The Road to Hong-Kong* (Drumul spre H.K., N. Panama); 1963 — *Donovan's Reef* (Stîncile lui D., J. Ford); 1965 — *Pijama Party* (Petrecere în pijama, D. Weis).

LANCASTER, Burt (Burton Stephen L.). Actor american (New-York, 2.XI.1913). Artist de circ şi apoi de teatru pe Broadway. Film din 1946. Actor de mare putere expresivă. În ultimii ani devine şi producător. Una din memorabilele sale creaţii de maturitate: Prinţul Salina din *Ghepardul*. «Ursul de argint», Berlin, 1956 *(Trapez)*; premiul «Oscar», 1960 *(Elmer Gantry)*; cupa «Volpi», Veneţia, 1962 *(Păsărarul din Alcatraz)*.

FLM: 1946 — *The Killers* (Ucigaşii, R. Siodmak); 1947 — *Brute Force* (Forţă brutală, J. Dassin); 1948 — *All My Sons* (Toţi fii mei, I. Reis); 1948 — *Kiss the Blood of My Hands* (Sărută sîngele de pe mîinile mele, N. Foster); 1950 — *The Flame and the Arrow* (Flacăra şi săgeata, J. Tourneur); 1951 — *Vengeance Valley* (Valea răzbunării, R. Thorpe); 1953 — *His Majesty O'Keefy* (Majestatea sa O'K., B. Haskin); 1954 — *Vera Cruz* (R. Aldrich); *The Rose Tattoo* (Trandafirul tatuat, Daniel Mann); 1956 — *The Rainmaker* (Omul care aduce ploaie, J. Anthony); *Trapeze* (Trapez, C. Reed); 1958 — *Separate Tables* (Mese separate, Delbert Mann); *Run Silent, Run Deep* (Goană tăcută, goană în adînc, R. Wise); 1959 — *The Devil's Disciple* (Discipolul diavolului, G. Hamilton); 1960 — *The Young Savages* (Tinerii sălbatici, R. Wise); *Elmer Gantry* (R. Brooks); 1961 — *Judgement of Nürnberg* (Procesul de la N., S. Kramer); *The Birdman of Alcatraz* (Păsărarul din A., J. Frankenheimer); 1963 — *Il Gattopardo* (Ghepardul, L. Visconti); 1964 — *A Child Is Waiting* (Un copil aşteaptă, J. Cassavetes); *The Train* (Trenul, J. Frankenheimer); 1965 — *Seven Days in May* (Şapte zile în mai, J. Frankenheimer); 1966 — *The Professionals* (Profesioniştii, R. Brooks); 1969 — *Castle Keep* (Apărarea castelului, S. Pollack); *The Airport* (Aeroportul, G. Seaton); *The Gypsy Moths* (Vin paraşutiştii, J. Frankenheimer); 1971 — *Lawman* (Omul legii, M. Winner); 1972 — *Ulzana's Raid* (R. Aldrich).

LANE, Lupino (Henry L.). Actor englez (Londra, 16.VI.1892). Protagonist de operetă şi comedie acrobatică pe scene britanice şi americane. 1915 — debut în film. Din 1932 semnează şi regie. Comic cu înclinaţie spre farsă.

FLM: Actor: 1915 — *Man in Possession* (Oameni în posesiune, W. P. Kellino); 1918 — *The Unexpected Treasure* (Comoara neprevăzută, F. Rains); 1923 — *A Friendly Husband* (Bărbatul prietenos, J. Blystone); 1925 — *The Fighting Dude* (Filfizonul curajos,

Scanned with OKEN Scanner

W. Goodrich); 1929 — *The Love Parade* (Parada dragostei, E. Lubitsch); 1930 — *The Bride of the Regiment* (Mireasa regimentului, J. Francis Dillon); 1938 — *The Lambeth Walk* (D. P. De Courville). Regizor: 1932 — *The Love Race* (Cursa dragostei); *Love Lies* (Minciunile dragostei); *The Innocents of Chicago* (Inocenții din Ch.); *Old Spanish Customers* (Clienții bătrînului spaniol); 1933 — *The Maid of the Mountaines* (Fata munților).

LANG, Fritz. Regizor german (Viena, Austria, 5.XII.1890). Studii de pictură și arhitectură (1912—1914) la Viena, München, Paris. Debutează în 1916 ca scenarist. Din 1919 — regie. Unul dintre creatorii marcanți ai școlii expresioniste germane în aria căreia se înscriu capodoperele primei perioade din creația sa — *Moartea obosită*, *Doctor Mabuse*, *Nibelungii*, *Metropolis* și *M* — realizate în Germania anilor 1921—1931. Aci, viziunea tragică, izvorîtă atît din temperamentul artistului cît și din trăirea acută a realităților din anii de după primul război mondial, introduce « în opulența hieratică a unei mitologii legendare sau anticipative, în masele, volumele și compozițiile arhitecturale ferm desenate ce exprimă forțele neiertătoare, realitatea supremă și strivitoare ce-i domină pe eroii săi » (H. Agel). În 1933 *L.* emigrează în Franța și apoi în S.U.A. În perioada americană a creației sale el va realiza un mare număr de filme: 12 melodrame polițiste, 4 filme de spionaj, 3 westernuri, 1 melodramă, 1 film de aventuri istorice, 1 film de război. Printre acestea, cîteva opere remarcabile: *Furie*, *Trăim numai odată*, *Western Union*, *Și călăii mor*, *Ciocnire în noapte*, *Rancho Notorious*. Tema fundamentală a creației sale « culpabilitatea adevărată sau presupusă a unui om zdrobit de orbirea mulțimii, lipsa de înțelegere a oamenilor și stupiditatea destinului » (G. Sadoul) este formulată acum în termenii unei obiectivități care abandonează artificiile formale de factură expresionistă în favoarea sobrietății de construcție, tezele și demonstrațiile în favoarea adevărului poetic și dramatic al gesturilor cotidiene. După 1950, *L.* se reîntoarce în Germania unde realizează cîteva filme — palide reluări ale vechilor reușite. Personalitate de prima mărime în istoria cinematografului, *L.* realizează pe parcursul a patru decenii de activitate 43 de filme, o operă unitară prin fondul de idei — uneori schematic, alteori profund sau contradictoriu — și prin arta cu care a încercat să afirme acest conținut. Filmele lui *L.* au exercitat o deosebită influență asupra cinematografiei mondiale de la Eisenstein la Hitchcock, de la Ford la Carné și la cineaștii « noului val » francez.
Medalie de aur, Veneția 1946 *(Și călăii mor)*.

Scanned with OKEN Scanner

FLM: 1918 — *Halb-Blut* (Corcitura); 1919 — *Der Herr der Liebe* (Stăpînul dragostei); *Die Spinnen* (Păianjenii); *Hara-Kiri* (Madame Butterfly); 1920 — *Das Wandernde Bild* (Portretul călător); 1921 — *Vier um die Frau* (Patru în jurul unei femei); *Der müde Tod* (Moartea obosită); 1922 — *Dr. Mabuse der Spieler* (Dr. M. jucătorul); 1924 — *Die Nibelungen* (Nibelungii); 1926 — *Metropolis;* 1928 — *Spione* (Spionii); 1929 — *Die Frau im Mond* (Femeia în lună); 1931 — *Eine Stadt sucht einen Mörder* (M./Un oraş caută un criminal); 1933 — *Das Testament des Dr. Mabuse* (Testamentul Dr. M.); 1934 — *Liliom;* 1936 — *Fury* (Furie/Bestia umană); 1937 — *You Only Live Once* (Trăim numai o dată); 1938 — *You and Me* (Tu şi eu); 1940 — *The Return of Frank James* (Reîntoarcerea lui F. J.); 1941 — *Western Union; Man Hunt* (Vînătoare de oameni); 1942 — *Hangmen Also Die* (Şi călăii mor); 1943 — *Ministry of Fear* (Ministerul groazei); 1944 — *The Woman in the Window* (Femeia din vitrină); 1945 — *Scarlet Street* (Strada roşie); 1946 — *Cloak and Dagger* (Mantia şi pumnalul); 1948 — *Secret Beyond the Door* (Secretul de dincolo de uşă); 1950 — *House by the River* (Casa de lîngă rîu); *American Guerrilla in the Philippines* (Guerilă în Filippine); 1952 — *Clash by Night* (Ciocnire în noapte); *Rancho Notorious;* 1953 — *The Blue Gardenia* (Gardenia albastră); *The Big Heat* (Drumul demnităţii); 1954 — *Human Desire* (Dorinţa umană); 1955 — *Moonfleet* (Luna care dispare); 1956 — *Beyond a Reasonable Douht* (Adevărul neverosimil); *While the City Sleeps* (Cînd oraşul doarme); 1959 — *Der Tiger von Eschnapur* (Tigrul din E.); *Das indische Grabmal* (Mormîntul indian); 1961 — *Die tausend Augen des Dr. Mabuse* (Cei o mie de ochi ai doctorului M.)

LANGDON, Harry. Actor american (Concil Bluffs-Iowa, 15.VI. 1884; Hollywood, 22.XII.1944). Provenit din music-hall, începe să turneze în comediile burleşti ale lui Mack Sennett, iar din 1926, în filmele lui Frank Capra. S-a impus ca unul dintre cei mai străluciţi comici ai ecranului: umor « negru » colorat de o nuanţă de « sadism inocent ». După 1927, a colaborat la cîteva realizări în calitate de regizor, iar din 1932 — ca scenarist şi producător.

FLM: 1926 — *Tramp, Tramp, Tramp* (Boc, Boc, Boc, H. Edwards); *The Strong Man* (Bărbatul puternic, F. Capra); 1927 — *Long Pants* (Primii pantaloni lungi, F. Capra); 1928 — *The Chaser* (Gravorul, H. Langdon); *Heart Trouble* (Neliniştea inimii, H. Langdon); 1929 — *Sky Boy* (Copilul cerului, Ch. Rogers, sm.); *Hotter Than Hot* (Mai bine călduţ decît fierbinte, L. R. Foster, sm); 1930 — *The Fighting Parson* (Preotul curajos, Ch. Rogers, sm); *The Big Kick* (Cea mai mare lovitură, W. Doane, sm); *The King* (Regele, J. W. Horne, sm); *See America Thirst* (Mi-e dor să văd America, W. J. Craft); 1931 — *Soldiers Plaything* (Jucăria soldaţilor, M. Curtiz); 1933 — *Halleluiah I'm a Bum* (Sînt un vagabond, L. Milestone); *My Weakness* (Slăbiciunea mea, D. Butler); 1935 — *Atlantic Adventure* (Aventură în A., A. S. Rogell); 1938 — *He Loved an Actress* (E. iubeşte o actriţă, M. Brown); *There Goes My Heart* (Fecioarele trăznite, N.Z. Mc. Leod); 1939 — *Zenobia* (G. Douglas); 1940 — *A Chump at Oxford* (Stan şi Bran studenţi la O., E. Goulding); *Saps at Sea* (Stan şi Bran lupi de mare, G. Douglas); 1941 — *Road Show*

Scanned with OKEN Scanner

(Spectacolul străzii, H. Roach, G. Douglas); *Double Trouble* (Neliniște dublă, W. West); 1942 — *House Of Errors* (Casa greșelilor, B. B. Ray); 1943 — *Spotlight Scandals* (Scandaluri sub lumina reflectoarelor, W. Beaudine); 1944 — *Hot Rhythm* (Ritm încins, W. Beaudine); 1945 — *Swingin'on a Rainbow* (Legănîndu-se într-un curcubeu, W. Beaudine).

LA PATELLIÈRE, Denys de. Regizor francez (Nantes, 8.III. 1921). După ce îndeplinește pe platourile de filmare diferite funcții tehnice, se impune ca realizator. Scenarist și adaptator dialoghist.

FLM: 1955 — *Les aristocrates* (Aristocrații); 1956 — *Le salaire du peché* (Salariul păcatului); 1957 — *Retour de manivelle* (Întoarcerea manivelei); *Thérèse Etienne;* 1958 — *Rue des prairies* (Strada Preriilor); *Les grandes familles* (Marile familii); 1960 — *Un taxi pour Tobrouk* (Un taxi pentru T.); 1961 — *Le bateau d'Emile* (Vaporul lui E.); 1964 — *La fabouleuse aventure de Marco Polo* (Fantastica aventură a lui M. P.); 1965 — *Le tonnere de Dieu* (Tunetul lui Dumnezeu); *Du Rififi à Paname* (Scandal la Paris); 1966 — *Le voyage du père* (Călătoria tatălui); *Le soleil noir* (Soarele negru); 1967 — *Caroline cherie* (Iubită C.); 1968 — *Le tatoué* (Tatuatul); 1969 — *Sabra;* 1971 — *Le tueur* (Ucigașul).

LARIONOVA, Alla Dmitrievna. Actriță sovietică (Moscova, 19.II.1931). 1953 — absolventă V.G.I.K. (clasa prof. Serghei Gherasimov). 1948 — debut; rol de afirmare: *Ordinul Anna.*

FLM: 1948 — *Miciurin* (Un vis împlinit, Al. Dovjenko); 1952 — *Sadko* (A. Ptușko); 1954 — *Anna na şee* (Ordinul A., J. Anenski); 1955 — *Dvenadțataia noci* (A douăsprezecea noapte, I. Frid); 1956 — *Sudiba barabanşcika* (Soarta toboșarului, V. Eisîmont); *Glavnli prospekt* (Bulevardul principal, I. Frid); 1957 — *Polesskaia legenda* (Legenda din Polesia, P. Vasilevki, N. Figurovski); 1961 — *Dve jizni* (Două vieți, L. Lukov); 1964 — *Ko mne Mubtar!* (Aport M., S. Tumanov); 1965 — *Tri sestri* (Trei surori, S. Samsonov); 1966 — *Tretia molodosti* (A treia tinerețe, J. Dréville).

LATTUADA, Alberto. Regizor italian (Milano, 13.XI.1914). Studiază arhitectura apoi devine cunoscut în viața literară milaneză. Regie de film din 1942. Contribuie la afirmarea mișcării neorealiste *(Banditul, Fără milă, Mantaua).* Ulterior se orientează către cinematograful comercial.

FLM: 1942 — *Giacomo l'idealista* (G. idealistul); 1943—1945 — *La freccia nel fianco* (Săgeata în coaste); 1944 — *La nostra guerra* (Războiul nostru, d.); 1946 — *Il bandito* (Banditul); 1947 — *Il delitto di Giovanni Episcopo* (Crima lui G.E.); 1948 — *Senza pietà* (Fără milă); 1949 — *Il mulino del Po* (Moara de pe Pad); 1950 — *Luci del varietà* (Luminile varieteului, col. F. Fellini); 1951 — *Anna;* 1952 — *Il cappotto* (Mantaua); 1953 — *La lupa* (Lupoaica); *La spiaggia* (Plaja); 1954 — *Scuola elementare* (Școala elementară); 1957 — *Guendalina;* 1958 — *La tempesta* (Furtuna); 1960 — *I dolci inganni* (Dulcea amăgire); 1963 — *Il mafioso* (Omul mafiei); 1965 — *La mandragola*

(Mătrăguna); 1966 — *Don Giovanni in Sicilia* (Don Juan în S.); 1967 — *Matchless* (Fără pereche); 1969 — *Fräulein Doktor* (Domnişoara doctor); 1970 — *Venga a prendere il caffè da noi* (Vino la noi la o cafea); 1972 — *Bianco, rosso e ...* (Alb, roşu şi...).

LAUGHTON, Charles. Actor englez (Scarbourough-Yorkshire, 1.VII.1899; Hollywood, 15.XII. 1962). Cursuri la « Royal Academy of Dramatic Arts ». 1926: debutează în teatru şi peste doi ani în cinematografie. Din 1932 îşi împarte activitatea cinematografică între S.U.A. şi Anglia. Actor de compoziţie de mare expresivitate, forţă de portretizare, înaltă cultură profesională. Două premii « Oscar »: 1933 *(Viaţa particulară a lui Henric VIII)* şi 1944 *(Suspectul)*.
FLM: 1928 — *Bluebottles* (Albăstrelele, I. Montagu); *Piccadilly* (E. A. Dupont); 1932 — *The Old Dark House* (O noapte de groază, J. Whale); *The Sign of the Cross* (Semnul crucii, C.B. De Mille); *Devil and the Deep* (Sbuciumul patimii, M. Gering); *The Private Life of Henry VIII* (Viaţa particulară a lui Henric VIII, Al. Korda); 1935 — *The Miserables* (Mizerabilii, R. Boleslawski); *Mutiny on the Bounty* (Revolta de pe B., F. Lloyd); 1936 — *Rembrandt* (Al. Korda); 1937 — *I, Claudius* (Eu, Claudiu, J. von Sternberg); 1939 — *The Hunchback of Notre Dame* (Cocoşatul de la N.D., W. Dieterle); *Jamaica Inn* (Hanul J., A. Hitchcock); 1942 — *Tales of Manhattan* (M. / Povestiri din M., J. Duvivier); 1943 — *This Land is Mine* (Aceasta este ţara mea, J. Renoir); 1944 — *The Suspect* (Suspectul, R. Siodmak); 1945 — *Captain Kidd* (Căpitanul K., R. W. Lee); 1947 — *The Paradine Case* (Cazul P., A. Hitchcock); 1948 — *Arch of Triumph* (Arcul de triumf, L. Milestone); 1951 — *The Blue Veil* (Vălul albastru, C. Bernhardt); 1953 — *Young Bess* (Tînăra B., G. Sidney); *Hobson's Choice* (Alegerea lui H., D. Lean); 1955 — *The Night of the Hunter* (Noaptea vînătorului, Ch. Laughton); 1957 — *Witness for Prosecution* (Martorul acuzării, B. Wilder); 1959 — *Spartacus* (S. Kubrik); 1962 — *Advise and Consent* (Furtună la Washington, O. Preminger).

LAUREL, Stan (Arthur Stanley Jefferson). Actor american (Ulverson-Lancashire, Anglia, 16.VI.1890; 23. II.1965). Actor de music-hall şi circ. Face parte din trupa lui Fred Karno. 1917: este angajat de Hal Roach care, în 1925, îl lansează, alături de comicul american Oliver Hardy, într-un tandem (cunoscut în România sub numele de « Stan şi Bran ») ce avea să deţină timp de douăzeci de ani supremaţia comediei burleşti a cinematografiei americane. Din 1936 — producător. În 1946 — se retrage de pe ecran.
FLM: v. HARDY, Oliver.

lavandă: v. contratipare.

LEAN, David. Regizor englez (Croydon, 25.III.1908). Operator, monteur, apoi asistent de regie (colaborează cu Anthony Asquith şi Noel Coward). În 1945 realizează *Scurtă întîlnire* — film de mare succes în epocă. L. a fost

considerat după război șeful noii școli britanice care a avut o scurtă perioadă de înflorire între 1945 —1950. Continuă să se afle printre realizatorii de frunte ai filmului englez contemporan. Două premii « Oscar »: 1957 *(Podul de pe rîul Kwai)* și 1962 *(Lawrence al Arabiei)*; Marele premiu, Cannes, 1946 *(Scurtă întîlnire)*; « Ursul de aur », Berlin, 1954 *(Alegerea lui Hobson)*.

FLM: 1942 — *In Which We Serve*, col. N. Coward (Mai presus de toate); 1943 — *This Happy Breed* (Acest neam fericit); 1944 — *Blithe Spirit* (Abracadabra); 1945 — *Brief Encounter* (Scurtă întîlnire); 1946 — *Great Expectations* (Marile speranțe); 1947 — *Oliver Twist*; 1949 — *The Passionate Friends* (Amanții); 1950 — *Madeleine*; 1952 — *The Sound Barrier* (Bariera sunetului); 1953 — *Hobson's Choice* (Alegerea lui H.); 1955 — *Summer Madness* (Nebunia verii); 1957 — *The Bridge on the River Kwai* (Podul de pe rîul K.); 1962 — *Lawrence of Arabia* (L. al Arabiei); 1965 — *Dr. Jivago*; 1970 — *Ryan's Daughter* (Fiica lui R.).

LEANDER, Zarah (Z. Hedberg). Actriță germană (Karlstadt, Suedia, 15.III.1900). Artistă de operetă. Se consacră în filmul muzical german.

FLM: 1931 — *Dantes Mysterier* (P. Merzbach); 1936 — *Premiere* (Premiera, G. von Bolvary); 1937 — *La Habanera* (D. Sierck); 1938 — *Heimat* (Magda, C. Froelich); 1939 — *Das Lied der Wüste* (Cîntecul deșertului, P. Martin); 1940 — *Das Herz der Königin* (Inima unei regine/Maria Stuart, C. Froelich); 1942 — *Die Grosse Liebe* (Dragostea cea mare, R. Hansen); 1943 — *Damals* (Odinioară, R Hansen); 1950 — *Gabriela* (G. von Cziffra); 1953 — *Ave Maria* (A. Braun); 1959 — *Der blaue Nachtfalter* (Albastrul fluture de noapte, W. Schleif); 1966 — *Come imparai ad amare le donne* (Cum am învățat să iubesc femeile, L. Salce).

LE CHANOIS, Jean-Paul (J.-P. Dreyfus). Regizor francez (Paris, 25.X.1909). Ziarist, critic cinematografic la « Revue du cinéma », membru al celebrului grup revoluționar « Octobre ». La început scenarist și asistent de regie (pe lîngă Julien Duvivier, Maurice Tourneur, Alexander Korda, Jean Renoir, Max Ophüls), debutează cu cîteva scurt-metraje în 1938. Premiu de regie, Karlovy Vary și « Ursul de aur », Berlin — 1951 *(Plecat fără adresă)*.

FLM: 1938 — *La vie d'un homme* (Viața unui om, d.sm.); 1944—1946 — *Au coeur de l'orage* (În inima furtunii, d.lm); 1946 — *Messieurs Ludovic* (Trei băieți și o dragoste); 1950 — *Sans laisser d'adresse* (Plecat fără adresă); 1951 — *Agence matrimoniale* (Agență matrimonială); 1954 — *Papa, maman, la bonne et moi* (Tata, mama, bona și eu); *Les evadés* (Evadații); 1955 — *Papa, maman, ma femme et moi* (Tata, mama, nevastă-mea și eu); 1956 — *Le cas du docteur Laurent* (Cazul doctorului L.); 1957 — *Les misérables* (Mizerabilii); 1962 — *Mandrin*; 1964 — *Monsieur* (Domnul); 1966 — *Le jardinier d'Argenteuil* (Grădinarul din A.).

LEENHARDT, Roger. Critic, regizor și scenarist francez (Paris,

Scanned with OKEN Scanner

23.VII.1903). Înființează în 1933 rubrica de critică de film a revistei « Esprit » iar ulterior colaborează cu articole și studii la diferite periodice (« Cahiers du Cinéma », « Les Lettres françaises » ș.a.), fiind unul dintre principalii militanți pentru reînnoirea cinematografului francez. Premiul I, Bruxelles, 1946 *(Nașterea cinematografului)*.

FLM: Regizor: 1933 — *Lettre de Paris* (Scrisoarea din P., sm); 1934 — *Metro* (Metroul); 1940 — *Fêtes de France* (Serbările Franței); 1945 — *Le chantier des ruines* (Șantierul ruinelor); 1946 — *La naissance du cinéma* (Nașterea cinematografului, sm); 1948 — *Les dernières vacances* (Ultima vacanță); 1952 — *Victor Hugo* col G. Gerber; 1954 — *Louis Capet* col., G. P. Vivet; 1956 — *La conquête de l'Angleterre* (Cucerirea Angliei); 1957 — *Paris et le desert français* (P. și deșertul francez); 1961 — *Le rendez-vous de minuit* (Întîlnirea de la miezul nopții).

LEIGH, Vivien (V. Mary Hartley). Actriță engleză (Darjeeling, India, 5.XI.1913; Londra, 8.VII. 1967). Debut: 1934 — teatru, 1936 — film. A turnat în Anglia pînă în 1938. Angajată apoi la Hollywood, înregistrează în *Pe aripile vîntului* unul dintre cele mai răsunătoare succese ale carierei sale. Revenind în Anglia, întruchipează cîteva personaje memorabile (Lady Hamilton, Cleopatra, Anna Karenina). Două premii « Oscar »: 1939 *(Pe aripile vîntului)* și 1951 *(Un tramvai numit dorință)*; cupa « Volpi », Veneția, 1951 *(Un tramvai numit dorință)*.

FLM: 1935 — *The Village Squire* (Proprietarul satului, R. Denham); 1937 — *Fire Over England* (Elisabeta, regina Angliei, A. Korda, W. K. Howard); 1938 — *St. Martin's Lane* (Nebunul străzii, T. Whelan); 1939 — *Gone With the Wind* (Pe aripile vîntului, V. Fleming); 1940 — *The Waterloo Bridge* (Podul W., M. Le Roy); *That Hamilton Woman* (Lady H., A. Korda); 1945 — *Caesar and Cleopatra* (G. Pascal); 1948 — *Anne Karenine* (J. Duvivier); 1951 — *A Streetcar Named Desire* (Un tramvai numit dorință, E. Kazan); 1955 — *The Deep Blue Sea* (Adînca mare albastră, A. Litvak); 1962 — *The Roman Spring of Mrs. Stone* (Primăvara la Roma a doamnei S., J. Quintero); 1964 — *Ship of Fools* (Corabia nebunilor, S. Kramer).

LELOUCH, Claude. Regizor și operator francez (Paris, 30.X.1937). Debutează ca cineast amator, se afirmă în filmul publicitar și obține consacrarea în producția de ficțiune. « Palme d'or », Cannes, 1966 *(Un bărbat și o femeie)*.

FLM: 1960 — *Le propre de l'homme* (Bunul omului); 1963 — *Pour un maillot jaune* (Pentru un tricou galben); *L'amour avec des si* (Dragoste cu dacă); 1965 — *Une fille et des fusils* (O fată și niște puști); 1966 — *Un homme, une femme* (Un bărbat și o femeie); 1967 — *Vivre pour vivre* (A trăi pentru a trăi); 1968 — *13 jours en France* (13 zile în Franța/Olimpiada albă); 1969 — *L'homme qui me plait* (Omul care-mi place); 1970 — *Le voyou* (Golanul); 1971 — *Smic, Smac, Smoc.*

Scanned with OKEN Scanner

LEMMON, Jack. Actor american (Boston, 8.II.1925). Teatru, radio, TV. 1935 — debutează pe Broadway. Din 1954 — activează la Hollywood. Premiul « Oscar », 1955 (*Mister Roberts*).

FLM: 1954 — *Phffft...* (M. Robson); 1955 — *Mister Roberts* (J. Ford, M. Le Roy); 1956 — *You Can't Run Away from It* (Nu poți fugi de ea, D. Powell); 1957 — *Operation Mad Ball* (Operațiunea « Balul nebunilor », R. Quine); 1958 — *Bell, Book and Candle* (Abracadabra, R. Quine); 1959 — *Some Like It Hot* (Unora le place jazzul, B. Wilder); 1960 — *The Wackiest Ship in the Army* (Epava militară, R. Murphy); The *Apartment* (Apartamentul, B. Wilder); 1962 — *The Notorious Landlady* (O proprietăreasă ciudată, R. Quine); 1963 — *Days of Wine and Roses* (Zile cu vin și trandafiri, B. Edwards); *Irma La Douce* (B. Wilder); 1965 — *Good Neighbor Sam* (Bunul vecin S., D. Swift); *The Fortune Cookie* (C. norocosul, B. Wilder); 1966 — *Meet Whiplash Willie* (Faceți cunoștință cu W.W., B. Wilder); 1968 — *The Odd Couple* (Un cuplu ciudat, G. Saks); 1969 — *The April Fools* (Nebuniile de aprilie, S. Rosenberg); 1970 — *The Out-of-Towners* (Provincialii, A. Hiller); 1972 — *Avanti!* (B. Wilder); *Save the Tiger* (Salvează tigrul, J.G.Avildsen).

LENI, Paul A. Regizor german (Stuttgart, 8.VII.1885; Hollywood, S.U.A., II. 1929). Împreună cu scenaristul Carl Meyer este considerat părinte al expresionismului cinematografic german. Operele sale de căpetenie: *Scara de servici* și *Cabinetul figurilor de ceară*. În 1926 emigrează în S.U.A., unde realizează cu precădere filme de groază.

FLM: 1917 — *Dornröschen* (Frumoasa din pădurea adormită); 1919 — *Prinz Kuckuck* (Prințul K.); 1920 — *Fiesco;* 1921 — *Hintertreppe* (Scara de servici, col. L. Jessner); 1924 — *Das Wachsfigurenkabinett* (Cabinetul figurilor de ceară); 1927 — *The Cat and the Canary* (Pisica și canarul); 1928 — *The Chinese Parrott* (Papagalul chinezesc); *The Man Who Laughs* (Omul care rîde); 1929 — *The Last Warning* (Ultimul avertisment).

LENICA, Jan. Grafician și regizor polonez (Poznan, 4.I.1928). Studii muzicale, desenator satiric, grafician publicitar, ilustrator de cărți. Debutează în 1957 alături de Walerian Borowczyk — în domeniul filmului de animație; filmele sale utilizează tehnici grafice moderne de frapantă inspirație suprarealistă.

FLM: 1957 — *Byl sobie raz* (A fost odată, col. W. Borowczyk); *Nagrodzone uczucia* (Sentimente recompensate, col. W. Borowczyk); 1958 — *Dom* (Casa, col. W. Borowczyk); 1959 — *Monsieur Tête* (Domnul cap, col. H. Gruel); 1961 — *Nowego Janka Muzykanta* (N. J. muzicantul); 1962 — *Labirynt* (Labirintul); 1963 — *Die Nashörner* (Rinocerii); 1964 — *A;* 1965 — *La femme fleur* (Femeia floare); 1967 — *Quadratonien;* 1968 — *Adam 2;* 1969 — *Das Fahrrad* (Bicicleta).

LE ROY, Mervyn. Regizor și producător american (San-Francisco, 15.X.1900). Actor de teatru. Debutează în cinematografie

ca operator, apoi scenarist și regizor (1927, la « First National », realizează primele filme). Cultivă cu predilecție pamfletul social *(Sînt un evadat)* și melodrama *(Antonio Adverso, Podul Waterloo)*.

FLM: 1927 — *No place Go* (Nu-i loc, pleacă); 1928 — *Oh Kay!*; 1929 — *Naughty Baby* (Copilul neascultător); 1930 — *Little Caesar* (Micul Cezar); 1932 — *Three on a Match* (Trei în căsnicie); *I'm a Fugitive from a Chain Gang* (Sînt un evadat); 1933 — *Gold Diggers of 1933* (Parada aurului); 1934 — *Happiness Ahead* (O fată iubește); 1936 — *Anthony Adverse* (Antonio Adverso); 1938 — *Fools for Scandal* (Scandal fără motiv); 1940 — *The Waterloo Bridge* (Podul W.); 1941 — *Blossom in the Dust* (Floarea din țărînă); 1942 — *Random Harvest* (Recoltă la întîmplare); 1943 — *Madame Curie*; 1944 — *Thirty Seconds over Tokio* (Treizeci de secunde deasupra orașului T.); 1948 — *Homecoming* (Întoarcerea acasă); 1949 — *Little Women* (Femeiuștile); 1951 — *Quo Vadis?*; 1954 — *Rose Marie*; 1956 — *The Bad Seed* (Sămînța rea); *Toward the Unknown* (Către necunoscut); 1958 — *Home Before Dark* (Casa înainte de întuneric); 1959 — *The F.B.I. Story* (Poveste de la F.B.I.); 1961 — *The Devil at Four O'Clock* (Diavolul de la ora patru); 1962 — *Gypsy* (Țiganca); 1963 — *Mary, Mary*; 1965 — *Moment to Moment* (Joc de cuburi).

LEWIS, Jerry (Joseph Levitch). Actor american (Newark-New Jersey, 16.III.1926). Studiile la « Irvington High School ». Vedetă de music-hall, radio și TV, formează împreună cu Dean Martin, între 1949—1957, cel mai apreciat și iubit cuplu comic al cinematografului american. După 1960 cariera sa cunoaște o ascensiune spectaculoasă. Producător și realizator.

FLM: 1949 — *My Friend Irma* (Prietena mea I., G. Marshall); 1951 — *That's My Boy* (Acesta e băiatul meu, H. Walker); 1953 — *Scared Stiff* (Mort de spaimă, G. Marshall); 1954 — *Three Ring Circus* (Trei ringuri de circ, J. Pevney); 1955 — *Artists and Models* (Artiști și modele, F. Tashlin); 1957 — *The Delicate Delinquent* (Delicventul delicat, D. Mc. Guire); 1958 — *The Geisha Boy* (Băiatul geișă, F. Tashlin); 1959 — *Don't Give up the Ship* (A dispărut o navă, N. Taurog); 1960 — *The Ladies' Man* (Favoritul femeilor, J. Lewis); 1962 — *It's Only Money* (Asta-i singura monedă, F. Tashlin); 1963 — *The Nutty Professor* (Profesorul țicnit, J. Lewis); 1964 — *The Patsy* (J. Lewis); 1965 — *Family Jewels* (Bijuterii de familie, J. Lewis); 1966 — *Three on a Couch* (Trei într-un pat, J. Lewis); 1967— *The Big Mouth* (Gură mare, J. Lewis); 1969 — *One more Time* (Încă odată, J. Lewis); 1970 — *Which Way to the Front* (Care e drumul spre front, J. Lewis); 1972 — *Le jour ou le clown pleura* (Ziua în care va plînge clovnul, J. Lewis).

L'HERBIER, Marcel. Regizor și teoretician francez (Paris, 23.IV. 1890). Licența în drept în 1910. Studiază literatura; după un stagiu la Școala de Înalte Studii Sociale se preocupă de studiul armoniei și contrapunctului. Publică în presa literară. Debutează ca scenarist și turnează primul său film în 1919.

Scanned with OKEN Scanner

Fondează o societate de producție: « Cinégraphie » (aici realizează filme Catelain, Cl. Autant-Lara, Louis Delluc), care grupează marile personalități ale mișcării avangardiste din domeniul arhitecturii, picturii, artei decorative, literaturii și muzicii. Critic și teoretician de film (« Paris Midi », « Comedia », « Paris Journal » ș.a.). Fondează în 1943 Institutul de înalte studii cinematografice (IDHEC) din Paris.

FLM: 1919 — *Rose France;* 1920 — *L'homme du large* (Omul din larg); 1921 — *Villa Destin; Eldorado;* 1922 — *Don Juan et Faust;* 1925 — *Feu Mathias Pascal* (Răposatul M.P.); 1929 — *L'argent* (Banii); 1931 — *Le mystère de la chambre jaune* (Misterul camerei galbene); 1933 — *L'epervier* (Măsluitorul); 1934 — *Le bonheur* (Fericirea); 1935 — *Les hommes nouveaux* (Oameni noi); 1936 — *La porte du large* (Chemarea tinereții); 1937 — *Forfaiture* (Stigmatizata); 1938 — *La tragédie impériale* (Tragedia imperială); *Adrienne Lecouvreur;* 1939—1940 — *La comédie du bonheur* (Comedia fericirii); 1941 — *Histoire de rire* (Minciuna dragostei); 1942 — *La nuit fantastique* (Noaptea fantastică); 1945 — *Au petit bonheur* (Viața începe mîine); 1947 — *Le revolté* (Rebelul); 1949 — *Les derniers jours de Pompei* (Ultimele zile ale orașului P.); 1953—*Le père de mademoiselle* (Tatăl domnișoarei).

BIBL: *Intelligence du cinéma,* 1946.

LINDER, Max (Gabriel Lenvielle). Actor, scenarist și regizor francez (Saint Laubés-Gironde, 16. XII.1883; Paris, 30.X.1925). Cea mai mare vedetă comică a cinematografului înainte de primul război mondial. Angajat în 1908, la « Pathé » — după ce a jucat pe scenele teatrelor bulevardiere și de varietăți — realizează pînă în 1914 peste 200 de filme; turnee în Germania, Spania, Rusia. 1921—1923 realizează în S.U.A. trei dintre cele mai importante filme ale sale: *Șapte ani de ghinion, Fii soția mea* și *Cei trei mușchetari* (unanim considerată drept o capodoperă). În 1925 turnează în Austria *Regele circului.* În același an, se sinucide. Fiica sa, Maud *M.L.*, a realizat în 1962—1963 un film de montaj cu cîteva dintre cele mai de seamă succese ale celebrului comic *(În compania lui Max Linder).*

FLM: 1905 — *La vie de Polichinelle* (Viața lui P.); 1910 — *Le duel de monsieur Myope* (Duelul domnului M.); 1911 — *Max se marie* (M. se căsătorește); 1914 — *Max decoré* (M. decorat); 1916 — *Max in a Taxi;* 1918 — *Le petit café* (Micuța cafenea); 1921 — *Seven Years Bad Luck* (Șapte ani de ghinion, M. Linder); *Be My Wife* (Fii soția mea); *The Three-Must-Get-There* (Cei trei mușchetari, Fr. Caven); 1923 — *Au secours!* (Ajutor, A. Gance); 1925 — *Le roi du cirque* (Regele circului, M. Linder, E.E. Violet).

LIOZNOVA, Tatiana. Regizoare sovietică. (Moscova, 20.VII.1924). Abandonează studiile la Institutul de aviație din Moscova pentru a se consacra cinematografului. Absolventă V.G.I.K. Regie de teatru și de dublaj; film din 1958.

Scanned with OKEN Scanner

FLM: 1958 — *Pamiati serdța* (Inima nu uită); 1961 — *Evdokia;* 1963 — *Im pokoriaetsia nebo* (Ei cuceresc cerul); 1966 — *Rano utrom* (Dimineața devreme); 1967 — *Tri topolia na Pliușcibe* (Tandrețe).

LISI, Virna (V. Pieralisi). Actriță italiană (Ancona, 8.IX.1937). Film, TV, teatru (în companiile conduse de Giorgio Strehler și M. Antonioni). FLM: 1954 — *La corda d'acciaio* (Coarda de oțel, C. Borghesio); 1955 — *Luna Nova* (Luna nouă, L. Capuano); 1956 — *La donna del giorno* (Femeia zilei, F. Maselli); 1957 — *Il conte di Matera* (Contele de M., L. Capuano); 1958 — *Vite perdute* (Vieți pierdute, A. Bianchi, R. Mauri); 1961 — *Romolo e Remo* (Romulus și Remus, S. Corbucci); 1963 — *Les bonnes causes* (Cauze drepte, Christian-Jaque); *La tulipe noire* (Laleaua neagră, Christian-Jaque); 1964 — *Coplan prend des riques* (C. își asumă riscul, M. Labro); 1966— *Signore e signori* (Doamnelor și domnilor, P. Germi); *Assault on a Queen* (Asaltul unei « Regine », J. Donohue); 1967 — *Not With my Wife, You Don't* (N-ai voie cu soția mea, N. Panama); *Le dolci signore* (Drăguțele doamne, L. Zampa); 1968 — *Tenderly* (Oferta de serviciu, F. Brusati); 1969 — *L'arbre de Noël* (Pomul de Crăciun, T. Young); *Le temps des loups* (Vremea lupilor, S. Gobbi); *The Secret of Santa Vittoria* (Secretul din S.V., S. Kramer); 1970 — *Un beau monstre* (Un monstru frumos, S. Gobbi).

LITVAK, Anatole (A. Michael L.). Regizor american (Kiev, Rusia, 10. V.1902). Realizează primele filme la Berlin, Paris, Londra. 1936 — pleacă la Hollywood unde este angajat succesiv la « R.K.O. », « Warner Bros », « 20th Century Fox ». Filme corecte, colaborări cu actori de prestigiu ca Humprey Bogart, Bette Davis, Ingrid Bergman ș.a. Premiu, Veneția, 1949 *(Groapa cu șerpi).*

FLM: 1930 — *Dolly macht Karriere* (D. face carieră); 1933 — *Cette vieille canaille* (Canalia); 1934 — *Sleeping Car* (Expresul dragostei); 1936 — *Mayerling;* 1937 — *The Woman I Love* (Echipa de onoare); 1938 — *The Amazing Dr. Clitterhouse* (Dubla existență a Dr. C.); *The Sisters* (N-am să te uit niciodată); 1940 — *All This and Heaven Too* (Iubirea lor); 1942 — *This Above All* (Înainte de toate); 1945 — *Why We Fight*, col. F. Capra (Pentru ce luptăm); 1947 — *The Long Night* (Lunga noapte); 1948 — *The Snake-Pit* (Groapa cu șerpi); 1951 — *Decision Before Dawn* (Hotărîre înaintea zorilor); 1955 — *The Deep Blue Sea* (Adînca mare albastră); 1956 — *Anastasia;* 1958 — *The Journey* (Călătoria); 1961 — *Goodbye Again* (Vă place Brahms?); 1966 — *The Night of Generals* (Noaptea generalilor); 1970 — *La dame dans l'auto avec des lunettes et un fusil* (Doamna din automobil cu ochelari și pușcă).

LIZZANI, Carlo. Regizor, scenarist și critic italian (Roma, 3.IV. 1917). Asistent al regizorilor Vergano, De Santis, Rossellini, debutează ca realizator în 1950 în domeniul filmului documentar. 1951: primul său lung-metraj de ficțiune *(Atenție bandiți!).* Devine unul din promotorii esteticii neorealiste. Premiu de regie, Kar-

Scanned with OKEN Scanner

lovy Vary, 1952 *(Atenţiune banditi!)*; premiu, Cannes, 1954 *(Cronica amanţilor săraci)*; premiu FIPRESCI, Karlovy Vary, 1964 *(Viaţă amară)*.

FLM: Regizor: 1950 — *Nel mezzogiorno qualcosa e cambiato* (Ceva s-a schimbat în sud, d); 1951 — *Achtung! Banditi!* (Atenţiune, banditil); 1953 — *Ai margini della metropoli* (La marginea metropolei); 1954 — *Cronaca dei poveri amanti* (Cronica amanţilor săraci); 1956 — *Lo svitato* (Retrasul); 1958 — *La muraglia cinese* (Zidul chinezesc, d); 1959 — *Esterina;* 1960 — *Il gobbo* (Cocoşatul); 1961 — *L'oro di Roma* (Aurul Romei); 1963 — *Il processo di Verona* (Procesul din V.); 1964 — *La vita agra* (Viaţă amară); 1966 — *Svegliati e uccidi* (Ridică-te şi ucide); 1967 — *Requiescant* (Răzbunătorul); 1968 — *Banditi a Milano* (Bandiţi la M.); 1969 — *L'amante di Gramigna* (Iubita lui G.); 1971 — *Roma Bene.* 1972 — *Torino nero.*

BIBL: *Il cinema italiano 1896—1961*, 1962.

LLOYD, Frank (William G.). Regizor american (Glasgow, Anglia, 2.II.1888; Hollywood, 1960). Debutează ca actor. În 1914 devine regizor. A realizat peste o sută de filme. Premiul « Oscar », 1929 *(Regina neîncoronată)* şi 1933 *(Cavalcada)*.

FLM: 1916 — *The Code of Marcia Gray* (Cifrul M.G.); 1920 — *The Silver Horde* (Hoarda de argint); 1921 — *Roads of Destiny* (Drumurile destinului); 1922 — *Oliver Twist;* 1928 — *Adoration* (Adoraţie); 1929 — *The Divine Lady* (Regina neîncoronată); 1930 — *Son of the Gods* (Fiul zeilor); 1931 — *East Lynne* (Lacrimi de iubire); 1932 — *A Passport to Hell* (Noaptea ispitelor); 1933 — *Cavalcade;* 1935 — *Mutiny of the Bounty* (Revolta de pe B.); 1936 — *Under Two Flags* (Sub două drapele); 1937 — *Wells Fargo* (S-a născut un imperiu); 1938 — *If I Were King* (De-aş fi rege); 1939 — *Lulers of the Sea* (Stăpînitorii mărilor); 1941 — *This Woman Is Mine* (Femeia aceasta e a mea); 1945 — *Blood on the Sun* (Harakiri); 1955 — *The Last Command* (Ultima comandă).

LLOYD, Harold (Harold Clayton L.). Actor american (Burchard-Nebraska, 20.IV.1893; 8.III.1971). 1913: a debutat în cinematografie la compania « Edison » şi după cîteva filme în regia lui Mack Sennett, începe, din 1914, să turneze pentru Hal Roach, creînd treptat tipul personajului distrat, elegant, entuziast, devenit atît de popular în S.U.A., între 1917—1930. Unul dintre cei mai străluciţi reprezentanţi ai comediei burleşti, el nu s-a putut adapta sonorului. În 1962 şi 1963 i s-au consacrat două filme de montaj.

FLM: 1915 — *Lonesome Luke's Double* (Dublura lui L.L., H. Roach); *Lonesome Luke Social Gangster* (L.L. gangster social, H. Roach); 1917 — *Lonesome Luke's Honeymoon* (Luna de miere a lui L.L., H. Roach); 1918 — *The Big Idea* (Ideea cea mare, H. Roach); *It's a Wild Life* (E o viaţă sălbatică, H. Roach); 1919 — *I'm on My Way* (Sînt pe drumul meu); *Young Mr. Jazz* (Tînărul Mr. J., H. Roach); 1920 — *His Royal Slyness* (Alteţa Sa Şmecheria, H. Roach); *Number Please!* (Numărul, vă rog, H. Roach);

Scanned with OKEN Scanner

1921 — *A Sailor Made Man* (Un marinar nebun, F. Newmayer); 1922 — *Grandma's Boy* (Băiatul bunicii, F. Newmayer); 1923 — *Safety Last* (Între cer și pămînt, F. Newmayer, S. Taylor); 1925 — *The Freshman* (Trăiască sportul, F. Newmayer, S. Taylor); 1929 — *Welcome Danger!* (Trăiască pericolul, Cl. Bruckman); 1930 — *Feet First* (În primejdie, Cl. Bruckman); 1932 — *Movie Crazy* (Nebun după cinema, Cl. Bruckman); 1934 — *The Cat's Paw* (Primar te, facl, S. Taylor); 1936 — *The Milky Way* (Calea laptelui, L. McCarey); 1938 — *Professor Beware* (Atenție, d-le profesor, E. Nugent); 1947 — *The Sin of Harold Diddlebock / Mad Wednesday* (Păcatul lui H.D. / O miercuri de pomină, P. Sturges).

LOGAN, Joshua (J. Lockwood Logan III). Regizor american (Texarkana-Texas, 5.X.1908). Studii la Universitatea din Princeton. Obține o bursă de studii la Teatrul de Artă din Moscova (condus de K. S. Stanislavski). Activează pe scenele din Londra și de pe Broadway. Din 1936 — la Hollywood: dialoghist, asistent de regie, regizor — cu frecvente reveniri în teatru.

FLM: 1936 — *The Garden of Allah* (Grădina lui A.); 1938 — *I Met My Love Again* (Mi-am regăsit iubirea, col. A. Ripley); 1955 — *Picnic;* 1956 — *Bus Stop* (Stația de autobuz); 1957 — *Sayonara* (La revedere!); 1958 — *South Pacific* (Pacificul de Sud); 1959 — *Tall Story* (Poveste magnifică); 1960 — *Fanny;* 1964 — *Ensign Pulver* (Insigna P.); 1967 — *Camelot;* 1969 — *Paint your Wagon* (Vopsește-ți căruța).

LOLLOBRIGIDA, Gina. Actriță italiană (Subiaco, 4.VII.1927). Participă la concursuri de frumusețe și debutează în 1946 la « Cinecittà ». Devine treptat una din cele mai populare vedete ale cinematografului italian, fiind frecvent solicitată pe platourile de filmare din Europa și America.

FLM: 1946 — *Aquila nera* (Vulturul negru, R. Freda); 1947 — *A Man About the House* (Un bărbat în jurul casei, L. Arliss, G. Amato); 1950 — *Miss Italia* (D. Coletti); 1951 — *Achtung! Banditi!* (Atențiune, banditi!, C. Lizzani); 1952 — *Fanfan la Tulipe* (Christian-Jaque); *Les belles de nuit* (Frumoasele nopții, R. Clair); 1953 — *Le infedeli* (Infidelele, Steno, M. Monicelli); 1956 — *Trapeze* (Trapez, C. Reed); *Notre Dame de Paris* (J. Delannoy); 1959 — *Solomon and Sheba* (S. și regina din Saba, K. Vidor); 1963 — *Venus Imperiale* (J. Delannoy); 1965 — *Le lit à deux places* (Patul cu două locuri, J. Delannoy); *Io, Io, Io e gli altri* (Eu, eu, eu și ceilalți, A. Blasetti); 1969 — *Un bellissimo Novembre* (Un minunat noiembrie, M. Bolognini); *Stuntman* (Cascadorul, M. Boldi); 1972 — *King, Queen, Knave* (Rigă, damă, valet, J. Skolimovski).

LOMBARD, Carole (June Alice Peters). Actriță americană (Fort Wayne-Indiana, 6.X.1908; Las Vegas, 16.I.1942). Debutează în filme western în 1925. În plină ascensiune pe firmamentul ecranului hollywoodian, moare într-un accident aerian.

FLM: 1925 — *Hearts and Spurs* (Inimi și pinteni, W.S. Van Dyke); 1929 — *Dyna-*

mite (Dinamită, C.B. De Mille); 1930 — *The Arizona Kid* (Puștiul din A., A. Santell); 1932 — *Sinners in the Sun* (Păcătoșii în soare, A. Hall); 1933 — *White Woman* (Femeia biciuită, S. Walker); 1934 — *Bolero* (W. Ruggles); *Twentieth Century* (Secolul XX, H. Hawks); 1935 — *Hands Across the Table* (Mîna care subjugă, M. Leisen); 1936 — *My Man Godfrey* (Valetul domnișoarei, G. La Cava); 1937 — *True Confession* (Spovedania, W. Ruggles); *Nothing Sacred* (Femeia care primește palme, W. Wellman); 1939 — *Made for Each Other* (S-au cunoscut și s-au iubit, J. Cromwell); *In Name Only* (Rivala, J. Cromwell); 1940 — *They Know What They Wanted* (Ele știu ce doresc ei, G. Kanin); 1941 — *Mr. and Mrs. Smith* (Conflict conjugal, A. Hitchcock); 1942 — *To Be or not To Be* (A fi sau a nu fi, E. Lubitsch).

LOMNICKI, Tadeusz. Actor polonez (Podhajce, 18.VII.1927). Urmează școala teatrală « Studio » și joacă pe scenele din Cracovia, Katowicze și — după 1949 — Varșovia. Debutează în film în 1954. Regizor de teatru și actor de comedii. Premiu, Moscova, 1969 *(Pan Wolodyjowski)*.

FLM: 1954 — *Piatka z ulicy Barskiej* (Cei cinci din strada Barska, A. Ford); 1955 — *Pokolenie* (Generație, A. Wajda); 1958 — *Zamoch* (Atentatul, J. Passendorfer); 1960 — *Niewinni czarodzieje* (Fermecătorii inocenți, A. Wajda); 1964 — *Pierwszy dzien wolnosci* (Prima zi de libertate, A Ford); 1966 — *Potem nastapi cisza* (Pe urmă va veni liniștea, J. Morgenstern); 1968 — *Pan Wolodyjowski* (J. Hoffman); 1969 — *Sarzebina czerwona* (Sorgul roșu, E și C. Petelski).

LOREN, Sophia (Sofia Scicolone). Actriță italiană (Roma, 20. IX.1934). Cîștigătoare a unui concurs de frumusețe, este descoperită și lansată de producătorul Carlo Ponti, cu care ulterior se căsătorește. Se afirmă în 1952, obținînd consacrarea cu filmul *Aurul Neapolelui*. Devine (alături de Gina Lollobrigida) mare vedetă a cinematografului italian postbelic. Cupa « Volpi », Veneția, 1958 *(Orhideea neagră)*; premiul « Oscar » și premiu, Cannes — 1961 *(La Ciociara)*; premiu, Moscova, 1965 *(Căsătorie în stil italian)*.

FLM: 1949 — *Cuori sul mare* (Inimi pe mare, G. Bianchi); 1952 — *La favorita* (Favorita, C. Barlacchi); *Aida* (C. Fracassi); 1954 — *Due notti con Cleopatra* (Două nopți cu C., M. Mattoli); *L'oro di Napoli* (Aurul Neapolelui, V. De Sica); *La donna del fiume* (Femeia fluviului, M. Soldati); 1957 — *The Pride and the Passion* (Mîndrie și pasiune, S. Kramer); 1958 — *Desire Under the Elms* (Patima de sub ulmi, Delbert Mann); *The Black Orchid* (Orhideea neagră, M. Ritt); 1959 — *Heller with a Gun* (Ticălosul cu arma, G. Cukor); 1960 — *La Ciociara* (V. De Sica); *The Millionairess* (Milionara, A. Asquith); 1961 — *El Cid* (Cidul, A. Mann); 1962 — *Boccaccio '70* (sc. Loteria, V. De Sica); *I seccestrati di Altona* (Sechestrații din A., V. De Sica); 1963 — *Ieri, oggi, domani* (Ieri, azi, mîine, V. De Sica); 1964 — *The Fall of the Roman Empire* (Căderea Imperiului Roman, A. Mann); *Matrimonio all'italiana* (Căsătorie în stil italian, V. De Sica); 1965 — *Operation Crosbow* (Operațiunea C., M. Anderson); *Lady L.* (P.

Ustinov); 1966 — *Arabesque* (Arabesc, S. Donen); 1967 — *A Countess from Hong-Kong* (Contesa din H.K., Ch. Chaplin); *C'era una volta* (A fost odată, F. Rosi); *Questi fantasmi* (Aceste fantome, R. Castellani); 1969 — *I girasoli* (Floarea soarelui, V. De Sica); 1970 — *La moglie del prete* (Soția preotului, D. Risi); 1972 — *Man of La Mancha* (Omul din L.M., A. Hiller).

LORRE, Peter. Actor german (Rosenberg, Ungaria, 26.VI.1904; Hollywood, 23.III.1964). Debut în teatru. Film începînd din 1928. Obține celebritate cu rolul din « *M* ». După 1933 emigrează în S.U.A. Interpretează numeroase roluri de compoziție (criminali, aventurieri etc.).

FLM: 1929 — *Der weisse Teufel* (Diavolul alb, A. Wolkoff); 1931 — *Eine Stadt sucht einen Mörder* (M / Un oraș caută un criminal, F. Lang); 1934 — *Du haut en bas* (De sus în jos, G.W. Pabst); 1935 — *Mad Love* (Mîinile lui Orlac, K. Freund); *The Man Who Knew Too Much* (Omul misterelor / Omul care știa prea multe, A. Hitchcock); *Crime and Punishment* (Am ucis / Raskolnikov, J. von Sternberg); 1936 — *The Secret Agent* (Cei 4 spioni / Agentul secret, A. Hitchcock); 1937 — *Nancy Steele Is Missing* (Taina ocnașului, G. Marshall); 1938 — *Mr. Moto's Gamble* (O crimă pe ring, J. Tinling); 1939 — *Mr. Moto in Danger Island* (Mr. M. în pericol, H. Leeds); 1941 — *The Maltese Falcon* (Șoimul blestemat, J. Huston); 1942 — *All Through the Night* (În timpul nopții, V. Sherman); *Casablanca* (M. Curtiz); 1944 — *Arsenic and Old Lace* (Arsenic și dantelă veche, F. Capra); 1945 — *Hotel Berlin* (P. Godfrey); 1949 — *Rope of Sand* (Frînghia de nisip, W. Dieterle); 1955 — *20000 Leagues under the Sea* (20.000 de leghe sub mări, R. Fleischer); 1956 — *Around the World in Eighty Days* (Ocolul pămîntului în 80 de zile, M. Anderson); 1957 — *The Buster Keaton Story* (Povestea lui B.K., S. Sheldon); 1961 — *Voyage to the Bottom of the Sea* (Călătorie pe fundul mării, I. Allen); 1962 — *Five Weeks in a Balloon* (Cinci săptămîni în balon, I. Allen); 1963 — *Tales of Terror* (Povestiri de groază, R. Corman); *The Raven* (Corbul, R. Corman); 1964 — *The Patsy* (J. Lewis).

LOSEY, Joseph. Regizor american (La Crosse-Wisconsin, 14.I. 1909). Studii de medicină, literatură și artă dramatică. 1930 — critică literară și teatrală. Activează, sub îndrumarea lui Bertolt Brecht, ca regizor de teatru (1932—1946). Din 1939: scurt-metraje; în 1948 realizează primul film de lung-metraj. Părăsește S.U.A. stabilindu-se întîi în Italia — unde activează sub pseudonimul Andrea Forzano — și apoi în Anglia (din 1954). Concomitent își continuă activitatea ca regizor de teatru. Unul din realizatorii de mare prestigiu ai cinematografului englez contemporan. Marele premiu special al juriului, Cannes, 1967 *(Accidentul)*; Marele premiu, Cannes, 1971 *(Mesagerul)*.

FLM: 1939 — *Petroleum and His Cousins* (Petrolul și verii săi, sm.); 1945 — *A Gun in His Hand* (O pușcă în mîinile lui, d.); 1948 — *The Boy with Green Hair* (Băiatul

cu părul verde); 1949 — *The Lawless* (Nelegiuitul); 1951 — « *M* » (Criminalul); *The Big Night* (Noaptea cea mare); 1954 — *The Sleeping Tiger* (Tigrul adormit); 1956 — *A Man on the Beach* (Un om pe plajă); 1957 — *Time Without Pity* (Vremuri fără milă); 1959 — *Chance Meeting* (Întîlnire întîmplătoare); *Blind Date* (Data oarbă); 1960 — *The Criminal* (Criminalul); 1961 — *The Damned* (Blestematul); 1963 — *The Servant* (Servitorul); 1964 — *King and Country* (Pentru țară și rege); 1966 — *Modesty Blaise*; 1967 — *Accident* (Accidentul); 1968 — *Boom*; 1969 — *Secret Ceremony* (Ceremonie secretă); 1970 — *Figures in a Landscape* (Siluete într-un peisaj); 1971 — *The Go-betwee* (Mesagerul).

LOY, Myrna (Caterina M. Williams). Actriță americană (Helena-Montana, 2.VIII.1905). După studii de balet, debutează în cinematografie (1923). Se afirmă după apariția sonorului. 1935—1945: turnează la Hollywood mai multe comedii de succes. În ultimii ani, carieră diplomatică.

FLM: 1923 — *The Ten Commandments* (Cele 10 porunci, C.B. De Mille); 1924 — *The Thief of Bagdad* (Hoțul din B., R. Walsh); 1928 — *What Price Beauty?* (Cît prețuiește frumusețea?, Th. Buckingham); 1929 — *The Black Watch* (Ofițerul de gardă, J. Ford); 1930 — *Under a Texan Moon* (Romanța iubirii, M. Curtiz); 1932 — *The Mask of Fu Manchu* (Palatul misterelor, Ch. Brabin); 1934 — *Stamboul Quest* (Misterele din St., S. Wood); 1938 — *Test Pilot* (Sfidătorii aerului, V. Fleming); 1939 — *The Rains Came* (Vin ploile, Cl. Brown); 1944 — *The Thin Man Goes Home* (Omul invizibil vine acasă, R. Thorpe); 1946 — *The Best Years of Our Lives* (Cei mai frumoși ani ai vieții noastre, W. Wyler); 1947 — *Song of the Thin Man* (Cîntecul omului invizibil, E. Buzzell); 1949 — *That Dangerous Age* (Această vîrstă periculoasă, G. Ratoff); 1952 — *Belles on Their Toes* (Frumoasele pe picioarele lor, H. Levin); 1956 — *The Ambassador's Daughter* (Fiica ambasadorului, N. Krasna); 1958 — *Lonely Hearts* (Inimi părăsite, V. Donohue).

LOY, Nanni (Giovanni L.). Regizor italian (Cagliari, 23.X.1925). Debutează în filmul documentar.

FLM: 1957 — *Parola di ladro* (Cuvînt de hoț); 1958 — *Il marito* (Soțul); 1961 — *Un Giorno da Leoni* (O zi ca leii); 1962 — *Le quattro giornate di Napoli* (Cele patru zile ale orașului N.); 1965 — *Made in Italy*, fs.; 1966 — *Veneri Proibite* (Venerele interzise); 1967 — *Il padre di famiglia* (Tată de familie); 1969 — *Rosolino Paterno, soldato...* (R.P. soldat...); 1971 — *Detenuto in atessa di giudizio* (Deținut în așteptarea judecății).

LUALDI, Antonella (Antonietta De Pascale). Actriță italiană (Beirut, Liban, 6.VII.1931). Stabilită în Italia din 1940, apare pe ecran în 1949; se afirmă ca vedetă după 1952. Turnează în Italia și Franța.

FLM: 1949 — *Signorinella* (Domnișorica, M. Mattoli); 1952 — *Il cappotto* (Mantaua, A. Lattuada); 1954 — *Cronaca dei poveri amanti* (Cronica amanților săraci, C. Lizzani); *Perdonami* (Iartă-mă, M. Costa); *Casta diva* (C. Gallone); *Le rouge et le noir* (Roșu și

negru, Cl. Autant-Lara); 1955 — *Gli innamorati* (Îndrăgostiții, M. Bolognini); 1958 — *Une vie* (O viață, Al. Astruc); 1959 — *A double tour* (De două ori, Cl. Chabrol); 1960— *Appuntamento ad Ischia* (Întîlnire la I., M. Mattoli); 1963 — *Il figlio del circo* (Fiul circului, S. Grieco); 1964 — *Le repas de fauves* (Prînzul fiarelor, Christian-Jaque); 1968 — *Columna* (M. Drăgan); 1970 — *Because I Love* (Pentru că iubesc, R. Bassi).

LUBITSCH, Ernst. Regizor și producător american (Berlin, Germania, 28.I.1892; Hollywood, 30 XI.1947). Debutează ca actor de teatru în 1911 și de film — în 1913. Regizează o serie de filme istorice și operete, care îl plasează printre cei mai cunoscuți creatori germani ai epocii (1915—1922). Din 1922 la Hollywood.

FLM: 1915 — *Blinde Kuh* (Baba oarba); 1916 — *Wo ist mein Schatz?* (Unde ești comoara mea?); 1917 — *Wenn vier dasselbe tun* (Dacă patru fac același lucru); 1918 — *Der Rosenkavalier* (Cavalerul rozelor); *Carmen*; 1919 — *Madame Dubarry*; 1920 — *Sumurum*; *Romeo und Julia im Schnee* (Romeo și Julieta în zăpadă); 1921 — *Das Weib des Pharao* (Soția faraonului); 1922 — *Die Flamme* (Patima); 1923 — *Rosita*; *The Marriage Circle* (Cercul căsătoriei); 1925 — *Kiss me Again* (Sărută-mă iarăși); 1929 — *Eternal Love* (Dragostea eternă); *The Love Parade* (Parada dragostei); 1930 — *Monte Carlo*; 1931 — *The Smiling Lieutenant* (Locotenentul surîzător / Farmecul unui vals); *Broken Lullaby* (Am ucis); 1932 — *Trouble in Paradise* (Neliniște în paradis/Contesa Lily); 1933 — *Design for Living* (Trei și una); 1934 — *The Merry Widow* (Văduva veselă); 1936 — *Desire* (Pasiunea mea, col. F. Borzage); 1937 — *Angel* (Îngerul); 1938 — *Bluebeard's Eighth Wife* (A opta nevastă a lui Barbă Albastră); 1940 — *The Shop Around the Corner* (Iubitul anonim); 1941 — *That Uncertain Feeling* (Sentiment nesigur); 1942 — *To Be or not To Be* (A fi sau a nu fi); 1943 — *Heaven Can Wait* (Cerul poate să aștepte); 1946 — *Cluny Brown*; 1948 — *That Lady in Ermine* (Doamna în hermină, terminat de O. Preminger).

LUGOSI, Béla (B. Blasko). Actor american (Lugoj, România, 20.X.1883; Hollywood, 16.VIII. 1956). Studii de teatru la Budapesta. 1920, debut pe ecran în Germania. Lansează la Hollywood un personaj care va face epocă în istoria cinematografului: vampirul, personajul-tip al filmului de groază.

FLM: 1920 — *Der Januskopf* (Capul lui Janus, F.W. Murnau); 1923 — *The Last of the Mobicans* (Ultimul dintre mohicani, M. Tourneur); 1939 — *Dracula* (T. Browning); 1932 — *Murders in the Rue Morgue* (Doctor Miracol / Crima din str. Morgii, R. Florey); *Chandu, the Magician* (Ch. fakirul, W. Cameron Menzies, M. Varnel); 1934, — *The Black Cat* (Pisica neagră, E.G. Ulmer); *The Raven* (Desfiguratul, L. Friedlander); 1936 — *The Invisible Ray* (Raza morții, L. Hyllier); 1939 — *The Son of Frankenstein* (Fiul lui F., R.V. Lee); *Ninotchka* (E. Lubitsch); 1940 — *Black Friday* (Vinerea neagră, A. Lubin); 1956 — *The Black Sleep* (Somnul negru, R. Le Borg, v).

LUMET, Sidney. Regizor american (Philadelphia, 25.VI.1924).

Actor de teatru. Din 1950 activează intens și cu succes pe platourile TV. 1957 — debutează în regia de film. « Ursul de aur », Berlin, 1957 *(12 oameni furioși)*.

FLM: 1957 — *Twelve Angry Men* (12 oameni furioși); 1958 — *Stage Struck* (Vremea succesului); 1959 — *That Kind of Woman* (Acest gen de femeie); 1960 — *The Fugitive Kind* (Orfeu în infern); 1961 — *Vue du pont* (Vedere de pe pod); 1962 — *The Long Journey into Night* (Lungă călătorie în noapte); 1964 — *The Pawnbroker* (Cămătarul); 1965 — *The Hill* (Colina); 1966 — *The Group* (Grupul); *The Deadly Affair* (Aventură mortală); 1967 — *Bye, Bye Braverman* (La revedere B.); 1969 — *The Appointment* (Întîlnirea); 1970 — *The Anderson Topes* (Banda A.); 1972 — *The Offence* (Năpasta); *Child's Play* (Joc de copil).

LUMIÈRE, Louis. Om de știință, inventator realizator și producător francez. (Besançon, 5.X. 1864; Bandol, 6.VI.1948). Împreună cu fratele său, Auguste (1862—1954), a perfecționat cîteva invenții anterioare, brevetînd astfel, la 13 februarie 1895, «cinematograful Lumière ». Prima proiecție publică comercială a unor filme realizate de frații Lumière a avut loc la 28 decembrie 1895, în subsolul lui « Grand Café » din Paris. Se ocupă paralel de fabricarea de aparate, precum și de producția unor scurt-metraje, în primul rînd documentare, prezentate de operatorii săi în lumea întreagă. Nu rezistă concurenței crescînde și după cîțiva ani încetează producția de filme.

FLM: 1895 — *La sortie des usines Lumière* (Ieșirea din uzinele L.); *Aquarium* (Acvariu); *La sortie du port* (Ieșirea din port); *Lancement d'un navire* (Lansarea unei nave); *La partie d'ecarte* (Partida de cărți); *L'arrivé d'un train en gare de La Ciotat* (Sosirea trenului în gară la L. C.); *Le repas de bebé* (Dejunul copilului); *Les pompiers* (Pompierii); *L'arroseur arrosé* (Grădinarul stropit).

lung-metraj: film care depășește 1000 m lungime; cele mai multe *l-m.* au cca 2500—2900 m, corespunzînd la 1h30—1h45 de proiecție.

Scanned with OKEN Scanner

m

M / UN ORAŞ CAUTĂ UN CRIMINAL (Eine Stadt sucht einen Mörder). Germania, 1931. *R:* Fritz Lang; *S*: F. Lang, Thea von Harbou, Paul Falkenberg, Anatol Jang, Karl Vosch, după articolul ziaristului Egon Jacobson; *I*: Fritz Arno Wagner; *D*: Karl Vollbrecht, Emil Hasler; *Int:* Peter Lorre, Otto Wernicke, Gustav Gründgens, Theo Lingen, Theodor Loos, Georg John, Ellen Widmann, Inge Landgut, Ernst Stahlnachbaur, Paul Kemp. Inspirîndu-se dintr-un caz real, Fritz Lang relatează povestea unui psihopat, dezechilibrat sexual care terorizează din umbră un întreg oraş din Germania anului 1931. În urmărirea asasinului se angajează poliţia. Dar cum eforturile forţelor poliţieneşti organizate sînt zadarnice, pornesc în urmărirea asasinului hoţii şi lumpenproletariatul oraşului; aceştia vor reuşi în cele din urmă să-l captureze pedepsindu-l după legea lor. Filmul — prima producţie sonoră a unuia din cei mai proeminenţi regizori ai epocii — marchează un moment semnificativ pe linia dezvoltării expresionismului cinematografic şi a capacităţii sale de a se integra unei viziuni realiste: pe planul formal — valoarea funcţională a folosirii sunetului şi filmarea simbolică a obiectelor; pe planul conţinutului — presimţirea apropiatei perioade de teroare fascistă, prefigurată de atmosfera generală a operei.

MAC DONALD, Jeanette. Actriţă americană (Philadelphia, 18.VI.1907 Houston-Texas, 14.I.1965)). Obţine primele succese pe Broadway. Apare ulterior pe scenele unor teatre lirice (Opera din New York). Debutează în filmul *Parada dragostei* (partener: Maurice Chevalier). Interpretă favorită a regizorului E. Lubitsch. Cunoscută ca protagonistă a unor filme muzicale.

FLM: 1929 — *The Love Parade* (Parada dragostei, E. Lubitsch); 1930 — *The Vagabond King* (Regele vagabonzilor, L. Berger); *Let's Go Native* (Înapoi la natură, L. Mc. Carey); 1932 — *Love Me Tonight* (Iubeşte-mă, R. Mamoulian); 1934 — *The Cat and the Fiddle* (Ţi-am dat inima mea, W.K. Howard); *The Merry Widow* (Văduva veselă, E. Lubitsch); 1936 — *Rose Marie* (W.S. Van Dyke); *San Francisco* (Oraşul păcatelor,

W.S. Van Dyke); 1937 — *Maytime* (S-au cunoscut în luna mai, R. Z. Leonard); 1938 — *The Girl of the Golden West* (Senorita, R.Z. Leonard); 1939 — *Broadway Serenade* (Dragostea mea te cheamă, R. Z. Leonard); 1940 — *New Moon* (Lună nouă, F. Borzage); 1942 — *Cairo* (W.S. Van Dyke); 1948 — *Three Daring Daughters* (Trei fiice curajoase, F. M. Wilcox); 1949 — *The Sun Comes Up* (Soarele răsare, R. Thorpe).

macara de filmare: mecanism complex care permite realizarea următoarelor *mişcări de aparat:* ridicare, coborîre, deplasare în linie dreaptă şi panoramare circulară pe rază fixă (cu filmare spre exterior). Constructiv, *m.* (v. fig. 16) seamănă cu *dolly*-ul, avînd gabarite mai mari, ceea ce asigură ridicarea aparatului pînă la o înălţime de 6—7 m. *M.* se montează fie pe o remorcă, fie pe un vehicul auto cu tracţiune proprie. Unele *m.* sînt prevăzute cu un sistem de comandă, ce fac posibilă reproducerea exactă a traiectoriei aparatului de filmare, stabilită prin cîteva repetiţii.

MAC LAINE, Shirley (S. M.L. Beaty). Actriţă americană (Richmond-Virginia, 24.IV.1934). 1950 — debutează ca dansatoare. 1955 — angajată de « Paramount », turnează primul său film în regia

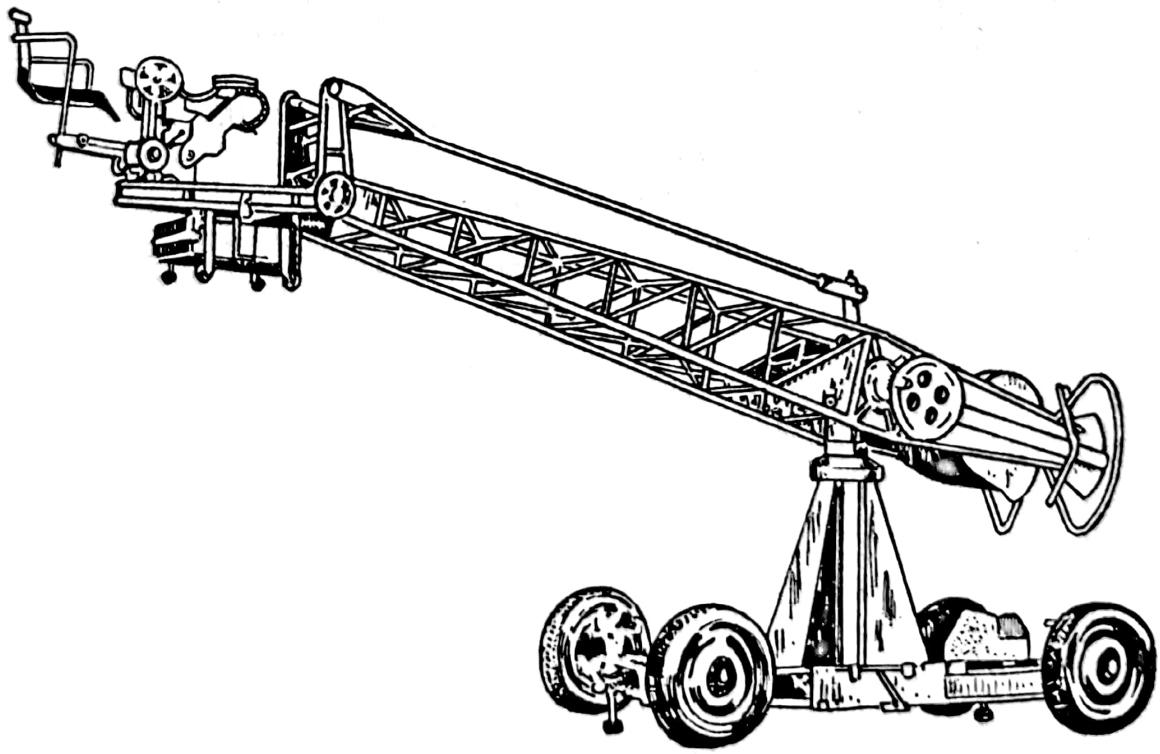

Fig. 16. Macara de filmare.

Scanned with OKEN Scanner

lui A. Hitchcock. Comedia modernă americană a impus-o în rîndul celor mai apreciate vedete internaționale ale genului. «Ursul de argint», Berlin, 1959 *(Întreabă orice fată)*; cupa « Volpi », Veneția, 1960 *(Apartamentul)*; premiu, Berlin, 1971 *(Personaje fără nădejde)*.

FLM: 1955 — *The Trouble with Harry* (Neliniște din cauza lui H., A. Hitchcock); 1956 — *Around the World in Eighty Days* (Ocolul pămîntului în 80 de zile, M. Anderson); 1959 — *Some Came Running* (Cineva începe să fugă, V. Minnelli); *Can-Can* (W. Lang); *Ask Any Girl* (Întreabă orice fată, Ch. Walters); 1960 — *The Appartment* (Apartamentul, B. Wilder); *Ocean's Eleven* (Al unsprezecelea ocean, L. Milestone); 1962 — *Two for the Seasaw* (Doi pe un balansoar, R. Wise); 1963 — *Irma la Douce* (B. Wilder); 1965 — *The Yellow Rols Royce* (R. R. galben, A. Asquith); 1966 — *Gambit* (R. Neame); 1968 — *Sweet Charity* (B. Fosse); *Two Mules for Sister Sara* (Doi catîri pentru sora S., D. Siegel); 1971 — *Desperate Characters* (Personaje fără nădejde, F. D. Gilroy).

MACHATÝ, Gustav. Regizor cehoslovac (Praga, 9.V.1901; München, R.F.G., 16.XII.1963). Actor, regizor — din 1919, scenarist. 1920 — voiaj de studii în America (lucrează ca asistent la D. W. Griffith și E. von Stroheim). Turnează în Cehoslovacia, Austria, S.U.A., R.F.G. Cupa orașului Veneția, 1934 *(Extaz)*.

FLM: 1919 — *Teddy by kouřil* (T. vrea să fumeze, sm.); *Dama s málou nožkou* (Doamna cu picioare mici, sm.); 1926 — *Sonata Kreutzer*; 1929 — *Erotikon*; 1932 — *Extase* (Extaz); 1934 — *Nocturno*; 1945 — *Jalousie* (Gelozie); 1956 — *Suchkind 312*.

MACKENDRICK, Alexander. Regizor englez (Boston, S.U.A., 1912). Urmează Școala de Arte Frumoase din Glasgow. Film din 1937, ca scenarist. Premiul special al juriului, Veneția, 1952 *(Mandy)*.

FLM: 1948 — *Whisky Galore* (Whisky din belșug); 1951 — *The Man in the White Suit* (Omul în costum alb); 1952 — *Mandy*; 1954 — *The Maggie*; 1955 — *The Ladykillers* (Ucigașii de femei); 1957 — *Sweet Smell of Success* (Dulcele miros al succesului); 1965 — *A High Wind in Jamaica* (Ciclon în J.); 1967 — *Don't Make Waves* (Nu faceți valuri).

MACSKÁSSY, Gyula. Regizor maghiar (Budapesta, 4.II.1912; Budapesta, 29.I.1971). Activează în animație din 1930. Personalitate marcantă a cinematografiei maghiare. Premii: Paris, 1954 *(Concurs sportiv în pădure)*; Varșovia, 1956 *(Doi boi năzdrăvani)*; Karlovy Vary, 1960 *(Creionul și guma)*; premiu special, Cannes, 1961 și premiu I, Oberhausen, 1963 *(Duelul)*; « Pelicanul de argint », Mamaia, 1966 *(O poveste romantică)*.

FLM: 1950 — *A kiskakas gyémánt félkrajcárja* (Cocoșul și diamantul); 1951 — *Erdei sportverseny* (Concurs sportiv în pădure); 1955 — *Két bors ökrösckе* (Doi boi năzdrăvani); 1957 — *Egér és oroszlán* (Șoarecele și leul); 1960 — *Ceruza és radir* (Creionul și guma); *Párbaj* (Duelul); 1962 — *1, 2, 3*; 1964 — *Peti es kutyaja* (P. și cățelul său);

Romantikus történet (O poveste romantică); 1967 — *Kis ember, nagy város* (Om mic, oraș mare); 1968 — *A nagyember* (Domnul Om mare); 1969 — *Öreg és fiatal* (Bătrîn și tînăr); 1970 — *Siker-Cirkusz* (Succes-Circul); *Segitség* (Ajutor); *Öngyilkos* (Sinucigaș); 1971 — *Fegyver* (Arma); *Az öreg* (Bătrîna doamnă); *A szobor* (Statuia).

MAETZIG, Kurt. Regizor german (Berlin, 25.I.1911). Studii de filozofie, politehnică și drept internațional. Debutează imediat după război în studiourile DEFA. Diplomă specială de onoare, Karlovy Vary, 1950 *(Consiliul zeilor)*; premiu, Karlovy Vary, 1954 *(Ernst Thälmann — conducătorul clasei sale)*.

FLM: 1947—1948 — *Ehe im Schatten* (Căsătorie în umbră); 1949 — *Die Buntkarierten* (Oameni în haine cadrilate); 1950 — *Der Rat der Götter* (Consiliul zeilor); *Familie Benthin* (Familia B., col. S. Dudow); 1953 — *Ernst Thälmann — Sohn seiner Klasse* (E.T., fiul clasei sale); 1954 — *Ernst Thälmann — Führer seiner Klasse* (E.T., conducătorul clasei sale); 1957 — *Schlösser und Katen* (Lacăte și colibe); 1960 — *Der schweigende Stern* (Steaua tăcerii); 1961 — *Septemberliebe* (Dragoste de septembrie); 1963 — *Preludio 11*; 1967 — *Die Fahne von Krivoj Rog* (Steagul din Krivoi Rog).

MAFTEI, Ernest. Actor român (Bacău, 6.III.1920). Studii la Conservatorul de artă dramatică din Iași. Dramaturg. Teatru. Compoziții, îndeosebi în roluri secundare.

FLM: 1953 — *Nepoții gornistului* (D. Negreanu); 1954 — *Desfășurarea* (P. Călinescu); 1960 — *Cînd primăvara e fierbinte* (M. Săucan); 1964 — *Merii sălbatici* (Al. Croitoru); *Neamul Șoimăreștilor* (M. Drăgan); 1965 — *Răscoala* (M. Mureșan); 1966 — *Meandre* (M. Săucan); 1969 — *Baltagul* (M. Mureșan); *Reconstituirea* (L. Pintilie); 1970 — *Așteptarea* (Ș. Creangă); 1971 — *Puterea și Adevărul* (M. Marcus); *Pădurea pierdută* (A. Blaier).

MAGNANI, Anna. Actriță italiană (Alexandria, Egipt, 11.IV.1908; Roma, 26.IX.1973. Studii de artă dramatică. Debutează pe scenă în 1926; joacă pînă în 1941 în diverse piese și spectacole de revistă. 1934 — prima apariție pe ecran. Se afirmă în 1945 cu *Roma, oraș deschis*, creație care a impus-o drept una din marile actrițe ale cinematografului mondial. Premiu, Veneția, 1947 *(Onorabila Angelina)*; premiul « Oscar », 1955 *(Trandafirul tatuat)*; cupa « Volpi », Veneția, 1956 *(Sora Letizia)*; « Ursul de argint », Berlin, 1958 *(Sălbatic este vîntul)*.

FLM: 1934 — *La cieca di Sorrento* (Oarba din S., N. Malasomma); 1936 — *Trenta secondi d'amore* (Treizeci de secunde de dragoste, M. Bonnard); 1938 — *La Principessa Tarakanova* (Prințesa T., F. Ozep, M. Soldati); 1941 — *Finalmente soli* (În sfîrșit singuri, G. Gentilomo); 1945 — *Roma, città aperta* (Roma, oraș deschis, R. Rossellini); 1947 — *L'onorevole Angelina* (Onorabila A., L. Zampa); *Lo sconosciuto di San Marino* (Necunoscutul din S.M., V. Cottafavi); 1948 — *Molti sogni per le strade* (Suspine pe stradă, M. Camerini); *Amore* (R. Rossellini); 1949 — *Vulcano* (Vulcanul, W. Dieterle); 1951 — *Bellissima* (L. Visconti); 1953 — *La carosse d'or* (Caleașca de aur, J. Renoir); 1955 —

Scanned with OKEN Scanner

The Rose Tattoo (Trandafirul tatuat, Daniel Mann); 1956 — *Suor Letizia* (Sora L., M. Camerini); 1958 — *Wild Is the Wind* (Sălbatic este vîntul, G. Cukor); 1960 — *The Fugitive Kind* (O.fcu în infern, S. Lumet); *Risate di gioia* (Rîsete de bucurie, M. Monicelli); 1962 — *La magot de Joseffa* (Comoara Josefei, Cl. Autant-Lara); *Mamma Roma* (P.P. Pasolini); 1965 — *Made in Italy*, fs. (sc. Traversarea, N. Loy); 1969 — *The Secret of Santa Vittoria* (Secretul din S.V., S. Kramer).

MAICA IOANA A ÎNGERILOR (Matka Joanna od Aniołów), Polonia, 1960. *R.:* Jerzy Kawalerowicz; *S:* Tadeus Konwicki, J. Kawalerowiczdu, pă romanul lui J. Iwaskiewicz; *I:* Jerzy Wojcik; *D:* Roman Man; *M:* Adam Walacinski; *Int:* Lucyna Winnicka, Mieczyslaw Voit, Anna Ciepelevska. « Fără îndoială opera cea mai remarcabilă a cinematografiei poloneze... un subiect buñuelian, revăzut şi reconsiderat de expresionismul plastic al unui Bergman » (Jean Mitry), acest film ocupă un loc prestigios în ierarhia succeselor mondiale postbelice. Adaptînd cazul istoric al lui Urbain Grandier şi al « diavolilor din Loudun », Kawalerowicz situează povestea maicii posedate în Polonia sec. XVIII, descriind cu precizie clinică fenomenele de isterie colectivă. La o mănăstire soseşte un tînăr preot, trimis să salveze damnatele şi în primul rînd pe cea mai primejdioasă dintre ele, stareţa Ioana. Între el şi maica Ioana se creează o tainică legătură neexprimată. Adus la exasperare, preotul ucide pentru a lua asupra sa, prin crimă, păcatele stareţei şi a o salva astfel. Operă de excepţională expresivitate plastică (remarcabilă scenografia lui R. Man), filmul conţine sensuri stratificate. Protestul împotriva mutilării firescului şi a claustrării formează numai primul aspect al unei opere care pătrunde mai adînc în disputa moral-filozofică. Pledoaria pentru dezvoltarea armonioasă a personalităţii (maica Ioana se lasă de bună voie în stăpînirea dezlănţuirilor isterice pentru că nu poate suporta o viaţă fără sens) şi dialectica demonstraţie a nenumăratelor legături dintre bine şi rău, deci a imposibilităţii unei imaculate inocenţe creştine, dau substanţă dezbaterii condensate dincolo de acţiune. Filmul păstrează însă şi unele nuanţe de ermetism: viaţa hanului de lîngă mînăstire se încropeşte din ameninţări nelămurite, diferitele prezenţe reale şi imaginare par mereu să vestească aici apariţia diavolului iar finalul în suspensie lasă în urmă senzaţia indescifrabilului. Premiul special al juriului, Cannes, 1961.

MAKAROVA, Tamara Fiodorovna. Actriţă sovietică (Leningrad, 13.VIII.1907). Studii de artă dramatică la Leningrad. Interpretă de frunte a ecranului sovietic.

FLM: 1927 — *Ciujoi pidjak* (Jacheta străină, B. Sips); 1930 — *Sciastlivîi Kent* (Fericitul K.,

V. Smidtgof); 1933 — *Dezertir* (Dezertorul, V. Pudovkin); 1936 — *Semeri Smelih* (Cei şapte eroi, S. Gherasimov); 1938 — *Velikoe zarevo* (Văpaia cea mare, M. Ciaureli); *Komsomolsk* (Oraşul tinereţii, S. Gherasimov); 1939 — *Uciteli* (Învăţătorul, S. Gherasimov); 1941 — *Maskarad* (Mascarada, S. Gherasimov); 1942 — *Nepobedimie* (Neînvinşii, S. Gherasimov, M. Kalatozov); 1946 — *Kamennîi ţvetok* (Floarea de piatră, A. Ptuşko); 1948 — *Molodaia gvardia* (Tînăra gardă, S. Gherasimov); *Pervoklassniţa* (Mica şcolăriţă, I. Frez); 1952 — *Selskii vraci* (Medicul de ţară, S. Gherasimov); 1956 — *Doroga pravdî* (Drumul adevărului, I. Frid); 1958 — *Pamiati serdţa* (Inima nu uită, T. Lioznova); 1962 — *Liudi i zveri* (Oameni şi fiare, S. Gherasimov); 1967 — *Jurnalist* (Ziaristul, S. Gherasimov).

MAKAVEJEV, Dušan. Regizor iugoslav (Belgrad, 13. IX. 1932). Studii de psihologie. Ziarist şi critic de film. Debutează în 1953 cu un film de amator.

FLM: 1953 — *Jutagalmala;* 1965 — *Covek nije tica* (Omul nu e pasăre); 1967 — *Ljubavni slucaj* (Un caz de dragoste); 1968 — *Nevinost bez zaštite* (Inocenţa neprotejată); 1971 — *W. R Misteriia organizma* (Misterele organismului).

MAKK, Károly. Regizor maghiar Berettyóujfalu, 23.XII.1925). Urmează cursuri de regie la Academia de artă dramatică şi cinematografică. Film din 1952. Premiul juriului, Cannes, 1971 *(Iubire)*.

FLM: 1952 — *Képzelet béteg* (Bolnavul închipuit); 1954 — *Liliomfi;* 1955 — *9-es körterem* (Salonul numărul 9); 1956 — *Mese a 12 taldiatrol* (12 rezultate exacte); 1958 — *Ház a szikldk alatt* (Casa de la picioarele stîncii); 1960 — *Füre lépni szabad* (E permis să calci pe iarbă); 1961 — *Magszdllotak* (Obsedaţii); 1962 — *Elveszett paradicsom* (Paradisul pierdut); 1963 — *Az utolsó elótti ember* (Penultimul); 1964 — *Mit csindlt feleséged 3-tól 5-ig* (Ce-a făcut soţia ta între 3 şi 5); 1966 — *A bálo meg a ball* (Fetiţa şi peştele); 1967 — *Frumoasele vacanţe;* 1970 — *Szerelem* (Iubire); 1972 — *Macskajatek* (Joc de pisici).

MALLE, Louis. Regizor francez (Thumeries, 30.X.1932). 1955: după absolvirea I.D.H.E.C, devine asistentul lui J. Y. Cousteau (la documentarul *În lumea tăcerii)*, apoi al lui R. Bresson (la *Un condamnat la moarte a evadat)*. Reprezentant de seamă al *noului val francez*. Regizează primul film în 1957 — *Ascensor pentru eşafod* (premiul Louis Delluc). Premiul special al uriului, Venetia. 1958 *(Amanţii)* şi 1963 *(Focul fatidic)*.

FLM: 1957 — *Ascenseur pour l'echafaud* (Ascensor pentru eşafod); 1958 — *Les amants* (Amanţii): 1960 — *Zazie dans le métro* (Z. în metrou); 1961 — *Vie privée* (Viaţă particulară); 1963 — *Le feu follet* (Focul fatidic); 1965 — *Viva Maria;* 1966 — *Le voleur* (Hoţul); 1967 — *Histoires extraordinaires* fs. (Poveşti extraordinare, sc. William Wilson); 1968 — *Calcutta* (d.); 1971 — *Le souffle au caur* (Suflu la inimă).

MAMA (Mati). U.R.S.S., 1926. *R:* Vsevolod Pudovkin; *S:* Nikolai

Zarhi, V. Pudovkin după romanul lui Maxim Gorki; *I:* Anatolii Golovnia; *D:* Serghei Kozlovski; *Int:* Vera Baranovskaia, Nikolai Batalov, A. Zemțova, A. Cistiakov. Adaptare liberă a romanului omonim, realizarea lui Pudovkin se situează printre capodoperele artei mute, care au impus pe plan mondial școala cinematografică sovietică. Alături de epica amplă și violentă a lui Eisenstein și de cinematografia poetică de inspirație folclorică a lui Dovjenko creația pudovkiniană își găsește un loc propriu, în studiul social-psihologic. Pudovkin unește pasiunea pentru descrierea vieții poporului cu o sensibilă forță de introspecție. El este un poet al interferențelor dintre destinele individuale și marea mișcare generală a societății. Montajul paralel devine astfel liantul dintre metafora generalizatoare și acțiunile individului: ghețurile se adună pe fluviu — se pregătește evaziunea lui Pavel, ghețurile se pun în mișcare — începe manifestația, se dezlănțuie răscoala din închisoare, Pavel fuge ș.a.m.d. Regizorul descoperă pentru cinematografie o modalitate scenaristic-regizorală asemănătoare în multe privințe cu romanul modern. El elaborează caracterizări vii, spontane, complexe (este singurul mare creator de personaje din acea perioadă a cinematografiei sovietice), folosind actorii de teatru în așa fel încît jocul lor să nu se deosebească deloc de interpretările neprofesioniștilor. Pudovkin conferă valori psihologice noi detaliului cinematografic, împrumutîndu-i sensul unor instantanee viziuni subiective (rotița din mecanismul ceasului care s-a spart, picătura care cade agasant din robinet). Peisajul natural capătă, în film, rolul comentariului liric, creator de atmosferă poetică. « Un film de Eisenstein seamănă cu un strigăt, un film de Pudovkin evocă un cîntec », spunea Léon Moussinac referitor la *Mama.*

MAMIFERELE (Ssaki). Polonia, 1962. *R., S:* Roman Polanski; *I:* A. Kostenko; *M:* Komeda; *Int:* H. Kluke, M. Zotinerkiewicz. Printr-un pustiu de zăpadă, două personaje, stranii vagabonzi tragicomici de tip chaplinian se trag pe rînd cu o săniuță. Fiecare dintre ei dovedește o fantezie inepuizabilă în mimarea unor necazuri imaginare, menite să provoace compasiunea și apoi înșelarea partenerului, care trage sania, obținînd astfel schimbul de locuri. E o alternanță fără sfîrșit și cauză aparentă, o goană nebună, cînd comică, cînd crudă și în orice caz degradantă, exprimînd — la modul existențialist — destinul unei umanități în care exploatarea înseamnă jocul absurd al unei înșelări continue. « Burlescă filozofică » sau « pantomimă experimentală » cum însuși realizatorul își numește fil-

mul, *M.* exprimă sintetic coordonatele (și limitele) gîndirii lui Polanski, caracteristicile sale de stil (laconism al metaforei, simplitatea aproape aridă a cadrului, formula variației pe o temă, preferința pentru subiectele « deschise », comicul « înghețat », pe care-l realizează transferînd gagul de pe meridianul burlescului pe cel al cruzimii). Marele premiu, Tours, 1962.

MAMOULIAN, Rouben. Regizor american (Tiflis, Rusia, 8.X.1898). Studii de drept la Moscova și Londra. Debutează ca regizor la Teatrul londonez « St. James ». Film din 1922. Își continuă activitatea teatrală în America (succese pe Broadway cu spectacole muzicale). 1929: începe o prodigioasă carieră cinematografică la Hollywood.

FLM: 1922 — *The Beating on the Door* (Bătăi în ușă); 1929 — *Applauses* (Aplauze); 1931 — *City Streets* (Străzile orașului); 1932 — *Doctor Jekyll and Mister Hyde* (Bestia); *Love Me Tonight* (Iubește-mă); 1933 — *The Song of Songs* (Voluptate); *Queen Christina* (Regina C.); 1934 — *We Live Again* (Învierea); 1935 — *Becky Sharp;* 1936 — *The Gay Desperado* (Cavalerii nopții); 1937 — *High, Wide and Handsome* (Sîngele pămîntului); 1939 — *Golden Boy* (Băiatul de aur); 1940 — *The Mark of Zorro* (Semnul lui Z.); 1941 — *Blood and Sand* (Sînge și nisip); 1942 — *Rings on Her Fingers* (Inelele de pe degetele ei); 1948 — *Summer Holiday* (Vacanță de vară); 1957 — *Silk Stockings* (Ciorapi de mătase).

MANKIEWICZ, Joseph Leo. Regizor american (Wilkes Barres-Pennsylvania, 11.II.1909). Studii la Universitatea din Columbia. Ziaristică. 1930—1936: scrie scenarii pentru Lubitsch, Lang și alții. 1935: devine și producător, iar din 1945 — realizator de filme, apoi regizor de operă, Trei premi « Oscar »; 1949 *(Scrisoare către trei soții)*, 1950 *(Totul despre Eva)* și 1973 *(Copoiul);* premiul special al juriului, Cannes, 1951 (*Totul despre Eva*).

FLM: 1946 — *Dragonwyck* (Castelul Dragonului); 1947 — *The Ghost and Mrs. Muir* (Fantoma și doamna M.); 1949 — *House of Strangers* (Casa străinilor); *A Letter to Three Wives* (Scrisoare către trei soții); 1950 — *All About Eve* (Totul despre Eva); *No Way Out* (Fără ieșire); 1952 — *Five Fingers* (Cinci degete / Operațiunea Cicero); 1953 — *Julius Caesar;* 1954 — *The Barefoot Contessa* (Contesa desculță); 1958 — *The Quiet American* (Americanul liniștit); 1959 — *Suddenly Last Summer* (Deodată, în vara aceea); 1963 — *Cleopatra;* 1966 — *The Honey Pot* (Borcanul cu miere); 1967 — *Anything for Venice* (Totul pentru Veneția); 1969 — *There Was a Crocked Man* (A fost un escroc); 1972 — *Sleuth* (Copoiul).

MANGANO, Silvana. Actriță italiană (Roma, 21.IV.1930). Aleasă « Miss Roma » în 1946, debutează în cinematografie interpretînd personaje secundare. Primul rol marcant îl deține în *Orez amar*, film care a făcut-o celebră în toată lumea.

Scanned with OKEN Scanner

FLM: 1948 — *L'elisir d'amore* (Elixirul dragostei, M. Costa); 1949 — *Riso amaro* (Orez amar, G. De Santis); 1951 — *Anna* (A. Lattuda); 1954 — *Ulisse* (M. Camerini); *L'oro di Napoli* (Aurul Neapolelui, V. De Sica); 1956 — *Uomini e lupi* (Oameni și lupi, G. De Santis); 1958 — *La tempesta* (Furtuna, A. Lattuada); 1959 — *La grande guerra* (Marele război, M. Monicelli); 1960 — *Crimen* (Crima, M. Camerini); 1963 — *Il processo di Verona* (Procesul din V., C. Lizzani); 1965 — *Io, Io, Io e gli altri* (Eu, eu, eu și ceilalți, A. Blassetti); 1967 — *Le streghe*, fs. (Vrăjitoarele, L. Visconti, M. Bolognini, F. Rossi, P. P. Pasolini, V. De Sica); *Edipo Re* (Oedip rege, P. P. Pasolini); 1968 — *Teorema* (P. P. Pasolini); 1970 — *Il decamerone* (Decameronul, P. P. Pasolini); *Morte a Venezia* (Moarte la Veneția, L. Visconti); 1971 — *Roma Bene* (C. Lizzani); 1972 — *Ludwig* (L. Visconti).

MANN, Anthony. Regizor american (San Diego-California, 30.VI. 1907; Berlin-Vest, 28.IV.1967). Actor de la 14 ani, apoi regizor de culise, impresar și director de scenă. Din 1938 la Hollywood. 1942 — primul film. Realizează cu precădere filme polițiste, western și superproducții istorice.

FLM: 1942 — *Dr. Broadway* (Doctorul de pe B.); 1945 — *The Great Flamarion* (Marele F.); 1947 — *Desperate* (Disperarea); 1949 — *Border Incident* (Incident la frontieră); 1950 — *Devil's Doorway* (Poarta diavolului); 1953 — *The Naked Spur* (Pintenul gol); 1954 — *The Glenn Miller Story* (Povestea lui G.M.); 1955 — *The Last Frontier* (Ultima frontieră); 1957 — *The Tin Star* (Steaua de tinichea); *Men in War* (Oameni în război); *God's Little Acre* (Micul pogon al lui Dumnezeu); 1958 — *Man of the West* (Omul din vest); 1960 — *Cimarron;* 1961 — *El Cid* (Cidul); 1964 — *The Fall of the Roman Empire* (Căderea Imperiului Roman); 1965 — *The Heroes o Telemark* (Eroii de la T.).

MANN, Delbert. Regizor american (Lawrence-Kansas, 30.I.1920). Impresar de teatru, asistent de regie și realizator de programe TV. Debutează pe ecran cu drama lui Paddy Chayefsky, *Marty*, care obține un succes neașteptat: premiul « Oscar » și « Palme d'or », Cannes, 1955.

FLM: 1955 — *Marty;* 1957 — *The Bachelor Party* (Grupul celibatarilor); 1958 — *Desire Under the Elms* (Patima de sub ulmi); *Separate Tables* (Mese separate); 1959 — *Middle of the Night* (La miezul nopții); 1960 — *The Dark at the Top of the Stairs* (Întuneric la capătul scărilor); 1961 — *That Touch of Mink* (Blană de vizon); 1962 — *The Outsider* (Străinul); *Lover Come Back* (Iubitule, întoarce-te); 1963 — *A Gathering of Eagles* (Reuniunea vulturilor); 1965 — *Mr. Buldwing;* 1967 — *Fitzwilly;* 1970 — *Jane Eyre;* 1971 — *Kidnapped* (Răpirea).

MANSFIELD, Jayne (Vera J. Palmar). Actriță americană (Bryn Mawr-Pennsylvania, 19.IV.1932; New Orleans, 29.VII.1967). Urmează o școală de artă dramatică. Din 1954 activează la Hollywood. Teatru și TV.

FLM: 1955 — *Female Jungle* (Femeia junglei, B. V. Sota); 1956 — *The Girl Can't*

Scanned with OKEN Scanner

Help It (Fata nu-l poate ajuta, F. Tashlin); 1957 — *Kiss Them for Me* (Sărută-i pentru mine, S. Donen); 1958 — *The Sheriff of Fractured Jaw* (Șeriful de la Falca Fracturată, R. Walsh); 1960 — *The Challenge* (Provocarea, J. Gilling); *Gli Amori di Ercole* (Iubirile lui Hercule, C. L. Bragaglia); 1961 — *The George Raft Story* (Povestea lui G. R., J. M. Newman); 1962 — *Panic Button* (Butonul de alarmă, G. Sherman); 1964 — *Promises, Promises* (Promisiuni, promisiuni, K. Donovan); 1967 — *Fat Spy* (Spionul gras J. Cates).

MARAIS, Jean (J. M. Villain). Actor francez (Cherbourg, 11.XII. 1913). Fotograf. Debutează în teatru (1936) și film (1941) sub îndrumarea lui Cocteau, devenind unul dintre cei mai populari interpreți francezi din perioada postbelică. Vedetă internațională de renúme.

FLM: 1941 — *Le pavillon brule* (Galeria nr. 13, J. De Baroncelli); 1943 — *Carmen* (Christian-Jaque); *L'éternel retour* (Legenda îndrăgostiților, J. Delannoy); 1946 — *La belle et la bête* (Frumoasa și bestia, J. Cocteau); 1947 — *Ruy Blas* (P. Billon); 1949 — *Les parents terribles* (Părinți teribili, J. Cocteau); 1950 — *Orphée* (J. Cocteau); 1951 — *Nez de cuir* (Nas de piele, Y. Allégret); 1952 — *La voce del silenzio* (Vocea tăcerii, G.W. Pabst); 1953 — *Juliette* (Strengărița, M. Allégret); 1956 — *Elena et les hommes* (E. și bărbații, J. Renoir); 1957 — *Typhon sur Nagasaki* (Taifun la N., Y. Ciampi); *Le notti bianche* (Nopți albe, L. Visconti); 1959 — *Austerlitz* (A. Gance); 1960 — *Le bossu* (Cocoșatul, A. Hunebelle); *Le testament d'Orphée* (Testamentul lui Orfeu, J. Cocteau); *Le capitaine Fracasse* (Căpitanul F., A. Hunebelle); 1961 — *Le miracle des loups* (Miracolul lupilor, A. Hunebelle); 1962 — *Les mystères de Paris* (Misterele P., A. Hunebelle); 1963 — *L'honorable Stanislas agent secret* (Onorabilul S., agent secret, J.-Ch. Dudrumet); 1965 — *Gentleman de Cocody* (Gentlemanul din C., Christian-Jaque); 1964—1967 — seria *Fantômas* (A. Hunebelle); 1965 — *Pleins feux sur Stanislas* (Trageți în S., J.-Ch. Dudrumet); 1966 — *Le Saint prend l'affût* (Sfîntul la pîndă, Christian-Jaque); 1967 — *Șapte băieți și-o strengăriță* (B. Borderie); 1969 — *La provocation* (Provocarea, A. Charpak); *Le paria* (Cl. Carliez); 1970 — *Peau d'âne* (Pielea de măgar, J. Démy).

MARCH, Fredric (Ernest Frederick MacIntyre Bickel). Actor american (Racine Wisconsin, 31. VIII.1897). 1920 — debut teatral. Film din 1921. Mare interpret din perioada de glorie a cinematografului Hollywoodian. Două premii « Oscar »: 1932 *(Bestia)*, 1946 *(Cei mai frumoși ani ai vieții noastre)*; premiu, Veneția, 1952 *(Moartea unui comis voiajor)*; « Ursul de argint », Berlin, 1960 *(Procesul maimuțelor)*.

FLM: 1921 — *Paying the Piper* (Plătește flautistul, G. Fitzmaurice); 1929 — *The Wild Party* (Ceata sălbatică, D. Arzner); 1930 — *Sarah and Son* (Cîntec de leagăn, D. Arzner); 1931 — *The Night Angel* (Îngerul nopții, E. Goulding); 1932 — *Doctor Jekill and Mister Hyde* (Bestia, R. Mamoulian); *The Sign of the Cross* (Semnul crucii, C. B. De Mille); 1933 — *The*

Eagle and the Hawk (Beția aeriană, S. Walker); 1934 — *The Affairs of Cellini* (Aventurile galante ale lui B. C., G. La Cava); *We Live Again* (Învierea, R. Mamoulian); 1935 — *The Miserables* (Mizerabilii, R. Boleslawsky); *Anna Karenina* (Cl. Brown); 1936 — *Mary of Scotland* (Maria Stuart, J. Ford); 1937 — *A Star is Born* (S-a născut o stea, W. Wellman); 1938 — *The Bucaneer* (Corsarul, C.B. De Mille); *Trade Winds* (Fugara, T. Barnett); 1941 — *So Ends Our Night* (Așa sfîrșește noaptea noastră, J. Cromwell); 1942 — I *Married a Witch* (Nevastă-mea, vrăjitoarea, R. Clair); 1944 — *The Adventures of Mark Twain* (Aventurile lui M.T., I. Rapper); 1946 — *The Best Years of Our Life* (Cei mai frumoși ani ai vieții noastre, W. Wyler); 1949 — *Cristopher Columbus* (D. McDonald); 1951 — *Death of a Salesman* (Moartea unui comis voiajor, L. Benedek); 1956 — *Alexander the Great* (Alexandru cel Mare, R. Rossen); 1960 — *Inherit the Wind* (Procesul maimuțelor, S. Kramer); 1962 — *I sechestrati di Altona* (Sechestrații din A., V. De Sica); 1963 — *Seven Days in May* (Șapte zile în mai, J. Frankenheimer); 1966 — *Hombre* (M. Ritt); 1970 — *Tick, tick, tick* (R. Nelson).

MARCHAL, Georges (G. Louis Licot). Actor francez (Nancy, 10.I. 1920). Cursuri de teatru cu Maurice Escande. A jucat la Comedia Franceză. 1939 — debutează în cinematografie. Obține consacrarea cu *Bal la castel.*

FLM: 1939 — *Fausse Alerte* (Alarmă falsă J. de Baroncelli); 1941 — *Premier rendez-vous* (Prima iubire, H. Decoin); 1942 — *Lumière d'été* (Bal la castel, J. Grémillon); 1943 — *Vautrin* (P. Billon); 1946 — *Les démons de l'aube* (Demonii zorilor, Y. Allégret); 1947 — *Bethsabee* (L. Moguy); 1949 — *Les derniers jours de Pompei* (Ultimele zile ale orașului P., M. L'Herbier); 1950 — *La soif des hommes* (Setea oamenilor, S. De Poligny); 1953 — *Teodora, Imperatrice di Bisanzio* (Teodora, R. Freda); 1955 — *Les aventures de Gil Blas de Santillane* (Aventurile lui G.B. de S., R. Jolivet); 1956 — *La mort en ce jardin* (Moartea în această grădină, L. Buñuel); 1959 — *Le legioni di Cleopatra* (Legiunile C., V. Cottafavi); 1959 — *Austerlitz* (A. Gance); 1960 — *Il colosso di Rodi* (Colosul din Rodos, S. Leone); 1964 — *L'étrange auto-stopeuse* (Autostop ciudat, J. Darey); 1965 — *Guerre Secrète* (Războiul secret, Christian-Jaque, C. Lizzani, T. Young); 1966 — *Dacii* (S. Nicolaescu).

MARCUS, Manole. Regizor român (București, 8.I.1928). Absolvent I.A.T.C.

FLM: 1955 — *La mere*, col. I. Mihu sm.); 1958 — *Viața nu iartă*, col. I. Mihu; 1959 — *Într-o dimineață* (sm.); 1960 — *Nu vreau să mă însor;* 1961 — *Străzile au amintiri;* 1964 — *Cartierul Veseliei;* 1966 — *Zodia fecioarei;* 1969 — *Canarul și vișcolul;* 1971 — *Puterea și Adevărul;* 1972 — *Conspirația.*

MAREȚKAIA, Vera Petrovna. Actriță sovietică (Moscova, 31.VII. 1906). Debut scenic în 1920, la școala-studio condusă de E. Vahtangov. Apoi studii de teatru cu I. Zavadski. Cinema din 1925, sub îndrumarea lui I. Protazanov. Joacă la Teatrul « Mossoviet » din Moscova. Marile sale creații —

Scanned with OKEN Scanner

personajele din *Femeia deputat* și *Învățătoarea din Șatrii*.

FLM: 1925 — *Zakroișcik iz Torjka* (Croitorul din T., I. Protazanov); 1927 — *Zemlia v plenu* (Pămînt încătușat, F. Ozep); 1929 — *Jivoi trup* (Cadavrul viu. F. Ozep); 1930 — *Mirovoie imia* (În numele omenirii, N. Vierhovski); 1933 — *Ciornîi barak* (Baraca neagră, M. Iașcin, N. Gorciakov); 1935 — *Liubovi i nenavisti* (Dragoste și ură, P. Kolomițev); 1936 — *Zori Parija* (Zorile Parisului, G. Roșal); 1938 — *Pokolenie pobeditelei* (Generație învingătoare, V. Stroeva); 1939 — *Cilen pravitelstva* (Femeia deputat, Al. Zarhi, I. Heifiț); 1941 — *Delo Artamonovîh* (Afacerea Artamonov, G. Roșal); 1942 — *Kotovski* (Brigada K., A. Faințimmer); 1943 — *Ona zaşcişciaet rodinu* (Partizana, F. Ermler); 1944 — *Svadiba* (Nunta, I. Annenski); 1948 — *Selskaia ucitelnița* (Învățătoarea din Șatrii, M. Donskoi); *Mati* (Mama, M. Donskoi); 1957 — *Poliușko, pole* (Cîmpie, cîmpie a mea, V. Stroeva); 1962 — *Sredi dobrih liudei* (Printre oameni buni, E. Briunciughin, A. Bukovski).

MAREY, Etienne-Jules. Inventator francez (Beaune, 5.III.1830; Paris, 1904). Medic. Întreprinzînd studii asupra mișcării animalelor, a construit diferite aparate de înregistrare a imaginii, printre care și un « chronophotographe » (1882), precursor al aparatului cinematografic.

MARILE MANEVRE (Les grandes manoeuvres). Franța, 1955. *R:* René Clair; *S:* R. Clair, J. Geromini; *I:* Robert Lefebvre, René Juillard; *D:* Léon Barsacq; *M:* Georges Van Parys; *Int:* Gérard Philipe, Michèle Morgan, Yves Robert, Jean Desailly, Brigitte Bardot, Simone Valère, Jacques François, Magali Noël, Dany Carrel, Claude Rich, Daniel Sorano. Sub aparențele unei comedii poetice, R. Clair dezvoltă aici o tragedie a pasiunii. Iubirea adevărată se naște dintr-un pariu frivol și este distrusă prin dezvăluirea acestuia. Povestea e tratată de regizor în termenii unei simplități grațioase, vaporos drapată în strălucirile vodevilești ale începutului de secol XX, marcată însă și de influențe raciniene. La perfecțiunea reconstituirilor de atmosferă contribuie scenografia lui L. Barsacq, dialogul impecabil, umorul subtil al situațiilor, stilul de joc al protagoniștilor (M. Morgan și G. Philipe); desfășurînd profunzime lirică și forță tragică sub virtuozitatea senină a comportărilor exterioare. Înconjurați în arpegii de culori pastelate, stinse, suave, îndrăgostiții evoluează spre despărțirea definitivă. Eșecul acestei posibile mari iubiri capătă pe ecran un înțeles mai vast, amintind sfîrșitul « frumoasei epoci » premergătoare primului război, epocă în care putea exista atîta loc pentru dragoste și jocuri galante.

MARINESCU, Gheorghe. Prof. dr. Savant român, medic, pionier al filmului științific mondial (Bu-

Scanned with OKEN Scanner

cureşti, 28.II.1863; Bucureşti, 15.V. 1938). Realizează în anii 1898—1899 filmări avînd ca scop studierea unor maladii psihice.

MARKER, Chris. Regizor francez (Belleville, 22.VII.1921). Unul dintre cei mai înzestraţi documentarişti francezi. Concepţiile sale artistice se apropie de cele ale lui Resnais, Gatti, Agnès Varda. Ziarist şi fotograf, realizează primul său film în 1952. Colaborează ca scenarist sau comentator la documentarele *Django Reinhardt* (1958, P. Paviot) şi *A Valparaiso* (1963, J. Ivens). Premiul « opera prima », Veneţia, 1963 *(Frumosul mai)*; « Ursul de aur », Berlin, 1961 *(Descrierea unei lupte)*.

FLM: 1952 — *Olympia 52* (sm); *Les statues meurent aussi* (Şi statuile mor, col. A Resnais); 1957 — *Dimanche à Pekin* (Duminică la P.); 1958 — *Lettre de Sibérie* (Scrisoare din S.); 1961 — *Description d'un combat* (Descrierea unei lupte); *Cuba si;* 1962 — *Le joli Mai* (Frumosul mai); 1963 — *La jetée* (Pista); 1965 — *Le mystère Koumiko* (Misterul K., sm.); 1967 — *Loin du Vietnam* (Departe de V., col. A. Varda, A. Resnais, J. Démy, W. Klein, J. Ivens, J. L. Godard, Cl. Lelouch); 1972 — *La bataille des dix millions* (Bătălia celor zece milioane).

MARKOVIĆ, Olivera. Actriţă iugoslavă (Belgrad, 3.V.1923). Studii de istoria artei la Univesitatea din Belgrad. Din 1957 joacă pe scena teatrului dramatic « Jugoslovensko Dramsko Pozoviste ». Film din 1954. Cîntăreaţă de romanţe.

FLM: 1954 — *Sumnjivo lice* (Personajul suspect, S. Jovanović, P. Dinulović); 1955 — *Šolaja* (Maghiranul, V. Nanović); 1956 — *Poslednji kolosek* (Ultima urmă, Ž. Mitrović); 1957 — *Samo ljudi* (Urmele, B. Bauer); 1961 — *Sibirska ledi Magbet* (Lady Macbeth din Siberia, A. Wajda); 1962 — *Kozara* (V. Bulajić); 1963 — *Muškarci* (Bărbaţii, M. Djukanović); *Čovjek sa fotografije* (Omul din fotografie, V. Pogaćić); 1964 — *Službeni položaj* (Poziţia oficială, F. Hadžić); 1968 — *Pre istine* (Înaintea adevărului, K. Rakonjac); 1969— *Nizvodno od sunca* (Dincolo de soare, F. Škubonja). 1972 — *La betia* (G. De Bosio).

MARKOVIĆ, Rade. Actor iugoslav (Belgrad, 14.X.1921). Teatru. Film din 1948.

FLM: 1948 — *Besmertna mladost* (Tinereţe nemuritoare, V. Nanović); 1950 — *Čudotvorni mač* (Spada magică, V. Nanović); 1955 — *Lažni car* (Falsul ţar, V. Stojanović); 1957 — *Tudja zemlja* (Pămînt straniu, J. Gale); 1962 — *Saša* (R. Ostojić); 1964 — *Put oko sveta* (Călătorie în jurul pămîntului, S. Jovanović); *Kradeţat na praskovi* (Hoţul de piersici, V. Radev); 1965 — *Andel blazené smrti* (Dosarul XII, St. Skalsky); 1967 — *Diveruanti* (Încercuirea, H. Krvavać); 1968 — *Bekstva* (Evadări, R. Novaković); 1971 — *Klopka za generala* (Capcană pentru general, M. Stamenković).

MARTIN, Dean (Dino Crocetti). Actor american (Stenbenville-Ohio, 17.VI.1917). 1946 — formează, îm-

preună cu J. Lewis, un cuplu de comedieni muzicali cu mare succes în emisiunile de radio, TV., în localurile de noapte (pînă în 1957). Din 1949 cinema.

FLM: 1949 — *My Friend Irma* (Prietena mea I., G. Marshall); 1950 — *My Friend Irma Goes West* (Prietena mea I. pleacă în vest, H. Walker); 1953 — *The Caddy* (Băiat de mingi, N. Taurog); 1955 — *You're Never Too Young* (Nu ești niciodată prea tînăr, N. Taurog); 1956 — *Hollywood or Bust* (H. sau distrugerea, F. Tashlin); 1958 — *The Young Lions* (Leii tineri, Ed. Dmytryk); 1959 — *Rio Bravo* (H. Hawks); 1960 — *Who Was That Lady?* (Cine a fost această doamnă?, G. Sidney); *Ocean's Eleven* (Al unsprezecelea ocean, L. Milestone); 1961 — *All in a Night's Work* (Toți în servicii de noapte, J. Anthony); 1962 — *Sergeants 3* (Trei sergenți, J. Sturges); 1963 — *Toys in the Attic* (Jucăriile de la mansardă, G. Roy Hill); *Four of Texas* (Cei patru din T., R. Aldrich); *Who's Been Sleeping in My Bed* (Cine a dormit în patul meu, Daniel Mann); 1964 — *What a Way to Go!* (Pe ce drum să mergi, J. L. Thompson); *Robin and the Seven Hoods* (R. și cei șapte Hood, G. Douglas); *Kiss Me, Stupid* (Sărută-mă idiotule, B. Wilder); 1966 — *Texas Across the River* (T. pe malul celălalt al fluviului, M. Gordon); 1967 — *Murderer's Row* (Partida asasinului, H. Levin); 1968 — *Bandolero* (A. V. McLaglen); 1969 — *The Wreaking Crew* (Echipa de pedeapsă, Ph. Carlson); *The Airport* (Aeroportul, G. Seaton); 1971 — *Something Big* (Ceva mare, A. McLaglen).

MARVAN, Jaroslav. Actor cehoslovac (Praga, 11.XII.1901). Teatru la Praga, în repertoriu clasic și modern. Din 1926 — actor de film.

FLM: 1926—*Falešná kočička* (Falsa pisicuță, Sv. Innemann); 1930 — *Plukovník Švec* (Colonelul Š., Sv. Innemann); 1931 — *Dobrý voják Švejk* (Bravul soldat Š., M. Frič); 1933 — *Revisor* (Revizorul, M. Frič); 1936 — *Páter Vojtěch* (Părintele V., M. Frič); 1938 — *Pozor strach* (Atenție la fantome, K. Lamač); 1940 — *Baron Prášil* (Baronul Münchausen, M. Frič); 1942 — *Karel a já* (K. și eu, M. Cikan); 1946 — *Lavina* (Avalanșa, M. Cikan); 1947 — *Nikdo nic neví* (Nimeni nu știe nimic J. Mach); *Poslední mohykán* (Ultimul mohican, Vl. Slavinský); 1949 — *Němá barikada* (Baricada mută, O. Vavra); 1951 — *Bylo to v máji* (S-a întîmplat în luna mai, M. Frič); 1954 — *Expres z Norimberka* (Expresul de Nürnberg, Vl. Čech); 1957 — *Případ ještě nekončí* (Afacerea nu s-a clasat, L. Rychman); 1960 — *Sedmí Kontinent* (Al șaptelea continent, D. Vukotić); 1962 — *Bolșaia Doroga* (Marele drum, I. Ozerov); 1966 — *Fantom Morrisvillu* (Fantoma din M., B. Zeman);

MARX, Frații. Actori americani (Arthur zis *Harpo* — New York, 23. XI.1893; Hollywood, 28.IX.1964; Leonard zis *Chico* — New York, 22. III.1891; Hollywood, 11.X.1961; Iulius zis *Groucho* — New York, 2.X.1895). S-au făcut cunoscuți în spectacole de music-hall și de operetă, unde jucau împreună cu părinții și cu al patrulea frate, Zeppo. « Frații *M.* » au fost descoperiți în 1929 de Robert Florey și Monta Bell. 1930 — *Biscuiți pentru animale*, creație al cărui comic tre-

pidant a deschis comediei cinematografice sonore un drum nou, în tradiția lui Mack Sennett, adăugînd însă la elementul vizual și umorul, replica spirituală. 1930—1940: turnează o serie de comedii de succes (*Supă de rață*, *O noapte la operă* ș.a.), de valoare inegală, dar care se înscriu printre cele mai importante realizări ale cinematografului burlesc. (În 1935, Zeppo se retrage, urmat de Harpo și Chico.) Groucho a continuat să joace cîtva timp în filme minore și să scrie scenarii, limitîndu-se ulterior la spectacole TV.

FLM: 1929 — *The Cocoanuts* (Nuci de cocos, J. Stanley, R. Florey); 1930 — *Animal Crackers* (Biscuiți pentru animale, V. Herman); 1931 — *Monkey Business* (Frații Marx agenți secreți, N. Z. McLeod); 1933 — *Duck Soup* (Supă de rață, L. McCarey); 1935 — *A Night at the Opera* (O noapte la operă, S. Wood); 1937 — *A Day at the Races* (Frații Marx la curse, S. Wood); 1938 — *Room Service* (Panică în hotel, W. Seiter); 1939 — *At the Circus* (Frații Marx la circ, Ed. Buzzell); 1940 — *Go West* (Mergi în vest, Ed. Buzzell); 1944 — *Doughgirls* (Fetele cu bani, J. V. Kern); 1946 — *A Night in Casablanca* (O noapte la C., A. Mayo); 1949 — *Love Happy* (Fericiț în dragoste, D. Miller); 1957 — *The Story of Mankind* (Poveste despre bărbați, I. Allen).

masă de montaj: utilaj cinematografic foarte important, folosit la realizarea practică a *montajului*. Permite: vizionarea imaginii, redarea *fonogramei* optice sau magnetice, înregistrate pe aceeași bandă cu imaginea sau pe bandă separată (v. *film pe două benzi*), derularea sincronă a benzilor în ambele sensuri, cu viteză variabilă, numărarea fotogramelor etc.

mască mobilă: procedeu de filmare combinată, pentru efectuarea celor mai dificile trucaje: dublarea unui personaj sau introducerea sa într-un decor, căderi de la înălțime etc. Se filmează concomitent pe două pelicule, una obișnuită și una specială (cu contrast foarte ridicat și cu o anumită *sensibilitate spectrală*), personajul fiind așezat în fața unui ecran iluminat într-o culoare inexistentă la personaj (infraroșu, galben strict monocromatic etc.). Aparatul de filmare este special și permite obținerea a două imagini absolut identice sub aspectul geometric. Se developează numai pelicula specială, într-un proces reversibil, obținîndu-se o mască pozitivă. Masca și negativul nedevelopat se încarcă într-un aparat de filmare *bipac* (pentru două pelicule suprapuse, antrenate concomitent) și se filmează fundalul dorit. Masca acoperă porțiunile expuse din prima filmare, astfel că cea de a doua imagine se formează numai în zonele rămase neexpuse. Negativul combinat se developează în mod normal. Există și procedee de *m.m.* la care prima filmare se efectuează cu o singură peliculă, obișnuită, aceasta se developează

Scanned with OKEN Scanner

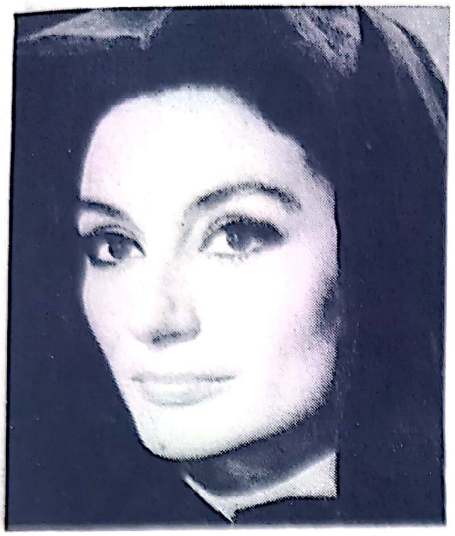

1

2

3

4

5

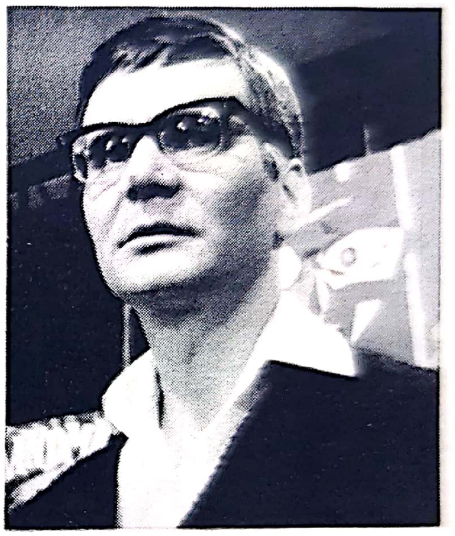

6

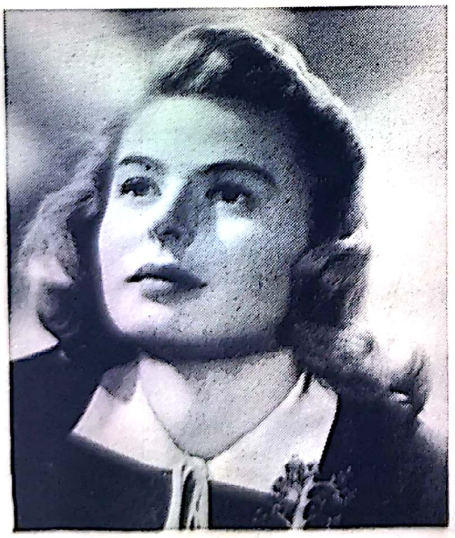

7

8

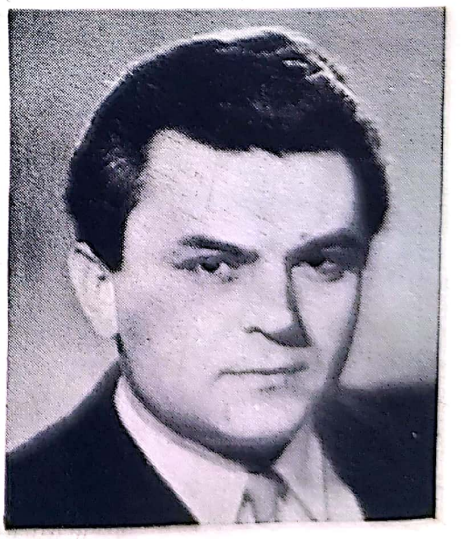

9

ACTORI

1. ANOUK AIMÉE. 2. ROSCOE ARBUCKLE. 3. MARGA BARBU. 4. BRIGITTE BARDOT. 5. JOHN BARRYMORE. 6. RADU BĂLIGAN. 7. INGRID BERGMAN. 8. FRANCESCA BERTINI. 9. SERGHEI BONDARCIUK.

Scanned with OKEN Scanner

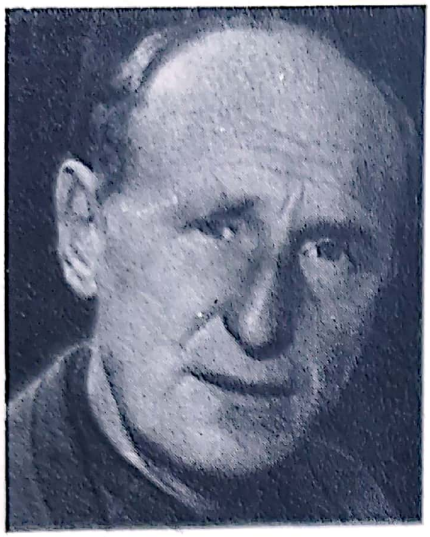

10

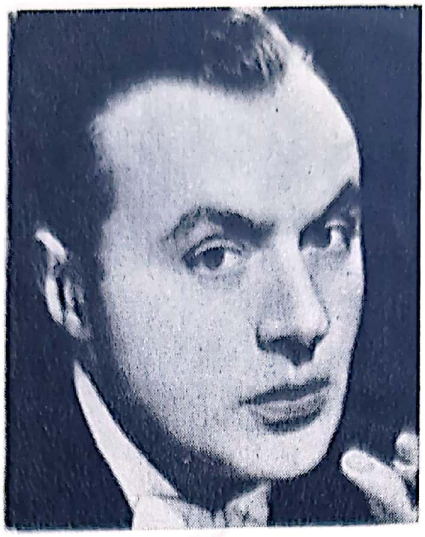

11

12

13

14

15

16

17

18

10. BOURVIL. 11. CHARLES BOYER. 12. MARLON BRANDO. 13. JANA BREJCHOVA. 14. [illegible] KATRIN BÜRGER. 15. RICHARD BURTON. 16. NIKOLAI CERKASOV. 17. GARY COOPER. 18 COURTENAY.

Scanned with OKEN Scanner

19

20

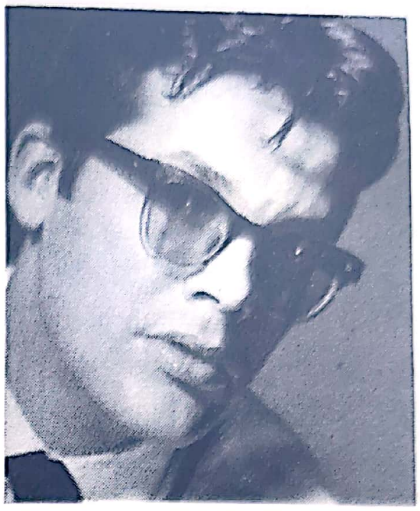

21

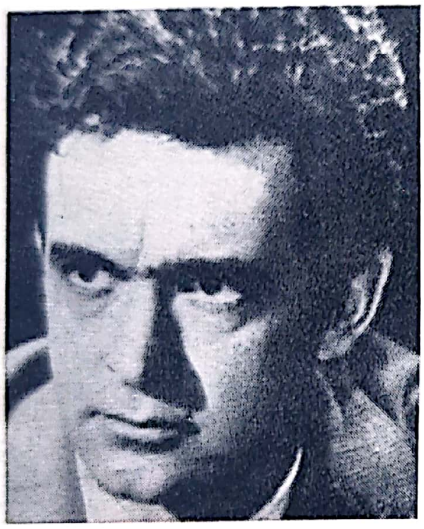

22

23

24

25

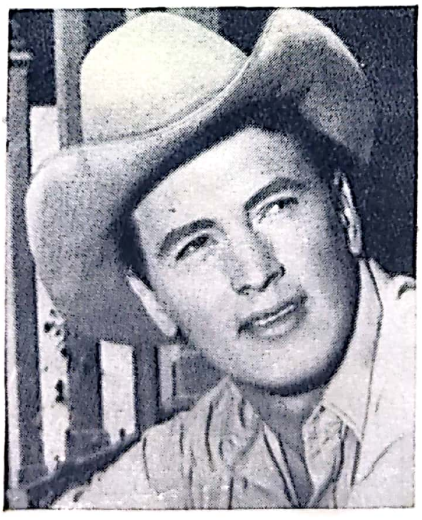

26

27

...HRISTIE. **20.** JOAN CRAWFORD. **21.** ZBIGNEW CYBULSKY. **22.** IURIE DARIE. **23.** DA-...E DARRIEUX. **24.** IVAN DARVAS. **25.** BETTE DAVIS. **26.** JAMES DEAN. **27.** OLIVIA DE ...LAND.

Scanned with OKEN Scanner

28

29

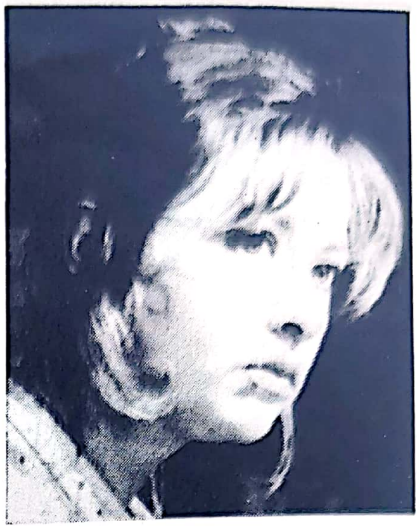

30

31

32

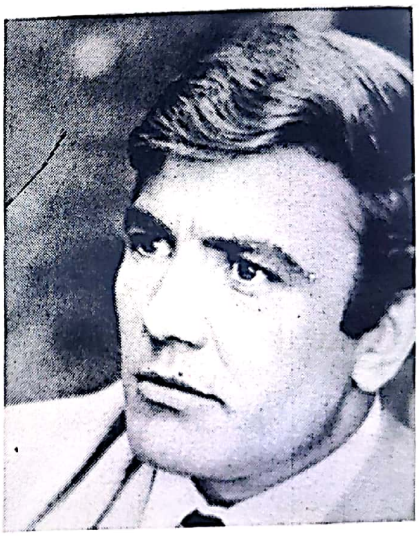

33

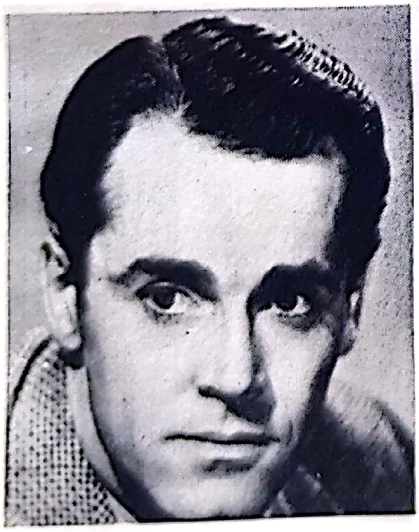

34

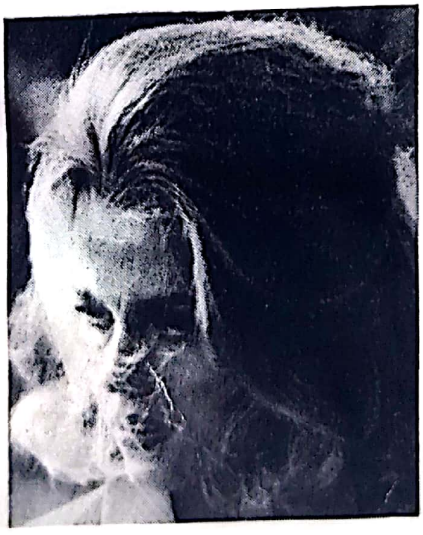

35

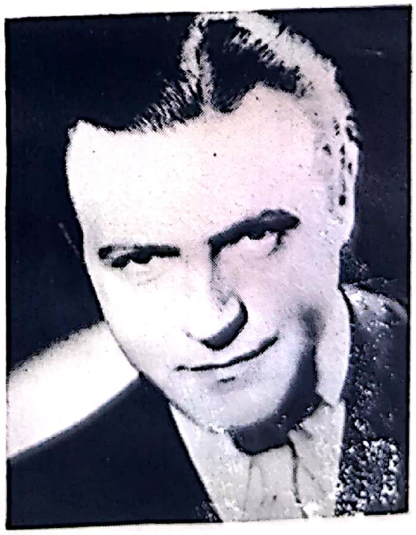

36

28. ALAIN DELON. 29. MARLENE DIETRICH 30. MILENA DRAVIC. 31. DOUGLAS FAIR
32. FERNANDEL. 33. ALBERT FINNEY. 34. HENRY FONDA. 35. JANE FONDA. 36.

Scanned with OKEN Scanner

37

38

39

40

41

42

43

44

45

37. CLARK GABLE. 38. GRETA GARBO. 39. AVA GARDNER. 40. JUDY GARLAND. 41. ANNIE
42. JOHN GILBERT. 43. LILLIAN GISH. 44. CARY GRANT. 45. JEAN HARLOW.

Scanned with OKEN Scanner

46

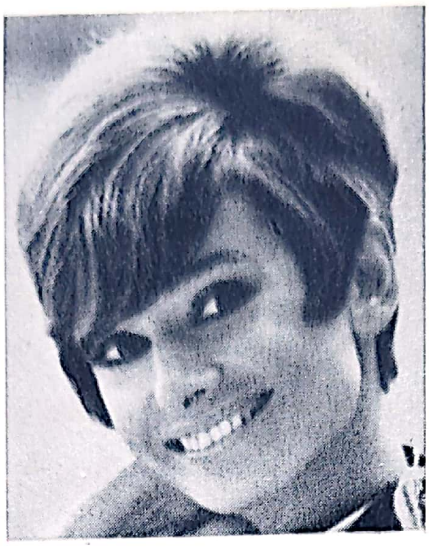

47

48

49

50

51

52

53

54

46. RITA HAYWORTH. 47. AUDREY HEPBURN. 48. KATHARINE HEPBURN. 49. IGOR ILINSKI
50. RAJ KAPOOR. 51. NEVENA KOKANOVA. 52. MACHIKO KYO. 53. HARRY LANGDON
54. CHARLES LAUGHTON.

Scanned with OKEN Scanner

55

56

57

58

59

60

61

62

63

55. VIVIEN LEIGH. 56. MAX LINDER. 57. GINA LOLLOBRIGIDA. 58. HAROLD LLOYD. 59. SOPHIA LOREN. 60. SHIRLEY MAC LAINE. 61. ANNA MAGNANI. 62. VERA MARETKAIA. 63. GIULIETTA MASINA.

Scanned with OKEN Scanner

64

65

66

67

68

69

70

71

72

64. MARCELLO MASTROIANNI. 65. TOSHIRO MIFI[illegible] 66. TOM MIX. 6[illegible]. MA[illegible]LYN M[illegible]NRO[illegible] [illegible]. YVES MONTAND. 69. JEANNE MOREAU. 70. [illegible] [illegible] PA[illegible] [illegible] NAT[illegible]

73

74

75

76

77

78

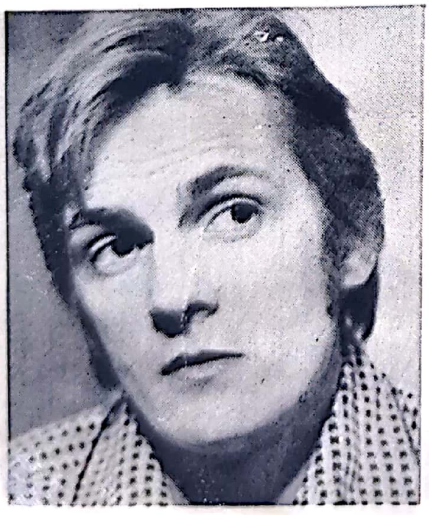

79

80

81

74 [illegible] 76. IRINA PETRESCU. 77. GÉRARD
80 SILVIA POPOVICI 81. TYRONE [illegible]

Scanned with OKEN Scanner

82

83

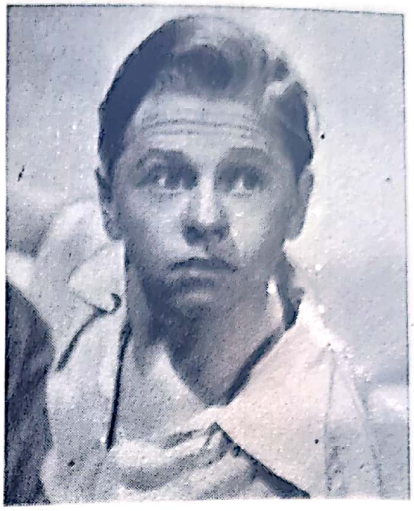

84

85

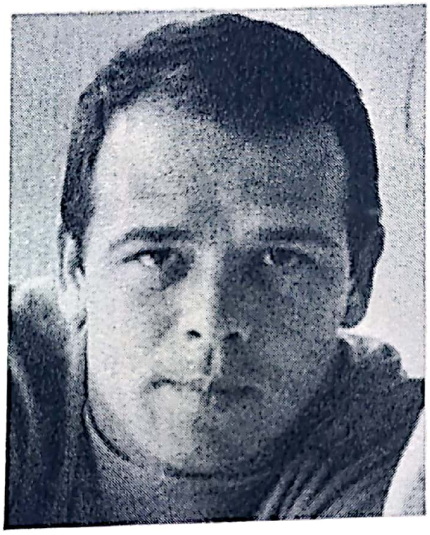

86

87

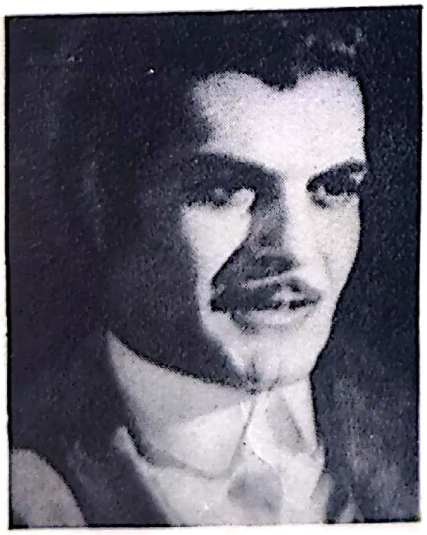

88

89

90

EDWARD G. ROBINSON, 83, [illegible]ER
AN [illegible] LAU[illegible] [illegible]OLIVER [illegible]
[illegible] HE [illegible]

FY [illegible]OON [illegible]
M[illegible]

91

92

93

94

95

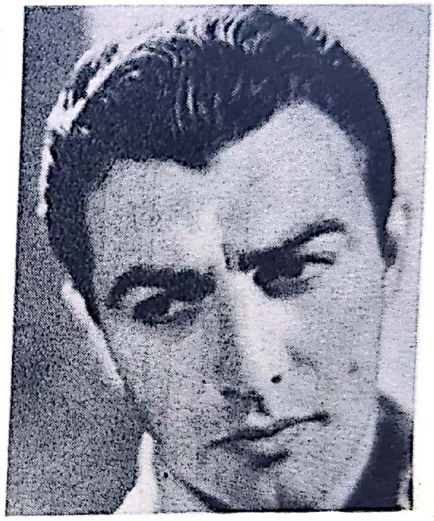

96

97

98

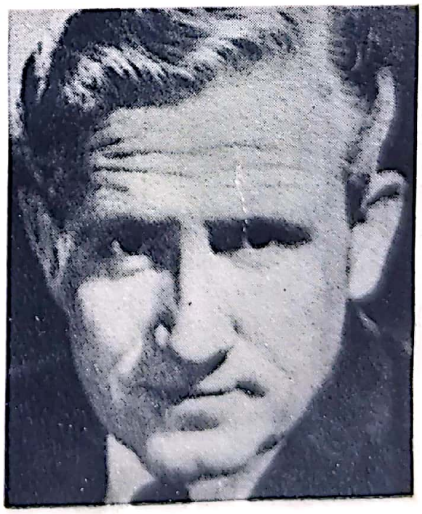

99

Scanned with OKEN Scanner

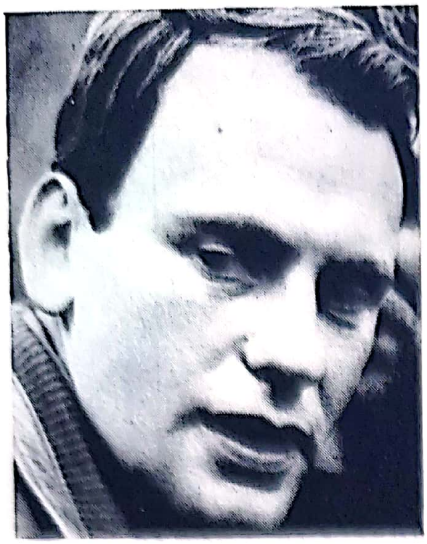

100

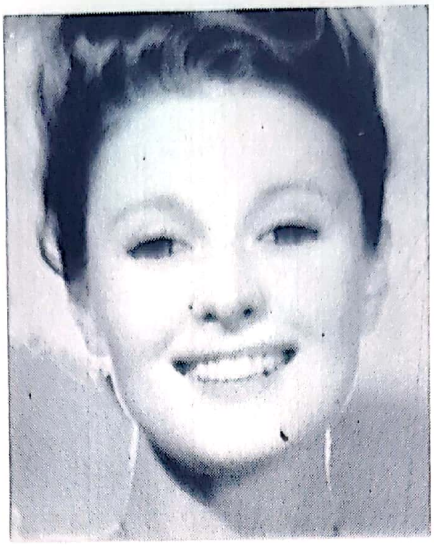

101

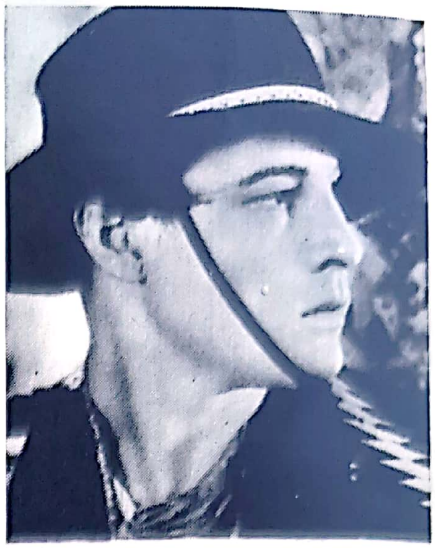

102

103

104

105

106

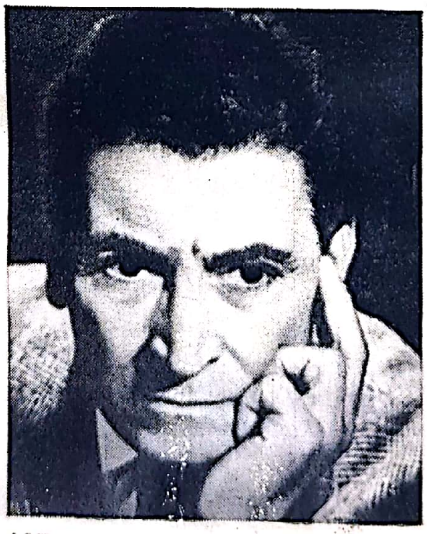

107

108

100. JEAN-LOUIS TRINTIGNANT 101. BEATRYS ... 102. RUDOLPH ... IND. 103. ALIDA VALLI. 104. RAF VALLONE ... VLA. ... GORGE VRACA. 108. JOHN WAYNE

Scanned with OKEN Scanner

în mod normal, obținîndu-se, printr-un proces de copiere adecvat, o mască și o contramască. După negativul de *prim-plan* și cel de fundal se obține cîte un duppozitiv (v. *contratipare)* care se copiază pe contratip, împreună cu contramasca, respectiv cu masca. Contratipul combinat obținut se montează în negativul filmului. Acest procedeu nu se recomandă în cazul filmelor color, deoarece procesul de contratipare dăunează calității culorilor.

MASINA, Giulietta (Giulia Anna M.). Actriță italiană (San Giorgio di Piano-Bologna, 22.II.1921). Licențiată în filozofie. A făcut parte din trupa de artiști amatori a Universității din Roma. 1942—1943: a jucat pe scenele unor teatre și a participat la emisiunile radiofonice realizate de Federico Fellini (cu care se căsătorește în 1943). 1948 — debut în cinematografie. Interpretează marile sale roluri în filmele lui Fellini: *La strada*, *Nopțile Cabiriei* (premiu, Cannes, 1957), *Giulietta și spiritele.*

FLM: 1948 — *Senza pietà* (Fără milă, A. Lattuada); 1950 — *Persiane chiuse* (Perdele trase, L. Comencini); *Luci del varietà* (Luminile varieteului, A. Lattuada, F. Fellini); 1952 — *Lo sceicco bianco* (Șeicul alb, F. Fellini); *Europa '51* (R. Rossellini); 1953 — *Ai margini della metropoli* (La marginea metropolei, C. Lizzani); 1954 — *La strada* (F. Fellini); 1955 — *Il bidone* (Escr[o]c F. Fellini); 1957 — *Le notti di Cabiria* (Nopțile Cabiriei, F. Fellini); 1957 — *Fortunella* (Ed. De Filippo); 1958 — *Nella città l'inferno* (Infernul în oraș, R. Castellani); 1965 — *Giulietta degli spiriti* (G. și spiritele, F. Fellini); 1967 — *Scusi! Lei è favorevole o contrario?* (Iertați-mă! Sînteți pentru sau contra?, A. Sordi); 1969 — *The Madwoman of Chaillot* (Nebuna din Ch., B. Forbes).

MASON, James. Actor american (Huddersfield-Yorkshire, Anglia, 5.V.1909). Licențiat în arhitectură. Din 1932 — actor de teatru și prima apariție pe ecran în *Viața particulară a lui Henric VIII.* Scriitor și producător (din 1956).

FLM: 1932 — *The Private Life of Henry VIII* (Viața particulară a lui H. VIII, Al. Korda); 1936 — *Fire over England* (Elisabetha regina Angliei, W. K. Howard); 1940 — *The Patient Vanishes* (Șantaj, L. Huntington); 1941 — *The Night Has Eyes* (Noaptea are ochi, L. Arliss); 1944 — *The Man in Grey* (Omul în gri, L. Arliss); *Fanny By Gaslight* (În umbra felinarului, A. Asquith); *The Seventh Veil* (Al șaptelea văl, C. Bennet); 1946 — *Odd Man Out* (Fugarul, C. Reed); 1949 — *Madame Bovary* (V. Minnelli); 1951 — *Pandora and the Flying Dutchman* (P. și Olandezul zburător, A. Lewin); 1952 — *Five Fingers* (Cinci degete / Afacerea Cicero, J. L. Mankiewicz); 1953 — *The Rats of Desert* (Șobolanii deșertului, R. Wise); *Julius Caesar* (J. L. Mankiewicz); 1954 — *A Star Is Born* (S-a născut o stea, G. Cukor); 1955 — *20000 Leagues under the Sea* (20.000 de leghe sub mări, R. Fleischer); 1956 — *Bigger than Life* (Mai presus decît viața, N. Ray); 1959 — *North by Northwest* (La [n]ord prin nord-vest, A. Hitchcock); 1960 —

A Touch of Larceny (Furtișagul, G. Hamilton); 1964 — *The Fall of the Roman Empire* (Căderea Imperiului Roman, A. Mann); 1965 — *Les pianos mécaniques* (Pianele mecanice, J. A. Bardem); 1966 — *The Blue Max* (M. cel albastru, J. Guillermin); 1967 — *Mayerling* (T. Young); 1969 — *Age of Consent* (Vremea consimțirii, M. Powell); 1970 — *De la part des copains* (Din partea băieților, T. Young); 1971 — *Kill* (R. Gary); 1972 — *Child's Play* (Joc de copil, S. Lumet).

MASTROIANNI, Marcello. Actor italian (Fontana Liri-Frosinone, 28.IX.1923). 1944 — intră în trupa de teatru condusă de L. Visconti. Debutează pe ecran în 1947. Consacrarea internațională: 1957 — *Nopți albe*, 1960 — *La dolce vita*. Cel mai bun actor afirmat în cinematografia italiană postbelică. Premiu, Cannes, 1970 *(Drama gelozieî)*.

FLM: 1947 — *I miserabili* (Mizerabilii, R. Freda); 1949 — *A Tale of Five Cities* (O poveste din cinci orașe, M. Tully, R. Marcellini); 1950 — *Vita da cani* (Viață de cîine, M. Monicelli); 1952 — *Le ragazze di Piazza di Spagna* (Fetele din Piața Spaniei, L. Emmer); 1953 — *Febbre di vivere* (Febra de a trăi, Cl. Gora); 1954 — *Cronaca dei poveri amanti* (Cronica amanților săraci, C. Lizzani); *Giorni d'amore* (Zile de dragoste. G. De Santis); 1956 — *Il bigamo* (Bigamul, L. Emmer); 1957 — *Le notti bianche* (Nopți albe, L. Visconti); *Il medico e lo stregone* (Medicul și vraciul, M. Monicelli); 1958 — *Un ettaro di cielo* (Un hectar de cer, A. Casadio); 1959 — *La legge* (Legea, J. Dassin); *La dolce vita* (F. Fellini); 1960 — *La notte* (Noaptea, M. Antonioni); 1961 — *Vie privée* (Viață particulară, L. Malle); *Fantasmi a Roma* (Fantome la R., A. Pietrangeli); *Divorzio all'italiana* (Divorț italian, P. Germi); 1963 — *I compagni* (Tovarășii, M. Monicelli); *8 1/2* (F. Fellini); *Ieri, oggi, domani* (Ieri, azi, mîine, V. De Sica); 1964 — *Matrimonio all'italiana* (Căsătorie în stil italian, V. De Sica); 1965 — *Io, io, io e gli altri* (Eu, eu, eu și ceilalți, Al. Blasetti); 1967 — *Lo straniero*, (Străinul, L. Visconti); 1968 — *Gli amanti / A Place for Lovers* (Un loc pentru îndrăgostiți, V. De Sica); 1969 — *Dramma della gelosia* (Drama geloziei, E. Scola); *I Girasoli* (Floarea soarelui, V. De Sica); 1970 — *Leo the Last* (Ultimul Leo, J. Boorman); *La moglie del prete* (Soția preotului, D. Risi); 1971 — *Ça n'arrive qu'aux autres* (Nu li se ntîmplă decît altora, N. Trintignant); 1972 — *Che?* (Ce?, R. Polanski); *Liza* (M. Ferreri).

MATRAS, Christian. Operator francez (Valence—Drôme, 29.XII. 1903). Inițial lucrează la documentare și jurnale de actualități; din 1932, lung-metraje. A semnat imaginea multora dintre filmele prin care s-a impus cinematografia franceză.

FLM: 1932 — *L'or des mers* (Aurul mărilor, J. Epstein); 1937 — *La grande illusion* (Iluzia cea mare, J. Renoir); 1939 — *Le paradis perdu* (Paradisul pierdut, A. Gance); 1942 — *La loi du printemps* (Legea primăverii, D. Norman); 1945 — *Boule de suif* (Mademoiselle Fifi, Christian-Jaque); *L'idiot* (Idiotul, G. Lampin); 1947 — *L'aigle à deux têtes* (Vulturul cu două capete, J. Cocteau); 1948 — *Tous les chemins mènent à Rome*

Scanned with OKEN Scanner

(Toate drumurile duc la Roma, J. Boyer); 1950 — *La ronde* (Caruselul, M. Ophüls); 1952 — *Fanfan la Tulipe* (Christian-Jaque); 1954 — *Secrets d'alcôve* (Secrete de alcov, J. Delannoy); 1955 — *Lola Montès* (M. Ophüls); 1956 — *Les aventures de Till l'Espiègle* (Aventurile lui Till Buhoglindă, G. Philipe, J. Ivens); 1958 — *Montparnasse 19* (J. Becker); 1959 — *La bête à l'affût* (Bestia la pîndă, P. Chenal); *Le chemin des écoliers* (Drumul şcolarilor, M. Boisrond); 1961 — *Cartouche* (Ph. de Broca); 1962 — *Thérèse Desqueyroux* (G. Franju); 1965 — *Les fêtes galantes* / *Serbările galante* (R. Clair); 1967 — *Les risques du métier* (Riscurile meseriei, A. Cayatte); 1968 — *La voie lactée* (Calea lactee, L. Buñuel); 1972 — *Pas folle la guêpe* (Nu-i nebună viespea, J. Delannoy).

McCAREY, Leo. Regizor, scenarist şi producător american (Los Angeles, 3.X.1898; Hollywood, 5.VII.1969). Film din 1918. 1923—1928: realizează pentru firma « Pathé » scurt-metraje comice cu Stan şi Bran şi cu Charlie Chase. Din 1929: lung-metraje cu fraţii Marx, H. Lloyd, B. Crosby etc. 1944 — fondează societatea de producţie « Rainbow Prods ». Premii « Oscar »: 1937 — *Adevărul îndrăcit* şi 1944 — *Merg pe drumul meu.*

FLM: 1929 — *Red Hot Rhythm* (Ritm înfierbîntat); 1930 — *Let's Go Native* (Înapoi la natură); 1932 — *The Kid from Spain* (Regele arenei); 1933 — *Duck Soup* (Supă de raţă); 1934 — *Belle of the Nineties* (Frumoasa de la sfîrşitul secolului); 1935 — *Ruggles of Red Gap* (Extraordinarul Mr. Ruggles); 1936 — *The Milky Way* (Calea laptelui); 1937 — *The Awful Truth* (Adevărul îndrăcit); *Make Way for Tomorrow* (Părinţi şi copii); 1939 — *Love Affair* (Ea şi el); 1940 — *My Favorite Wife* (Nevasta lui Adam); 1942 — *Once Upon a Honeymoon* (A fost odată o lună de miere); 1944 — *Going My Way* (Merg pe drumul meu); 1948 — *The Good Sam* (Bunul S.); 1952 — *My Son John* (Fiul meu J.); 1957 — *An Affair to Remember* (O poveste de pomină); 1958 — *Rally Round to Flag, Boys* / Adunaţi-vă in jurul steagului, băieţi); 1961 — *Satan Never Sleeps* (Satana nu doarme niciodată).

McLAREN, Norman. Regizor canadian (Stirling, Scoţia, 11.IV. 1914). Studii de artă plastică şi încercări cinematografice în Anglia. Din 1941 — în Canada la Oficiul Naţional al Filmului. Preluînd experienţele lui Cohl, Len Lye, W. Eggeling, Richter, Fischinger, sau chiar Disney (în *Fantasia)*, Mc Laren părăseşte căile antropomorfismului pe care mersese cu precădere desenul animat. Căutînd puncte de sprijin în plastica modernă şi afirmîndu-şi propria personalitate grafică, artistul trece la desenarea filmului direct pe peliculă, străduindu-se să facă din animaţie o cinepictură care să trăiască din propria sa substanţă vizuală şi ritmică, eliberată de formulele narative, descriptive şi pitoreşti obişnuite. În permanentă căutare creatoare, experimentînd în fiecare film formula cea mai adecvată temei propuse (sunet sintetic, sunet desenat, decupaje, pictură pe peli-

Scanned with OKEN Scanner

culă necadrată, filmarea actorului viu prin metoda « imagine cu imagine »), McLaren vizează salvarea calităților individual plastice ale desenului și animației de șablonul desenului animat industrial, epigonic disneyan. Premiul « Oscar », 1953 *(Vecinii)*; « Palme d'or » (sm), Cannes. 1955 *(Blinkity Blank)*; « Ursul de argint », Berlin, 1956 *(Rhithmetic)*

FLM: 1934—1936 — *Seven Till Five* (De la șapte la cinci); *Colour Cocktail* (Cocktail de culori); 1937—1939 — *Book Bargain* (Afacerea cărții); *News for Navy* (Noutăți pentru marină); *Love in the Wing* (Dragoste în zbor); 1939—1941 — *Allegro; Scherzo; Dots* (Puncte); *Loops* (Bucle); *Rumba;* 1942 — *Hen Hop* (Pas de găină); 1941—1943 *Mail Early* (Poșta de dimineață); *V for Victory* (V de la Victorie); *Dollar Dance* (Dansul dolarului); 1946 — *La-haut sur ces montagnes* (Acolo sus pe munții aceia); *A Little Phantasy on a XIX Century Painting* (O mică fantezie în stilul picturilor secolului 19); 1947 — *La poulette grise* (Găinușa cenușie); 1950 — *Around is Around* (Aproape este aproape); 1952 — *Two Begatelles* (Două bagatele); 1953 — *Neighbours* (Vecinii); 1954 — *Night Encounter* (Întîlnire în noapte); 1955 — *Blinkity Blank;* 1956 — *Rhithmetic;* 1957 — *The Chairy Tale* (Povestea unui scaun); 1958 — *La merle* (Mierla); 1962 — *Line Horizontal* (Linii orizontale); 1965 — *Mozaic;* 1968 — *Pas de deux;* 1971 — *Synchrony.*

MEKAS, Jonas. Regizor american (Lituania, 24 XII. 1922). Împreună cu fratele său Adolfas, *M.* fondează revista newyorkeză « Film Culture » și pune bazele tinerei școli a cinematografului american (« New American Cinema Group »).

FLM: 1961 — *Guns of the Trees* (Puștile din copaci); 1964 — *The Brig* (Carcera); *The Flaming Creatures* (Creaturile strălucitoare, col. J. Smith); 1966 — *The Circus Notebook* (Carnetul circului).

MÉLIÈS, Georges. Regizor francez (Paris, 8.XII.1861; Orly, 21.I. 1938). Prestidigitator. Din 1888 conduce teatrul « Robert Houdin », specializat în numere de iluzionism și prestidigitație. 1896: produce primele filme de ficțiune în care aplică o serie de trucaje ingenioase. 1897: construiește la Montreuil primul studiou cinematografic. Cu mijloacele teatrului (actori, costume, decoruri, trucaje, machiaj, mizanscenă etc.) el fixează pe peliculă o altă realitate decît cea pe care operatorii lui Lumière o filmau în aceeași epocă « în direct ». Ceea ce nu înseamnă că opera sa va fi mai puțin realistă. « Compoziția unei scene cere stabilirea unui scenariu creat de imaginație, stabilirea schițelor și machetelor, invenția principalului punct de atracție. Mizanscena trebuie pregătită dinainte ca și orice altă mișcare... Autorul trebuie să știe să construiască el însuși totul pe hîrtie, să fie regizor, desenator și deseori actor dacă vrea să realizeze un tot care *să țină*... Nimic nu se improvizează, totul se în-

Scanned with OKEN Scanner

vață. Jocul fizionomiilor perfecte, adevărul atitudinilor — sînt indispensabile ». Unanim recunoscut ca « părinte al artei filmului, creatorul mizanscenei, primul cineast din lume care și-a spus, s-a știut și s-a vrut artist... *M.* și-a cheltuit timpul pentru a ne oferi falsul drept adevăr și adevărul drept fals... transportîndu-ne într-un univers al cărui creator minuțios a fost » (G. Sadoul). Alături de Louis Lumière — *M.* se înscrie printre pionierii artei și industriei cinematografice. În perioada 1896—1913 a realizat circa 500 de filme. Dezvoltarea industrială a cinematografului și concurența comercială îl elimină complet din activitate după primul război mondial.

FLM: 1896 — *Une partie de carte* (O partidă de cărți); *Séance de prestidigitation* (Ședință de prestidigitație); *Une nuit terrible* (O noapte teribilă); *Escamotage d'une dame chez Robert Houdin* (Dispariția unei doamne la R.H.); 1897 — *La cigale et le fourmi* (Greierele și furnica); *Faust et Marguerite* (Faust și Margareta); 1898 — *Pygmalion et Galathée;* 1899 — *Le miroir de Cagliostro* (Oglinda lui C.); *L'affaire Dreyfus* (Afacerea D.); *Cendrillon* (Cenușăreasa); 1900 — *L'homme-orchestre* (Omul orchestră); *Jeanne d'Arc;* 1901 — *Le petit Chaperon Rouge* (Scufița roșie); *La danseuse microscopique* (Dansatoarea microscopică); 1902 — *Le voyage dans la lune* (Călătoria în lună); 1903 — *Le royaume des fées* (Împărăția zînelor); 1904 — *Benvenuto Cellini; Le barbier de Seville* (Bărbierul din Sevilia); 1905 — *Le palais des milles et une nuits* (Palatul celor o mie și una de nopți); 1906 — *Les 400 farces du diable* (Cele 400 de farse ale diavolului); 1907 — *Deux cent milles lieues sous les mers* (Două sute de mii de leghe sub mări); *Hamlet;* 1908 — *La Civilisation à travers les âges* (Civilizația de-a lungul secolelor); *Tartarin de Tarascon;* 1909 — *Les illusions fantaisistes* (Iluzii fanteziste); 1910 — *Le mousquetaire de la reine* (Mușchetarul reginei); 1911 — *Les hallucinations du Baron de Munchausen* (Halucinațiile Baronului M.); 1912 — *A la conquête du Pole* (Cucerirea polului); 1913 — *Le chevalier des neiges* (Cavalerul zăpezilor); *Le voyage de la famille Bourrichon* (Călătoria familiei B.).

MELVILLE, Jean-Pierre (J.-P. Grumbach). Regizor francez (Paris, 20.X.1917; Paris, 2.VIII.1973). Debutează în 1946; se impune în anul următor cu *Tăcerea mării,* film prin care se dovedește un premergător al *noului val.* Producător, scenarist și uneori interpret.

FLM: 1946 — *24 heures de la vie d'un clown* (24 de ore din viața unui clovn, sm.); 1947 — *Le silence de la mer* (Tăcerea mării); 1949 — *Les enfants terribles* (Copii teribili); 1953 — *Quand tu liras cette lettre* (Cînd vei citi această scrisoare); 1955 — *Bob le flambeur* (B. incendiatorul); 1959 — *Deux hommes dans Manhattan* (Doi oameni în M.); 1961 — *Léon Morin prêtre* (L.M. preot); 1962 — *Le doulos* (Denunțătorul); *L'aîné des Ferchaux* (Cel mai mare din familia F.); 1966 — *Le deuxième souffle* (A doua suflare); 1967 — *Le samouraï* (Samuraiul); 1969 — *L'armée des ombres* (Armata umbrelor); 1970 — *Le cercle rouge* (Cercul roșu); 1972 — *Un flic* (Un polițist).

Scanned with OKEN Scanner

MENJOU, Adolphe (Jean A. M.). Actor american (Pittsburg, 18.II. 1890; Beverly Hills, 29.X.1963). Teatru și cinema din 1921. Se afirmă în filmul lui Chaplin *Opinia publică*.

FLM: 1916 — *The Blue Envelope Mystery* (Misterul plicului albastru, W. North); 1921 — *The Three Musketeers* (Cei trei mușchetari, F. Niblo); 1922—1923 — *A Woman of Paris* (Opinia publică, Ch. Chaplin); 1930 — *The Kiss* (Sărutul, J. Feyder); *Morocco* (Maroc, J. von Sternberg); 1933 — *A Farewell to Arms* (Adio arme / Supremul păcat, F. Borzage); 1935 — *The Mighty Barnum* (Circul B., W. Lang); 1936 — *The Milky Way* (Calea laptelui, L. McCarey); 1937 — *100 Men and a Girl* (100 de băieți și o fată, H. Koster); 1940 — *A Bill of Divorcement* (Rătăcire, J. Farow); 1945 — *Man Alive* (Omul inteligent, R. Enright); 1949 — *My Dream Is Yours* (Visul meu este al tău, M. Curtiz); 1952 — *The Sniper* (Pîndarul, Ed. Dmytryk); 1956 — *The Ambasador's Daughter* (Fiica ambasadorului, N. Krasna); 1958 — *Paths of Glory* (Cărările gloriei, S. Kubrick); 1959 — *Pollyanna* (D. Swift)

MENU, Paul. Pionier al filmului românesc (Paris, 20.V.1876; 1973). Fotograf și operator de imagine. Realizează în mai 1897 primele actualități cinematografice românești.

MENZEL, Jiři. Regizor și actor cehoslovac (23.II.1938). Absolvent FAMU. Asistență de regie pe lîngă Věra Chytilová *(Despre altceva)*. Debutează în 1965. Se afirmă în cadrul noului val al cinematografiei cehoslovace contemporane. Marele premiu la Mannheim și premiul « Oscar » 1967 *(Trenuri strict supravegheate)*; Marele premiu al juriului autorilor, Karlovy Vary, 1968 *(Vară capricioasă)*.

FLM: 1965— *Perličky na dně*, fs. (Micile perle, sc. Moartea d-lui Balthasar); 1966—*Ostře sledované vlaky* (Trenuri strict supravegheate); 1967 — *Rozmarné léto* (Vară capricioasă); 1968 — *Zločin v čantanu* (Crimă la cabaret).

MERCOURI, Mélina. Actriță greacă (Atena, 18.X.1915). Frecventează cursurile Școlii dramatice de pe lîngă Teatrul Național Grec. Film din 1955. Turnează în Grecia, Franța, Anglia, Italia. Premiu, Cannes, 1960 *(Niciodată duminica)*.

FLM: 1955 — *Stella* (M. Cacoyannis); 1957 — *Celui qui doit mourir* (Cel care trebuie să moară, J. Dassin); *The Gypsy and the Gentleman* (Țiganca și gentlemanul, J. Losey); 1959 — *La legge* (Legea, J. Dassin); 1960 — *Never on Sunday* (Niciodată duminica, J. Dassin); 1963 — *Topkapi* (J. Dassin); 1965 — *Les pianos mécaniques* (Pianele mecanice, J.A. Bardem); 1969 — *La promesse de l'aube* (Promisiunea din zori, J. Dassin); *Gaily, gaily* (Vesel, vesel, N. Jewison).

MESAROȘ, Titus. Regizor român (Baciu, 10.VII.1925). Absolvent al Școlii de literatură (1950). Scenarist. Debutează ca regizor de film documentar în 1963.

FLM: 1963 — *4.000 de trepte spre cer; Un petec de hîrtie;* 1964 — *Oamenii noștri; Peste*

dealuri și coline; Spre cer; 1967 — *În căutarea timpului pierdut;* 1968 — *Metamorfoze;* 1969 — *De la străbuni la strănepoți;* 1970 — *Septembrie în Pontul Euxin; Marmura;* 1971 — *Cuțitul;* 1972 — *Sub soarele de mai.*

MIFUNE, Toshiro. Actor japonez (Tsingtao, China, 1.IV.1920). Fotograf. Descoperit și devenit celebru prin filmele lui Kurosawa. Cupa « Volpi », Veneția, 1961 *(Yojimbo)* și 1965 *(Barbă Roșie).* FLM: 1948 — *Yoidore tenshi* (Îngerul beat, A. Kurosawa); 1950 — *Shibun* (Scandalul, A. Kurosawa); *Rashomon* (A. Kurosawa); 1954 — *Shichinin no Samurai* (Cei șapte samurai, A. Kurosawa); 1957 — *Kumonosu-jo* (Tronul însîngerat, A. Kurosawa); 1958 — *Muhomatsu no issho* (Omul cu ricșa, H. Inagachi); *Kakushi Toride no san—Akunin* (Fortăreața ascunsă, A. Kurosawa); 1961 — *Yojimbo* (A. Kurosawa); 1962 — *Tsubaki Sanjuro* (Sanjuro, A. Kurosawa); 1965 — *Akahige* (Barbă Roșie, A. Kurosawa); 1966 — *Daibosatsu Toge* (Sabia destinului, K. Okamoto); 1967 — *Joiuchi* (Ultimul samurai, M. Kobayashi); *Grand prix* (Marele premiu, J. Frankenheimer); 1969 — *Furin Kazan* (Drapelele samurailor, H. Inagachi); *Hell in the Pacific* (Iad în P., J. Boorman); *Soleil rouge* (Soarele roșu, T. Young).

MIHAIL, Jean. Regizor român (Hălăucești-Roman, 5.VII.1896; București, 12.III.1963). Elev al lui C. I. Nottara la Academia de muzică și artă dramatică din București. 1917—1919: activează ca actor în diferite companii teatrale. 1919 — pleacă la Viena pentru studii de regie cinematografică, lucrînd ca asistent pe lîngă M. Neufeld și Ed. Sekler. 1923 — se întoarce în țară și debutează în cinematografie ca asistent de regie *(Țigăncușa de la iatac,* A. Halm). 1950—1952: profesor de regie la I.A.T.C. Premiul II pentru scurt-metraje Cannes, 1946 *(Rapsodia rustică).* FLM: 1924 — *Păcat;* 1925 — *Manasse;* 1926 — *Cererea în căsătorie;* 1927 — *Lia;* 1928 — *Povara;* 1929 — *Viața unui oraș* (d); 1932 — *Chemarea dragostei;* 1933 — *Trenul fantomă;* 1934 — *Prima dragoste; România* (d.); 1939—1940 — *C.F.R., O simfonie a muncii* (neterminat); 1945 — *Rapsodia rustică* (d.); 1948 — *Cu fruntea-n soare* (APACA), d.; 1949 — *Orașul nu doarme niciodată* (d. mm); 1950 — *Aniversarea lui Pușkin* (d.); *Bulevardul fluieră « Vîntu »* (mm); 1954 — *Brigada lui Ionuț;* 1957 — *Ripa dracului.*

MIHALESCU, Alexandru. Actor francez (București, România, 1883). Debutează pe scena Teatrului Național din București. 1912—apare în filmul românesc *Războiul Independenței.* 1919 — intră în viața artistică a Parisului (joacă în compania lui Lugné-Poe). 1928 — anul consacrării sale pe ecran în *Patimile Ioanei d'Arc.* 1932 — profesor de artă dramatică la Școala populară de cinematografie condusă de regizorul R. Lion. 1935 — inițiază gruparea « Scène-Ecran » menită să experimenteze posibilitatea unor îmbinări teatru-film pe scenă. 1937 — fondează școala « Le Trétean » (unde vor studia actori ca M.

Sologne, G. Leclerc, F. Perrier).

FLM: 1912 — *Războiul Independenței* (r. G. Brezeanu); 1928 — *La passion de Jeanne d'Arc* (Patimile Ioanei d'Arc, C. Th. Dreyer); 1930 — *Accusée levez-vous!* (Acuzatăl Apără-tel, M. Tourneur); 1931 — *Mephisto* (N. Winter); 1932 — *Le marchand de sable* (Negustorul de nisip, A. Nugou); 1934 — *Minuit, Place Pigalle* (Parisul la miezul nopții, R. Richebé); 1936 — *L'argent* (Banii, P. Billon); 1938 — *Ma tante dictateur* (Mătușa mea dictator, R. Pujol); 1939 — *Le capitain Benoit* (Sabotaj / Noua misiune a căpitanului B., M. De Canonge); *Vidocq* (J. Daroy); 1940 — *Après « Mein Kampf » ...« mes Crimes »* (După « Mein Kampf » ... « Crimele mele », Al. Ryder); 1941 — *Le valet maître* (Valetul coniței, P. Mesnier); 1945 — *Nuits d'alerte* (Nopți de alarmă, L. Mathot); 1949 — *Au revoir, Monsieur Grock* (La revedere, domnule G., P. Billon); 1952 — *Piedalu fait des miracles* (P. face miracole, J. Loubignac); 1953 — *Raspoutine* (Rasputin, G. Combret); 1957 — *Les aventures d'Arsène Lupin* (Aventurile lui A.L., J. Becker).

MIHĂILESCU-BRĂILA, Ștefan. Actor român (Brăila, 3.II.1925). Teatru. Debutează în cinematografie în 1958.

FLM: 1958 — *Alo? ... Ați greșit numărul* (A. Călărașu); 1960 — *Darclée* (M. Iacob); 1961 — *Omul de lîngă tine* (H. Popescu); 1962 — *A fost prietenul meu* (A. Blaier); 1963 — *Politică și ... delicatese* (H. Boroș, mm.); *Mărturisirile unei mese de restaurant* (V. Calotescu, sm.); 1964 — *Comoara din Vadul Vechi* (V. Iliu); *Titanic Vals* (P. Călinescu); 1965 — *Răscoala* (M. Mureșan); 1966 — *Vremea zăpezilor* (Gh. Naghi); 1967 — *Maiorul și moartea* (Al. Boiangiu); *Zile de vară* (I. Niță); *Cine va deschide ușa* (Gh. Naghi); 1968 — *Doi bărbați pentru o moarte* (Gh. Naghi); 1970 — *Frații* (M. Moldovan, G. Gheorghe); 1971 — *Atunci i-am condamnat pe toți la moarte* (S. Nicolaescu); 1972 — *Astă seară dansăm în familie* (G. Saizescu); *Cu mîinile curate* (S. Nicolaescu).

MIHU, Iulian. Regizor român (București, 3.XI.1926). Absolvent I.A.T.C. Ziaristică. Debutează în cinematografie în 1955.

FLM: 1955 — *La mere*, col. M. Marcus, mm; 1958 — *Viața nu iartă*, col. M. Marcus; 1961 — *Poveste sentimentală;* 1965 — *Procesul alb;* 1972 — *Felix și Otilia.*

MILESTONE, Lewis. Regizor american (Odesa, Rusia, 30.IX. 1895). Din 1913 în Statele Unite. 1920: intră în cinematografie ca monteur (lucrează cu Henry King, Thomas Ince, Mack Sennett). Realizează primul său film în 1925. După apariția sonorului, devine unul dintre cei mai buni regizori americani. Din cele peste treizeci de filme pe care le-a realizat, trei sînt considerate capodoperele sale: *Nimic nou pe frontul de vest* (după celebrul roman al lui Remarque); *Inimă purpurie* și *O plimbare în soare.* Producător. Premiul « Oscar », 1930 *(Nimic nou pe frontul de vest).*

FLM: 1925 — *The Cave Man* (Omul peșterii); 1927 — *Two Arabian Knights* (Doi cavaleri arabi); 1929 — *Betrayal* (Minciuna);

Scanned with OKEN Scanner

1930 — *All Quiet on the Western Front* (Nimic nou pe frontul de vest); 1932 — *Rain* (În ghearele păcatului); 1935 — *Paris in the Spring* (Mirajul Parisului); 1939 — *Of Mice and Men* (Oameni și șoareci); 1943 — *The North Star* (Steaua Nordului); 1944 — *The Purple Heart* (Inimă purpurie); 1945 — *A Walk in the Sun* (O plimbare în soare); 1948 — *Arch of Triumph* (Arcul de triumf); 1950 — *The Halls of Montezuma* (Palatele lui M.); 1952 — *Les misérables* (Mizerabilii); 1953 — *Melba;* 1954 — *They Who Dare* (Cei care îndrăznesc); 1955 — *La vedova X* (Văduva X); 1960 — *Ocean's Eleven* (Al unsprezecelea ocean); 1962 — *Mutiny on the Bounty* (Revolta de pe B.).

MILIONUL (Le million). Franța, 1931. *R*; *S:* René Clair, după vodevilul lui Georges Berr și Guillemard; *I:* G. Périnal, Georges Raulet; *D:* Lazare Meerson; *M:* Armand Bernard, Philippe Parès, Georges van Parys; *Int:* Annabella, René Lefèvre, Paul Olivier, Raymond Cordy, Constantin Stroescu, Vanda Gréville, Louis Allibert. Fericit produs al întîlnirii dintre perfecțiunea vizuală și ritmică a « marelui mut » și capacitatea de expresie cinematografică, nouă pe atunci, a sunetului, *M.* lui René Clair se înscrie printre realizările desăvîrșite ale filmului muzical. Un film-balet în care înseși imaginile și faptele cîntă și dansează. Acțiunea este voit naivă, copilăroasă. Lozul cîștigător al milionului se află în buzunarul jachetei vechi care a fost vîndută unui fals negustor de haine vechi, de fapt, șeful unei organizații de bandiți. Toată lumea urmărește peripețiile jachetei, încercînd s-o ajungă. Datorită noului posesor al hainei — un tenor — ultimul capitol al acestui complicat și bizar joc de-a-prinselea, se consumă la operă, evident, în timp ce pe scenă se desfășoară spectacolul. Totul se sfîrșește cu o veselă sarabandă. Din transparențe și hohote cristaline, Clair creează un univers care a furnizat multe momente memorabile marii antologii a comediei cinematografice: fuga pe acoperișuri, corul creditorilor, magazinul de vechituri — sediu al bandei de gangsteri, contrapunctul dintre urmărirea tot mai vertiginoasă din culise și dulcea și lenesa candoare a rutinei etalată, în plină înflorire, pe scenă, totul culminînd cu celebra transformare a urmăririi în meci de rugby. Operă echilibrată și armonioasă în toate compartimentele sale, *M.* își datorează o parte din renume muzicii și excelentei scenografii.

MILO, Sandra (Alessandra Marini). Actriță italiană (Milano, 1935). Studii la Universitatea din Milano. Film din 1956.

FLM: 1956 — *Lo scapolo* (Băiatul, A. Pietrangeli); *Elena et les hommes* (E. și bărbații, J. Renoir); 1957 — *Les aventures d'Arsène Lupin* (Aventurile lui A.L., J. Becker); 1958 — *Le miroir à deux faces* (Oglinda cu două fețe, A. Cayatte); 1959 — *Un témoin dans la ville* (Un martor în oraș, Ed. Moli-

naro); *Il generale Della Rovere* (Generalu D.R., R. Rossellini); 1960 — *Gli scontenti* (Nemulțumiții, G. Lipartiti); *Adua e le compagne* (A. și prietenele ei, A. Pietrangeli); 1961 — *Vanina Vanini* (R. Rossellini); 1963 — *La vista* (Vizita, A. Pietrangeli); *8 1/2* (F. Fellini); 1965 — *Giulietta degli spiriti* (G. și spiritele, F. Fellini); 1967 — *Come imparai ad amare le donne* (Cum am învățat să iubesc femeile, L. Salce); 1968 — *Bang Bang Kid* (L. Lelli).

MIMICA, Vatroslav. Regizor iugoslav (Omiš-Dalmația, 25.VI.1923). Licențiat în medicină. Critic literar. Din 1952 realizează filme cu actori; după 1957 devine unul din promotorii spiritului modern în animația iugoslavă. Scenarist. Diploma specială a juriului, Moscova, 1965 *(Prometeu din insula Viševice)*.

FLM: 1952 — *U oluji* (În furtună, f); 1955 — *Jubilej gospodina Ikla* (Jubileul domnului I., f.); 1957 — *Strašilo* (Sperietoarea); 1958 — *Happy End; Saac* (Singur); 1959 — *Inspektor se vraća kući* (Inspectorul se întoarce acasă); *Kod fotografa* (La fotograf); 1960 — *Jaje* (Oul); 1962 — *Mala kronika* (Mică cronică); 1963 — *Telefon;* 1965 — *Prometej so otoka Viševice* (Prometeu din insula V., f.); *Tifusari;* 1966 — *Ponedeljak ili utorak* (Luni sau marți, f.); 1967 — *Kaja ubit ću te* (K., te ucid, f.); 1969 — *Dogadjaj* (O întîmplare, f.); 1971 — *Hranjenik* (Hrănitul, f.).

MINNELLI, Vincente. Regizor american (Chicago, 28.II.1913). Studii de scenografie. Inițial actor și scenograf, apoi regizor de balete și reviste muzicale pe Broadway, debutează în 1943 ca realizator de film. Se evidențiază îndeosebi prin filme muzicale și coregrafice, cărora le dă o strălucire aparte, dar și prin cîteva ecranizări care s-au bucurat de un succes deosebit. Premiu, Cannes, 1947 *(Ziegfeld Follies);* premii «Oscar»: 1951 *(Un american la Paris)* și 1958 *(Gigi)*.

FLM: 1942 — *Cabin in the Sky* (Un colțișor în cer); 1943 — *I Dood It* (O fac și pe asta); 1944 — *Meet Me in St. Louis* (Întîlnire la St. L.); 1945 — *The Clock* (Orologiul); 1946 — *Ziegfeld Follies;* 1948 — *The Pirate* (Piratul); 1949 — *Madame Bovary;* 1950 — *Father of the Bride* (Tatăl miresei); 1951 — *An American in Paris* (Un american la P.); 1952 — *The Bad and the Beautiful* (Bestia și frumoasa); 1954 — *Brigadoon;* 1955 — *The Cobweb* (Pînză de păianjen); 1956 — *Lust for Life* (Van Gogh); *Tea and Sympathy* (Ceai și simpatie); 1958 — *Gigi;* 1960 — *Home from the Hill* (Casa de pe deal); 1962 — *The Four Horsemen of the Apocalypse* (Cei patru cavaleri ai Apocalipsului); *Two Weeks in Another Town* (Două săptămîni în alt oraș); 1964 — *Goodbye Charlie* (Adio, Ch.); 1965 — *The Sandpiper* (Pasărea nisipului); 1970 — *On a Clear Day You Can See Forever* (Într-o zi senină poți să vezi departe).

MISSIRIO, Genica (Jenică Missirliu). Actor francez (Craiova, România, 21.III.1895; București, 10. VII.1960). Debutează în studiourile franceze imediat după primul război mondial. Se face remarcat în

filmele lui Jean Epstein şi Abel Gance.

FLM: 1921 — *Les ailes s'ouvrent* (Aripile se deschid, G. De Fresnay); 1922 — *Margot* (G. de Fresnay); 1923 — *Vidocq* (J. Kemm); 1925 — *L'affiche* (Afişul, J. Epstein); 1926 — *L'espionne aux yeux noirs* (Spioana cu ochi negri, H. Desfontaines); *Le prince Zilab* (Prinţul Z., G. Rondés); *Les chemins de la gloire* (Drumurile gloriei, G. Rondés); *Belphégor* (H. Desfontaines); *Napoléon* (A. Gance); 1928 — *Madame Récamier* (Doamna R., G. Ravel, T. Lekain); *Figaro* (G. Ravel).

MISTRAL, Jorge (Modesto Llosas Posell). Actor spaniol (Aldaya-Valencia, 24.XI.1920); 20.IV.1972). Debutează ca scenograf de teatru. Din 1943 — teatru şi film în Spania, Mexic, Italia.

FLM: 1944 — *La llamada del mar* (Chemarea mării, J. Millan); 1947 — *El emigrado* (Emigrantul, R. Torrado); 1950 — *Deseada* (Pătimaşa, R. Gavaldon); 1951 — *La noche es nuestra* (Noaptea e a noastră, F. A. Rivero); 1953 — *El conde de Montecristo* (Contele de M., L. Klimovski); *Camelia* (R. Gavaldon); *Abismos de pasion* (Abisul pasiunii, L. Buñuel); 1956 — *Esclavas de Cartago / Le schiave di Cartagine* (Sclavele Cartaginei, G. Brignone); 1957 — *La venganza* (Răzbunarea, J.A. Bardem); 1959 — *Carmen de la Ronda* (T. Demichelli); 1962 — *Scheherazade* (P. Gaspard-Huit); 1965 — *Gunfighters of Casa Grande* (Puşcaşii de la C.G., R. Rowland).

mişcări de aparat: modificare a poziţiei aparatului sau a direcţiei (unghiului) de filmare prin care se realizează urmărirea unui subiect mobil, prezentarea unui subiect desfăşurat pe o suprafaţă mai mare sau montajul interior al unei secvenţe. Deplasarea aparatului se poate efectua manual şi cu ajutorul diverselor vehicule sau a unor mecanisme speciale. Filmarea din mînă sau din automobil (v. fig. 17) se foloseşte în cazurile cînd aparatul se substituie unuia din personaje; mişcarea agitată, tremurată sau discontinuă a aparatului accentuează senzaţia de participare la acţiune. De obicei, deplasarea aparatului se efectuează cu ajutorul unor utilaje speciale: căruciorul de *traveling*, *macaraua de filmare* şi *dolly*-ul. În acest caz, aparatul de filmare — deci şi spectatorul — este mai curînd participant decît observator, de aceea *m. de a.* permit o pătrundere mai adîncă în psihologia personajelor şi însuşirea mai uşoară a sensului dramaturgic al scenei filmate. Modificarea unghiului de filmare prin răsucirea orizontală sau înclinarea verticală a aparatului de filmare (v. *panoramare*, *unghi de filmare*) se efectuează de obicei cu ajutorul unor stative cu un adaptor special (cap giroscopic cu volant de inerţie) care stabilizează mişcarea. Diversele forme de *m. de a.* se folosesc de multe ori combinate, de ex. traveling cu panoramare orizontală; macara cu înclinare în plonjeu etc. La filmările cu *m. de a.* este foarte importantă alegerea *distanţei focale* a obiectivului; dacă se urmăreşte

Scanned with OKEN Scanner

o mișcare sau se tatonează locul de desfășurare a acțiunii, se folosește un obiectiv cu distanță focală lungă (v. *tele-obiectiv*); la prezentarea neutră, obiectivă a subiectului se lucrează cu obiective cu *distanță focală* medie sau scurtă (v. *grandangular*); în multe cazuri se poate lucra cu un *transfocator* (v. *transtrav*). *M. de a.* constituie un mijloc de exprimare artistică specific cinematografic, de o importanță ce nu poate fi egalată decît de *montaj*.

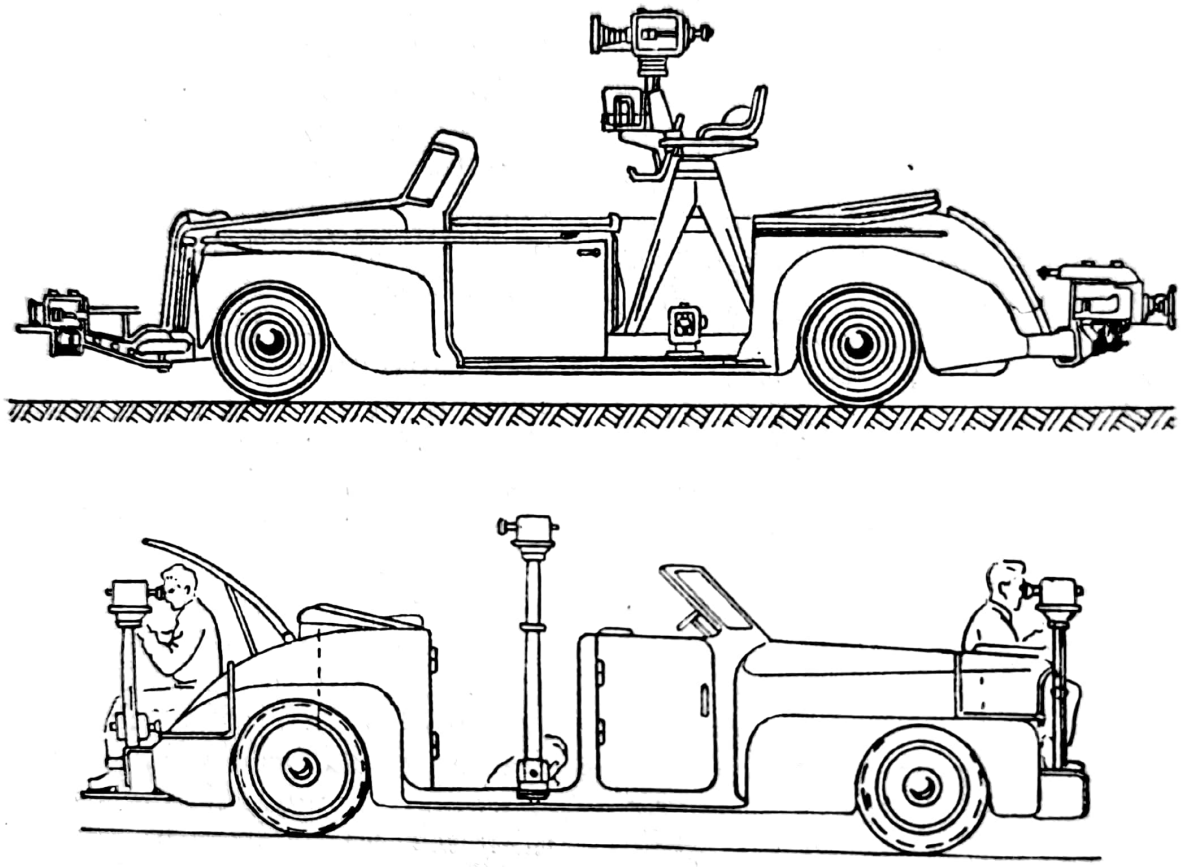

Fig. 17. Automobile adaptate filmărilor din mișcare.

MITCHELL, Thomas. Actor american (Elizabeth, 11.VII.1892; Beverly Hills, 17.XII.1962). Ziarist și scriitor. Actor și regizor pe Broadway. 1930: debutează la Hollywood ca scenarist și autor de subiecte. Din 1936 — actor de film. Actor de compoziție în roluri neprotagoniste. Se impune cu rolul din *Diligența* (premiul « Oscar », 1939).

FLM: 1930 — *The Little Accident* (Micul accident, W. J. Craft); 1936 — *Craig's Wife* (Nevestele lui C., D. Arzner); 1937 —

Scanned with OKEN Scanner

Hurricane (Uraganul, J. Ford); 1939 — *Stagecoach* (Diligența, J. Ford); *The Hunchback of Notre Dame* (Cocoșatul de la N.D., W. Dieterle); *Gone With the Wind* (Pe aripile vîntului, V. Fleming); 1942 — *Tales of Manhattan* (M./Povestiri din M., J. Duvivier); 1944 — *The Sullivans* (Au fost cinci, L. Bacon); 1946 — *The Dark Mirror* (Oglinda întunecată, R. Siodmak); 1948 — *Silver River* (Rîul de argint, R. Walsh); 1952 — *High Noon* (La amiază, F. Zinnemann); 1955 — *Destry* (G. Marshall); 1956 — *While the City Sleeps* (Cînd orașul doarme, F. Lang); 1958 — *Handle with Care* (Condu cu grijă, D. Friedkin); 1962 — *By Love Possessed* (Posedați de dragoste, J. Sturges).

MITCHUM, Robert. Actor american (Bridgeport-Connecticut, 6. VIII.1917). Actor de teatru. Debutează în cinematografie în 1941, continuînd, pînă în 1945, să interpreteze roluri secundare. Primul rol important îl deține în *Povestea lui G. I. Joe;* obține consacrarea cu *Focuri încrucișate.*

FLM: 1943 — *The Human Comedy* (Comedia umană, Cl. Brown); 1944 — *Thirty Second over Tokyo* (Treizeci de secunde deasupra orașului T., M. Le Roy); 1945 — *Story of G. I. Joe* (Povestea lui G.I.J., W. A. Wellman); 1947 — *Crossfire* (Focuri încrucișate, Ed. Dmytryk); 1948 — *Rachel and the Stranger* (R. și străinul, N. Foster); 1951 — *His Kind of Woman* (Genul său de femeie, J. Farrow); 1952 — *Macao* (J. von Sternberg); 1954 — *River of No Return* (Rîul fără întoarcere, O. Preminger); 1957 — *Heaven Knows, Mr. Allison* (Cerul știe, domnule A., J. Huston); 1960 — *The Grass Is Greener* (Iarba a înverzit, S. Donen); *A Terrible Beauty* (O frumusețe teribilă, T. Garnett); 1962 — *Two for the Seasaw* (Doi pe un balansoar, R. Wise); *The Longest Day* (Ziua cea mai lungă, B. Wicki, K. Annakin, A. Marton); 1963 — *The List of Adrian Messenger* (Lista lui A. M., J. Huston); 1965 — *Man in the Middle* (Omul de la mijloc, G. Hamilton); *What a Way to Go* (Pe ce drum să mergi, J. L. Thompson); 1967 — *Eldorado* (H. Hawks); 1969 — *Lo sbarco di Anzio* (Debarcarea de la A., E. Dmytryk); *Young Billy Young* (Tînărul B. Y., B. Kennedy); *Secret Ceremony* (Ceremonia secretă, J. Losey); *The Good Boys and the Bad Boys* (Băieți buni, băieți răi, B. Kennedy); 1970 — *Ryan's Daughter* (Fiica lui R., D. Lean); 1971 — *Going Home* (Spre casă, H. B. Leonard); 1972 — *The Friends of Eddie Cayle* (Prietenii lui E.C., P. Yates).

MITRY, Jean (Jean-René-Pierre Goetgheluck Le Rouge Rillard des Acres de Presfontaines). Estetician și istoric francez (Soissons, 7.XI.1907). Abandonează studiile de fizică și filozofie pentru a se consacra cinematografului. Asistent de regie pe lîngă M. L'Herbier (1924), secretar general al primului cineclub francez (1925—1932), fondator în 1937 (împreună cu H. Langlois și G. Franju) al Cinematecii franceze, apoi din 1944 — profesor la I.D.H.E.C.; din 1968 — profesor de istorie și estetică cinematografică la Universitatea din Montreal. Realizează (din 1929) scurt-metraje experimentale cu caracter avangardist, apelînd la muzica lui Honegger,

Scanned with OKEN Scanner

Debussy, Boulez, Artuys. Filmolog complex, *J.M.* este unul din cei mai erudiți esteticieni și istoriografi ai cinematografului. Interesat deopotrivă de estetica, psihologia și istoria genului, el este nu mai puțin un critic înzestrat cu simțul discernămîntului și al valorii artistice, un analist pertinent, profund întemeiat pe solide convingeri teoretice cu privire la rolul social și cultural al filmului.

BIBL: *Emil Jannings*, 1927; *John Ford*, 1954; *S. M. Eisenstein*, 1955; *Charlot et la fabulation chaplinesque*, 1957; *René Clair*, 1961; *Erich von Strobeim*, 1963; *Esthétique et psychologie du cinéma*, 1963; *Dictionnaire du cinéma*, 1963; *Histoire du cinéma*, 1967—1969; *Ivan Mosjoukin*, 1969; *Filmographie universelle* (20 vol., în curs de apariție); *Bibliographie nternationale du cinéma et de la télévision* (în curs de apariție).

MIX, Tom (Thomas Edwin M.). Actor american (Mix Run-Pennsylvania, 6.VI.1881; Arizona, 12.X. 1940). O tinerețe aventuroasă; militar în Cuba, China și în Africa de Sud; polițist în S.U.A. Angajat în 1911 de societatea « Selig Pictures », turnează peste 200 de filme. Silueta sa masivă a rămas legendară pentru westernul anilor 1918—1930.

FLM: 1911 — *The Ranch Life in the Great South West* (Viața la fermă în marele sud-vest, F. Boggs); 1918 — *Cupid's Roundup* (Arestarea avarului, Ed. Le Saint); 1920 — *The Cyclone* (Ciclonul, C. Smith); 1922 — *Tom Mix in Arabia* (L. Reynolds); 1924 — *North of Hudson Bay* (La nord de golful H., J. Ford); 1926 — *My Own Pal* (Adevărata mea prietenă, J. Blystone); 1929 — *The Big'Diamond Robbery* (Furtul marelui diamant, E. Forde); 1932 — *My Pal, the King* (Amicul meu, guvernatorul, K. Neuman); *Destry Rides Again* (D. călărește iarăși, B. Stoloff); 1933 — *Rustler's Roundup* (Arestarea lui R., H. Mac Rea); 1935 — *The Miracle Rider* (Călărețul misterios, A. Schaefer).

mixaj: finisarea *coloanei sonore* a filmului, constînd în unificarea tuturor benzilor de sunet realizate prin diversele metode de *înregistrare a sunetului*. Astfel, benzile de dialog, zgomot și muzică montate în sincron, sînt reproduse cu ajutorul unor magnetofoane de redare — *filmofonografe* — concomitent cu proiectarea imaginii. O instalație specială, pupitrul de *m.*, permite reglarea independentă și individuală a volumului, tonalității, reverberației și a altor parametri pentru fiecare canal acustic (numărul acestora poate ajunge pînă la 10—12 în cazul instalațiilor de *m.* moderne). Pentru scenele deosebit de complexe se efectuează un premixaj, prin care mai multe benzi (în special cu zgomote de ambianță) sînt unificate în prealabil. Banda obținută constituie versiunea originală a coloanei sonore a filmului.

MIZOGUGHI, Kenji. Regizor japonez (Tokio, 18.V.1898; Kioto,

Scanned with OKEN Scanner

24.VIII.1957). Studii de pictură la Institutul de arte occidentale din Tokio. 1920: debutează în cinematografie ca actor. Din 1922 realizează circa 80 de filme. Personalitate marcantă a cinematografului nipon. De trei ori « Leul de argint » Veneția: 1952 — *Viața curtezanei O'Haru;* 1953 — *Povestirile lunii palide de după ploaie;* 1954 — *Guvernatorul Sansho.*

FLM: 1922 — *Ai ni yomigaeru hi* (Ziua în care vine dragostea); 1923 — *Chi to rei* (Sîngele și sufletul); *Kiri no minato* (Portul ceților); *Yoru* (Noaptea); 1924 — *Kanashiki hakuchi* (Tristul imbecil); *Gendai no jowo* (Regina timpurilor moderne); *Musen fusen* (Nu există război fără bani); *Kanraku no onna* (Femeia veselă); 1926 — *Nogi shogun to Kuma-san* (Generalul N. și K.); *Shin onoga tsumi* (Urmarea greșelii mele); 1927 — *Jibi shincho* (Schimbătoare ca inima unei păsări); 1928 — *Hito no issho* (Viața unui om); 1929 — *Nihon-bashi* (Podul N.); *Asahi wa kogayaku* (Soarele răsărind, strălucește, col. S. Ina); 1930 — *Furusato* (Ținutul natal); 1931 — *Shikamo karera wa yuku* (Și totuși ei înaintează); 1932 — *Toki no ujigami* (Dumnezeu păzitorul timpului); 1933 — *Gion Matsuri* (Sărbătoarea din G.); 1934 — *Orizuru osen* (Decăderea); 1935 — *Maria no Oyuki* (Fecioara din O.); *Naniwa Hika* (Elegie din N.); 1937 — *Aizo Toge* (Strada dragostei și a urii); 1938 — *Roei uta* (Cîntecul cîmpului de luptă); 1940 — *Naniwa Onna* (Femeia din N.); 1942 — *Genroku chushingura* (Cei 47 de ronini); 1945 — *Meito Bijomaru* (Spada lui B.); 1946 — *Josei no shori* (Victoria femeilor); 1947 — *Joyu Sumako no koi* (Dragostea actriței S.); 1948 — *Yoru no onnatachi* (Femeile nopții); 1950 — *Yuki Fujin ezu* (Destinul doamnei Y.); 1951 — *Musashino Fujin* (Doamna din M.); 1952 — *Saikaku ichidai onna* (Viața curtezanei O'Haru); 1953 — *Ugetsu monogatari* (Povestirile lunii pa'ide de după ploaie); 1954 — *Sansho dayu* (Guvernatorul S.); *Uwasa no onna* (Femeia crucificată); 1955 — *Yokihi* (Împărăteasa Yang Kwei Fei); 1956 — *Akasen kitai* (Strada rușinii).

MÎNA (Ruka). Cehoslovacia, 1965. *R:* Jiři Trnka. Film parabolă despre artist și libertatea de creație, moment de vîrf și cîntecul de lebădă al lui Trnka, demonstrație a posibilităților animației în zona filmului politico-filozofic. Eroului (păpușă), meșter popular care a modelat întreaga viață doar vase de flori, i se impune să facă monumentul unui personaj atotputernic: « mîna »; o dată terminată, autorul distruge statuia și reușește pentru moment să se refugieze în atelierul său. O nouă confruntare cu adversarul nu mai are loc, pentru că survine moartea « accidentală » a artistului. Funeraliile, cu toate onorurile, sînt conduse de aceeași autoritate — « mîna ». Premiul special al juriului, Annecy, 1965. S-a clasat al II-lea între cele mai bune 10 filme de animație din lume (vezi capitolul *Clasamente Internaționale*).

MOARA CU NOROC. România, 1956. *R:* Victor Iliu; *S:* Al. Struțeanu, Titus Popovici; *I:* Ovidiu

Gologan; *D:* Nicolae Teodoru, Filip Dumitriu; *M:* Paul Constantinescu; *Int:* Constantin Codrescu, Ioana Bulcă, Geo Barton, Marietta Rareș, Colea Răutu, Gh. Ghițulescu, Benedict Dabija, Aurel Cioranu, Sandu Sticlaru, Willy Ronea. Primă ecranizare de prestigiu din noua cinematografie românească, transpunerea clasicei povestiri a lui Ion Slavici are merite deosebite în autodefinirea filmului românesc. Istoria hangiului și a banditului pe care lăcomia de avere îi unește într-o legătură fatală, împingîndu-i împreună spre moarte, este repovestită filmic în penumbre dramatice. Iliu dovedește o bună cunoaștere a legilor ecranului, atît în felul în care recompune subiectul optînd pentru o relatare simplă, densă, viguroasă, cît și în modul în care îndrumă actorii spre o atentă dezvoltare a nuanțelor de atmosferă și descripție socială. Plastica lui Ovidiu Gologan, bazată pe contraste puternice și compoziții frămîntate, contribuie esențial la stabilirea tonalității generale, apăsătoare, de continuu crescendo al presentimentului tragic. Printre secvențele memorabile se pot cita: sosirea porcarilor la han, dansul lui Lică Sămădăul cu Ana, deznodămîntul în biserica fantastic iluminată de zbuciumul furtunii de afară.

MOARTEA UNUI CICLIST (Muerte de un ciclista). Spania, 1955. *R:* Juan-Antonio Bardem; *S:* Luis F. de Igoa, J. A. Bardem; *I:* Alfredo Fraile; *D:* Enrique Alarcón; *M:* Isidoro Maitzegui; *Int:* Lucia Bose, Alberto Closas, Carlos Casaravilla, Otello Toso. Acest film i-a creat fulgerător lui Bardem o celebritate internațională și a atras atenția asupra unor tendințe progresiste apărute în cinematografia spaniolă. Subiectul relatează sfîrșitul unui cuplu. Ea este soția unui bogat industriaș iar el tînăr profesor universitar, fost logodnic al eroinei. Întorcîndu-se cu mașina dintr-o escapadă ei lovesc un ciclist pe care, deși în agonie, îl părăsesc, pentru a evita scandalul. Accidentul are efecte diferite asupra conștiinței eroilor: femeia face orice pentru a-și păstra confortul și viața de lux; bărbatul însă se hotărăște să reînceapă a trăi sincer și adevărat, mărturisind totul. Temîndu-se că atitudinea amantului o va compromite, eroina îl zdrobește cu automobilul. Fugind de la locul crimei, ea întîlnește din nou un ciclist, încearcă să-l ocolească, dar cade ea însăși victimă unui accident. Ciclistul abandonează mașina în care tînăra agonizează... Printr-o pătrunzătoare analiză psihologică socială Bardem fixează imaginea unor deplorabile existențe parazitare, dincolo de granițele cărora vibrează speranțele pierdute, nostalgia sincerității și a purității. Ivit înaintea operelor care aveau să spună cuvîntul hotărîtor în

Scanned with OKEN Scanner

această privință (de pildă, *La dolce vita*), filmul a deschis un drum. Stările psihice ascunse se dezvăluie aci în contrapunerea cu mișcarea unor medii determinante pentru eroi. Cadrele lungi, savant elaborate plastic, sînt compuse în profunzime, iar ritmul sacadat și tensiunea în neîntreruptă creștere se obțin datorită mișcării interioare a cadrului. Legăturile line — întunecări, înlănțuiri — sînt frecvent înlocuite cu treceri abrupte. Contrapunctul personaj-mediu trăiește și în opoziția dintre tăcerile eroilor principali și în abundența dialogului de plan doi (tiradele gazetarului monden care o șantajează pe eroină, potopul de văicăreli ale vecinei ciclistului omorît).

MOLINARO, Eduard. Regizor francez (Bordeaux, 13.V.1928). Debutează în 1952 în filmul documentar. Premiu, Karlovy Vary, 1958 *(Alchimiștii)*.

FLM: 1952 — *Quai J. 4.* (Cheiul J. 4., d.); 1956 — *L'honneur est sauf* (Onoarea e salvată, d.); 1957 — *Le dos au mur* (Spatele la perete); 1958 — *Les Alchimistes* (Alchimiștii); 1959 — *Un témoin dans la ville* (Un martor în oraș); 1960 — *Une fille pour l'été* (O fată pentru vară); 1961 — *La mort este belle* (Moartea e frumoasă); 1963 — *Une ravissante idiote* (O idioată încîntătoare); 1964 — *La chasse à l'homme* (Vînătoarea de bărbați); 1965 — *Quand passent des faisans* (Cînd cazi de fazan); 1966 — *Peau d'espion* (Piele de spion); 1967 — *Oscar*; 1969 — *Mon oncle Benjamin* (Unchiul meu B.); *Hibernatus;* 1970 — *Les aveux les plus doux* (Tandre mărturisiri); 1972 — *La Mandarine* (Mandarina).

MONDY, Pierre. Actor francez (Neuilly sur Seine, 10.II.1925). Cursuri de teatru la Paris cu R. Simon. Film din 1949. În 1969 debutează ca regizor.

FLM: 1949 — *Rendez-vous de juillet* (Întîlnire de iulie, J. Becker); 1950 — *Sans laisser d'adresse* (Plecat fără adresă, J.P. Le Chanois); 1952 — *Crainquebille* (R. Habib); 1955 — *Les chiffoniers d'Emmaus* (Peticarii din E., R. Darene); *Des gens sans importance* (Oameni fără importanță, H. Verneuil); 1956 — *Folies-Bergère* (H. Decoin); 1958 — *En legitime defense* (În legitimă apărare, A. Berthomieu); 1959 — *Austerlitz* (A. Gance); 1962 — *Les mystères de Paris* (Misterele P., A. Hunebelle); 1964 — *Week-end à Zuydcoote* (H. Verneuil); *Compartiment tueurs* (Compartimentul ucigașilor, Costa-Gavras); 1968 — *Pierre et Paul* (R. Allio); 1969 — *Appelez-moi Mathilde* (Spune-mi M., P. Mondy); 1972 — *Les malheurs d'Alfred* (Nenorocirile lui A., P. Richard).

MONICELLI, Mario. Regizor italian (Viareggio, 15.V.1915). Încă student, prezintă la Festivalul de la Veneția un film pe care l-a realizat singur, și obține un premiu. Pînă în 1949, asistență de regie pe lîngă Germi și De Santis. Realizează cu Steno cîteva filme și împreună cu Toto — o seamă de comedii bufe. După 1953, regizor independent. « Ursul de argint », Veneția, 1957 *(Părinți și*

copii); « Leul de aur », Veneția, 1959 *(Marele război)*.

FLM: 1949 — *Al diavolo la celebrità* (A dracului celebritate, col. Steno); 1951 — *Guardie i ladri* (Hoții și vardiștii, col. Steno); 1953 — *Le infedeli* (Infidelele, col. Steno); 1954 — *Toto e Carolina;* 1955 — *Un eroe dei nostri tempi* (Un erou al timpului nostru); 1957 — *Padri e figli* (Părinți și copii); 1958 — *Soliti ignoti* (Eternii anonimi); 1959 — *La grande guerra* (Marele război); 1960 — *Risate di gioia* (Rîsete de bucurie); *Boccaccio '70*, fs (sc. Renzo și Lucia); 1963 — *I compagni* (Tovarășii); 1965 — *Cassanova 70;* 1966 — *L'armata Brancaleone* (Armata lui B.); 1967 — *La ragazza con la pistola* (Fata cu pistolul); 1968 — *Cosa nostra* (Cauza noastră); 1969 — *To, e morta la nonna* (Vai, a murit bunica); 1970 — *Brancaleone alle crociate* (B. în cruciadă); 1971 — *Mortadella.*

MONROE, Marilyn (Norma Jean Baker Mortenson). Actriță americană (Los Angeles, 1.VI.1925; Hollywood, 5.VIII.1962). Model publicitar. 1947: debutează în cinematografie. O serie de succese răsunătoare, la care a contribuit și publicitatea făcută în jurul evenimentelor din viața particulară a frumoasei actrițe. O vreme urmează cursurile cunoscutului « Actor's Studio » din New York. Turnează între 1950 și 1960 numeroase filme (vedeta nr. 1 a ecranului american), apărînd în același timp pe scenele unor teatre newyorkeze. Sinuciderea sa este în genere atribuită consecințelor nefaste la care poate duce excesul publicitar în viața vedetelor de film și tratamentului — lipsit de înțelegere umană și artistică — la care o supuneau producătorii. *M.M.* a avut în 1953—1956 cel mai ridicat « *box-office* »; premiul « Golden Globe », Hollywood, 1960.

FLM: 1947 — *Dangerous Years* (Vîrstă periculoasă, A. Pierson); 1949 — *Love Happy* (Fericit în dragoste, D. Miller); 1950 — *The Asphalt Jungle* (Jungla de asfalt, J. Huston); *All About Eve* (Totul despre Eva, J. L. Mankiewicz); 1952 — *Clash by Night* (Ciocnire în noapte, F. Lang); 1953 — *Niagara* (H. Hathaway); *How to Marry a Millionaire* (Cum să te măriți cu un milionar, J. Negulescu); 1955 — *Seven Years Itch* (Șapte ani de căsnicie, B. Wilder); 1956 — *Bus Stop* (Stația de autobuz, J. Logan); 1957 — *The Prince and the Showgirl* (Prințul și balerina, L. Olivier); 1959 — *Some Like it Hot* (Unora le place jazzul, B. Wilder); 1960 — *Let's Make Love* (Să ne iubim!, G. Cukor); *The Misfits* (Inadaptabilii, J. Huston).

montaj: (1) Operațiune-cheie în etapa finală a prelucrării peliculei în laborator, constînd din asamblarea fragmentelor de *bandă-imagine* și *bandă-sunet* într-o succesiune stabilită de regizor în raport cu concepția de realizare a filmului. (2) Concept estetic, fundamentat pentru prima oară de regizorul american D.W. Griffith și dezvoltat ulterior de tînăra cinematografie revoluționară sovietică prin: Kulešov, Pudovkin și — mai ales — Eisenstein. Primii creatori

Scanned with OKEN Scanner

de film nu cunoșteau *m.* decît ca pe o operațiune tehnică de îmbinare a unor scene scurte; Griffith este cel care a sesizat pentru prima oară (în *Naşterea unei naţiuni*, 1915, și *Intoleranță*) importanța detalierii unei scene în mai multe cadre, folosirea *prim-planului* și posibilitățile realizării unei povestiri specific cinematografice prin *m.* paralel. « Griffith a înțeles imediat prin ce se deosebește arta regizorului de film de aceea a regizorului de teatru: în creația cinematografică, secretul constă mai mult în dirijarea aparatului, decît în conducerea actorului » (Lewis Jacob). Aplecîndu-se cu interes asupra operei lui Griffith, cineaștii sovietici au conceput *m.* ca un principiu creator esențial al artei lor, înțelegînd ceea ce Griffith intuise doar: forța *m.* decurge nu numai din împărțirea unei scene în cadre, ci și în faptul că o succesiune de cadre implică un ansamblu complex de relații care poate da naștere unei noi realități. « *M.* este cel care creează realitatea cinematografică ...natura nu reprezintă decît materia primă a acestei activități creatoare » (V. Pudovkin). Experiențele și demonstrațiile lui L. Kuleşov din anii '20 erau menite să ateste posibilitățile, practic nelimitate, ale *m.* Schimbarea identității unor fragmente de film numai prin simpla lor alăturare este cunoscută în istoria cinematografiei sub numele de « efectul Kuleşov » (cea mai cunoscută experiență: același prim-plan static — neutru — al actorului rus Mosjukin pus, succesiv, în relație cu trei scene avînd un conținut diferit, a creat unui public neavertizat senzația că actorul trăiește de fiecare dată sentimentul inspirat de scena la care era raportat). Școala regizorală sovietică are meritul de a fi descoperit faptul că din alăturarea a două fragmente *se naște cu necesitate o calitate nouă* (« o alăturare de două fragmente de montaj seamănă nu atît cu suma, cît cu produsul lor » — Eisenstein). Pudovkin susține chiar că un obiect filmat dintr-un singur unghi de vedere este un *obiect mort* și că « numai dacă este prezentat ca parte din sinteza unor imagini vizuale diferite și separate, poate dobîndi viață filmică ». Eisenstein remarcă ulterior eroarea de a se pune accentul principal pe posibilitățile juxtapunerii, acordîndu-se astfel în mod nejustificat « mai puțină atenție problemei de a se *analiza materialul* care se juxtapune ». În primii ani ai filmului sonor Pudovkin aprecia că *m.* autonom al coloanei sonore duce la obținerea unor efecte deosebite, ce vor fi conjugate cu cele vizuale (asincronismul audio-vizual). Vederile lui Eisenstein asupra *m.* evoluează treptat, trecînd de la « *m.* atracțiilor » și « *m.* intelectual » din perioada filmului mut, la « *m.* vertical » (audio-vizual) și

Scanned with OKEN Scanner

la cel « cromofonic ». Sesizînd în scrierile sale complexitatea raportului ce se stabilește între cadrele unui film, teoreticianul maghiar Béla Balázs aduce o contribuție consistentă la studiul *m.*, devenit «*m.* creator» sau «foarfece poetic», care acordă filmului ritmul său specific, transformîndu-l într-o « muzică optică ». *M.* constituie un concept *esențial* în procesul de realizare a unui film, concept prin care se manifestă ideea artistului, maniera lui de a interpreta realitatea și care-și găsește expresie în selecționarea și combinarea fragmentelor de acțiune cinematografică. Există și opinii ce accentuează răspunderea artistului în folosirea *m.* (« Atunci cînd ceea ce este esențial într-un eveniment depinde de prezența simultană a doi sau mai mulți factori ai acțiunii, montajul este interzis », André Bazin), sau care prezic *m.* un declin indubitabil, în fața asaltului pe care-l exercită de ani de zile sunetul stereofonic, culoarea, variația dimensiunilor ecranului (Henri Colpi).

montaj interior: v. **secvență.**

montaj-sonorizare: finisarea și punerea în acord a imaginii și a coloanei sonore, ce urmează după montarea imaginii de către monteurul șef și regizor. În perioada de *m.-s.* se realizează: postsincronul de dialog, finisarea montajului de imagine (*modificări tehnice* legate de sincronizarea dialogului și a imaginii), *postsincronul* de zgomote, montajul zgomotelor sincrone, *fonotecarea* (alegerea și montajul zgomotelor asincrone, de efect și de ambianță, provenită din *fonotecă*), înregistrarea și montajul muzicii, *mixajul* și transpunerea. După *m.-s.*, filmul este pregătit pentru realizarea *copiei standard* (v. *înregistrarea sunetului*).

MONTAND, Yves (Ivo Livi). Actor francez (Monsummano Alto, Italia, 13.X.1921). Muncitor. Debutează în music-hall în 1943. Sub îndrumarea lui Edith Piaf ajunge unul din cei mai apreciați reprezentanți ai șansonetei moderne franțuzești. Apare concomitent în film și pe scenele teatrelor. Premiu, Karlovy Vary, 1957 (*Vrăjitoarele din Salem*).

FLM: 1946 — *Etoile sans lumière* (Steaua fără lumină, M. Blistene); *Les portes de la nuit* (Porțile nopții, M. Carné); 1950 — *Souvenirs perdus* (Amintiri pierdute, Christian-Jaque); 1953 — *Le salaire de la peur* (Salariul groazei, H. G. Clouzot); 1955 — *Les héros sont fatigués* (Eroii sînt obosiți, Y. Ciampi); 1956 — *Les sorcières de Salem* (Vrăjitoarele din S., R. Rouleau); 1960 — *Let's Make Love* (Să ne iubim!, G. Cukor); 1961 — *Sanctuary* (Sanctuarul, T. Richardson); *Goodbye again* (Vă place Brahms?, A. Litvak); 1964 — *Compartiment tueurs* (Compartimentul ucigașilor, Costa-Gavras); 1966 — *La guerre est finie* (Războiul s-a sfîrșit, A. Resnais); 1967 — *Vivre pour vivre* (A trăi pentru a trăi,

Scanned with OKEN Scanner

Cl. Lelouch); *Grand-prix* (Marele premiu, J. Frankenheimer); 1968 — *« Z »* (Costa-Gavras); *Un soir, un train* (O seară, un tren, A. Delvaux); 1970 — *L'aveu* (Mărturisirea, Costa-Gavras); *On a Clear Day You Can See Forever* (Într-o zi senină poți să vezi departe, V. Minnelli); *Le cercle rouge* (Cercul roșu, J. P. Melville); 1972 — *Etat de siège* (Stare de asediu, Costa-Gavras).

MONTGOMERY, Robert (Henry M. Jr.). Actor și regizor american (Beacon-New York, 21.V.1904). Actor pe Broadway. Angajat la Hollywood în 1929. În perioada 1930—1940 joacă alături de Rosalind Russell, Greta Garbo, Norma Shearer și Joan Crawford. 1946: debutează ca regizor. În filmul experimental *Doamna din lac*, M. încearcă o formulă de cinema subiectiv. Ulterior se consacră carierei diplomatice; apariții TV.

FLM: Actor: 1926 — *College Days* (Zilele din colegiu, R. Thorpe); 1929 — *So This Is the College?* (Așa este colegiul?, S. Wood); *Untamed* (Femeia neîmblînzită, J. Conway); 1930 — *Inspiration* (Inspirație, Cl. Brown); 1933 — *Night Flight* (Zborul de noapte, Cl. Brown); *Hell Below* (Submarinul fantomă, J. Conway); 1934 — *Hide Out* (Mandatul de arestare, W. S. Van Dyke); 1936 — *Piccadilly Jim* (R. Z. Leonard); 1937 — *Live, Love and Learn* (Trăiește, iubește și învață, G. Fitzmaurice); 1940 — *Bushman's Honeymoon* (Luna de miere a boșimanului, A. Woods); 1941 — *Mr. and Mrs. Smith* (Conflict conjugal, A. Hitchcock); 1946 — *The Lady in the Lake* (Doamna din lac, R. Montgomery); 1949 — *Once more My Darling* (Încă o dată draga mea, R. Montgomery); 1960 — *The Gallant Hours* (Orele curajului, R. Montgomery). Regizor: 1946 — *Lady in the Lake* (Doamna din lac); 1947 — *Ride the Pink Horse* (Aleargă calul trandafiriu); 1949 — *Once More My Darling* (Încă o dată draga mea); 1950 — *Eyes Witness* (Martorul ocular); 1960 — *The Gallant Hours* (Orele curajului).

MONTIEL, Sarita (Maria Antonieta Alejandra Vincenta Isidora Elpidia Abad Fernandez). Actriță spaniolă (Campo de Criptana, 10. III.1929). Debut cinematografic în Spania. Teatru și TV. în Mexic. Music-hall. Filmează în Spania și la Hollywood.

FLM: 1944 — *Te quiero para mi* (Te vreau pentru mine, L. Vajda); 1947 — *Don Quijote de la Mancha* (R. Gil); 1950 — *El capitan Veneno* (Căpitanul V., L. Marquina); 1954 — *Vera Cruz* (R. Aldrich); 1957 — *El ultimo cuple* (Ultimul cuplu, J. de Orduna); *Run of the Arrow* (Sensul săgeții, S. Fuller); 1959 — *Carmen de la Ronda* (T. Demichelli); 1961 — *Mi ultimo tango* (Ultimul meu tango, L. C. Amadori); 1962 — *La reina del chantecler* (Regina cîntecelor, R. Gil); 1965 — *Samba* (R. Gil); 1969 — *Tuset Street* (Strada T., L. Marquina); 1971 — *Variétés* (J. A. Bardem).

MOREAU, Jeanne. Actriță franceză (Paris, 23.I.1923). Absolventă a Conservatorului din Paris; 1948—1952: joacă la Comedia Franceză și la Teatrul Național Popular. Turnează din 1948. Primele roluri mai

importante în 1953—1956. Se afirmă pe plan internațional în filmele lui Malle, Vadim, Buñuel, Antonioni, Welles. Premiu, Cannes, 1960 *(Moderato Cantabile)*; premiu, Karlovy Vary, 1964 *(Jurnalul unei cameriste)*.

FLM: 1948 — *Dernier amour* (Ultima dragoste, J. Stelli); 1950 — *Meurtres* (Crime, R. Pottier); 1952 — *Il est minuit, docteur Schweitzer* (E miezul nopții, doctore S., A. Haguet); 1954 — *La Reine Margot* (Regina M., J. Dréville); 1956 — *Le salaire du péché* (Salariul păcatului, D. de La Patellière); 1957 — *Ascenseur pour l'échafaud* (Ascensor pentru eșafod, L. Malle); *Trois jours pour vivre* (Trei zile de trăit, G. Grangier); 1958 — *Les amants* (Amanții, L. Malle); 1959 — *Les liaisons dangereuses 1960* (Legături periculoase 1960, R. Vadim); *Dialogues des Carmelites* (Dialogurile Carmelitelor, R. P. Bruckberger); 1960 — *Moderato cantabile* (P. Brook); *La notte* (Noaptea, M. Antonioni); 1961 — *Jules et Jim* (Fr. Truffaut); 1962 — *Le procès* (Procesul, O. Welles); *Eva* (J. Losey); 1963 — *Le feu follet* (Focul fatidic, L. Malle); 1964 — *Journal d'une femme de chambre* (Jurnalul unei cameriste, L. Buñuel); *The Train* (Trenul, J. Frankenheimer); 1965 — *Viva Maria* (L. Malle); *Mata Hari, agent X 27*, J.-L. Richard); *Chimes at Midnight* (Falstaff, O. Welles); *Mademoiselle* (Domnișoara, T. Richardson); 1967 — *La mariée était en noir* (Mireasa în negru, Fr. Truffaut); 1968 — *Le corps de Diane* (Trupul D., J.-L. Richard); 1969 — *Monte Walsh* (W. A. Frakes); 1970 — *Comptes à rebours* (Numărătoare inversă, R. Pigaut); 1971 — *Coup de foudre* (Al. Joffé); 1972 — *Nathalie Granger* (M. Duras).

MORGAN, Michèle (Simone Roussel). Actriță franceză (Neuilly-sur-Seine, 29.II.1920). Cursuri de teatru la Paris. Devine cunoscută o dată cu filmul lui Carné *Suflete în ceață*. 1940—1945: turnează la Hollywood; apoi în Italia și Anglia. Una dintre cele mai talentate și populare interprete ale ecranului francez. Premiu, Cannes, 1946 *(Simfonia pastorală)*.

FLM: 1935 — *Mademoiselle Mozart* (Domnișoara M., Y. Noe); 1936 — *Ma tante et moi* (Mătușa mea și eu, Y. Noe); 1937 — *Gribouille* (Crima Nataliei Roguin, M. Allégret); *L'Orage* (Veninul, M. Allégret); 1938— *Quai des brumes* (Suflete în ceață, M. Carné); *Le recif de corail* (Stînca de mărgean, M. Gleize); 1939 — *La loi du nord* (Legea nordului, J. Feyder); *Le corsaire* (Corsarul, M. Allégret); 1939—41 — *Remorques* (Remorchere, J. Grémillon); 1940 — *Untel, père et fils* (Cutare, tatăl și fiul, J. Duvivier); 1942 — *Joan of Paris* (Ioana din P., E. Stevenson); 1943 — *Two Tickets to London* (Două bilete pentru Londra, Ed. L. Marin); 1944 — *Passage to Marseille* (Drumul spre Marsilia, M. Curtiz); 1946 — *La symphonie pastorale* (Simfonia pastorală, J. Delannoy); *The Chase* (Vînătoarea, A. Ripley); 1947 — *The Fallen Idol* (Idolul prăbușit, C. Reed); *Fabiola* (Al. Blasetti); 1949 — *La belle que voilà* (Frumoasa pe care o vezi, J. P. Le Chanois); 1950 — *Le chateaux de verre* (Castelul de sticlă, R. Clément); 1951 — *L'etrange Madame X* (Ciudata doamnă X, J. Grémillon); 1952 — *La minute de verité* (Un minut de adevăr, J. Delannoy); *Les orgueilleux* (Orgolioșii, Y. Allégret); 1954 — *Obsession* (Obsesia, J. Delannoy); 1955 — *Les*

Scanned with OKEN Scanner

grands manoeuvres (Marile manevre, R. Clair); *Margueritte de la nuit* (Margareta nopții, Cl. Autant-Lara); 1956 — *Marie Antoinette* (J. Delannoy); 1957 — *The Vintage* (Culesul strugurilor, J. Hayden); 1958 — *Le mirroir à deux faces* (Oglinda cu două fețe, A. Cayatte); 1959 — *Pourquoi viens-tu si tard?* (De ce vii așa de tîrziu, H. Decoin); 1960 — *Les scélérats* (Sceleraţii, R. Hossein); *Fortunat* (Al. Joffé); 1962 — *Landru* (Cl. Chabrol); 1963 — *Il fornaretto di Venezia* (Brutarul din V., D. Tessari); 1965 — *Dis-moi qui tue* (Spune-mi cine ucide, E. Périer); 1967 — *Benjamin* (M. Déville).

MORLAY, Gaby (Blanche Fumoleau). Actriță franceză (Biskra, Algeria, 8.VI.1897; Nisa, 4.VII. 1964). Debut în teatru — 1912; în cinematografie — 1913. A interpretat, pe scenă și pe ecran, mai ales roluri din repertoriul bulevardier.

FLM: 1913 — *La sandale rouge* (Sandaua roșie); 1914 — *Aout 1914* (August 1914, M. Linder); 1920 — *Le chevalier de Gaby* (Cavalerul lui G., Ch. Burguet); 1928 — *Les nouveaux messieurs* (Boierii noi, J. Feyder); 1930 — *Accusée levez-vous* (Acuzată, apără-te!, M. Tourneur); 1932 — *Der Traumände Mund* (Melo, P. Czinner); *Faubourg Montmartre* (Ispita, R. Bernard)); 1934 — *Le bonheur* (Fericirea, M. L'Herbier); 1936 — *La peur* (Frica, W. Tourjanski); 1937 — *Le messager* (Mesagerul, R. Rouleau); 1938 — *Hercule* (A. Esway); *Giuseppe Verdi* (Iubirile lui V., C. Gallone); 1940 — *Le diamant noir* (Diamantul negru, J. Delannoy); 1944 — *L'enfant de l'amour* (Copilul dragostei, J. Stelli); 1949 — *Gigi* (J. Audry); 1951 — *Né de père inconnu* (Născut din părinți necunoscuți, M. Cloche); 1953 — *L'amour d'une femme* (Dragostea unei femei, J. Grémillon); 1954 — *Papa, maman, la bonne et moi* (Tata, mama, bona și eu, J.P. Le Chanois); 1955 — *L'impossible monsieur Pipelet* (Domnul P., A. Hunebelle); 1958 — *Sacrée jeunesse* (Blestemată tinereţe, A. Berthomieu); 1960 — *Fortunat* (Al. Joffé); 1964 — *Monsieur* (Domnul, J.P. Le Chanois).

MOSCU, Ion (Iancu). Regizor român (Iași, 8.I.1926). Studii de filozofie. Realizează filme documentare.

FLM: 1959 — *Bucureștiul de ieri și azi;* 1960 — *30 de operatori pîndesc eclipsa;* 1962 — *Bastonașul;* 1965 — *Navigatori care dispar;* 1966 — *Fabrica de împachetat fum;* 1969 — *Eternul feminin;* 1970 — *România, Orizont 1969.*, col. D. Done; 1971 — *Printre tineri;* 1972 — *Primul tur de manivelă.*

MOSJUKIN, Ivan. Actor rus (Penza, 26.IX.1889; Paris, Franța, 18.I.1939). Debutează în teatru. Film din 1911, în primele pelicule de amploare realizate în Rusia, de Bauer, Protazanov ș.a. 1918: se stabilește în Franța, devenind apoi una dintre celebrele vedete internaționale ale filmului mut, în pelicule franceze, italiene, americane, germane.

FLM: 1911 — *Kreițerova sonata* (Sonata Kreutzer, P. Ciardinin); 1914 — *Jizni i smerti* (Viața în moarte, E. Bauer); 1916 — *Pikovaia dama* (Dama de pică, I. Protazanov); 1919 — *Polikuşka* (Al. Sanin); 1921 — *L'enfant du carnaval* (Copilul carnavalului,

Scanned with OKEN Scanner

I. Mosjukin); 1922 — *Tempêtes* (Furtuna, R. Boudrioz); 1923 — *Les ombres qui passent* (Umbre trecătoare, Al. Wolkoff); 1924 — *Le lion des Mogols* (Leul mongolilor, J. Epstein); *Kean* (Al. Wolkoff); 1925 — *Feu Mathias Pascal* (Răposatul M.P., M. L'Herbier); 1927 — *Casanova* (Al. Wolkoff); *The Surrender* (Predarea cetății, E. Sloman); 1928 — *Der geheime Kurrier* (Roșu și negru, G. Righelli); 1929 — *Der Adjutant des Zaren* (Aghiotantul Țarului, V. Strijewsky); 1931 — *Le Sergeant X* (Sergentul X., V. Strijewsky); *Les amours de Casanova* (R. Barberis); 1933 — *La mille-et-deuxième nuit* (Tainele haremului, Al. Wolkoff); 1934 — *L'enfant du carnaval* (Fiul carnavalului, Al. Wolkoff); 1936 — *Nitchevo* (J. de Baroncelli).

MOSKVIN, Andrei Nicolaevici. Operator sovietic (Petersburg, 14.II.1901; Leningrad, 28.II.1961). Debutează la FEKS (Fabrica actorului excentric) în 1925. În anii următori lucrează mai ales filme cu tematică revoluționar-istorică. Diplomă de onoare, Marianske Lazne, 1948 *(Pirogov)*.

FLM: 1925 — *Deviatoe ianvaria* (Nouă ianuarie, col. A. Dolmatov, V. Viskovski); 1926 — *Șineli* (Mantaua, G. Kozințev, L. Trauberg); 1929 — *Novîi Vavilon* (Noul Babilon, G. Kozințev, L. Trauberg); 1931 — *Odna* (Singură, G. Kozințev, L. Trauberg); 1935 — *Iunosti Maksima* (Tinerețea lui M., G. Kozințev, L. Trauberg); 1937 — *Vozvrașcenie Maksima* (Întoarcerea lui M. G. Kozințev, L. Trauberg); 1938 — *Viborgskaia storona* (Cartierul Viborg, G. Kozințev, L. Trauberg); 1946 — *Ivan Groznîi, II*, col. E. Tissé (I. cel Groaznic, S. Eisenstein); 1947 — *Pirogov* (G. Kozințev); 1953 — *Belinski*, col M. Maghidson, S. Ivanov (Vestitorul vremurilor noi, G. Kozințev); 1955 — *Ovod* (Tăunul, S. Faințimmer); 1958 — *Rasskazî o Lenine* (Povestiri despre Lenin, S. Iutkevici); *Don Kihot*, col. A. Dudko (Don Quijote, G. Kozințev); 1959 — *Dama s sobacikoi* (Doamna cu cățelul, I. Heifiț).

MOUSSINAC, Léon. Teoretician, istoric și critic francez (Laroche-Migennes, 1890; Paris, 10.III.1964). Critic literar și de artă, romancier și poet, regizor și teoretician de teatru. Începînd din anii '20, printr-o intensă activitate critică, a contribuit la aprofundarea și propagarea culturii cinematografice. În scrierile sale consacrate celei de a 7-a arte, analizează mijloacele de expresie filmică (problemele ritmului) și popularizează capodopere mai puțin cunoscute în Occident. Înființează cineclubul progresist « Les amis de Spartacus ». A condus un timp « École nationale supérieure des arts décoratifs » și IDHEC.

BIBL: *Naissance du cinéma*, 1925; *Le cinéma sovietique*, 1928; *Panoramique du cinéma*, 1929; *L'âge ingrat du cinéma*, 1946; *S. M. Eisenstein*, 1964.

MUNI, Paul (Friederich Meyer Weisenfreund). Actor american (Lvov, Rusia, 22.IX.1895; Santa Barbara-California, 25. VIII. 1967). Emigrat de copil în S.U.A., debutează ca actor de teatru. Film din

Scanned with OKEN Scanner

1929. În anii '30 este unul dintre cei mai însemnați interpreți americani, în roluri de compoziție (în special gangsteri). Premiul « Oscar » și cupa « Volpi », Veneția, 1936 *(Povestea lui Louis Pasteur)*.

FLM: 1929 — *The Valiant* (Curajosul, W. K. Howard); 1932 — *Scarface* (H. Hawks); *I'm a Fugitive from a Chain Gang* (Sînt un evadat, M. Le Roy); 1936 — *The Story of Louis Pasteur* (Povestea lui L.P., W. Dieterle); 1937 — *The Good Earth* (Ogorul, S. Franklin); *The Life of Emile Zola* (Viața lui E.Z., W. Dieterle); 1939 — *Juarez* (W. Dieterle); *We Are Not Alone* (Nu sîntem singuri, E. Goulding); 1945 — *Counter-attack* (Contraatac, Z. Korda); 1946 — *Angell on My Shoulder* (Îngerul pe umărul meu, A. Mayo); 1951 — *Imbarco a mezzanotte* (Îmbarcarea la miezul nopții, J. Losey, A Forzano); 1959 — *The Last Angry Man* (Ultimul furios, D. Mann).

MUNK, Andrzej. Regizor polonez (Cracovia, 16.X.1921; Varșovia, 21.IX.1961). Urmează Școala superioară de cinematografie din Lodz. Debutează în 1950 în filmul documentar. 1955—1961: realizează filme de ficțiune. Moare într-un accident de automobil în timpul filmărilor la *Pasagera*. « Leul de argint », Veneția, 1956 *(Oamenii crucii albastre)*; premiu, Karlovy Vary, 1957 *(Jertfa supremă)*.

FLM: 1949 — *Sztuka mlody* (Arta tinerilor, d, sm.); 1951 — *Nauka blizej zycia* (Știința mai aproape de viață, d, sm.); 1952 — *Pamietniki chlopow* (Memoria țăranilor, d, sm.); 1953 — *Kolejarskie slowo* (Cuvîntul unui feroviar, d, sm.); 1954 — *Gwiazdy musza plonac* (Stelele trebuie să strălucească, col. W. Lesiewicz, d); 1955 — *Niedzielny poranec* (Duminică dimineața); *Blekitny krzyz* (Oamenii crucii albastre); 1956 — *Czowiek na torze* (Jertfa supremă); 1957 — *Eroica*; 1960 — *Zezowate szczescie* (Norocul sașiu); 1961—1962 — *Pasazerka* (Pasagera, neterminat).

MUNTEANU, Francisc. Scriitor, regizor și scenarist român (Vețel-Hunedoara, 9.IV.1924). Debut cinematografic ca scenarist. Din 1960, realizează filme după scenarii proprii.

FLM: Regizor: 1960 — *Soldați fără uniformă*; 1961 — *Drum nou*, fs (sc. Lada cu zestre); 1962 — *Cerul n-are gratii*; 1963 — *La vîrsta dragostei*; 1964 — *La patru pași de infinit*; 1965 — *Dincolo de barieră*; 1966 — *Tunelul*; 1967 — *Cerul începe la etajul III*; 1970 — *Cîntecele mării*; 1972 — *Sfînta Tereza și diavolii*.

MUREȘAN, Mircea. Regizor român (Sibiu, 11.XI.1928). Absolvent I.A.T.C. Debutează în 1960 ca scenarist. Premiu pentru « opera prima », Cannes, 1966 *(Răscoala)*.

FLM: 1960 — *Toamna se numără...* (sm.); 1962 — *Partea ta de vină*; 1965 — *Răscoala*; 1967 — *Knock-out*; 1969 — *Baltagul*; 1970 — *Lunga noapte de șase ani* (fm.); 1971 — *Asediul*

MURNAU, Friedrich Wilhelm (F. W. Plumpe). Regizor german (Murnau-Westfalia, 28.XII. 1888; Los Angeles, S.U.A., 11.III. 1931). Licențiat în filozofie. Studii de

muzică. 1912: debutează ca actor în trupa lui Max Reinhardt. Regizor de film din 1919. Se afirmă ca unul dintre cei mai însemnați creatori ai școlii expresioniste. Din 1926 lucrează la Hollywood. Capodoperele sale — *Nosferatu*, *Ultimul dintre oameni*, *Aurora* — deși «utilizează arsenalul complet al resurselor specifice expresionismului» (J. Mitry) depășesc prin ceea ce au mai bun limitele acestei școli, «nu mai adaugă nimic realității, nu o deformează, ci dimpotrivă, se străduiesc să scoată la iveală legături preexistente care devin părțile constitutive ale dramei» (A. Bazin).

FLM: 1919 — *Der Knabe in Blau* (Băiatu l în albastru); *Satanas;* 1920 — *Der Bucklige und die Tänzerin* (Cocoșatul și dansatoarea); *Der Januskopf* (Capul lui Janus); 1921 — *Der Gang in die Nacht* (Plimbare în noapte); *Schloss Vogelöd* (Castelul V.); *Sehnsucht* (Dorința); 1922 — *Marizza, genannt die Schmuggler Madonna* (M., madona contrabandiștilor); *Die brennende Acker* (Pământul care arde); *Nosferatu, eine Symphonie des Grauens* (Nosferatu/O simfonie a groazei); *Phantom* (Fantoma); 1923 — *Die Austreibung* (Expulzarea); *Die Finanzen des Grossherzogs* (Finanțele marelui duce); 1924 — *Der letzte Mann* (Ultimul dintre oameni); 1925 — *Tartuffe;* 1926 — *Faust;* 1927 — *Sunrise* (Aurora); 1928 — *Four Devils* (Patru draci); 1929 — *City Girl/Our Daily Bred* (Fata de la oraș/Pîinea noastră cea de toate zilele); 1931 — *Tabu*, col. R. Flaherty.

MUYBRIDGE, Edward (E. James Muggeridge). Inventator american (Kingston-on-Thames-Anglia, 4.IV.1830; Anglia, 8.V.1904). Medic și fotograf. Studiază mișcarea animalelor cu ajutorul «Zoopraxinoscop»-ului — unul dintre precursorii aparatului cinematografic.

muzică de film: compoziție (originală sau aranjament muzical), destinată unei opere cinematografice, realizată de un *compozitor (v.)* în deplină concordanță cu viziunea de ansamblu a acesteia. *M.d.f.* poate îndeplini o funcție de acompaniator, de comentator al imaginii, poate juca rol dramaturgic activ sau poate chiar constitui însăși substanța unor genuri *(film muzical)*.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

n

NANUK (Nanook of the North). S.U.A., 1922. *R:* Robert J. Flaherty. Operă clasică a filmului documentar, prima capodoperă a genului, film despre oamenii și natura nordului îndepărtat, despre viața de zi cu zi a eschimoșilor vînători și pescari. « Subtilul simț al fotografiei, sensibilitatea unică față de mișcările naturale și viziunea măreață, poetică, a omului profilat pe cer, dar și absența oricărei tentative de analiză socială serioasă » (Paul Rotha), definesc atît filmul cît și o întreagă direcție a evoluției documentarului, care are ca punct de plecare opera lui Flaherty.

NAȘTEREA UNEI NAȚIUNI (Birth of a Nation). S.U.A., 1914—1915. *R:* David Wark Griffith; *S:* Frank Wood, D. W. Griffith, după un roman de Thomas Dixon; *I:* Billy Bitzer; *M:* Joseph Carl Breil; *Int:* Lillian Gish, Mae Marsh, Henry B. Walthall, George Siegman, Josephine Cromwell, Spottiswoode Aitken, Elmer Clifton, Robert Harron, Wallace Reid, Raoul Walsh, Bessie Love, Sam de Grasse. Contribuție remarcabilă la cristalizarea limbajului specific cinematografului în epoca începuturilor, filmul lui Griffith rămîne totodată un inacceptabil document al furiei rasiste a Ku-Klux-Klanului, prezentat ca salvator al națiunii americane. Filmul este istoria a două familii de proprietari din Sud, pentru care războiul de secesiune reprezintă un purgatoriu nemeritat. Forțele principale ale conflictului sînt pe de o parte armata de negri care amenință cu distrugerea totală, ducînd pretutindeni violul și crima și, pe de altă parte, Ku-Klux-Klan-ul. Secvența finală descrie asediul casei uneia din familiile eroilor, amenințată de o hoardă neagră înspăimîntătoare și salvată în ultima clipă de arhanghelii cu cagule albe. Deși primitivă, greoaie în multe privințe, epopeea lui Griffith cuprinde episoade de valoare antologică exclusiv din punctul de vedere al limbajului filmic: moartea tînărului ofițer alb ucis de un negru; descrierea patetică a bătăliei de la Petersburg; incendiul Atlantei; magistrala imagine

a cîmpului de luptă acoperit cu morți; montajul paralel care alternează, în final, panica familiei încercuite și apropierea ritmată în galop a Klan-ului. Filmul a stîrnit în epocă manifestații de protest în cercurile liberale ale intelectualității și chiar demonstrații violente de stradă. Griffith a încercat să-și răscumpere vina situîndu-se pe poziții net progresiste în următoarele sale filme: de pildă, în *Intoleranța* (1916) și în *Inimile lumii* (1918) — aici introduce un episod al fraternizării între soldatul alb și negru. Producția și difuzarea filmului *N.U.N.* (cost de producție 100.000 dolari, beneficiu 15 milioane!) a avut o deosebită însemnătate financiară în constituirea industriei cinematografice americane. Sadoul afirmă că acest film a determinat apariția Hollywoodului.

NAT, Marie-José. (M. J. Benhalassa). Actriță franceză (Bonifacio-Corsica, 20.IV.1940). Cîștigătoare a unui concurs de fotogenie, debutează pe ecran în 1956. Teatru și film.

FLM: 1956 — *Crime et châtiment* (Crimă și pedeapsă, G. Lampin); 1958 — *Rue des Prairies* (Strada preriilor, D. de La Patellière); 1960 — *La vérité* (Adevărul, H. G. Clouzot); 1961 — *L'éducation sentimentale* (Educația sentimentală, A. Astruc); 1964 — *Journal d'une femme en blanc* (Jurnalul unei femei în alb, Cl. Autant-Lara); 1966 — *Nouveau journal d'une femme en blanc* (Noul jurnal al unei femei în alb, Cl. Autant-Lara); *Dacii* (S. Nicolaescu); 1969 — *Le paria* (Cl. Carliez); 1970 — *Elise ou la vraie vie* (E. sau adevărata viață, M. Drach); 1972 — *Embassy* (Ambasada, G. Hessler).

NAUMOV, Vladimir Naumovici. Regizor sovietic (Leningrad, 6.XII.1927). 1951: absolvent V.G. I.K. Lucrează în tandem cu Aleksandr Alov. Premiul special al juriului, Veneția, 1961 *(Pace noului venit)*.

FLM: vezi ALOV, Aleksandr.

NAZZARI, Amedeo (Salvatore A. Buffa). Actor italian (Cagliari, 10. XII. 1917). Se consacră teatrului de foarte tînăr (1927—1935 numeroase turnee). 1935 — debutează în film. Roluri de june-prim, apoi de compoziție.

FLM: 1935 — *Ginevra degli Almieri* (Dragostea învinge moartea, G. Brignone); 1937 — *Cavalleria* (Cavaleria, G. Alessandrini); 1938 — *Il Conte di Brechard* (Contele de B·, M. Bonnard); 1939 — *Assenza ingiustificata* (Absență nemotivată, M. Neufeld); *La bisbetica donata* (Femeia îndărătnică, F. M. Poggioli); 1946 — Un *giorno nella vita* (O zi din viață, Al. Blasetti); *Cuando los angeles duermen* (Cînd îngerii dorm, R. Gascon, E. Ferraioli); 1950 — *Alina* (G. Pastina); 1952 — *Nous sommes tous des assassins* (Toți sîntem asasini, A. Cayatte); 1953 — *Un marito per Anna Zaccheo* (A.Z., G. De Santis); 1957 — *Le notti di Cabiria* (Nopțile Cabiriei, F. Fellini); 1959 — *Carmen de la Ronda* (T. Demichelli); 1963 — *Frenezia dell'estate* (Frenezie de vară, L. Zampa); 1968 — *Columna*

Scanned with OKEN Scanner

(M. Drăgan); 1969 — *Le clan des siciliens* (Clanul sicilienilor, H. Verneuil); 1972 — *Cosa nostra* (T. Young).

NEGRI, Pola (Barbara Chalupek). Actriță americană (Lipno, Polonia, 31.XII.1894). Debut pe scenă (1913) și în filmul polonez (1914), lansîndu-se apoi în pelicule realizate la Berlin între 1918—1922 în regia lui E. Lubitsch. 1923 — pleacă în S.U.A., unde turnează majoritatea filmelor care-i aduc celebritatea. Vedetă cu renume mondial a anilor '20, ea nu s-a putut adapta sonorului, trebuind să se limiteze ulterior la cîteva roluri secundare în filme turnate în Europa, pînă în 1943, cînd s-a retras din viața artistică.

FLM: 1914 — *Niewolnica Zmyslow* (Prizoniera sensurilor, J. Pawlowski); 1916 — *Arabella* (Al. Hert); 1917 — *Komtesse Doddy* (Contesa D., G. Jacoby); 1919 — *Madame Dubarry* (E. Lubitsch); 1922 — *Die Flamme* (Patima, E. Lubitsch); 1923 — *Bella Donna* (G. Fitzmaurice); 1925 — *Flower of Night* (Floarea nopții, P. Bern); 1928 — *Three Sinners* (Trei păcate, R. W. Lee); 1929 — *Love of an Actress* (Amorul unei artiste, R. W. Lee); 1930 — *Way of Lost Souls* (Drumul sufletelor pierdute, P. Czinner); 1932 — *A Woman's Commands* (Femeia fatală, P. Stein); 1934 — *Fanatisme* (Fanatism, G. Ravel); 1935 — *Mazurka* (W. Forst); 1937 — *Madame Bovary* (G. Lamprecht); *Tango notturno* (Tango nocturn, F. Kirchhoff); 1938 — *Die Nacht der Entscheidung* (O noapte hotărîtoare, N. Malasomma); 1943 — *Hi Diddle Diddle* (La, la și tra la la, A. L. Stone).

NEGULESCU, Jean. Regizor american (Craiova, România, 26.II. 1900). Pictor, apoi scenograf la Paris. Debutează la Hollywood ca asistent de regie și scenarist. Regizor de film din 1941. Creații marcante: *Johnny Belinda*, *Vin ploile*, *Cum să te măriți cu un milionar*.

FLM: 1934 — *Kiss and Make Up* (Sclavele viciului, col. H. Thompson); 1941 — *Singapore Woman* (Femeia din S.); 1944 — *The Mask of Dimitrios* (Masca lui D.); 1946 — *Three Strangers* (Trei străini); *Nobody Lives Forever* (Nimeni nu trăiește o veșnicie); 1948 — *Johnny Belinda;* 1951 — *Take Care of My Little Girl* (Ai grijă de micuța mea fată); 1953 — *Titanic; How To Marry a Millionaire* (Cum să te măriți cu un milionar); 1955 — *The Rains of Ranchipur* (Ploile din R./Vin ploile); *Daddy Long Legs* (Tata picioare lungi); 1957 — *Boy on a Dolphin* (Băiatul pe delfin); 1958 — *A Certain Smile* (Un anumit surîs); *The Gift of Love* (Darul dragostei); 1959 — *Count Your Blessings* (Socotește binefacerile tale); 1962 — *Jessica;* 1964 — *The Pleasure Seekers* (Căutătorii de plăceri); 1969 — *The Invincible Six* (Cei șase de neînvins); 1970 — *Hello-Goodbye*.

NĚMEC, Jan. Regizor cehoslovac (Praga, 12.VII.1936). Studii la FAMU. Marele premiu, Mannheim și Paris — 1964, premiul criticii la Pesaro, 1965 *(Diamantele nopții)*.

FLM: 1959 — *Sousto* (Îmbucătura, mm.); 1963 — Pamět naše hodna (Memoria eronată, mm.); 1964 — *Démanty noci* (Diamantele nopții); 1965 — *Perličky na dne*, fs. (Micile perle, sc. Escrocii); 1966 — *O slavnosti a*

Scanned with OKEN Scanner

hostech (Despre ospăţ şi invitaţi); *Mučednici lásky* (Martirii dragostei); 1968 — *Strachov* (d.); *Václavské náměsti* (Piaţa Václav, d.).

neorealism: curent cinematografic ajuns la deplină maturitate în Italia deceniului al cincilea. Apărut încă în anii celui de al II-lea război mondial, *n.* a fost generat de criza care zguduia în acel timp societatea italiană, ducînd în cele din urmă la prăbuşirea regimului mussolinian. Filmul care a marcat afirmarea *n.* a fost *Obsesia* (L. Visconti, 1942). Apoi R. Rossellini aduce prima mărturie cinematografică despre rezistenţa italiană în *Roma, oraş deschis* (1945). După *Paisà*, de acelaşi regizor, A. Vergano în *Soarele răsare din nou* şi Carlo Lizzani în *Atenţiune, bandiţi!* dezvoltă subiecte asemănătoare. Tematica de predilecţie a *n.* avea să fie însă cea de actualitate, ca în tetralogia lui V. De Sica: *Sciuscia*, *Hoţi de biciclete*, *Miracol la Milano*, *Umberto D.*; sau în filmele lui G. de Santis: *Vînătoare tragică*, *Orez amar*, *Nu e pace sub măslini*, *Roma orele 11*, *Anna Zaccheo*; şi Visconti — *Pămîntul se cutremură*. Scenariile multora dintre filmele neorealiste poartă semnătura lui Cesare Zavattini, care a fost şi unul din teoreticienii mişcării. Şcoală neobişnuit de prolifică în capodopere, dar şi caracterizată printr-o uimitoare varietate a stilurilor şi formulelor filmice, *n.* a dăruit ecranului o cronică larg cuprinzătoare a vieţii păturilor sărace ale societăţii italiene contemporane, acuzînd cu curaj plaga şomajului, greutăţile în care se zbate ţărănimea, mizeria şi promiscuitatea periferiei urbane, înapoierea moravurilor. Fără a se limita la constatarea veristă a stării dezolante de lucruri, secţiunea lucidă întreprinsă de *n.* în existenţa celor exploataţi este luminată de calda compasiune, de relevarea consecventă a virtuţilor morale ale oamenilor simpli, de încrederea în resursele lor de optimism (*De doi bani speranţă* de R. Castellani e un titlu semnificativ pentru *n.* italian), atingînd adesea vibraţia poeziei tragice. *N.* a îmbogăţit filmul artistic cu veridicitatea documentară, cu folosirea sistematică a interpreţilor neprofesionişti, cu imagini adevărate ale cartierelor sărace, ale străzilor mărginaşe, ale curţilor interioare suprapopulate, nu numai cu oglindirea temperamentului meridional exploziv şi a neînfrîntei vitalităţi populare. *N.* a propus, totodată, o structură înnoitoare a naraţiunii cinematografice: interesul pentru fabulă scade simţitor, accentul regizoral punîndu-se asupra fixării pe peliculă a tipurilor, a mediilor caracteristice, a atmosferei. Deşi *n.*, fenomen de artă net democratic şi progresist, înregistrează de multe ori şi cu simpatie acumularea revoltei împotriva injustiţiilor orînduirii capitaliste, limitele curentului — care în anii '60 cunoaşte

declinul — sînt vădite de neputința de a oferi soluții eficiente pentru înlăturarea racilelor dezvăluite. *N.* a exercitat o puternică înrîurire asupra cinematografiei mondiale; printre altele, experiența lui estetică a fost continuată și dusă mai departe de mișcarea *Free cinema* și de *școala new-yorkeză*.

NEWMAN, Paul. Actor american (Cleveland-Ohio, 26.I.1925). Joacă teatru de timpuriu într-o trupă de amatori. Urmează Școala de artă dramatică din Yale. Activează apoi la « Actor's Studio » (sub îndrumarea lui Elia Kazan și Lee Strasberg). 1951—1955: actor de TV. Prima apariție pe ecran — 1954. Debut în regie — 1968 *(Rachel, Rachel)*. Premiu, Cannes, 1958 *(Lunga vară fierbinte)*. FLM: 1954 — *The Silver Chalice* (Potirul de argint, V. Saville); 1956 — *Somebody Up There Likes Me* (Cineva acolo sus mă iubește, R. Wise); 1958 — *The Long Hot Summer* (Lunga vară fierbinte, M. Ritt); *Cat on a Hot Tin Roof* (Pisica pe acoperișul fierbinte, R. Brooks); 1960 — *From the Terrace* (De pe terasă, M. Robson); *Exodus* (O. Preminger); 1961 — *The Hustler* (Energicul, R. Rossen); 1962 — *Hemingway's Adventures of a Young Man* (Aventurile unui tînăr, M. Ritt); *Sweet Bird of Youth* (Dulcea pasăre a tinereții, R. Brooks); 1963 — *A New Kind of Love* (Un nou fel de dragoste, M. Shavelson); *The Prize* (Premiul, M. Robson); 1964 — *Hud* (M. Ritt); 1965 — *The Outrage* (Injuria, M. Ritt); *Lady L.* (P. Ustinov); 1966 — *Torn Curtain* (Cortina sfîșiată, A. Hitchcock); *Hombre* (M. Ritt); 1967 — *Cool Hand Luke* (L. Mînă Rece, St. Rosenberg); 1969 — *Butch Cassidy and the Sundance Kid* (G. Roy Hill); 1970 — *WUSA* (St. Rosenberg); 1971 — *Sometimes a Great Notion* (Din cînd în cînd o idee mare, P. Newman); *The Life and Times of Judge Roy Bean* (Viața și epoca judecătorului R.B., J. Huston); 1972 — *The Effect of Gamma Rays on Man-in-the-Moon Marigolds* (Efectul razelor gamma asupra crăițelor, P. Newman).

NIBELUNGII (Die Nibelungen). Germania, 1924 (versiune sonorizată în 1955). *R:* Fritz Lang; *S:* Thea von Harbou, F. Lang; *I:* Carl Hoffmann, Gunther Rittau; *D:* Otto Hunte, Karl Vollbrecht, Erich Kettelhut; *M:* Gottfried Huppertz, Edgar Bischoff; *Int:* Paul Richter, Margarethe Schon, Hanna Ralph, Theodor Loos, Hans Adalbert von Schlettow, Rudolf Klein-Rogge, Georg John, Bernhard Goetzke, Gertrud Arnold, H.C. Müller, Erwin Biswanger. Epopeea cinematografică inspirată din legendele germanice — « un cîntec german despre eroi », se subintitulează filmul — e un model al genului, o operă cu multiple influențe asupra dezvoltării filmului istoric. Pe parcursul dezvoltării sale filmul — realizat în maniera școlii expresioniste — prezintă trăsături stilistice net diferențiate. Prima parte: *Moartea lui Siegfried*, traduce eposul în valori plastice de decor, atitudine și lumină, constituindu-se într-un fel de « ar-

hitectură vie », riguros decorativă, spectaculoasă, maiestuos încremenită. Mișcări lente de aparat insistă asupra construcției monumentale (catedrala, cetatea Krimhildei, pădurea), personajele par a oficia permanent un ritual solemn, înfruntările se mențin într-un dramatism static. În cea de a doua parte — *Răzbunarea Krimhildei* — totul se dinamizează brusc pînă la limita unui paroxism barbar. Lungile scene de luptă angajează într-o păruială aproape dementă mii de figuranți; planurile-detaliu, crude, sîngeroase, biciuiesc tempo-ul, creează variații ritmice înnebunitoare. Același rafinament plastic este de data aceasta subordonat desfășurării cinematografice. Revăzută azi, partea a doua a filmului este mai vie, mai puțin subjugată de un fast înghețat și, în fond, mai apropiată eposului germanic.

NICOLAESCU, Sergiu. Regizor român (Tg. Jiu, 13.IV.1930). Inginer. 1962: debutează în cinematografie ca scenarist și operator de filmări speciale. Obține numeroase distincții internaționale cu scurt-metrajele *Primăvară obișnuită* și *Memoria trandafirului*. Din 1966 realizează filme cu actori.

FLM:1962 — *Primăvară obișnuită* (sm): 1963 — *Memoria trandafirului* (sm); 1965 — *Lecție în infinit* (d, sm); 1966—*Dacii*; 1970 — *Mihai Viteazul*; 1971 — *Atunci i-am condamnat pe toți la moarte*; 1972 — *Cu mîinile curate*.

NIELSEN, Asta. Actriță daneză (Copenhaga, 11.IX. 1881; Copenhaga, VI. 1972). Teatru. 1910 — debutează în film. Una dintre principalele vedete internaționale ale epocii filmului mut.

FLM: 1910 — *Afgrunden* (Abisul, U. Gad); 1911 — *Zigeunerblut* (Sînge de țigan, U. Gad); 1912 — *Die arme Jenny* (Săraca J., U. Gad); 1913 — *Der Tod in Sevilla* (Moartea în S., U. Gad); 1915 — *Dora Brandes* (U. Stifter); 1918 — *Mod Lyset* (Holger-Madsen); 1919 — *Rausch* (Amețeală, E. Lubitsch); 1920 — *Hamlet* (S. Gade, H. Schall); 1921 — *Die Spionin* / *Mata Hari* (Spioana/ M.H., L. Wolf); *Fräulein Julie* (Domnișoara J., L. Jessner); 1922 — *Vanina Vanini* (A. von Gerlach); 1924 — *Die Frau im Feuer* (Femeia în foc, C. Boese); *Hedda Gabler* (F. Eckstein); 1925 — *Die freudlose Gasse* (Ulița durerii, G.W. Pabst); 1927 — *Gesetzte Frauen* (Femei hăituite, R. Oswald); 1932 — *Unmögliche Liebe*/*Vera Holgk und ihre Tochter* (Dragoste imposibilă/ V.H. și fiica sa, E. Waschneck).

NILSEN, Vladimir Semionovici. Operator și teoretician sovietic (1905;?). Colaborează ca operator cu S. Eisenstein și Gr. Aleksandrov. Autorul unor lucrări teoretice consacrate plasticii filmului. Scenarist.

FLM: 1927 — *Oktiabr*, col. E. Tissé (Octombrie, S. M. Eisenstein); 1929 — *Staroe i novoe*, col. E. Tissé (Vechi și nou, S.M. Eisenstein); 1934 — *Vesioliie rebiata* (Toată lumea rîde, cîntă și dansează, Gr. Aleksandrov); 1936 — *Țirk* (Circul, Gr. Aleksandrov); 1938 — *Volga-Volga* (Gr. Aleksandrov).

Scanned with OKEN Scanner

BIBL: *Obşcii kurs kinoproekţii*, 1930; *Tehnika kombinirovannoi kinosiomki*, 1933; *Izobrazitelnoe postroenie filma*, 1936; *Spravocinik kinooperatora*, 1938.

NIVEN, David. Actor american (Kirriemuir, Anglia, 1.III.1909). Renunţînd la cariera militară, pleacă în Canada şi S.U.A. Rămîne la Hollywood pînă în 1939, turnînd în numeroase filme (cel mai important: *La răscruce de vînturi)*, apoi se înapoiază în Anglia. Premiul « Oscar », 1958 *(Mese separate)*.

FLM: 1935 — *Without Regret* (Fără regret, H. Young); 1936 — *Rose Marie* (W. S. Van Dyke); 1937 — *The Prisoner of Zenda* (Prizonierul din Z., J. Cromwell); 1938 — *Four Men and a Prayer* (Patru bărbaţi şi un jurămînt, J Ford); *Bluebeard's Eight Wife* (A opta nevastă a lui Barbă Albastră, E. Lubitsch); *The Dawn Patrol* (Pentru patrie, E. Goulding); 1939 — *Wuthering Heights* (La răscruce de vînturi, W. Wyler); *The Real Glory* (Adevărata glorie, H. Hathaway); 1940 — *Raffles* (S. Wood); 1946 — *A Matter of Life and Death* (Drumul spre stele, M. Powell, E. Pressburger); 1949 — *A Kiss in the Dark* (O sărutare în întuneric, D. Daves); 1951 — *Soldiers Three* (Trei soldaţi, T. Garnett); 1954 — *Love Lottery* (Loteria dragostei, Ch. Crichton); 1956 — *Around the World in Eighty Days* (Ocolul pămîntului în 80 de zile, M. Anderson); 1958 — *Bonjour, tristesse!* (Bună ziua tristeţe, O. Preminger); *Separate Tables* (Mese separate, Delbert Mann); 1960 — *Please Don't Eat the Daisies* (Vă rog nu mîncaţi margaretele, Ch. Walters); 1961 — *The Guns of Navarone* (Tunurile din N., J. L. Thompson); 1964 — *Pink Panther* (Pantera trandafirie, B. Edwards); 1965 — *Where the Spies Are* (Unde sînt spionii, V. Guest); *Lady L.* (P. Ustinov); 1967 — *Conquered City* (Oraşul cucerit J. Anthony); *Casino Royal* (J. Huston, K. Hughes, V. Guest, R. Parrish, J. Mc Grath); *Before Winter Comes* (Înainte de venirea iernii, J. L. Thompson); 1968 — *Le cerveau* (Creierul, G. Oury); *The Extraordinary Seaman* (Marinarul extraordinar, J. Frankenheimer); 1972 — *King, Queen, Knave* (Rigă, damă valet, J. Skolimovski).

NOAPTE ŞI CEAŢĂ (Nuit et brouillard). Franţa, 1955. *R:* Alain Resnais; *I:* Ghislain Cloquet, Sacha Vierny; *M:* Hans Eisler. Meditaţie curajoasă împotriva genocidului nazist, tulburător rechizitoriu la adresa fascismului — documentarul lui Resnais este un clasic al filmului de montaj politic. Folosind atît materiale-document de arhivă cît şi filmări noi, imagini alb-negru şi color, filmul îşi construieşte viguros demonstraţia evitînd pericolul cronicii spectaculoase, al îngroşărilor fortuite — constituindu-se sobru şi emoţionant ca o mărturie lucidă şi acuzatoare a realităţilor tragice generate de fascism şi război, « un dispozitiv de alarmă împotriva oricărei nopţi şi a ceţurilor ce pot să se abată asupra unui pămînt născut pentru soare şi pace » (A. Resnais).

NOAPTEA AMINTIRILOR (Le jour se lève). Franţa, 1939.

Scanned with OKEN Scanner

R: Marcel Carné; *S:* Jacques Viot, Jacques Prévert; *I:* Kurt Courant, Philippe Agostini, André Bac; *D:* Alexandre Trauner; *M:* Maurice Jaubert; *Int:* Jean Gabin, Jules Berry, Arletty, Jacqueline Laurent, Mady Berry, René Genin, Bernard Blier.

Exemplar model al « realismului poetic » francez din deceniul al patrulea, filmul exprimă simpatie și compasiune pentru existența omului simplu. Scenariul descrie ultima noapte din viața unui muncitor, pe care împrejurările l-au împins la crimă. Asediat în camera de hotel în care locuiește, eroul își rememorează istoria vieții sale și, cînd se ivesc zorii, se sinucide. Sîntem în fața unui mod aparte de însingurare: bănuitor și retras, purtător al unei concepții anarhice pasive, eroul nu acceptă decît — cel mult — tovărășia din orele de muncă sau o partidă sportivă, fără să caute și fără să vadă alte posibilități de a se apropia de oameni. Unica lui tentativă de a ieși din singurătate, este legătura cu o femeie care i se pare a fi un ideal de frumusețe pură. Eșecul acestei tentative îl duce însă la crimă și sinucidere. Pe datele unui perfect realism exterior, regizorul creează, cu extremă reținere, o suită lirică. Revenirile în memorie urmăresc cronologia firească, dar subtile nuanțări de atmosferă și ritm izbutesc diferențierea fină a timpurilor și a raporturilor dintre faptele trecute și universul lăuntric prezent al eroului. Decorul îndeplinește de asemenea o funcție poetică: detaliile de ambianță spun totul despre lumea descrisă (în cabina portăresei, rănitul e așezat pe un pat acoperit cu ziare, pentru ca nu cumva sîngele să păteze așternutul etc.), dezordinea ce invadează tot mai mult spațiul camerei prevestește apropierea inevitabilei morți. În ciuda datelor tradiționale ale narațiunii, filmul — « o proză invizibil poetică » în care « realitatea își joacă din plin funcția de realitate înainte de a-și insinua valorile de simbol » (André Bazin) — rămîne în antologia experiențelor hotărîtoare din istoria cinematografului.

non-ficțiune: metodă a creației cinematografice (metoda « documentară ») constînd din « prelucrarea elementelor existente în realitate, pentru a dezvălui spectatorului realitatea așa cum e » (J. Leyda). În genere filmele de *n.-f.* nu utilizează personaje și subiect; valențele artistice ale acestei metode sînt aduse de montaj, de sensul dat realității prin selecția de fapte și ordonarea lor, prin formularea acelui adevăr pe care-l are de comunicat cineastul. După P. Rotha, există două tipuri de filme de *n.-f.:* a) *descriptiv* (filmul de călătorie, de natură, educativ, științific, jurnalul cinematografic) și b) *documentar* (care presupune o

dramaturgie creatoare a actualității, o analiză socială). Sînt subsumate îndeobște metodei *n.-f.:* actualitatea cinematografică, jurnalul, filmul de montaj, filmul documentar de toate genurile, filmul de cercetare și popularizare științifică, filmul didactic și educativ, filmul de propagandă și anumite tipuri de film publicitar.

NORMAND, Mabel. Actriță americană (Boston, 16.XI.1894; Monrovia-California, 24.II.1930). Primele apariții pe ecran în producțiile « Vitagraph ». Turnează apoi cu D. W. Griffith (la « Biograph ») și Mack Sennett (la « Keystone »). Devine partenera lui Chaplin și Fatty într-o serie de filme al căror protagoniști sînt cei doi actori. Lansează tipul « bathing-girls » (tinerele fete în costume de baie), care populează comediile anilor '20. Cea mai cunoscută vedetă feminină a comediei burlești.

FLM: 1911 — *The Subdoing of Mrs. Nag* (Fapta doamnei N.); 1914 — *Mabel's Strange Predicament* (Situația ciudată a lui M., M. Sennett, H. Lehrman); *Her Friend the Bandit* (Prietenul ei banditul, Ch. Chaplin, M. Normand); *Tillie Punctured Romance* (Romanul croitoresei T., M. Sennett); 1915 — *Mabel, Fatty and Law* (M., F. și legea, R. Arbuckle); *My Valet* (Valetul meu, M. Sennett); 1916 — *Mickey* (M. Sennett); 1918 — *The Floor Below* (Sub podea, Cl. G. Badger); 1919 — *When Doctores Disagree* (Cînd doctorii nu sînt de acord, V. Schertzinger); 1920 — *What Happened to Rosa* (Ce s-a întîmplat cu R., V. Schertzinger); 1921 — *Molly O'* (F. Richard Jones); 1922 — *Over Heels* (Peste cap, V. Schertzinger); 1923 — *Suzanna* (F. Richard Jones); *The Extra Girl* (O fată deosebită, F. Richard Jones); 1926 — *One Hour Married* (Căsătorit o oră, H. Roach); *The Nickel Hopper* (Puricele de nichel, H. Roach).

NOTA ZERO LA PURTARE (Zéro de conduite). Franța, 1933. *R; S:* Jean Vigo; *I:* Boris Kaufman; *D:* H. Storck; *M:* Maurice Jaubert; *Int:* Jean Daste, Louis de Gonzague-Frick, Robert Le Flem, Louis Lefèvre, piticul Delphin, G. de Bedarieux, Gilbert Pruchon, Henri Storck. Ca întreaga operă a lui Vigo, și acest film aduce în repertoriul cinematografic al epocii o nuanță cu totul aparte: el unește satira cea mai crudă cu poezia pură, suprapune maxima virulență a documentului demascator visului eliberat de orice constrîngere. La început istorie — perfect credibilă — a unui internat de provincie, subiectul alunecă treptat spre exagerarea lirică și satirică, făcînd un salt în lumea imaginației. Revolta școlarilor apare ca un fel de triumf al purității și al fanteziei, asupra prozei stupide a regulamentelor filistine. Vigo descrie două lumi antagoniste: lumea mic-burgheză a profesorilor idiotizați și josnici, care oprimă copiii fără nici o motivare, și lumea elevilor, deloc idealizată, înveselită de stîngăcia și ridicolul năs-

Scanned with OKEN Scanner

trușnic al jocurilor și glumelor copilărești. Satira devine însă coșmar grotesc, iar jocul, trecut prin toate ipostazele de inconștiență și ciudățenie, triumf utopic al tuturor gîndurilor și visurilor de libertate. Secvențe celebre: revenirea din vacanță, întîlnirile și jocurile din tren; dormitorul; recreația, cu micile pantomime improvizate de pedagogul cel bun, admirator al lui Charlot; plimbarea prin oraș; discuția cu directorul-pitic; dansul încetinit al copiilor care țopăie în cămăși de noapte prin ploaia de fulgi ieșiți din pernele sparte; bombardamentul cu hîrțoage și pietre aruncate din pod în autoritățile sosite să asiste la serbarea școlară; marea evadare pe acoperișurile care par fără sfîrșit, ieșire miraculoasă departe de orice atingere a prostiei și a cruzimii...

NOUĂ ZILE DINTR-UN AN *(Deveati dnei odnovo goda)*. U.R.S.S., 1961. *R:* Mihail Romm; *S:* M. Romm, Daniil Hrabrovițki; *I:* Gherman Lavrov; *D:* G. Kalganov; *M:* Ter Tatevosian; *Int:* Alekssei Batalov, Innokenti Smoktunovski, Tatiana Lavrova, M. Plotnikov, S. Blinnikov. Operă de căpătîi a revirimentului cinematografiei sovietice din anii '60, acest film are semnificația unei grave și nobile reexaminări a vieții intelectuale. Romm reușește să atingă din nou nivelul performanțelor sale din tinerețe printr-un act artistic de mare sinceritate, materializînd pe peliculă radiografia spirituală a intelectualității sovietice contemporane. Dramaticul examen de conștiință se efectuează cu ajutorul unui subiect foarte simplu, situat într-un mediu de mare tipicitate: cercul de fizicieni înrolați în studiul energiei nucleare. În centrul acțiunii se află doi tineri savanți, prieteni și colaboratori, și o femeie care lucrează cu ei și pe care o iubesc amîndoi. Iradiat în timpul unei experiențe, unul din eroi are de ales între o viață inactivă, în afara oricărei munci de cercetare sau cel mult un an de lucru. El se întoarce în laborator... Filmul descrie nouă zile disparate, desprinse din acest ultim an trăit de tînărul savant. Expunînd eliptic acțiunile și situațiile și folosind un limbaj vizual a cărui modernitate se definește prin lipsa artificiului și prin densitatea subtextelor, Romm compune o lucrare vie și plină de farmec — unul din puținele filme adevărate, profunde și integre închinate intelectualității în cinematografia universală. Pe plan uman sensul final al filmului este optimist, deși deznodămîntul se suprapune unei înfrîngeri științifice (experiențele au eșuat, totul trebuie luat de la început). Străini de complexitățile artificiale ale intelectualismului steril, savanții lui Romm sînt oameni care muncesc cu mintea, simplu, fără întortochieri

Scanned with OKEN Scanner

inutile, poze și autoanalize căutate. Marele premiu, Karlovy Vary, 1962

noul val francez *(Nouvelle vague)*: curent artistic înnoitor afirmat exploziv în cinematografia franceză spre sfîrșitul deceniului al șaselea. A fost pregătit prin activitatea publicației « Cahiers du cinéma », condusă de André Bazin: în paginile acesteia cîțiva tineri intelectuali condamnau categoric filmul contemporan francez, dominat de producția comercială, redus la mediocritate de inspirația livrescă și caracterul meșteșugăresc al regiei. Formați la școala « marilor clasici » ai ecranului, realizatorii *n.v.* proclamau supremația « filmului de autor », care să permită exprimarea deplină a individualității regizorului. *N.v.* nu a avut o platformă teoretică formulată ca atare. Termenul desemnează creația mai multor regizori, extrem de diferiți, a căror strădanie comună a fost de a introduce un limbaj cinematografic nou, de maximă libertate în stilul narativ, susținut prin cultivarea insistentă a improvizației și printr-o mobilitate neobișnuită a aparatului de luat vederi. Înrudindu-se cu practica literară a « noului roman », *n.v.* a adus pe ecran structuri compoziționale care se bizuie pe « fluxul memoriei », a diversificat în mod remarcabil paleta mijloacelor de expresie filmică, slujindu-se de cele mai felurite sugestii: literare, muzicale teatrale, plastice etc. Absența unității ideologice, a preocupărilor consecvente de critică socială și a convingerilor de ordin moral explică de ce — exceptînd cîteva personalități de vigoare neobișnuită — o serie de regizori, după începuturi deosebit de promițătoare, au sfîrșit prin a se ralia cinematografului comercial. Cei mai importanți reprezentanți ai *n.v.* sînt: J.-L. Godard, F. Truffaut, Alain Resnais, Louis Malle, Jacques Demy, Agnès Varda, la care pot fi adăugați Jacques Rivette și Erich Rohmer. De *n.v.* e legată, de asemenea, eflorescența școlii documentariste « cine-vérité ».

NOVAK, Kim (Marilyn N.). Actriță americană (Chicago, 13.II.1933). 1954 — debutează în cinematografie. Se afirmă cu rolurile din *Picnic* și *Amețeala*.

FLM: 1954 — *Pushover* (Lovitură mortală, R. Quine); *Phffft...* (M. Robson); 1955 — *Picnic* (J. Logan); 1958 — *Vertigo* (Amețeala, A. Hitchcock); *Bell, Book and Candle* (Abracadabra, R. Quine); 1960 — *Strangers When We Meet* (Străini eram cînd ne-am cunoscut, R. Quine); 1961 — *Boys' Night Out* (Escapada bărbaților, M. Gordon); 1962 — *The Notorious Landlady* (O proprietăreasă ciudată, R. Quine); 1964 — *Of Human Bondage* (Robii, K. Hughes); *Kiss Me, Stupid* (Sărută-mă, idiotule, B. Wilder); 1965 — *The Amorous Adventure of Moll Flanders* (M. F., T. Young); 1969 — *The Legend of Lylah Clare* (Legenda lui L. C., R. Aldrich); *The Great Bank Robbery* (Marele atac al băncii, H. Averback).

Scanned with OKEN Scanner

NOVARRO, Ramon (R. Gil Samaniegos). Actor american (Durango, Mexic, 6.II.1899; Hollywood, 30.X.1968). Cîntăreț și dansator de music-hall în Mexic. 1919: se stabilește în S.U.A. Teatru, apoi film, devenind rapid o vedetă cu faimă mondială prin rolurile din *Prizonierul din Zenda*, *Scaramouche*, dar, mai cu seamă, prin producția de mare montare *Ben Hur*. Continuă tradiția interpretării romantice lansată pe ecran de Rudolph Valentino.

FLM: 1918 — *The Goat* (Capra, D. Crisp); 1921 — *The Four Horsemen of the Apocalypse* (Cei patru cavaleri ai Apocalipsului, R. Ingram); 1922 — *The Prisoner of Zenda* (Prizonierul din Z., R. Ingram); 1923 — *Scaramouche* (R. Ingram); 1926 — *Ben Hur* (F. Niblo); 1928 — *Flying Fleet* (Flota zburătoare, G. Hill); 1929 — *Devil My Care* (Serenada dragostei, S. Franklin); 1930 — *In the Gay Madrid* (Adio M.!, R. Z. Leonard); 1931 — *Daybreak* (O noapte te-am iubit, J. Feyder); 1932 — *Mata Hari* (G. Fitzmaurice); 1933 — *The Barbarian* (Nopți egiptene, S. Wood); 1934 — *The Laughing Boy* (Vulturul roșu, W. S. Van Dyke); 1937 — *The Sheik Steps Out* (Șeicul, I. Pichel, M. Wright); 1938 — *A Desperate Adventure* (O aventură disperată, J. H. Auer); 1939—1940 — *La comédie du bonheur* (Comedia fericirii, M. L'Herbier); 1942 — *La virgen que forja una patria* (Fecioara ce-și născocește o patrie, J. Bracho); 1949 — *We Were Strangers* (Noi eram străini, J. Huston); *The Big Steal* (Marele furt, D. Siegel); 1950 — *The Outriders* (Călărețiii, R. Rowland); *Crisis* (Caz de conștiință, R. Brooks).

NUSSBAUM, Erich, Regizor român (Baia de Criș, 18.IV.1934). Absolvent I.A.T.C. Realizează filme documentare.

FLM: 1959 — *Albume de artă populară*; 1964 — *Ciucurencu*; 1966 — *Brâncuși la Tg.-Jiu*; 1968 — *Casa lui Călinescu*; 1971 — *Omagiu*; 1972 — *Monumente pe Valea Oltului*.

Scanned with OKEN Scanner

O

obiectiv: sistem optic complex care asigură formarea imaginii în planul peliculei virgine (la aparatele de filmare) sau al ecranului (în cazul aparatelor de proiecție). *O.* sînt formate din mai multe elemente (lentile), care corectează aberațiile geometrice și cromatice ale imaginii. Principalele caracteristici ale unui *o.* de filmat sînt următoarele: *distanța focală; deschiderea relativă; unghiul de cuprindere; contrastul* (gradul de difuzie a luminii în interiorul obiectivului); *rezoluția* (capacitatea *o.* de a reda detaliile fine ale imaginii); *claritatea de contur* (capacitatea *o.* — de a desena cît mai clar linia de demarcație dintre diferitele detalii de strălucire ale subiectului) etc. (v. *grad-angular, teleobiectiv, transfocator*).

obturator: dispozitiv care întrerupe fluxul luminos în timpul deplasării peliculei în aparatul de filmat sau în aparatul de proiecție. *O.* în forma sa cea mai simplă (v. fig. 18) este format dintr-un disc, cu un sector decupat, care se învîrtește în jurul unui ax paralel cu axa optică a obiectivului. *O.* efectuează în fiecare secundă un număr de rotații egal cu numărul

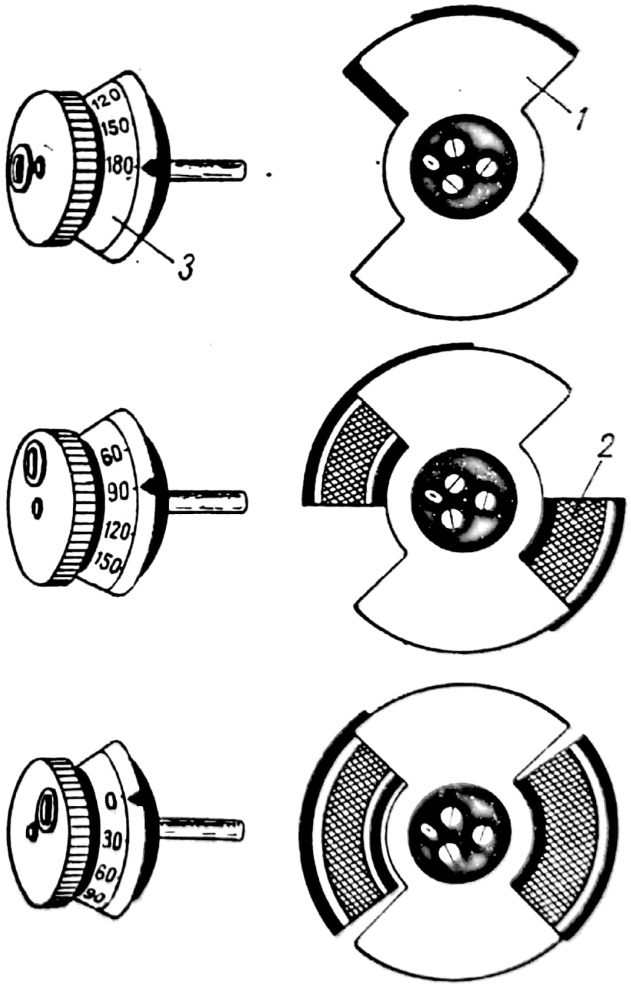

Fig. 18. Obturator variabil cu dublă obturare: *1.* Paletă fixă; *2.* Paletă mobilă; *3.* Butonul de reglare.

de *fotograme* care sînt filmate sau proiectate, iar perioada de închidere coincide cu perioada de deplasare a peliculei. Aparatele de filmare moderne sînt prevăzute cu *o.* variabil, format din două palete de *o.* coaxiale, ce pot fi rotite unul în raport cu celălalt. Modificarea unghiului de deschidere (a « sectorului ») permite fie reducerea expunerii (sectorul fiind fix, reglat manual înainte de începerea filmării), fie realizarea *fondu*-urilor şi a *înlănţuirilor* (deschiderea sau închiderea sectorului efectuîndu-se în timpul filmării cu ajutorul unui mecanism auxiliar).

OCTOMBRIE (Oktiabr). U.R.S.S. 1927. *R; S:* Serghei Eisenstein, Grigori Aleksandrov; *I:* Eduard Tissé; *D:* V. Kovrighin, V. Rahals; *Int:* Boris Livanov, N. Popov, E. Nikandrov, E. Tissé. Consacrat jubileului Revoluţiei (realizat paralel, în acelaşi scop şi în aceleaşi locuri, cu *Sfîrşitul Sonkt-Petersburgului* al lui Pudovkin), *O.* cuprinde într-o reconstituire documentară, agrementată cu multe momente de satiră şi dispută filozofico-politică, istoria Revoluţiei la Petrograd, din februarie pînă în octombrie 1917. Se pot urmări în film două linii principale: reconstituirea vulcanică şi nuanţată a mediilor, împrejurărilor, relaţiilor şi tipurilor (muncitori, ţărani, soldaţi, bolşevici, menşevici, burghezi « democraţi », troţkişti, detaşamentele de junkeri şi de femei, membrii guvernului provizoriu etc.) şi transpunerea directă în imagine a noţiunilor şi ideilor politico-filozofice şi a stărilor de spirit care le însoţesc (religia şi falsul patriotism burghez, ţarismul, ifosele « napoleoniene » ale lui Kerenski, deruta guvernului provizoriu, isteria femeilor şi elevilor militari care apără Palatul de iarnă, demagogia menşevicilor). Disecţia concretă a ideii — suprema ambiţie de atunci a lui Eisenstein — se realizează prin asociaţii vizuale, adeseori prin montajul unor obiecte din colecţiile aflate în palatul ţarilor. Mult spaţiu este acordat patetismului crud al luptelor de stradă (de ex. celebrul episod al masacrelor din iulie şi al desfacerii podurilor de pe Neva). Genul filmului este dificil de precizat: creatorul suprapune mijloacelor documentarului şi ale cinematografului direct (interpreţi neprofesionişti, reconstituiri cît mai autentice ale evenimentelor istorice), pe cele ale marelui spectacol cinematografic (îndelunga pregătire a culminaţiilor, savante gradaţii obţinute cu ajutorul montajului paralel şi al tuturor procedeelor de *suspense*. *O.* este poate un eseu de filozofie a istoriei, ca şi *Intoleranţa* lui Griffith, dar deplin matur în comparaţie cu acesta. Deşi primit cu entuziasm la premieră, filmului i s-au reproşat ulterior, pornindu-se de la anumite incoerenţe născute din aspectul său stufos însăşi concepţia generală.

Scanned with OKEN Scanner

Succesele reluărilor recente, organizate în lume, demonstrează că cele mai multe din greutățile viziunării ținеau de avansul gîndirii cineastului asupra timpului său.

O'HARA, Maureen (M. Fitzimmons). Actriță americană (Milltown, Irlanda, 17.VIII.1920). Studii de teatru la Londra. Descoperită de Charles Laughton și Erich Pommer, obține primul mare succes cinematografic cu *Hanul Jamaica* (ecranizare după Daphné du Maurier). Din 1939 în S.U.A.

FLM: 1939 — *My Irish Molly* (M. irlandeza mea, Al. Bryce); *Jamaica Inn* (Hanul J., A. Hitchcock); *The Hunchback of Notre Dame* (Cocoșatul de la N. D., W. Dieterle); 1940 — *A Bill of Divorcement* (Rătăcire. J. Farrow); 1941 — *How Green Was My Valley* (Casa din vale, J. Ford); 1943 — *This Land is Mine* (Aceasta este țara mea, J. Renoir); 1944 — *Buffalo Bill* (W. A. Wellman); 1946 — *Do You Love Me?* (Mă iubești?, G. Ratoff); 1947 — *Sindbad the Sailor* (S. marinarul, R. Wallace); 1948 — *Woman's Secret* (Secretul unei femei, N.Ray); 1952 — *The Quiet Man* (Omul liniștit, J. Ford); 1955 — *Lady Godiva* (A. Lubin); 1959 — *Our Man in Havana* (Omul nostru din H., C. Reed); 1961 — *The Parent Trap* (Logodnica tatălui, D. Swift); 1962 — *Mr. Hobbs Takes a Vacation* (Domnul H. își ia concediu, H. Koster); 1963 — *Spencer's Mountain* (Muntele lui S., D. Davis); *McLintock* (A.V. McLaglen); 1966 — *The Rare Breed* (O specie rară, A.V. McLaglen); 1971 — *Big Jake* (Marele J., G. Sherman).

OLBRYCHSKI, Daniel. Actor polonez (Lowicz, 27.II.1945). Studii de actorie la Varșovia.

FLM: 1959 — *Kozara* (V. Bulajić); 1965 — *Popioły* (Cenușă, A. Wajda); 1966 — *Potem nastapi cisza* (Pe urmă va veni liniștea, J. Morgenstern); 1967 — *Jowita* (J. Morgenstern); *Bokser* (Boxerul, J. Dziedzina); 1968 — *Hrabina Cosel* (Contesa C., J. Antczak); *Wszystko na sprzedaż* (Totul de vînzare, A. Wajda); *Pan Walodyjowski* (J. Hoffman); 1970 — *Egi Bárány* (Agnus dei, M. Jancsó); *Brzezina* (Pădurea de mesteceni, A. Wajda); *Krajobraz po bitwie* (Peisaj după bătălie, A. Wajda); 1971 — *Życie rodzinne* (Viața de familie, K. Zanussi).

OLIVIER, sir Laurence (L. Kerr O.). Actor și regizor englez (Dorking, 22.V.1907). Studii medii la Oxford. Cursuri de teatru cu Elsie Fogerthy la « Central School of Speech Training and Dramatic Art ». Debutează pe scenă în 1925 la Brighton. Fondator și conducător al Teatrului « Old Vic » (specializat în teatrul elisabethan). 1930: debutează în film. Primul succes important: *Cum vă place*. Războiul îl surprinde la Hollywood (*La răscruce de vînturi*, *Rebecca* — premiul « Oscar » — 1940, *Lady Hamilton*). Reîntors în Anglia, se dedică realizării unui ciclu shakespearean: *Henry V*, *Hamlet*, *Richard III* — în care a deținut și rolurile titulare. Apariția sa în filmul *Cabotinul* după J. Osborne marchează interesul lui O. pentru căutările înnoitoare ale tinerilor regizori englezi (mișcarea

« Free cinema »). Personalitate de seamă a teatrului și filmului britanic. Medalie de aur, Veneția, 1946 *(Henry V)*; premiul « Oscar » și Marele premiu, Veneția—1948 *(Hamlet)*; « Ursul de argint », Berlin, 1956 *(Richard III)*; premiu, Karlovy Vary, 1960 *(Cabotinul)*; premiul « Oscar », 1973 *(Copoiul)*.
FLM: Actor: 1930 — *Hokus pokus* (G. Ucicky); 1931 — *Too Many Crooks* (Prea mulți escroci, G. King); *The Yellow Ticket* (Biletul galben, R. Walsh); 1935 — *Moscow Nights* (Nopți moscovite, A. Asquith); 1936—*As You Like It* (Cum vă place, P. Czinner); 1937 — *Fire Over England* (Elisabeta, regina Angliei, A. Korda, W.K. Howard); 1938 — *The Divorce of Lady X* (Divorțul doamnei X, G. Wakefield); 1939 — *Wuthering Heights* (La răscruce de vînturi, W. Wyler); 1940 — *Rebecca* (A. Hitchcock); *Pride and Prejudice* (Mîndrie și prejudecată, R.Z. Leonard); *That Hamilton Woman* (Lady H., A. Korda); 1943 — *The Demi Paradise* (Jumătate de rai, A. Asquith); 1944 — *Henry V* (L. Olivier); 1948 — *Hamlet* (L. Olivier); 1951 — *The Magic Box* (Cutia magică, J. Boulting); 1952 — *Carrie* (Sora C., W. Wyler); 1953 — *The Beggar's Opera* (Opera săracilor, P. Brook); 1955 — *Richard III* (L. Olivier); 1957 — *The Prince and The Showgirl* (Prințul și balerina, L. Olivier); 1959 — *The Devil's Disciple* (Discipolul diavolului, G. Hamilton); *Spartacus* (S. Kubrick); 1960 — *The Entertainer* (Cabotinul, T. Richardson); 1962 — *Term of Trial* (Cazul profesorului Wire, P. Glenville); 1964 — *Othello* (S. Burge); 1965 — *Bunny Lake is Missing* (B.L. a dispărut, O. Preminger); 1966 — *Khartoom* (B. Dearden); 1968 — *The Dance of Death* (Dansul morții, D. Giles); 1969 — *The Battle of Britain* (Bătălia pentru Anglia, G. Hamilton); *Oh! What a Lovely War* (Oh! Ce frumos război, R. Attenborough); 1970 — *Three Sisters* (Trei surori, L. Olivier, J. Sichel; 1972 — *Sleuth* (Copoiul, J.L. Mankiewicz). Regizor: 1944 — *Henry V*; 1948 — *Hamlet*; 1955 — *Richard III*; 1957 — *The Prince and the Showgirl* (Prințul și balerina); 1970 — *Three Sisters*, col. J. Sichel (Trei surori).

OLMI, Ermanno. Regizor italian (Bergamo, 24.VII.1931). După o scurtă trecere prin teatru ca actor și director de scenă, debutează în cinematografie (1953), ca realizator de scurt-metraje publicitare. În 1961 filmul *O slujbă sigură* îl impune printre personalitățile tinerei generații de cineaști italieni. Regizor de teatru și producător.
FLM: 1954 — *Il grande paese d'acciaio* (Marea țară a oțelului, sm); 1959 — *Il pensionato* (Pensionatul, sm); 1960 — *Il tempo si e fermato* (Timpul s-a oprit); 1961 — *Il posto* (O slujbă sigură); 1963 — *I fidanzati* (Logodnicii); 1965 — *E venne un uomo* (A venit un om); 1967 — *Storie di giovani* (Povestea tinerilor,TV); 1968 — *Un certo giorno* (O anume zi); 1969 — *I recuperanti* (Negustorii de vechituri); 1971 — *Durante l'estate* (Toată vara).

OMUL CU APARATUL DE FILMAT (Celovek s kinoapparatom). U.R.S.S., 1929. *R.; S:* Dziga Vertov; *I:* Mihail Kaufman. Film-manifest în care Dziga Vertov, părintele cinematografului direct, își exprimă cel mai deplin și mai

strălucit crezul. Realizatorul nu se mulţumeşte cu demonstraţia rece a ideilor sale, ci pune în film întreaga pasiune a unei declaraţii de dragoste. Filmul se deschide printr-un preludiu — pregătirea şi începutul unui spectacol cinematografic — pentru ca prin metoda « filmului în film » să desfăşoare, ca într-un joc de oglinzi, toate virtuţile aparatului de filmat şi ale mesei de montaj. Este înfăţişată astfel o zi din viaţa unui oraş, obiectivul urmărind în acelaşi timp o zi din viaţa unui operator pornit să vîneze imagini pretutindeni, în cele mai riscate poziţii şi împrejurări. Rezultatul este un conglomerat de viziuni care păstrează savoarea gestului spontan înregistrat « pe furate » şi a anchetei sociale, asociindu-i însă miracolul tehnic al montajului şi al filmărilor. Trezirea vagabonzilor pe străzile încă pustii, diferite momente de muncă, nunţi, divorţuri, accidente, înmormîntări, naşteri, sosiri, plecări, scurte episoade de destindere din bîlciuri, ştranduri, săli de gimnastică pentru femei obeze, se succed cu o prospeţime de observaţie şi o densitate expresivă care poate să pună în umbră, la o distanţă de aproape patruzeci de ani, multe producţii recente. Montajul şi trucajele folosite creează refrene vizuale care exprimă abstract frumuseţea dinamicii reale şi a mişcării cinematografice; duble şi triple asocieri de imagini simultan prezentate ca într-un fotomontaj viu, vertiginoase cascade de şocuri de montaj, supraimpresiuni, filmări încetinite şi accelerate, obiecte reale, animate, contribuie la realizarea laitmotivelor fundamentale. Document social şi uman de preţ, filmul este în acelaşi timp un poem agitatoric, un act de propagandă a unei convingeri politice şi estetice.

O NOAPTE FURTUNOASĂ. România, 1943. *R; S:* Jean Georgescu după comedia lui I. L. Caragiale; *I:* Gérard Perrin; *D:* Ştefan Norris; *M:* Paul Constantinescu; *Int:* Alexandru Giugaru, Florica Demion, Maria Maximilian, Radu Beligan, Iordănescu-Bruno, George Demetru, Ion Baroi, Gh. Ciprian, Miluţă Gheorghiu, Leontina Ioanid. Film considerat încă model de ecranizare a operei lui Caragiale şi totodată operă de vîrf a cinematografului vechi românesc, realizare marcînd trecerea producţiei cinematografice în România pe calea profesionalizării. Filmul trăieşte şi azi prin jocul unei talentate echipe actoriceşti, fidelă bunei tradiţii teatrale realiste, prin felul cum materializează cinematografic sugestiile oferite de scenariu în episoade noi (grădina Union, maidanul şi străzile Bucureştiului, crearea unor tipuri despre care doar se aminteşte în piesă), prin autenticitatea atmosferei de epocă, specific caragialescă.

Scanned with OKEN Scanner

ONDRA, Anny (A. Ondráková). Actriță cehoslovacă (Tarnov, Polonia, 15.V.1903). 1920 — este lansată pe firmamentul cinematografului mut european de regizorul Karel Lamač, primul ei soț. Joacă și în filme germane, austriece, iar după 1930 — franceze și engleze. FLM: 1919 — *Dáma s málou nožkou* (Doamna cu picioare mici, J.S. Kolar, P. Pražský); 1920 — *Gilly v Praze* (Gilly la Praga, K. Lamač); 1923 — *Muž bez srdce* (Omul fără inimă, J. Hornak, F.W. Kolbner); 1924 — *Bílý ráj* (Paradisul alb, K. Lamač); 1925 — *Lucerna* (Felinarul, K. Lamač, Th. Pištěk); 1926 — *Velbloud uchem jehli* (Cămila trece prin urechile acului, K. Lamač); 1928 — *Evas Töchter* (Fata Evei, K. Lamač); 1929 — *Blackmail* (Șantaj, A. Hitchcock); 1930 — *Die grosse Sehnsucht* (Dorința cea mare, S. Szekely); 1931 — *Die Fledermaus* (Liliacul, K. Lamač); 1932 — *Eine Nacht im Paradies* (O noapte în paradis, K. Lamač); 1933 — *Das verliebte Hotel* (Hotel Atlantic, K. Lamač); 1934 — *Klein Dorrit* (Mica D., K. Lamač); 1935 — *Der junge Graf* (Tînărul conte, K. Lamač); 1936 — *Flitterwochen* (Luna de miere, K. Lamač); 1937 — *Der Unwiderstehliche* (Mi-a fugit mireasa, G. von Bolvary); 1938 — *Narren im Schnee* (Năzbîtii în zăpadă, H. Deppe); 1941 — *Der Gassmann* (Omul mărunt, P.P. Brauer); 1943 — *Himmel, wir erben ein Schloss* (Dumnezeule, am moștenit un castel, P.P. Brauer); 1950 — *Schön muss man sein* (El trebuie să trăiască, A. von Ratony).

operator: (1) creator de bază în echipa de filmare care asigură înregistrarea imaginii pe peliculă *(o. de luat vederi)*. Împreună cu scenograful și sub îndrumarea regizorului — care poartă principala răspundere artistică a operei cinematografice finite — *o.* elaborează concepția plastică a filmului. Arta imaginii în mișcare a fost ilustrată de-a lungul timpului de *o.* ca: Philippe Agostini, Henri Alekan, Billy Bitzer, Raoul Coutard, Gianni Divenanzo, Gabriel Figueroa, Carl Freund, Carl Hoffman, Robert Lefebvre, Christian Matras, Georges Périnal, Claude Renoir, Eduard Tissé, Gregg Toland, Serghei Urusevski. În România primii *o.* care au filmat pe teritoriul țării — Paul Menu, Constantin Popescu, Gh. Ionescu, Constantin Teodorescu, Nicolae Barbelian, Tudor Posmantir, Eftimie Vasilescu, Iosif Bertok, Constantin Ivanovici au statornicit o tradiție de profesionalitate preluată mai tîrziu de Vasile Gociu, Ion Cosma, Ovidiu Gologan, Ilie Cornea, Constantin Dembinski și continuată astăzi de o generație de tineri absolvenți ai institutelor de specialitate. (2) *o. de sunet* — tehnician specializat care coordonează toate operațiunile necesare realizării coloanei sonore în deplină concordanță cu concepția regizorală. Istoria cinematografiei românești reține contribuția unor *o.* de sunet ca: I. Argani, Anton Bielusici, Gh. Mărăi, Victor Cantuniari, Dan Ionescu, A. Salamanian, Oscar Coman.

OPHÜLS, Max (Maximillian Oppenheimer). Regizor francez (Saar-

Scanned with OKEN Scanner

brück-Germania, 6.V.1902; Hamburg, R.F.G., 26.III.1957). Studii de literatură și artă la Frankfurt și Stuttgart. Ziarist, apoi actor, 1924 — regizor de teatru, operă și operetă. Film din 1930 (debutează ca asistent pe lîngă A. Litvak). În 1933 se refugiază în Franța. Turnează în Italia și Olanda; teatru în Elveția. 1941—1950: activează în S.U.A. Revine în Franța. Filmele sale, pline de grație, tratează de preferință subiecte în spirit romantic, realizate cu un rafinament tehnic ieșit din comun, într-un stil de autentic « baroc », cel mai reprezentativ în acest sens fiind *Lola Montès*.

FLM: 1930 — *Dann schon lieber Lebertran* (Atunci mai curînd îmi place untura de pește, sm); 1932 — *Die verliebte Firma* (Inima mea nu-i dată); *Die verkaufte Braut* (Mireasa vîndută); 1933 — *Liebelei* (Dragoste și durere); 1934 — *On a volé un homme* (S-a furat un bărbat); *La signora di tutti* (Femeia tuturor); 1935 — *Divine* (Divina); 1937 — *Yoshiwara;* 1938 — *Werther* (Suferințele tînărului W.); 1939 — *Sans lendemain* (Fără speranță); 1940 — *De Mayerling à Sarayevo* (De la M. la S.); 1947 — *The Exile* (Exilul); 1948 — *Letter from an Unkown Woman* (Scrisoare de la o necunoscută); 1949 — *Caught* (Prins); *The Reckless Moment* (Clipa nesăbuită); 1950 — *La ronde* (Caruselul); 1951 — *Le plaisir* (Plăcerea); 1953 — *Madame de...* (Doamna de...); 1955 — *Lola Montès.*

8 1/2 *(OTTO E MEZZO)*. Italia, 1963. *R:* Federico Fellini; *S:* Tullio Pinelli, Ennio Flaiano, Brunello Rondi, F. Fellini; *I:* Gianni Di Venanzo; *D:* Piero Gherardi; *M:* Nino Rota; *Int:* Marcello Mastroianni, Claudia Cardinale, Jean Rougeul, Rossella Falki, Barbara Steele, Guido Alberti, Anouk Aimée, Sandra Milo. « Povestea unui om oarecare, a unui om care a atins un grad de stagnare totală, un grad de confuzie care-l nimicește ... oscilînd între o ședință de psihanaliză și un examen de conștiință, dezvoltat într-o atmosferă nebuloasă, un film melancolic cvasifunebru dar hotărît comic », așa își definește însuși regizorul opera, accentuînd caracterul autobiografic al acesteia. Pentru că eroul filmului, regizorul Guido, în criză de inspirație și hărțuit de toți, de colaboratori și critici, de soție și amantă, de propriile-i gînduri și amintiri — e însuși Fellini, artistul care pune sub un mare semn de întrebare tot ce a făcut în viață. El e artistul care se frămîntă, se întreabă, trece printr-un punct mort, dar continuă să caute sensul vieții, al creației sale, supunîndu-se unui adînc examen de conștiință. De la panică, inerție și descurajare, de la imposibilitatea de a descifra însuși rostul unui nou film, de la zadarnicele căutări ale unor puncte de refugiu în lumea credinței, a copilăriei, eroul — prins din nou în hora personajelor sale, a colaboratorilor și prietenilor — trece în final pe

poziția încrederii în viață, dobîndită ca un preț al sincerității artei sale. Astfel această comedie a sfîșierii interioare a artistului, acest cerebral și aparent narcisist sondaj psihologic își dezvăluie în ultimă instanță sensurile filozofice umaniste. Acțiunea se desfășoară pe trei planuri (prezent, trecut și imaginar), interferate permanent, dar ușor de definit și identificat în alternanța lor, prin felul cum sînt prezentate trecerile, dar și prin felul cum e tratată imaginea. Marele premiu, Moscova, 1963.

ORLOVA, Liubov Petrovna. Actriță sovietică (Zvenigorod, 29.I. 1902). 1919—1925: studii de teatru și dans la Moscova. 1926—1933: joacă la Teatrul muzical « Nemirovici-Dancenko ». Începînd din 1926 este protagonista celor mai bune filme muzicale sovietice, realizate de soțul ei, regizorul Grigori Aleksandrov.

FLM: 1934 — *Vesioltie rebiata* (Toată lumea rîde, cîntă și dansează, G. Aleksandrov); 1936 — *Țirk* (Circul, G. Aleksandrov); 1938—*Volga-Volga* (G. Aleksandrov); 1940—*Svetlii puti* (Calea luminoasă, G. Aleksandrov); 1941 — *Delo Artamonovth* (Afacerea Artamonov, G. Roșal); 1947 — *Vesna* (Primăvara, G. Aleksandrov); 1948 — *Vstrecia na Elbe* (Întîlnire pe Elba, G. Aleksandrov); 1951 — *Musorgski* (M., creatorul operelor muzicale nemuritoare, G. Roșal); 1952 — *Glinka* (Compozitorul G., G. Aleksandrov); 1960 — *Russkii suvenir* (Amintiri din Rusia, G. Aleksandrov).

Oscar: denumirea distincțiilor anuale « (Academy award ») decernate de Academy of Motion Picture Arts and Sciences din S.U.A., începînd din 1927. Se acordă cîte un premiu pentru: cel mai bun film — american și străin; cea mai bună creație — regizorală și actoricească (interpretare masculină și feminină, rol principal și secundar); cel mai bun scenariu, scenografie, imagine (alb-negru și color), sunet, montaj, muzică de film trucaje; cel mai bun film de animație și documentar etc.

O'TOOLE, Peter. Actor englez (Connemara, Irlanda, 2.VIII.1933). După o scurtă carieră de ziarist, se afirmă în teatru ca unul dintre actorii de frunte ai scenei engleze. Face parte din colectivul teatrului « Old Vic », unde s-a făcut remarcat în numeroase spectacole shakespeariene. Film din 1960. Premiu « Oscar », 1973 *(Clasa conducătoare)*.

FLM: 1960 — *The Day They Robbed the Bank of England* (Ziua în care au jefuit banca Angliei, J. Guillermin); 1962 — *Lawrence of Arabia* (L. al Arabiei, D. Lean); 1964 — *What News Pussy Cat* (Ce-i nou pisicuțo?, C. Donner); *Beckett* (P. Glenville); 1964—66 — *The Bible* (Biblia, J. Huston); 1965 — *Lord Jim* (R. Brooks); 1966 — *How To Steal a Million* (Cum să furi un milion, W. Wyler); *The Night of the Generals* (Noaptea generalilor, A. Litvak); 1968 — *The Lion in Winter* (Leul iarna, A. Harvey); 1969 — *Goodbye Mr. Chips* (Adio dl. C., H. Ross); 1970 — *Brotherly Love* (Iubire între frați, J.L. Thomp-

son); *Murphy's War* (Războiul lui M., P. Yates); 1972 — *Man of La Mancha* (Omul din L. M., A Hiller); 1972 — *The Rulling Class* (Clasa conducătoare, P. Medak).

OZU, Yasujiro. Regizor japonez (Tokio, 15.XII.1903; 15.XII. 1962). Opera sa se inspiră din tradițiile artei nipone. A realizat peste 50 de filme.

FLM: 1927 — *Zange no yaiba* (Spada pocăinței); 1930 — *Kaishain Seikatsu* (Viața unui impiegat); 1933 — *Dekigokoro* (Iubita moartă); 1936 — *Hitori Musuko* (Unicul fiu); 1937 — *Shukujo wa nani o wasuretaka* (Ce a uitat doamna); 1942 — *Chichi Ariki* (A fost odată un tată); 1948 — *Nagaya shinshiroku* (Gentilomii de pe străduță); 1949 — *Banshun* (Primăvara tîrzie); 1951 — *Bakushu* (Vară timpurie); 1953 — *Ochazuke no aji* (Gustul mîncării făcută în casă); *Tokyo monogatari* (Povestiri din T.); 1956 — *Soshun* (Primăvara timpurie); 1959 — *Obayo* (Bună dimineața); 1960 — *Akibiyori* (Toamna tîrzie); 1961 — *Kohayagawake no aki* (Toamnă timpurie); 1962 — *Samma no aji* (După amiază de toamnă).

Scanned with OKEN Scanner

P

PABST, Georg Wilhelm. Regizor actor, scenarist german (Raudnitz-Boemia, 27.VIII.1885; Viena, 29 V.1967). Din 1905, actor de teatru; 1921 — debut în film ca actor și asistent de regie; 1923 — debut regizoral. *Ulița durerii* — prima operă marcantă în creația lui P. exprimă deja principalele caracteristici, constante ale operei sale și ale școlii « noii obiectivități » căreia i se încadrează: inserția ficțiunii în realitatea istorică precis definită, marcarea unor accente de critică socială, simplitate în decor, fotografie și interpretare, cult al adevărului psihologic și de ambianță, « stil direct, curat și obiectiv, despuiat de mirajul expresionismului și al simbolurilor de Kammerspiel » (G. Sadoul), limpezimea construcției narative. Pe aceeași linie se situează majoritatea filmelor realizate în anii 1925—1933, perioadă fertilă din creația lui *P.*, cînd acesta realizează cele mai importante dintre filmele sale — *Cutia Pandorei*, *Westfront 1918*, *Opera de trei parale* și *Camaraderie*, piese de referință în istoria cinematografiei mondiale. Tot acum se definesc și limitele viziunii artistice a lui *P.*: înclinare către melodramă, un anume descriptivism, un echivoc al concluziilor decurgînd din reducerea problemelor istorice și politice abordate la raporturile dintre indivizi. După 1933, *P.* realizează cîteva filme în Franța, S.U.A. și Germania (este singurul dintre marii cineaști care rămîne în anii fascismului în Germania), pelicule de profesionalitate certă dar lipsite de vibrația și valoarea artistică a celor din perioada anterioară. Maestru al realismului, înțeles ca mijloc de investigație a realității: « Realismul trebuie să fie o trambulină pentru a sări mai departe și nu poate avea o valoare în sine. Importantă e depășirea realității. Realismul este un mijloc, el nu este un scop ci o trecere » — *P.*; filmele sale trăiesc și azi prin adevărul interpretării actoricești, prin autenticitatea atmosferei. Medalia de aur, Veneția, 1941 *(Comedianții)*; premiu, Veneția 1948 *(Procesul)*.

FLM: 1923 — *Der Schatz* (Comoara); 1924 — *Gräfin Donelli* (Contesa D.); 1925 — *Die freudlose Gasse* (Ulița durerii); 1926 —

Geheimnisse einer Seele (Misterele unui suflet); *Man spielt nicht mit der Liebe* (Să nu te joci cu dragostea); 1927 — *Die Liebe der Jeanne Ney* (Dragostea J.N.); *Abwege* (Criza); 1928 — *Büchse der Pandora* (Cutia P. / Lulu); 1929 — *Tagebuch einer Verlorenen* (Jurnalul unei femei pierdute); *Die Weisse Hölle von Pitz Palu* (Infernul alb, col. A. Fanck); 1930 — *Westfront 1918 / Vier von der Infanterie* (Pe frontul de vest 1918); *Skandal um Eva* (Păcatul Evei); 1931 — *Die Dreigroschenoper*, *L'opéra de quat'sous* (Opera de trei parale); *Kameradschaft* (Camaraderie); 1932 — *Die Herrin von Atlantis* (Atlantida); 1933 — *Don Quichotte*; 1934 — *Du haut en bas* (De sus în jos); *A Modern Hero* (Un erou modern); 1937 — *Mademoiselle Docteur* (Domnișoara Doctor); 1938 — *Le drame de Shanghai* (Drama din Sh.); 1939 — *Jeunes filles en détresse* (Prizonierele destinului); 1941 — *Komödianten* (Comedianții); 1943 — *Paracelsus*; 1945 — *Der Fall Molander* (Cazul M., neterminat); 1947 — *Der Prozess* (Procesul); 1949 — *Geheimnisvolle Tiefe* (Adîncimi misterioase); 1952 — *La voce del silencio* (Vocea tăcerii); 1953 — *Cose di pazzi* (Fapte de dement); 1954 — *Das Bekenntnis der Ina Kahr* (Mărturisirea I. K.); 1955 — *Der letzte Akt* (Ultimul act); *Es geschah am 20 Juli* (S-a întîmplat la 20 iulie); 1956 — *Rose für Bettina* (Trandafirii pentru B.); *Durch die Wälder, durch die Auen* (Prin păduri, prin poeni).

PAGE, Geraldine. Actriță americană (Kirksville-Missouri, 22.XI. 1924). Studii la Chicago. Din 1940 — teatru. Se impune în lumea filmului cu *Vară și fum* (după piesa lui T. Williams).

FLM: 1952 — *Taxi* (G. Ratoff); 1953 — *Hondo* (J. Farrow); 1961 — *Summer and Smoke* (Vară și fum, P. Glenville); 1962 — *Sweet Bird of Youth* (Dulcea pasăre a tinereții, R. Brooks); 1963 — *Toys in the Attic* (Jucăriile de la mansardă, G. Roy Hill); 1964 — *Dear Heart* (Dragă inimă, Delbert Mann); 1966 — *You're a Big Boy Now!* (Te-ai făcut băiat mare, F. Ford Coppola); 1969 — *What ever Happened to Aunt Alice* (Ce i s-a întîmplat mătușii A., Lee H. Katzin); *Trilogy* (Trilogie, F. Perry); 1970 — *The Beguiled* (Claustrofobul, Don Siegel); 1972 — *Pete'n Tillie* (P. și T., M. Ritt).

PAGNOL, Marcel. Dramaturg, regizor și scenarist francez (Aubagne-Marsilia, 28.II.1895). Poet. Împreună cu un grup de prieteni pune bazele publicației « Cahiers du Sud ». Se consacră teatrului. Se apropie de cinematograf ca de o formă menită « să reînvie arta teatrală ». (« Filmul vorbitor trebuie să reînventeze teatrul», *M.P.*). Fie că e vorba de adaptarea unora din piesele sale de succes (1931 — *Marius*, Al. Korda; 1932— *Fanny*, M. Allégret; 1933 — *Topaze*, L. Gasnier) sau de scenarii originale, « opera sa cinematografică prezintă valoare în primul rînd pentru calitățile dramaturgice și autenticitatea spiritului meridional. Ea își are locul în istoria unei arte de care se servește mult mai bine decît a fost servită » (P. Leprohon).

FLM: 1934 — *Angèle*; *Joffroy*; 1935 — *Cigalon* (Greierele); *Merlusse*; 1936 — *César*; 1937 — *Regain* (Eu, femeia și măgarul);

1938 — *Le Schpountz; La femme du boulanger* (Nevasta brutarului); 1940 — *La fille du puisatier* (Patricia); 1946 — *Naïs;* 1948 — *La belle meunière* (Frumoasa morăriță); 1951 — *Topaze;* 1952 — *Manon des sources* (M. fata izvoarelor); 1954 — *Lettres de mon moulin* (Scrisori din moara mea).

PAISÀ. Italia, 1946. *R:* Roberto Rossellini; *S:* Sergio Amidei, Federico Fellini, R. Rossellini; *I:* Otello Martelli; *M:* Renzo Rossellini; *Int:* Carmela Sazio, Robert van Loon, Maria Michi, Gar Moore, Harriet White, Carlo Pisacane, Alfonsino, Dots M. Johnson, Renzo Avanzo, William Tubbs, Dale Edmund. Operă de lansare a neorealismului, *P.* se numără printre creațiile care realizează poate cel mai bine, în istoria filmului de ficțiune, apropierea maximă de faptul autentic. Lucrate fără scenariu literar propriu-zis, cele șase episoade ale filmului constituie o improvizație de geniu pe tema sfîrșitului ultimului război: în Sicilia, o fată moare absurd împreună cu unul din soldații cărora le servește de călăuză; la Neapole, un soldat negru descoperă cu uimire viața mizeră a săracilor care trăiesc în ruine; în Roma eliberată, un ofițer american relatează unei prostituate prima sa întîlnire cu o fată din oraș, și femeia se recunoaște cu regret în povestirea lui; trei clerici de confesiuni diferite dintr-un regiment american poposesc pentru o noapte într-o mănăstire retrasă; sub privirile impasibile ale trupelor britanice care nu intervin, Florența, trăiește agonia bătăliei decisive dintre partizani și fasciști. O fată traversează printr-un labirint de clădiri primejdioasa zonă de luptă, aflînd la sfîrșitul drumului că iubitul ei, șeful partizanilor, a fost ucis; în mlaștinile fluviului Pad, cîțiva partizani și parașutiști americani și englezi dau ultimele lupte înainte de a cădea în încercuirea germană. Filmul se apropie atît de mult de autenticul vieții, încît imaginile de pe ecran creează senzația zguduitoare a participării directe la desfășurarea faptelor reale; execuția fasciștilor florentini, luptele din mlaștini, sînt scene antologice. Negînd « poza » frumoasă, logica dramaturgiei raționale, calculate, jocul actorului profesionist și caracterizarea tradițională a personajelor, Rossellini dovedește prin *P.* marile posibilități estetice ale neorealismului.

panoramare: mișcare de răsucire orizontală sau de înclinare verticală a aparatului de luat vederi în timpul filmării. *P.* se folosește în special pentru: a) urmărirea unei mișcări; b) prezentarea locului de desfășurare a acțiunii, cu sublinierea dimensiunilor sale; c) tatonarea încordată a subiectului, în căutarea unui detaliu de importanță dramaturgică deosebită etc. *P.* rapidă *(raff-panoramic)* pe ori-

zontală subliniază desfășurarea concomitentă a evenimentelor filmate înainte și după *p.* La filmele de reportaj, intercalarea între diferitele subiecte a unui *raff-panoramic* sugerează deplasarea rapidă a aparatului de filmat de la un loc la altul. *P.* verticală pe cer, urmată de o mișcare în sens opus este un racord de montaj frecvent folosit pentru legarea unor evenimente ce se desfășoară concomitent, dar la mare distanță (v. și *mișcări de aparat*).

PAPAS, Irene (I. Pappas). Actriță greacă (Chiliomodi-Corint, 1926). Studii la Școala de artă dramatică din Atena. 1951 — debutează pe ecran în Grecia. Apoi filmează în Italia și S.U.A.

FLM: 1951 — *Necripolita* (Orașul mort, F. Iliades); 1953 — *Le infedeli* (Infidelele, Steno, M. Monicelli); *Teodora, imperatrice di Bizancio* (Teodora, R. Freda); 1955 — *Tribute to a Bad Man* (Tribut unui om rău, R. Wise); 1956 — *The Power and the Prize* (Forța și premiul, H. Koster); 1961 — *The Guns of Navarone* (Tunurile din N., J. L. Thompson); 1962 — *Electra* (M. Cacoyannis); 1964 — *Zorba the Greek* (Z. grecul, M. Cacoyannis); 1965 — *The Moon-Spinners* (J. Neilson); *Gorke trave / Die Zeugin aus der Hölle* (Ierburi amare, Z. Mitrović); 1967 — *A ciascuno il suo* (Fiecăruia ce i se cuvine, E. Petri); 1968 — *The Desparate Ones* (Disperații, Al. Ramati); « *Z* » (Costa-Gavras); 1969 — *A Dream of King* (Un vis de regi, Daniel Mann); *Ann of the Thousand Days* (A. celor o mie de zile, Ch. Jarrot); 1971 — *The Trojan Women* (Troienele, M. Cacoyannis).

PAPAIANI, Sebastian. Actor român (Pitești, 25.VIII.1936). Absolvent I.A.T.C. Teatru.

FLM: 1962 — *Partea ta de vină* (M. Mureșan); 1963 — *Un surîs în plină vară* (G. Saizescu); 1965 — *Gaudeamus igitur* (Gh. Vitanidis); *La porțile pămîntului* (G. Saizescu); 1966 — *Diminețile unui băiat cuminte* (A. Blaier); *Fantomele se grăbesc* (Cr. Polucsis); *Golgota* (M. Drăgan); *Vremea zăpezilor* (Gh. Naghi); 1967 — *Balul de sîmbătă seara* (G. Saizescu); 1969 — *Căldura* (Ș. Creangă); 1970 — *B. D. intră în acțiune* (M. Drăgan); 1971 — *B. D. în alertă* (M. Drăgan); *Asediul* (M. Mureșan); 1972 — *Astă seară dansăm în familie* (G. Saizescu).

PARADJANOV, Serghei Iosifovici. Regizor sovietic (Tbilisi, 9.I.1924). Absolvent V.G.I.K. Se afirmă cu *Umbrele strămoșilor uitați.*

FLM: 1955 — *Andriеș;* 1958 — *Ukrainskaia rapsodia* (Rapsodia ucraineană); 1959 — *Pervîi pareni* (Un meci neobișnuit); 1962 — *Țvetok na kamne* (Floare pe piatră); 1965 — *Teni zabîtîh predkov* (Umbrele strămoșilor uitați); 1968 — *Saiat nova.*

parasolar: adaptor ce se aplică în fața obiectivului pentru a reține acele raze de lumină care nu participă la formarea imaginii (v. *halou de reflex*). *P.* se folosește în special la filmările de exterior, cînd se lucrează cu obiective ce nu au un sistem de ecranare prevăzut din construcție. La iluminarea în

contre-jour folosirea este obligatorie, chiar la filmările de interior.

PARLO, Dita (Grethe Gerda Kornstadt). Actriță franceză (Stettin, Germania, 4.IX.1906; Paris, 12.XII.1971). Studii de dans și recitare. S-a făcut cunoscută în Germania la sfîrșitul filmului mut și imediat după apariția sonorului. Din 1932 turnează la Paris remarcîndu-se mai cu seamă în: *Atalanta*, *Domnișoara Doctor* și *Iluzia cea mare*. În ultimii ani n-a interpretat decît roluri secundare, retrăgîndu-se aproape complet din activitatea cinematografică după 1950.

FLM: 1928 — *Die Dame mit der Maske* (Doamna mascată, W. Thiele); 1929 — *Ungarische Rhapsodie* (Rapsodia ungară, H. S. Schwarz); *Au bonheur des dames* (La Paradisul femeilor, J. Duvivier); 1930 — *Tänzerinnen für Südamerika gesucht* (Traficanții, J. Splyer); 1933—*The Honor of the Family* (Onoarea familiei, L. Bacon); 1934 — *L'Atalante* (Atalanta, J. Vigo); 1937 — *Mademoiselle Docteur* (Domnișoara Doctor, G. W. Pabst); *La grande illusion* (Iluzia cea mare, J. Renoir); 1938—*La rue sans joie* (Ulița durerii, A. Hugon); *Ultimatum* (R. Wiene); 1939—1940 — *L'or du Cristobal* (Aurul lui C., J. Becker, J. Stelli); 1950 — *Justice est faite* (S-a făcut dreptate, A. Cayatte); 1957 — *Quand le soleil montera* (Cînd soarele se va ridica, J. Dréville).

PASOLINI, Pier Paolo. Scriitor, critic, scenarist, regizor și actor italian (Bologna, 5.III.1922). Activ în domeniul literaturii începînd din anul 1949, debutează în cinematografie ca scenarist (*Doamna de pe fluviu*, M. Soldati, 1954) și apoi ca actor (*Cocoșatul*). Realizează în 1960 filmul de tradiție neorealistă *Accattone* și în continuare o serie de opere care, prin originalitatea și forța lor simbolică, cu adînci rezonanțe sociale, îl plasează printre cei mai interesanți și valoroși creatori italieni de astăzi. Premiu special al juriului, Karlovy Vary, 1962 (*Accattone*); premiu special al juriului, Veneția 1964 (*Evanghelia după Matei*); « Ursul de argint », Berlin, 1971 (*Decameronul*).

FLM: Regizor: 1961 — *Accattone*; 1962 — *Mamma Roma*; *Rogopag*, fs. (sc. Urda); 1964 — *Il vangelo secondo Matteo* (Evanghelia după Matei); 1965—*Comizi d'amore* (Discuții despre dragoste, film anchetă); 1966 — *Uccellaci e uccellini* (Păsăroi și păsărele); 1967 — *Le streghe* fs. (Vrăjitoarele, sc. Pămîntul văzut de pe lună); *Edipo Re* (Oedip Rege); 1968 — *Teorema*; 1969 — *Porcile* (Cocina); *Medea*; 1970 — *Il decamerone* (Decameronul). Actor: 1960 — *Il gobbo* (Cocoșatul, C. Lizzani); 1968 — *Reconquiscant* (Răzbunătorul, C. Lizzani); 1972 — *I racconti di Canterbury* (Povestiri din C., P. P. Pasolini).

PASSER, Ivan. Regizor cehoslovac (Praga, 11.VII.1933). Debutează ca scenarist. Absolvent FAMU.

FLM: 1964 — *Fadní odpoledne* (O după amiază fadă); 1965 — *Intimní osvětlení* (Lu-

mină intimă); 1971 — *Born to Win* (Născut pentru a cîștiga).

PATIMILE IOANEI D'ARC (La Passion de Jeanne d'Arc). Franța, 1928: *R;S:* Carl Theodor Dreyer; *I:* Rudolf Maté; *D:* Jean Hugo, Hermann Warm; *Int:* Renée Falconetti, Eugène Sylvain, André Berley, Mauricie Schultz, Antonin Artaud, Michel Simon, Al. Mihalesco. Inspirîndu-se și urmărind strict documentele procesului Ioanei d'Arc, filmul descrie desfășurarea ultimului episod al acestui fapt istoric: condamnarea, pregătirea execuției și execuția, urmată de reacția finală a maselor prezente. « Eu nu caut nimic altceva decît viața ... Regizorul este nimic, viața este totul și numai ea comandă. Ceea ce contează nu este drama obiectivă a imaginilor, ci drama obiectivă a sufletelor » — astfel își definea regizorul concepția care a stat la baza filmului. Dincolo de valorile sale formale, — măiestria folosirii dialogului de prim-planuri, dusă pînă aproape de sugerarea cuvîntului rostit, inedite planuri-detaliu, tensiunea jocului actoricesc, sobrietatea extremă a imaginii — filmul a trăit și trăiește prin sensul profund omenesc dat de regizor procesului și execuției eroinei. Văzută ca un om simplu, convins de adevărul și dreptatea poziției sale, la discreția unor judecători de reacredință, ipocriți și sîngeroși, eroina lui Dreyer depășește condiția sa istorică concretă. Așa cum subliniau Moussinac și Sadoul, tipul creat de Dreyer este reprezentativ pentru numeroase exemple ilustre sau anonime din istoria luptelor de clasă, din istoria luptei de eliberare a popoarelor subjugate. Tocmai de aceea proiectarea filmului a fost interzisă în unele țări. Clasificat la referendumul de la Bruxelles (1958) în rîndul celor mai bune zece filme din istoria cinematografului, i se reproșează totuși o « distrugere a valorii cinematografice de către însăși frumusețea imaginii vizuale individuale » (Paul Rotha), « excesul de inserturi care nu pot totuși compensa lipsa cuvîntului rostit » (Jean Mitry).

PAVLOVIĆ, Živojin. Regizor iugoslav (Šabac, 15.IV.1933). Absolvent al Academiei de artă aplicată din Belgrad (secția pictură decorativă). 1960 — debutează în filmul de amatori. Activitate publicistică (articole, eseuri, nuvele) și scenarii de film. « Ursul de argint », Berlin, 1967 *(Șobolanii se trezesc);* premiu extraordinar, Karlovy Vary, 1968 *(Cînd voi fi mort și livid).*

FLM: 1960 — *Triptih o materiji i smrti* (Triptic despre materie și moarte); 1962 — *Kapi, vode, ratnici,* fs (Picături, ape, războinici, sc. Ape vii); 1965 — *Sovražnik* (Dușmanul); 1966 — *Povratak* (Întoarcerea acasă); 1967 — *Budjenje pacova* (Șobolanii

se trezesc); 1968 — *Kad budem mrtav i beo* (Cînd voi fi mort și livid); 1970 — *Zasada* (Ambuscada); 1971 — *Crveno klasje* (Grîul roșu).

PAXINOU, Katina. Actriță greacă (Atena, 1900; 22.II.1973). Conservatorul la Geneva, studii de perfecționare la Berlin și Viena. Scurtă carieră de cîntăreață lirică la Opera atenianã, sub îndrumarea lui D. Mitropoulos. După 1930 — teatru. 1943 — debutează pe ecran cu rolul Pilar din *Cui îi bate ceasul* (premiul « Oscar »). Joacă pe scena Teatrului Național din Atena. Filmează în Grecia, Anglia, Italia, S.U.A.

FLM: 1943 — *For Whom the Bell Tolls* (Cui îi bate ceasul, S. Wood); 1945 — *Confidential Agent* (Agent secret, H. Shumlin); 1948 — *Mourning Becoms Electra* (Din jale se întrupează E., D. Nichols); 1955 — *Confidential Report / Mr. Arkadin* (Dosarul secret, O. Welles); 1960 — *Rocco e i suoi fratelli* (R. și frații săi, L. Visconti); 1961 — *Morte di un bandito* (Moartea unui bandit, G. Amato); 1962 — *The Trial / Le procès* (Procesul, O. Welles); 1968 — *Un été sauvage* (O vară salbatică, M. Camus).

PĂDUREA SPÎNZURAȚILOR. România, 1964. *R:* Liviu Ciulei; *S:* Titus Popovici, după romanul lui Liviu Rebreanu; *I:* Ovidiu Gologan; *D:* Giulio Tincu; *M:* Theodor Grigoriu; *Int:* Victor Rebengiuc, Ana Széles, Liviu Ciulei, György Kovacs, Ștefan Ciubotărașu, Gina Patrichi, Costache Antoniu, Emmerich Schäffer, Emil Botta, Andrei Csiki, Nicolae Tomazoglu. Ecranizînd romanul lui Rebreanu, Ciulei lărgește făgașul principal al acțiunii, alăturînd evoluției eroului central alte destine, pentru a putea urmări istoria unui întreg conglomerat social și național. Filmul efectuează astfel radiografia unei lumi a războiului, în care luptă oameni aparținînd diferitelor națiuni, antrenați inexorabil în mișcarea de distrugere și autodistrugere a mașinăriei imperialiste politico-militare. În același timp, reconstituire minuțios documentată a frontului și spectaculos eșafodaj ritmic și plastic, filmul caută să dea o definiție de sens și de stil mediului și epocii (în arhitectură, decor, descrierea de moravuri), să imprime pregnanță manifestărilor omenești elementare în fața primejdiei, opresiunii și a morții. Acesta este contextul în care sînt situate temele principale ale istoriei morale a eroilor — ieșirea din conformism, cristalizarea conștiinței naționale, apariția protestului neclar, anarhic, împotriva mecanismului antiuman care transformă oamenii în unelte oarbe. Compozițional, filmul alternează secvențele lente și planurile lungi, animate printr-o violentă mișcare a aparatului în cadru, cu scurte suite de montaj care sintetizează în imagine sensul episodului încheiat (sărutul, aparițiile reflectorului, pădurea spînzuraților). De o excepțională expresivitate, concentrare a emoției și sensului,

Scanned with OKEN Scanner

scena ultimei întîlniri dintre Ilona şi Bologa — prînzul dinaintea execuţiei. Prin efortul de sinteză monumentală, filozofic-istoric, filmul a marcat o etapă în seria ecranizărilor de primă valoare din literatura naţională. Premiu pentru regie, Cannes, 1965.

PĂMÎNT (Zemlia). U.R.S.S. 1930. *R;S:* Aleksandr Dovjenko; *I:* Daniil Demuţki; *D:* V. Krişevski; *Int:* S. Skurat, S. Savcenko, E. Maksimova, P. Masoka. I. Solnţeva, I. Franko, Temele eterne, patriarhale şi senine, ale satului — naşterea, dragostea şi moartea, munca, recolta — se împletesc în acest film cu temele noi, violente, ale luptei de clasă şi ale socializării agriculturii. Satul se încadrează astfel în realitatea imediată social-politică, continuînd să facă parte, în acelaşi timp, dintr-o lume poetică, tărîm legendar al vieţii spiritului popular. Transfigurarea naturii şi a mişcărilor mulţimii se înlănţuie cu momentele intime monumentalizate, care nu au rolul de a urmări desfăşurarea destinelor individuale, ci ilustrează la nivelul unor imagini-tip, diferitele feţe ale existenţei satului. Spre deosebire de operele zbuciumate şi frenetice ale lui Eisenstein şi Pudovkin, realizarea lui Dovjenko se clădeşte pe o plastică statică şi pe mişcări calme. De aici se naşte intonaţia maiestuoasă, lentă, de imn liniştit, a filmului, care supradimensionează faptele şi siluetele, atingînd grandoarea mitului. Moartea străbunicului care se stinge surîzător între grămezile de mere, orele de dragoste ale satului, înmormîntarea ţăranului eroucomunist, purtat în sicriu deschis peste cîmpuri şi prin livezi şi mîngîiat blînd pe faţă de ramurile înfrunzite ale copacilor — sînt secvenţe celebre. Momentele de precipitare a ritmului exprimă fie dezlănţuirea exuberantă de bucurie (dansul sub lună a îndrăgostitului), fie zvîrcolirile de ură sau de deznădejde (fuga ucigaşului, zbuciumul logodnicei, care îşi boceşte păgîn, singură, goală, iubitul ucis). Simplificarea mişcărilor, schematizarea naivă a gestului violent eliberează şi aceste acţiuni intense de aspectele strict individuale, legînd organic creşterile şi culminaţiile în structura, mai mult statică, solemnă şi îngîndurată. *P.* exprimă cu forţa plinei maturităţi talentul neobişnuit al unui mare poet al sentimentului şi al naturii.

PĂMÎNTUL SE CUTREMURĂ (La terra trema). Italia, 1948. *R;S:* Luchino Visconti, după un roman de Giovanni Verga; *I:* G.R. Aldo, Giani di Venanzo; *M:* L. Visconti, Willy Ferrero; *Int:* locuitorii din Aci Trezza (Sicilia). În noua estetică a autenticului pe care o elaborează neorealismul, acest film ilustrează deplina valorificare a *frumosului* extras din *adevărat*. Isto-

risind, cu mijloace asemănătoare anchetei sociale, încercarea unei familii de pescari sicilieni de a se elibera de exploatarea negustorilor angrosişti şi eşecul ei, Visconti regăseşte gestica şi intonaţiile unei elaborări nobile, spectaculoase. Imaginea trimite spre pictura Renaşterii timpurii şi spre portretele lui Da Vinci, iar unele cadre statuare, aspru patetice în adevărul lor, readuc în memorie ritualul de o severă grandoare al tragediei eline (femeile care aşteaptă pe mal, în furtună, ca un tăcut cor). Echilibrul formal al operei este perfect, iar sensul ei de critică socială este afirmat cu toate implicaţiile, scăldîndu-se neîntrerupt în bogăţia de înţelesuri şi emoţii vii a realităţilor. Neprevăzutul reacţiei spontane este păstrat de operă, el capătă însă, sub efortul compoziţional atent al regizorului, o tipicitate monumentală pură, robustă şi graţioasă; în acelaşi timp desenul expresivităţii artistice, căutarea frumosului sînt evidente, fără să se estetizeze şi fără să alunece spre intelectualizare. Ca şi *Nanuk* (Flaherty) şi într-o măsură, ca *Insula* (Shindo), epopeea siciliană a lui Visconti devine peste — şi prin toate amănuntele strict locale — un cîntec pur şi solemn închinat trudei eterne a celor umili. Premiu, Veneţia, 1948.

PECK, Gregory (Eldred G.P.). Actor american (La Jolla-California, 5.IV.1916). Provenit din teatru, debutează pe ecran în 1944. Preia tradiţia personajelor de cowboy, consacrată la timpul său de Gary Cooper, abordînd apoi cu succes şi roluri de compoziţie. Premiul « Oscar », 1962 *(Să ucizi o pasăre cîntătoare)*.

FLM: 1944 — *Days of Glory* (Zile de glorie, J. Tourneur); *The Keys of the Kingdom* (Cheile împărăţiei, J. M. Stahl); 1945 — *The Valley of Decision* (Valea destinului, T. Garnett); *Spellbound* (Fascinaţie, A. Hitchcock); 1946 — *Duel in the Sun* (Duel în soare, K. Vidor, W. Dieterle); 1947 — *Gentleman's Agreement* (Pe cuvînt de onoare, E. Kazan); *The Paradine Case* (Cazul P., A. Hitchcock); 1948 — *Yellow Sky* (Cerul galben, W. A. Wellman); 1949 — *The Great Sinner* (Marele păcătos, R. Siodmak); *The Gunfighter* (Baladă pentru Jimmy Ringo, H. King); 1951 — *David and Bathsheba* (H. King); 1952 — *The Snows of Kilimanjaro* (Zăpezile de pe K., H. King); 1953 — *Roman Holiday* (Vacanţă la Roma, W. Wyler); 1954 — *The Million Pound Note* (Bancnota de un milion de lire sterline, R. Neame); 1954—1956 — *Moby Dick* (J. Huston); 1956 — *The Man in the Gray Flanel Suit* (Omul în costum gri, N. Johnson); 1957 — *Designing Woman* (Femeia intrigantă, V. Minnelli); 1958 — *The Big Country* (Marile spaţii, W. Wyler); *The Bravados* (Răzbunarea, H. King); 1959 — *On the Beach* (Ultimul ţărm, S. Kramer); 1961 — *The Guns of Navarone* (Tunurile din N., J. Lee Thompson); 1962 — *Cape Fear* (Mantaua spaimei, J. Lee Thompson); *To Kill a Mockingbird* (Să ucizi o pasăre cîntătoare, R. Mulligan); 1964 — *Captain Newman M. D.* (Căpitanul N. din Maryland,

Scanned with OKEN Scanner

D. Miller); *Behold a Pale Horse* (A sosit ziua răzbunării, F. Zinnemann); 1965 — *Mirage* (Miraj, E. Dmytryk); 1966 — *Arabesque* (Arabesc, S. Donen); 1968 — *Mackenna's Gold* (Aurul lui M., J. L. Thompson); 1969 — *Marooned* (Naufragiați în spațiu, J. Sturges); 1970 — *I Walk the Line* (Am călcat legea, J. Frankenheimer).

peliculă cinematografică: material fotografic ce se prezintă sub forma unei benzi flexibile formate dintr-un suport transparent, unul sau mai multe straturi sensibile la lumină (materiale alb-negru și color) și mai multe straturi auxiliare (de protecție împotriva zgîrieturilor, încărcării electrostatice, *halourilor de reflexie*, filtrare a luminii de anumită culoare etc.). Suportul *p.c.* este perforat, pentru a asigura deplasarea discontinuă în timpul filmării, *copierii* și *proiecției*, cu reproducerea exactă a poziției fiecărei *fotograme* înregistrate. *P.c.* pot fi clasificate după următoarele criterii: a) destinație (p.c. negativă, pozitivă, reversibilă, dup-negativă, dup-pozitivă); b) materialul suportului (inflamabilă și neinflamabilă); c) tipul și amplasarea perforațiilor (negativă sau pozitivă, pe o parte sau pe ambele părți); d) lățime (normală — 35 mm; îngustă — 16 mm, 2×16 mm, 8 mm, 2×8 mm etc.; lată — 55 mm, 65 mm, 70 mm) ș.a. Cele mai cunoscute mărci de *p.c.* sînt următoarele: Kodak (S.U.A.-Franța); Agfa-Gevaert (R.F.G.-Belgia); Orwo (R.D.G.); Ilford (Anglia); Ansco, Du Pont (S.U.A.); Ferrania (Italia) ș.a.

PELLEA, Amza. Actor român (Băilești, 7.IV.1931). Absolvent I.A.T.C. Teatru și T.V.

FLM: 1962 — *Tudor* (L. Bratu); 1964 — *Neamul Șoimăreștilor* (M. Drăgan); 1965 — *Răscoala* (M. Mureșan); *Camera albă* (V. Calotescu); *Haiducii* (D. Cocea); 1966 — *Dacii* (S. Nicolaescu); 1968 — *Columna* (M. Drăgan); 1970 — *Mihai Viteazul* (S. Nicolaescu); 1971 — *Puterea și Adevărul* (M. Marcus); *Atunci i-am condamnat pe toți la moarte* (S. Nicolaescu); 1972 — *Săgeata căpitanului Ion* (A. Miheles).

PENN, Arthur. Regizor american (Philadelphia, 1922). Teatru. Se face cunoscut prin emisiunile TV. din seria « Playhouse 80 ». Film din 1958. Obține consacrarea cu *Bonnie și Clyde*. Premiul FIPRESCI, Moscova, 1971 *(Micul om mare)*.

FLM: 1958 — *The Left Handed Gun* (Stîngaciul); 1962 — *The Miracle Worker* (Miracol la *Alabama)*; 1965—*Mickey One* (Un oarecare M.); 1966 — *The Chase* (Urmărirea); 1967 — *Bonnie and Clyde*; 1969 — *Alice's Restaurant* (Restaurantul lui A.); 1971 — *The Little Big Man* (Micul om mare).

PENTRU ȚARĂ ȘI REGE (King and Country). Anglia, 1964. *R:* Joseph Losey; *S:* Eva Janes, James Lansdale Hedson după piesa lui John Wilson; *I:* Denys Coop; *D:* Retter Mullins; *M:* Larry Adler; *Int:* Tom Courtenay, Dirk Bogarde,

Leo McKern, Barry Foster. Puternic manifest antirăzboinic și antimilitarist, filmul exprimă clar convingerile progresiste ale regizorului. Subiectul relatează procesul și execuția unui dezertor din armata britanică, în timpul primului război mondial. Acțiunea se petrece în tranșee, în imediata apropiere a frontului. Eroul, un tînăr cu mintea obscură, inconștient de sensul actelor sale, a cedat unei puternice crize nervoase. Ofițerul apărător știe să pună în valoare circumstanțele atenuante datorate stării mintale și nervoase a acuzatului. Acesta este totuși executat, deoarece unitatea urmează să intre în foc și statul major consideră necesar să « întărească », printr-un exemplu, moralul soldaților. Sfîrșitul vechilor idealuri de onoare militară și de vitejie războinică este o importantă temă de psihologie socială în opera lui Losey. Sub scoarța subțire a eleganței tradiționale, atitudinea ofițerilor dezvăluie o imensă dezamăgire și o continuă nedumerire tragică. Foarte tineri, soldații apar în acțiunile cotidiene ca niște mecanisme perfect conduse. De îndată ce sînt lăsați în voia lor, adolescenții aceștia îndobitociți de instrucție și vlăguiți de experiența frontului reacționează cu o cruzime demențială: în noaptea în care se dă sentința, ei vin să-i țină de urît dezertorului și se îmbată porcește împreună cu el; orgia sfîrșește în coșmar — camarazii ajung să se joace cu el « de-a execuția ». Losey descompune cu o precizie terifiantă mecanismul lăuntric al procesului social-politic descris. Adevărul ambianțelor este reconstituit dureros, pînă la reproducerea senzațiilor de exasperare fizică provocate de marea noroaielor și de invazia neîntreruptă de șobolani. Comportările personajelor și ceremonialul raporturilor oficiale apar stranii și absurde pe fondul de mizerie, de istovire fizică și morală.

perforații: orificii făcute de obicei pe marginea peliculei, cu scopul de a permite antrenarea acesteia, succesiunea regulată a fiecărei *fotograme* și, prin aceasta, stabilitatea imaginii. Antrenarea peliculei se produce cu ajutorul grifei (o piesă de forma unei furci, care efectuează o mișcare ciclică complexă, înainte-jos-înapoi-sus) sau a dinților unui tambur (cu rotație sacadată), care pătrund în *p.* și deplasează pelicula cu un anumit număr de perforații (4 la filmele de 35 mm, 5 la filmele de 70 mm, 1 la filmele de 16 și 8 mm etc.). Dimensiunile *p.* și distanțele dintre *p.* sînt reglementate prin norme internaționale.

PÉRIER, François (F. Pilu). Actor francez (Paris, 10.XI.1919). Studii teatrale. 1938—1939: joacă pe scena Comediei Franceze (obține premiul « Réjane »). Film din 1938.

Scanned with OKEN Scanner

FLM: 1938 — *La chaleur du sein* (Căldura nimii, J. Boyer); *Werther* (Suferințele tinărului W., M. Ophüls); 1939 — *La fin du jour* (Apus de glorie, J. Duvivier); 1941 — *Premier bal* (Primul bal, Christian-Jaque); *Les jours heureux* (Zile fericite, J. de Marghuenat); 1945 — *Sylvie et le fantôme* (S. și fantomele, Cl. Autant-Lara); *Au petit bonheur* (Viața începe mîine, M. L'Herbier); 1946 — *Un revenant* (Strigoiul, Christian-Jaque); 1947 — *Le silence est d'or* (Tăcerea e de aur, R. Clair); 1950 — *Orphée* (Orfeu, J. Cocteau); 1952 — *Elle et moi* (Ea și eu, G. Lefranc); 1953 — *Villa Borghese* (G. Franciolini); 1954 — *Les évadés* (Evadații, J. P. Le Chanois); 1955 — *Gervaise* (R. Clément); 1957 — *Le notti di Cabiria* (Nopțile C., F. Fellini); 1959 — *Il magistrato* (Magistratul, L. Zampa); 1970 — *La corde raide* (Coarda întinsă, C. Ch. Dudrumet); 1961 — *Réveille-toi chérie* (Trezește-te, iubito, Cl. Magnier); *Les petits matins* (Zorile dimineții, J. Audrey); 1963 — *La visita* (Vizita, A. Pietrangeli); 1967 — *Un homme de trop* (Un om în plus, Costa-Gavras); 1968 — « *Z* » (Costa-Gavras); 1971 — *Tumuc-Humac* (J. M. Perier).

PERKINS, Anthony. Actor american (New York, 4.IV.1932). Teatru. 1953 — debutează pe ecran. Premiu, Cannes, 1961 *(Vă place Brahms?)*

FLM: 1953 — *The Actress* (Actrița, G. Cukor); 1956 — *Friendly Persuasion* (Legea divină, W. Wyler); 1957 — *The Lonely Man* (Omul singuratic, H. Levin); *The Tin Star* (Steaua de tinichea, A. Mann); 1958 — *Desire Under the Elms* (Patima de sub ulmi, Delbert Mann); *Green Mansions* (Palatele verzi, M. Ferrer); 1959 — *On the Beach* (Ultimul țărm, S. Kramer); *Tall Story* (Poveste magnifică, J. Logan); 1960 — *Psycho* (Psihoză, A. Hitchcock); 1961 — *Goodbye Again* (Vă place Brahms?, A. Litvak); 1962 — *The Trial / Le procès* (Procesul, O. Welles); 1964 — *Two Are Guilty* (Doi sînt vinovați, J. Pierre Léaud); 1967 — *Violent Journey* (Călătorie violentă, S. Gonzales); *Paris brûle-t-il?* (Parisul arde?, R. Clément); 1968 — *Pretty Poison* (Dulce otravă, N. Black); 1969 — *The Fool Killer* (Ucigașul nebun, S. Gonzales); 1970 — *WUSA* (St. Rosenberg); 1971 — *La décade prodigieuse* Decada prodigioasă, Cl. Chabrol); 1972 — *The Life and Times of Judge Roy Bean* (Viața și epoca judecătorului R.B., J. Huston).

PETRESCU, Aurel. Regizor și operator român (București 30.VIII. 1897; București, 30.IV.1948). Pionier al filmului de animație românesc. 1920—1930, realizează filme de animație și documentare, precum și (ca operator sau regizor) cîteva filme cu actori.

FLM: Regizor: 1920 — *Păcală în lună;* 1923 — *D-ale zilei;* 1924 — *Păcală amorezat;* 1925—1926 — *Păcală și Tîndală la București,* (f); 1926 — *Politică... Modă... Finanțe... Export... Import; Motanul în lună; Dinu și Rodica* (f); 1927 — *D-ale zilei; Femeia, de la Eva pînă în zilele noastre; Proverbe ilustrate; Capete, figuri politice; Bărbatul, de la Adam pînă azi;* 1927—1928 — *România pitorească* (d.); Operator: 1926 — *Iadeș* (H. Igiroșanu); *Ginere fără voie* (G. Theodorescu, I. Vulpescu); 1928 — *Jandarmii* (I. Popovici).

PETRESCU, Irina. Actriță românca (București, 19.VI.1941). 1959

— debut. 1961 — absolventă I.A.T.C. Teatru. Premiu, Moscova, 1969 *(Răutăciosul adolescent)*.

FLM: 1959 — *Valurile Dunării* (L. Ciulei); 1960 — *Nu vreau să mă-nsor* (M. Marcus); 1961 — *Poveste sentimentală* (I. Mihu); 1963 — *Străinul* (M. Iacob); *Paşi spre lună* (I. Popescu-Gopo); 1965 — *De-aş fi... Harap Alb* (I. Popescu-Gopo); *Duminică la ora 6* (L. Pintilie); *Butasagom története* (Povestea prostiei mele, M. Keleti); 1966 — *Dimineţile unui băiat cuminte* (A. Blaier); 1967 — *Şeful sectorului suflete* (Gh. Vitanidis); 1969 — *Răutăciosul adolescent* (Gh. Vitanidis); 1971 — *Facerea lumii* (Gh. Vitanidis).

PETROVIĆ, Aleksandar. Regizor iugoslav (Paris, Franţa, 14.I.1929). Cursuri de istoria artei la Universitatea din Belgrad, apoi F.A.M.U. Debutează în filmul documentar. Primul premiu principal, Karlovy Vary, 1966 *(Trei)*; Marele premiu special al juriului şi premiul internaţional al criticii, Cannes, 1967 *(Am întîlnit ţigani fericiţi)*.

FLM: 1956 — *Uz druga je drug* (De la prieten la prieten, col. V. Raspor, d.); 1958 — *Jedini Izlaz Putevi* (Drumuri, d.); 1961 — *Dvoje* (Doi); 1963 — *Dani* (Zilele); 1965 — *Tri* (Trei); 1967 — *Skupljati perja* (Am întîlnit ţigani fericiţi); 1968 — *Bice skoro propast sveta* (Plouă peste satul meu); 1972 — *Il maestro e margherita* (Maestrul şi margareta).

PETROVICI, Jean. Regizor român (Roman, 19.VI.1924). Absolvent I.A.T.C. Realizează filme documentare. Medalie de aur, Leipzig, 1960 *(Un exemplu de urmat)*.

FLM: 1953 — *Pui de şoimi*; 1958 — *Un exemplu de urmat*; 1959 — *Cartierul nostru*; 1960 — *Un om obişnuit*; 1963 — *Pretutindeni muncesc oameni*; 1964 — *Rădăcinile oraşului*; *Şcoala de la Meri*; 1965 — *Zilele Sighişoarei*; *Pasiuni*; 1966 — *Scoica*; 1967 — *Tradiţii*; 1968 — *Digul*; 1969 — *Atenţie, fragil*; *Muguri*; 1970 — *Acoperişul*; 1971 — *Visele copilăriei*.

PETRUŢ, Emanoil. Actor român (Mărăşeşti, 8.II.1932). Absolvent I.A.T.C. Teatru şi TV.

FLM: 1954 — *Brigada lui Ionuţ* (J. Mihail); 1955 — *Alarmă în munţi* (D. Negreanu); 1959 — *Secretul cifrului* (L. Bratu); 1961 — *Porto Franco* (P. Călinescu); 1962 — *Tudor* (L. Bratu); 1964 — *Sărutul* (L. Bratu); *Merii sălbatici* (A. Croitoru); 1965 — *Amintiri din copilărie* (E. Bostan); *Runda 6* (Vl. Popescu-Doreanu); 1967 — *Amprenta* (Vl. Popescu-Doreanu); *Răpirea fecioarelor* (D. Cocea); 1968 — *Răzbunarea haiducilor* (D. Cocea); 1969 — *Tinereţe fără bătrineţe* (E. Bostan); 1970 — *Fraţii* (M. Moldovan, G. Gheorghe); 1971 — *Decolarea* (T. Ursu); 1972 — *Paraşutiştii*.

PHILIPE, Gérard (G. Philip). Actor francez (Cannes, 4.XII.1922; Paris, 26.XI.1959). Urmează Conservatorul din Paris la clasa de actorie a lui Denis d'Inès şi Georges Le Roy. 1943: debutează în cinematografie, continuîndu-şi strălucita activitate scenică la Teatrul Naţional Popular condus de Jean Vilar. Desăvîrşit interpret romantic de factură modernă, *Ph.* a întruchipat pe ecran idealul şi nă-

Scanned with OKEN Scanner

zuințele unui tineret afirmat în perioada postbelică. Unul dintre cei mai talentați și iubiți actori ai Franței. Creațiile importante ale carierei sale: *Idiotul*, *Diavolul în corp*, *Mănăstirea din Parma*, *Frumusețea diavolului*, *Fanfan la Tulipe*, *Marile manevre*, *Roșu și negru*.

FLM: 1943 — *Les petites du quai aux fleurs* (Patru fete îndrăgostite, M. Allégret); 1945 — *Le pays sans étoiles* (O aventură fantastică, G. Lacombe); *L'idiot* (Idiotul, G. Lampin); 1946 — *Le diable au corps* (Diavolul în corp, Cl. Autant-Lara); 1947 — *La chartreuse de Parme* (Mănăstirea din P., Christian-Jaque); 1948 — *Tous les chemins mènent à Rome* (Toate drumurile duc la Roma, J. Boyer); 1949 — *La beauté du diable* (Frumusețea diavolului, R. Clair); *Une si jolie petite plage* (O plajă atît de drăguță și mică, Y. Allégret); 1950 — *La ronde* (Caruselul, M. Ophüls); *Souvenirs perdus* (Amintiri pierdute, Christian-Jaque); 1951 — *Juliette ou la clé des songes* (J. sau cheia visurilor, M. Carné); 1952 — *Fanfan la Tulipe* (Christian-Jaque); *Les belles de nuit* (Frumoasele nopții, R. Clair); *Les orgueilleux* (Orgolioșii, Y. Allégret); 1953 — *Villa Borghese* (G. Franciolini); *Monsieur Ripois* (Domnul R., R. Clément); 1954 — *Le rouge et le noir* (Roșu și negru, Cl. Autant-Lara); 1955 — *Les grandes manoeuvres* (Marile manevre, R.Clair); *La meilleure part* (Partea cea mai bună, Y. Allégret); *Si Paris nous était conté* (Dacă P. ne-ar fi povestit, S. Guitry); 1956 — *Les aventures de Till l'Espiègle* (Aventurile lui Till Buhoglindă G. Philipe, J. Ivens); *Pot-bouille* (J. Duvivier); 1957 — *La vie à deux*, fs (Viața în doi, Cl. Dohour); 1958 — *Montparnasse 19* (J. Becker); *Le joueur* (Jucătorul, Cl. Autant-Lara); 1959 — *La fièvre monte à El Pao* (Febra crește la E. P., L. Buñuel); 1959 — *Les liaisons dangereuses 1960* (Legături periculoase 1960, R. Vadim).

PICCOLI, Michel. Actor francez (Paris, 27.XII.1925). Teatru. Debut pe ecran în 1948.

FLM: 1948 — *Le point du jour* (Zorii zilei L. Daquin); 1950 — *Sans laisser d'adresse* (Plecat fără adresă, J.-P. Le Chanois); 1954 — *Interdit de séjour* (Staționarea interzisă, M. de Chalonge); 1956 — *La mort en ce jardin* (Moartea în această grădină, L. Buñuel); *Les sorcières de Salem* (Vrăjitoarele din S., R. Rouleau); 1957 — *Nathalie* (Christian-Jaque); *La bête à l'affût* (Bestia la pîndă, P. Chenal); 1960—1961—*Les vierges de Rome* (Fecioarele Romei, V. Cottafavi, C. L. Bragaglia); 1964 — *Le journal d'une femme de chambre* (Jurnalul unei cameriste, L. Buñuel); 1966 — *Belle de jour* (Frumoasa de zi, L. Buñuel); 1968 — *Dillinger e morto* (D. a murit, M. Ferreri); 1969 — *L'invitée* (Invitata, V. De Seta); 1970 — *Les choses de la vie* (Întîmplările vieții, Cl. Sautet); *L'invasion* (Invazia, Y. Allégret); *L'udienza* (Audiența, M. Ferreri); *Max et les ferrailleurs* (M. și negustorii de vechituri, Cl. Sautet); 1971 — *La décade prodigieuse* (Decada prodigioasă, Cl. Chabrol); 1972 — *La femme en bleu* (Femeia în albastru, M. Déville).

PICK, Lupu (L. Ludwig P.). Regizor și actor german (Iași, România, 21.XII.1885; Berlin, 9. III.1931). Actor de teatru. Film din 1915 (actor) și 1916 (regizor). Unul dintre promotorii cinemato-

grafului mut german: creatorul stilului « Kammerspiel ».
FLM: Regizor: 1918 — *Die Liebe des Van Royk* (Dragostea lui V. R.); *Die tolle Heirat von Lalo* (Nebuna căsătorie a lui L.); 1919 — *Misericordia* (Mila); 1920 — *Grausige Nächte* (Nopți de groază); 1921 — *Der Dummkopf* (Idiotul); 1922 — *Zum Paradies der Damen* (La Paradisul femeilor); 1923 — *Weltspiegel* (Ochii omenirii); *Scherben* (Cioburi); 1924 *Sylvester* (Noaptea Anului Nou); 1925 — *Das Panzergewölbe* (Cavoul blindat); *Haus der Lüge* (Casa minciunii); 1927 — *Eine Nacht in London* (O noapte la Londra); 1929 — *Napoleon à Sainte Helen* (N. la Sfînta Elena); 1931 — *Les quatre vagabonds* (Cei patru vagabonzi); *Gassenbauer* (Șlagărul); Actor: 1917 — *Nacht des Grauens* (Noapte de groază, A. Robinson); 1921 — *Fliehende Schatten* (Umbra fugară, G. Lamprecht); 1928 — *Spione* (Spionii, F. Lang); 1929 — *Napoleon à Sainte-Helen* (N. la Sfînta Elena, L. Pick); 1931 — *Les quatre vaga bonds* (Cei patru vagabonzi, L. Pick); *Gassenbauer* (Șlagărul, L. Pick).

PICKFORD, Mary (Gladys Marie Smith). Actriță americană (Toronto-Canada, 9.III.1893). Din 1909 interpretează pe ecran peste 200 de roluri care-i creează o imensă popularitate în epocă. Supranumită « logodnica Americii », este considerată cea mai mare vedetă feminină din perioada de glorie a filmului mut american. Scenaristă și producătoare, fondatoare (împreună cu D. Fairbanks, D.W. Griffith și Ch. Chaplin) a companiei « United Artists » (1919). Premiul « Oscar », 1929 *(Cocheta)*.
FLM: 1909 — *The Violin Maker of Cremona* (Constructorul de viori din C., D. W. Griffith); *The Lonely Villa* (Vila singuratică, D. W. Griffith); 1910 — *Ramona* (D. W. Griffith); *A Lucky Toothache* (O norocoasă durere de dinți, M. Sennett); 1911 — *The Italian Barber* (Bărbierul italian, D. W. Griffith); *The Dream* (Visul, Th. H. Ince); *In Old Madrid* (În bătrînul M., Th. H. Ince); 1912 — *The New York Hat* (Pălăria new-yorkeză, D. W. Griffith); *The Informer* (Denunțătorul, D. W. Griffith); 1914 — *A Good Little Devil* (Un drăcușor cumsecade, J. Searle Dawley); *Tess of the Storm Country* (T. din ținutul furtunilor, E. S. Porter); 1915 — *The Girl from Yesterday* (Fata de ieri, A. Dwan); 1916 — *Poor Little Peppina* (Sărmana micuță P., S. Olcott); 1917 — *A Poor Little Rich Girl* (Biata fetiță bogată, M. Tourneur); 1918 — *Stella Maris* (M. Neilan); 1919 — *Daddy Long Legs* (Tata picioare lungi, M. Neilan); 1920 — *Pollyana* (P. Powell); 1921 — *Little Lord Fauntleroy* (Micuțul Lord F., Al. E. Green); 1923 — *Rosita* (E. Lubitsch); 1925 — *Little Annie Rooney* (Micuța A. R., W. Beaudine); 1926 — *Sparrows* (Vrăbiile, W. Beaudine); 1929 — *Coquette* (Cocheta, S. Taylor); *The Taming of the Shrew* (Femeia îndărătnică, S. Taylor); 1931 — *Kiki* (S. Taylor); 1933 — *Secrets* (Secrete, Fr. Borzage).

PIERSIC, Florin. Actor român (Cluj, 27.I.1936). Absolvent I.A. **T.C. Teatru și TV.**
FLM: 1957 — *Ciulinii Bărăganului* (L. Daquin); 1959 — *O poveste ca-n basme* (I. Popescu-Gopo); 1960 — *Aproape de soare* (S. Știo-

pul); 1961 — *S-a furat o bombă* (I. Popescu-Gopo); 1963 — *Paşi spre lună* (I. Popescu-Gopo); 1964 — *Neamul Şoimăreştilor* (M. Drăgan); 1965 — *De-aş fi ... Harap Alb* (I. Popescu-Gopo); 1966 — *Tunelul* (Fr. Munteanu); 1967 — *Sept gars... une garce* (Şapte băieţi şi o strengăriţă, B. Borderie); *Frumoasele vacanţe* (K. Makk); 1968 — *Columna* (M. Drăgan); *Kampf um Rom* (Bătălia pentru Roma, R. Siodmak); 1969 — 1970 — *Osvobojdenie I-II* (Eliberarea I-II, I. Ozerov); 1970 — *Haiducii lui Şaptecai* (D. Cocea); *Mihai Viteazul* (S. Nicolaescu); 1971 — *Zestrea Domniţei Ralu* (D. Cocea); *Săptămîna nebunilor* (D. Cocea); 1972 — *Aventuri la Marea Neagră* (S. Ştiopul); *Explozia* (M. Drăgan); *Paraşutiştii* (D. Cocea).

PINTILIE, Lucian. Regizor român (Tarutino, U.R.S.S., 9.XI. 1933). Absolvent I.A.T.C. Teatru. Premiu, Acapulco, 1966 *(Duminică la ora 6)*.

FLM: 1965 — *Duminică la ora 6;* 1969 — *Reconstituirea.*

PÎRIEV, Ivan. Regizor sovietic (Kamen, 4.XI.1901; Moscova, 7. II.1968). Debutează în 1922 ca actor la Teatrul « Proletkult ». Din 1925 cinema (actor, scenarist). 1929 — debutează ca regizor. Creator polivalent, s-a făcut cunoscut prin comedii *(Tractoriştii, Balada Siberiei)*, drame inspirate din viaţa revoluţionară a oamenilor sovietici *(Carnetul de partid)*, adaptări după Dostoievski *(Idiotul, Nopţi albe, Fraţii Karamazov)*. Premii: Marianske Lazne, 1948 *(Balada Siberiei)* şi Karlovy Vary, 1950 *(Cazacii din Cuban)*; premiu special, Moscova, 1969 *(Fraţii Karamazov)*.

FLM: 1929 — *Postoronniaia jenşcina* (Femeia străină); 1930 — *Gosudarstvennîi cinovnik* (Funcţionarul de stat); 1931 — *Konveier smerti* (Banda morţii); 1936 — *Partiinîi bilet* (Carnetul de partid); 1937 — *Bogataia nevesta* (Logodnica bogată); 1939 — *Traktoristî* (Tractoriştii / Pentru ochii tăi frumoşi); 1940 — *Liubimaia devuşka* (Fata preferată); 1941 — *Svinarka i pastuh* (S-au întîlnit la Moscova); 1942 — *Sekretar raikoma* (Avangarda de sacrificiu); 1944 — *V şesti ceasov vecera posle voinî* (Ora şase după război); 1947 — *Skazanie o zemle Sibirskoi* (Balada Siberiei); 1950 — *Kubanskie kazaki* (Cazacii din Cuban); 1954 — *Ispîtanie vernosti* (Încercarea fidelităţii); 1958 — *Nastasia Filipovna* (Idiotul); 1959 — *Belîie noci* (Nopţi albe); 1962 — *Naş obşiî drug* (Prietenul nostru comun); 1968 — *Bratia Karamazovî* (Fraţii Karamazov).

plan: (I) Modul de încadrare a subiectului filmat, ori a diverselor sale elemente, sub aspect dimensional. Indicăm aici un sistem alcătuit în baza terminologiei ce s-a impus în practica curentă a studiourilor noastre de film. Criteriul dimensional se raportează la două situaţii distincte şi anume: a) *încadrarea obiectelor* (peisaje, clădiri, lucruri neînsufleţite, detalii din natură etc.) şi b) *încadrarea figurii umane*. Sfera mai largă o constituie desigur prima categorie. Aceasta cuprinde următoarele planuri: 1. *p. depărtat* — încadra-

Scanned with OKEN Scanner

tură « maximă », rar folosită, de pildă în cazul filmărilor de la mare înălțime; 2. *p. general* (PG) — cuprinde un spațiu vast în care evoluează, de regulă, un număr mare de personaje (scene de masă), sau se află un decor exterior ce trebuie perceput în întregime; 3. *p. semigeneral* (PG 1/2) — cuprinde spații relativ mari ori acțiuni cu mai multe personaje, păstrîndu-se însă posibilitatea de a le distinge clar toate mișcările; 4. *p. semiapropiat* — denumire rar folosită (în cazul absenței figurii umane), pentru încadraturi echivalînd cu planul întreg; 5. *p. apropiat* — cuprinde porțiuni mai restrînse, redînd în general obiecte întregi de dimensiuni mijlocii; 6. *p. detaliu* (PD) — cuprinde un element unic și semnificativ detașat de mediul înconjurător (fie un obiect de dimensiuni reduse, fie un fragment al unui obiect mai mare); este adesea folosit pentru *racorduri de montaj* (v. și *insert*). În funcție de încadrarea figurii umane se disting următoarele *p.*: 1. *p. întreg* (PÎ) — personajul acoperă între 60% și 90% din înălțimea ecranului; 2. *p. american* (PA) — personajul este văzut pînă ceva mai sus de genunchi (uneori pentru aceasta încadratură se folosește și denumirea de *p. internațional*); 3. *p. mediu* (PM) — cuprinde fața și torsul personajului; 4. — *prim-p.* (PP) — fața și bustul personajului. PP și PM sînt cele mai frecvente *p.* de portret, folosite în general la redarea dialogurilor; 5. *gros-p.* (GP) — echivalentul în portret al *p.* — detaliu, constînd în decuparea unei părți a feței personajului; « *p.-cap* », ar reprezenta o încadratură intermediară între PP și GP). Trecerea de la un gen de *p.* la altul se poate realiza fie în mod continuu — prin *mișcări* de aparat sau *transfocare* — fie discontinuu, prin tăieturi de montaj (v. *contraplan*). Un cadru dinamic, în a cărui desfășurare intervin mai multe *p.* se notează de regulă prin *p.* inițial. Uneori se indică și *p.* final precum și mișcarea prin care se realizează trecerea (de ex.: PP — traveling înapoi — PI). (II). Amplasarea în profunzime a elementelor unei încadraturi. Astfel pe *p.* întîi (sau pe « primul *p.* ») al unei imagini poate exista un obiect izolat, pe *p.* secund — un grup de personaje, iar pe *p.* al treilea putem vedea elemente de decor, cum ar fi un perete ornamentat cu picturi. Folosit în această accepție, termenul *p.* este deci însoțit de un determinativ numeric (ordinal) — ceea ce permite diferențierea față de accepția I. Organizarea cadrului pe mai multe *p.*, așa-numita *mizanscenă în profunzime*, a căpătat importante valențe estetice în opera unor mari cineaști care au făcut din acest procedeu un semn distinctiv al concepției lor stilistice (O. Welles, M. Antonioni ș.a.). (III). V. *cadru*.

Scanned with OKEN Scanner

platou de filmare: încăpere special amenajată pentru filmările de interior. *P.d.f.* este prevăzut cu o serie de instalații și elemente constructive funcționale, ca: izolare fonică; podea specială care înlesnește montarea decorurilor; uși foarte mari, pentru a putea introduce elemente de decor prefabricate, vehicule, macarale etc.; linie de forță pentru curent continuu și alternativ pînă la puterea de 800—1000 kw; pasarele pentru montarea proiectoarelor și a podețelor suspendate; cablaj de legătură cu cabina de înregistrare a sunetului; instalație silențioasă pentru condiționarea aerului etc. În afara *p.d.f.*, dar legat funcțional de acesta, se află: degajamentul pentru montarea prealabilă a decorurilor; mecanisme pentru transportul proiectoarelor; magazii de recuzită; sisteme de semnalizare etc. Suprafața unui *p.d.f.* mediu este de 600—1000 m.p.; înălțimea (pînă la pasarele) este de 10—14 m. *P.d.f.* mari (superplatouri) ajung pînă la o suprafață de 2500—3000 mp., cu o înălțime de 20 m.

platou exterior — teritoriu special amenajat, în incinta sau în apropierea studioului, pentru filmările de exterior. Pe *p.e.* se găsesc: diverse formațiuni de sol și forme de vegetație; decoruri de peisaj urban din epoci și regiuni geografice diferite; un deal cu pantă lină (de obicei artificial); o suprafață de apă (de preferat naturală, la marginea amenajamentului) etc. *P.e.* este prevăzut cu rețea electrică subterană, pentru curent continuu și alternativ, cu o putere de ordinul sutelor de kw.

play-back: v. **înregistrarea sunetului.**

plonjeu: v. **unghi de filmare.**

POGONAT, Margareta. Actriță română (Iași, 6.III.1933). Absolventă I.A.T.C. Film din 1957.

FLM: 1957 — *Două lozuri* (Gh. Naghi, A. Miheles); 1963 — *Lumină de iulie* (Gh. Naghi); 1966 — *Meandre* (M. Săucan); 1968 — *Apoi s-a născut legenda* (A. Blaier); 1971 — *Pope Joan* (M. Anderson); 1972 — *Drum în penumbră* (L. Bratu); *Zestrea* (L. Popa).

POITIER, Sidney. Actor american (Miami-Florida, 20.II.1927). Teatru pe Broadway. Film din 1950. Cel mai popular actor de culoare al ecranului american.

FLM: 1950 — *No Way Out* (Fără ieșire, J. L. Mankiewicz); 1955 — *The Blackboard jungle* (Sămînța violenței, R. Brooks); 1958 — *The Defiant Ones* (Lanțul, S. Kramer); 1959 — *Porgy and Bess* (O. Preminger); 1964 — *The Long Ships* (Corăbiile lungi, J. Cardiff); 1967 — *In the Heat of the Night* (În arșița nopții, N. Jewison); *To Sir with Love* (Domnului profesor, cu dragoste, J. Clavell); *Guess Who's Coming to Dinner* (Ghici cine vine la cină, S. Kramer); 1968 — *For Love of Ivy* (Pentru dra-

gostea lui Ivy, Daniel Mann); 1969 — *The Lost Man* (Omul pierdut, R. A. Arthur); 1971 — *Buck and the Preacher* (B. și predicatorul, S. Poitier); *The Organisation* (Organizația, D. Medford).

POJAR, Břetislav. Regizor cehoslovac (Sušice, 7.X.1923). Realizează filme de păpuși și desene animate. Se specializează la școala lui Jiři Trnka. Marele premiu, Annecy, 1960 *(Leul și armonica)*; « Pelicanul de aur », Mamaia, 1966 *(Prințesele nu pot fi recunoscute)*. Marele premiu (sm), Cannes, 1973 *(Balablok)*.

FLM: 1951 — *Josef Mánes* (d); *Perníková chaloupka* (Căsuța de turtă dulce); 1952 — *Veselý kolotoč* (Călușeii veseli, col. Zikmund); 1954 — *O skleničku víc* (Un păhărel mai mult); *Dobrodružství na zlaté zátoce* (Aventuri pe virajul de aur, sm. *f)*; 1955 — *Špejbl na stopě* (Š. urmărește); 1957 — *Paraplíčko* (Umbreluța); 1959 — *Lev a pisnička* (Leul și armonica); *Sláva* (Gloria); 1960 — *Bombománie*; 1961 — *Kočičí škola* (Școala pisicilor); 1962 — *Uvodní slovo pronese* (Cuvîntul de introducere va fi rostit de..., col. Zd. Seydl); 1963 — *Romance* (Romanța); 1964 — *Ideale* (Ideal); 1965 — *K princeznám se nečuchá* (Prințesele nu pot fi recunoscute); 1967 — *Jak šli spat* (Cum s-au dus să se culce); 1969 — *Ilusologie; To see or not to see* (A vedea sau a nu vedea); 1972 — *Balablok*.

POLANSKI, Roman. Regizor actor și scenarist polonez (Paris, Franța, 18.VII.1933). Urmează cursurile Școlii superioare de cinematografie din Lodz. 1955 — debutează ca actor în filmul lui A. Wajda — *Generație*. Apoi scurt-metraje artistice. 1962: primul lung-metraj: *Cuțitul în apă*. În ultimii ani activează ca scenarist și regizor în studiourile din Franța, Belgia, Anglia și S.U.A. Premiul « Golden Gate », San Francisco, 1958 *(Doi oameni și un dulap)*; Marele premiu, Tours, 1962 *(Mamiferele)*; premiul FIPRESCI, Veneția, 1962, *(Cuțitul în apă)*; « Ursul de argint», Berlin, 1965 *(Repulsie)*; « Ursul de aur », Berlin, 1966 *(Fundătura)*.

FLM: Regizor: 1955 — *Rower* (Bicicleta, sm) neterminat; 1957 — *Rozbijeniy Zabawe* (S-a spart petrecerea, sm); 1958 — *Dwa ludzie z szafa* (Doi oameni și un dulap, sm); 1959 — *Gdy spadaj anioly* (Cînd cad îngerii, sm); 1961 — *Le gros et le maigre* (Grasul și slabul, sm); 1962 — *Ssaki* (Mamiferele, sm); *Noz w wodzie* (Cuțitul în apă); 1963 — *Les plus belles escroqueries du monde* fs (Cele mai frumoase escrocherii din lume sc. Colierul de diamante); 1965 — *Repulsion* (Repulsie); 1966 — *Cul-de-sac* (Fundătura); 1967 — *The Fearless Vampire Killers / Pardone Me, But Your Teeth Are in My Neck* (Balul vampirilor / Iartă-mă, dar dinții tăi sînt în gîtul meu); 1968 — *Rosemary's Baby* (Copilul lui R.); Actor: 1955 — *Pokolenie* (Generație, A. Wajda); *Zaczarowany Rower* (Bicicleta fermecată, S. Sternfeld); 1958 — *Dwa ludzie z szafa* (Doi oameni și un dulap, R. Polanski, sm); 1959 — *Lotna* (A. Wajda); 1960 — *Zezowate szczescie* (Norocul sașiu, A. Munk); *Niewinni charodzneje* (Fermecătorii inocenți, A. Wajda); 1961 — *Samson* (A. Wajda); 1962 — *Ssaki* (Mamiferele, R. Polanski, sm); 1967 — *The Fearless Vampire Killers / Pardone Me, But*

Scanned with OKEN Scanner

Your Teeth Are in My Neck (Balul vampirilor / Iartă-mă dar dinții tăi sînt în gîtul meu, R. Polanski); 1971 — *Macbeth;* 1972 — *Cheî (Ceî).*

polițist (film): gen cinematografic inspirat din activitatea întreprinsă de autorități pentru restabilirea ordinii, încălcată de indivizi ce-și asumă în mod conștient riscul culpabilității. Acțiunea este pusă în mișcare printr-un dispozitiv de reglare a tensiunii, specific tehnicii genului: vinovăție, urmărire, suspense, prindere, etc. Lansat încă de la începuturile cinematografului, genul se va diversifica de-a lungul istoriei în categorii distincte, ce-și vor cîștiga treptat o autonomie (cu timpul ele vor reuși să-și mascheze, din ce în ce mai subtil legăturile reciproce de înrudire). « *Serialul* mut » (v.) corespunde momentului de înscriere a genului în conștiința marelui public. « Filmul cu gangsteri » — lansat la începuturile sonorului, aduce elemente de analiză psihologică și propune un personaj damnat căruia i se oferă șansa de a fi reintegrat societății (în opera lui H. Hawks, J. Ford, J. von Sternberg, M. Curtiz și creația actoricească a lui P. Muni, J. Cagney, G. Raft, E. G. Robinson, H. Bogart ș.a.). « Ecranizările *p.* », însoțite întotdeauna de preluarea unor personaje din literatura de gen (Sherlock Holmes, Arsène Lupin), reușesc adesea să păstreze ceva din misterul și farmecul frust al sursei, cînd nu sacrifică integral elementele de spectaculozitate și acțiune în favoarea analizei psihologice. « Filmul de spionaj » deține recordul în materie de popularitate, resuscitînd experiența « serialului mut », sub influența căruia își recapătă privilegiile — acțiune intensă, ignorarea coerenței și verosimilului pentru plăcerea mișcării și a desfășurărilor de energie fizică. Momentul de culme al genului *p.* îl reprezintă creația lui Al. Hitchcock. Renunțînd la recuzita de tip clasic, el ridică tehnica *suspense*-ului la un grad de maximă virtuozitate. Povestirile lui Hitchcock sînt construite ca niște teoreme, perfect logice și gradate, evoluînd către un sfîrșit niciodată previzibil; situațiile-cheie nu se mai rezolvă aci prin mijloace fizice (mult utilizate în filmele înrîurite de romanul *p.* de tip « série noire »). Filmul *p.* se interferează uneori cu alte genuri precum *westernul* și filmul de groază.

POPESCU, Elvira. Actriță franceză. (București, România, 10.V. 1896). Studii la Conservatorul de artă dramatică din București, Își începe cariera la 16 ani, jucînd pe scena Teatrului Național și interpretînd apoi cîteva roluri în filme românești. Din 1923 se stabilește la Paris, unde își continuă cu succes

Scanned with OKEN Scanner

activitatea teatrală și cinematografică.

FLM: 1912 — *Războiul independenței* (G. Brezeanu); 1914 — 1915 — *Joffre la Mizil* (P. d'Allick); *Din viața lui Păcală* (L. Ressel); 1923 — *Țigăncuța de la iatac* (A. Halm); 1930 — *L'étrangère* (Străina, G. Ravel); 1931 — *Sa meilleure cliente* (Tainele trupului, P. Colombier); *Ma cousine de Varsovie* (Verișoara din Varșovia, C. Gallone); 1935 — *Dora Nelson* (R. Guissart); 1936 — *Le roi* (Regele se amuză, P. Colombier); *L'Homme du jeu* (Idolul Parisului, J. Duvivier); 1937 — *Le club des aristocrates* (Clubul aristocraților, P. Colombier); *Mon député et sa femme* (Deputatul meu și nevastă-sa, M. Cammage); 1938 — *Education de prince* (Educația prințului Al. Esway); *Tricoche et Cacolet* (Detectivul doamnei, P. Colombier); 1939 — *Le paradis perdu* (Paradisul pierdut, A. Gance); *La bois sacré* (Pădurea sfîntă, L. Mathot); *Ils étaient neuf célibataires* (Pensiunea burlacilor, S. Guitry); 1940 — *L'âge d'or* (Vîrsta de aur, J. de Limur); *Parade en sept nuits* (Pipo, M. Allégret); 1941 — *Fou d'amour* (Nebun de dragoste, P. Mesnier); 1942 — *Frederica* (J. Boyer); 1943 — *La collection Menard* (Colecția M., B. Rolland); *Le voyageur sans bagages* (Călătorul fără bagaje, J. Anouilh); 1959 — *Austerlitz* (A. Gance); 1961 — *Plein soleil* (Soare puternic, R. Clément).

POPESCU, Mircea. Regizor român (București, 31.X.1926). Studii de drept. Realizează filme de știință popularizată și documentare.

FLM: 1951 — *Tăierea rapidă a metalelor;* 1952 — *Zile însorite;* 1953 — *În plin progres;* 1955 — *La fabrica «Proletarul»;* 1956 — *Primele semne;* 1957 — *Atomul în slujba omului;* 1958 — *Drumul oțelului;* 1961 — *Cocsul; Elementul 14 siliciu;* 1962 — *Detunata;* 1963—1972 — *Porțile de Fier* (serie); 1964 — *Călătorie imaginară;* 1968 — *Floarea uitată;* 1969 — *Statornicie;* 1970 — *După 40 de ani;* 1972 — *Dimitrie Gusti.*

POPESCU-GOPO, Ion. Regizor român (București, 1.V.1923). A urmat Școala de Arte Frumoase din București. Caricaturist. 1950 — debutează în filmul de animație. Creează începînd din 1957 seria de desene animate cu erou unic: «omulețul» *(Scurtă istorie, Șapte arte, Homo sapiens* și *Alo! Hallo!* etc.) Din 1956 realizează și filme cu actori. Distins cu numeroase premii internaționale, printre ele: «Palme d'or», Cannes, 1957 și premiul III, Oberhausen, 1958 *(Scurtă istorie);* Marele premiu, Tours, 1958 *(Șapte arte);* premiul «Golden Gate», San Francisco și Marele premiu, Karlovy Vary, 1960 *(Homo sapiens);* Premiu, Moscova, 1965 *De-aș fi ... Harap Alb.*

FLM: 1951 — *Rățoiul neascultător; Albina și porumbelul;* 1952 — *2 iepurași;* 1954 — *Marinică;* 1955 — *Ariciul răutăcios;* 1956 — *Fetița mincinoasă* (f, mm); 1957 — *Scurtă istorie; Galateea* (f, sm); 1958 — *Șapte arte; O muscă cu bani* (neterminat); 1959 — *O poveste ca-n basme* (f, mm); 1960 — *Homo sapiens;* 1961 — *S-a furat o bombă* (f); 1962 — *Allo! Hallo!;* 1963 — *Pași spre lună* (f); 1965 — *De-aș fi... Harap Alb* (f); 1966 — *Faust XX* (f); *Pilule I;* 1967 — *De trei ori*

București, f. (sc. București); *Pământul oamenilor; Pilule II;* 1968 — *Sancta simplicitas;* 1969 — *Eu + Eu = Eu; Sărutări;* 1972 — *Clepsidra.*

POPOVICI, Silvia. Actriță română (Fundata-Brașov, 7.V.1933). Absolventă I.A.T.C. Teatru. Film din 1955. TV.

FLM: 1955 — *La mère* (I. Mihu, M. Marcus); 1956 — *Ora H* (A. Blaier, S. Ivetici); 1960 — *Dorclée* (M. Iacob); *Furtuna* (A. Blaier, S. Ivetici); 1961 — *Omul de lîngă tine* (H. Popescu); 1963 — *Dragoste lungă de-o seară* (H. Popescu); 1967 — *Gioconda fără surîs* (M. Urșianu); 1971 — *Serata* (M. Urșianu).

POPOVICI, Slavomir. Regizor român (Vîrșeț, Iugoslavia, 19.I. 1930). Absolvent I.A.T.C. Realizează filme documentare și de artă.

FLM: 1961 — *Drumurile Crișanei;* 1963 — *Uzina;* 1965 — *Romanțe aspre;* 1967 — *Io Ștefan voievod ctitor;* 1968 — *Soarele negru;* 1970 — *Alba — ilustrații pentru un ghid;* 1970—1971 — *Semne* (srl.); 1972 — *Litoralul românesc* (srl.).

PORTER, Edwin Stratton. Regizor american (Pittsburg, 1870; New York, 30.IV.1941). Mecanic, apoi actor de circ. 1895—1896: este angajat ca operator de Thomas Edison și devine curînd principalul animator al producției sale cinematografice. Pionier al filmului din S.U.A. (realizează primele comedii, melodrame și westernuri — genuri de mare viitor pentru cinematografia americană). Cea mai însemnată creație: *Atacul trenului.*

FLM: 1900 — *McKinley's Funeral Cortege* (Cortegiul funerar al lui M.); *Grandma and Grandpa* (Bunica și bunicul); *The Old Maid* (Fată bătrînă); 1902 — *The Life of An American Fireman* (Viața unui pompier american); 1903 — *Uncle Tom's Cabin* (Coliba unchiului Tom); *The Great Train Robbery* (Atacul trenului); 1906 — *The Seven Ages* (Cele șapte vîrste); 1912 — *The Prisoner of Zenda* (Prizonierul din Z.); 1914 — *Tess of the Storm Country* (T. din ținutul furtunilor); *Eternal City* (Orașul etern).

POSMANTIR, Tudor. Operator român (București, 4.VII.1893). Pionier al filmului românesc. Îndelungată activitate începută în anii premergători primului război mondial (numeroase reportaje cinematografice de front). Semnează imaginea unor actualități, filme documentare și de ficțiune.

FLM: 1921 — *Peste mări și țări* (d, lm); 1927 — *Drumul iertării* (F. G. Rosca); 1929 — *Viața unui oraș* (J. Mihail, d); 1931 — *Cornova* (H. Stahl, d); 1936 — *Șanț* (N. Stahl d.); 1938 — *Echipele studențești* (O. Neamțu, d, lm).

post-sincronizare: v. *înregistrarea sunetului.*

POȘTA DE NOAPTE (Night mail). Anglia, 1935. *R;S:* Harry Watt, Basil Wright; *I:* H.E. Fowle, Jonah Jones. Cine-poem consacrat muncii cotidiene, modeste și necunoscute a lucrătorilor

de pe un tren poștal, expresie deplin cristalizată a școlii documentare engleze. Dincolo de perfecțiunea formală a operei, lizibilă în montaj, în fuziunea textului poetic (poem de W.H. Auden) cu muzica (B. Britten) și imaginea, vibrează emoționant prezența omului obișnuit, observația socială autentică.

POVESTIRILE LUNII PALIDE DE DUPĂ PLOAIE (Ugetsu Monogatari). Japonia, 1953. *R:* Kenji Mizoguchi; *S:* Yoshikata Yoda, Matsutaro Kawaguchi după Veda Akinari; *I:* Kazuo Miyagawa; *D:* Ito Kisaku; *M:* Fumio Hayasaka; *Int:* Machiko Kyo, Masayuki Mori, Kinuyo Tanaka, Sakae Ozawa, Mito Mitsuko. Filmul — avînd drept cadru al desfășurării acțiunii sfîrșitul secolului al XV-lea — glorifică dragostea conjugală, fericirea oamenilor simpli, superioară tuturor visurilor de glorie militară și bogăție. Pe un subiect realist urmărind evoluția paralelă a doi eroi dornici să-și depășească condiția socială — unul însetat de aventuri, celălalt fascinat de nestăvilita-i imaginație, dar ambii victime ale propriilor iluzii — filmul amalgamează episoade de fantastic și legendă într-un tot în care visul și realitatea creează o atmosferă tulburătoare.

POWER, Tyrone. Actor american (Cincinnati-Ohio, 5.V.1913; Madrid, Spania, 15.XI.1958). După o scurtă trecere prin teatru, debutează în film în 1932. Adevărata sa carieră cinematografică începe cu *Curierul din Londra* și *Focul din Chicago*. Tip de erou romantic. Una din cele mai cunoscute vedete ale cinematografului american din anii '30—'50.

FLM: 1932 — *Tom Brown of Culver* (T. B. din C., W. Wyler); 1936 — *Girl's Dormitory* (Dormitorul fetelor, I. Cummings); 1937 — *Lloyds of London* (Curierul din Londra, H. King); *Love is News* (Cînd vrea femeia, T. Garnett); 1938 — *In Old Chicago* (Focul din Ch., H. King); *Suez* (A. Dwan); 1939 — *Jesse James* (J. J. brigandul, H. King); *The Rains Came* (Vin ploile, Cl. Brown); 1940 — *Johny Apollo* (H. Hathaway); *The Mark of Zorro* (Semnul lui Z., R. Mamoulian); 1942 — *The Son of Fury* (Cavalerul răzbunării, J. Cromwell); 1947 — *The Captain of Castilla* (Căpitanul din Castilia, H. King); 1949 — *The Prince of Foxes* (Prințul vulpilor, H. King); 1950 — *The Black Rose* (Trandafirul negru, H. Hathaway); 1951 — *I'll Never Forget You* (Nu te voi uita niciodată, R. Beker); 1952 — *Diplomatic Courier* (Curierul diplomatic, H. Hathaway); 1953 — *Mississippi Gambler* (Jucătorul din M., R. Mate); 1955 — *Untamed* (Nesupusul, H. King); 1957 — *Abandon Ship!* (Părăsiți barca, R. Sale); *Witness for the Prosecution* (Martorul acuzării, B. Wilder); *The Sun Also Rises* (Soarele răsare, J. Ford).

PRÉJEAN, Albert. Actor francez (La Varenne-Saint Hilare, 27. X.1898). Aviator în timpul primului război mondial, actor de

music-hall, debutează în cinematografie în 1921. I-au adus celebritatea rolurile din filmele lui René Clair, înainte de apariția sonorului. FLM: 1921 — *Les trois mousquetaires* (Cei trei mușchetari, H. Diamant-Berger); 1923 — *Paris qui dort* (Parisul adormit, R. Clair); 1924 — *Le miracle des loups* (Miracolul lupilor, R. Bernard); *Le fantôme du Moulin Rouge* (Fantoma de la M.R., R. Clair); 1925 — *Le voyage imaginaire* (Voiajul imaginar, R. Clair); 1927 — *Un chapeau de paille d'Italie* (Pălăria florentină, R. Clair); 1928 — *Les nouveaux messieurs* (Boierii noi, J. Feyder); 1930 — *Le requin* (Rechinul, H. Chomette); *Sous les toits de Paris* (Sub acoperișurile P., R. Clair); 1931 — *L'opéra de quat'sous* (Opera de trei parale, G. W. Pabst); 1933 — *Théodore et Cie* (P. Colombier); 1934 — *La crise est finie* (Nicole, R. Siodmak); 1936 — *Jenny* (M. Carné); 1938 — *La rue sans joie* (Ulița durerii, A. Hugon); 1942 — *Caprices* (Capricii, L. Joanon); 1943 — *Au bonheur des dames* (La Paradisul femeilor, A. Cayatte); 1947 — *Les frères Bouquinquant* (Dreptul la viață, L. Daquin); 1951 — *Le désir et l'amour* (Dorința și dragostea, H. Decoin); 1955 — *Chéri-Bibi* (M. Pagliero); 1956 — *Adorables démons* (Demonii adorabili, M. Cloche); 1957 — *Paris Music-Hall* (S. Cordier); 1961 — *Bonne chance, Charlie* (Succes Ch.! J.-L. Richard).

PREMINGER, Otto Ludwig. Regizor american (Viena-Austria, 5.XII.1906). Licență în drept și filozofie. Om de teatru, asistent al lui Max Reinhardt. Debutează în film în Austria (1932). Emigrează în S.U.A. (1936), unde își continuă cariera ca scenarist și regizor de teatru. Începînd din 1944, realizează un număr însemnat de filme (ca producător și regizor). « Ursul de bronz », Berlin, 1955 *(Carmen Jones)*.

FLM: 1932 — *Die grosse Liebe* (Dragostea cea mare); 1936 — *Under Your Spell* (Subjugat de tine); 1943 — *Margin for Error* (Limita greșelii); 1944 — *Laura;* 1945 — *A Royal Scandal* (Un scandal regal); 1947 — *Daisy Kenyon;* 1948 — *That Lady in Ermine* (Doamna în hermină, col. E. Lubitsch); 1949 — *The Fan* (Evantaiul); 1950 — *Where the Sidwalk Ends* (Unde se termină trotuarul); 1952 — *Angel Face* (Față de înger); 1953 — *The Moon Is Blue* (Luna e albastră); 1954 — *River of No Return* (Rîul fără întoarcere); *Carmen Jones;* 1955 — *The Court Martial of Billy Mitchell* (Curtea marțială); 1956 — *The Man with the Golden Arm* (Omul cu brațul de aur); 1957 — *Saint Joan* (Sfînta Ioana); 1958 — *Bonjour, Tristesse* (Bună ziua, tristețe); 1959 — *Porgy and Bess; Anatomy of a Murder* (Anatomia unei crime); 1960 — *The Other Side of the Coin* (Cealaltă față a monedei); *Exodus* (Exod); 1962 — *Advise and Consent* (Furtună la Washington); 1963 — *The Cardinal* (Cardinalul); 1965 — *Bunny Lake Is Missing* (B. L. a dispărut); *In Harm's Way* (În calea răului); 1966 — *Hurry Sundown* (Să vină noaptea); 1967 — *Skidoo;* 1969 — *Tell Me That You Love Me, Junie Moon* (Spune-mi că mă iubești, J. M.); 1971 — *Such Good Friends* (Prieteni atît de buni).

PRESLE, Micheline (M. Chassagne). Actriță franceză (Paris,

22.VIII.1922). Studii de teatru și dans. 1938: debutează în cinema, afirmîndu-se chiar în anul următor cu *Prizonierele destinului* și *Paradisul pierdut*. Consacrarea definitivă: *Diavolul în corp* și *Jocurile sînt făcute*.

FLM: 1938 — *Je chante* (Cînt, Ch. Stangel); 1939 — *Jeunes filles en détresse* (Prizonierele destinului, G. W. Pabst); *Le paradis perdu* (Paradisul pierdut, A. Gance); 1939—1940 — *La comédie du bonheur* (Comedia fericirii, M. L'Herbier); 1941 — *Le soleil a toujours raison* (Nu uita că te-am iubit, P. Billon); *Histoire de rire* (Minciuna dragostei, M. L'Herbier); 1942 — *La nuit fantastique* (Noaptea fantastică, M. L'Herbier); 1943 — *Un seul amour* (Suprema dragoste, P. Blanchar); 1944 — *Falbalas* (Inimi neliniștite, J. Becker); 1945 — *Boule de suif* (Mademoiselle Fifi, Christian-Jaque); 1946 — *Le diable au corps* (Diavolul în corp, Cl. Autant-Lara); 1947 — *Les jeux sont faits* (Jocurile sînt făcute, J. Delannoy); 1949 — *Under My Skyn* (Femeia mea, J. Negulescu); 1950 — *American Guerrilla in the Philippines* (Gherilă în Filipine, F. Lang); 1952 — *La dame aux camélias* (Dama cu camelii, R. Bernard); 1953 — *L'amour d'une femme* (Dragostea unei femei, J. Grémillon); 1954 — *Napoléon* (S. Guitry); 1955 — *Treize à table* (Treisprezece la masă, A. Hunebelle); 1956 — *Beatrice Cenci* (R. Freda); 1958 — *Christine* (P. Gaspard-Huit); 1960 — *Il mistero dei tre continenti* (Misterul celor trei continente, W. Dieterle); 1961 — *L'assassino* (Asasinul, E. Petri); 1962 — *Le diable et les dix commandements* (Diavolul și cele 10 porunci, J. Duvivier); 1963 — *L'intrigo* (Intrigă, V. Sala); 1966 — *La religieuse* (Călugărița, J. Rivette); 1970 — *Clair de terre* (Clar de pămînt, G. Gilles); 1971 — *Les pétroleuses* (Christian-Jaque).

PRINCE, Rigadin (Charles Petit-demange-Seigneur). Actor francez (Maisons-Laffitte-Sena, 1872; Paris, 18.VII.1933). Cursurile Conservatorului din Paris. Actor de varieteu, debutează în film în 1908, devenind protagonistul unui serial de factură burlescă, regizat de Georges Monca.

FLM: 1908 — *L'armoire normande* (Dulapul din Normandia); *Un monsieur qui suit les femmes* (Un domn care urmărește femeile); 1910 — *Le clown et le pacha* (Clovnul și pașa, G. Monca); 1911 — *Les trente millions du gladiateur* (Cele treizeci de milioane ale gladiatorului); 1910—1920 — seria « Rigadin » de G. Monca: *Rigadin et ses fils* (R. și fiii săi); *La femme de Rigadin* (Nevasta lui R.); *Rigadin divorcé* (R. divorțat); *La vengeance de Rigadin* (Răzbunarea lui R.) etc.; 1920 — *Les femmes collantes* (Femeile pisăloage, G. Monca); 1928 — *Embrassez-moi!* (Îmbrățișează-mă, R. Péguy, M. de Rieux); 1931 — *Son Altesse l'amour* (Alteța sa dragostea, F. Smith); 1932 — *L'âne de Buridan* (Măgarul lui B., A. Ryder).

priză directă: v. **înregistrarea sunetului.**

producător: persoană sau organism (societate, asociație, întreprindere etc.) care asigură finanțarea și turnarea unui film. De obicei — dată fiind importanta investiție materială — *p.* are un cuvînt hotărîtor în alegerea tematicii și subiec-

Scanned with OKEN Scanner

telor, în angajarea principalilor realizatori și a vîrfurilor distribuției și în urmărirea tuturor drepturilor ce decurg din calitatea sa de *p.*, reglementate prin legislația internațională asupra proprietății și exploatării filmelor. Adeseori rolul *p.* se extinde și în zona creației propriu-zise, influențînd-o hotărîtor, fie prin stimularea ei directă (tipul de *p.* independent, curajos, competent, care știe să depisteze subiectele de actualitate, talentele în curs de afirmare, să constituie premisele dezvoltării artei cinematografice asigurînd libertatea de creație artistică), fie prin stînjenirea sau chiar blocarea ei (intervenții în realizarea filmului, întreruperea finanțării, masacrarea sau chiar distrugerea filmului, promovarea unei tematici și a unor realizatori de slab nivel). În unele cazuri fericite, creatorii sînt propriii lor producători (Chaplin, Disney, Welles, Tati ș.a.). Istoria cinematografului a reținut numele cîtorva mari *p.*, a căror contribuție la evoluția domeniului e de necontestat: Dino De Laurentiis, William Fox, Louis Gaumont, Samuel Goldwyn, Joe Pasternak, Charles Pathé, Erich Pommer, Carlo Ponti, Leon Popescu (pionier al producției de film românești), Arthur Rank, Irving Thalberg, frații Warner, Daril Zanuck ș.a.

profunzime de claritate: distanța maximă dintre planurile (perpendiculare pe direcția de fotografiere) pentru care se poate obține concomitent o claritate acceptabilă a imaginii. *P.d.c.* depinde de următorii factori: diafragma (*p.* crește odată cu închiderea diafragmei); *distanța focală* a obiectivului (*p.* este mai mică la obiective cu distanță focală mai lungă); distanța dintre obiectiv și planul mai apropiat (*p.* este mai mare în cazul distanțelor de fotografiere mai mari). Modificarea *p.d.c.* constituie un important mijloc pentru îmbogățirea expresivității artistice a imaginii; prin plasarea judicioasă a diverselor elemente din subiect în afara sau în interiorul zonei de claritate se poate grada importanța lor dramaturgică (v. *tele-obiectiv)*.

proiecție cinematografică: pe pelicula cinematografică informația vizuală este înregistrată sub forma unor imagini disparate, iar informația auditivă sub forma unei piste sonore continue. *P.c.* înseamnă reconstituirea, redarea celor două tipuri de informație. Proiectarea imaginii se poate realiza fie prin mișcarea sacadată a peliculei (în acest caz, în timp ce se mișcă pelicula, fascicolul de lumină este întrerupt de *obturator)*, fie prin defilarea ei continuă (folosindu-se așa-numitele compensatoare optice). La *p.c.* în săli se folosește exclusiv primul sistem, care dă o stabilitate și o claritate mai bună a imaginii. Cel de al doilea sistem

Scanned with OKEN Scanner

se utilizează la proiecțiile de control, pe ecran mic (mese de montaj, în special). Redarea fonogramei — care poate fi optică sau magnetică) — se poate efectua numai la mișcarea continuă a peliculei. Principiul general al *p.c.* este ilustrat în fig. 19. (v. și *aparat de proiecție; ecran; cinematograf; fonogramă*).

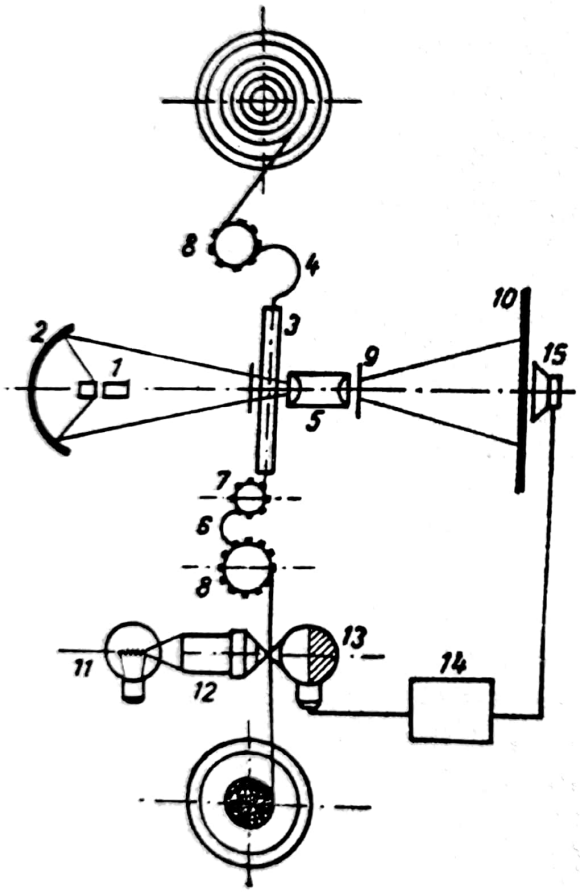

Fig. 19. Schema de principiu a proiecției sonore: *1.* — Sursă de lumină; *2.* — Oglinda concavă; *3.* — Portița de proiecție; *4.* — Bucla; *5.* — Obiectiv; *6.* — Buclă; *7.* — Tambur dințat cu mișcare sacadată; *8.* — Tambur dințat cu mișcare continuă; *9.* — Obturator; *10.* — Ecran; *11.* — Lampă de ton; *12.* — Sistem optic; *13.* — Fotocelulă; *14.* — Amplificator; *15.* — Difuzor

PROTAZANOV, Iakov Aleksandrovici. Regizor sovietic (Moscova, 4.II.1881; Moscova, 9.VIII. 1945). Actor de film din 1905. Regizor din 1909. Filmele realizate înainte de revoluție *(Război și pace, Dama de pică* etc.) îl plasează printre cei mai însemnați regizori ruși ai acestei perioade. 1918—1923 se află în Franța. Își continuă activitatea creatoare în U.R.S.S. după 1924. Pionier de seamă al cinematografiei ruse și sovietice.

FLM: 1909 — *Bahcisaratski fontan* (Fîntîna din Baccisarai); 1913 — *Kliuci sciastia* (Cheia fericirii); 1915 — *Voina i mir* (Război și pace col. V. Gardin); 1916 — *Pikovaia dama* (Dama de pică); 1917 — *Prokuror* (Procurorul); 1918 — *Otet Serghei* (Părintele S.); 1919 — *L'angoissante aventure* (Înspăimîntătoarea aventură); 1920 — *Justice d'abord!* (Dreptatea mai întîi); 1920—1923 — *L'ombre du pécher* (Umbra păcatului); *Vers la lumière* (Către lumină); 1924 — *Aelita;* 1926 — *Proțes o triob milionab* (Procesul celor trei milioane); 1929 — *Cinî i liudi* (Grade și oameni); 1930 — *Prazdnik sviatogo Iorghena* (Sărbătoarea sfîntului I.); 1934 — *Marionetki* (Marionete, col. V. Schweitzer); 1936 — *Bespridaniția* (Fără zestre / Dezonorata); 1941 — *Salavat Iulaev* (Vulturul stepei); 1943 — *Nasredin v Buhare* (Emirul din B.).

PSIHOZA (Psycho). S.U.A., 1960. *R:* Alfred Hitchcock; *S:* Joseph Stefano după romanul lui Robert Bloch; *I:* John L. Russell. *D:* George Milo; *M:* Bernard Herrmann; *Int:* Anthony Perkins, Janet Leigh, Vera Miles, John Gavin,

Scanned with OKEN Scanner

Martin Balsam, John McIntire. Produs tipic al creației hitchcockiene postbelice, *P.* este în același timp un film polițist perfect și o tragedie, un model clasic al filmului de groază. Personajul central este un tînăr psihopat, stăpîn al unui mic motel situat pe un drum lăturalnic. Asistăm mai întîi la înjunghierea unei fete, în timp ce făcea baie. Deși crimele se petrec la vedere, pe ecranul deplin luminat, misterul, întrebările nedescifrate ale acțiunii se pun din ce în ce mai acut spectatorului; evidența realităților povestite nu destramă, ci sporește enigma, iar dezlegarea este pînă în ultima clipă imprevizibilă. Virtuozitatea, profunda cunoaștere a tuturor posibilităților filmului de groază creează astfel un suport de surprize și gradații pentru revelația tragică. Adevărul este aruncat în cele din urmă în fața spectatorului ca o ultimă și supremă oroare. Drumul de calvar al milei, repulsiei și spaimei conduce publicul ca în vechile tragedii, spre imaginea alienării totale: pornirea incestuoasă a eroului, nebunia, crima. Tehnica narațiunii filmice este simplă, directă, de factură aparent tradițională. Admirabile sînt compozițiile de ambianță — clădirile, camerele, peisajele — hotărîtoare pentru crearea tensiunii tragice, dar și prim-planurile. Excelentă este și interpretarea lui Anthony Perkins, care izbutește un studiu complex, infinit nuanțat, al nebuniei.

PUDOVKIN, Vsevolod Ilarionovici. Regizor, actor și teoretician sovietic (Penza, 10.II.1893; Moscova, 30.VI.1953). Studiază ingineria la Universitatea din Moscova. Debutează ca actor, scenarist, scenograf și asistent de regie în filmele lui Gardin și Kuleșov. Realizează cîteva scurt-metraje și în continuare trilogia de notorietate mondială: *Mama*, *Sfîrșitul Sankt-Petersburgului*, *Urmașul lui Genghis Han*. După introducerea sonorului, paralel cu creația de film se consacră carierei didactice: profesor de regie la VGIK. Își expune concepțiile într-o serie de lucrări teoretice privind: problemele montajului (dezvoltînd ideile lui Kuleșov, *P.* pune accentul pe scenariu, care trebuie să prefigureze amănunțit viitoarea structură de montaj a filmului — « scenariul de fier » — și consideră montajul drept principalul element al limbajului cinematografic); semnificația estetică a filmului sonor (adversar al reproducerii naturaliste a zgomotelor și al muzicii ilustrative, *P.* preconizează asincronismul audio-vizual; tezele sale privind filmul sonor au fost expuse în «Declarația» semnată în 1928 împreună cu Eisenstein și Aleksandrov); interpreții de film (preferînd inițial — ca și Kuleșov sau Eisenstein — « tipajul », adică actorul neprofesionist , *P.* își modifică ulterior vederile, susținînd că actorul trebuie să cunoască temeinic procesul de realizare a filmului

și că în acest scop regizorul trebuie să lucreze în strînsă colaborare cu el) și responsabilitatea colectivă a grupului de creatori care concură la realizarea operei cinematografice. Unul din cei mai de seamă realizatori și teoreticieni ai filmului mondial. Premiu, Veneția, 1947 *(Amiralul Nahimov)*; premiu de regie, Karlovy Vary, 1950 *(Descoperitorul tainelor zborului)*.

FLM: Regizor: 1925—1926 — *Mekanika golovnogo mozga* (Mecanica creierului); 1926 — *Mati* (Mama); 1927 — *Koneț Sankt-Petersburga* (Sfîrșitul S.P.); 1928 — *Potomok Ginghishana* (Urmașul lui Gingis Han);1930 — *Prostoi sluciai* (Un caz simplu); 1933 — *Dezertir* (Dezertorul); 1938 — *Pobeda* (Victoria); 1939 — *Minin i Pojarski* (Prințul P., col. M. Doller); 1941 — *Suvorov* (col. M. Doller); *Pir v Jurmunke* (Ospăț la J., col. M. Doller); 1943 — *Vo imia rodini* (În numele patriei, col. D. Vasiliev); 1946 — *Kino za 20 let* (Cinematograful la 20 de ani, montaj, col. E. Șub); 1947 — *Admiral Nahimov* (Amiralul N.); 1950 — *Jukovski* (Descoperitorul tainelor zborului, col. D. Vasiliev); 1952 — *Vozvrașcenie Vasilia Bortnikova* (Reîntoarcerea lui V.B.); Actor: 1920 — *V dni borbî* (În zile de luptă, I. Perestiani); 1921 — *Serp i molot* (Secera și ciocanul, V. Gardin); *Golod... golod... golod* (Foame... Foame... Foame, V. Gardin); 1924 — *Neobîciainnîie prikliucenia mistera Vesta v strane bolșevikov* (Mister West în țara bolșevicilor, L. Kulešov); 1925 — *Luci smerti* (Raza morții, L. Kulešov); 1929 — *Novîi Vavilon* (Noul Babilon, G. Kozințev, L. Trauberg); *Jivoi Trup* (Cadavrul viu, F. Ozep); 1943—44 — *Ivan Groznîi I* (I. cel Groaznic, S. Eisenstein); 1947 — *Admiral Nahimov* (Amiralul N., V. Pudovkin).

BIBL: *Kinorejissior i kinomaterial*, 1926; *Film Regie und Film-Manuskript*, 1928; *Aktior v filme*, 1934; *Film Technique*, 1935; *Despre arta filmului*, 1957.

PULVER, Liselotte. Actriță germană (Berna, Elveția, 11.X.1929). Se afirmă pe scenele din Zürich. Film din 1949.

FLM: 1949 — *Swiss Tour* (Excursie în Elveția, L. Lindtberg); 1952 — *Klettermaxe* (K. Hoffmann); 1958 — *Wirtshaus im Spessart* (Hanul din S., K. Hoffmann); 1959 — *Das Familienalbum* (Frumoasa aventură, K. Hoffmann); 1960 — *Das Spukschloss im Spessart* (Fantomele din S., K. Hoffmann); 1961 — *One, Two, Three* (Unu, doi, trei, B. Wilder); *La Fayette* (J. Dréville); 1964 — *Monsieur* (Domnul, J. P. Le Chanois); 1965 — *Le gentleman de Cocody* (Gentlemanul din C., Christian-Jaque); *Dr. Hiob Praetorius* (Dr. P., K. Hoffmann); *Hokus-Pokus oder Wie lasse ich meinen Mann verschwinden* (Hocus-Pocus, K. Hoffmann); *La religieuse* (Călugărița, J. Rivette); 1966 — *Herrliche Zeiten im Spessart* (Vremuri minunate la S., K. Hoffmann); 1972 — *Le trefle à cinq feuilles* (Trifoiul cu cinci foi, E. Fress).

PURVIANCE, Edna (Olga E.P.). Actriță americană (Lovelock-Nevada, 1894; Hollywood, 13.I.1958). Este descoperită de Chaplin care o lansează ca vedeta trupei de la « Essanay » (1916—1923). După o întrerupere de 26 de ani își încheie cariera cu filmul lui Chaplin — *Limelight*.

Scanned with OKEN Scanner

FILM: 1915 — *A Night Out* (O noapte fără somn, Ch. Chaplin); *The Champion* (Charlot boxer, Ch. Chaplin); *The Tramp* (Vagabondul, Ch. Chaplin); — *Carmen* (Ch. Chaplin); 1916—17 — *The Rink* (Charlot patinează, Ch. Chaplin); — *Easy Street* (Charlot polițist, Ch. Chaplin); *The Immigrant* (Emigrantul, Ch. Chaplin); 1918 — *A Dog's Life* (O viață de cîine, Ch. Chaplin); 1919 — *Sunnyside* (Idilă pe cîmp, Ch. Chaplin); —*A Day's Pleasure* (O zi de plăcere, Ch. Chaplin); 1921 — *The Kid* (Piciul, Ch. Chaplin); *Pay Day* (Zi de plată, Ch. Chaplin); 1922 — *The Pilgrim* (Pelerinul, Ch. Chaplin); 1922—23 — *A Woman of Paris* (Opinia publică, Ch. Chaplin); 1926 — *The Sea Gull* (Pescărușul, J. von Sternberg); *Education de prince* (Educația prințului, H. Diamant Berger); 1952 — *Limelight* (Luminile rampei, Ch. Chaplin).

Q

QUINN, Anthony. Actor american (Chihuahua, Mexic, 21.IV.1915). Teatru în Mexic. Debutează la Hollywood în 1936. Se face cunoscut în filme ca *Viva Zapata*, *Sălbatic este vîntul* etc. Consacrarea definitivă: Zampano din *La Strada*. Rolurile sale ulterioare *(Ulisse*, *Van Gogh*, *Zorba grecul*, etc.) evidenţiază predilecţia lui Q. pentru personaje clădite pe o structură sensibilă primitivă, o umanitate aspră, senzuală. Actor de mare forţă expresivă. Două premii «Oscar» 1952 *(Viva Zapata)*, 1956 *(Van Gogh)*.

FLM: 1936 — *Parole* (Cuvînt de onoare, L. Friedländer, L. Mille); 1937 — *Swing High, Swing Law* (Panama, M. Leisen); 1938 — *The Buccaneer* (Corsarul, C.B. De Mille); *King of Alcatraz* (Evadatul din A., R. Florey); 1939 — *Union Pacific* (C. B. De Mille); 1940 — *Emergency Squad* (Escadronul în pericol, E. Dmytryck); *Road to Singapour* (S., V. Scherzinger); 1941 — *Blood and Sand* (Sînge şi nisip, R. Mamoulian); 1942 — *Road to Morocco* (Drumul spre Maroc, D. Butler); 1944 — *Buffalo Bill* (W. A. Wellman); 1947 — *Sinbad the Sailor* (S. marinarul, R. Wallace); 1951 — *Mask of the Avenger* (Masca răzbunătorului, P. Karlson); 1952 — *Viva Zapata!* (E. Kazan); 1953 — *Cavalleria rusticana* (C. Gallone); 1954 — *Attila* (P. Francisci); *Ulisse* (M. Camerini); *La strada* (F. Fellini); 1956 — *Lust for Life* (Van Gogh, V. Minnelli); *Notre Dame de Paris* (J. Delannoy); 1957 — *Hot Spell* (Vrajă fierbinte, Daniel Mann); 1958 — *Wild Is the Wind* (Sălbatic este vîntul, G. Cukor); *The Black Orchid* (Orhideea neagră M. Ritt); 1959 — *Warlock* (E. Dmytryck); *The Last Train from Gun Hill* (Ultimul tren din G.H., J. Sturges); *Ombre bianche / The Savage Innocents* (Umbre albe, N. Ray); 1961 — *The Guns of Navarone* (Tunurile din N., J. L. Thompson); 1962 — *Requiem for a Heavyweight* (Recviem pentru un boxer, R. Nelson); *Barabbas* (R. Fleischer); 1964 — *Zorba the Greek* (Z. grecul, M. Cacoyannis); *Guns for San Sebastian* (Arme pentru S.S., H. Verneuil); 1967 — *The Rover* (Corsarul, T. Young); *The Shoes of the Fisherman* (Sandalele pescarului, M. Anderson); 1969 — *The Secret of Santa Vittoria* (Secretul din S.V., S. Kramer); *A Dream of Kings* (Un vis de regi, Daniel Mann); 1970 — *A Walk in the Spring Rain* (O plimbare prin ploaia de primăvară, G. Green); 1972 — *Across 110 th Street* (De-a-lungul străzii 110, B. Shear).

Scanned with OKEN Scanner

r

RABAL, Francisco. Actor spaniol (Aguilas-Murcia, 8.III.1925). Electrician în studiourile Chamartin; debutează în 1945. Cunoaşte ulterior o frumoasă carieră internaţională. Turnează în Spania, Italia, America de Sud.

FLM: 1945 — *La prodiga* (Risipitoarea, R. Gil); 1950 — *La bonradez de la cerradura* (Prestigiul încuietorii, L. Escobar); 1953 — *Hay un camino a la derecha* (E un drum la dreapta, F. Rovira Beleta); 1956 — *Saranno uomini* (Să fim oameni, S. Siano); 1958 — *La Gerusalemme liberata* (Ierusalimul eliberat, C. L. Bragaglia); *Nazarin* (L. Buñuel); 1959 — *Sonatas* (Sonate, J. A. Bardem); 1960 — *La mano en la trampa* (Mîna în capcană, L. Torre Nilsson); 1961 — *Viridiana* (L. Buñuel); 1962 — *L'eclisse* (Eclipsa, M. Antonioni); 1968 — *El Che Guevara* (P. Heusch); *Simon Bolivar* (Al. Blasetti); 1970 — *Los Desafios* (Provocări, C. Guerin, J. L. Egea); *Cabeqas costadas* (Capete tăiate, Gl. Rocha); 1971 — *N.P.* (S. Agosti).

racord: Procedeu al sintaxei cinematografice cu ajutorul căruia se asigură legătura dintre două cadre sau secvenţe consecutive, decalate de timp sau spaţiu. *R.* se poate realiza fie prin mişcarea personajului (de ex. ieşirea spre dreapta în primul cadru, intrare din stînga în al doilea cadru), fie cu ajutorul unui obiect oarecare (ex. personajul A expediază o scrisoare la sfîrşitul unei secvenţe iar personajul B desface scrisoarea la începutul secvenţei următoare), fie prin aşezarea adecvată a aparatului de filmare (v. *plan-contraplan*) etc. Pentru realizarea *r.* se poate folosi şi coloana sonoră (ex. sunetul unei explozii poate lega o secvenţă liniştită de interior cu o secvenţă filmată în exterior în mijlocul unui incendiu). Deşi în mod practic el se realizează în faza de montaj, *r.* trebuie să fie prevăzut încă în decupajul regizoral. Fotografia de *r.* se realizează la locul de turnare, cu scopul de a asigura reproducerea exactă a poziţiei diferitelor obiecte sau chiar a unor personaje la reluarea filmărilor după o perioadă de timp.

racursi: v. unghi de filmare.

RADEV, Vîlo. Regizor bulgar (1.I.1923). Cursuri la V.G.I.K. Debutează ca operator de filme docu-

Scanned with OKEN Scanner

mentare. Din 1964 — regie de film (ficțiune). Premiul juriului, Karlovy Vary, 1970 *(Îngerii negri)*.

FLM: 1964 — *Kradeţat na praskovi* (Hoțul de piersici); 1966 — *Ţar i general* (Țar și general); 1967 — *Nai dlgata nosci* (Cea mai lungă noapte); 1969 — *Cernite angeli* (Îngerii negri).

raff-panoramic: v. **mișcări de aparat.**

RAFT, George (G. Ranft). Actor american (New York, 27.IX.1903). Dansator într-un local de noapte, debutează pe ecran în 1931.

FLM: 1931 — *Hush Money* (Șantaj, S. Lanfield); 1932 — *Scarface* (H. Hawks); 1933 — *The Bowery* (Cartierul îndrăgostiților, R. Walsh); 1935 — *Every Night at Eight* (În fiecare seară la opt, R. Walsh); 1937 — *Souls at Sea* (Suflete pe mare, H. Hathaway); 1938 — *You and Me* (Tu și eu, F. Lang); 1939 — *I Stole a Million* (Am furat un milion, F. Tuttle); 1940 — *Invisible Stripes* (Urme invizibile, L. Bacon); 1944 — *Follow the Boys* (Vino împreună cu băieții, A. E. Sutherland); 1947 — *Intrigue* (Intrigă, E.L. Marin); *Loan Shark* (Rechinul singuratic, S. Friedman); 1954 — *The Black Widow* (Văduva neagră, N. Johnson); 1956 — *Around the World in Eighty Days* (Ocolul pământului în 80 de zile, M. Anderson); 1959 — *Some Like It Hot* (Unora le place jazzul, B. Wilder); 1960 — *The Ladie's Man* (Favoritul femeilor, J. Lewis); 1964 — *For Those Who Think Young* (Pentru cei cu inima tînără, L. H. Martinson); *The Patsy* (J. Lewis); 1967 — *Skidoo* (O. Preminger).

RAIMU (Jules Muraire). Actor francez (Toulon, 17.XII.1883; Neuilly sur Seine, 20.IX.1946). 1900 — artist de music-hall la Marsilia, apoi teatru de varietăți la Paris. 1910 — debutează pe ecran. Succesele sale teatrale încep odată cu rolul titular din piesa lui Pagnol, *Marius* (1929). Același personaj, interpretat în filmul realizat de Korda în 1931, marchează și afirmarea sa cinematografică. Actor de compoziție. 1943 — 1946 joacă pe scena « Comediei Franceze ».

FLM: 1910 — *L'homme nu* (Omul gol, H. Desfontaines); 1914 — *L'ageance Cacachuette* (Agenția C., R. Lion); 1930 — *Le blanc et le noir* (Alb și negru, R. Florey, M. Allégret); 1931 — *Marius* (Al. Korda); 1932 — *Fanny* (M. Allégret); 1934 — *Tartarin de Tarascon* (R. Bernard); 1935 — *Minuit, Place Pigalle* (Parisul la miezul nopții, R. Richebé); 1936 — *César* (M. Pagnol); *Les jumeaux de Brighton* (Gemenii din B., Cl. Heymann); 1937 — *Vous n'avez rien à déclarer?* (N-aveți nimic de declarat?, L. Joannon); *Un carnet de bal* (J. Duvivier); *Gribouille* (Crima Nataliei Roguin, M. Allégret); 1938 — *L'étrange Monsieur Victor* (Misteriosul domn V., J. Grémillon); *La femme du boulanger* (Nevasta brutarului, M. Pagnol); 1939 — *Noix de cocos* (Nuca de cocos, J. Boyer); 1940 — *La fille de puisatier* (Patricia, M. Pagnol); *Un tel père et fils* (« Cutare »-tatăl și fii, J. Duvivier); 1941 — *Le duel* (Simțuri în vîltoare, P. Fresnay); *Les petits riens* (Jocul destinului, R. Leboursier); 1942 — *L'Arlésienne* (Arleziana, M. Allégret); *Les inconnus dans la maison* (Cărări întunecoase, H. Decoin);

1943 — *Le colonel Chabert* (Colonelul Ch., R. Le Hénaff); 1945 — *Les gueux au Paradis* (Săracii în paradis, R. Le Hénaff); 1946 — *L'homme au chapeau rond* (Omul cu joben, P. Billon).

RAINER, Luise. Actriță americană (Viena, Austria, 12.I.1910). Debutează în 1928 la Teatrul «Dumont» din Düsseldorf. Film din 1930 (în Austria). După 1935 — în S.U.A. 1942 — părăsește ecranul și se reîntoarce în teatru. Din 1949 apare la TV. britanică. Două premii « Oscar »: 1936 *(Regele femeilor)* și 1937 *(Ogorul)*.

FLM: 1932 — *Sehnsucht 202* (Post-restant 202, M. Neufeld); 1935 — *Escapade* (Evadare, R. Z. Leonard); 1936 — *The Great Ziegfeld* (Regele femeilor, R. Z. Leonard); 1937 — *The Good Earth* (Ogorul, S. Franklin); *The Big City* (Departe de țară, F. Borzage); 1938 — *The Great Valtz* (Valsul nemuritor, J. Duvivier); 1939 — *Dramatic School* (Iluzii..., R. Sinclair); *Hostages* (Ostatecii, F. Tuttle).

RAIZMAN, Iuli Iakovlevici. Regizor sovietic (Riga, 12.IV.1903). În cinematografie din 1924. Asistentul lui Protazanov la *Procesul celor trei milioane* și *Al 41-lea* (1925). Regie de film din 1927. Premiu, Cannes, 1946 *(Căderea Berlinului)*; Marele premiu, Karlovy Vary, 1951 *(Cavalerul stelei de aur)*.

FLM: 1927 — *Krug* (Cercul); 1928 — *Katorga* (Ocna); 1930 — *Zemlia jajdet* (Pămîntul însetat); 1935 — *Liotciki* (Aviatorii); 1936 — *Posledniaia noci* (Ultima noapte); 1939 — *Podniataia țelina* (Pămînt desțelenit); 1942 — *Kak zakalialasi stali* (Așa s-a călit oțelul); *Maşenka* (Prima iubire); 1944 — *Nebo Moskvi* (Cerul Moscovei); 1945 — *Padenie Berlina* (Căderea Berlinului, d.); 1947 — *Poezd idiot na vostok* (Trenul merge spre răsărit); 1949 — *Jan Rainis* (Suflete descătușate); 1950 — *Kavaler zolotoi Zviezdî* (Cavalerul stelei de aur); 1955 — *Urok jizni* (Lecția vieții); *Kommunist* (Comunistul); 1958 — *Rasskaz moei materi* (Povestea mamei mele); 1961 — *A esli eto liubovi?* (O fi asta dragostea?); 1970 — *Vizit vejlivosti* (Vizita de curtoazie).

ralenti: v. **viteza de filmare.**

RAPACITATE (Greed). S.U.A., 1924. *R.; S.:* Erich von Stroheim, după un roman de Frank Norris; *I.:* Ben Reynolds, William Daniels; *D.:* Cedric Gibbens, Richard Day; *Int.:* Gibson Gowland, ZaSu Pitts, Jean Hersholt, Cesare Gravina, Dale Fuller, Chester Conklin, Sylvia Ashton, Hughie Mack. Filmul — care ar fi trebuit să fie una dintre operele monumentale ale cinematografului mut, dar pe care interesele comerciale ale producătorilor l-au mutilat — constituie un valoros studiu social și psihologic. El relatează povestea crudă a unor oameni — doi soți și prietenul acestora — care sub înrîurirea mizeriei și mînați de lăcomia de bani se degradează pînă la pierderea oricărei substanțe umane. Marcînd locul acestui film în istoria cinematografului, J. Mitry notează:

Scanned with OKEN Scanner

« Se poate spune că înainte de *R.* psihologia cinematografului era rudimentară, căci psihologia presupune evoluție în timp. Aci, amănunt cu amănunt, oamenii se resping, se chinuie, se provoacă, se invidiază, se denunță, fug, se izolează și se omoară cînd sînt din nou puși față în față. Fiecare se scufundă tot mai mult în singurătatea sa, în disperarea sa, în obsesia sa, în ura sa. Timpul este perceptibil prin distrugerea pe care o atrage după sine ».

RASHOMON, Japonia, 1950. *R.:* Akira Kurosawa; *S.:* Shinobu Hashimoto, A. Kurosawa după o nuvelă de Ryukonosuke Akutogawa; I. Kazuo Miyagava; *D:* Takashi Matsuyamo; *M:* Fumio Hayasoka; *Int:* Toshiro Mifune, Machiko Kyo, Masayuki Mori, Daisuke Kato, Takashi Shimura. Opera cinematografică care a impus Europei școala cinematografică japoneză și pe A. Kurosawa, este deopotrivă film « de acțiune » și « psihologic ». Desfășurîndu-se în peisajul istoric și social al Japoniei medievale, *R.* dezvoltă din unghiul de vedere al mai multor oameni, mărturia asupra unuia și aceluiași fapt: uciderea unui samurai și violarea soției sale. Performanța autorului de a te face să adopți fiecare dintre versiunile narate cu aceeași patimă, depășește interesul strict al « anchetei », realizînd ceea ce Kurosawa își dorea pentru toate filmele sale: « prezentarea umanității ». Astfel intensitatea dramei și a sentimentelor înfățișate aci (dragoste, ură, onoare), luminată de pasiunea pentru a desluși *adevărul* dincolo de toate minciunile și interesele personale, cristalizează în final o concluzie filozofică umanistă (exprimată în gestul tăietorului de lemne): doar dragostea poate readuce omului speranța. Critica a deslușit în filmul lui Kurosawa influențe ale tradiției teatrale (« Kabuki ») și cinematografice japoneze (decoruri scenice, caracterul ciclic al decupajului, brutalitatea unor mișcări de aparat și a partiturii sonore, jocul actorului cu întregul corp și acuzarea contrastelor în atitudine) dar și asimilarea unor procedee ale cinematografului modern european și american. Premiul « Leul St. Marco », Veneția, 1951.

RAY, Nicholas (Raymond N. Kienzle). Regizor american (La Crosse-Wisconsin, 7.VIII.1911). Strălucite studii de arhitectură. Actor, apoi director de scenă. Întreprinde studii asupra folclorului american. 1944 — lucrează cu J. Houseman și E. Kazan. Realizează și emisiuni de radio și TV. 1947 debutează în cinematografie. Filmele care i-au marcat cariera: *Johnny Guitar* și *Rebel fără cauză*. FLM: 1947 — *They Live by Night* (Ei trăiesc noaptea); 1948 — *A Woman's Secret* (Secretul unei femei); 1949 — *In a Lonely Place* (Într-un loc singuratic); *Born to Be Bad*

(Născut pentru a fi rău); 1950 — *On Dangerous Ground* (Pe un teritoriu periculos); 1951 — *The Flying Leathernecks* (Oamenii zburători îmbrăcați în piele); 1952 — *The Lusty Men* (Oamenii viguroși); 1953 — *Johnny Guitar*; 1955 — *Rebel without a Cause* (Rebel fără cauză); 1956 — *Hot Blood* (Sînge încins); 1957 — *The True Story of Jesse James* (Adevărata poveste a lui J.J.); *Bitter Victory* (Victorie amară); 1958 — *Party Girl* (Fată de petrecere); 1959 — *Ombre bianche* / *The Savage Innocents* (Umbre albe); 1961 — *King of Kings* (Regele regilor).

RAY, Satyajit. Regizor indian (Calcutta, 2.V.1922). Studii superioare la Universitatea Shantiniketan — licențiat în litere și filozofie. Pictor, desenator, grafician. Regizor din 1952. Trilogia sa *Cîntecul potecii*, *Neînvinsul* și *Lumea lui Apu*, ecranizare a unui binecunoscut roman indian a contat printre cele mai importante opere ale cinematografiei mondiale din anii 1950—1960. « Raportul dintre singularitate și universalitate, coexistența lor — iată ce caut și transpun în filmele mele » (*S.R.*). Premiu, Cannes, 1956 *(Cîntecul potecii)*; « Leul de aur », Veneția, 1957 *(Neînvinsul)*; « Ursul de argint », Berlin, 1964 *(Metropola)*

FLM: 1955 — *Pather Panchali* (Cîntecul potecii); 1956 — *Aparajito* (Neînvinsul); 1957 — *Parash Patar* (Piatra filozofală); *Jalsaghar* (Sala de muzică); 1959 — *Apu Shonkar* (Lumea lui A.); 1960 — *Debi* (Zeița); 1961 — *Teen Kanya*, fs (Trei fete); *Rabindranath Tagore* (d, sm); 1962 — *Kanchenjunga*; *Abhijan* (Expediția); 1963 — *Mahanager* (Metropola); 1964 — *Charulata* (Lașul); 1965 — *Kapurush — o — Mahapurush* (Omul cel laș și omul sfînt); 1966 — *Nayak* (Eroul); 1967 — *Chiriyakhana* (Zoo); 1969 — *Goupi gyne Bagha byne* (Aventurile lui Goapy și B.); 1971 — *Pratidwandi* (Adversarul).

RĂDULESCU, Dem (Dumitru R.). Actor român (Rîmnicu Vîlcea, 31.IX.1931). Studii la I.A.T.C. Teatru și TV. Roluri predilecte în comedii cinematografice.

FLM: 1963 — *Un surîs în plină vară* (G. Saizescu); *La vîrsta dragostei* (Fr. Munteanu); *Politică și... delicatese* (H. Boroș, mm); 1964 — *Dragoste la zero grade* (G. Saizescu, C. Grigoriu); *Neamul Șoimăreștilor* (M. Drăgan); 1965 — *Gaudeamus igitur* (G. Vitanidis); *La porțile pămîntului* (G. Saizescu); *Les fêtes galantes*/*Serbările galante* (R. Clair); 1966 — *Corijența domnului profesor* (H. Boroș); 1967 — *De trei ori București* fs (sc. București, I. Popescu-Gopo); *Knock-out* (M. Mureșan); *Subteranul* (V. Calotescu); 1968 — *Vin cicliștii* (A. Miheles); 1970 — *B.D. intră în acțiune* (M. Drăgan); 1971 — *Brigada Diverse în alertă* (M. Drăgan); *B.D. la munte și la mare* (M. Drăgan); 1972 — *Astă seară dansăm în familie* (G. Saizescu); *Explozia* (M. Drăgan).

RĂSCOALA. România, 1965. *R:* Mircea Mureșan; *S:* Petre Sălcudeanu după romanul lui Liviu Rebreanu; *I:* Nicu Stan; *D:* Marcel Bogos; *M:* Tiberiu Olah; *Int:* Ilarion Ciobanu, Nicolae Secăreanu, Ion Besoiu, Matei Alexandru, Ernest Maftei, Constantin Codrescu, Emil Botta, Colea Răutu.

Scanned with OKEN Scanner

Ecranizarea romanului lui Rebreanu — importantă operă a literaturii române dedicată răscoalelor țărănești din 1907, a impus un regizor (premiat pentru această realizare la Cannes, 1966) și un operator de o înaltă profesionalitate. Conciziunea reducției filmice a romanului, virtuțile de plasticitate ale imaginii (evidențiate mai ales în redarea peisajului și a mișcării de mase), excelenta partitură muzicală (Tiberiu Olah) fac din *Răscoala* o realizare notabilă a cinematografului românesc. Premiu pentru « opera prima », Cannes, 1966.

RĂSUNĂ VALEA. România, 1949. *R:* Paul Călinescu, *S:* Mircea Ștefănescu, *I:* Wilfried Ott; *D:* Ștefan Norris; *M:* Paul Constantinescu; *Int:* Marcel Anghelescu, Geo Barton, Radu Beligan, Angela Chiuaru, Al. Ionescu-Ghibericon, Eugenia Popovici, A. Pop Marțian, Nicolae Sireteanu, Ion Talianu, Maria Voluntaru.

Prima realizare a cinematografiei socialiste. Propunîndu-și să oglindească avîntul patriotic al miilor de tineri care în 1948, la chemarea U.T.M., au venit din toate colțurile țării să construiască linia ferată Bumbești-Livezeni, *R.V.* respiră entuziasmul primilor ani ai construcției socialiste. Patosul revoluționar și sugestia documentară a imaginii estompează schematismul conflictului și al unor personaje. Diplomă de onoare Karlovy Vary, 1950.

RĂUTU, Colea. Actor român (Bălți, URSS, 28.XI.1912). Studiază la Conservatorul de artă dramatică din București. Teatru. TV. FLM: 1954 — *Desfășurarea* (P. Călinescu); 1956 — *Moara cu noroc* (V. Iliu); 1957 — *Dincolo de brazi* (M. Drăgan, M. Iacob); 1960 — *Soldați fără uniformă* (F. Munteanu): *Setea* (M. Drăgan); 1962 — *Lupeni 29* (M. Drăgan); 1964 — *Neamul Șoimărești lor* (M. Drăgan); 1965 — *Procesul alb* (I. Mihu); *Răscoala* (M. Mureșan); 1966 — *Fantomele se grăbesc* (Cr. Polucsis); *Vremea zăpezilor* (Gh. Naghi); *Castelanii* (Gh. Turcu); 1967 — *De trei ori București* fs (sc. București, I. Popescu-Gopo); *Răpirea fecioarelor* (D.Cocea); 1968 — *Răzbunarea haiducilor* (D. Cocea); 1970 — *Mihai Viteazul* (S. Nicolaescu); 1971 — *Facerea lumii* (Gh. Vitanidis); *Zestrea domniței Ralu* (D. Cocea); *Săptămîna nebunilor* (D. Cocea); 1972 — *Explozia* (M. Drăgan).

RĂZBOIUL INDEPENDENȚEI. România, 1912. *R;S:* Grigore Brezeanu; I: Fr. Daniau; *Int:* C. Nottara, A. Demetriade, Ion Niculescu. I. Brezeanu, Aristizza Romanescu, Maria Ciucurencu, Elvira Popescu. Punct de pornire pentru cinematograful românesc, filmul produs de Leon Popescu este prin concepția sa un documentar reconstituit care urmărește cursul strict al evenimentului istoric din punctul de vedere al participării românești. Actorii, în majoritate fruntași ai Naționalului bucureștean,

Scanned with OKEN Scanner

interpretează rolurile unor personalități politice reale sau personaje intrate în legendă, în episoadele pe care autorii, împrumutîndu-le literaturii patriotice, le inserează pe parcursul acțiunii (Cobuz, Peneș Curcanul, Rodica). Filmul se încheie cu o scenă, documentară filmată cu prilejul aniversării a 35 de ani de la proclamarea independenței României, în care unele dintre personajele politice interpretate înainte de actori apar direct în imagine. Prin virtuțile sale agitatoric-patriotice, filmul a cunoscut în toată țara, de o parte și de cealaltă a Carpaților, un mare succes de public, atît în anul premierei sale, cît și în preajma intrării României în primul război mondial. Cu toată limita (evidentă, dar nu anacronică) a mijloacelor artistice, manifestată în filmarea statică, în grandilocvența jocului actoricesc, în stîngăciile vizibile în scenele de masă, filmul păstrează pentru istoria cinematografului românesc o însemnată valoare documentară, dezvăluindu-și uneori (convoiul prizonierilor turci, scene de luptă) valori artistice demne de reținut.

REBENGIUC, Victor. Actor român (București, 10.II.1933). Absolvent I.A.T.C. Teatru.

FLM: 1960 — *Furtuna* (A. Blaier, S. Ivetici); *Mîndrie* (M. Teodorescu); *Darclée* (M. Iacob); 1961 — *Poveste sentimentală* (I. Mihu); *Omul de lîngă tine* (H. Popescu); 1962 — *A fost prietenul meu* (A. Blaier); *Cinci oameni la drum* (M. Bucur, G. Barta); 1963 — *Pisica de mare* (Gh. Turcu); 1964 — *Pădurea spînzuraților* (L. Ciulei); 1967 — *Nai dlgata nosci* (Cea mai lungă noapte, V. Radev); 1970 — *Castelul condamnaților* (M. Iacob); 1972 — *Zestrea* (L. Popa); *Conspirația* (M. Marcus).

REDGRAVE, Michael. Actor englez (Bristol, 20.III.1908). Studii la Cambridge. Ziaristică. 1936 — debutează ca actor la « Liverpool Repertory ». Joacă apoi la « Old Vic » și « Old Victoria ». 1938 — debutează pe ecran. Premiu, Cannes, 1951 *(Suflete împietrite)*.

FLM: 1938 — *The Lady Vanishes* (Femeia dispărută, Al. Hitchcock); 1939 — *Stolen Life* (Viață furată, P. Czinner); 1940 — *Stars Look Down* (Sub stele, C. Reed); 1941 — *Jennie* (H. French); 1945 — *The Way to the Stars* (Drumul spre stele, A. Asquith); 1948 — *Secret Beyond the Door* (Secretul de dincolo de ușă, F. Lang); *Mourning Becomes Electra* (Din jale se întrupează Electra, D. Nichols); 1951 — *The Browning Version* (Suflete împietrite, A. Asquith); 1952 — *The Importance of Being Earnest* (Ce înseamnă să fii onest, A. Asquith); 1955 — *Confidential Raport / Mr. Arkadin* (Dosarul secret, O. Welles); 1957 — *Time Without Pity* (Vremuri fără milă, J. Losey); 1958 — *The Quiet American* (Americanul liniștit, J. L. Mankiewicz); 1959 — *Law and Disorder* (*Legea și dezordinea*, Ch. Crichton); 1962 — *The Innocents* (Nevinovații, J. Clayton); *The Loneliness of the Long Distance Runner* (Singurătatea alergătorului de cursă lungă, T. Richardson); 1965 — *The Heroes of Telemark* (Eroii de la T.,

A. Mann); 1969 — *Goodbye, Mr. Chips* (Adio, domnule C., H. Ross); *Oh! What a Lovely War* (Oh! ce frumos război, R. Attenborough); 1971 — *The Go-between* (Mesagerul, J. Losey).

REED, Carol. Regizor englez (Londra, 30.XII.1906). Scurtă activitate teatrală. Cinema din 1936, întîi ca scenarist, apoi ca asistent de regie. Realizează primul său film în 1935. *Fugarul* și *Idolul prăbușit* — sînt **producții care l-au** făcut cunoscut. Turnează și în S.U.A. Marele premiu, Cannes, 1949 *(Al treilea om)*; premiul «Oscar», 1968 și premiul special, Moscova, 1969 *(Oliver)*.
FLM: 1935 — *Midshipman Easy* (Nestatornicul aspirant la marină); 1937 — *Bank Holiday* (Bancă pentru sărbători); 1940 — *Stars Look Down* (Sub stele); 1941 — *Young Mister Pitt* (Tînărul domn P.); 1944 — *The Way Ahead* (Drum înainte); 1946 — *Odd Man Out* (Fugarul); 1947 — *The Fallen Idol* (Idolul prăbușit); 1949 — *The Third Man* (Al treilea om); 1951 — *An Outcast of the Islands* (Aventurierul din arhipelag); 1955 — *A Kid for Two Farthings* (Un copil pentru doi bani); 1956 — *Trapeze* (Trapez); 1958 — *The Key* (Cheia); 1959 — *Our Man in Havana* (Omul nostru din H.); 1962 — *The Ballade of the Running Man* (Balada alergătorului); 1965 — *The Agony and the Ecstasy* (Agonie și extaz); 1969 — *Oliver; The Last Warrior* (Ultimul combatant).

REGGIANI, Serge. Actor francez (Sanna, Italia, 2.V.1922). Studii la Conservatorul din Paris (1940—1943). Debut concomitent în teatru și film.
FLM: 1938 — *Conflict* (L. Moguy); 1939 — *Le jour se lève* (Noaptea amintirilor, M.Carné); 1943 — *Le carrefour des enfants perdus* (Răscrucea copiilor pierduți, L. Joannon); 1945 — *François Villon* (A. Swoboda); 1946 — *Les portes de la nuit* (Porțile nopții, M. Carné); 1950 — *La ronde* (Caruselul, M. Ophüls); 1952 — *Casque d'or* (Casca de aur, J. Becker); 1953 — *Act of Love* (Act de dragoste, A. Litvak); 1954 — *Napoléon* (S. Guitry); 1957 — *Les misérables* (Mizerabilii, J. P. Le Chanois); 1958 — *Marie Octobre* (J. Duvivier); 1960 — *Tutti a casa* (Cu toții acasă, L. Comencini); 1961 — *La guerra continua* (Războiul continuă, L. Savona); 1963 — *Il gattopardo* (Ghepardul, L. Visconti); 1966 — *Les aventuriers* (Aventurierii, R. Enrico); 1967 — *I 7 fratelli Cervi* (Cei 7 frați C., G. Puccini); 1968 — *Il giorno della civetta* (Cînd se arată cucuveaua, D. Damiani); 1970—*Comptes à rebours* (Numărătoare inversă, R. Pigaut); 1972 — *Les Caïds* (Șefii. R Enrico).

regizor: creator principal ce asigură unitatea de concepție și realizare a operei cinematografice. Coordonează munca tuturor factorilor de creație a filmului — *operator*, *actor*, *scenograf*, *compozitor* (v.) — defalcîndu-le sarcini specifice în raport cu prevederile scenariului, în așa fel încît să-și poată exercita în condiții optime prerogativele responsabilității artistice a operei finite. Inițial investit cu atribuții preponderent organizatorice *r.* și-a modificat în timp calitatea, cîștigîndu-și treptat o relativă autonomie ce i-a oferit posibilitatea de

Scanned with OKEN Scanner

a exercita o influență determinantă în zona de concepție și structură a operei. Cunoscînd capacitățile colaboratorilor săi, *r.* trebuie să aibă competența de a dirija efortul general de creație către atingerea țelurilor artistice stabilite în faza de concepție. Girînd calitativ contribuțiile colaboratorilor săi *r.* trebuie să posede și știința orchestrării lor într-un tot unitar închegat, asumîndu-și astfel principala responsabilitate ideologică și artistică a operei. Activitatea unor mari regizori ca: *D.W.Griffith*, *Ch. Chaplin*, *S. Eisenstein*, *J. Ford*, R. *Clair*, *L. Buñuel*, *Al. Dovjenko*, *E. von Stroheim*, *V. De Sica*, *Ingmar Bergman*, *F. Fellini*, *A. Wajda* ș.a. (pentru filmul de ficțiune) s-a identificat cu destinul operei lor, înscriind arta cinematografică în circuitul marilor valori spirituale ale omenirii. Istoria filmului românesc situează la loc de cinste activitatea unor *r.* afirmați în perioada pionieratului (*C. Brezeanu*, *C. Radovici*, *M. Voiculescu*) dar profesionalitatea regiei de film în România este legată de numele lui *J. Mihail* și *J. Georgescu*. Cinematografia României socialiste s-a afirmat pe plan internațional și prin creația și premiile obținute de regizori ca Victor Iliu, Liviu Ciulei, Ion Popescu-Gopo, Mircea Drăgan ș.a. Cea mai tînără generație de cineaști formată la I.A.T.C. — Ș. Creangă, R. Gabrea M. Moldovan, D. Pița, M. Veroiu, etc. — unii dintre ei avînd deja cîte două filme de lung metraj la activ, se află pe pragul afirmării. V. și *autor* (film de).

REGULA JOCULUI (La règle du jeu) Franța, 1939. *R:* Jean Renoir; *S:* J. Renoir, Karl Koch; *I:* Jean Bachelet; *D:* Eugène Lourié, Max Douy; *M:* R. Desormieres, Joseph Kosma; *Int:* Marcel Dalio, Nora Gregor, Roland Toutain, Julien Carette, Jean Renoir, Gaston Modot, Paulette Dubost, Pierre Nay, Pierre Magnier, Mila Parely. Primit cu vociferări și injurii de « elita » publicului, interzis în septembrie 1939 de cenzura militară, ca operă demoralizatoare, *R.J.* se numără printre filmele mult discutate de critici și creatori, dar puțin cunoscute de spectatori. « Vreau să fac o dramă veselă. Este ambiția vieții mele » — spunea Renoir. Pe o schemă de comedie a încurcăturilor și echivocurilor amoroase, regizorul dezvoltă o dramă a superficialității și inconsistenței. Tehnica și atmosfera aparțin comediei grave (gen Marivaux și Musset): exuberantele urmăriri și încurcături vodevilești devin în mîna lui Renoir, resorturi ale unei nemiloase acțiuni critice de analiză socială și etică. Atmosfera de surdă și tenace amenințare a războiului este și ea obscur prezentă în grațioasa dantelă a acestei « drame vesele ». Într-un frumos castel de la țară,

cadrilul complicat și ambiguu al iubirilor dintre stăpîni se desfășoară paralel cu farsa furtunilor sentimentale din încăperile slugilor. Conflictele se suprapun, se întretaie, se topesc unul într-altul, într-o confuzie burlescă; dar la capătul veselei sarabande așteaptă deznodămîntul tragic: moartea singurului personaj pur al filmului, împușcat din greșeală de gelosul paznic de vînătoare. Eticheta indiferent-elegantă, « accident regretabil », este epitaful care vine să acopere sub minciună și acest fapt sfîșietor, restabilind liniștea echivocă a oaspeților și gazdelor. Printre secvențele de magistrală orchestrație a sensurilor evidente cu cele de subtext se pot cita: vînătoarea (prima filmare admirabilă pe această temă din istoria cinematografului); serbarea de la castel; finalul de maximă forță și concizie (întoarcerea oaspeților la castel după moartea lui Jurieux — episod însoțit, ironic și amar, de suava muzică mozartiană).

REICHENBACH, François. Regizor francez (Paris, 3.VII.1924). Debutează ca cineast amator. Din 1955 se dedică documentarului. Maestru al ciné-verité-ului. Marele premiu, Cannes, 1964 *(Liniștea satului)*.

FLM: 1955 — *Impressions de New York* (Impresii din N.Y., d, sm.); 1956 — *Houston-Texas* (d, sm.); *Le grand Sud* (Marele Sud, d, sm.); 1957 — *Les marins* (Marinarii); 1960 — *L'Amérique insolite* (America văzută de un francez); 1962 — *Un cœur gros comme ça* (O inimă atît de mare); 1964 — *La douceur du village* (Liniștea satului, sm.); 1965 — *Les amoureux de France* (Îndrăgostiții de pe pachebotul « F. », col. P. Grimblat); 1966 — *Sur les pas de B.B. à New York* (Pe urmele lui B.B. la N.Y., sm, TV.); 1969 — *Arthur Rubinstein ou l'amour de la vie* (A.R. sau dragostea de viață, d.); 1970 — *Le massacre* (Masacrul); 1971 — *Yehudi Menuhin — chemin de lumière* (Y.M. — drumul luminii, d.).

REISZ, Karel. Regizor englez (Cehoslovacia, 1926). Studii la Cambridge apoi activează la « British Film Institute ». Împreună cu L. Anderson colaborează la întemeierea revistei « Sequence » (1947—1951). Unul din inițiatorii, teoreticienii și susținătorii curentului « Free Cinéma ». Debutează ca documentarist. Ulterior devine și producător.

FLM: 1955 — *Mamma don't Allow* (Mămica nu-mi dă voie, col. T. Richardson, d.); 1959 — *We Are the Lambeth Boys* (Noi băieții din L., d.); 1960 — *Saturday Night, Sunday Morning* (Sîmbătă seara, duminică dimineața); 1963 — *The Night Must Fall* (Noaptea trebuie să cadă); 1966 — *Morgan A Suitable Case for Treatment* (M. un caz de tratat), 1969 — *Isadora*.

remake: (engl. *refacere*): reluarea unei opere cinematografice într-o nouă ediție, plecîndu-se de la același *decupaj*. În sens mai larg este folosit în accepția de *versiune* (v.).

Scanned with OKEN Scanner

RENOIR, Jean. Regizor francez (Paris, 15.IX.1894). Scenarist și actor de film. 1923 — debutează ca scenarist. *Nana* — cel mai valoros film mut al lui R. Sonorul consacră realismul lui R. îndeosebi prin filmele *Cățeaua*, *Toni*, *Iluzia cea mare*, *Bestia umană* și *Regula jocului* (« primul meu film despre care merită să se vorbească »). În timpul războiului, R. turnează în S.U.A. *(Mlaștini*, *Omul din sud)* și India *(Fluviul)*, o serie de filme care reușesc să se acordeze realităților și atmosferei altor meridiane, probînd hotărîtor vocația realistă a regizorului. Intors în Franța după 1950, R. nu-și regăsește afinitățile cu vechile tradiții. Observația realistă cedează în fața tentațiilor divertismentului, a improvizației spectaculare, a risipei cromatice și somptuozității ornamentale. *Caleașca de aur*, *French-Cancan*, *Elena și bărbații*, *Caporalul înhățat* — sugerează totuși efortul de revenire al lui R. la realismul analitic ce-i caracterizează cele mai bune filme. Creație de înaltă măiestrie profesională, îmbinînd discreția perfecțiunii tehnice, capacitatea de a intui psihologia personajelor, opera lui R. se înscrie în istoria artei a 7-a prin adevărul situațiilor și eroilor, prin perseverența înscrierii în zona unui realism de esență populară, un realism care poartă însemnul personalității sale: sinceritate, caldă umanitate, candoare, bonomie; umorul care oscilează între « rîsul lui Rabelais și sarcasmul lui Jarry, poezia sa total antilirică are o consistență densă și senzuală » (R. Leenhardt), creditul total acordat inspirației actoricești (« Actorul e o ființă care mă tulbură, care mă neliniștește și pe care o iubesc nespus ») — sînt trăsături definitorii pentru opera lui R. Cineast de referință pentru cei mai importanți realizatori contemporani (« R. a exercitat asupra mea o influență enormă » — L. Visconti), R. se numără « printre cei patru sau cinci mari autori de film din întreaga istorie a cinematografiei » (H. Agel). Premii, Veneția, 1937 *(Iluzia cea mare)*, 1946 *(Omul din sud)* și 1951 *(Fluviul)*.

FLM: 1924 — *La fille de l'eau* (Fiica apelor); 1926 — *Nana*; 1927 — *Charlestone*; *Marquitta*; 1928 — *La petite marchande d'allumettes* (Mica vînzătoare de chibrituri); *Tiré au flanc* (Chiulangiul); 1929 — *Le tournoi* (Întrecerea); *Le bled* (Deșertul); 1931 — *On purge bébé* (Copilul ia purgativul); *La chienne* (Cățeaua); 1932 — *La nuit du carrefour* (Noaptea răscrucii); *Boudu sauvé des eaux* (B. salvat de la înec); 1933 — *Chotard et Co*; 1934 — *Madame Bovary*; 1935 — *Toni*; 1936 — *Le crime de Monsieur Lange* (Crima domnului L.); *La vie est à nous* (A noastră-i viața!); *Une partie de campagne* (O plimbare la țară); *Les bas-fonds* (Azilul de noapte); 1937 — *La grande illusion* (Iluzia cea mare); 1938 — *La Marseillaise*; *La bête humaine* (Bestia umană); 1939 — *La règle du jeu* (Regula jocului); 1941 — *Swamp Waters* (Mlaștini); 1943 — *This Land is Mine*

(Aceasta este țara mea); 1945 — *The Southerner* (Omul din Sud); 1946 — *The Diary of a Chambermaid* (Jurnalul unei cameriste); 1947 — *The Woman on the Beach* (Femeia de pe plajă); 1951 — *The River* (Fluviul); 1953 — *Le carrosse d'or* (Caleașca de aur); 1955 — *French-Cancan*; 1956 — *Elena et les hommes* (E. și bărbații); 1959 — *Le déjeuner sur l'herbe* (Prînzul la iarbă verde); *Le testament du Docteur Cordelier* (Testamentul doctorului C.); 1961 — *Le caporal épinglé* (Caporalul înhățat); 1971—*Le petit théâtre de Jean Renoir* (Micul teatru al lui J.R., TV).

RESNAIS, Alain. Regizor francez (Vannes-Morbihan, 3.VI.1922). Studii de actorie (cu René Simon) și apoi cursuri de cinematografie (la IDHEC). Debutează ca realizator al unor scurt-metraje de ficțiune; apoi filme-reportaj (vizite în atelierele artiștilor Labisse, Hartung, Domela, Goetz). Din 1948 creează adevărate modele ale genului: în domeniul filmului de artă, *(Van Gogh, Gauguin, Guernica)*, al documentarului politic *(Și statuile mor, Noapte și ceață)*, al filmului cultural *(Toată memoria lumii)* și publicitar *(Cîntecul styrenului)*. Lung-metrajele *Hiroshima, dragostea mea* și *Anul trecut la Marienbad* îl consacră pe R. ca unul dintre cei mai dotați și originali creatori ai *noului val* francez. Filmele acestea ca și cele următoare — *Muriel, Războiul s-a sfîrșit, Te iubesc, te iubesc* cuceresc numeroase premii, stîrnesc interesul și aprecierile contradictorii ale publicului și criticii mondiale, devin opere de referință pentru cinematograful modern. Printre maeștrii care au influențat formarea sa artistică R. îi indică pe Buñuel, Cocteau, Welles, Eisenstein, Antonioni. Critica descifrează în filmele sale și influența stilului fantastic-baroc al lui Feuillade, a benzii desenate, mare pasiune a cineastului), a colajului suprarealist și cea a noului roman francez. Ambiția lui R. este de a se încadra unui « realism contemporan care să depășească vechea opoziție dintre cinematograful realist și cel poetic ». Realismul său suplu, în care notația obstinată a realului se interferează cu descrierea mentală, uneori confuză, ambiguă și contradictorie, adresa politică univocă cu simbolul și trimiterea psihanalitică, imaginea-document cu abstractul construcției rafinate, voința de precizie cu divagația aleatorie, compoziția livrescă cu cea decronologizată sau cu inserția fulgerătoare a unor imagini din trecut este modalitatea foarte liberă, insolit modulată de la film la film, a creației unui artist în plină evoluție creatoare. Premiu, Karlovy Vary, 1957 *(Noapte și ceață)*; « Leul de aur », Veneția, 1961 *(Anul trecut la Marienbad)*.

FLM: 1946 — *Schéma d'une identification* (Schema unei identificări, sm.); *Ouvert pour cause d'inventaire* (Deschis pentru inventar, sm); *Portrait d'Henri Goetz* (Portretul lui H.G., sm.); *Visite à Lucien Coutaud*

Scanned with OKEN Scanner

(Vizită la L.C., sm.); 1947 — *Visite à Felix Labisse* (Vizită la F.L., sm.); 1948 — *La bague* (Inelul); *Van Gogh* (sm.); 1950 — *Gauguin* (sm); *Guernica* (col. R. Hessens, sm); 1951 — *Les statues meurent aussi* (Şi statuile mor, col. Ch. Marker, sm); 1955 — *Nuit et brouillard* (Noapte şi ceaţă, sm); 1956 — *Toute la mémoire du monde* (Toată memoria lumii, sm); 1957 — *Le mystère de l'atelier 15* (Misterul atelierului 15, sm); 1958 — *Le chant du Styrène* (Cîntecul styrenului, sm.); 1959 — *Hiroshima, mon amour* (H., dragostea mea); 1961 — *L'année dernière à Marienbad* (Anul trecut la M.); 1963 — *Muriel;* 1966 — *La guerre est finie* (Războiul s-a sfîrşit); 1967 — *Loin de Vietnam* (Departe de V., col. J.L. Godard, J. Ivens, Cl. Lelouch, A. Varda, Ch. Marker, J. Démy W. Klein); 1968 — *Je t'aime, je t'aime* (Te iubesc, te iubesc).

retroproiecţie: v. **filmări combinate.**

reverberaţie: reflectarea multiplă a undelor sonore între pereţii interiori ai unei încăperi sau ai unui decor. Se deosebeşte de ecou prin aceea că sunetele nu sînt *repetate*, ci *prelungite*. Principalele caracteristici ale *r: durata* de *r* (timpul în care intensitatea sunetului scade cu 60 db., adică de 1000 de ori) şi caracteristica de frecvenţă a sunetului reverberat (absorbţia inegală a sunetelor de frecvenţe diferite). *R.* caracterizează în mod indirect dimensiunile încăperii, de aceea la *înregistrarea sunetului* şi la *mixaj* sunetele reverberate uneori se suprimă, alteori se amplifică pentru a asigura concordanţa dintre dimensiunile reale ale decorului şi cele sugerate de durata de *r*. Prelungirea artificială exagerată a *r.* (la 3—4 sec.) se foloseşte pentru crearea unor efecte de vis, halucinaţie, anxietate etc.

reversibil: procedeu de prelucrare a materialelor fotografice pentru a obţine o imagine în care tonurile şi culorile nu sînt negativate faţă de original. Constă dintr-o primă revelare, în care se formează o imagine negativată, urmată de îndepărtarea acestei imagini şi de transformarea bromurii de argint rămase în strat într-o imagine pozitivă finală. În cinematografie, procesul *r.* se foloseşte: a) la materialele provenite direct din filmare (filme de amatori şi de TV.), la care nu se cere multiplicarea originalului; b) la *contratiparea* negativelor; c) la obţinerea unor copii directe după originale pozitive (în special pentru salvarea materialelor de arhivă).

RICH, Claude. Actor francez (Orgeval-Yvelines, 8.II.1929). Debutează pe scenă, apoi pe ecran. Descoperit de René Clair *(Marile manevre)* se afirmă în filmul lui Jean Renoir *Caporalul înhăţat*.

FLM: 1955 — *Les grandes manœuvres* (Marile manevre, R. Clair); 1961 — *Le caporal épinglé* (Caporalul înhăţat, J. Renoir); 1965 — *L'or du duc* (Aurul ducelui, J. Baratier); 1966 —

Scanned with OKEN Scanner

Steaua fără nume (H. Colpi); 1967 — *Oscar* (F. Molinaro); 1968 — *Je t'aime, je t'aime* (Te iubesc, te iubesc, A. Resnais); 1969 — *Une veuve en or* (O văduvă de aur, M. Audiard); 1970 — *Nini « tirabuscio »* (M. Fondato); *L'ours et la poupée* (Ursul și păpușa, M. Déville).

RICHARDSON, Tony. Regizor englez (Shipley-Yorkshire, 5.VI. 1928). Regie de teatru; montează la « Royal Court Theatre » piese de J. Osborne și E. Ionescu. Paralel debutează în film. Primul său lung-metraj este ecranizarea operei-program a « furioșilor englezi »: *Privește înapoi cu mînie*. Apoi *Cabotinul*, *Gustul mierii* și *Singurătatea alergătorului de cursă lungă* îl situează ca principal exponent al curentului « Free Cinéma ». 1961 — experiență hollywoodiană soldată cu eșec: *Sanctuarul*, după Faulkner. Succes răsunător cu izbutita adaptare a romanului lui Fielding *Tom Jones*. Îmbogățește galeria actorilor de film britanici cu cîteva prezențe remarcabile: Rita Tushingham, Richard Burton, Mary Ure, Albert Finney. Premiul special al juriului, Karlovy Vary, 1962 (*Gustul mierii*); premiul «Oscar », 1963 (*Tom Jones*).

FLM: 1956 — *Mamma Don't Allow* (Mămica nu-mi dă voie, col. K. Reisz, sm.); 1959 — *Look Back in Anger* (Privește înapoi cu mînie); 1960 — *The Entertainer* (Cabotinul); 1961 — *Sanctuary* (Sanctuarul); 1962 — *A Taste of Honey* (Gustul mierii); *The Loneliness of the Long Distance Runner* (Singurătatea alergătorului de cursă lungă); 1963 — *Tom Jones*; 1964 — *The Loved One* (Cel drag); 1965 — *Mademoiselle*; 1966 — *The Sailor from Gibraltar* (Marinarul din G.); 1968 — *The Charge of the Light Brigade* (Sarja cavaleriei ușoare); 1969 — *Hamlet*; *Laughter in the Dark* (Rîsete în întuneric); 1970 — *Ned Kelly*; 1972 — *A Delicate Balance* (Echilibru fragil).

RICHTER, Hans. Pictor, regizor și teoretician german (Berlin, 1888). Alături de V. Eggeling, W. Ruttmann și O. Fischinger, unul dintre principalii exponenți ai cinematografului de avangardă german din anii '20. Autor al unui număr de filme experimentale (seria *Ritmuri*), al scurt-metrajului suprarealist *Filmstudie*, al unor filme semi-documentare (*Inflație*) și de ficțiune, (*Strigoi de dimineață*). Emigrat din Germania hitleristă, și-a continuat activitatea în Olanda, Elveția și din 1940 în S.U.A., unde realizează filmul de avangardă *Vise care pot fi cumpărate cu bani* și o antologie a propriilor sale filme. Adept al cinematografului *abstract*, H. R. susține că poezia artei cinematografice constă în ritm și nu în subiect. Premiu, Veneția, 1947 (*Vise care pot fi cumpărate cu bani*).

FLM: 1921 — *Rythmus '21* (Ritmuri '21); 1926 — *Filmstudie*; 1927 — *Inflation* (Inflație); 1928 — *Vormittagsspuk* (Strigoi de dimineață); 1929 — *Alles drebt sich, alles bewegt sich* (Totul se învîrtește, totul se mișcă); 1933 — *Metall* (d. neterminat); 1946 — *Dreams That Money Can Buy*, col. Man Ray (Vise care pot fi cumpărate cu

bani); 1951 — *Thirty Years of Experiment* (Treizeci de ani de experiență); 1956 — *Dadascope; Passionate Pastime* (Distracție pasionantă); 1957 — *Acht mal Acht* (Opt ori opt).

BIBL.: *Filmkritische Aufsätze, Der Spielfilm, Ansätze zu einer Dramaturgie des Films*, 1920; *Filmgegner von Heute, Filmfreunde von Morgen*, 1929.

RISI, Dino. Regizor italian (Milano, 23.XII.1917). Studii de medicină la Universitatea din Milano. Ziarist. Debutează în cinematografie în 1945 ca documentarist. Mențiune de onoare, Berlin, 1956 *(Pîine, dragoste și...)*

FLM: 1945 — *I bersaglieri della Signora* (Tiraliorul doamnei, d.); 1951 — *Vacanze col gangster* (Vacanță cu gangsterul); 1952 — *Viale della speranza* (Aleea speranței); 1955 — *Il signo di Venera* (Semnul V.); *Pane, amore e...* (Pîine, dragoste și...); 1957 — *La nonna Sabella* (Bunica S.); 1958 — *Venezia, la luna e tu* (Veneția, luna și tu); 1959 — *Il vedovo* (Văduvul); 1960 — *Un amore a Roma* (O dragoste la R.); 1961 — *Una vita difficile* (Viață dificilă); 1962 — *Il sorpasso* (Depășirea); 1963 — *I mostri* (Monștrii); 1965—1966 — *Operazione San Genaro* (Operațiunea S.G.); 1967 — *Il tigre* (Tigrul); 1968 — *Straziami ma di baci saziami* (Creola, ochii-ți ard ca flacăra); 1969 — *Il giovane normale* (Tînărul normal); 1970 — *La moglia del prete* (Soția preotului); 1971 — *In nome del popolo italiano* (În numele poporului italian).

ritm: caracteristică estetică a operei cinematografice, decurgînd din compunerea și proporționarea diverselor elemente formale ce concură la realizarea filmului, din raportul lor dinamic. *R.* rezultă din felul în care artistul coordonează mișcarea cinematografică, din intensitatea, durata și ordinea imaginilor cinematografice în cadrul structurii filmului. *R.* cinematografic are un caracter complex: el este o rezultantă a sintezei dintre *r.* dramatic al acțiunii, *r.* interior al cadrului și creat de *montaj*, *r.* culorii și *r.* muzicii. În crearea *r.* general, *montajul* are o funcție precumpănitoare.

RITT, Martin. Regizor american (New York, 2.III.1920). Studii juridice. Cursuri cu Elia Kazan la « Actor's Studio ». Joacă teatru pe Broadway; emisiuni TV., regie de teatru și film.

FLM: 1956 — *Edge of the City* (La marginea orașului); 1958 — *The Long Hot Sommer* (Lunga vară fierbinte); *The Black Orchid* (Orchideea neagră); 1960 — *Jovanka e le altre* (J. și celelalte); 1962 — *Hemingway's Adventures of a Young Man* (Aventurile unui tînăr); 1964 — *Hud;* 1965 — *The Outrage* (Injuria); 1966 — *Hombre;* 1968 — *The Brotherhood* (Frăție); 1969 — *The Molly Maguires* (Molly Maguires); 1970 — *The Great White Hope* (Marea speranță albă); 1972 — *Pete'n Tillie* (P. și T.).

RITZ, Frații. Actori americani (New York — *Al:* 27.VIII.1903; 22.XII.1965; *Jim:* 5.X.1905; *Harry:* 22.V.1908). Cursuri de dans. Balerini și actori de vodevil. 1925:

Scanned with OKEN Scanner

trio-ul debutează pe scenă, cucerindu-și o mare popularitate în S.U.A. 1934 — debut pe ecran. Joacă pînă spre sfîrșitul celui de-al II-lea război mondial.

FLM: 1934 — *Hotel Anchovy* (Hotelul « Micul Hering », Al. Christie, sm.); 1936 — *Sing, Baby, Sing* (Dragoste în culise, S. Lanfield); 1937 — *On the Avenue* (Scandal în lumea bună, R. del Ruth); 1938 — *You Can't Have Everything* (Parada nebunilor, N. Taurog); *Kentucky Moonshine* (Frații Ritz șomeri, D. Butler); 1939 — *The Three Musketeers* (Cei trei mușchetari, Al. Dwan); *The Gorilla* (Gorila, Al. Dwann); 1940 — *Argentine Nights* (Trei băieți frumoși / Nopți argentiniene, Al. S. Rogell); 1942 — *Behind the Eight Ball* (Înapoi cu opt rînduri, E. F. Cline); 1943 — *Hi 'Yu Chum* (H. Young.)

RIVA, Emmanuèle. Actriță franceză (Remiremont, 24.II.1927). Debutează în teatru. Rolurile de pe ecran o situează printre cele mai reprezentative interprete ale « noului val » în cinematograful francez. Cupa « Volpi », Veneția, 1962 *(Thérèse Desqueyroux)*.

FLM: 1959 — *Hiroshima, mon amour* (H., dragostea mea, A. Resnais); 1960 — *Adua e le compagne* (A. și prietenele ei, A. Pietrangeli); *Le huitième jour* (A opta zi, M. Hanoun); 1961 — *Leon Morin prêtre* (L.M. preot, J. P. Mélville); *Climats* (Climate, S. Lorenzi); 1962 — *Thérèse Desqueyroux* (G. Franju); 1965 — *Thomas l'imposteur* (T., impostorul, G. Franju); 1966 — *Fruits amers* (Fructe amare, J. Audry); 1967 — *Les risques du métier* (Riscu... meseriei, A. Cayatte); 1970 — *La modification* (Schimbarea, M. Worns).

ROACH, Hal (Harold Eugene R.). Producător și regizor american (Elmira — New York, 14.I.1892). Produce filme comice cu H. Lloyd, Stan și Bran, Ch. Chase.

FLM: Regizor: 1915—1924 — sm. cu Harold Lloyd și seria *Our Gang* (1922); 1924 — *The White Sheep* (Oaia albă); 1929 — *Dad's Day* (Ziua tatei); 1930 — *Men of the North* (Oamenii Nordului); 1933 — *Devil's Brother* (Fra Diavolo, col. Ch. Roggers); 1939 — *The Housekeeper's Daughter* (Reportaj senzațional); *Captain Fury* (Lanțuri sfărîmate); 1940 — *One Million B.C.* (Luana, col. H. Roach jr.); 1941 — *Roadshow* (Spectacolul străzii, col. G. Douglas).

ROBBE-GRILLET, Alain. Scriitor și regizor francez (Brest, 18. VIII. 1922). Teoretician al « noului roman » francez. Se apropie de cinematografie în 1961 ca scenarist (colaborează cu A. Resnais la *Anul trecut la Marienbad)* și debutează ca realizator în 1962.

FLM: 1962 — *L'immortelle* (Nemuritoarea); 1966 — *Trans-Europe Express;* 1967 — *L'homme qui ment* (Omul care minte); 1970 — *L'Eden et après* (E. și după).

ROBINSON, Edward G. (Emmanuel Goldenberg). Actor american (București, România, 12.XII. 1893; Hollywood, 26.I.1973). 1911—1913: cursuri la « American Academy of Dramatic Arts ». Debutează în teatru. Film din 1923; își creează celebritatea cu interpretarea rolurilor de gangsteri.

Scanned with OKEN Scanner

Unul din cei mai solicitați actori holywoodieni. Premiu, Cannes, 1949 *(Casa străinilor)*.

FLM: 1923 — *The Bright Shawl* (Basmaua strălucitoare, J. S. Robertson); 1930 — *A Lady to Love* (Orgoliul, V. Sjöström); *Little Caesar* (Micul Cezar, M. Le Roy); 1932 — *Tiger Shark* (Pescarul din San-Diego, H. Hawks); 1934 — *The Whole Town's Talking* (Tot orașul vorbește, J. Ford); 1937 — *Kid Galahad* (Teroare, M. Curtiz); 1938 — *The Amazing Doctor Clitterhouse* (Dubla existență a Doctorului C., A. Litvak); 1939 — *Confession of a Nazi Spy* (Mărturisirile unui spion nazist, A. Litvak); 1941 — *The Sea Wolf* (Vasul fantomă, M. Curtiz); 1942 — *Tales of Manhattan* (M. / Povestiri din M., J. Duvivier); 1944 — *The Woman in the Window* (Femeia din vitrină, F. Lang); 1947 — *The Red House* (Casa roșie, D.Daves); 1948 — *All My Sons* (Toți fiii mei, I. Reis); *Key Largo* (J. Huston); 1949 — *House of Strangers* (Casa străinilor, J. L. Mankiewicz); 1953 — *The Glass Web* (Pînza de sticlă, J. Arnold); 1954 — *The Black Tuesday* (Marțea neagră, H. Fregonese); 1955 — *The Violent Men* (Oameni furioși, R. Maté); 1956 — *The Ten Commandments* (Cele zece porunci, C.B. De Mille); 1960 — *Seven Thieves* (Șapte hoți, F. Capra); 1961 — *Pepe* (G. Sidney); 1962 — *Two Weeks in Another Town* (Două săptămîni într-un oraș străin, V. Minnelli); 1963 — *My Gheisha* (Gheișa mea, J. Cardiff); 1964 — *The Prize* (Premiul, M. Robson); *Cheyenne Autumn* (Toamna cheyenilor, J. Ford); 1965 — *Good Neighbour Sam* (Bunul vecin S., D. Swift); 1968 — — *Uno scacco tutto matto* (Șah și mat, R. Fiz.); 1970 — *Un atraco de Ida y Vuelta* (Jaful de la I. y V., R. Fiz).

ROBINSON, Madeleine (M. Svoboda). Actriță franceză (Paris, 5.XI.1916). S-a afirmat pe scenă în compania lui Charles Dullin. 1937: debut în cinematografie. Premiu, Marianske Lazne, 1948 *(Dreptul la viață)*; Cupa « Volpi », Veneția, 1959 *(De două ori)*.

FLM: 1937 — *Le mioche* (Copilul nimănui, L. Moguy); 1939 — *Capitaine Benoit* (Sabotaj / Noua misiune a căpitanului B., M. de Canonge); 1942 — *Lumière d'été* (Bal la castel, J. Grémillon); 1943 — *Douce* (Sfioasa, Cl. Autant-Lara); 1944 — *Sortilèges* (Farmece, Christian-Jaque); 1947 — *Les frères Bouquinquant* (Dreptul la viață, L. Daquin); 1948 — *Une si jolie petite plage* (O plajă atît de drăguță și mică, Y. Allégret): 1950 — *Dieu a besoin des hommes* (Dumnezeu are nevoie de oameni, J. Delannoy); 1953 — *Leur dernière nuit* (Ultima lor noapte, G. Lacombe); 1954 — *L'affaire Maurizius* (Cazul M., J. Duvivier); 1955 — *Le couteau sous la gorge* (Cuțitul sub grumaz, J. Severac); 1957 — *Les louves* (Lupoaicele, L. Saslawsky); 1959 — *A double tour* (De două ori, Cl. Chabrol); *La rabouilleuse* (Pescuitori în apă tulbure, L. Daquin); 1961 — *Giorno, per giorno, disperatamente* (Zi de zi, cu disperare, A. Giannetti); 1962 — *The Trial / Le procès* (Procesul, O. Welles); 1970 — *Le cœur fou* (Inima nebună, J. G. Albicocco).

ROCCO ȘI FRAȚII SĂI (Rocco e i suoi fratelli). Italia, 1960. *R.:* Luchino Visconti; *S.:* Suso Cecchi d'Amico, Vasco Pratolini, Pasquale Festa Campanile, Massimo Franciosa, Enrico Medioli, L. Visconti, după un roman de G. Testori;

Scanned with OKEN Scanner

I: Giuseppe Rotunno; *D:* Mario Garbriglia; *M:* Nino Rota; *Int:* Annie Girardot, Renato Salvatori, Alain Delon, Roger Hanin, Suzy Delair, Katina Paxinou, Claudia Cardinale, Paolo Stoppa, Max Cartie. Visconti continuă tematica « siciliană » care l-a inspirat și în *Pămîntul se cutremură*, strămutîndu-și însă eroii în Nord. O familie de sicilieni sosită la Milano se găsește în situația de a se adapta unui mediu cu totul străin — marele oraș modern. Conflictul urmărește în principal trei destine: frații boxeri Simone și Rocco și prostituata Nadia. Prima parte, obișnuită povestire neorealistă, nu anunță prin nimic tragedia. Brusc, de la jumătatea filmului, în narațiunea voit banală intervin: violul, bătaia pe viață și pe moarte dintre frați, decăderea pînă la cele mai joase umilințe, crima. Existența omului mărunt — dezvăluită în *Hoți de biciclete* (De Sica) sau *Roma orele 11*, (De Santis) la nivelul observațiilor imediate asupra realităților cotidiene — devine aici tragedie a pasiunilor fără speranță și a idealurilor amăgitoare. Mirajul vieții citadine ușoare, nostalgia unei utopice eufori patriarhale a satului, credința creștină în eficacitatea nonviolenței, egoismul filistin încarcerat în obligațiile materiale meschine, cursa febrilă după glorie și bani a boxului profesionist — iată țesătura de false convingeri și iluzii primejdioase care aduce prăbușirea eroilor. Unica soluție adevărată este cea susținută de Ciro, fratele muncitor: oamenii trebuie să știe să aleagă activ între bine și rău, singurul drum este acela al luptei sociale. Premiul special al juriului pentru regie, Veneția, 1960.

ROCHA, Glauber. Regizor brazilian (Bahia, 14.III.1939). Reprezentant de frunte al tînărului cinematograf brazilian. Medalie, Karlovy Vary, 1962 *(Baravento)*; premiu, Cannes, 1969 *(Antonio-Das-Mortes)*.
FLM: 1960 — *Patio* (Ograda); 1962 — *Baravento;* 1964 — *Deus e o Diabo na terra do Sol* (Dumnezeu și Diavolul în pămîntul soarelui); *Terra em transse* (Pămînt în transă); 1969 — *Antonio-Das-Mortes;* 1970 — *Dei leone have sept cabecas* (Leul cu șapte capete); *Cabecas costadas* (Capete tăiate).

ROGERS, Ginger (Virginia Katherine McMath). Actriță americană (Independance-Missouri, 16.VII. 1911). Cîntăreață și dansatoare pe scenele unor baruri și teatre de revistă. Din 1930 la Hollywood. 1933—1939 turnează alături de Fred Astaire într-o serie de comedii muzicale de mare succes în epocă și care aduc celebritate acestui cuplu *(Nopți din Rio de Janeiro; Swing)*. Premiul « Oscar, 1940 *(Kitty Foyle)*.
FLM: 1930 — *Young Man of Manhattan* (Tînărul din M., M. Bell); 1933 — *Gold Diggers of 1933* (Parada aurului, M. Le Roy); *42-nd Street* (Strada 42, L. Bacon); *Flying Down to Rio* (Nopți din Rio de Janeiro, Th. Freeland); 1934 — *The Gay Divorce*

(Divorțul vesel / Blonda veselă, M. Sandrich); 1935 — *Roberta* (W. A. Seiter); *Top Hat* (Piccolino, M. Sandrich); 1936 — *Swing Time* (Swing, G. Stevens); 1939 — *The Story of Vernon and Irene Castle* (Farandola, H. C. Potter); 1940 — *Kitty Foyle* (S. Wood); *Lucky Partners* (Tovarăși de drum, L. Milestone); *Fifth Avenue Girl* (O fată căzută din cer, G. La Cava); 1941 — *Tom, Dick and Harry* (Trei băieți și o fată, G. Kanin); 1942 — *Tales of Manhattan* (M. / Povestiri din M., J. Duvivier); *The Major and the Minor* (Ștrengărița, B. Wilder); 1945 — *Week End at the Waldorf* (Week End la W., R. Z. Leonard); 1949 — *The Barkleys of Broadway* (Familia Barkley de pe B., Ch. Walters); 1952 — *Dreamboat* (Barca viselor, Cl. Binyon); 1954 — *The Black Widow* (Văduva neagră, N. Johnson); 1957 — *Oh, Men! Oh, Women* (Oh, bărbații! Oh femeile!, N. Johnson).

ROMANCE, Viviane (Pauline Ronacher Ortmanns). Actriță franceză (Viena, Austria, 24.VII.1912). Vedetă de music-hall. 1930: un premiu de frumusețe îi prilejuiește debutul în cinematografie. După cîțiva ani de figurație, primul rol important în *Nopți marocane*.

FLM: 1931 — *La chienne* (Cățeaua, J. Renoir); 1935 — *Les yeux noirs* (Ochii negri, V. Tourjansky); *La bandera* (Nopți marocane, J. Duvivier); 1936 — *La belle équipe* (Cinci prieteni, J. Duvivier); 1937 — *Naples au baiser de feu* (Neapole sub sărutul focului, A. Genina); 1938 — *Gibraltar* (F. Ozep); *La maison du Maltais* (Casa din Malta, P. Chenal); *L'étrange monsieur Victor* (Misteriosul domn V., J. Grémillon); 1941 — *La Vénus aveugle* (Venera oarbă, A. Gance); 1942 — *Feu sacré* (Focul sacru, M. Cloche); 1943 — *Carmen* (Christian-Jaque); 1945 — *La route du bagne* (Drumul ocnei, L. Mathot); 1946 — *L'affaire du collier de la reine* (Afacerea « Colierului Reginei », M. L'Herbier); *Panique* (Panică, J. Duvivier); *La maison sous la mer* (Casa de sub mare, H. Calef); 1947 — *Gli uomini sono nemici* (Oamenii sînt dușmani, E. Giannini); 1951 — *Au cœur de la Casbah* (În inima C., P. Cardinal); 1955 — *Gueule d'ange* (Mutră de înger, M. Blistene); 1956 — *Pitié pour les vampes* (Milă pentru vampe, J. Josipovici); 1957 — *I segreti della notte* (Secretele nopții, M. Mattoli).

ROMM, Mihail. Regizor sovietic (Irkutsk, 11.I.1901; 1.XI.1971). Studiază sculptura. Ziaristică, traducător de literatură beletristică. 1929: debutează ca scenarist. Turnează primul său film în 1934. Profesor la V.G.I.K. (printre elevii săi: Gr. Ciuhrai, A. Tarkovski). Premii: Cannes, 1946 *(Deportatul 217)* și Marianske Lazne, 1948 *(Chestiunea rusă)*; Marele premiu, Karlovy Vary, 1962 *(Nouă zile dintr-un an)*.

FLM: 1934 — *Pișka* (Bulgăre de seu); 1936 — *Trinadțati* (Cei treisprezece); 1937 — *Lenin v oktiabre* (L. în octombrie); 1939 — *Lenin v 1918 godu* (Pagini istorice / L. în 1918); 1941 — *Mecita* (Visul); 1944 — *Celovek no.217* (Deportatul 217); 1947 — *Russkii vopros* (Chestiunea rusă); 1950 — *Sekretnaia missia* (Misiunea secretă); 1953 — *Admiral Uşakov* (Amiralul U.); *Korabli şturmuiut bastioni* (Corăbiile atacă fortărețele); 1956 — *Ubiistvo na ulițe Dante* (Asasinatul de pe strada D.); 1961 — *Deveati dnei odnovo goda* (Nouă zile dintr-un

an); 1966 — *Obîknovennîi fașizm* (Adevărata față a fascismului, d.)

ROOM, Abraham Matveevici. Regizor sovietic (Vilna, 16.VI. 1894). 1914—1924: regie de teatru. Conduce Teatrul Evreiesc din Vilna, iar după 1923 Teatrul Revoluției din Moscova. Ziarist, apoi asistent de regie pe lîngă Lev Kuleșov. Este unul dintre primii realizatori de lung-metraje sonore din U.R.S.S.

FLM: 1924 — *Gonka za samogonkoi* (Goană după trăscău); 1926 — *Buhta smerti* (Golful morții); 1927 — *Tretia meșcianskaia* (Patul și divanul); 1939 — *Eskadrilia nomer 5* (Escadrila numărul 5); 1940 — *Veter s vostoka* (Vîntul de răsărit); 1944 — *Nașestvie* (Invazia); 1946 — *V gorah Iugoslavii* (Munții în flăcări); 1948 — *Sud cesti* (Judecata onoarei); 1952 — *Șkola zloslovia* (Școala calomniei); 1953 — *Serebristaia pîli* (Pulberea argintie); 1955 — *Taina vecinoi noci* (Taina nopții eterne); 1956 — *Serdțe biotsia vnovi* (Inima bate din nou); 1964 — *Granatovîi braslet* (Brățara de granate); 1970 — *Varvara Krasa-Dlinnaia Kosa* (Frumoasa V.).

ROONEY, Mickey (Joe Yul jr.). Actor american (Brooklyn-New York, 23.IX.1922). « Copilul teribil » al cinematografului american dintre cele două războaie. Filme de mare succes în epocă (partenera nr. 1: Judy Garland), îndeosebi serialul « Hardy ». Colaborează intens la TV.

FLM: 1926 — *Not to Be Trusted* (Să nu fii încrezător, Th. Buckingham); 1930 — *The King* (Regele, J. W. Horne, Ch. Roggers); 1932 — *Fast Companions* (Camarazii ușuratici, K. Neuman); 1935 — *Midsummer Night's Dream* (Visul unei nopți de vară, M. Reinhardt, W. Dieterle); 1936 — *Little Lord Fauntleroy* (Micul lord, J. Cromwell); *The Devil Is a Sissy* (O lacrimă pe un mormînt, W. S. Van Dyke); 1937 — *Captain Courageous* (Căpitanii curajoși, V. Fleming); *The Judge Hardy's — A Family Affair* (Familia judecătorului Hardy, G. B. Seitz); 1938 — *Judge Hardy's Children* (Frumoasă-i tinerețea, G. B. Seitz); *Boys Town* (Oameni de mîine, N. Taurog); *Stablemates* (Dezmoșteniții soartei, S. Wood); *Love Finds Andy Hardy* (A.H. iubește, G. B. Seitz); *Out West with the Hardy's* (Andy Hardy cowboy, G. B. Seitz); 1939 — *The Adventures of Huckleberry Finn* (Aventurile lui H.F., R. Thorpe); 1940 — *Young Tom Edison* (Tinerețea și suferința lui T.E., N. Taurog); 1943 — *The Human Comedy* (Comedia umană, Cl. Brown); 1944 — *National Velvet* (Vis de glorie, Cl. Brown); 1948 — *Words and Music* (Cuvinte și muzică, N. Taurog); 1953 — *Off Limits* (Dincolo de graniță, G. Marshall); 1956 — *Francis in the Haunted House* (Fr. in casa bîntuită de stafii, Ch. Lamont); 1958 — *Andy Hardy Comes Home* (A.H. se reîntoarce acasă, H. W. Koch); 1960 — *The Private Lives of Adam and Eva* (Viața particulară a lui A. și E., M. Rooney); 1961 — *Breakfast at Tiffany's* (Micul dejun la T., Bl. Edwards); 1962 — *Requiem for a Heavyweight* (Recviem pentru un boxer, A. Nelson); 1963 — *It's a Mad, Mad, Mad World* (O lume nebună, nebună, nebună, St. Kramer); 1966 — *Il diavolo innamorato* (Diavolul îndrăgostit, E. Scola); 1967 — *Skidoo* (O. Preminger); 1968 — *The Extraordinary Seaman* (Marinarul extraordinar, J. Frankenheimer); 1969 —

Scanned with OKEN Scanner

The Comic (Comicul, C. Reiner); 1972 — *Pulp* (Un simbure de ficțiune, M. Hodges).

ROSAY, Françoise (F. de Nalèche). Actriță franceză (Paris, 19.IV. 1891). Studiază cu Paul Mounet la Conservatorul din Paris. Debutează pe scena « Odéon »-ului, sub îndrumarea lui Antoine. 1913: prima apariție pe ecran. Căsătorită cu J. Feyder, a turnat în regia acestuia numeroase filme care i-au adus celebritatea, într-o lungă și continuă carieră artistică.

FLM: 1913 — *Falstaff;* 1922 — *Crainquebille* (J Feyder); 1925 — *Gribiche* (J. Feyder); 1928 — *Les deux timides* (Cei doi timizi, R. Clair); 1929 — *The One Woman Idea* (Ideea unei femei, B. Viertel); 1932 — *Papa sans le savoir* (Tată fără s-o știe, Y. Mirande); 1934 — *Le grand jeu* (Jocul cu moartea, J. Feyder); 1935 — *Pension Mimosas* (Pensiunea M., J. Feyder); *La kermesse héroïque* (Chermeza eroică / Nevestele șirete, J. Feyder); 1936 — *Jenny* (M. Carné); 1937 — *Drôle de drame* (Dramă nostimă, M. Carné); *Un carnet de bal* (J. Duvivier); 1938 — *Ramuntcho* (Fiul păcatului, R. Barberis); *Le joueur d'échecs* (Jucătorul de șah, J. Dréville); 1940 — *Elles étaient douze femmes* (Parada femeilor, G. Lacombe); 1943 — *Une femme disparaît* (Femeia cu patru fețe, J. Feyder); 1944 — *The Half-way House* (Castelul fantomă, B. Dearden); 1948 — *Saraband for Dead Lovers* (Sarabandă pentru amanții morți, B. Dearden); 1950 — *On n'aime qu'une fois* (Nu iubești decît odată, J. Stelli); 1951 — *The 13-th Letter* (A treisprezecea scrisoare, O. Preminger); 1954 — *That Lady* (Această doamnă, T. Young); 1958 — *Me and the Colonel* (Eu și colonelul, P. Glenville); *Le joueur* (Jucătorul, Cl. Autant-Lara); 1961 — *Frau Cheney's Ende* (Sfîrșitul doamnei Cheney, F. J. Wild); 1968 — *Opération Léontine* (M. Audiard); 1969 — *Un merveilleux parfum d'oseille* (Un minunat parfum de măcriș, R. Baldi); 1972 — *Pas folle la guêpe* (Nu-i nebună viespea, J. Delannoy).

ROSI, Francesco. Regizor și scenarist italian (Napoli, 15.XI.1922). Abandonează studiile de drept pentru a se dedica cinematografului. Activitate radiofonică și teatrală. Debutează în regia de film sub îndrumarea lui Luchino Visconti, Luciano Emmer, Mario Monicelli. Creații remarcabile: *Salvatore Giuliano*, *Cu mîinile pe oraș*. Premiul special al juriului, Veneția, 1958 *(Sfidarea);* « Ursul de argint », Berlin, 1962 *(Salvatore Giuliano);* « Leul de aur », Veneția, 1963 *(Cu mîinile pe oraș).*

FLM: Regizor: 1950 — *Camicie rosse* (Cămășile roșii); 1956 — *Kean*, col. V. Gassman; 1958 — *La sfida* (Sfidarea); 1959 — *I magliari* (Escrocii); 1962 — *Salvatore Giuliano;* 1963 — *Le mani sulla città* (Cu mîinile pe oraș); 1965 — *Il momento della verità* (Momentul adevărului); 1966 — *Una rosa per tutti* (Un trandafir pentru toți); 1967 — *C'era una volta* (A fost odată); 1970 — *Uomini contro* (Oameni împotrivă); 1971 — *Il caso Mattei* (Cazul M.)

ROSSELLINI, Roberto. Regizor italian (Roma, 8.V.1906). Debutează cu scurt-metraje în 1936. Realizatorul unora dintre capodoperele

cinematografului italian postbelic (*Roma, oraș deschis, Paisà*), creații care l-au impus în rîndul marilor regizori ai vremii noastre. În ultimul timp a trecut la producția de filme TV. « Părinte al neorealismului italian, tot așa cum Lumière este părintele cinematografului » (P. Leprohon), filmele sale « deschid o nouă fază a opoziției dintre realism și estetism pe ecran » (A. Bazin). Vizînd surprinderea « adevăratei continuități a realității », practicînd un cinematograf social pe care-l consideră că « decurge dintr-un principiu etic: dragostea pentru om », R. vede în film « o abordare morală a realității care devine fapt artistic, un instrument care poate conduce spre dezvăluirea unor lucruri pe care ochiul nu poate să le perceapă ». În filmele sale, R. evită spectaculosul imaginii și efectele de montaj, descoperind dramatism și emoție în gesturile personajelor (adeseori interpretate de neprofesioniști), în acțiunile mărunte de fiecare zi din care reușește să sintetizeze expresia socială, să formuleze atitudinea proprie. Marele premiu, Cannes, 1946 (*Roma, oraș deschis*); medalie de aur, Veneția, 1946 (*Paisà*); « Leul de argint », Veneția, 1959 (*Generalul Della Rovere*); premiu, Karlovy Vary, 1960 (*Era noapte la Roma*).

FLM: 1937 — *Fantasia sottomarina* (Fantezie submarină, sm); 1941 — *La nave bianca* (Străjerii mărilor); 1942 — *L'uomo dalla croce* (Omul de pe cruce); *Un pilote ritorna* (S-a întors un pilot); 1945 — *Roma città aperta* (R. oraș deschis); 1946 — *Paisà*; 1948 — *Germania anno zero* (G. anul zero); *L'amore* (Dragostea); 1950 — *Francesco, giullare de dio* (F. d'Assisi); 1951 — *Stromboli terra di dio* (S. pămîntul lui Dumnezeu); 1952 — *Europa '51*; 1953 — *Siamo donne*, fs (Sîntem femei, sc. Ingrid Bergman); 1954 — *Dov'è la libertà* (Unde este libertatea...); *Viaggio in Italia* (Călătorie în I.); *Amore di mezzo secolo*, fs. (Iubiri din Evul Mediu); *Die Angst* / *La paura* (Teama); *Giovanna d'Arco al rogo* (Ioana pe rug); 1958 — *India* (d); 1959 — *Il generale Della Rovere* (Generalul D.R.); 1960 — *Era notte a Roma* (Era noapte la R.); 1961 — *Viva l'Italia* (Trăiască I.); *Vanina Vanini*; 1962 — *Anima nera* (Suflet negru); *Rogopag*, fs. (sc. Puritatea); 1967 — *La prise de pouvoir par Louis XIV* (Luarea puterii de către Ludovic al XIV-lea, TV.); 1969 — *Atti degli Apostoli* (Faptele apostolilor, TV); 1970 — *Socrate* (TV); 1972 — *Agostino di Ippona* (Fericitul Augustin, TV).

ROSSIF, Frédéric. Regizor francez (Muntenegru-Iugoslavia, 14.II. 1922). Cultivă cu predilecție documentarul de TV.; după cîteva scurt-metraje realizează trei izbutite filme de montaj. « Ursul de aur », Berlin, 1968 (*Portretul lui Orson Welles*).

FLM: 1961 — *Le temps de Ghetto* (Timpul ghetoului); 1963 — *Mourir à Madrid* (A muri la M.); 1964 — *Les animaux* (Animalele); 1967 — *La révolution d'Octobre* (Revoluția din O.); 1968 — *Portrait d'Orson Welles* (Portretul lui O.W., sm.); 1969 — *Pourquoi*

Scanned with OKEN Scanner

l'Amérique (De ce America); 1970 — *Aussi loin que l'amour* (Atît de departe ca dragostea).

ROSTOȚKI, Stanislav Iosifovici. Regizor sovietic (Rîbinsk, 21.IV.1922). Ca elev apare în filmul *Lunca Bejin* (S. Eisenstein). 1952 — absolvent V.G.I.K., clasa prof. Gr. Kozîntev. Marele premiu, Moscova, 1969 *(Să trăim pînă luni)*.

FLM: 1956 — *Zemlia i liudi* (Pămînt și oameni); 1958 — *Delo bilo v Penkove* (S-a intîmplat la Penkov); 1959 — *Maiove hvezdy* (Stele de mai); 1962 — *Na semi vetrah* (Casa de la răscruce); 1966 — *Zapiski Peciorina* (Însemnările lui P.); 1968 — *Dojiviom do ponedelnika* (Să trăim pînă luni).

ROȘAL, Grigori Lvovici. Regizor sovietic (Moscova, 8.X.1899). Teatru. Regie cinematografică din 1926. Se face cunoscut în special prin filme biografice și ecranizări.

FLM: 1926 — *Gospoda Skotininî* (Domnii S.); 1927 — *Ego prevosboditelstvo* (Înălțimea sa); 1928 — *Salamandra; Dve jenscinî* (Două femei); 1930 — *Pravo otțov* (Dreptul părintesc); 1934 — *Petersburgskaia noci* (Muzicantul din Petersburg, col. V. Stroeva); 1936 — *Zori Parija* (Zorile Parisului); 1938 — *Semia Oppengbeim* (Familia Oppenheim); 1939 — *V poiskah radosti* (În căutarea bucuriei); 1941 — *Delo Artamonovth* (Afacerea Artamonov); 1945 — *Pesnia Abaia* (Cîntecul lui Abai); 1949 — *Akademik Ivan Pavlov* (Academicianul I. P.); 1951 — *Musorgski* (M. creatorul operelor muzicale nemuritoare); 1952 — *Rimski-Korsakov* (Pe aripile cîntului, col. G. Kazanski); 1955 — *Volniță*; 1957 — 1959 — *Hojdenie po mukam* I-III (Calvarul); 1962 — *Sud sumasședșih* (Judecata nebunilor); 1966 — *God kak jizni* (Un an cît o viață).

ROTHA, Paul. Regizor, istoric și teoretician englez (Londra, 3.VI. 1907). Pictor și ilustrator de cărți. Unul dintre principalii colaboratori ai lui J. Grierson; autorul unui mare număr de filme documentare și de montaj. A scris cîteva volume de istorie și teorie a cinematografului. Adept al teoriilor lui Pudovkin și Vertov, cărora le adaugă puncte de vedere originale. Aduce contribuții importante la teoria filmului documentar, postulînd necesitatea transfigurării poetice a materialului brut filmat pe teren: « Scopurile esențiale ale documentarului rezidă în finalitățile atribuite observării » *(P.R.)*

FLM: 1933 — *Contact;* 1935 — *Shipyard* (Șantier naval); 1938 — *New World for Old* (Lumea nouă în raport cu cea veche); 1942 — 1943 — *World of Plenty* (Lumea belșugului); 1944 — 1945 — *Land of Promise* (Țara făgăduinței); 1946—1947 — *The World Is Rich* (Lumea este bogată); 1953 — *World without End* (Lume nesfîrșită); 1957 — *Cat and Mouse* (Pisica și șoarecele); 1961 — *The Life of Adolf Hitler/The Rise and Fall of the Third Reich* (Viața lui A. H./Măreția și prăbușirea celui de la treilea Reich).

BIBL.: P.R. — Richard Griffith: *The Film Till Now*, 1930; *Celluloid — The Film To-Day*, 1931; *Movie Parade*, 1936; *Documentary Film*, 1936.

Scanned with OKEN Scanner

ROUCH, Jean. Regizor francez (Paris, 31.V.1917). Doctor în litere; studii de inginerie; etnograf. Pornind de la utilizarea cinematografului în cadrul cercetărilor sale științifice, realizează cîteva filme tipice pentru « cinematograful-adevăr ».

FLM: 1946—1947 — *Aux pays des magies noires* (În țara magiilor negre, col. P. Ponty, J. Sauvy); 1948—1949 — *Initiation à la danse des possédés* (Inițiere în dansul posedaților); *La circoncision* (Circumscrierea); *Les magiciens de Wanzerbe* (Magicienii din W.); 1951 — *Les gens du Nil* (Oamenii Nilului); 1955 — *Les fils de l'eau* (Fiii apei); 1957 — *Jaguar;* 1959 — *Moi un nègre* (Eu un negru); 1961 — *La pyramide humaine* (Piramida umană); *Chronique d'un été* (Cronica unei veri, col. E. Morin); 1963 — *La punition* (Pedeapsa); 1964 — *La fleur de l'âge*, fs (Floarea vîrstei, sc. Marie-France și Veronica); 1965 — *La chasse au lion à l'arc* (Vînarea leului cu arcul); 1966 — *Paris vu par...* (P. văzut de... sc.II); 1968 — *Petit à petit* (Puțin cîte puțin).

RÜHMANN, Heinz. Actor german (Essen, 6.III.1902). Studiază actoria la München. Joacă pe scenele din Hanovra, Bremen, München, Berlin (în trupa lui Max Reinhardt). Film din 1930. Unul dintre cei mai populari actori din R.F.G.

FLM: 1930 — *Die Drei von der Tankstelle* (Trei băieți și-o fericire, W. Thiele); 1932 — *Es wird schon wieder besser* (O să fie bine, K. Gerron); 1934 — *Ein Walzer für dich* (Un vals pentru tine, G. Zoch); 1937 — *Der Mann der Sherlock Holmes war* (Sh. H., K. Hartl); *Lumpacivagabundus* (G. von Bolvary); 1939 — *Hurra! Ich bin Papa* (Ura, sînt tată, K. Hoffman); 1940 — *Kleider machen Leute* (Haina face pe om, H. Käutner); 1941 — *Hauptsache glücklich* (Fericirea înainte de toate, T. Lingen); 1944 — *Der Engel mit dem Seitenspiel* (Îngerul cu două fețe, H. Rühmann); 1948 — *Der vom andern Stern* (Drumul stelei schimbătoare, H. Hilpert); 1952 — *Das kann jedem passieren* (Asta se poate întîmpla oricui, P. Verhoeven); 1955 — *Escale à Orly* (Escală la O., J. Dréville); 1956 — *Charleys Tante* (Mătușa lui Ch., H. Quest); *Der Hauptman von Köpenick* (Căpitanul din K., H. Käutner); 1959 — *Ein Mann geht durch die Wand* (Un om trece prin zid, L. Vajda); 1960 — *Der brave Soldat Schweyk* (Bravul soldat S., A. von Ambesser); *Der Jugendrichter* (Judecătorul de minori, P. Verhoeven); 1961 — *Der Lügner* (Mincinosul, L. Vajda); 1964 — *Ship of Fools* (Corabia nebunilor, St. Kramer); 1965 — *Hokus-pokus oder wie lasse ich meinen Mann verschwinden* (Hocus-pocus, K. Hoffman); 1971 — *Der Kapitan* (Căpitanul, K. Hoffman).

RUTTKAI, Éva. Actriță maghiară (Budapesta, 31.XII.1927). 1945: debutează pe scenă. Din 1947 — film. Vedetă a cinematografului maghiar contemporan.

FLM: 1947 — *Beszterce ostroma* (Asediul Bistriței, M. Keleti); 1949 — *Ludas Matyi* (Matiaș Gîscarul, N. Kalman); 1950 — *Kiss Katalin házassága* (Căsătoria Katalinei Kiss, F. Mariassy); 1954 — *Liliomfi* (K. Makk); 1955 — *Egy pikoló világos* (Un pahar cu bere, F. Mariassy); 1956 — *Mese a 12 találatról*

(12 rezultate exacte, K. Makk); 1960 — *Alázatosan jelentem* (La ordin, să trăiți, M. Szemes); 1961 — *Az utolso vacsora* (Povestea unei nopți stranii, Z. Várkonyi); 1962 — *Pirosbetüs hétkoznapok* (Concertul mult visat, F. Mariassy); 1963 — *Foto-Háber* (Z. Várkonyi); 1965 — *Butaságom története* (Povestea prostiei mele, M. Keleti); 1966 — *Egy maghyar nábob* (Un nabab maghiar, Z. Varkonyi); 1967 — *A mumia közbeszól* (Mumia intervine, G. Olah); *Zoltán Kárpáthy* (Z. Varkonyi); 1970 — *Szerelmi álmok* (Vis de dragoste / Liszt, M. Keleti); *Utazás a koponyám körül* (Călătorie în jurul craniului meu, G. Revesz); *Csak egy telefon* (Doar un telefon, F. Mamcserov); 1971 — *Szindbád* (Z. Huszárik).

RUTTMANN, Walter. Regizor german (Frankfurt, 28.XII.1887; Berlin, 15.VII.1941). Pictor. 1923—1925: cîteva filme abstracte *(Opus* I, II, III și IV). 1927: remarcabilul film documentar *Berlin, simfonia unei metropole.* Autorul unor interesante studii teoretice asupra artei cinematografice. Premiu, Veneția, 1937 *(Mannesmann).*

FLM: 1923 — *Opus I;* 1924 — *Romanze in der Nacht* (Romanță în noapte); *Opus II;* 1925 — *Opus III; Opus IV;* 1927 — *Berlin, Symphonie einer Grosstadt* (B., simfonia unei metropole); 1928 — *Tönende Welle* (Zgomotul valurilor); 1929 — *Melodie der Welt* (Simfonia lumii); 1931 — *In der Nacht* (În noapte); 1933 — *Acciaio* (Oțelul); 1935 — *Metall des Himmels* (Metalul cerului); 1936 — *Schiff in Not* (Corabia în pericol); 1937 — *Mannesmann;* 1938 — *Weltstrasse See* (Mareadrum universal); 1941 — *Krebs* (Zodia cancerului).

RYBKOWSKI, Jan. Regizor polonez (Ostrowiec-Kieleki, 14.IV. 1912). Decorator de teatru. 1948: debut în cinema (ca asistent de regie pe lîngă Wanda Jakubowska la *Ultima etapă).*

FLM: 1949 — *Dom no pustkowiu* (Casa singuratică); 1951 — *Pierwszedni* (Primele zile); 1953 — *Sprawa do zalatwenia* (O afacere de rezolvat); 1955 — *Godziny Nadiei* (Orele speranței); 1958 — *Pan Anatol szaka miliona* (A. caută un milion); 1961 — *Dzis w nocy umrze miasto* (La noapte va muri orașul); 1965 — *Czlowiek z kwiatem w ustach* (Omul cu floarea în gură); 1966 — *Niebo bez slonca* (Cer fără soare); *Sposob bycia* (Felul de a fi); 1967 — *Bardzo starzy oboje* (Amîndoi foarte bătrîni); 1969 — *Wniebowstapienie* (Ascensiune); 1970 — *Album polski* (Album polonez).

Scanned with OKEN Scanner

S, Ş

SAINT-CYR, Renée (Marie-Louise Raymonde R. Vittoret). Actriță franceză (Beausoleil, Monaco, 19. XI.1907). Debutează pe ecran în prima versiune sonoră a *Celor două orfeline* (1933). Teatru. Este producătoarea unora din filmele în care joacă.

FLM: 1933 — *Les deux orphelines* (Cele două orfeline, M. Tourneur); 1934 — *Le dernier milliardaire* (Ultimul miliardar, R. Clair); 1936 — *Les loups entre eux* (Lupii între ei, L. Mathot); 1937 — *Les perles de la couronne* (Perlele coroanei, S. Guitry); 1938 — *Prisons de femmes* (Femei în lanțuri, R. Richbé); *The Strange Boarders* (Pensionarul misterios, H. Mason); 1939 — *Nuit de décembre* (Noapte de decembrie, K. Bernhardt); 1939 — 1940 — *Rose Scarlate* (Amantul misterios/Trandafirii purpurii, V. De Sica); 1942 — *La symphonie phantastique* (Simfonia fantastică, Christian-Jaque); 1943 — *Marie-Martin* (A. Valentin); *Pierre et Jean* (A. Cayatte); 1945 — *Pamela* (P./Conspiratorii, P. de Herain); 1946 — *Etrange destin* (Destinul unei iubiri, L. Cuny); 1948 — *La voix du rève* (Vocea din vis, J. P. Paulin); 1950 — *Fusillé a l'aube* (Împușcat în zori, A. Haguet); 1953 — *Le chevalier de la nuit* (Cavalerul nopții, R. Darène); 1955 — *Si Paris nous était conté* (Dacă P. ne-ar fi povestit, S. Guitry); 1961 — *La Fayette* (J. Dréville);

SAIZESCU, Geo. Regizor român (Bisăcearca-Olt, 14.XI.1932). Absolvent IATC. Teatru. TV.

FLM: 1958 — *Doi vecini* (sm); 1963 — *Un surîs în plină vară;* 1964 — *Dragoste la zero grade* (col. C. Grigoriu); 1965 — *La porțile pămîntului;* 1967 — *Balul de simbătă seara;* 1972 — *Astă seară dansăm în familie.*

SALVATORI, Renato. Actor italian (Forte dei Marmi, 20.III.1933). Studii navale. Film din 1952. Se impune cu rolul Simone din *Rocco și frații săi.*

FLM: 1952 — *Le ragazze di Piazza di Spagna* (Fetele din Piața Spaniei, L. Emmer); 1957 — *La nonna Sabella* (Bunica S., D. Risi); 1958 — *I soliti ignoti* (Eternii anonimi, M. Monicelli); 1959 — *I magliari* (Escrocii, F. Rosi); 1960 — *Rocco e i suoi fratelli* (R. și frații săi, L. Visconti); 1961 — *Un giorno da leoni* (O zi ca leii, N. Loy); 1963 — *Omicron* (U. Gregoretti); *I compagni* (Tovarășii, M. Monicelli); 1967 — *L'harem* (Haremul, M. Ferreri); 1969 — *Queimada* (G. Pontecorvo); 1971 — *Le casse* (Spargerea, H. Verneuil); 1972 — *Etat de siège* (Stare de asediu, Costa-Gavras).

Scanned with OKEN Scanner

SAMOILOVA, Tatiana Evghenievna. Actriță sovietică (Leningrad, 4.V.1934). Cursuri la Școala de teatru « B.V. Șciukin ». 1958 — debutează la Teatrul « Vahtangov » din Moscova. 1955 — primul film. Celebritate cu rolul titular din *Zboară cocorii.*

FLM: 1955 — *Meksikanet* (Mexicanul, V. Kaplunovski); 1957 — *Letiat juravli* (Zboară cocorii, M. Kalatozov); 1960 — *Neotpravlennoe pismo* (Scrisoare neexpediată, M. Kalatozov); *Leon Garros iscet druga* (L. G. își caută prietenul, M. Pagliero); 1961 — *Alba Reggia* (M. Szemes); 1964 — *Italiani brava gente* (Ei mergeau spre răsărit, G. De Santis); 1967 — *Anna Karenina* (A. Zarhi).

SAVVINA, Ia Sergheevna. Actriță sovietică (Voronej, 2.III.1936). Absolventă a Facultății de ziaristică din Moscova; apoi angajată la Teatrul « Mossoviet ». 1959: debut în cinematografie.

FLM: 1959 — *Dama s sobacikoi* (Doamna cu cățelul, I. Heifiț); *Krotkaia* (Sfioasa, A. Borisov); 1967 — *Anna Karenina* (A. Zarhi); 1968 — *Siujet dlia nebolșovo rasskaza* (Subiect pentru o schiță, S. Iutkevici).

SĂRMANII FLĂCĂI (Szegény legények). Ungaria, 1965. *R:* Miklos Jancsó; *I:* Tamás Somló; *D:* Tamás Bánovick; *M:* Zoltán Seney; *Int:* Janós Görbe, Tibór Molnár, András Kozák, Zoltán Latinovits. Moment important al saltului calitativ pe care îl cunoaște cinematografia maghiară în anii 60'. *S.F.* este o realizare de mare îndrăzneală a gîndului și expresiei filmice. Acțiunea se petrece în anul 1860 în fortăreața de lîngă Szeged, unde contele Gedeon Raday nimicește rezistența celor o mie de prizonieri — jumătate răsculați, jumătate haiduci care continuau din 1848 să lupte împotriva autorităților austro-ungare. În decorul foarte simplu al fortului, se desfășoară o înlănțuire de acțiuni lente, urmărite fără grabă de lungi și încete mișcări de aparat (chiar și execuțiile au loc pe îndelete, anume parcă pentru a demonstra că tot timpul și toate puterile stau de partea călăilor.) Contrastul dintre autenticitatea violentă, sălbatică, a faptelor și derularea lor leneșă, imprimă fiecărei împrejurări noutate, neprevăzut. În ciuda absenței de efecte dramatice și de procedee de « suspense », surprizele curg continuu, nici o reacție și nici un fapt nu pot fi dinainte bănuite. Cu intuiție proaspătă, adîncă, a realității, Jáncso își plasează publicul în mijlocul unei lumi de pregnante senzații vii, adevăruri ale simțurilor aproape fizice percepute. Există în film o frumusețe aspră, bărbătească. Ea se realizează prin geometria albă și cenușie a decorurilor de zid și de scîndură, proiectate halucinant pe întinderile netede ale pustei; prin expresivitatea severă a îmbrăcămintei haiducești și militare, care, păstrîndu-și autenticul, capătă ceva

Scanned with OKEN Scanner

din monumentalitatea amenințătoare a aparițiilor de tragedie; prin forța unei tipologii umane extrem de bine reprezentate, în așa fel încît asprimea chipurilor și duritatea expresiilor să evoce întreg modul de trai al guerilei continue.

SĂUCAN, Mircea. Regizor român (Paris, Franța, 5.IV.1928). Absolvent V.G.I.K. 1955—1959 filme documentare. Din 1960 — ficțiune.

FLM: 1954 — *Pe drumul libertății* (d); 1957 — *Casa de pe strada noastră* (d); 1959 — *Pagini de vitejie* (d); 1960 — *Cînd primăvara e fierbinte* (f); 19.6 — *Meandre* (f).

SCARFACE. S.U.A. 1932. *R:* Howard Hawks; *S:* Ben Hecht, Seton I. Miller, W.R. Barnett, J. Lee Mackin, Fred Pasley după Armitage Trail; *I:* Lee Garmes, L.W. 0'Connell; *Int:* Paul Muni, George Raft, Anne Dvorak, Karen Morley, Boris Karloff, Osgood Perkins, Tully Marshall. *S.* a contribuit esențial la profilarea filmelor cu gangsteri, în ciuda faptului că fusese lansat sub sloganul epuizării totale a posibilităților genului. Subiectul se inspiră din istoria reală a lui Al Capone. Regia lui H. Hawks se impune nu numai prin perfecțiunea expunerii cinematografice, dar și prin adevărul brutal, social-psihologic pe care îl concretizează. După ce a exterminat bandele rivale, Scarface — « Omul cu cicatricea » — cîndva mărunt ucigaș cu simbrie, ajunge să domnească în chip de stăpîn absolut asupra orașului. Intrat în cele din urmă în conflict cu complicii săi apropiați, eroul e descoperit, înconjurat și moare ca un lup hăituit. Printre realizările clasice ale genului polițist, *S.* are meritul de a constitui un document artistic revelator asupra unui moment caracteristic din viața americană de după primul război mondial. Pasionantă este descrierea « curții » de gangsteri care-l înconjură pe Scarface, cu moravurile sale crude și încîlcite, bazate pe intrigi, alianțe scurte, trădări și ucideri.

scenariu: proiect al viitorului film, redactat în felurite modalități: 1) un foarte concentrat rezumat al *subiectului (sinopsis);* 2) o suită a desfășurării viitorului film *(continuitate);* 3) o amplă descriere beletristică, menită să sugereze structura și atmosfera viitorului film *(scenariu literar);* 4) o relatare detaliată, cadru cu cadru, cuprinzînd toate indicațiile necesare filmării *(decupaj)*. Aceste modalități preced filmul și au o singură rațiune — realizarea lui, valoarea lor constnd în ipoteza cinematografică pe care o propun. Există și un tip de *s.* scris după terminarea filmului, de fapt o povestire a acestuia, o literatură postcinematografică. Pe parcursul evoluției cinematogra-

Scanned with OKEN Scanner

fului s-a trecut de la *s.* simple, improvizate de creator uneori chiar în decursul filmărilor, la *s.* tot mai pretenţioase, realizate de unul sau mai mulţi autori specializaţi (pentru *subiect*, *dialog*, şi diversele etape ale *s.)*, la scenarii foarte elaborate, «de fier». Acest domeniu de activitate a atras participarea scriitorilor şi a format o categorie de profesionişti — *scenarişti cinematografici*. Istoria cinematografului, a reţinut contribuţia unor remarcabili autori de *s.* ca: J. Anouilh, J. Aurenche, J. Auriol, M. Aymé, P. Bost, B. Brecht, M. Camus, B. Cendrars, P. Chayefsky, N. Coward, J. Houseman, T. Pasinetti, Vl. Pozner, J. Prévert, J.P. Sartre, Ch. Spaak, J. Steinbeck, M. Verdone, A. Wagenstein, T. Williams, N. Zarhi, C. Zavattini. ş.a. În cinematograful românesc au semnat *s.* scriitori prestigioşi, azi dispăruţi, ca N.D. Cocea, A. de Herz, P. Istrati, C. Moldovanu, T. Muşatescu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, V.I. Popa, L. Rebreanu, M. Sorbul, G. M. Zamfirescu; în zilele noastre s-au realizat filme după *s.* semnate de: E. Barbu, D. Carabăţ, M. Gheorghiu, I. Grigorescu, F. Neagu, T. Popovici, M. Preda, P. Sălcudeanu, M. Ştefănescu ş.a.

scenă: v. **cadru.**

scenograf: termen preluat din limbajul teatral, pentru a-l desemna pe creatorul ambianţei plastice *(decor* şi *costume)* în care evoluează acţiunea filmului. Întrucît — spre deosebire de teatru — rezultatele muncii *s.* nu pot fi valorificate decît prin mijlocirea aparatului de filmat, concepţia plastică a filmului devine rodul unei intime colaborări de creaţie între operator şi *s.* în deplin acord cu concepţia regizorală. Îndeobşte, se practică o divizare a activităţii *s.* în funcţie de specializarea sa în domeniul organizării spaţiului de joc *(decoratorul)* sau în arta costumaţiei *(pictor de costume)*. La montarea unor producţii de amploare (filme istorice, filme muzicale etc.) contribuţia *s.* capătă o pondere sporită. Printre cei mai importanţi *s.* de film: Georges Annenkov, Léon Barsacq, Jean D'Eaubonne, Max Douy, Robert Herlth, Eugène Lourié, Lazare Meerson, Walter Röhrig, Georges Wakhevitch. Cinematografia românească beneficiază de aportul unor *s.* ca: M. Bogos, R. Boruzescu, L. Ciulei, N. Drăgan, F. Dumitriu, H. Georgescu, A. Ionescu, Şt. Mariţan, L. Popa, C. Simionescu, G. Ştirbu, N. Teodoru, G. Tincu, F. Tomescu.

SCHÄFFER, Emmerich. Actor român (Timişoara, 10.X.1931). Debutează pe scena Teatrului German din Timişoara. Film din 1964.

FLM: 1964 — *Pădurea spînzuraţilor* (L. Ciulei); 1966 — *Un film cu o fată fermecătoare* (L. Bratu); 1967 — *Amprenta* (Vl. Popescu-Doreanu); 1970 — *Castelul condamnaţilor* (M.

Scanned with OKEN Scanner

Iacob); *Mihai Viteazul* (N. Nicolaescu); 1972 — *Pentru că se iubesc* (M. Iacob).

SCHELL, Maria (Margarita S.). Actriță germană (Viena, Austria, 5.I.1926). Debutează în teatru. Turnee în Belgia, Franța, Olanda. Din 1942 apare în filmele unor producători englezi, francezi, iugoslavi, germani, italieni, americani. Premiu de interpretare, Cannes și cupa « Volpi », Veneția — 1956 *(Gervaise)*.

FLM: 1942 — *Steinbruch* (Cariera de piatră, S. Steiner); 1954 — *Die letzte Brücke* (Ultimul pod, H. Käutner); 1955 — *Gervaise* (R. Clément); 1957 — *Le notti bianche* (Nopți albe, L. Visconti); 1958 — *Une vie* (O viață, Al. Astruc); *The Brothers Karamazov* (Frații K., R. Brooks); 1960 — *Cimarron* (A. Mann); 1962 — *Ich bin auch eine Frau* (Sînt și eu o femeie, A. Weidemann); 1963 — *L'assassin connaît la musique* (Asasinul cunoaște muzica, P. Chénal); 1966 — *Das Riesenrad* (Roata vieții, G. Radvanyi); 1970 — *La provocation* (Provocarea, A. Charpak); 1971 — *Dans la poussière du soleil* (În pulberea soarelui, R. Balducci); *El proceso de las brujas* (Procesul vrăjitoarelor, J. Franco).

SCHELL, Maximilian. Actor german (Viena, Austria, 8.XII.1930). Studii de limbă și literatură germană la Zürich. Cursuri de teatru și muzicologie. Activitate scenică. Film din 1955. Premiul « Oscar », 1961 *(Procesul de la Nürnberg)*.

FLM: *Kinder, Mütter und ein General* (Copii, mame și un general, L. Benedek); 1961 — *Judgement at Nürnberg* (Procesul de la N., S. Kramer); 1962 — *I sequestrati di Altona* (Sechestrații din A., V. De Sica); 1963 — *Topkapi* (J. Dassin); 1967 — *Counterpoint* (Contrapunct, R. Nelson); 1968 — *The Desperate Ones* (Disperații, Al. Ramati); *Simon Bolivar* (Al. Blasetti); 1971 — *Pope Joan* (M. Anderson).

SCHLESINGER, John. Regizor englez (Londra, 1926). Debutează ca actor de teatru. Apoi TV.: actor, scenarist, regizor. Cu primele sale filme (documentare) participă la lansarea și cristalizarea curentului « Free Cinema ». Din 1962: lung-metraje. Filmele sale de succes deosebit: *Billy mincinosul* și *Darling*. « Ursul de aur », Berlin, 1962 *(Un fel de dragoste)*; premiul « Oscar », 1969 *(Cowboy-ul de la miezul nopții)*

FLM: 1958 — *The Innocent Eye* (Ochiul nevinovat, d); 1960 — *Terminus;* 1962 — *A Kind of Loving* (Un fel de dragoste); 1963 — *Billy the Liar* (B. mincinosul); 1965 — *Darling;* 1966 — *Lord Byron;* 1967 — *Far from the Madding Crowd* (Departe de lumea dezlănțuită); 1969 — *Midnight Cowboy* (Cowboy-ul de la miezul nopții); 1970 — *Sunday, Bloody Sunday* (Duminică blestemată).

SCHNEIDER, Romy (Rosemarie Albach-Rety). Actriță austriacă (Viena, 23.IX.1938). Debutează în film în 1953. Vedetă internațională.

FLM: 1953 — *Wenn der weisse Flieder wieder blüht* (Cînd liliacul alb înflorește din nou, H. Deppe); 1955 — *Sissi* (E. Marischka); 1958 — *Mädchen in Uniform* (Fete în uniformă, G. von Radvanyi); 1962 — *Boccaccio 70*

(sc. Slujba, L. Visconti); *Le procès / The Trial* (Procesul, O. Welles); 1963 — *The Cardinal* (Cardinalul, O. Preminger); 1966 — The *Triple Cross* (Eddie Champan agent secret, T. Young); 1968 — *La piscine* (Piscina, J. Deray); 1970 — *Les choses de la vie* (Întîmplările vieții, Cl. Sautet); *Max et les ferrailleurs* (M. și negustorii de vechituri, Cl. Sautet); 1971 — *Bloomfield* (R. Harris); 1972 — *Ludwig* (L. Visconti).

SCHORM, Evald. Regizor cehoslovac (Praga, 15.VII.1931). Absolvent FAMU. Debutează în filmul documentar. Din 1964 — filme de ficțiune.

FLM: 1964 — *Každý den odvahu* (Curaj pentru fiecare zi); 1965 — *Perličky na dne*, fs. (Micile perle, sc. Casa bucuriei); 1966 — *Návrat ztraceného sýna* (Reîntoarcerea fiului risipitor); 1967 — *Pět holek na krku* (Prietenele); 1969 — *Farářův konec* (Sfîrșitul paracliserului).

scurt metraj: film a cărui lungime nu depășește 1000 de m. (maximum 30' de proiecție). În mod obișnuit, *s.m.* are cca. 400 m. (15' de proiecție).

SCURTĂ ISTORIE. România, 1957. *R;S:* Ion Popescu-Gopo; *I:* Radu Codrean; *M:* Dumitru Capoianu. « Povestea omului care se naște din natură și apoi începe cucerirea naturii, împodobind-o cu flori » — poveste simplă, ultra-concentrată, simbolică a istoriei omenirii — a lansat un personaj, celebrul « omuleț », a făcut cunoscut în lume un creator și o școală de animație. Dezvoltarea lapidară a unei idei umaniste, grafismul concentrat, fantezia poetică și comică a filmului, excepționala partitură muzical-sonoră, sînt calități ce definesc *S.i.* ca un film dintre cele mai importante pentru arta modernă a animației. « Palme d'or », Cannes, 1957; Premiul III, Oberhausen, 1958.

SCURTĂ ÎNTÎLNIRE (Brief Encounter). Anglia, 1945. *R:* David Lean; *S:* Noël Coward; *I:* Robert Krasker; *D:* L.P. Williams; *Int:* Celia Johnson, Trevor Howard, Stanley Holloway, Cyril Raymond, Joyce Carey. Istorie a unei discrete iubiri imposibile, filmul și-a cucerit renumele datorită încercării originale a realizatorilor de a concretiza în imagini emoțiile și stările de spirit trăite de eroină. În timpul unei seri liniștite petrecute alături de soțul ei, o femeie revede în gînd întîmplările care au apropiat-o pentru foarte puțină vreme de un alt bărbat. Retrospectiva este convențională, decupînd cronologic, fără transfigurare subiectivă, cursul obiectiv al întîmplărilor, iar tentativele de a transcrie visurile vagi de fericire ale eroinei sînt artificiale și copilărești (femeia se vede dansînd sub candelabre sau călătorind pe puntea unui vapor de lux, în supraimpresiuni și imagini ce amintesc fotografiile de reclamă). Numai în cî-

Scanned with OKEN Scanner

teva scene, Lean reușește să redea în mod sensibil adevărul stării de spirit reprezentate — de pildă, atunci cînd traduce exasperarea femeii într-un șir de cadre grotești ale guralivei vecine de compartiment. Interesant este însă că în timp ce « noutatea » de limbaj a operei s-a demodat în perspectiva inovațiilor mai recente, o parte a filmului, necomentată de critici păstrează valori sigure, prea puțin apreciate altădată: descripția de ambiante și moravuri, compunerea de medii. Orășelul de provincie cu străzile, piețele, magazinele și cinematografele sale, și mai ales gara și sala de așteptare care constituie principalul loc de întîlnire al îndrăgostiților, sînt spații vii, compuse cu deosebit simț poetic. Mica lume banală, senină, puțin ridicolă și mulțumită de sine, în mijlocul căreia se consumă timida iubire a acestor oameni maturi și foarte obișnuiți, trăiește pe ecran o multitudine de vibrații subtile. Dincolo de ceea ce s-a învechit în subiect și în tratarea regizorală, filmul rămîne o generoasă și delicată cronică a provinciei patriarhale britanice de la jumătatea secolului nostru. Marele premiu, Cannes, 1946.

SEBERG, Jean. Actriță americană (Marshalltown — Yova, 13.XI.1938). Descoperită de Otto Preminger, cu prilejul unui concurs inițiat pentru rolul protagonistei din *Sfînta Ioana*. După 1958 se stabilește în Franța, devenind una din cele mai apreciate actrițe în filmele « noului val ». Turnează deopotrivă pentru producători englezi, americani, italieni.

FLM: 1957 — *Saint Joan* (Sfînta Ioana, O. Preminger); 1958 — *Bonjour, tristesse* (Bună ziua, tristețe, O. Preminger); 1959 — *A bout de souffle* (Cu sufletul la gură, J.-L. Godard); 1961 — *Les grandes personnes* (Oamenii mari, J. Valère); *L'amant de cinq jours* (Amant pentru cinci zile, Ph. de Broca); 1965 — *Moment to Moment* (Joc de cuburi, M. Le Roy); 1966 — *A Fine Madness* (Frumoasă nebunie, J. Kershner); 1967 — *La route de Corinthe* (Drumul C., Cl. Chabrol); 1968 — *Les oiseaux vont mourir au Pérou* (Păsările se duc să moară în Peru, R. Gary); 1969 — *The Airport* (Aeroportul, G. Seaton); 1970 — *Ondata di calore* (Val de căldură, N. Risi); 1971 — *Kill* (R. Gary); 1972 — *L'attentat* (Atentatul, Y. Boisset).

secvență: unitate a sintaxei cinematografice, echivalentă unui episod din desfășurarea narațiunii filmice, caracterizată prin unitate de timp, de loc și de acțiune. În filmul montat, *S.* se prezintă sub forma unei suite de *cadre*, (v.) ce se desfășoară în aceeași ambianță și a căror cronologie coincide cu cea a episodului. Cadrele care fac parte dintr-o *s.* sînt de obicei turnate din *unghiuri de filmare* diferite, sau cu mișcări de aparat diverse. Cu ajutorul unor mișcări de aparat bine puse la punct, întreaga *s.* poate fi filmată deodată; în acest

Scanned with OKEN Scanner

caz *s.* are un montaj interior, iar durata ei coincide cu durata *cadrului*.

SEGAL, Doru (Dorian). Operator și regizor român (București, 20.VI. 1930). Absolvent V.G.I.K. Realizează filme documentare. Premiu, Leipzig, 1964 *(Marile emoții mici)*.

FLM: Operator: 1959 — *Primii pași ai lui Ionică* (G. Barta); 1963 — *Vacanță la Mamaia* (N. Behar); *Pretutindeni muncesc oameni* (J. Petrovici); 1963 — *Arta monumentală* (N. Behar); 1964 — *Un artist acuză o lume* (S. Armașu); 1965 — *Zilele Sighișoarei* (J. Petrovici); *Pasiuni* (J. Petrovici); 1967 — *Mîinile pictorului* (N. Behar); 1968 — *Lucian Grigorescu* (N. Behar); *Soarele negru* (S. Popovici); 1969 — *Muzica mai presus de orice* (N. Behar); *Un măreț program de propășire economică* (M. Ilieșiu); 1971 — *Acești oameni* (F. Cernăianu); *În marea trecere* (M. Ilieșiu); 1972 — *Orașul și oamenii săi* (N. Behar); *A privi un tablou* (N. Behar). Regizor: 1964 — *Marile emoții mici;* 1967 — *Tovarășa;* 1971 — *Sub steagul partidului*, col. M. Ilieșiu.

SELLERS, Peter. Actor englez (Southsea, 8.IX.1925). Teatru de varietăți, radio și TV. După 1950 una dintre cele mai populare vedete ale spectacolelor de comedie. 1951 — debutează în film, cîștigîndu-și o faimă internațională. Premiu, San-Sebastian, 1962 *(Valsul toreadorilor)*.

FLM: 1951 — *Penny Points to Paradise* (Un penny pentru paradis, A. Young); 1955 — *The Ladykillers* (Ucigașii de femei, A. Mackendrick); 1957 — *The Naked Truth* (Adevărul gol-goluț, M. Zampi); 1959 — *The Battle of the Sexes* (Bătălia sexelor, Ch. Crichton); 1960 — *Never Let Go* (Nu te lăsa niciodată, J. Guillermin); *The Millionairess* (Milionara, A. Asquith); 1962 — *Topaze* (P. Sellers); *Waltz of the Toreadors* (Valsul toreadorilor, J. Guillermin); *The Wrong Arm of the Law* (Brațul nedrept al legii, C. Owen); *Lolita* (St. Kubrick); 1963 — Dr. *Strangelove/How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb* (Doctor S/Cum am învățat să nu-mi pese și să iubesc bomba, S. Kubrick); *The Pink Panther* (Pantera trandafirie, B. Edwards); 1965 — *What Is New Pussycat?* (Ce e nou pisicuțo, C. Donner); 1966 — *After the Fox/Caccia alla volpe* (După vulpe, V. De Sica) 1968 — *The Party* (Petrecerea, B. Edwards); 1970 — *A Day at the Beach* (O zi pe litoral, S. Hesera); *There's a Girl in My Soup* (Este o fată în supa mea, R. Boulting).

SENNETT, Mack (Michael Sinnott). Producător, regizor, scenarist și actor american (Richmond, Canada, 17.I.1880; Hollywood, 5.XI.1960). Inițial actor în comedii muzicale. 1909—1910: debutează în filmele lui D.W. Griffith (roluri episodice). Din 1910 turnează scurtmetraje comice pentru compania « Biograph »; 1912: înființează compania « Keystone », în cadrul căreia realizează o serie imensă de comedii *slapstick*, el fiind principalul animator al genului. *S.* colaborează la scrierea scenariilor acestor filme, supervizează regia și montajul lor, imprimîndu-le stilul său personal, bazat pe gaguri din

ce în ce mai perfecționate, curse-urmăriri, acrobații îndrăznețe etc. (și prezența faimosului grup de «frumoase în costum de baie» — Bathing Beauties) — «Rege» al comediei burlești *S.* a descoperit și lansat pe cei mai însemnați actori americani; Ch. Chaplin, B. Keaton, H. Lloyd, Fatty, H. Langdon, B. Turpin ș.a. 1937: premiul «Oscar» pentru întreaga sa operă. După 1939 — producător asociat la «20th Century Fox».

FLM: 1910 — *A Lucky Toothache* (O norocoasă durere de dinți); 1912 — *A Ten-Karat Hero* (Un erou de zece carate); *The Water Nymph* (Nimfa apelor); *Mabel Lovers* (Iubiții lui M.); 1913 — *Mother's Boy* (Copilul mamei); 1914 — *Cruel, Cruel Love* (Crudă, crudă dragoste); *Her Friend the Bandit* (Prietenul ei banditul); 1915 — *Fatty and Mabel's Simple Life* (Viața simplă a lui F. și M); 1916 — *The Judge* (Judecătorul); 1917 — *Two Crooks* (Doi pungași); 1922 — *The Dare Devil* (Neînfricatul); *Sindbad the Sailor* (S. marinarul); 1924 — *The Hollywood Kid* (Puștiul din H.); *The First 100 Years* (Primii o sută de ani); 1925 — *Good Morning, Madam* (Bună dimineața, doamnă); 1926 — *Saturday Afternoon* (Sîmbătă după amiază); *A Harem Knight* (Cavalerul haremului); 1929 — *Whirls and Girls* (Vîrtejuri și fete); *The Bride's Relations* (Rudele miresei); *The Barber's Daughter* (Fata bărbierului); 1930 — *Bulls and Bears* (Tauri și urși); Scotch (Crestătură); *Vacation Lovers* (Amanți de vacanță); 1931 — *The Bluffer* (Mistificatorul); *Ghoste Parade* (Parada fantomei); *I Surrender Dear* (Am renunțat, dragă); *The Trail of the Swordfish* (Urma peștelui spadă, d); 1935 — *The Timid Young Man* (Tînărul timid).

sensibilitate: capacitatea materialelor fotografice de a înregistra acțiunea luminii sub forma unei imagini latente ce poate fi făcută vizibilă printr-un proces adecvat de *developare*. *S.* unui material fotografic este cu atît mai ridicată, cu cît mai mică este cantitatea de iluminare (intensitatea de iluminare × durata de iluminare) necesară pentru a obține un anumit efect fotografic considerat criterial (de obicei, o anumită valoare a densității optice); (v. *sensitometrie, sensibilitate spectrală*).

sensibilitate spectrală: capacitatea materialelor fotografice albnegru de a înregistra lumina de diferite lungimi de undă. Peliculele negative pot fi: *ortocromatice* (sensibile la culoarea *albastră, verde și galbenă*); *pancromatice* (sensibile la toate culorile, ceva mai puțin la verde); *ortopancromatice* (sensibile la toate culorile) și *infracromatice*, sensibile la lumina albastră, roșie și infraroșie. În cinematografie, cel mai frecvent se folosesc negativele *pancromatice*. Peliculele pozitive nu sînt sensibilizate special (numai la lumina albastră); peliculele de *contratipare* prezintă uneori o sensibilitate *orto* sau *pancromatică*, pentru a avea o sensibilitate generală mai ridicată.

sensitometrie: domeniul tehnicii fotografice care se ocupă de determinarea obiectivă a proprietăților

Scanned with OKEN Scanner

materialelor fotografice. Încercarea sensitometrică constă în iluminarea materialului fotografic respectiv cu cantități cunoscute de energie luminoasă și măsurarea efectului fotografic obținut după revelare. Cu ajutorul *s.* se pot determina următoarele proprietăți ale materialului fotografic: *sensibilitatea generală*; *sensibilitatea cromatică* (față de diferite culori); *contrastul* (gradația tonurilor); *voalul* (înnegrirea sau colorarea emulsiei fotografice în locurile neiluminate); latitudinea de expunere (toleranța materialului față de expuneri greșite) etc. *S.* se folosește și pentru controlarea procesului de developare, care influențează asupra tuturor parametrilor arătați.

serial: (1) specie a filmului de aventuri, a cărui formulă compozițională — similară cu cea a romanului foileton, din care a și derivat — are în vedere prezentarea succesivă, în mai multe proiecții, a unei suite de episoade. *S.* apare și cunoaște epoca sa de înflorire în anii 1912—1920, cînd istoria cinematografului reține modele (*The Perils of Pauline*, *Fantomas*, *Rocambole*, *Judex*, *Homunculus* etc.) și maeștri ai domeniului (G.B. Leitz, L. Gasnier, L. Feuillade). După o perioadă de declin în care formula este utilizată doar de **filmul comercial**, asistăm la relansarea *s.* de către TV. (2) deși impropriu, tot mai frecvent termenul este folosit și pentru filmul *în serie*, pelicule folosind același autor, același personaj sau același grup de personaje care s-au bucurat de succes. În această accepție, sînt *s.* filme din genuri cinematografice foarte variate, de la *seria* filmelor cu Charlot la *seria* « Frankenstein », de la « Dr. Mabuse » la « Jandarmul » (L. de Funès) și filmele de animație-*serii* cu Mickey Mouse, Donald (Disney) sau Omulețul (Gopo).

SETEA. România, 1960. *R:* Mircea Drăgan; *S:* Titus Popovici ; *I:* Alexandru Roșianu; *D:* Liviu Popa; *M:* Theodor Grigoriu; *Int:* George Calboreanu, Colea Răutu, Ilarion Ciobanu, Flavia Buref, Jules Cazaban, A. Platon, Sandu Sticlaru, Ștefan Ciubotărașu. Ecranizare a romanului omonim, izbutită frescă socială a satului ardelenesc în epoca postbelică. Dizolvarea clanului familial, eșecul legilor lui avînd la bază dorința de stăpînire și dezvoltare a proprietății, sînt urmărite în contextul evenimentelor politice care au determinat hotărîtor formarea alianței muncitorești-țărănești și angajarea României pe drumul socialismului. Filmul reține interesul în special prin exemplare creații actoricești și prin reușite rezolvări ale scenelor de masă. Premiul II, Moscova, 1961 (regie).

SEYRIG, Delphine. Actriță franceză (Liban, 1932). Studiază teatrul în Franța unde și debutează.

Scanned with OKEN Scanner

După 1956 — cursuri la « Actor's Studio » din New York. 1958 — debutează pe ecran în S.U.A. Teatru. Cupa « Volpi », Veneția, 1963 *(Muriel)*.

FLM: 1958 — *Pull My Daisy* (Mă iubește, nu mă iubește, R. Frank, A. Leslie); 1961 — *L'année dernière à Marienbad* (Anul trecut la M., A. Resnais); 1963 — *Muriel* (A. Resnais); 1970 — *Peau d'âne* (Pielea de măgar, J. Démy); 1972 — *Le charme discret de la bourgeoisie* (Farmecul discret al burgheziei, L. Buñuel).

SHARIF, Omar. Actor egiptean. (Alexandria, 10.IV.1933). Se face remarcat în 1953. Vedetă internațională; turnează în Egipt, S.U.A., Franța, Italia.

FLM: 1953 — *Seraa fil wadi* (Cerul infinitului, Y. Chahine); 1955 — *Seraa fil mina* (Ape întunecate, Y. Chahine); 1959 — *Seraa fil Nil* (Furtună deasupra Nilului, A. Salem); 1962 — *Lawrence of Arabia* (L. al Arabiei, D. Lean); 1965 — *Doctor Jivago* (D. Lean); 1966 — *The Night of Generals* (Noaptea generalilor, A. Litvak); 1967 — *C'era una volta* (A fost odată, F. Rosi); *Mayerling* (T. Young); 1968 — *Che* (R. Fleischer); *Funny Girl* (W. Wyler); 1969 — *Mackenna's Gold* (Aurul lui M., J. Lee Thompson); 1970 — *The Last Valley* (Ultima vale, J. Clavell); 1971 — *Le casse* (Spargerea, H. Verneuil).

SHEARER, Norma (N. Fisher). Actriță americană (Montreal, Canada, 10.VIII.1900). 1920: se stabilește în S.U.A. Interpretează în perioada filmului mut doar roluri secundare. De la începuturile sonorului și pînă în 1942, cînd se retrage din cinematografie, a fost una din cele mai cunoscute vedete ale ecranului american. Premiul « Oscar », 1930 *(Divorțata)*; Cupa « Volpi », Veneția, 1938 *(Marie Antoinette)*.

FLM: 1920 — *The Flapper* (Fetișcana, A. Crosland); *Way Down East* (Drumul spre est, D. W. Griffith); 1927 — *The Student Prince* (Prințul student, E. Lubitsch); 1929 — *The Trial of Mary Dugan* (M.D. este vinovată?, B. Veiller); 1930 — *The Divorcee* (Divorțata, R. Z. Leonard); 1931 — *Strangers My Kiss* (Emancipata, G. Fitzmaurice); *A. Free Soul* (Prizoniera dragostei, Cl. Brown); 1932 — *Strange Interlude* (Straniul interludiu, R. Z. Leonard); 1934 — *The Barretts of Wimpole Street* (Fecioarele din W.S., S. Franklin); 1936 — *Romeo and Juliet* (G. Cukor); 1938 — *Marie Antoinette* (W.S. Van Dyke); 1939 — *Women* (Femei..., G. Cukor); 1942 — *Her Cardboard Lover* (Amantul de carton, G. Cukor).

SHINDO, Kaneto. Regizor japonez (Hiroshima, 22.IV.1912). Inițial scenarist (din 1946) și asistent de regie al lui Mizoguchi. Debutează ca regizor în 1951. Premiu, Karlovy Vary, 1954 *(Copiii din Hiroshima)*; Marele premiu, Moscova, 1965 *(Insula)*; Medalie de aur, Moscova, 1971 *(A trăi astăzi, a muri mîine)*.

FLM: 1951 — *Aisai monogatari* (Povestea de dragoste a soției mele); 1952 — *Genbaku no ko* (Copiii din Hiroshima); 1954 — *Dobu* (Groapa); 1958 — *Kanashimi wa onna dakeni* (Numai femeile suferă); 1961 — *Hadaka*

no shima (Insula); 1962 — *Ningen* (Bărbatul); 1964 — *Onibaba* (Văgăuna); 1967 — *Sei no kigen* (Libido); 1969 — *Shokkaku* (Afinitate ciudată); 1970 — *Hadaka no jûkyûsai* (A trăi astăzi, a muri mîine).

SIBIANU, (Şaidel) Gheorghe. Regizor român (Ilişeşti-Suceava, 19.X.1927). Studii la Institutul de arte plastice din Bucureşti. Realizează filme de păpuşi. « Pelicanul de aur », Mamaia, 1968 *(Prostia omenească)*.

FLM: 1957 — *De ce n-are ursul coadă; Insula Negritei;* 1958 — *Telefonul;* 1959 — *Musafir nedorit* (col. T. Fericeanu); 1961 — *Împărăţia leneşilor;* 1963 — *Lacul zînelor;* 1964 — *Ghiocei;* 1965 — *Cocoşelul de hîrtie;* 1966 — *Mimetism;* 1968 — *Boul şi viţelul; Prostia omenească;*

SIDNEY, Silvia (Sophia Kosov). Actriţă americană (New York, 8.VIII.1910; 1970). Debutează în teatru. Film din 1929. Una dintre cele mai renumite vedete de cinema din anii 1930—1940.

FLM: 1929 — *Through Different Eyes* (Cu ochi diferiţi, J. Blystone); 1931 — *City Streets* (Străzile oraşului, R. Mamoulian); *An American Tragedy* (O tragedie americană, J. von Sternberg); 1933 — *Madame Butterfly* (M. Gering); 1936 — *The Trail of Lonesome Pine* (Poteca pinului singuratic, H. Hathaway); *Fury* (Furie/Bestia umană, Fr. Lang); *Sabotage* (Teroare/Sabotaj, A. Hitchcock); 1937 — *You Only Live Once* (Trăim numai odată, Fr. Lang); *Dead End* (Periferie, W. Wyler); 1938 — *You and Me* (Tu şi eu, Fr. Lang); 1945 — *Blood on the Sun* (Harakiri, Fr. Lloyd); 1956 — *Behind the High Walls* (În spatele zidurilor înalte A. Biberman);

SIGNORET, Simone. (S. Kaminker). Actriţă franceză (Wiesbaden, Germania, 25.III.1921). Debutează pe ecran în 1942. Cariera sa cunoaşte o ascensiune rapidă *(Dédée d'Anvers, Casca de aur, Thérèse Raquin)*. Se impune printre cele mai importante interprete ale cinematografului contemporan. Premii: Karlovy Vary, 1957 *(Vrăjitoarele din Salem);* « Oscar », Cannes — 1959 *(Drumul spre înalta societate);* Berlin, 1971 *(Pisica)*.

FLM: 1942 — *Le petit prince charmant* (Prinţul fermecător, J. Boyer); 1942—1943 — *Les visiteurs du soir* (Trubadurii diavolului, Carné); *Adieu Léonard* (Adio, L., P. Prévert); 1945 — *Le couple idéal* (Cuplul ideal, B. Roland); 1946 — *Les démons de l'aube* (Demonii zorilor, Y. Allégret); — *Macadam* (M. Blistene); 1947 — *Fantomas* (J. Sacha); 1948 — *Dédée d'Anvers* (Y. Allégret); *Against the Wind* (Împotriva vîntului, Ch. Crichton); *L'impasse des deux anges* (Impasul celor doi îngeri, M. Tourneur); 1950 — *Manèges* (Manejurile, Y. Allégret); *La ronde* (Caruselul, M. Ophüls); *Le traqué* (Hărţuitul, B. Lewin); *Ombre et lumière* (Umbră şi lumină, H. Calef); 1952 — *Casque d'or* (Casca de aur, J. Becker); 1953 — *Thérèse Raquin* (M. Carné); 1955 — *Les diaboliques* (Diabolicii, H. G. Clouzot); *Mutter Courage* (W. Staudte); 1956 — *La mort en ce jardin* (Moartea în această grădină, L. Buñuel); *Les sorcières de Salem* (Vrăjitoarele din S., R. Rouleau); 1958 — *Room at the Top* (Drumul spre înalta societate, J. Clayton); 1960 — *Adua e le*

Scanned with OKEN Scanner

compagne (A. şi prietenele ei, A. Pietrangeli); 1961 — *Les mauvais coups* (Lovituri murdare, F. Leterrier); 1962 — *Term of Trial* (Procesul profesorului Weir, P. Glenville); *Le jour et l'heure* (Ziua şi ora, R. Clément); 1964 — *The Ship of Fools* (Corabia nebunilor, S. Kramer); *Compartiment tueurs* (Compartimentul ucigaşilor, Costa-Gavras); 1967 — *Games* (Jocuri, C. Harrington); 1969 — *L'américain* (Americanul, M. Bozuffi); *L'armée des ombres* (Armata umbrelor, J.-P. Melville); 1970 — *L'aveu* (Mărturisirea, Costa-Gavras); *Le chat* (Pisica, P. Granier-Deferre); 1971 — *La veuve Couderc* (Văduva C., P. Granier-Deferre).

SIMON, Günther. Actor german (Berlin, 11.V.1925; Berlin, 25.VI. 1972). Studii de actorie. Debutează în teatru. După 1952 — film.

FLM: 1952 — *Das verurteilte Dorf* (Satul condamnat, M. Hellberg); 1953 — *Ernst Thälmann-Sohn seiner Klasse* (E.T., fiul clasei sale, K. Maetzig); *Jacke wie Hose* (Spre acelaşi ţel, E. Kubat); 1954 — *Ernst Thälmann-Führer seiner Klasse* (E.T., conducătorul clasei sale, K. Maetzig); 1956 — *Damals in Paris* (Cîndva la P., C. Balhaus); 1958 — *Das Lied der Matrosen* (Cîntecul matrozilor, K. Maetzig, G. Reisch); *Meine Frau macht Musik* (Nevastă-mea cîntă, H. Heinrich); 1959 — *Einer von uns* (Unul dintre noi, H. Spiess); 1960 — *Der Moorhund* (Cîinele din mlaştină, H. Petzold); *Der schweigende Stern* (Steaua tăcerii, K. Maetzig); 1961 — *Mord ohne Sühne* (Crimă fără pedeapsă, C. Balhaus); *Die Liebe und der Co-Pilot* (Dragostea şi pilotul secund, R. Groschopp); *Der Tod hat ein Gesicht* (Moartea are o faţă, J. Hasler); 1963 — *Geheimarchiv an der Elbe* (Arhiva secretă de pe Elba, K. Jung-Alsen); 1965 — *Reise ins Ehebett* (Dragostea învinge, J. Hasler); 1968 — *Heroin* (Heroina, H. Thiel, H. E. Brandt).

SIMON, Michel (M. François S.). Actor francez, (Lausanne, Elveţia, 9.IV.1895). După ce exercită diferite meserii (boxer, fotograf, vînzător ambulant), debutează ca actor de music-hall (1911) şi apoi în teatru. În film apare începînd din 1923, afirmîndu-se ca unul dintre cei mai însemnaţi actori de compoziţie ai ecranului francez. Teatru. Premiu, Berlin, 1967 *(Bătrînul şi copilul)*.

FLM: 1925 — *Feu Mathias Pascal* (Răposatul M.P., M. L'Herbier); 1928 — *La passion de Jeanne d'Arc* (Patimile Ioanei D'Arc, C. Th. Dreyer); 1930 — *Jean de la Lune* (J. Choux); 1931 — *La chienne* (Căţeaua, J. Renoir); 1932 — *Boudu sauvé des eaux* (B. salvat de la înec, J. Renoir); 1934 — *L'Atalante* (Atalanta, J. Vigo); *Le bonheur* (Fericirea, M. L'Herbier); 1937 — *Drôle de drame* (Dramă nostimă, M. Carné); 1938 — *Quai des brumes* (Suflete în ceaţă M. Carné); 1939 — *La fin du jour* (Apus de glorie, J. Duvivier); 1941 — *Il Re si diverte* (Rigoletto, M. Bonnard); 1943 — *Au bonheur des dames* (La Paradisul femeilor, A. Cayatte); *Vautrin* (P. Billon); 1946 — *Panique* (Panică, J. Duvivier); 1949 — *La beauté du diable* (Frumuseţea diavolului, R. Clair); 1952 — *Monsieur Taxi* (Necunoscuta din taxi, A. Hunebelle); 1959 — *Austerlitz* (A. Gance); 1961 — *Le bateau d'Emile* (Vaporul lui E., D. de La Patellière); 1962 — *Le diable et les dix commandements*, fs (Diavolul şi cele zece

porunci, J. Duvivier); 1964 — *The Train* (Trenul, J. Frankenheimer); 1966 — *Le vieil homme et l'enfant* (Bătrînul și copilul, Cl. Berri); 1968 — *Ce sacré grand-père* (Afurisitul de bunic, J. Poitrenaud); 1970 — *Contestazione generale* (Contestare generală, L. Zampa); 1971 — *Blanche* (W. Borowczyk); *La più bella serata della mia vita* (Cea mai frumoasă seară din viața mea, E. Scola).

SINATRA, Frank (Francis Albert S.). Actor american (Hoboken-New Jersey, 12.XII.1915). Reporter sportiv și cîntăreț în emisiuni radiofonice la New York. Vedetă de music-hall, *S.* debutează pe ecran în 1941, în filme muzicale. Premiul « Oscar », 1953 *(De aici în eternitate)*.

FLM: 1941 — *Las Vegas Nights* (Nopți în Las Vegas, R. Murphy); 1945 — *Anchors Aweight* (Ridicăm ancora, G. Sidney); *The House I Live In* (Casa în care locuiesc, F. Ross, sm); 1949 — *On the Town* (În oraș, G. Kelly, St. Donen); 1953 — *From Here to Eternity* (De aici în eternitate, F. Zinnemann); 1954 — *Suddenly* (Pe neașteptate, R. Sale); 1956 — *The Man with the Golden Arm* (Omul cu brațul de aur, O. Preminger); *High Society* (Înalta societate, Ch. Walters); 1959 — *Can-Can* (W. Lang); 1963 — *Four of Texas* (Cei patru din T., R. Aldrich); 1964 — *Von Ryan's Express* (Expresul colonelului R., M. Robson) 1966 — *Cast a Giant Shadow* (Culoarea unei umbre uriașe, M. Shavelson); 1967 — *The Naked Runner* (Alergătorul gol, S. Furie); 1968 — *The Detective* (Detectivul, G. Douglas); 1970 — *Dirty Dingus Magee* (Mizerabilul D.M., G. Kennedy).

sincronism: coincidența în timp a diferitelor evenimente de pe ecran și a sunetelor ce le corespund. În copia filmului sonor poziția evenimentelor optice și a celor acustice nu coincide, datorită *buclei* intercalate între portița aparatului de proiecție (unde pelicula se deplasează sacadat) și tamburul pe care se efectuează citirea fonogramei (în timp ce pelicula se deplasează în mod continuu). Decalajul (distanța) dintre imagine și sunet trebuie să fie egală cu lungimea peliculei cuprinsă între portița și capul de lectură a sunetului. Rămînerea în urmă a fonogramei față de imagine este standardizată, fiind de 19 fotograme. Asincronismul poate apare — în afara cazurilor de montaj greșit — din cauza dereglării lungimii buclei la proiecție și datorită distanței excesiv de mari dintre spectator și difuzor (peste 30 m).

sinopsis: v. **scenariu.**

sinteza culorilor: realizarea întregii game de culori pe baza mecanismului tricromatic de percepere fiziologică a culorilor. După cum se știe, senzația de culoare este generată de gradul diferit de excitație a celor trei tipuri de « conuri » (celule fotosensibile) de pe retină, care percep numai cîte o singură culoare; indigo, verde sau roșu. Datorită acestui fapt orice culoare poate fi reprodusă prin do-

Scanned with OKEN Scanner

zarea adecvată a acestor trei culori fundamentale. *S.c.* se poate realiza pe două căi: prin metoda *aditivă*, amestecînd (adunînd) cantităţile corespunzătoare de lumină indigo, verde şi roşie, şi prin metoda *substractivă*, extrăgînd din lumina albă (care este un amestec din cele trei culori fundamentale) surplusul de lumină indigo, verde şi roşie. Cele mai cunoscute procedee de cinematografie în culori (Agfacolor; Eastmancolor; Orwocolor; Sovcolor; Technicolor etc). folosesc metoda substractivă. În cursul prelucrării, pe peliculă se formează diverse cantităţi de coloranţi (galben, purpuriu şi azuriu), care reglează culoarea şi intensitatea luminii proiectate pe ecran. Sinteza aditivă a culorilor stă la baza TV. în culori. Ecranul este acoperit cu un *raster* (reţea) de microfiltre de culoare roşie, verde şi indigo; intensitatea fasciculului de baleaj în diversele puncte ale ecranului determină culoarea dominantă şi strălucirea ecranului în punctul respectiv.

SIODMAK, Robert. Regizor şi producător american (Memphis-Tennessee, 8.VIII.1900; Locarno, Elveţia, 10.III.1973). Debut teatral — ca actor şi regizor — în Germania. Din 1929 film. 1933—1940: stabilit la Paris. Din 1944 — lucrează la Hollywood; după 1954 — se întoarce în Europa. Realizează emisiuni TV. (din 1958). « Ursul de aur », Berlin, 1955 *(Şobolanii)*; premiu, Karlovy Vary, 1958 *(În timpul nopţii cînd venea diavolul)*.

FLM: 1929 — *Menschen am Sonntag (Oameni de sîmbătă*, col. P. G. Ulmer, d); 1931 — *Voruntersuchung* (În numele legii); 1932 — *Quick;* 1933 — *Le sexe faible* (Sexul slab); 1934 — *La crise est finie* (Nicole); 1935 — *Vie Parisienne* (Viaţă pariziană); 1936 — *Mister Flow* (Un proces senzaţional); 1938 — *Mollenard* (Căpitanul M.); 1939 — *Pièges* (Capcana); 1942 — *Fly by Night* (Zbor de noapte); 1944 — *Phantom Lady* (Femeia fantomă); 1946 — *The Spiral Staircase* (Scara în spirală); *The Killers* (Ucigaşii); 1948 — *Cry of the City* (Strigătul oraşului); 1949 — *Criss Cross* (Răscrucea); 1952 — *The Crimson Pirate* (Piratul roşcat); 1954 — *Le grand jeu* (Jocul cel mare); 1955 — *Die Ratten* (Şobolanii); 1956 — *Mein Vater, der Schauspieler* (Tatăl meu actorul); 1958 — *Nachts, wenn der Teufel kam* (În timpul nopţii cînd venea diavolul); 1959 — *The Rough and the Smooth* (Asprul şi liniştitul); 1962 — *Tunnell 28;* 1964 — *Der Schutt* (Prinţul negru); 1968 — *Kampf um Rom* (Bătălia pentru Roma).

SJÖBERG Alf. Regizor suedez (Stockholm, 21.VI.1903). Cursuri de artă dramatică; debutează la Teatrul Regal din Stockholm. Regizor de teatru radiofonic. Film din 1926. Se face cunoscut ca iniţiator al unei noi direcţii în cinematografia suedeză, cu *Spasm*. Marele premiu, Cannes, 1946 *(Spasm)* şi 1951 *(Domnişoara Iulia)*.

FLM: 1926 — *Den starkaste* (Cel mai puternic); 1939—40 — *Med livet som insats*

(Cu riscul vieții); 1942 — *Himalspelet* (Drumul de fier); 1944 — *Hets* (Spasm); 1949 — *Bara en mor* (Doar o mamă); 1950—51 — *Fröken Julie* (Domnișoara Iulia); 1954 — *Karin Mansdotter* (K. fata lui Man); 1961 — *Domaren* (Ingeri pe baricadă); 1965 — *Ön* (Insula).

SJÖSTRÖM, Victor. Regizor și actor suedez (Silbodal-Värmland, 20.IX.1879; Stockholm, 3.I. 1960). Teatru din 1896. 1912 — debutează în film, devenind unul dintre cei mai importanți creatori din perioada mută. Maestru al filmului psihologic (*Vîntul* și mai ales *Căruța fantomă* sînt unanim recunoscute drept capodopere). 1924—1930: turnează la Hollywood. Reîntors în patrie își continuă activitatea atît în teatru cît și în cinematografie. 1943—1949: directorul artistic al industriei suedeze de film. Îl descoperă și lansează pe Ingmar Bergman.

FLM: Regizor: 1912 — *Trädgaardsmastaren* (Grădinarul); 1913 — *Ingeborg Holm;* 1916—1917 — *Terje Vigen;* 1917—1918 — *Berg-Ejvind och hans hustru* (Proscrișii); 1918—1919 — *Ingmarssönerna* I, II (Fiii lui Ingmar, partea I, II); 1920—1921 — *Körkarlen* (Căruța fantomă); 1921—1922 *Vem dömer?* (Proba focului); 1928 — *The Wind* (Vîntul); 1930 — *A Lady to Love* (Orgoliul); *Väter und Söhne* (Totul pentru copii); *Markurells i Wadköping* (Familia Markurell din W); 1937 — *Under the Red Robe* (Sub roba roșie). Actor: 1912 — *Tradgaardsmastaren* (Grădinarul, V. Sjöström); 1916—1917 — *Terje Vigen* (V. Sjöström); 1917—1918 — *Berg-Ejvind och hans hustru* (Proscrișii, V. Sjöström); *Ingmarssönerna* (Fiii lui Ingmar, V. Sjöström); 1920—1921 — *Körkarlen* (Căruța fantomă, V. Sjöström); 1943 — *Ordet* (Cuvîntul, G. Molander); 1949 — *Till gladje* (Către bucurie, I. Bergman); 1957 — *Smulstronstallet* (Fragii sălbatici, I. Bergman);.

SKLADANOVSKI, Max. Inventator german (Berlin, 30.IV.1863; Berlin, 30.XI.1939). Fotograf și pictor. 1880 — realizează una din primele serii de fotografii pe celuloid. 1892 — construiește «bioskopul», un aparat capabil să proiecteze benzi de kinetoscop; 1895 — cu ajutorul lui efectuează la Pankow (Germania) proiecții care fac concurență invenției lui Lumière; 1897 — înființează prima societate germană producătoare de film: «Bioskop».

SKOLIMOWSKI, Jerzy. Regizor polonez (Lodz, 5.V.1938). Ziarist, plastician, etnolog, poet, dramaturg. Studii la Institutul de artă cinematografică din Lodz. Debutează ca scenarist (*Fermecătorii inocenți*, A. Wajda și *Cuțitul în apă*, R. Polanski) și apoi ca regizor cu un film în care a montat secvențe turnate de el în cei 5 ani de studiu (*Rysopsis*). Preocupat de problemele tineretului contemporan, devine unul din cineaștii importanți ai Poloniei postbelice. Marele premiu, Bergamo, 1966, (*Bariera*); «Ursul de aur», Berlin, 1967 (*Plecarea*).

Scanned with OKEN Scanner

FLM: 1964 — *Rysepsis;* 1965 — *Walkover;* 1966 — *Bariera;* 1967 — *Le départ* (Plecarea); *Do rece góry* (Mîinile sus); 1970 — *Deep-end;* 1972 — *King, Queen, Knave* (Rigă, damă, valet).

slapstick (engl): specie de *comedie cinematografică* (v.), bazată pe *gag* vizual.

SMIRNOVA, Lidia Nikolaevna. Actriță sovietică (13.II.1915). Studii la școala Teatrului de cameră din Moscova. Film din 1934. Roluri de compoziție.

FLM: 1934 — *Nastenka Ustinova* (K. Eggert); 1940 — *Moia liubovi* (Dragostea mea, V. Korș-Sablin); 1942 — *Pareni iz naşego goroda* (Flăcăul din orașul nostru, A. Stolper, B. Ivanov); 1943 — *Ona zaşcişciaet rodinu* (Partizana, F. Ermler); 1944 — *Morskoi batalion* (Batalionul maritim, A. Minkin, A. Fainţimmer); 1946 — *Sînovia* (Două lumi, A. Ivanov); 1950 — *U nih esti rodina* (Undeva în Bizonia/Ei au o patrie, A. Fainţimmer, V. Legoşin); 1951 — *Donetkie şabtiori* (Minerii Donețului, L. Lukovski); 1953 — *Serebristaia pîli* (Pulberea argintie, A. Room); 1954 — *Ob etom zabîvati nelzia* (Agentul nr. 13, L. Lukov); 1956 — *Dve jizni* (Două vieți, K. Voinov); 1958 — *Dom v kotorom ia jivu* (Casa în care locuiesc, L. Kulidjanov, I. Segheli); *Troe vîşli iz lesa* (Cei trei din pădure, K. Voinov); 1962 — *Tvoi druzia* (Pe urmele braconierului, V. Voitițki); 1963 — *Tişina* (Liniște, V. Basov).

SMOKTUNOVSKI, Innokenti Mihailovici. Actor sovietic (Tatianivka-Tomsk, 18.III.1925). Școala de felceri, apoi cursuri la studioul Teatrului « Puşkin » din Krasnoiarsk. Teatru. 1957: debut pe ecran. Se afirmă pe plan internațional cu *Nouă zile dintr-un an* și *Hamlet.*

FLM: 1957 — *Soldatl* (Soldații, A. Ivanov); 1960 — *Neotpravlennoe pismo* (Scrisoare neexpediată, M. Kalatozov); 1961 — *Deveati dnei odnogo goda* (Nouă zile dintr-un an, M. Romm); 1964 — *Gamlet* (Hamlet, G. Kozințev); 1966 — *Bereghis avtomobilia* (Feriți-vă, automobilul, E. Riazanov); 1968 — *Stepeni riska* (Măsura riscului, I. Averbach); 1969 — *Jivoi trup* (Cadavrul viu, A. Venghe-rov); 1970 — *Prestuplenie i nakazanie* (Crimă și pedeapsă, A. Mihalkov-Koncialovski); 1970 — *Ceaikovski* (I. Talankin); 1971 — *Diadia Vania* (Unchiul V., A. Mihailkov-Koncialovski).

SOLDATI, Mario. Regizor și scenarist italian (Torino, 17.XI. 1906). Licențiat în litere la Roma. Își continuă studiile în S.U.A.; predă literatură la Universitatea Columbia. 1932: reîntors în patrie, debutează în cinematografie ca scenarist. 1937: realizează primul său film. A adus o contribuție valoroasă la renașterea cinematografiei italiene între 1940—1945. TV. și critică de film.

FLM: 1938 — *La principessa Tarakanova* (Prințesa T., col. F. Ozep); 1940 — *Piccolo mondo antico* (Luiza); 1941 — *Tragica notte* (Noaptea tragică); 1942 — *Malombra;* 1947 — *Eugenia Grandet;* 1948 — *Fuga in Francia* (Fuga în Franța); 1953 — *La provinciale* (Provinciala); 1954 — *La donna del fiume*

Scanned with OKEN Scanner

(Femeia fluviului); 1959 — *Policarpo, ufficiale di scrittura* (P. maestru caligraf).

SOLNȚEVA, Iulia Ippolitovna. Regizoare și actriță sovietică (Moscova, 25.VI.1901). Joacă la Teatrul de cameră din Moscova. Film din 1924 (ca actriță). Devine colaboratoarea soțului său, Aleksandr Dovjenko (interpretă și asistentă de regie). Premiu, Cannes, 1961 *(Povestea anilor înflăcărați)*.

FLM: Regizor: 1943 — *Bitva za naşu Sovetskuiu Ukrainu* (Lupta pentru Ucraina, d, col. L. Bodik); 1945 — *Ukraina v ogni* (U. în flăcări, d.); 1953 — *Igor Bulciov i drugbie* (I.B. și alții, col. S. Lukianov, D. Andreeva); 1958 — *Poema o more* (Poemul mării); 1961 — *Povesti plamennih let* (Povestea anilor înflăcărați); 1965 — *Zacearovannaia Desna* (D. fermecată); 1970 — *Zolotlie vorota* (Porțile de aur). Actriță: 1924 — *Aelita* (I. A. Protazanov); 1928 — *Dve jenscini* (Două femei, G. Roșal); 1930 — *Zemlia* (Pământ, Al. Dovjenko).

SORDI, Alberto. Actor italian (Roma, 15.VI.1919). Intră de tînăr în compania teatrală condusă de Ermete Zacconi. Film din 1938. Se impune cu roluri interpretate în filmele lui Fellini *(Șeicul alb, I vitelloni)*, devenind după 1953 unul din cei mai populari comici ai Italiei. Vedetă de renume internațional. 1967 — debut în regia de film. Mențiune, Veneția, 1959 *(Marele război)*.

FLM: 1938 — *La principessa Tarakanowa* (Prințesa T., F. Ozep, M. Soldati); 1942 — *I tre aquilotti* (Cei trei pui de vulturi, M. Mattoli); 1947 — *Il delitto di Giovanni Episcopo* (Crima lui G.E., A. Lattuada); 1950 — *Mamma mia, che impressione* (Mama mea, ce impresiel, R. Savarese); 1952 — *Lo sceico bianco* (Șeicul alb, F. Fellini); 1953 — *I vitelloni* (F. Fellini); 1956 — *Mio figlio Nerone* (Fiul meu N., Steno); 1957 — *A Farewell to Arms* (Adio arme, Ch. Vidor); 1958 — *Le septième ciel* (Al șaptelea cer, R. Bernard); 1959 — *La grande guerra* (Marele război, M. Monicelli); 1960 — *Tutti a casa* (Cu toții acasă, L. Comencini); *Il vigile* (Gardianul, L. Zampa); 1961 — *Una vita difficile* (Viață dificilă, D. Risi); 1962 — *Il commissario* (Comisarul, L. Comencini); 1963 — *Il Mafioso* (Omul Mafiei, A. Lattuada); *Il maestro di Vigevano* (Învățătorul din V., E. Petri); 1966 — *I nostri mariti*, fs (Soții noștri, sc. Soțul Robertei, F. D'Amico); 1967 — *Un italiano in America* (Un italian în A, A. Sordi); 1968 — *Il medico della mutua* (Medicul de la asigurări, L. Zampa); 1969 — *Amore mio, aiutami!* (Dragostea mea, ajută-mă!, A. Sordi); 1970 — *Contestazione generale* (Contestare generală, L. Zampa); *Le coppie*, fs. (Perechile, sc. Camera — A. Sordi, sc. Leul — V. De Sica); 1971 — *Bello, onesto, emigrato in Australia sposerebbe compaesana illibate* (Frumos, onest, emigrat în Australia); *La piu bella serata della mia vita* (Cea mai frumoasă seară din viața mea, E. Scola).

SOREL, Jean (J. de Combaud de Roquebrune). Actor francez (Marsilia, 26.IX.1934). Debut teatral. Film din 1959.

FLM: 1959 — *J'irai cracher sur vos tombes* (Voi scuipa pe mormintele voastre, M.

Gast); 1960 — *La giornata balorda* (Zi neghioabă, M. Bolognini); 1961 — *Vue du pont* (Vedere pe pe pod, S. Lumet); 1962 — *Julia* (A. Weidenmann); *Le quatro giornate di Napoli* (Cele patru zile ale orașului N., N. Loy); 1963 — *Germinal* (Y. Allégret); 1965 — *Vaghe stelle dell'Orsa* (Tremurătoarele stele ale Ursei/Sandra, L. Visconti); 1966 — *Belle de jour* (Frumoasa de zi, L. Buñuel); 1968 — *L'età del malessere* (Vîrsta păcătoasă, G. Biagetti); 1971 — *La controfigura* (Dublura, R. Guerrieri).

SPAAK, Catherine. Actriță franceză (Paris, 3.IV.1945). Film din 1958. Turnează în Franța și Italia.

FLM: 1958 — *L'hiver* (Iarna, J. Gauthier, sm); 1960 — *Le trou* (Groapa, J. Becker); 1961 — *Le puits aux trois vérités* (Fîntîna celor trei adevăruri, F. Villiers); 1962 — *Il sorpasso* (Depășirea, D. Risi); 1963 — *La noia* (Plictisul, D. Damiani); 1964 — *Week-end à Zuydcoote* (H. Verneuil); 1965 — *Made in Italy*, fs (sc. *Cenușăreasa*, N. Loy); *La calda vita* (Viață fierbinte, Fl. Vanini); 1968 — *La matriarca* (Matriarhatul, P. Festa Campanile); 1969 — *Con quale amore, con quanto amore* (Cu ce dragoste, cu cîtă dragoste, P. Festa Campanile); 1971 — *Causa di divorzio fra...* (Proces de divorț între..., M. Fondato); 1972 — *Un meurtre est un meurtre* (O crimă este o crimă, E. Périer).

STAN, Nicu. Operator român (Constanța, 25.XI.1931). Studii la I.A.T.C.

FLM: 1958 — *Melodii, melodii* (I. Barna, sm); 1959 — *Într-o dimineață*, col. G. Cornea (M. Marcus, sm); 1960 — *Toamna se numără...* (M. Mureșan, sm); 1962 — *Partea ta de vină* (M. Mureșan); 1963 — *Dragoste lungă de-o seară* (H. Popescu); 1965 — *Răscoala* (M. Mureșan); 1966 — *Diminețile unui băiat cuminte* (A. Blaier); *Vremea zăpezilor* (Gh. Naghi); 1967 — *Maiorul și moartea* (Al. Boiangiu); 1968 — Columna (M. Drăgan); *Apoi s-a născut legenda* (A. Blaier); 1969 — *Baltagul* (M. Mureșan); *Doi bărbați pentru o moarte* (Gh. Naghi); 1971 — *Pădurea pierdută* (A. Blaier); *Puterea și Adevărul* (M. Marcus); 1972 — *Zestrea* (L. Popa); *Conspirația* (M. Marcus).

STAN ȘI BRAN: v. HARDY Oliver și LAUREL Stanley.

STANWICK, Barbara (Ruby Stevens). Actriță americană (Brooklyn-New York, 16.VII.1902). Teatru și dans în cluburile de noapte. Debutează pe ecran ca balerină în 1927. Se impune în filme de Frank Capra.

FLM: 1927 — *Broadway Nights* (Nopți pe B., J. C. Boyle); 1930 — *Ladies of Leisure* (Dragostea unei femei pierdute, F. Capra); 1932 — *Forbidden* (Iluzii de fericire, F. Capra); 1934 — *Gambling Lady* (Dama de pică, A. Mayo); 1937 — *Stella Dallas* (K. Vidor); 1938 — *The Mad Miss Manten* (Miss Raffles, L. Jason); 1939 — *Union Pacific* (C.B. De Mille); 1941 — *The Lady Eve* (Pr. Sturges); *Ball of Fire* (Mingea de foc, H. Hawks); 1942 — *The Great Man's Lady* (In umbra gloriei, W. Wellman); 1944 — *Double Indemnity* (Dublă despăgubire, B. Wilder); 1952 — *Clash by Night* (Ciocnire în noapte, Fr. Lang); 1955 — *The Violent Men* (Oameni furioși, R. Mate); 1956 — *Crime of Passion* (Crimă pasională,

Scanned with OKEN Scanner

G. Oswald); 1962 — *Walk on the Wild Side* (Pe drumul sălbatic, E. Dmytryk); 1965 — *Roostabout* (Docherul, J. Rich).

star: v. **vedetă.**

STĂNCULESCU, Silviu. Actor român (Timișoara, 24.I.1932). Absolvent I.A.T.C. Din 1960 film.

FLM: 1960 — *Aproape de soare* (S. Stiopul); 1961 — *Străzile au amintiri* (M. Marcus); 1962 — *A fost prietenul meu* (A. Blaier); *Partea ta de vină* (M. Mureșan); 1964 — *La patru pași de infinit* (Fr. Munteanu); *Merii sălbatici* (Al. Croitoru); 1965 — *Camera albă* (V. Calotescu); *Dincolo de barieră* (Fr. Munteanu); 1967 — *Cerul începe la etajul III*, Fr. Munteanu); 1969 — *Simpaticul domn* R (S.T. Roman); 1971 — *Puterea și Adevărul* (M. Marcus); 1972 — *Paraşutiştii* (D. Cocea) *Conspirația* (M. Marcus).

STEIGER, Rod (Roderick S.). Actor american (New-Jersey, 14. IV.1925). Studii de teatru (« Workshops » și « Actor's Studio »). Succese teatrale pe Broadway și la TV americană. Din 1951 turnează la Hollywood. Premiu, Berlin, 1964 *(Cămătarul)*; premiul « Oscar », 1967 *(În arșița nopții)*.

FLM: 1951 — *Tereza* (F. Zinnemann); 1954 — *On the Waterfront* (Pe chei, E. Kazan); 1955 — *The Big Knife* (Cuțitul cel mare, R. Aldrich); *The Court Martial of Billy Mitchel* (Curtea marțială, O. Preminger); 1956 — *The Harder They Fall* (Calea cea grea, M. Robson); *Back From Eternity* (Înapoi la eternitate, J. Farrow); *Run of the Arrow* (Direcția săgeții, S. Fuller); 1958 — *The Cry Terror* (Strigătul teroarei, A. Stone); 1959 — *Al Capone* (R. Wilson); 1960 — *Seven Thieves* (Cei șapte hoți, H. Hathaway); 1962 — *The Longest Day* (Ziua cea mai lungă, K. Annakin, B. Wicki, A. Marton); 1963 — *Le mani sulla città* (Cu mîinile pe oraș, F. Rosi); 1964 — *The Pawnbroker* (Cămătarul, S. Lumet); 1965 — *Doctor Jivago* (D. Lean); 1967 — *In the Heat of the Night* (În arșița nopții, N. Jewison); 1968 — *The Sergeant* (Sergentul, J. Flynn); 1969 — *Waterloo* (S. Bondarciuk); 1970 — *Giu la testa* (Jos capul, S. Leone); *Three into Two Won't Go* (Trei în doi nu se poate, P. Hall); 1971 — *Happy Birthday Wanda June* (La mulți ani W.J., M. Robson).

stereofonie: procedeu de înregistrare și redare a sunetului, care permite reconstituirea poziției și a mișcărilor sursei sonore în timpul audiției. Aplicată în cinematografie, *s.* constituie unul din importantele mijloace de realizare a spectacolului total, în care spectatorul devine participant al acțiunii printr-o pseudo-prezență în spațiul (virtual) reconstituit în sala de proiecție. Bazată pe auzul binaural, *s.* reconstituie decalajul de fază (pentru sunetele joase) și diferența de intensitate (pentru sunetele înalte) cu care sînt percepute sunetele de cele două urechi în scena reală. Înregistrarea stereofonică se poate realiza din priza directă, la post-sincronizare, (v. *înregistrarea sunetului)* și la *mixaj*. În primele două cazuri

se lucrează fie cu două microfoane așezate și orientate analog cu cele două urechi (înregistrare binaurală), fie cu mai multe microfoane așezate direct în spațiul surselor sonore (*s.* reală). La mixaj se realizează, de fapt, o pseudo-*s.*, constînd în panoramarea sunetului (deplasarea sursei acustice aparente, înregistrate în sistem monoaural) în lungul axei orizontale a ecranului. Pentru redarea stereofonică a sunetului, în cinematografe sînt necesare cel puțin trei fonograme, două pentru ecran (stînga-dreapta) și una pentru sală (ambianță). Sistemele practice de *s.* folosesc mai multe piste (fonograme); 4 la sistemul *Cinemascope;* 8 în sistemul *Cinerama;* 6 în sistemul *Todd-AO.* Pseudo-*s.* este folosită la sistemele de înregistrare-redare *Sonoptic* și *Perspecta-Sound.*

stereoscopie: procedeu pentru înregistrarea și redarea imaginii care face posibilă reconstituirea tridimensională a subiectului fotografiat sau filmat. Din punct de vedere tehnic, *s.* trebuie să rezolve problema înregistrării simultane a două imagini corespunzătoare unghiului de vedere a celor doi ochi și cea a perceperii separate a acestor imagini de către ochiul stîng și cel drept, în timpul proiecției cinematografice. Dificultăți deosebite apar în special la separarea imaginilor în timpul vizionării: la *sistemul anaglif* cele două imagini sînt proiectate prin două filtre de culoare diferită (în special roșu și albastru) iar spectatorii poartă ochelari cu filtre de aceleași culori; astfel fiecare ochi vede numai una din cele două imagini. La sistemul de filtre polarizante, separarea celor două imagini se realizează cu ajutorul orientării filtrelor (răsucite cu 90°) montate peste cele două obiective de proiecție și în ochelarii pe care îi poartă spectatorii. La diversele sisteme cu ecrane speciale separarea celor două imagini se realizează cu ajutorul unor microstructuri (rastere) cu orientare verticală, aplicate peste ecran, care reflectă în mod selectiv imaginile proiectate pe ele. Dincolo de dificultățile de ordin practic (probleme de igienă în cazul procedeului cu ochelari, confecționarea ecranelor de dimensiuni mari la procedeele cu raster, modificarea unghiului de selecție în diferitele puncte ale sălii, la toate sistemele etc), *s.* cinematografică este limitată datorită efortului psiho-fiziologic la care se supune publicul: tendința subconștientă de a căuta claritate în profunzimea subiectului (care este de fapt cuprins integral în planul ecranului); ținerea capului în poziție verticală (pentru asigurarea bazei stereoscopice a vederii) ș.a. îl împiedică pe spectator să pătrundă în atmosfera dramaturgică a filmului. Din această cauză *s.*, cel puțin la nivelul sistemelor cunoscute pînă în prezent, nu con-

Scanned with OKEN Scanner

stituie o cale de îmbogățire a expresivității artistice în cinematografie.

STERNBERG, Josef von (Joe Stern). Regizor american (Viena, Austria, 29.V.1894; Los Angeles, 22.XII.1969). La 10 ani emigrează cu părinții în S.U.A. Licență în filozofie. Activitate teatrală în Europa. Din 1914 lucrează în cinematografie. 1924 — debutează ca regizor. A descoperit-o pe Marlene Dietrich, contribuind activ la lansarea ei ca una din cele mai mari vedete ale ecranului mondial. Profesor de regie la « University of Southern » din California.

FLM: 1924 — *Salvation Hunters* (Echipa de salvare); 1927 — *Underworld* (Nopțile din Chicago); 1928 — *The Docks of New York* (Docurile din N. Y.); 1930 — *Der blaue Engel* (Îngerul albastru); *Morocco* (Maroc); 1931 — *Disbonoured* (Dezonorata); *An American Tragedy* (O tragedie americană); 1932 — *Shanghai Express; Blonde Venus* (Viciul blond); 1934 — *The Scarlet Empress* (Uraganul); 1935 — *The Devil is a Woman* (Capriciu spaniol); *Crime and Punishment* (Am ucis / Raskolnikov) 1939 — *Sergeant Madden* (Razzia); 1944 — *The Town* (Orașul, d); 1951 — *Jet Pilot;* 1952 — *Macao;* 1953 — *The Saga of Anatahan* (Povestea lui A).

BIBL: *Fun in a Chinese Laundry*, 1965.

STEWART, James (J. Maintland). Actor american (Vinegav Hill-Indiana, 20.V.1908). 1938: renunță la studiile de arhitectură (Universitatea Princeton) pentru a se consacra teatrului. 1935 — debutează în cinematografie. Primele mari succese: *Nu o poți lua cu tine* (după piesa lui G. Kaufman) și *Mr. Smith pleacă la Washington*, ambele de F. Capra. 1935—1940: interpretul preferat al comediilor americane, iar, după război, eroi de western și roluri de compoziție. Premiul « Oscar », 1940 *(Poveste din Philadelphia);* Cupa « Volpi », Veneția, 1959 *(Anatomia unei crime);* premiu, Berlin, 1962 *(Dl. Hobbs pleacă în vacanță)*.

FLM: 1935 — *The Murder Man* (În umbra scaunului electric, T. Whelan); 1937 — *Seventh Heaven* (Îngerul străzii, H. King); 1938 — *You Can't Take It with You* (Nu o poți lua cu tine, Fr. Capra); *The Shopworn Angel* (Colivia de aur, H.C. Potter); 1939 — *Mr. Smith Goes to Washington* (Dl. S. merge la W., / Mr. S. la Senat, Fr. Capra); *Destry Rides Again* (Destry, G. Marshall); 1940 — *The Philadelphia Story* (Poveste din Ph., G. Cukor); 1946 — *It's a Wonderful Life* (Este o viață minunată, Fr. Capra); 1948 — *Rope* (Frînghia, A. Hitchcock); 1954 — *Rear Window* (Fereastra spre curte, A. Hitchcock); 1956 — *The Man Who Knew Too Much* (Omul care știa prea multe, A. Hitchcock); 1958 — *Vertigo* (Amețeala, A. Hitchcock); 1959 — *Anatomy of a Murder* (Anatomia unei crime, O. Preminger); 1962 — *The Man Who Shot Liberty Valance*; (Omul care l-a ucis pe L.V., J. Ford); *Mr. Hobbs Takes a Vacation* (Dl. H. pleacă în vacanță, H. Koster); 1963 — *How the West Was Won* (Cum a fost cucerit vestul, J. Ford, H. Hathaway, G. Marshall); 1964 — *Cheyenne Autumn* (Toamna Cheyenilor, J.

Ford); 1968 — *Firecreek* (V. McEveety); *Bandolero* (A.V. McLaglen); 1970 — *The Cheyenne Social Club* (Clubul din Ch., G. Kelly); 1971 — *Fool's Parade* (Parada nebunilor, A. V. McLaglen).

STILLER, Mauritz (Moses S.). Regizor suedez (Helsinki, Finlanda, 17.VI.1883; Stockholm, 8.XI.1928). 1900: debutează ca actor de teatru și în 1912 ca actor și regizor de film. Realizează filme în maniera realismului alegoric, specific cinematografului mut suedez. Lucrează cîțiva ani la Hollywood; a lansat-o pe Greta Garbo.

FLM: 1912 — *Mor ob dotter* (Mamă și fiică); 1918—1919 — *Saagen om den eldröda blomman* (Povestea florii purpurii); 1919 — *Herr Arnes Pengar* (Comoara lui Arne); 1919—1920 — *Fiskebyn* (Satul de pescari); 1920 — *Erotikon;* 1922—1923 — *Gunnar Hedes saga* (Zarul ursitei); 1924 — *Gösta Berlings Saga* (Gösta Berling); 1926 — *Imperial Hotel;* 1927—1928 — *The Street of Sin* (Strada păcatelor, terminat de L. Berger).

stop-cadru: efect cinematografic constînd în «înghețarea» momentană a mișcării, persistarea imaginii statice și reluarea mișcării la faza la care a fost oprită. Ca procedeu tehnic, *s-c.* constituie una din cele mai vechi metode de *filmare combinată* și se realizează în felul următor: după negativul filmat și developat în mod obișnuit se obține un pozitiv intermediar, apoi un *dup-negativ* (v. *contratipare*). Copierea pozitivului intermediar după *dup-negativ* se face pe o mașină de *copiere optică*, care permite deplasarea independentă a celor două pelicule. La început cele două pelicule se deplasează concomitent, apoi pozitivul intermediar este oprit la fotograma aleasă pentru *s-c*, pelicula de dup-negativ continuînd să avanseze un anumit număr de fotograme, după care pozitivul intermediar își reia mișcarea. Durata *s-c.* este determinată de numărul de fotograme, care au fost copiate în timpul staționării pozitivului intermediar. *S-c.* este folosit în special pentru crearea unei atmosfere acut-dramatice (nedumerire, durere profundă, resemnare totală etc.).

stop-camera: procedeu de *filmare combinată*, care constă în oprirea bruscă a aparatului de filmare și a personajelor din cadru, efectuarea unor modificări scenice și reluarea filmării. În unele cazuri poate fi realizat și din montaj, prin scoaterea din negativ a unui număr de *fotograme*. Metoda se folosește pentru realizarea apariției sau dispariției momentane a unor persoane, a unor obiecte ori pentru rezolvarea unor scene dificile sau periculoase (intrarea personajului într-o clădire care în clipa următoare se prăbușește peste el, explozia sau incendierea unui vehicul cu călători etc).

STOPPA, Paolo. Actor italian (Roma, 6.VI.1906). Debut scenic

Scanned with OKEN Scanner

în 1930. Unul dintre cei mai de seamă actori dramatici și directori de teatru italieni. 1932: intră în cinematografie; din 1940, primele roluri importante. După 1945 cunoaște consacrarea internațională. FLM: 1932 — *L'armata azzura* (Armata albastră, G. Righelli); 1939 — *Assenza ingiustificata* (Absențe nemotivate, M. Neufeld); 1940 — *Amami Alfredo* (Traviata, C. Gallone); 1941 — *La corona di ferro* (Coroana de fier, Al. Blasetti); 1943 — *Che distinta familia!* (Ce familie distinsă!, M. Bonnard); 1950 — *Miracolo a Milano* (Miracol la M., V. De Sica); 1952 — *Les belles de nuit* (Frumoasele nopții, R. Clair); 1953 — *Stazione Termini* (Gara T., V. De Sica); 1954 — *Casa Ricordi* (C. Gallone); 1957 — *La nonna Sabella* (Bunica S., D. Risi); 1960 — *Rocco e i suoi fratelli* (R. și frații săi, L. Visconti); 1963 — *Il Gattopardo* (Ghepardul, L. Visconti); 1964 — *Beckett* (P. Glenville); 1967 — *Il marito è mio e l'ammazo quando mi pare* (Soțul e al meu și îl omor cînd vreau, P. Festa Campanile); 1968 — *C'era una volta il West* (A fost odată în Vest, S. Leone).

STRIJENOV, Oleg Aleksandrovici. Actor sovietic (Blagoveșcensk, 10.VIII.1929). Absolvent al Școlii teatrale « Șciukin ». Ecranizarea *Tăunul* și în special *Al 41-lea* îl consacră printre cei mai populari interpreți de film din U.R.S.S. FLM: 1955 — *Meksikanet* (Mexicanul, V. Kaplunovski); *Ovod* (Tăunul, A. Faințimmer); 1956 — *Sorok pervîi* (Al 41-lea, G. Ciuhrai); 1957 — *Hojdenie za tri moria* (Călătorie peste trei mări, V. Pronin, A. Abbas); 1959 — *Pikovaia dama* (Dama de pică R. Tihomirov); *Belie noci* (Nopți albe, I. Piriev); *V tvoih rukah jizni* (Viața e în mîinile tale, N. Rozanțev); 1960 — *Severnaia povesti* (Poveste nordică, E. Andrikanis); 1961 — *Zbabelec* (Lașul, J. Weiss); *Duel* (T. Berezanțeva, L. Rudnik); 1962 — *V mertvoi petle* (În lațul morții); V. Nemoliaev); 1963 — *Optimisticeskaia traghedia* (Tragedia optimistă, S. Samsonov); 1966 — *Tretia molodosti* (A treia tinerețe, J. Dréville); 1969 — *Nepodsuden* (Omul care nu poate fi acuzat, V. Krasnopolski, V. Uskov).

STROHEIM, Erich von. Regizor și actor american (Viena, Austria, 22.IX.1885; Maurepas — Seine-et-Oise, Franța, 12.V.1957). 1909: emigrează în S.U.A. și după ce exercită mai multe meserii ajunge figurant la Hollywood (1914), apoi actor și asistent de regie al lui D.W. Griffith. 1918: debutează ca regizor cu *Soții orbi*, iar în continuare realizează cîteva opere de un realism virulent, crud, într-un stil ce anticipează caracteristicile cinematografului contemporan și-l plasează pe *S.* cu numai șapte filme mute semnate ca regizor, printre cei mai însemnați creatori pe plan mondial. Capodopera sa: *Rapacitate*, « pelicula care a dat viitorimii cinematografice modelul filmului vorbitor, al filmului psihologic și chiar al filmului de avangardă, unde personajele nu *sînt* ci *devin* » (D. I. Suchianu). Nefiind « rentabil », după 1932 producătorii americani nu l-au mai admis ca regizor. Își continuă

cariera ca actor, repurtînd succese de răsunet mondial. Este autorul mai multor romane (*Paprika*, 1935; *Les Feux de la Saint-Jean*, 1951—1954; *Poto-Poto*, 1956), precum și al unor scrieri cu caracter autobiografic. « Filmele lui S. sînt adevărate ca piatra și libere ca visul » (André Bazin). « Nu datorează nimănui nimic, iar noi toți îi sîntem datori ». (René Clair).

FLM: Regizor: 1918 — *Blind Husbands* (Soții orbi); 1919 — *The Devil's Passkey* (Șperaclul diavolului); 1921 — *Foolish Wives* (Femei nebune); 1923 — *Merry-Go-Round* (Călușeii); 1924 — *Greed* (Rapacitate); 1925 — *The Merry Widow* (Văduva veselă); 1926—1927 — *The Wedding March* (Marșul nupțial); *The Honeymoon* (Luna de miere); 1928 — *Queen Kelly* (Regina K.,); 1933 — *Walking Down Broadway* (În jos pe B., terminat de A. Werker cu titlul *Hello Sisters*). Actor: 1914 — *Captain McLean* (Căpitanul McL., J. Conway); 1915 — *Birth of a Nation* (Nașterea unei națiuni, D.W. Griffith); 1916 — *Intolerance* (Intoleranță, D.W. Griffith); 1917 — *Hearts of the World* (Inimile lumii, D.W. Griffith); 1930 — *The Great Gabbo* (Celebrul G., J. Cruze); *Three Faces East* (Misterele spionajului, R. del Ruth); 1932 — *As You Desire Me* (Așa cum mă dorești, G. Fitzmaurice); 1937 — *La grande illusion* (Iluzia cea mare, J. Renoir); *L'alibi* (Alibiul, P. Chénal); 1938 — *Les irates du rail* (Orientul în flăcări, Christian-Jaque); 1943 — *Five Graves to Cairo* (Spionaj în deșert, B. Wilder); *La danse de mort* (Dansul morții, M. Cravenne); 1945 — *The Great Flamarion* (Marele F., A. Mann); 1946 — *La foire au chimère* (Înger și demon, P. Chénal); 1950 — *Sunset Boulevard* (Bulevardul Crepusculului, B. Wilder); 1948 — *L'Homme aux cent visage* (Omul cu o sută de fețe, R. Stafford).

STURGES, John. Regizor american (Oak Park-Illinois, 3.I.1910). 1932: asistent decorator, apoi asistent monteur la compania «R.K.O». În timpul războiului realizează și montează filme de front. Asistent de regie, apoi regizor la « Columbia ». Maestru al westernului psihologic.

FLM: 1946 — *Shadowed;* 1949 — *The Walking Hills* (Mergînd pe dealuri); 1950 — *The Capture* (Captura); *Mystery Street* (Strada misterioasă); 1953 — *Escape from Fort Bravo* (Evadatul din F.B.); 1954 — *Bad Day at Black Rock* (Ziua proastă de la Stînca Neagră); 1956 — *Backlash* (Spinarea biciuită); 1958 — *The Old Man and the Sea* (Bătrînul și marea); 1959 — *The Last Train from Gun Hill* (Ultimul tren din G.H.); 1960 — *The Magnificent Seven* (Cei șapte magnifici); 1963 — *The Great Escape* (Marea evadare); 1965 — *The Satan Bug* (Nebunia Diavolului); 1968 — *Ice Station Zebra* (Stațiunea polară Z.); 1969 — *Marooned* (Naufragiați în spațiu); 1972 — *Joe Kidd*.

STURGES, Preston (Edmund P. Biden). Regizor și scenarist american (Chicago, 29.VIII.1898; New York, 5.VIII.1959). 1928: director de scenă pe Broadway. 1932: debutează la Hollywood ca scenarist (*Thomas Garner*). 1940: nevoit să părăsească Hollywoodul, se stabilește în Europa (în Anglia, apoi în Franța), unde turnează

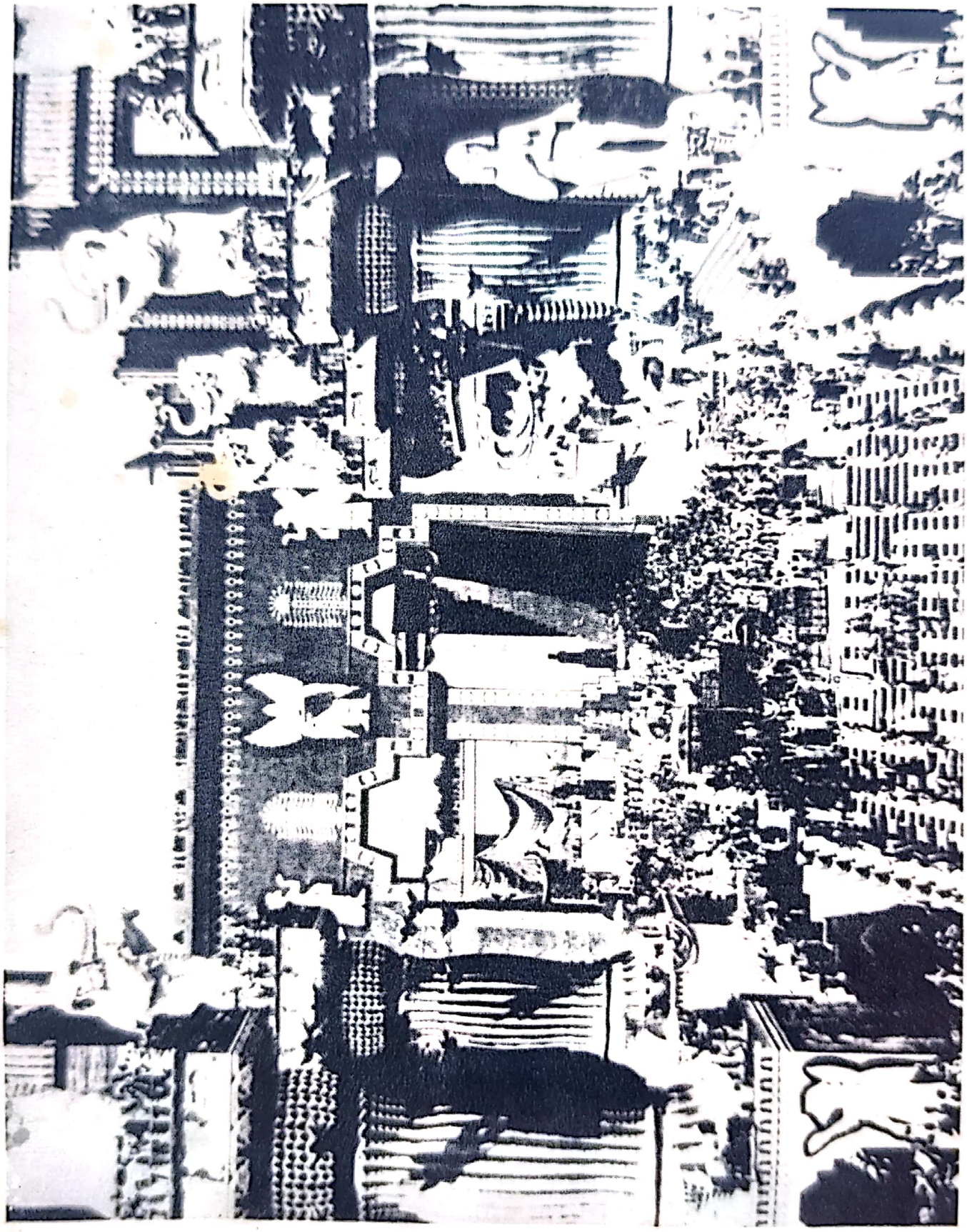

FILME

1. INTOLERANȚĂ (D. W. GRIFFITH, 1916)

Scanned with OKEN Scanner

2. CABINETUL DR.-ULUI CALIGARI (R. WIENE, 1920)

Scanned with OKEN Scanner

3. NANUK (R. FLAHERTY, 1922)

Scanned with OKEN Scanner

4. RAPACITATE (E. VON STROHEIM, 1924)
5. ULTIMUL OM (F. W. MURNAU, 1924)

Scanned with OKEN Scanner

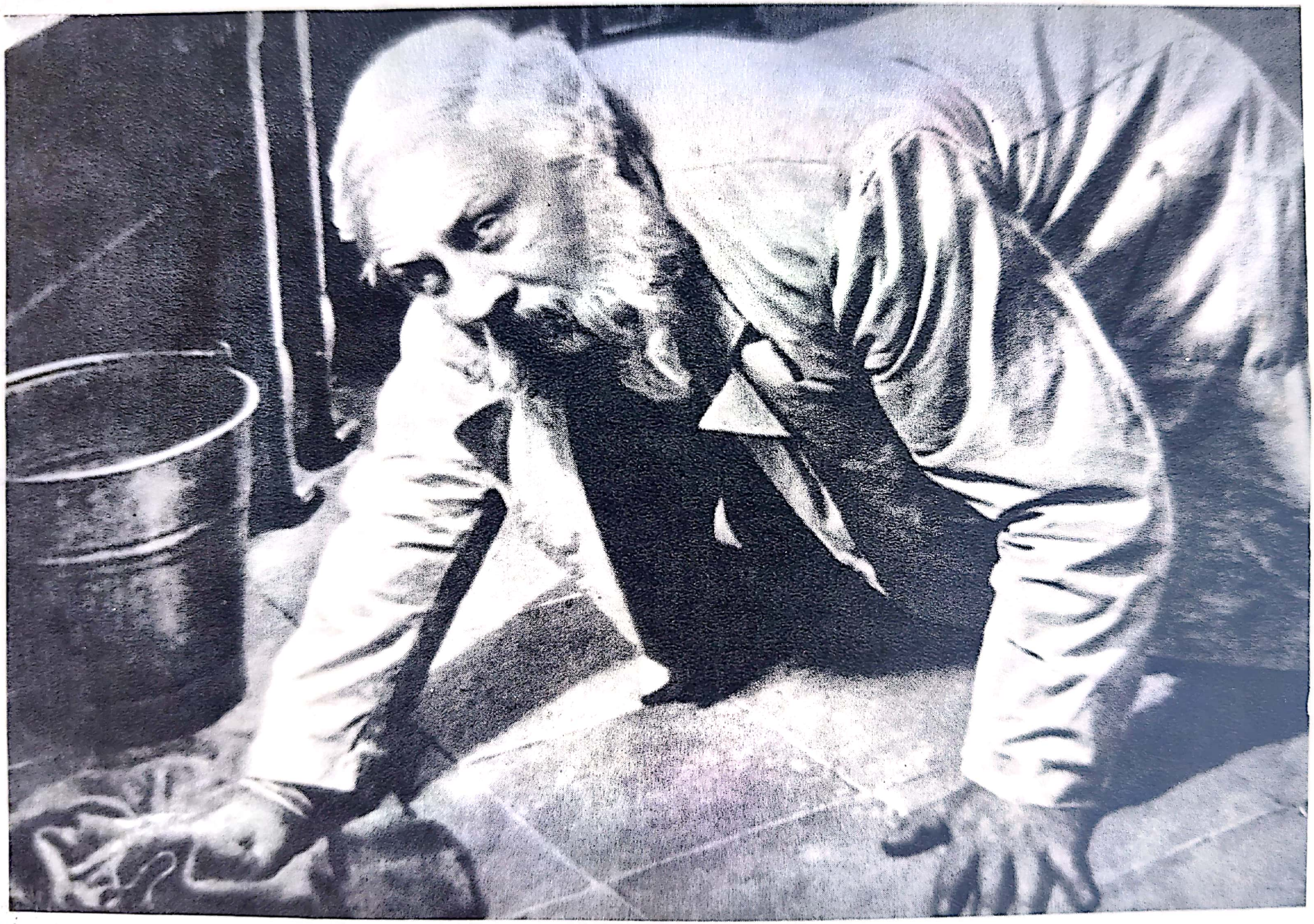

Scanned with OKEN Scanner

6. GOANA DUPĂ AUR (CH. CHAPLIN, 1925)
7. CRUCIȘĂTORUL POTIOMKIN (S. EISENSTEIN, 1925)

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

8. MAMA (VS. PUDOVKIN, 1925)
9. GENERALUL (B. KEATON, 1926)

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

10. PATIMILE IOANEI D'ARC (CH. DREYER, 1928)
11. PĂMÎNT (A. DOVIENKO

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

12. MILIONUL (R. CLAIR, 1931)

Scanned with OKEN Scanner

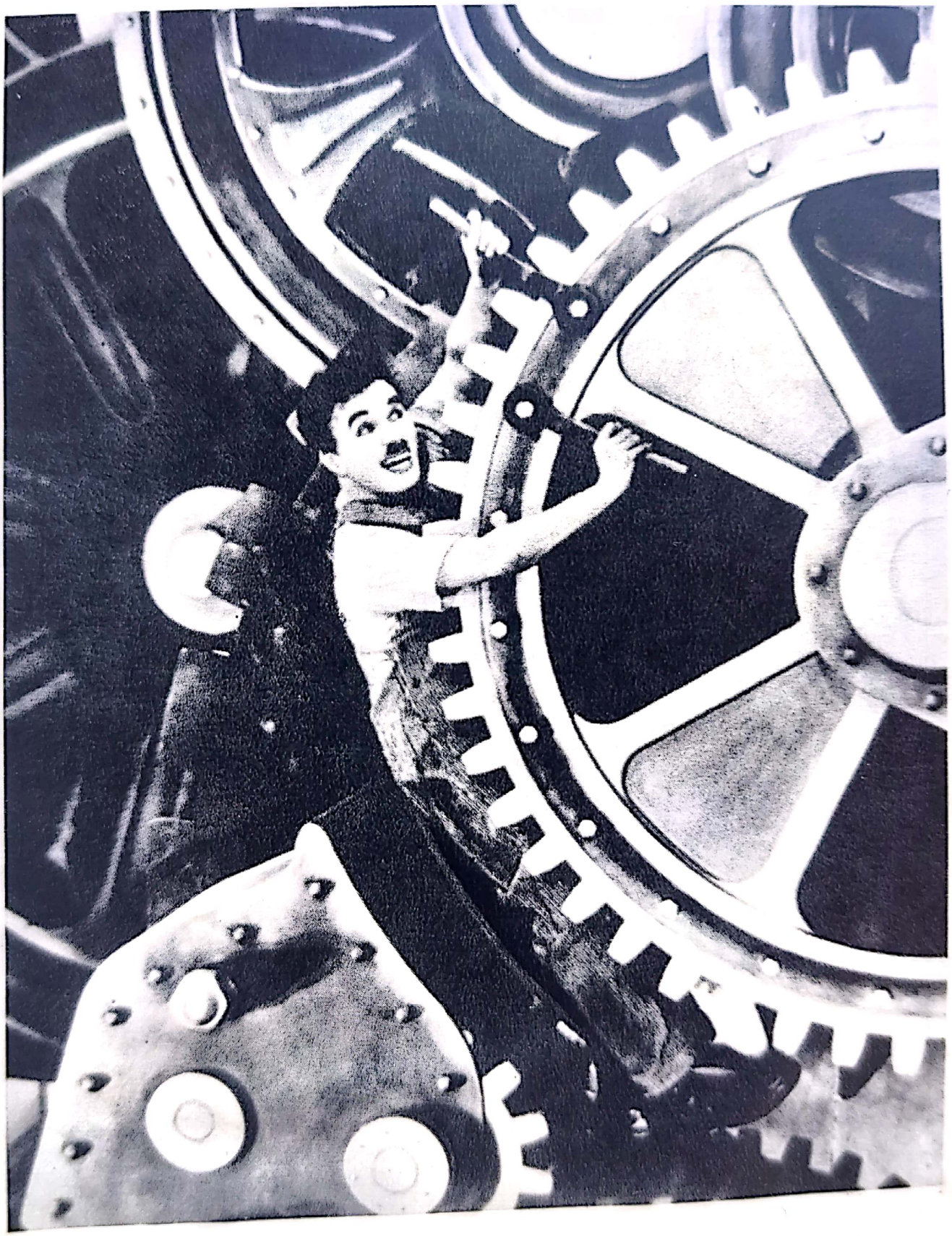

13. TIMPURI NOI (CH. CHAPLIN, 1935)

Scanned with OKEN Scanner

14. ILUZIA CEA MARE (J. RENOIR, 1937)

Scanned with OKEN Scanner

15. DILIGENȚA (J. FORD, 1939)

Scanned with OKEN Scanner

16. NOAPTEA AMINTIRILOR (M. CARNÉ, 1939)
17. CETĂȚEANUL KANE (O. WELLES, 1941)

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

18. ȘOIMUL MALTEZ (J. HUSTON, 1942)
19. IVAN CEL GROAZNIC (S. M. EISENSTEIN, 1943—1944).

Scanned with OKEN Scanner

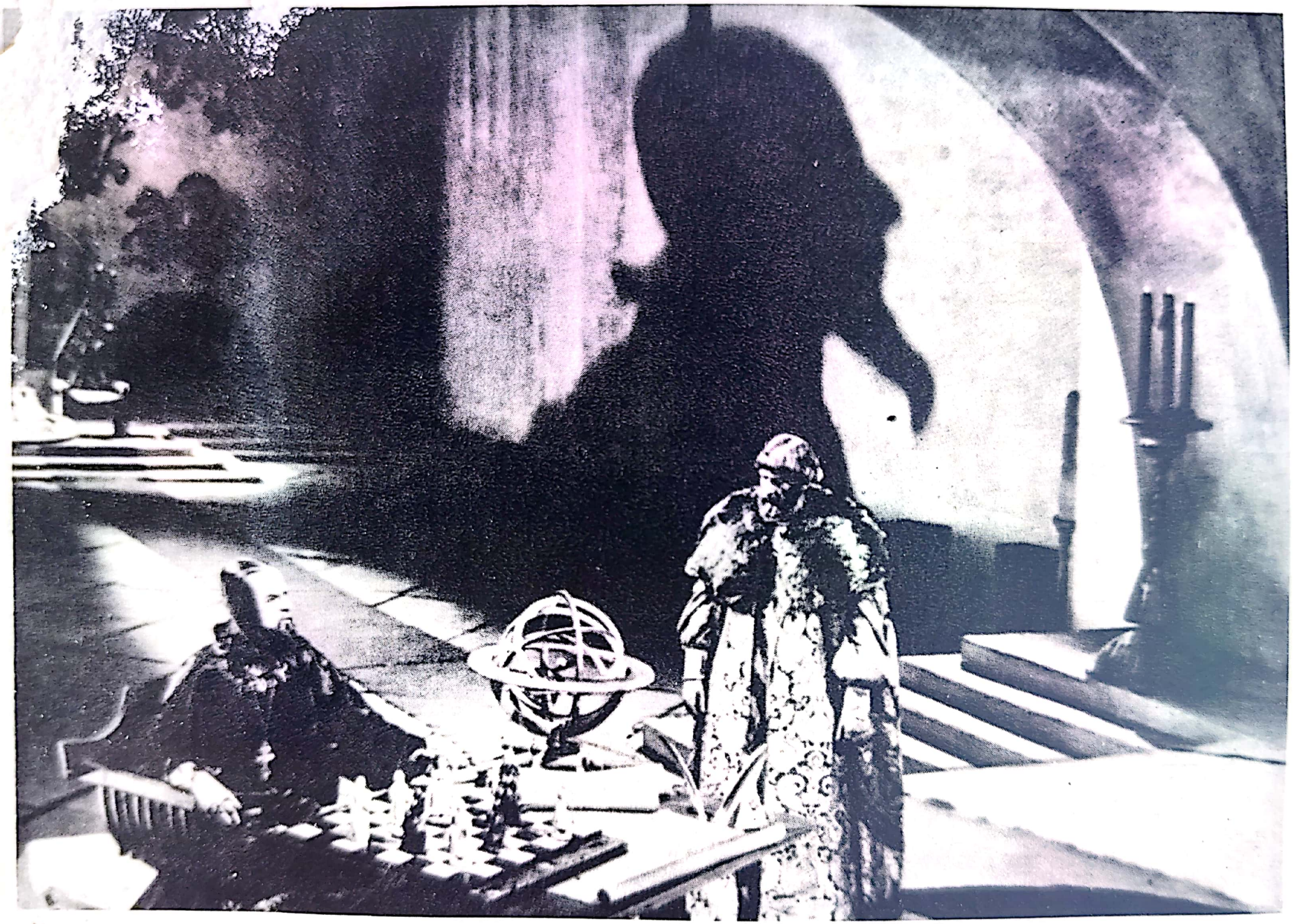

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

NT[illegible]IRE (D. LEAN, 1945)
[illegible] 1946

22. CEI MAI FRUMOȘI ANI AI VIEȚII NOASTRE (W. V
23. HAMLET (L. OLIVIER, 1948)

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

24. HOȚI DE BICICLETE (V. DE SICA, 1949)

Scanned with OKEN Scanner

25. FATA CU PĂRUL CĂRUNT (PAI MAU LICE, 1950)

Scanned with OKEN Scanner

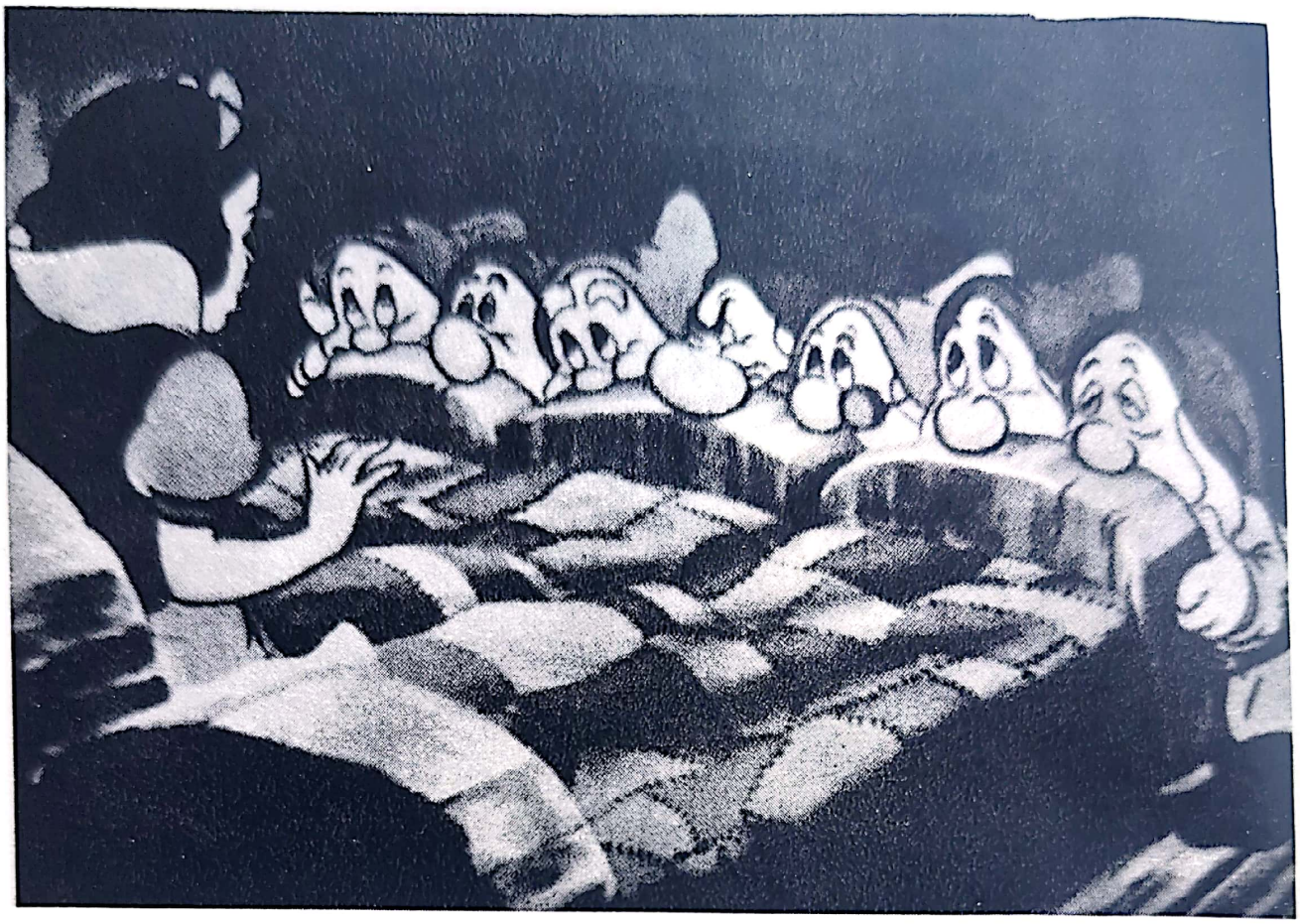

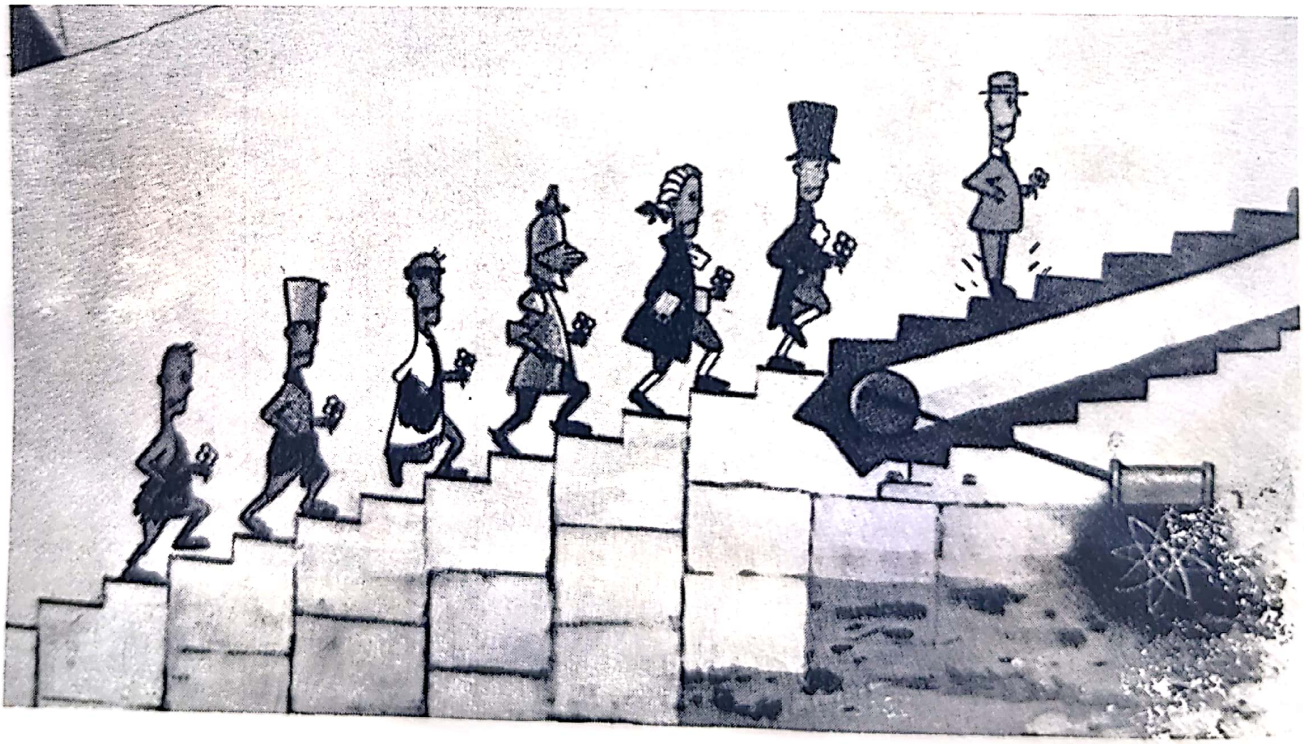

26. ALBĂ CA ZĂPADA (W. DISNEY, 1937)
27. SCURTĂ ISTORIE (I. POPESCU-GOPO, 1957)

Scanned with OKEN Scanner

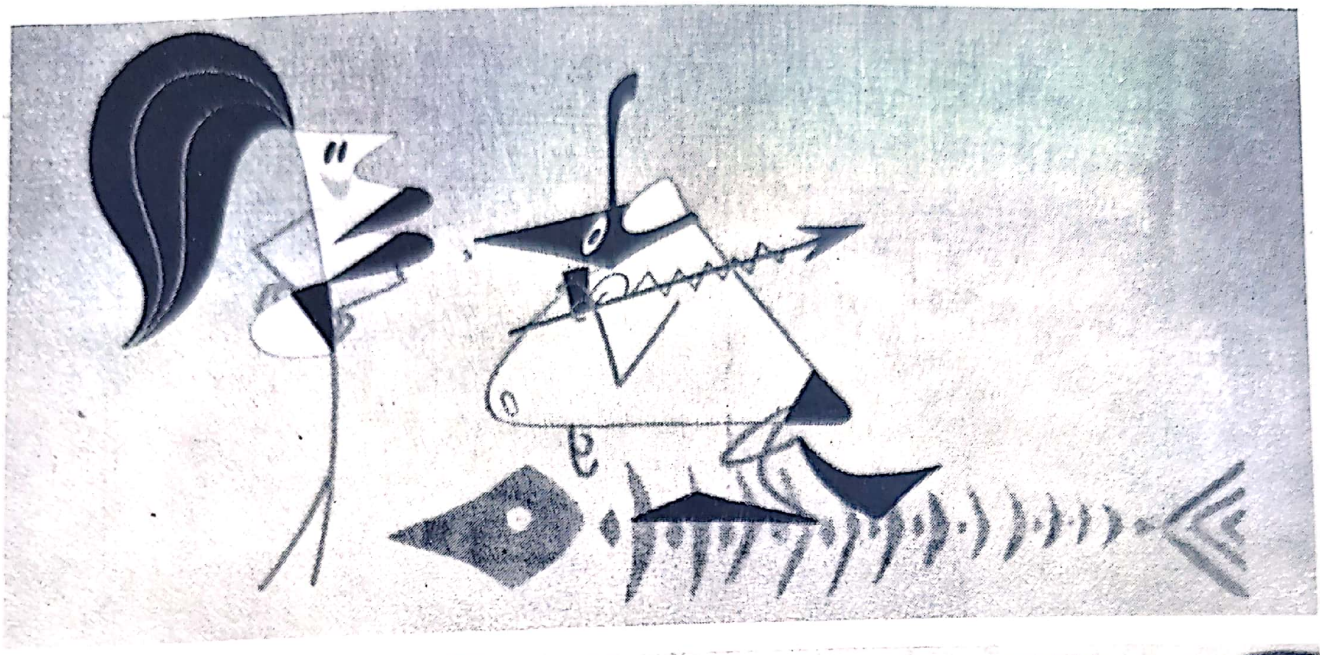

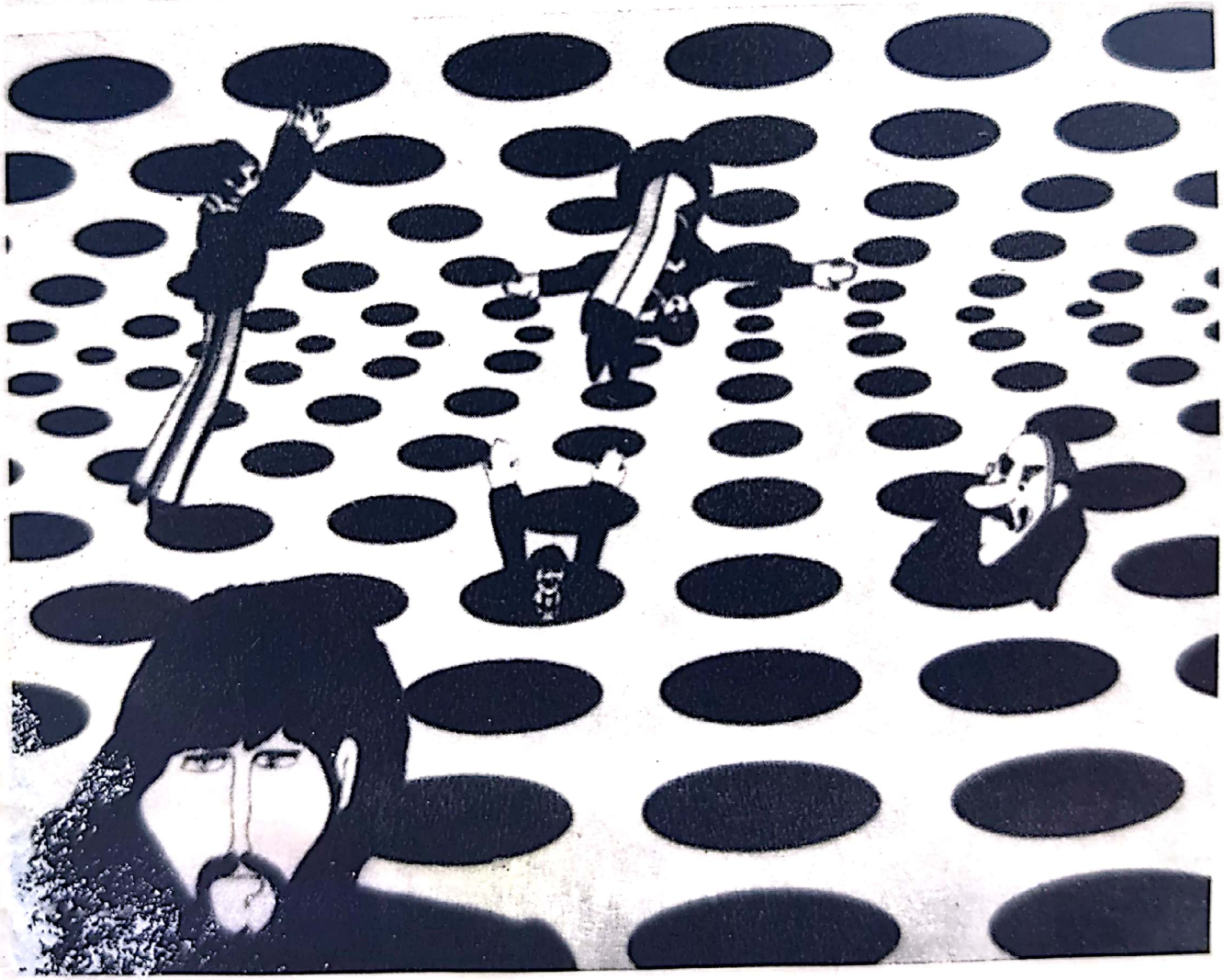

28. SUROGAT (D VUKOTIĆ 1962)
29. SUBMARINUL GALBEN (GEORGE DUNNING, 1968)

Scanned with OKEN Scanner

30. A TRĂI (A. KUROSAWA, 1952)

Scanned with OKEN Scanner

11. POVEȘTILE LUNII PALIDE DUPĂ PLOAIE (K. MIZOGUCHI, 1953)

Scanned with OKEN Scanner

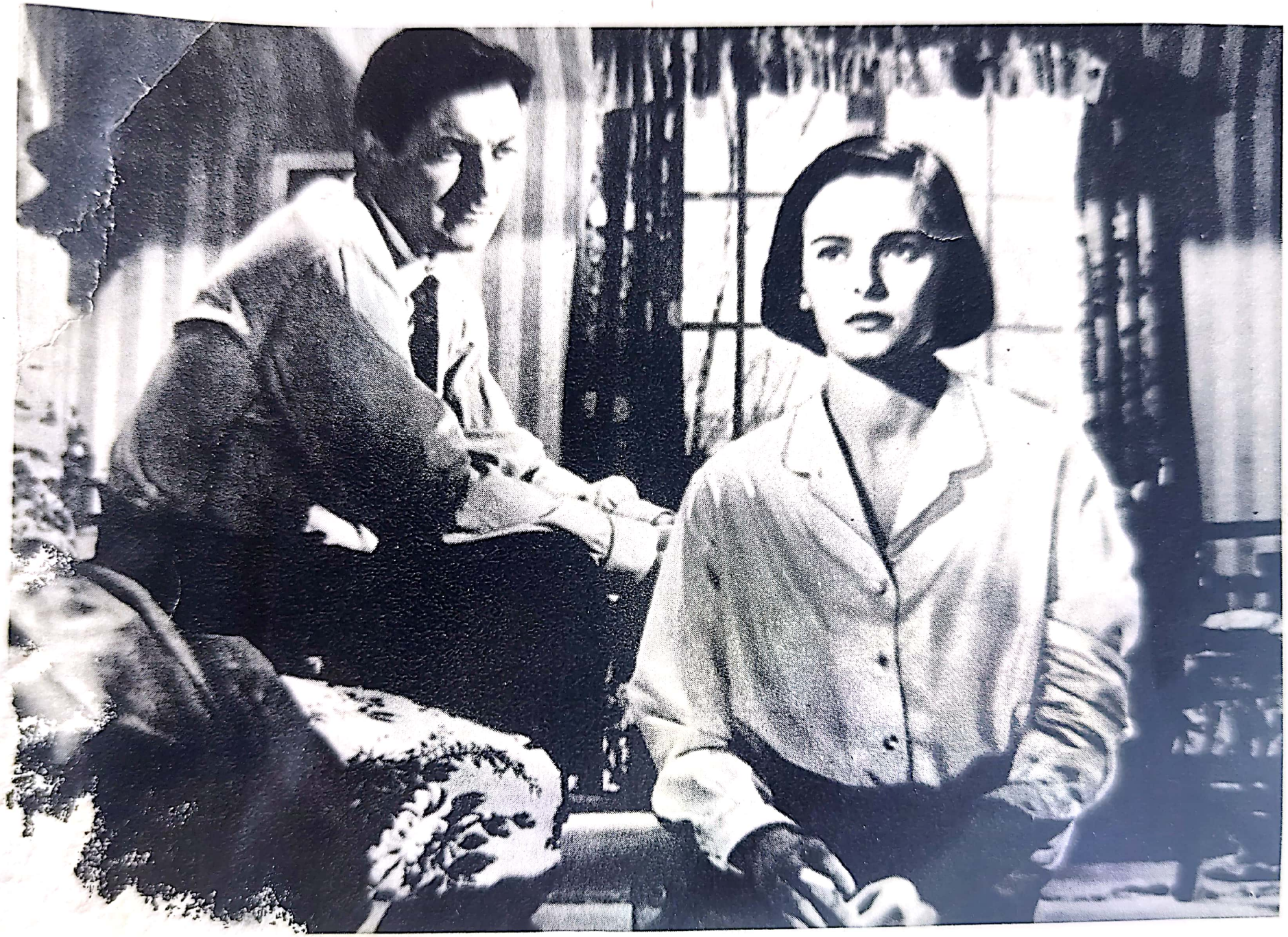

Scanned with OKEN Scanner

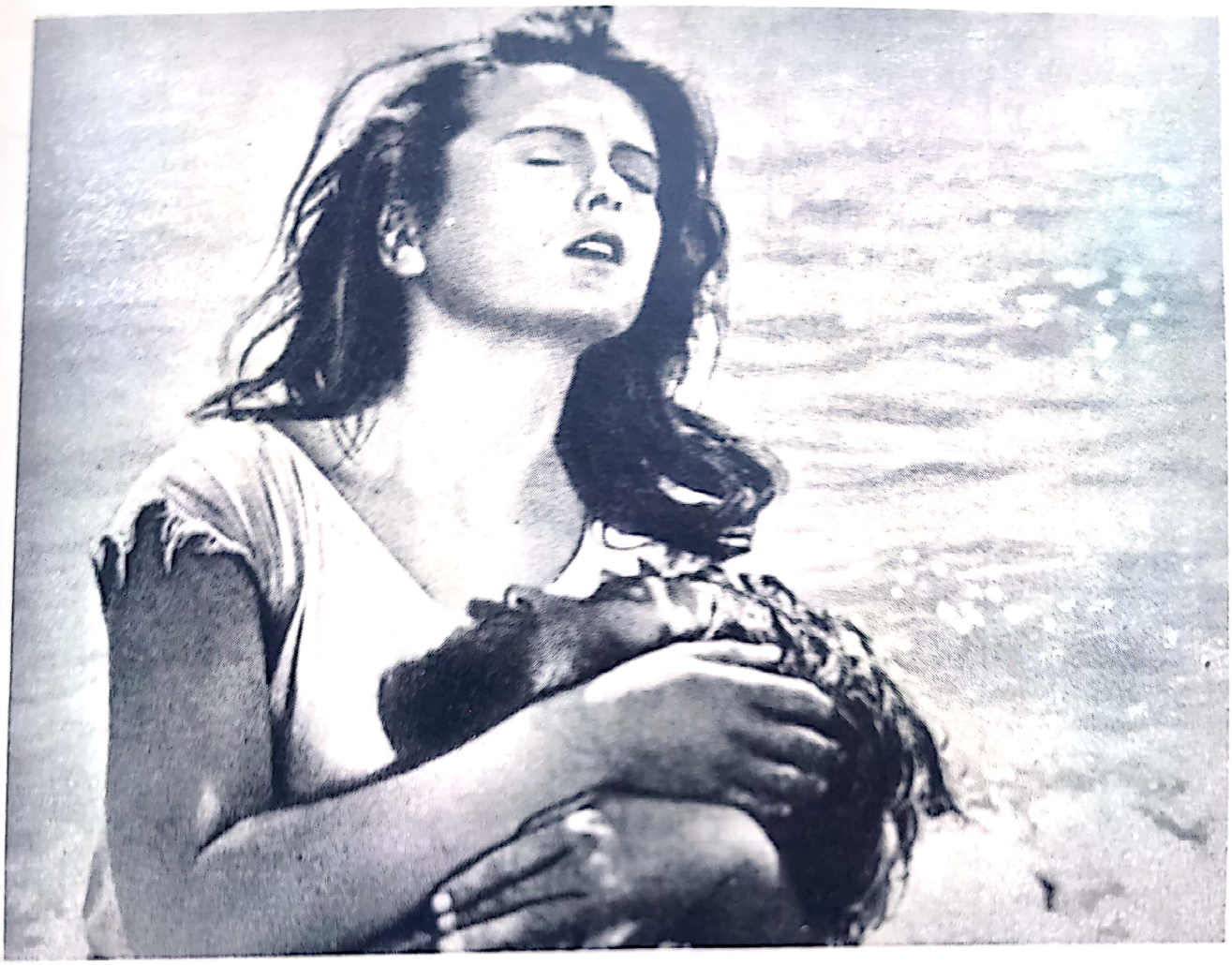

[illegible] UNUI CICLIST (J. A. BARDEM, 1954)
[illegible] (G. C[illegible]UHRA[illegible] 1956)
[illegible] (I. [illegible]RGMAN, 1956)

Scanned with OKEN Scanner

35. MOARA CU NOROC (V. ILIU, 1956)

Scanned with OKEN Scanner

36. FRAGII SĂLBATICI (I. BERGMAN, 1957)

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

DOLCE VITA (F. FELLINI, 1959)
HIROŞIMA, DRAGOSTEA MEA (A. RESNAIS, 1959)

Scanned with OKEN Scanner

39. CU SUFLETUL LA GURĂ (J.-L GODARD, 1960)

Scanned with OKEN Scanner

'ENTURA (F. ANTONIONI, 1960)

41. INSULA (K. SHINDO, 1961)
42. VIRIDIANA (L. BUÑUEL, 1961)

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

NOUĂ ZILE DINTR-UN AN (M. ROMM, 1961)
. LUI IVAN (A. TARKOVSKI, 1962)
ANA A INGERILOR (J. KAWALEROWICZ, 1961)

Scanned with OKEN Scanner

46. TOM JONES (T. RICHARDSON, 1963).
47. GUEPARDUL (L. VISCONTI, 1963)

Scanned with OKEN Scanner

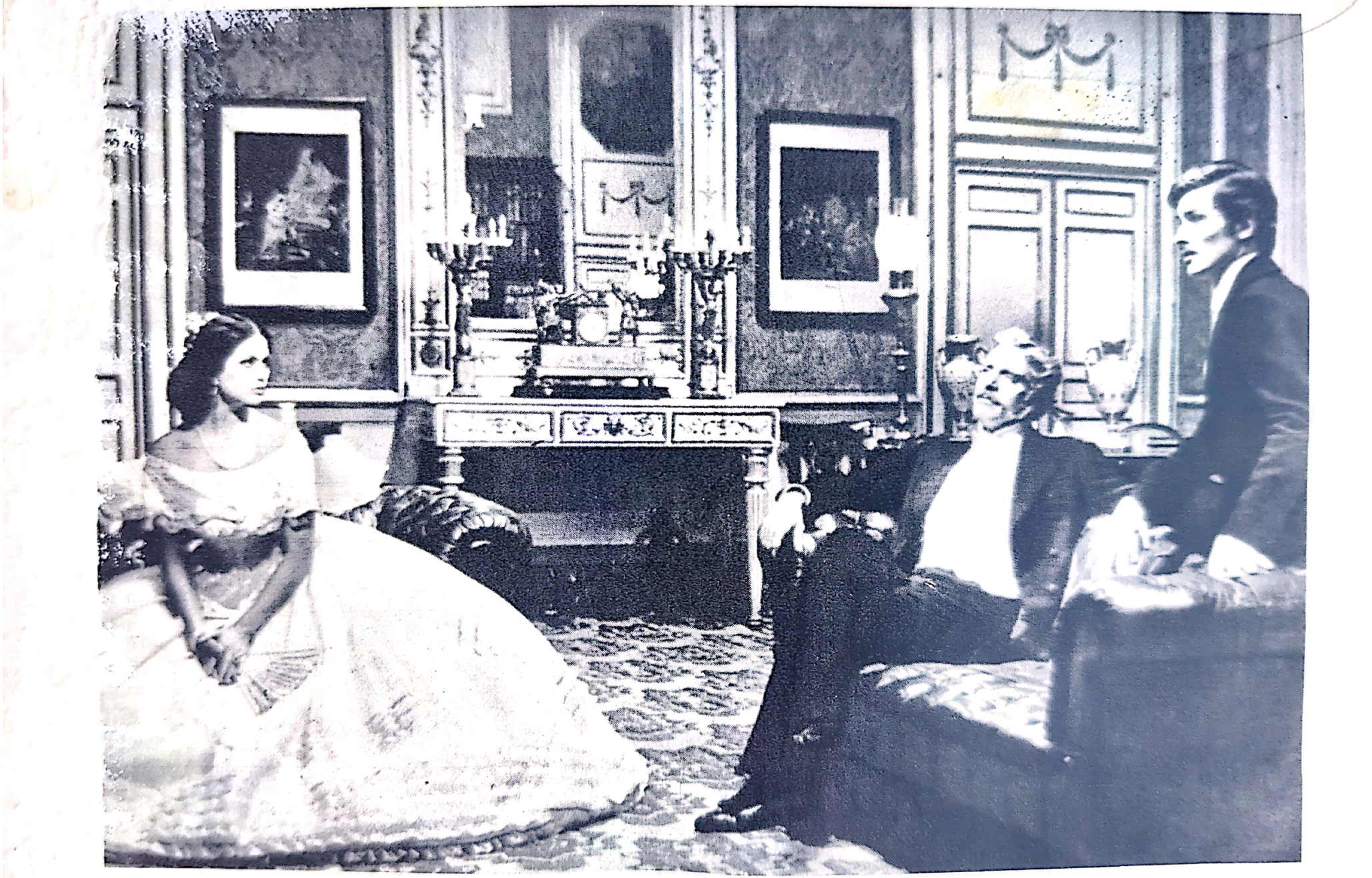

Scanned with OKEN Scanner

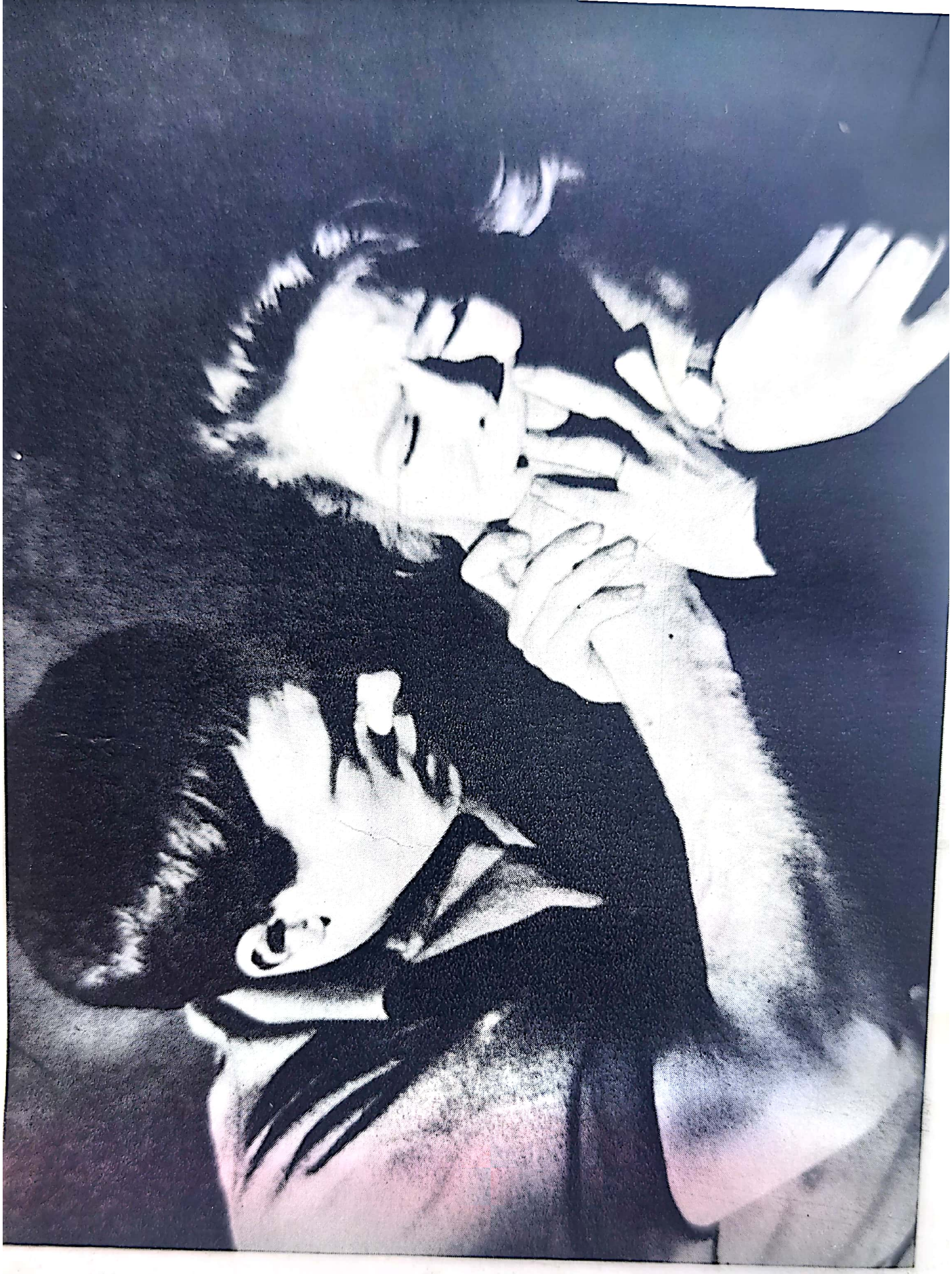

8. VIATĂ SPO TIVĂ (L. ANDERSON, 1967)
9. N URG (J. DE 63)

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

50. PĂDUREA SPÎNZURAȚ[illegible] CIULEI, 1965
51. DRAGOSTEA [illegible] FORMA 1, [illegible]

Scanned with OKEN Scanner

52. SĂRMANII FLĂCĂI (M. JANCSO, 1966)

Scanned with OKEN Scanner

cîteva opere minore. A cultivat genul comediei americane în tradiția lui Mack Sennett.

FLM: 1940 — *The Great McGinty* (Minciuna); *Christmas in July* (Crăciun în iulie); 1941 — *The Lady Eve;* 1944 — *The Miracle of Morgan's Creek* (Miracolul din golful M.); 1947 — *The Sin of Harrold Diddlebock/ Mad Wednesday* (Păcatul lui H.D/O miercuri de pomină); 1948 — *Unfaithfully Yours* (A ta cu infidelitate); 1955 — *Les Carnets du Major Thompson* (Carnetele maiorului T.).

SUBMARINUL GALBEN (Yellow Submarine), Anglia, 1968; *R:* George Dunning. *M:* J. Lennon, J. McCartney. Film de animație al cărui titlu și muzică preiau șlagărul omonim lansat de formația « Beatles ». Deveniți ei înșiși eroi de animație (desen și colaj animat), cei patru cîntăreți englezi și submarinul lor galben întreprind o călătorie uluitoare într-o lume pe care inventivitatea dezlănțuită a realizatorului o populează cu o floră și o faună fantastică, mereu alta, surprinzătoare, neliniștitoare și misterioasă, agresivă și poetică, purtînd permanent acea marcă de stil (de esență suprarealistă), la limita dintre L. Caroll și Kafka, sesizabilă în întreaga creație a lui Dunning. Poate prematur considerat de specialiști drept cel mai bun film de animație din istoria cinematografului, dar în orice caz un mare succes de public, *S.G.* suferă totuși de unele lungimi, zone în care invenția muzicală și plastică nu suplinesc rarefierea dramaturgiei.

subtitrare: procedeu pentru traducerea replicilor din filmele vorbite într-o limbă străină, cu ajutorul unor inscripții în versiunea tradusă, suprapuse peste imagine în partea ei inferioară. *S.* se poate realiza pe două căi: a) fotografic, prin *supraimpresionarea* subtitlurilor la *contratipare* (titlurile apar negre în contratimp, acesta se copiază și în copia pozitivă literele apar albe; b) mecanic, prin stanțarea literelor direct în copia finală (conturul literelor se realizează prin îndepărtarea gelatinei umede pe cale termică sau chimică). Metoda fotografică este mult mai simplă, dar nu poate fi folosită în cazul filmelor, la care din străinătate se primește contratipul (caz frecvent la filmele color).

SUCHIANU, D. I. (Dumitru Ion). Critic român (București, 2.IX 1895). Doctor în științe economice la Universitatea din Paris. Unul dintre primii publiciști români care s-a ocupat în mod sistematic de critică cinematografică. Director general al Direcției cinematografiei în subsecretariatul de stat al Propagandei în perioada de dinaintea celui de al doilea război mondial. Bogată activitate publicistică.

BIBL: *Curs de cinematograf*, 1932; *Marlene Dietrich*, 1966; *Vedetele filmului de odinioară* 1968; *Erich von Stroheim*, 1970; D.I.S.— C. Popescu: *Filme de [illegible]uitat* I, 1972.

SULLAVAN, Margaret (M. Brook Sullivan). Actriță americană (Norfolk-Virginia, 16.V.1911; New Haven-Connecticut, 1.I. 1960). 1928 — debutează într-un teatru de provincie. Din 1933 — în studiourile hollywoodiene. FLM: 1933 — *Only Yesterday* (Tributul dragostei, J.M. Stahl); 1934 — *Little Man, What Now?* (Tinere, ce-i nou?, Fr. Borzage); 1935 — *So Red the Rose* (Trandafirul însîngerat, K. Vidor); *The Good Fairy* (Îngerul, W. Wyler); 1938 — *The Shopworn Angel* (Colivia de aur, H.C. Potter); *Three Comrades* (Trei camarazi, Fr. Borzage); 1940 — *The Shop Around the Corner* (Iubitul anonim, E. Lubitsch); 1941 — *So Ends Our Night* (Așa sfîrșește noaptea noastră, J. Cromwell); *Back Street* (Strada lăturalnică, R. Stevenson); 1950 — *No Sad Song for Me* (Nici un cîntec trist pentru mine, R. Mate).

supraimpresiune: procedeu de *filmare combinată* care constă în înregistrarea pe același material a două sau mai multe imagini. *S.* se poate realiza: 1. direct din filmare, prin filmări succesive pe același negativ; 2. direct din filmare, așezînd în fața obiectivului o oglindă semitransparentă, răsucită cu 45° și filmînd prin oglindă concomitent cele două scene, așezate una în fața aparatului, cealaltă lateral; 3. în laborator, prin contratipare, *s.* producîndu-se prin copierea *duppozitivelor* pe același contratip. La *s.* efectul expunerilor succesive se însumează, de aceea fundalul se « străvede » prin personajul filmat separat. Din această cauză procedeul se folosește numai pentru efecte ireale, de vis, halucinație, coșmar etc. *S.* se utilizează în mod curent la realizarea *genericelor* (cu litere albe pe fond mobil, sau cu un desen static); precum și a *subtitlurilor*.

suprarealism: mișcare literară și artistică avînd ca program depășirea realului prin imaginar și irațional, crearea unui tip de realitate absolută *(suprarealitate)* învecinată cu visul — « automatismul psihic pur prin mijlocirea căruia se exprimă funcționarea gîndirii, dicteul gîndului cu absența oricărui control exercitat de rațiune, dincolo de orice preocupare estetică sau morală » (André Bréton). Preluînd tehnicile și îndeosebi poetica *s.* literar și plastic, filmul *s.* « nu povestește ci dezvoltă o suită de stări de spirit care se deduc una din alta, așa cum gîndul reproduce șirul rezonabil al faptelor » (Antonin Artaud). Doctrina și practica *s.* pendulează între « subiectivismul extrem » și angajarea politică marxistă, între formalism exacerbat și capacitatea de prospectare și oglindire a unor profunde zone ale conștiinței umane. Experiența filmului *s.* este dezvoltată îndeosebi în cadrul *avangărzii* franceze a anilor '20 de Man Ray, Marcel Duchamp, Luis Buñuel, A. Artaud, Jacques Brunius, Philippe Soupault, Salvador

Scanned with OKEN Scanner

Dali. Ecourile ei se pot citi în creația multor cineaști contemporani, atît în filmul cu actori, cît și în cel de animație, ori de cîte ori acestea se adresează fantasticului, irealului, visului.

suspense: moment (sau suită de momente) introdus voit într-o situație-cheie din evoluția acțiunii unui film pentru a-i spori dramatismul: se scontează aci pe întîrzierea (minuțios drămuită prin jocul unor acțiuni paralele sau suplimentare) cu care se comunică spectatorului un deznodămînt menit să-l elibereze din încordarea acumulată anterior. Al. Hitchcock, teoreticianul acestei tehnici, face o distincție netă între *s.* și curiozitatea intelectuală lipsită de emoție prilejuită de așa-numitele *whodunit*-uri (dramă, piesă sau film « cu enigmă ») conchizînd, împreună cu Fr. Truffaut, că *s.* este « dilatarea unei așteptări ... însoțită de emoții ». Termenul definește azi o tehnică dramaturgică uzuală în rîndul celor care realizează filme de acțiune (aventuri, polițiste). Printre cele mai caracteristice filme de *s.* (exprimînd o amplă varietate de genuri cinematografice) sînt citate: *Vila singuratică* (D.W. Griffith); *Navigatorul* (B. Keaton); *Șantaj* (Al. Hitchcock); *Testamentul Dr. M. Mabuse* (F. Lang); *Vulpile* (W. Wyler); *Doamna din Șanghai* (O. Welles); *Salariul groazei* (H.G. Clouzot); *Rashomon* (A. Kurosawa); *Un condamnat la moarte a evadat* (R. Bresson); *La nord prin nord-vest* (Al. Hitchcock); *Dr. No* (T. Young); *Cuțitul în apă* (R. Polanski); *Alphaville* (J.L. Godard); *Blow-Up* (M. Antonioni); *Noaptea generalilor* (A. Litvak); *Fundătura* (R. Polanski).

SUROGAT (Surogat-ersatz ...). Iugoslavia, 1961. *R:* Dušan Vukotić, *M:* Tomislav Simovici. Creîndu-și o lume artificială de surogaturi, omul poate deveni el însuși un « surogat », supus aceleiași condiții efemere ca orice produs de asemenea tip. Aceasta e morala fabulei animate ce i-a adus lui Vukotić recunoașterea internațională pentru cel mai bun film pe care l-a realizat. Cu o grafică spirituală, laconică, perfect muzicală în dinamica sa intimă, opera își consumă integral și eficient dezvoltarea satirică. Premiul « Oscar », 1961.

SWANSON, Gloria. Actriță americană (Chicago, 27.III.1898). 1915: debutează în trupa lui Mack Sennett turnînd mai multe scurt-metraje în regia acestuia. Joacă apoi în cîteva filme realizate de Griffith și C.B. De Mille. Una dintre marile vedete ale filmului mut, retrasă după apariția sonorului. În 1950 reapare în *Bulevardul Crepusculului*, film în care interpretează drama propriei sale existențe. Radio și TV.

Scanned with OKEN Scanner

FLM: 1915 — *His New Job* (Charlot debutează, Ch. Chaplin); 1919 — *Don't Change Your Husband* (Nu-ți schimba bărbatul, C.B. De Mille); *Male and Female* (Mascul și femelă, C.B. De Mille); 1921 — *The Affairs of Anatol* (Aventurile lui A., C.B. De Mille); 1924 — *The Humming Bird* (Pasărea puternică, S. Olcott); 1925 — *Madame Sans-Gêne* (L. Peret); 1928 — *Sadie Thompson* (R. Walsh); *Queen Kelly* (Regina K., E. von Stroheim); 1934 — *Music in the Air* (Ispitele orașului, J. Man, E. Pommer); 1950 — *Sunset Boulevard* (Bulevardul Crepusculului, B. Wilder); 1956 — *Mio figlio Nerone* (Fiul meu N. Steno).

SZABÓ, Istvan. Regizor maghiar (Budapesta, 18.II.1938). Debutează în 1961 cu scurt-metraje. Personalitate impunătoare a tinerei generații de realizatori.

FLM: 1961 — *Koncert* (Concert, sm); *Variációk egy témára* (Variațiuni pe aceeași temă, sm); 1963 — *Te* (Tu, sm); 1964 — *Almodozások kora* (Vîrsta viselor); 1967 — *Apó -egy hit naploja* (Tatăl); 1970 — *Szerelmes film* (Film de dragoste).

SZEKLER, Erwin. Regizor român (Timișoara, 12.V.1925). Absolvent V.G.I.K. Realizează filme documentare cu caracter turistic și sportiv.

FLM: 1953 — *Circuitul ciclist;* 1956 — *Pe muntele Retezat;* 1957 — *Preludiul olimpic; Farmecul adîncurilor;* 1960 — *Din Piatra Craiului în Făgăraș;* 1962 — *U.E.F.A., Turneul de juniori;* 1964 — *Acolo unde Carpații întîlnesc Dunărea;* 1966 — *Drumul spre succes; Simfonie în alb;* 1968 — *Antrenorul; Reportaj din Țara Bîrsei;* 1969 — *Lumina de pe Lotru; Lupta la semicerc;* 1970 — *De 214 ori;* 1971 — *Anul bărcilor de aur; Atletismul... emoție și neprevăzut;* 1972 — *Toate apele duc la Ciunget.*

SZÉLES Ana. Actriță română (Oradea 24.VIII.1942). Absolventă a Institutului de teatru din Tg. Mureș. Se afirmă cu rolul din *Pădurea spînzuraților.*

FLM: 1962 — *Vacanță la mare* (A. Călărașu); 1963 — *La vîrsta dragostei* (Fr. Munteanu); 1964 — *Pădurea spînzuraților* (L. Ciulei); 1966 — *Fantomele se grăbesc* (Cr. Polucsis); *Zodia fecioarei* (M. Marcus); *Meandre* (M. Săucan); 1967 — *Balul de sîmbătă seara* (G. Saizescu); *Fetița cu chibrituri* (A. Miheles, sm.); 1968 — *Vin cicliștii* (A. Miheles); 1969 — *Pokolrév* (Vadul iadului, M. Márkos); *Sárika drágám* (Draga mea Șari, S. Pál); 1970 — *Egi bárány* (Agnus Dei, M. Jancso); 1972 — *Haina de piele* (D. Necșulea, TV).

SZIRTES, Ádám. Actor maghiar (Tápiásáp, 10.II.1925). Studii de teatru și film la Budapesta.

FLM: 1948 — *Talpalatnyi föld* (Un petec de pămînt, F. Ban); 1950 — *Felszabadult föld* (Pămînt eliberat, F. Bán); *Nyugati övezet* (Zona de vest, Z. Várkonyi); 1953 — *Kiskrajcár* (Bănuțul, M. Keleti); 1954 — *Simon Menybért születése* (Fiul pădurarului, Z. Várkonyi); 1955 — *Kőrhinta* (Călușeii, Z. Fabri); 1957 — *Égi Madár* (Pasărea cerului, I. Fehér); 1959 — *Pár lépés a határ* (La doi pași de graniță, M. Keleti); 1961 — *Katonazene* (Duelul n-a avut loc, E. Márton); 1962 — *Legenda a vonaton* (Legenda din tren, T. Renyi); 1964 — *Rab Raby* (R.

Scanned with OKEN Scanner

Mathyas, G. Hintsch); 1967 — *A koppányi aga testamentuma* (Testamentul unui pașă, E. Zsurzs); 1969 — *Csak egy telefon* (Doar un telefon, F. Mamcserov); 1970 — *Szerelmi álmok* (Vis de dragoste / Liszt, M. Keleti).

ȘAHIGHIAN, Ion. Regizor român (București, 16.XI.1897; București, 11.III.1965). Studii la Conservatorul de artă dramatică din București, clasa C.I. Nottara. Regie teatrală. Realizează în perioada 1925—1940 cîteva filme de ficțiune.

FLM: 1925 — *Năbădăile Cleopatrei; Datorie și sacrificiu;* 1928 — *Simfonia dragostei;* 1934 — *State la București* (sm); 1939 — *O noapte de pomină; Se aprind făcliile.*

ȘARLANDJIEV, Liubomir. Regizor bulgar (18.IV.1931). Absolvent al Institutului de teatru și film din Sofia. Cursuri de perfecționare cu Mihail Romm la Moscova. Filme de ficțiune din 1962.

FLM: 1962 — *Hronika na ciuvstvata* (Cronica sentimentală); 1964 — *Verigata* (Evadatul); 1966 — *Karambol;* 1967 — *S dab na bademi* (Aromă de migdale); 1968 — *Prokurovat* (Procurorul).

ȘCIUKIN, Boris Vasilievici. Actor sovietic (Moscova, 5.IV.1894; 7.X.1939). Studii la Politehnica din Moscova. Actor de teatru (după 1920 joacă la studioul condus de Vahtangov). Frecventează cursurile lui Stanislavski. În cinema s-a afirmat ca unul din cei mai buni interpreți ai figurii lui V. I. Lenin.

FLM: 1935 — *Liotciki* (Aviatorii, I. Raizman); *Pokolenie pobeditelei* (Generație învingătoare, V. Stroeva); 1937 — *Lenin v Oktiabre* (L. în Octombrie, M. Romm); 1939 — *Lenin v 1918 godu* (L. în 1918 / Pagini istorice, M. Romm).

școala newyorkeză: reunește cîțiva remarcabili regizori de cinema americani — Shirley Clarke, John Cassavetes, Jonas Mekas (redactorul șef al publicației « Film Culture »), Bert Stern, Robert Frank, Sidney Meyers, Lionel Rogosin, Moris Engel, Richard Leacock ș.a. — care au debutat la începutul deceniului al șaptelea. Comună operelor acestor cineaști este — pe lîngă orientarea în direcția filmului « de autor » și efortul de a se elibera de constrîngerile financiare ale cinematografului comercial — ancorarea fermă în actualitate, în cele mai dureroase aspecte ale acesteia, îndreptarea ascuțișului critic împotriva realităților americane de azi. Astfel *On the Bowery* (Pe B. de L. Rogosin, *Connection* (Legătura) de S. Clarke, *Shadows* (Umbre) de J. Casavetes, *Guns of the Trees* (Armele copacilor) de J. Mekas sînt reprezentative pentru creația *ș.n.y.* În modalitatea de expresie cinematografică, creatorii *ș.n.y.* au inovat tehnica surprinderii pe viu a faptului autentic, uneori simulînd magistral spontaneitatea, s-au raliat tendinței moderne de « dedramatizare » a filmului, prin renunțarea la un subiect articulat ca o unitate finită,

Scanned with OKEN Scanner

prin întrebuințarea actorilor neprofesioniști și recurgerea la improvizație. *Ș.n.y.* propune o interesantă utilizare cinematografică a materialului documentar, care, tratat la montaj ca film de ficțiune și alăturat unor episoade înscenate, asigură realismul operei cinematografice, mărindu-i forța de sugestie. Una dintre trăsăturile caracteristice școlii este efortul realizatorilor de a transforma publicul din martor pasiv al spectacolului cinematografic în « participant » la acțiunea filmului, de a captiva privitorii cu lumea de emoții a filmului și a-i supune unui șoc afectiv. Predilecția pentru exotic și pentru aspectele periferice ale vieții sociale diminuează interesul și valoarea unora din operele *ș.n.y.*

ȘOIMUL BLESTEMAT (The Maltese Falcon). S.U.A. 1941, după romanul lui Dashiell Hammet; *R,Ș:* John Huston; *D:* Robert Haas; *M:* Adolph Deutsch; *I:* Arthur Edeson; *Int:* Humphrey Bogart, Mary Astor, Peter Lorre, Sydney Greenstreet, Elisha Cook jr., Ward Bond, Jerome Cowam, Lee Patrick. Disputa pentru o statuetă « prețioasă », angajează într-o desfășurare specifică tradiției filmului de aventuri, interesele unor bandiți internaționali și poliția, un detectiv particular (interpretat magistral de Bogart) și frumoasa clientă a acestuia, ea însăși criminală. Ca în majoritatea filmelor lui Huston, finalul acuză inutilitatea efortului și sacrificiului omenesc generat de dorința posesiunii; statueta se dovedește lipsită de valoare. Clasic al « filmului negru » american, *Ș.B.* este o operă riguros construită, dovedind finețea observației psihologice și un mesaj etic superior.

științific (film): gen de film de nonficțiune ce-și propune să investigheze științific realitatea cu ajutorul aparatului de filmat (film *ș.* de cercetare), sau să popularizeze rezultatele cercetării (film *ș.* de propagandă, popularizare). În primul dintre cele două cazuri, aparatul de filmat servește ca instrument de cercetare, realizînd documente științifice cinematografice; în cel de-al doilea caz, aparatul de filmat servește la organizarea rezultatelor cercetării, la demonstrația științifică și la difuzarea informației. Majoritatea ramurilor științei moderne utilizează cinematograful și filmul *ș.* (v. și **documentar, nonficțiune**).

ȘTIOPUL, Savel. Regizor român (Cluj, 15.V.1926). Absolvent I.A.T.C. 1949: debutează ca regizor de jurnale de actualități. După 1960 — filme de ficțiune.

FLM: 1950 — *Femeile în lupta pentru pace* (d); 1953 — *Bogății ascunse* (d); 1954 — *Primăvara* (d); 1955 — *București, oraș înflorit* (d); 1956 — *Cu fața spre public* (d); 1957 — *Amintirea unei artiste* (d); 1960 — *Aproape*

de soare (f); 1963 — *Anotimpuri* (f); 1966 — *Ultima noapte a copilăriei* (f); *Cu acul şi aţa* (d); 1969 — *Timpul care-ţi aparţine* (d); 1972 — *Aventuri la Marea Neagră* (f).

ŞTRAUH, Maksim Maksimovici. Actor sovietic (Moscova, 11.II.1900). Teatru (o vreme în trupa lui Meyerhold). Film din 1929. Protagonist al filmelor biografice consacrate lui V.I. Lenin. Premiu, Karlovy Vary, 1958 *(Povestiri despre Lenin)*.

FLM: 1925 — *Bronenoseţ Potiomkin* (Crucişătorul P., S.M. Eisenstein); 1929 — *Prividenie kotoroe ne vozvraşciaetsia* (Mirajul care nu se mai întoarce, A. Room); 1930 — *Gosudarstvennîi cinovnik* (Funcţionarul de stat, I. Pîriev); 1933 — *Konveier smerti* (Avangarda de sacrificiu, I. Pîriev); 1938 — *Celovek s rujiom* (Omul cu arma, S. Iutkevici); *Vîborgskaia storona* (Cartierul Vîborg, G. Kozînţev, L. Trauberg); 1940 — *Iakov Sverdlov* (Tovarăşul S., S. Iutkevici); 1943— *Dva boiţa* (Doi camarazi, L. Lukov); 1946 — *Kliatva* (Jurămîntul, M. Ciaureli); 1949 — *Stalingradskaia bitva* (Bătălia Stalingradului, Vl. Petrov); 1950 — *Padenie Berlina* (Căderea B., M. Ciaureli); 1956 — *Ubiistvo na uliţe Dante* (Asasinatul de pe strada D., M. Romm); 1957 — *Leningradskaia simfonia* (Simfonia L., S. Agranenko); 1958 — *Rasskazî o Lenine* (Povestiri despre L., S. Iutkevici); 1966 — *Lenin v Polşe* (L. în Polonia, S. Iutkevici).

ŞUB, Esfir Ilinicina. Regizoare sovietică (16.III.1894; Moscova, 21.IX.1959). Debutează în 1922 ca monteuză) colaborează cu regizori ca: I. Tarici, G. Roşal, V. Pudovkin). A întreprins studii şi a valorificat materialul—document filmat în perioada 1910—1920. Din 1945 realizează jurnale de actualităţi.

FLM: Regizor: 1928 — *Rossia Nikolaia II i Lev Tolstoi* (Rusia lui N. II. şi L.T.); 1930 — *Segodnia* (Astăzi); 1932 — *KŞE* (Komsomol în fruntea electrificării); 1934 — *Moskva stroit metro* (M. construieşte metroul); 1937 — *Strana Sovietov* (Ţara Sovietelor); 1939 — *Ispania* (Spania); 1946 — *K prebîvaniu v Moskve uciastnikov sessii ispolkoma mejdunarodnoi demokraticeskoi federaţii jenşcin* (Sosirea la M. a delegaţiilor la sesiunea Comitetului Executiv al Federaţiei internaţionale a femeilor democrate); 1949 — *Ot cistogo serdţa* (Din toată inima).

BIBL: *Krupnîm planom*, 1959.

Ţ, ţ

TAMIROFF, Akim. Actor american (Baku, Rusia, 29.X.1898; IX.1972). Studii universitare şi cursuri la Şcoala de Artă din Moscova. Roluri de compoziţie.

FLM: 1933 — *Queen Christina* (Regina C., R. Mamoulian); 1936 — *The General Died at Dawn* (Aur chinezesc, L. Milestone); 1937 — *High, Wide and Handsome* (Sîngele pămîntului, R. Mamoulian); 1938 — *The Buccaneer* (Corsarul, C.B. De Mille); 1939 — *Union Pacific* (C.B. De Mille); 1940 — *The Way of All Flesh* (Păcatul, L. King); 1943 — *Five Graves to Cairo* (Spionaj în deşert, B. Wilder); *For Whom the Bell Tolls* (Cui îi bate ceasul, S. Wood); 1948 — *Black Magic* (Magia neagră, G. Ratoff); 1956 — *Anastasia* (A. Litvak); 1958 — *Touch of Evil* (Stigmatul răului, O. Welles); 1961 — *Romanoff and Juliet* (P. Ustinov); 1962 — *Le procès / The Trial* (Procesul, O. Welles); 1963 — *Topkapi* (J. Dassin); 1965 — *Par un beau matin d'été* (Într-o frumoasă dimineaţă de vară, J. Deray); *Lord Jim* (R. Brooks); *Alphaville* (J.L. Godard); 1967 — *The Vulture* (Vulturul, L. Huntington); 1968 — *Tenderly* (Ofertă de serviciu, I. Brusati); 1970 — *Sabra* (D. de La Patellière).

TARKOVSKI, Andrei Arsenievici. Regizor sovietic (4.IV.1932) 1961 — absolvent V.G.I.K. (clasa prof. M. Romm). « Leul de aur », Veneţia, 1962 şi premiu, San-Francisco, 1963 *(Flăcări şi flori)*; premiul FIPRESCI, Cannes, 1969 *(Andrei Rubliov)*.

FLM: 1958 — *Katok i skripka* (Compresorul şi vioara, mm); 1962 — *Ivanovo detstvo* (Flăcări şi flori / Copilăria lui Ivan); 1966 — *Andrei Rubliov*; 1971 — *Solaris*.

TATI, Jacques (J. Tatischeff). Actor şi regizor francez (Pecq — Seine-et-Oise, 9.X.1908). 1931 — debutează cu « pantomime sportive » la music-hall-ul « Gerly's » (cîteva dintre ele devin filme de scurt-metraj). 1949 — obţine premiul « Max Linder » pentru *Şcoala poştaşilor*, adevărată afirmare a stilului *T.*, pe deplin confirmată de lung-metrajul realizat pe aceeaşi idee, *Zi de sărbătoare*, « o formulă de balet... care era toată numai uşurinţă, libertate, avînd ceva din gratuitatea puţin ameţitoare a comediei dell'arte sau a jocurilor de copii » (G. Agel). Originalitatea şi substanţa comediilor sale îl situează pe *T.* în rîndul marilor creatori ai ecranului, care îmbină

comicul cu lirismul: Chaplin, Clair, Linder, Sennett. Este producătorul propriilor sale filme. Premiul special al juriului, Cannes, 1958 *(Unchiul meu)*; medalie de argint, Moscova, 1969 *(Play Time)*.

FLM: Regizor: 1931—1932 — *Oscar, champion de tennis* (O. campion de tenis); 1933 — *Gai dimanche* (Duminica veselă); 1936 — *Retour à la terre* (Reîntoarcerea la pămînt); 1946 — *L'école des facteurs (Şcoala poştaşilor*, sm); 1947 — *Jour de fête* (Zi de sărbătoare); 1952 — *Les vacances de Monsieur Hulot* (Vacanţa domnului H.); 1958 — *Mon oncle* (Unchiul meu); 1967 — *Play Time*; 1970 — *Trafic*. Actor: 1931—1932 — *Oscar, champion de tennis* (O. campion de tenis, J. Tati); 1935 — *Soigne ton gauche* (Îngrijeşte-ţi stînga, R. Clément); 1937 — *L'école des facteurs* (Şcoala poştaşilor, J. Tati, sm); 1945 — *Sylvie et le fantôme* (S. şi fantomele, Cl. Autant-Lara); 1946 — *Le diable au corps* (Diavolul în corp, Cl. Autant-Lara); 1947 — *Jour de fête* (Zi de sărbătoare, J. Tati); 1952 — *Les vacances de Monsieur Hulot* (Vacanţa domnului H., J. Tati); 1958 — *Mon oncle* (Unchiul meu, J. Tati); 1967 — *Play Time* (J. Tati); 1970 — *Trafic* (J. Tati).

TAYLOR, Elizabeth. Actriţă americană (Londra, Anglia, 27.II.1932). 1942: Debut cinematografic. Stea de renume mondial; una din cele mai bine cotate vedete din istoria cinematografiei. Două premii « Oscar »: 1960 *(Butterfield 8)* şi 1966 *(Cui i-e frică de Virginia Woolf?)*.

FLM: 1943 — *Lassie Come Home* (L. vine acasă, F.M. Wilcox); *Jane Eyre* (R. Stevenson); 1944 — *National Velvet* (Vis de glorie, Cl. Brown); 1947 — *Cynthia* (R. Whorf); 1949 — *Conspirator* (Conspiratorul, V. Saville); 1951 — *A Place in the Sun* (Un loc sub soare, G. Stevens); 1954 — *Beau Brummell* (Frumosul B., C. Bernhardt); 1956 — *Giant* (Uriaşul, G. Stevens); 1958 — *Cat on a Hot Tin Roof* (Pisica pe acoperişul fierbinte, R. Brooks); 1960 — *Butterfield 8* (Daniel Mann); 1963 — *Cleopatra* (J.L. Mankiewicz); *The V.I.P.S.* (A. Asquith); 1965 — *The Sandpiper* (Pasărea nisipului, V. Minnelli); 1966 — *The Taming of the Shrew* (Femeia îndărătnică, F. Zeffirelli); *Who's Afraid of Virginia Woolf?* (Cui i-e frică de V.W., M. Nichols); 1967 — *The Comedians* (Comedianţii, P. Glenville); 1968 — *Boom* (J. Losey); 1969 — *The Only Game in Town* (Singurul joc din oraş, G. Stevens); *Secret Ceremony* (Ceremonia secretă, J. Losey); 1972 — *Hammersmith Is Out* (H. a plecat, P. Ustinov).

TAYLOR, Robert (Spangler Arlington Brough). Actor american (Filley, 5.VIII.1911; Santa Monica-California, 8.VI.1969). Studii de violoncel, apoi cursuri de medicină. 1934: debut pe ecran, cîştigîndu-şi în scurt timp o mare popularitate, îndeosebi în roluri de june-prim.

FLM: 1934 — *Handy Andy* (A. comodul, D. Butler); 1935 — *Murder in the Fleet* (O crimă pe bord, Ed. Sedgwick); 1936 — *Camille* (Dama cu camelii, G. Cukor); 1938 — *Three Comrades* (Trei camarazi, Fr. Borzage); 1939 — *Lady of the Tropics* (Delir, J. Conway); 1940 — *Waterloo Bridge* (Podul W., M. Le Roy); 1950 — *Devil's*

Scanned with OKEN Scanner

Doorway (Poarta diavolului, A. Mann); 1951 — *Quo Vadis?* (M. Le Roy); 1952 — *Ivanhoe* (R. Thorpe); 1954 — *Knights of the Round Table* (Cavalerii mesei rotunde, R. Thorpe); 1958 — *Party Girl* (Fată de petrecere, N. Ray); 1964 — *The Night Walker* (Plimbare prin noapte, W. Castle); 1965 — *A House Is not a Home* (O casă nu-i un cămin, R. Rouse); 1967 — *Johnny Tiger* (J. Tigrul, P. Wendkos); *Una sfinge tutta d'oro* (Un sfînt, totul în aur, L. Scattini).

technicolor: unul dintre cele mai vechi procedee de realizare a filmelor color. Caracteristica distinctivă a procedeului *T.:* culorile nu se formează în timpul revelării, ci sînt imprimate în pozitivul final. Pe trei pelicule separate se obțin trei imagini pozitive intermediare, corespunzătoare subiectului văzut prin trei filtre de culoare fundamentală (v. *sinteza culorilor*); datorită unui proces special de prelucrare, imaginile formate se prezintă sub forma unui microrelief, stratul de gelatină fiind cu atît mai gros, cu cît pelicula a fost mai puternic iluminată. Cele trei pozitive intermediare (« matrițe ») sînt îmbibate cu soluții ale unor coloranți de culoare complementară, apoi sînt puse în contact, unul după altul, cu pelicula finală, acoperită cu un strat de gelatină. Peliculele fiind umede, coloranții se difuzează din matrițe în pelicula de imprimare și formează o imagine pozitivă în culori, realizată pe principiul sintezei substractive a culorilor. În varianta inițială a procedeului, elaborată în 1935 (filmul « *Becky Sharp* ») la filmare se folosea un aparat special cu divizare de fascicul (« beam-Splitting camera »), în care cu un singur obiectiv se obțineau trei imagini (prin trei filtre — indigo, verde și roșu), înregistrate pe trei pelicule negative alb-negru. Procedeul *T.* în forma sa actuală asigură obținerea unor culori de calitate excepțională. Utilajul pentru « tipărirea » culorilor este extrem de costisitor, în schimb pelicula pozitivă finală este ieftină. De aceea procedeul este rentabil numai la tiraje de cel puțin 60—80 de copii pentru fiecare film și nu poate fi folosit decît în țările mari, cu rețea cinematografică foarte dezvoltată (ca S.U.A. și U.R.S.S., unde este cunoscut sub numele de « hidrotipie »).

technirama: procedeu de filmare și proiecție pentru *ecran panoramic*, la care negativul se filmează prin procedeul *Vista-Vision*, combinat cu anamorfozarea imaginii (la raportul 1,5 : 1), iar copiile se realizează prin procedeul *Tehnicolor*. Proiecția se efectuează cu *dezanamorfozare*, raportul dintre baza și înălțimea imaginii pe ecran fiind de 2,4 : 1.

teleobiectiv: obiectiv cu distanță focală lungă, folosit la: a) filmarea

de la distanță; b) detașarea primplanului de fundal (persoana sau obiectul filmat se așază relativ aproape de aparatul de filmare, claritatea se reglează pentru primplan și se deschide diafragma, pentru a *reduce profunzimea de claritate)*; c) comprimarea, aplatizarea subiectului (aparatul se îndepărtează de subiect și se închide diafragma, pentru mărirea profunzimii de claritate); d) urmărirea unei mișcări complexe, fără a folosi *traveling* sau *macara de filmare* etc. Un obiectiv, a cărui distanță focală este de peste 3—4 ori mai mare decît diagonala *fotogramei* este considerat teleobiectic; la *t.* speciale, raportul dintre distanța focală și diagonala fotogramei poate ajunge la 10—15 sau chiar mai mult.

telerecording: înregistrare pe peliculă cinematografică a emisiunilor TV., fie prin filmarea directă a ecranului, cu ajutorul unui aparat special, fie prin realizarea baleajului electronic direct pe suprafața unei pelicule sensibile la radiațiile B.T. Se efectuează pentru repetarea unor emisiuni, sau pentru captarea unor emisiuni obținute prin sistemul de relee și care nu au fost transmise în direct.

TEMPLE, Shirley. Actriță americană (Santa-Monica — California, 23.IV.1928). Unul dintre cei mai îndrăgiți « copii-minune » ai Hollywoodului din anii '30. Cursuri de dans și recitare. 1932: debutează sub îndrumarea lui Charles Lamont într-o serie de scurtmetraje interpretate de copii — *Baby Burlesk*. 1935—1939: are cel mai mare « box-office » dintre vedetele hollywoodiene (înaintea Gretei Garbo!). În anii adolescenței — cîteva filme neînsemnate. Emisiuni TV. Ulterior se consacră carierei diplomatice.

FLM: 1932 — *The Pie Covered Wagon* (Coțofana de pe căruță, Ch. Lamont); 1934 — *Bright Eyes* (Singură pe lume, D. Butler); *Little Miss Marker* (Un îngeraș de fată, A. Hall); 1936 — *Captain January* (Căpitanul Ianuarie, D. Butler); 1937 — *Heidi of the Mounties* (H., fetița munților, A. Dwann); *Wee Willie Winkie* (India în flăcări, J. Ford); 1939 — *The Little Princess* (Visul unei prințese, W. Lang); 1940 — *The Blue Bird* (Pasărea albastră, W. Lang); 1945 — *Kiss and Tell* (Sărutul și povestea, R. Wallace); 1948 — *Fort Apache* (J. Ford); 1950 — *Kiss for Corliss* (Un sărut pentru C., R. Wallace).
BIBL: *My Young Life*, 1945.

TESTAMENTUL LUI ORFEU (Le testament d'Orphée). Franța, 1960. *R:* Jean Cocteau; *I:* Roland Pontoiseau; *D:* Jeanne Jeanet, Pierre Guffray; *M:* Jacques Mentehen; *Int:* Jean Cocteau, Maria Casarès, François Périer, Edouard Dermithe, Yul Brynner, Lucia Bose, Pablo Picasso, Brigitte Bardot, Charles Aznavour, Daniel Gélin. Tema este moartea poetului și ultimele reevaluări aplicate de

el tuturor faptelor și gîndurilor care i-au constituit viața. Intenția filmului — și poate concluzia sa — constă în transfigurarea realității, descoperirea acesteia din optica poetului, care imprimă obiectelor și raporturilor o ordine spirituală, dizolvînd certitudinile existenței prozaice în elevata relativitate a spiritului. « Opera mea capitală este aceea de a trăi o actualitate care-mi este proprie și care abolește timpul. Descoperind că starea aceasta este privilegiul meu, m-am perfecționat și m-am adîncit și mai mult în ea » (J. Cocteau). Lumea poetului e un univers fabulos în care trecutul și prezentul, realul și imaginarul, viața și moartea se continuă și se confundă neîntrerupt. Această lume e populată fie cu eroi ai altor opere ale lui Cocteau (majoritatea din *Orfeu*), fie cu personaje-idei, personalități reale sau prezențe mitice (zeița Atena, sfinxul, Oedip) investite cu o nouă semnificație lirică (în majoritate, aceste personaje sînt interpretate de figuri proeminente ale artei contemporane — J. Marais, Picasso, Aznavour, Yul Brynner, Lucia Bose, Françoise Sagan, Brigitte Bardot, etc.). Operă prețioasă și gingașă, subliniat livrescă și totuși surprinzător de vie, *T.I.O.* este în primul rînd monolog, declamație. Ambiențele stranii, legăturile bizare dintre ele, trecerile de vis în timpuri și locuri contrastant diferențiate, aparițiile uimitoare, comportările și gesturile cu aspect de rit, se încrustează pe incantația continuă, plină de farmec, a meditației rostite chiar de poet.

THIELE, Rolf. Regizor german (Göttingen, 7.III.1918). Studii de sociologie. Producător și scenarist.
FLM: 1951 — *Primanerinnen* (Eleve din ultima clasă); 1954 — *Sie* (Ea); 1957 — *Skandal in Ischl* (Scandal la I.); *El Hakim;* 1958 — *Das Mädchen Rosemarie* (Rosemarie); 1960 — *Labyrinth* (Labirintul); 1962 — *Lulu;* 1963 — *Moral'63;* 1964 — *Tonio Kröger;* 1965 — *D.M. Killer.*

THULIN, Ingrid. Actriță suedeză (Solleftea, 21.I.1929). 1948—1951: cursuri de recitare la Teatrul Dramatic Regal. Joacă apoi la Teatrul Comunal din Malmö. Se afirmă sub îndrumarea lui Ingmar Bergman *(Fragii sălbatici)*. Din 1959 activează în compania dramatică a TV. suedeze. Premiu, Cannes, 1958 *(Voi fi mamă)*.
FLM: 1948 — *Dit vindarna bar* (De partea cui bate vîntul, A. Ohberg); 1950 — *Hjarter knekt* (Hoața de inimi, H. Ekman); *Goingehovdingen* (Șeful partizanilor din Goinge, A. Ohberg); 1956 — *Foreign Intrigue* (Intrigă externă, S. Reynolds); 1957 — *Smulstronstället* (Fragii sălbatici, I. Bergman); *Nära livet* (Voi fi mamă, I. Bergman); 1962 — *The Four Horsemen of the Apocalypse* (Cei patru cavaleri ai Apocalipsului, V. Minnelli); 1964 — *Tystnaden* (Tăcerea, I. Bergman); 1965 — *Return from the Ashes* (Reîntoarcerea la cenușă, J. Lee-Thompson);

Scanned with OKEN Scanner

1966 — *La guerre est finie* (Războiul s-a sfîrşit, A. Resnais); 1968 — *La caduta degli dei* (Căderea zeilor, L. Visconti); *Adélaïde* (J.D. Simon); 1970 — *Riten* (Ritul, I. Bergman); 1971 — *N.P.* (S. Agosti); 1972 — *Viskningar och rop* (Şoapte şi strigăte, J. Bergman).

TILLER, Nadja (Maria N.T.). Actriţă austriacă (Viena, 16.III. 1929). Studii de dans şi recitare la Viena, apoi roluri secundare la Teatrul din Josefstadt. «Miss Austria» în 1949. Rol de afirmare: *Rosemarie.*

FLM: 1949 — *Märchen vom Glück* (Povestea fericirii, A. de Glash); 1954 — *Sie* (Ea, R. Thiele); 1957 — *El Hakim* (R. Thiele); 1958 — *Das Mädchen Rosemarie* (Rosemarie, R. Thiele); 1959 — *Die Buddenbrooks* (Familia B., A. Weidenmann); 1962 — *La chambre ardente* (Camera arzătoare, J. Duvivier); 1962 — *Lulu* (R. Thiele); 1963 — *Moral 63* (R. Thiele); 1964 — *Tonio Kröger* (R. Thiele); 1965 — *Pleins feux sur Stanislas* (Trageţi în S., J. Ch. Dudrumet); 1966 — *L'estate* (Vara, P. Spinola); 1970 — *Oh Happy Day!* (Oh, ce zi fericită, Z. Bujnych); 1971 — *L'etrusco uccide ancora* (Etruscul mai ucide încă, A. Crispino).

TIMPURI NOI (Modern Times). S.U.A. 1935. *R; S; M:* Charles Chaplin; *I:* Rollie Totheroh, Ira Morgan; *D:* Charles D. Hall; *Int:* Charles Chaplin, Paulette Godard, Chester Conklin. Satiră virulentă la adresa efectelor automatizării ca modalitate de accentuare pînă la demenţial a exploatării muncitorului, filmul îl aduce pe Charlot în mijlocul noilor realităţi, specifice «timpurilor moderne». Muncitor la banda rulantă, «cobai» pentru experimentarea unei noi maşini menite să asigure hrănirea lucrătorilor fără pierderi de timp, apoi şomer — eroul are de luptat nu numai cu monstruozitatea tehnică antiumană, dar şi cu deformările fizice şi psihice pe care le creează aceasta omului. Singurele momente de linişte şi de reverie, de poezie şi libertate i le aduce eroului întîlnirea cu fata vagabondă pe care o salvează, o apără, o iubeşte. În plină epocă sonoră, filmul — deşi foloseşte o ambianţă de sunet şi muzică — rămîne credincios esteticii chapliniene mute, surbodonînd totul dinamicii imaginii.

tipaj: concept introdus de şcoala sovietică a filmului mut (Kuleşov, Pudovkin, Eisenstein) pentru a-i desemna pe interpreţii (adesea amatori) unor personaje cu valoare de sinteză tipologică.

TISSÉ, Eduard Kazimirovici. Operator sovietic (Letonia, 13.IV. 1897; Moscova, 19.XI.1961). Studii de pictură şi fotografie. Debutează ca operator de filme documentare, colaborînd în timpul războiului civil şi în anii imediat următori cu D. Vertov. Realizează imaginea tuturor filmelor lui S. Eisenstein. Măiestrie profesională de renume mondial.

FLM: 1918 — *Signal*, col. I. Dored (Semnalul, A. Arkatov); 1921 — *Golod . . . golod*

Scanned with OKEN Scanner

... *golod* ... (Foame ... Foame ... foame, V.G. Gardin, V.I. Pudovkin); 1924 — *Stacika*, col. V. Hvatov (Greva, S.M. Eisenstein); 1925 — *Zolotoi zapas* (Rezerva de aur, V.G. Gardin); 1927 — *Oktiabr* (Octombrie, S.M. Eisenstein); 1929 — *Staroe i novoe* (Vechi și nou); 1930 — *Romance sentimentale* (Romanță sentimentală, G. Aleksandrov); 1932 — *Que viva Mexico!* (Trăiască Mexicul, S.M. Eisenstein); 1935 — *Aerograd* (A. Dovjenko); 1938 — *Aleksandr Nevski* (S.M. Eisenstein); 1943—1944 — *Ivan Groznîi I*, col. A. Moskvin (Ivan cel Groaznic, I, S.M. Eisenstein); 1946 — *Ivan Groznîi, II*, col. A. Moskvin (Ivan cel Groaznic II, S. M. Eisenstein); 1946 — *V gorah Iugoslavii* (Munții în flăcări, A. Romm); 1948 — *Vozvrașcenie s pobedoi* (Reîntoarcere victorioasă, A. Ivanov); *Vstrecia na Elbe* (Întîlnire pe Elba, G. Aleksandrov); 1952 — *Kompozitor Glinka* (Compozitorul G., G. Aleksandrov); 1953 — *Serebristaia pîli* (Pulberea argintie, A. Room); 1956 — *Besmertnîi garnizon* (Garnizoana nemuritoare, Z. Agranenko).

Todd-AO, procedeu de filmare și proiecție pentru *ecran panoramic*, la care filmarea se efectuează pe peliculă negativă de 65 mm, fără *anamorfoză*, iar copia finală se realizează pe o peliculă de 70 mm conținînd 6 piste sonore. Cîștigul de calitate față de filmele realizate pe peliculă de 35 mm (cu sau fără *anamorfozare)* și folosirea unui singur aparat de proiecție au determinat răspîndirea acestui procedeu; aparatele de proiecție moderne sînt concepute pentru filmele realizate pe pelicule de 35 și 70 mm. Dimensiunile *fotogramei* la sistemul Todd-AO sînt de 48,59 × 22,0 mm (raportul dintre bază și înălțime, 2,2 : 1) ceea ce permite proiecția de bună calitate pe ecrane cu lățimea de 30 m.

TOLAND, Gregg. Operator american (Charleston-Illinois, 29.V. 1904; Hollywood, 28.IX.1948). Debutează în 1933. Este considerat unul din cei mai mari operatori americani; a folosit în mod creator clarobscurul și adîncimea cîmpului vizual.

FLM: 1929 — *Bulldog Drummond* (F. Richard Jones); 1930 — *One Heavenly Night* (O noapte dumnezeiască, G. Fitzmaurice); 1932 — *The Kid from Spain* (Regele arenei, L. McCarey); 1934 — *Nana* (D. Arzner); 1935 — *The Miserables* (Mizerabilii, R. Boleslawsky); 1936 — *The Road to Glory* (Marșul de noapte, H. Hawks); 1937 — *Dead End* (Periferie, W. Wyler); 1938 — *The Cowboy and the Lady* (Mezalianță, H.C. Potter); 1939 — *Wuthering Heights* (La răscruce de vînturi, W. Wyler); 1940 — *The Grapes of Wrath* (Fructele mîniei, J. Ford); 1941 — *Citizen Kane* (Cetățeanul K., O. Welles); *The Little Foxes* (Vulpile, W. Wyler); 1943 — *The Outlaw* (Proscrisul, H. Hughes); 1946 — *The Kid from Brooklyn* (Puștiul din B., N.Z. McLeod); *The Best Years of Our Lives* (Cei mai frumoși ani ai vieții noastre, W. Wyler); 1947 — *Enchantement* (Vraja, I. Reis).

TOLNAY, Klári. Actriță maghiară (Mohora, 27.VII.1914). Debu-

Scanned with OKEN Scanner

tează la Teatrul « Vig » din Budapesta, joacă apoi la Teatrul « Madách ».

FLM: 1934 — *Meseauto* (Automobilul din povestea cu zîne, B. Gáál); 1938 — *Tiszavirág* (Răzbunarea ţigăncii, G. von Bolváry); 1939 — *Torpini nász* (Nunta din T. E. Toth); 1940 — *Vissza az uton* (Înapoi la viaţă); 1942 — *Ferfibűseg* (Fidelitatea unui bărbat, J. Daroczy); 1947 — *Beszterce ostroma* (Asediul Bistriţei, M. Keleti); *Tűz* (Foc, I. Apátby); 1951 — *Déryné* (Visul unei artiste, L. Kálmár); 1957 — *Dani* (M. Szemes); 1963 — *Az angyalok földje* (Pămîntul îngerilor, G. Révész); 1964 — *Pacsirta* (Drama ciocîrliei, L. Ranody); 1966—*A koppányi Aga testamentuma* (Testamentul unui paşă, E. Zsurzs); 1967 — *Apö-egy bit naploja* (Tatăl, I. Szabo); 1970 — *Szerelmi álmok* (Vis de dragoste, Liszt, M. Keleti).

TOM JONES. Anglia, 1963. *R:* Tony Richardson; *S:* John Osborne, după romanul lui Henri Fielding; *I:* Walter Lassaly; *M:* John Addeson; *D:* Tod Marshall; *Int:* Albert Finney, Susannah York, Hugh Griffith, Joan Greenwood. « Furioşii » J. Osborne şi T. Richardson dovedesc în faţa literaturii clasice o vitalitate pozitivă greu de bănuit în amarele lor realizări cu tematică actuală. Cineaştii redescoperă în romanul lui Fielding o lume robustă, adeseori burlescă, totdeauna beată de bucuria vieţii. Ecranizarea este remarcabilă din multe puncte de vedere: recompunerea veridică a unor aspecte din trecut se realizează independent de orice convenţionalism tradiţional (savuroase sînt în special secvenţele ce reconstituie existenţa idilică a moşierilor care-şi trăiesc cea mai mare parte din timp printre cîini, vaci, porci, găini şi gîşte); acordarea viziunii moderne realiste cu tonul şi stilul epocii şi operei este perfectă (o anumită dezinvoltură şi exuberanţă lipsită de griji, scaldă toate peripeţiile eroului, chiar şi în scenele cele mai crude). Uriaşul material oferit de opera literară este exemplar condensat de scenarist fără a deforma fondul romanului; excelentă este caracterizarea personajelor, mai ales aceea a lui Tom Jones, impecabil interpretat de A. Finney, care îşi trăieşte rolul cu o intensitate năstrusnică şi plină de farmec băieţesc, brut, candid şi stîngaci. Imaginile topesc rafinamentul picturii de epocă într-o încîntătoare dinamică a culorii (secvenţele vînătorii constituie, în toate privinţele, o rară performanţă). Sarcasmul se dizolvă în explozia juvenilă de energie, iar libertatea de spirit, luciditatea observaţiei critice dublează tot timpul exaltarea satisfacţiilor simple ale vieţii omeneşti. « Furioasă » este aici sinceritatea, puterea de a vedea şi a gîndi arta şi realitatea în afara oricăror prejudecăţi.

TÖRÖCSIK, Mari. Actriţă maghiară (Pély, 23.XI.1935). Studii la

Academia de artă dramatică și cinematografică din Budapesta. Se afirmă cu filmul *Căluşeii*. Premiu, Karlovy Vary, 1960 *(Poznaşa)*.

FLM: 1955 — *Körbinta* (Căluşeii, Z. Fábri); 1957 — *Két vallomas* (Două mărturisiri, M. Keleti); 1958 — *Édes Anna* (Z. Fábri); 1959 — *Kölyök* (Poznaşa, M. Szemes); 1960 — *Légy jó mindhálalig* (Fii bun pînă la moarte, L. Ranody); *Két emelet boldogsdg* (Două etaje de fericire, J. Hersko); 1964 — *Pacsirta* (Drama ciocîrliei, L. Ranody); *Negy lány egy udvarban* (Patru fete într-o curte, P. Zolnay); 1966 — *Tilos a szerelem* (Dragostea este interzisă, T. Rényi); 1967 — *Csend és kiáltás* (Liniște și strigăt, M. Jancsó); 1969 — *A Pál utcai fiuk* (Băieții din strada P., Z. Fabri); *Egy őrült éjszaka* (O moarte turbată, F. Kardos); 1970 — *Szerelem* (Iubire, K. Makk); *Mérsékelt égöv* (Zonă interzisă, Z. Kezdi-Kovecs); *Utazes a koponyam körül* (Călătorie în jurul craniului meu, G. Révész); *Sikátor* (Strada lăturalnică, T. Rényi); 1971 — *Holt vidék* (Peisaj mort, I. Gaál); 1972 — *Macskajatek* (Joc de pisici, K. Makk); *Hongyboly* (Furnicarul, Z. Fabri).

TOTO (Antonio de Curtis Gagliardi Griffo Focas). Actor italian (Neapole, 7.XI.1898; Roma, 15. IV.1967). Joacă de foarte tînăr pe scenele unor teatre de revistă. Se afirmă destul de tîrziu, dar devine unul dintre cei mai populari și îndrăgiți comici italieni. Se impune în cinematografie din 1950.

FLM: 1936 — *Ferma con le mani* (Închide cu mîinile, G. Zambuto); 1941 — *L'allegro fantasma* (Fantoma veselă, A. Palermi); 1947 — *I due orfanelli* (Cei doi orfani, M. Mattoli); 1949 — *I pompieri di Viggiu* (Pompierii din V., M. Mattoli); 1950 — *Napoli milionaria* (N. orașul milionarilor, E. De Filippo); 1951 — *Guardie i ladri* (Hoții și vardiștii, Steno, M. Monicelli); 1954 — *L'oro di Napoli* (Aurul Neapolelui, V. De Sica); 1955 — *Racconti romani* (Povestiri din Roma, G. Franciolini); 1958 — *La loi c'est la loi* (Legea e lege, Christian-Jaque); *Toto nella luna* (T. pe lună, Steno); 1960 — *Signori si nasce* (Domnii se nasc, M. Mattoli); 1962 — *Toto contro Maciste* (T. împotriva lui M., F. Cerchio); *I due colonelli* (Doi colonei, Steno); 1965 — *La mandragola* (Mătrăguna, A. Lattuada); 1966 — *Uccellacci e uccellini* (Păsăroi și păsărele, P.P. Pasolini); 1967 — *Le streghe*, fs. (Vrăjitoarele, sc. Pămîntul văzut de pe lună, P.P. Pasolini); 1968 — *Capriccio all'italiana*, fs (Capriciu italian, sc. Monstrul de duminică, Steno, sc. Ce sînt norii? P.P. Pasolini).

TRACY, Spencer. Actor american (Wisconsin-Milwaukee, 5.IV. 1900; Hollywood, 10.VI.1967). Abandonează studiile universitare, pentru a intra la « American Academy of Dramatic Art ». Debutează pe scenă sub îndrumarea lui Ethel Barrymore. 1930—1940: cunoaște o epocă de mare vogă la Hollywood. Popularitatea sa continuă și în perioada maturității cînd — cu deosebire în ultimii 10 ani de viață — se distinge prin creații cu totul remarcabile (în *Bătrînul și marea*, sau filmele lui S. Kramer). Două premii « Oscar »: 1937 *(Căpitanii curajoși)* și 1938 *(Oameni de mîine)*; premiu, Cannes, 1955 *(Ziua proastă de la Stînca Neagră)*.

FLM: 1930 — *Up the River* (Pe rîu în sus, J. Ford); 1932 — *She Wanted a Millionaire* (Ea își dorește un milionar, J.C. Blystone); 1933 — *20.000 Years in the Sing-Sing* (20.000 de ani în S.-S., M. Curtiz); 1934 — *Looking for Trouble* (Cutremurul din Long Beach, W. Wellman); 1936 — *Fury* (Furie / Bestia umană, Fr. Lang); 1937 — *Captains Courageous* (Căpitanii curajoși, V. Fleming); *The Big City* (Departe de țară, Fr. Borzage); 1938 — *Test Pilot* (Sfidătorii aerului, V. Fleming); *Boys Town* (Oameni de mîine, N. Taurog); 1939 — *Stanley and Livingstone* (La capătul pămîntului, H. King); 1940 — *Edison the Man* (E. omul, Cl. Brown); *Northwest Passage* (K. Vidor); 1941 — *Dr. Jekyll and Mr. Hyde* (Doctorul J. și domnul H., V. Fleming); 1942 — *Tortilla Flat* (V. Fleming); 1943 — *A Guy Named Joe* (Un băiat numit J., V. Fleming); 1944 — *The Seventh Cross* (A șaptea cruce, F. Zinnemann); 1945 — *Without Love* (Fără dragoste, H.S. Bucquet); 1946 — *The Sea of Grass* (Marea de iarbă, E. Kazan); 1949 — *Adam's Rib* (Coasta lui A., G. Cukor); 1950 — *Father of the Bride* (Tatăl miresei, V. Minnelli); 1951 — *The People Against O'Hara* (Poporul împotriva lui O'H., J. Sturges); 1952 — *Pat and Mike* (G. Cukor); 1953 — *The Actress* (Actrița, G. Cukor); 1954 — *Bad Day at Black Rock* (Ziua proastă de la Stînca Neagră, J. Sturges); 1956 — *The Mountain* (Muntele, E. Dmytryck); 1957 — *The Desk Set* (Creierul electronic, W. Lang); 1958 — *The Old Man and the Sea* (Bătrînul și marea, J. Sturges); *The Last Hurrah!* (Ultimul urai, J. Ford); 1960 — *Inherit the Wind* (Procesul maimuțelor, S. Kramer); 1961 — *Judgement at Nürnberg* (Procesul de la N., S. Kramer); 1963 — *It's a Mad, Mad, Mad World* (O lume nebună, nebună, nebună, S. Kramer); 1967 — *Guess Who's Coming to Dinner* (Ghici cine vine la cină, S. Kramer).

transfocator: obiectiv, a cărui distanță focală poate fi variată în mod continuu, fără dereglarea punerii la punct a clarității. Se folosește: a) pentru decuparea bruscă a unui detaliu din subiect (la început o distanță focală scurtă, apoi *t.*-ul se «închide» — i se lungește distanța focală — cu o mișcare rapidă); b) pentru dizolvarea, impersonificarea bruscă a unui detaliu asupra căruia a fost concentrată un timp atenția spectatorului (se folosește procedeul opus, «deschiderea» rapidă a *t.*-ului); c) menținerea în prim-plan a unei persoane ce se apropie sau se îndepărtează de aparatul de filmat; d) apropierea sau îndepărtarea de un subiect fix, fără mișcare de aparat. Raportul de modificare a distanței focale este de obicei de 3—5, putînd ajunge la obiectivele cele mai bune pînă la 10 sau chiar 20 (Angénieux 12,5 mm — 250 mm). V. *teleobiectiv, grandangular, transtrav.*

transtrav: procedeu de filmare, constînd din folosirea simultană și în sens contrar a unui *transfocator* și a *travelingului*. T. permite modificarea perspectivei cu păstrarea dimensiunilor personajului și a obiectelor din prim-plan, iar

Scanned with OKEN Scanner

în cazul subiectelor desfășurate în adîncimea cadrului creează senzația de comprimare sau dilatare a spațiului.

TRAUBERG, Leonid Zaharovici. Regizor sovietic (Odessa, 17.I. 1902). 1922: inițiază Studioul teatral de avangardă FEKS, împreună cu Grigori Kozințev, cu care colaborează și în cinematografie, realizînd cîteva filme de certă valoare *(Trilogia lui Maxim)*.

FLM: col. G. Kozințev: 1924 — *Pobojdeniia Oktiabrini* (Aventurile Oktiabrinei); 1925 — *Mișki protiv Iudenicia* (M. împotriva lui Iudenici); 1926 — *Ciortogo koleso* (Roata diavolului); *Șineli* (Mantaua); 1927 — *Soiuz velikogo dela* (Unitatea unei mari cauze); 1929 — *Novîi Vavilon* (Noul Babilon); 1931 — *Odna* (Singură); 1934 — *Iunosti Maksima* (Tinerețea lui Maxim); 1937 — *Vozvrașcenie Maksima* (Întoarcerea lui Maksim); 1938 — *Vîborgskaia storona* (Cartierul Vîrborg); 1944 — *Prostîe liudi* (Oameni simpli); Independent: 1958— *Șli soldatî* (Soldații în marș); 1960 — *Miortvîe duși* (Suflete moarte); 1961 — *Volnîi veter* (Vînt de libertate).

traveling: deplasarea orizontală a aparatului de filmare pe o traiectorie stabilită în prealabil. Aparatul, fixat pe un stativ, se montează pe un cărucior de *t*, — o platformă avînd patru roți din cauciuc masiv, cu șanț de ghidaj, care se sprijină pe șinele de *t*. (țevi drepte sau curbe, pe traverse ușoare, ce se montează cap la cap). *T*. poate fi a) de urmărire: b) de apropiere; c) de îndepărtare; d) paralel (în lungul subiectului); e) circular. (v. *mișcări de aparat*).

TREVOR, Claire. Actriță americană (New-York, 8.III.1909). Studiază la « American Academy of Dramatic Arts » din New York și la Universitatea din Columbia. 1932 — debutează pe scenă. Apariții TV. Premiul « Oscar », 1948 *(Key Largo)*.

FLM: 1933 — *Life in the Raw* (Drama de la barul Mexico, L. King); 1935 — *Dante's Inferno* (Infernul lui D., H. Lachman); 1937 — *Dead End* (Periferie, W. Wyler); 1938 — *The Amazing Dr. Clitterhouse* (Dubla existență a Dr. C., A. Litvak); 1939 — *Stagecoach* (Diligența, J. Ford); 1942 — *Adventures of Martin Eden* (Aventurile lui M.E., S. Salkow); 1945 — *Brief Encounter* (Scurtă întîlnire, D. Lean); 1947 — *Born to Kill* (Născut pentru a ucide R. Wise); 1948 — *Key Largo* (J. Huston); 1952 — *My Man and I* (Bărbatul meu și eu, W. Wellman); 1955 — *Man without a Star* (Omul fără stea, K. Vidor); 1963 — *Woman of Summer* (Femeie de vară, F. Schäffner); 1964 — *How to Murder Your Wife* (Cum să-ți ucizi nevasta, R. Quine).

TRILOGIA LUI APU (I. *Pather Panchali*, II. *Aparajito*, III. *Apur Sansar*). India, 1955, 1956, 1959. *R:* Satyajit Ray; *I:* Suhara Mitra; *M:* Ravi Shankar; *D:* B. Chandragupto; *Int:* Kanu Bannerjee, Suhia Bannerjee, Karuna Bannerjee, Ainaki Sengupta, S. Chaterjee.

Scanned with OKEN Scanner

Triptic care a adus nu numai revelația unui mare regizor, dar și cea a posibilităților școlii naționale indiene. « Am ales *Pather Panchali* pentru calitățile care fac din acest roman (de Bibhuti Blenshan Bandopadhyaya) o carte mare: umanitatea lui, lirismul, accentele de adevăr. Am înțeles că ar fi greșit să torn istoria de aici într-un tipar rigid. Trebuia să păstrez în scenariul meu aspectul puțin dezordonat al romanului, pentru că această dezordine aducea ea însăși autenticitatea » (Satyajit Ray). *Pather Panchali* (Cîntecul potecii) atrage la Cannes atenția juriului care-i atribuie « Premiul documentului uman », distincție urmată de laurii altor importante festivaluri; *Aparajito* (Neînvinsul) obține premii la Veneția și San Francisco iar *Apu Sansar* (Lumea lui Apu) la Londra. Subiectul urmărește timp de trei decenii destinul unei familii de bengalezi săraci, descriind: satul copilăriei lui Apu și plecarea împreună cu părinții la Benares, orașul sfînt; adolescența lui dificilă trăită în mediul citadin, moartea tatălui, anii de studii și, în încheiere, căsătoria și maturitatea eroului, crunt încercat de moartea soției sale. Prin intermediul acestei cronici de familie cunoaștem lenta și complicata devenire a societății indiene în secolul nostru. Critica socială, observarea existenței materiale chinuitoare a păturilor de jos se întregește, polemic, cu prezentarea stărilor tipice de înapoiere mistică și cu descrierea mentalității pasive distructive, generată de vechile credințe. Cineastul nu atacă însă niciodată pătimaș faptele pe care le critică, nu ironizează și nu recurge la sarcasm, ci se păstrează tot timpul pe linia unei elevate și adînci înțelegeri a realității, iar spectacolul pitorescului și exotismului este cu desăvîrșire evitat. Creația lui Ray constituie un imn cald și trist, închinat unor vieți de umilințe, privațiuni și durere. Marele premiu, Cannes, 1956 (s.I); « Leul de aur », Veneția, 1958 (s. II).

TRINTIGNANT, Jean-Louis. Actor francez (Piolenc, 11.XII. 1930). Actor de teatru din 1951. Se afirmă în cinema cu rolul din *Și Dumnezeu a creat femeia*, cariera sa cunoscînd apoi o spectaculoasă ascensiune. Vedetă de prim rang a cinematografului francez contemporan. « Ursul de argint », Berlin, 1968 *(Omul care minte)*; premiu, Cannes, 1969 *(« Z »)*.

FLM: 1955 — *Si tous les gars du monde* (Dacă toți tinerii din lume, Christian-Jaque); 1956 — *Et dieu créa la femme* (Și Dumnezeu a creat femeia, R. Vadim); 1959 — *Les liaisons dangereuses 1960* (Legături periculoase 1960, R. Vadim); *Estate violenta* (Vară violentă, V. Zurlini); *Austerlitz* (A. Gance); 1962 — *Horace '62* (Horațiu '62, A. Versini); *Il Sorpasso* (Depășirea, D. Risi); 1963 — *Château en Suède* (Castel în S., R. Vadim); 1964 — *Mata-Hari, agent*

H-21 (M.-H. agent secret H-21, J.L. Richard); *Compartiment tueurs* (Compartimentul ucigaşilor, Costa-Gavras); 1965 — *Io uccido, tu uccisi* (Eu ucid, tu ucizi, G. Puccini); 1966 — *Un homme, une femme* (Un bărbat şi o femeie, Cl. Lelouch); 1967 — *Les biches* (Căprioarele, Cl. Chabrol); 1968 — *Z* (Costa-Gavras); *L'homme qui ment* (Omul care minte, A. Robbe-Grillet); 1969 — *L'Américain* (Americanul, M. Bozuffi); *Ma nuit chez Maud* (Noaptea mea cu M., E. Rohmer); 1970 — *Il conformista* (Conformistul, B. Bertolucci); *Le voyou* (Golanul, Cl. Lelouch); *Un homme est mort* (A murit un om, J. Deray); 1972 — *Dr. Popaul* (Cl. Chabrol); *L'attentat* (Atentatul, Y. Boisset).

TRNKA, Jiří. Regizor ceh (Plzeň, 24.II.1912; Praga, 30.XII.1969). Din 1945 conducător artistic al studioului praghez pentru filme de animaţie « Bratři v triku » (Fraţii în tricou). După o perioadă, cînd realizează filme desenate, încă tributar tradiţiei lui Disney (1945—1947), *T.* se consacră filmului cu păpuşi căruia îi descoperă noi valenţe expresive. Puternic legat de tradiţiile populare ale literaturii şi plasticii cehe, dincolo de limitele caricaturalului şi grotescului, el acordă un loc principal elementului monumental şi poetic, construind în filmele sale un epos nou, original. Mentor al majorităţii animatorilor cehi, el a ştiut să stimuleze în fiecare datele stilistice proprii individualităţii, determinînd astfel afirmarea înaltului profesionalism al şcolii cehe de animaţie. Personalitate marcantă a animaţiei mondiale în domeniul filmului cu păpuşi. Premii: Cannes, 1946 *(Animalele şi hoţii)*; Karlovy Vary, 1950 *(Prinţul Baiaia)* şi 1954 *(Bravul soldat Švejk)*.

FLM: 1945 — *Zasadil dědek řepu* (Bunicul a sădit o sfeclă); 1946 — *Zvířátka a Petrovští* (Animalele şi hoţii); 1947 — *Špaliček* (Anul ceh); 1948 — *Cisařův slavík* (Privighetoarea împăratului); 1949 — *Čertův mlýn* (Moara diavolului); *Arie prérie* (Cîntecul preriei); 1950 — *Bajaja* (Prinţul Baiaia); 1951 — *Veselý cirkus* (Circul vesel); 1953 — *Staré pověsti české* (Vechi legende cehe); 1954 — *Osudy dobrého vojáka Švejka* (Bravul soldat Š.); 1955 — *Circus Hurvinek* (Circul H.); 1959 — *Sen noci svatojánské* (Visul unei nopţi de vară); 1961 — *Cirkus* (Circul); *Vášeň* (Pasiune); 1962 — *Kybernetická babička* (Bunica cibernetică); 1964 — *Archandel Gabriel a Paní Husa* (Arhanghelul G. şi doamna Gîscă); 1965 — *Ruka* (Mîna).

trucă: Utilaj cinematografic complex cuprinzînd, în funcţie de destinaţie, un aparat de filmare, unul sau mai multe aparate de proiecţie, piese pentru fixarea unor desene sau cartoane de generic, surse de lumină, sau obiective auxiliare etc. Poziţia diverselor elemente este de obicei reglabilă iar programarea aparatului de filmare şi a celor de proiecţie automatizată. *T.* se foloseşte la realizarea *desenelor animate* şi a *genericelor*, la diverse copieri optice speciale (v. *filmări combinate*) etc.

Scanned with OKEN Scanner

TRUFFAUT, François. Regizor și critic francez (Paris, 6.II.1932). A făcut parte din grupul de tineri critici din jurul lui André Bazin, care au pus bazele estetice ale *noului val* francez. Din 1953 colaborator la « Cahiers du Cinéma ». În cunoscutul său articol *O anumită tendință a cinematografului francez* (1954), a deschis atacul împotriva filmului tradițional (considerat ca « film al scenariștilor ») și al genurilor anchilozate, realizat pe baze comerciale. Debutează în 1955 — turnează pe 16 mm filmul *O vizită*. Asistent al lui Rossellini; scrie scenarii (după unul dintre ele J. L. Godard va turna *Cu sufletul la gură*). Sprijinit de prieteni fondează casa producătoare « Les filmes du Carosse ». Autor sensibil și original, adept al « cinematografului de autor », este convins de necesitatea unei « producții a sincerității ». Premiu pentru regie, Cannes. 1959 *(Cele 400 de lovituri)*.

FLM: 1954 — *Une visite* (O vizită, sm. pe 16 mm.); 1957 — *Les mistons* (sm.); 1959 — *Les quatre cents coups* (Cele 400 de lovituri); 1960 — *Tirez sur le pianiste* (Trageți în pianist); 1961 — *Jules et Jim*; 1962 — *L'amour à vingt ans* (Dragostea la douăzeci de ani, fs.); 1964 — *La peau douce* (Pielea catifelată); 1965 — *Fahrenheit 451°*; 1967 — *La mariée était en noir* (Mireasa era în negru); 1968 — *Baisers volés* (Sărutări furate); 1969 — *La syrène du Mississippi* (Sirena de pe M.); 1970 — *L'enfant sauvage* (Copilul sălbatic); *Domicile conjugal* (Domiciliu conjugal); 1971 — *Les deux anglaises et le continent* (Cele două englezoaice și continentul); 1972 — *Une belle fille comme moi* (O fată frumoasă ca mine); *La nuit américaine* (Noapte americană).

TUDOR. România, 1962. *R:* Lucian Bratu; *S:* Mihnea Gheorghiu; *I:* Constantin Ciobotaru; *D:* Filip Dumitriu, Nicolae Teodoru; *M:* Gheorghe Dumitrescu; *Int:* Emanoil Petruț, George Vraca, Alexandru Giugaru, Geo Barton, Lica Gheorghiu, Toma Dimitriu, Forry Eterle, Olga Tudorache, Ernest Maftei, Amza Pellea, Ion Besoiu, Ion Dichiseanu, Petre Gheorghiu. Filmul reînvie epoca mișcărilor antifeudale și de eliberare națională de la începutul secolului XIX, evocînd figura legendară a lui Tudor Vladimirescu, conducătorul răscoalei de la 1821. Descripția realistă a epocii, suflul epic ce domină filmul, reușitele portretizări de boieri și țărani, echilibrul compozițional al intrigii sentimentale cu firul social-revoluționar, al acțiunii, constituie valori care au adus operei premii la Buenos-Aires și Cork.

TUDORACHE, Olga. Actriță româncă (Oituz, 11.X.1929). Studii de filozofie, apoi de actorie (absolventă IATC). Teatru și TV. Film din 1955.

FLM: 1955 — *Directorul nostru* (J. Georgescu); 1960 — *Cînd primăvara e fierbinte* (M. Săucan); 1962 — *Tudor* (L. Bratu); 1964 — *Cartierul Veseliei* (M. Marcus); 1967 — *Răpirea fecioarelor* (D. Cocea); 1968

— *Răzbunarea haiducilor* (D. Cocea); 1970 — *Mihai Viteazul* (S. Nicolaescu).

TURPIN, Ben (Benjamin T.). Actor american (New Orleans-Louisiana, 17.IX.1874; Hollywood-California, 2.VII.1940). Apare în multe din filmele lui Chaplin. Chipul său original — ochii sașii și mustața caraghioasă — a stîrnit rîsul și simpatia milioanelor de spectatori, fiind unul din cei mai populari reprezentanți ai « comediei burlești ».

FLM: 1915 — *His New Job* (Charlot debutează, Ch. Chaplin); *The Champion* (Charlot boxer, Ch. Chaplin); *Carmen* (Ch. Chaplin); 1916 — *Roping Her Romeo* (Legați-l pe Romeo, F. Fishback); 1919 — *Uncle Tom's Cabin* (Coliba lui Moș Toma, R. Hunt); 1920 — *Married Life* (Viață de om căsătorit, E. Kenton); 1921 — *Bright Eyes* (Ochi strălucitori, M. St. Claire); 1924 — *Ten Dollars or Ten Days* (Zece dolari sau zece zile, M. Sennett); *Romeo and Juliet* (H. Sweet); 1926 — *A Harem Knight* (Cavalerul haremului, M. Sennett); 1927 — *A Hollywood Hero* (Eroul Hollywoodului, H. Edwards); 1928 — *Wife's Relations* (Relațiile soției, M. Marshall); 1929 — *Show of Shows* (Spectacolul spectacolelor, J.G. Adolfi); *The Love Parade* (Parada dragostei, E. Lubitsch); 1930 — *Swing High* (Leagănă-te sus, J. Santley); 1931 — *Cracked Nuts* (Nuci sparte, E. Cline); 1932 — *Million Dollar Legs* (Picioare de un milion de dolari, E. Cline); 1939 — *Hollywood Cavalcade* (Cavalcada Hollywoodului, I. Cummings); 1940 — *Saps at Sea* (Stan și Bran lupi de mare, G. Douglas).

TUSHINGHAM, Rita. Actriță engleză (Liverpool, 1942). Urmează Școala de artă dramatică din orașul natal. Debutează și devine cunoscută cu același personaj, pe scenă (la « Royal Court Theater ») și pe ecran: Jo din piesa *Gustul mierii* de Shelagh Delaney. Se afirmă cu roluri din dramaturgia scriitorilor « furioși ». Premiu, Cannes, 1962 *(Gustul mierii)*.

FLM: 1962 — *A Taste of Honey* (Gustul mierii, T. Richardson); 1963 — *The Girl with Green Eyes* (Fata cu ochii verzi, D. Davies); 1964 — *A Place to go* (Un loc unde să te duci, B. Dearden); *The Leather Boys* (Băieții în haine de piele, S.J. Furie); 1965 — *The Knack* (Șpilul, R. Lester); *Dr. Jivago* (D. Lean); *The Trap* (Capcana, S. Hayers); 1967 — *Smashing Time* (Un timp grozav, D. Davies); 1968 — *The Guru* (Guru, J. Ivory); 1969 — *The Bed Sitting Room* (Dormitorul salon, R. Lester).

TYRLOVÁ, Hermina. Regizoare cehoslovacă (Březové Hory-Boemia, 11.XII.1900). Realizează filme de animație, desene și păpuși. Premii: 1947 Veneția și Bruxelles *(Revolta păpușilor)*; premiu, Karlovy Vary, 1951 *(Fetița disprețuitoare)*.

FLM: 1935 — *Maminčin vylet do nebe* (Fuga în cer a mamei); 1936 — *Tajemství lucerny* (Secretul lanternei); *Všudybylovo dobrodružství* (Aventurile unui neastîmpărat); 1938 — *Fantasie erotique* (Fantezie erotică); 1944 — *Ferda mravenec* (Furnica F.); 1947 — *Vzpoura hraček* (Revolta păpușilor); *Ukolébavka*

(Cîntec de leagăn); 1948 — *Opatrnost na ulici* (Prudenţă pe stradă); 1949 — *Nočná romanca* (Romanţă nocturnă); 1951 — *Nepovědený penáček* (Fetiţa dispreţuitoare); 1952 — *Devět kuřátek* (Nouă puişori); 1953 — *Pohádka o drákovi* (Legenda dragonului); 1956 — *Zlatovláska* (Prinţesa cu părul de aur); 1958 — *Pasáček vepřů* (Porcarul); 1959 — *Všem nelze vyhovět* (Nu poţi să faci pe plac tuturor); 1963 — *Kuličkа* (Bila); 1964 — *Vlněná pohádka* (Fabulă din lînă); 1965 — *Modrá zastěrka* (Şorţuleţul albastru); 1966 — *Sněhulák* (Omul de zăpadă); 1968 — *Vánoční stromeček* (Pomul de Crăciun); 1969 — *Hvězda betlémská* (Steaua din Betleem); 1970 — *Píšťalka* (Fluierul).

TYSZKIEWICZ, Beata. Actriţă poloneză (Varşovia, 14.VIII.1938). Urmează cursurile Şcolii de artă dramatică din Varşovia. Debutează pe ecran în 1955. Teatru şi TV.

FLM: 1955 — *Zemstva* (Răzbunarea, A. Bohdziewicz, B. Korzeniewski); 1959 — *Wspolny pokoy* (Camera comună, W. J. Has); 1961 — *Odwiedziny Prezydenta* (Vizita preşedintelui, J. Batory); *Dzis w nocy umrze miasto* (La noapte va muri oraşul, J. Rybkowsky); *Samson* (A. Wajda); 1962 — *Skrzydlo czarny* (Aripi negre, E. şi C. Petelski); 1963 — *Yokmok* (S. Mozdzensky); 1964 — *Rekopis znaleziony w Saragossie* (Manuscrisul de la Saragossa, W. J. Has); *Pierwszy dzien wolnosci* (Prima zi de libertate, A. Ford); 1965 — *Marysia i Napoleon* (L. Buczkowsky); 1968 — *Wzystko na bprzedaz* (Totul de vînzare, A. Wajda); *Lalka* (Păpuşa, W.J. Has); 1969 — *Dvorianskoe gnezdo* (Un cuib de nobili, A. Mihalkov-Koncealovski).

ŢELIKOVSKAIA, Liudmila Vasilievna. Actriţă sovietică (Astrahan, 8.IX.1919). 1941 — absolventă a Şcolii teatrale « Şciukin »; joacă la Teatrul « Vahtangov ». Film din 1939.

FLM: 1939 — *Molodîe kapitanî* (Căpitanii tineri, A. Andrievski); 1941 — *Anton Ivanovici serditsia* (Cîntecul primăverii, A. Ivanovski); *Serdţa cetîriob* (Patru inimi, K. Iudin); 1943 — *Vozdušnîi izvozcik* (Birjarul aerului, G. Rappaport); 1943—1944 — *Ivan Groznîi I* (Ivan cel Groaznic, S. M. Eisenstein); 1945 — *Bliznеţî* (Chemarea dragostei, K. Iudin); 1946 — *Bespokoinoe hoziaistvo* (Gospodărie neliniştită, M. Jarov); 1948 — *Povesti o nestoiaşcem celoveke* (Povestea unui om adevărat, A. Stolper); 1954 — *Mî s vami gde-to vstrecialis* (Ne-am întîlnit undeva, N. Dostali, A. Tutişkin); *Poprigunia* (Zvăpăiata, S. Samsonov); 1956 — *Mnogo şuma iz nicevo* (Mult zgomot pentru nimic, L. Zamkovoi).

U

UHER, Ştefan. Regizor cehoslovac (Prievidze, 4.VII.1930). Absolvent FAMU (1955). Unul din principalii reprezentanţi ai « noului val » în cinematografia cehoslovacă din anii '50—'60. Diplomă de onoare, Karlovy Vary, 1956 *(Învăţătoarea)*.

FLM: 1956 — *Učitelka* (Învăţătoarea, sm.); 1961 — *My z 9.A* (Noi elevii dintr-a IX-A); 1962 — *Slnko v sieti* (Soarele în plasă); 1964 — *Organ* (Orga); 1966 — *Panna zázračnica* (Fecioara făcătoare de minuni); 1967 — *Tri dcéry* (Trei surori); 1969 — *Génius;* 1971 — *Keby som mal pušku* (De-aş avea o puşcă).

ULTIMUL DINTRE OAMENI (Der letzte Mann). Germania, 1924. *R:* F. W. Murnau; *S:* Carl Mayer; *I:* Karl Freund; *D:* Robert Herlth, Walter Röhrig: *Int:* Emil Jannings, Mally Delschaft, Max Hiller, Emilie Kurz, Georg John. Drama unui om simplu, portar la un hotel de lux, care îmbătrînind, se vede trimis ca paznic la lavabouri şi lipsit astfel de suprema raţiune a vieţii: uniforma cu galoane, simbol al poziţiei sale sociale « importante ». Finalul parodic aduce o răsturnare a situaţiei, făcînd din bătrînul disperat, aflat în pragul sinuciderii, un milionar de operetă. Prin realismul descrierii şi observaţiei sociale filmul depăşeşte cadrul expresionist al operei lui Murnau (sesizabil aici în decorul cartierului sărac şi în anumite îngroşări ale jocului) impunînd ca momente de mare artă excelentul joc al protagonistului, E. Jannings, şi dinamica cu totul excepţională şi rar întîlnită în epocă a mişcărilor de aparat. Filmul este deopotrivă de important pentru definirea stilului şi personalităţii lui Murnau, cît şi pentru tendinţele cinematografice din Germania anilor douăzeci.

UMBERTO D. Italia, 1951. *R:* Vittorio De Sica: *S:* Cesare Zavattini, V. De Sica; *I:* G. R. Aldo; *D:* Virgilio Marchi; *M:* Alessandro Cicognini; *Int:* Carlo Battisti, Maria Pia Casilio, Lina Gennari. Capodoperă a neorealismului italian, poem tragic al bătrîneţii şi singurătăţii, *U.D.* este alături de *Hoţi de biciclete* cel mai reuşit rod al colaborării Zavattini — De Sica. Sensul social al destinului eroului — pensionar sărac, adus pe pragul

Scanned with OKEN Scanner

sinuciderii — este limpede exprimat de regizor, care vede în filmul său « tragedia unor oameni excluși dintr-o lume la construcția căreia au contribuit, o tragedie care se ascunde în tăcere și resemnare, dar care uneori explodează în manifestații răsunătoare sau duce la groaznice sinucideri ». Abordînd « tema temelor », cea a suferinței omului, suferință ce-i este pricinuită de semenii săi, « filmul descoperă durerea și în același timp speranța comună într-o lume mai bună » (Zavattini). Film al observației psihologice aprofundate, lipsit de spectaculos, *U.D.* realizează perfect ritmul interior al solitudinii tragice.

UMBRE (Shadows). SUA, 1959. *R.:* John Cassavetes; *I.:* Erich Kollmar; *D.:* Randy Liles; *M.:* Charles Mingus; *Int.:* L. Goldoni, B. Carruthers. Ilustrează pregnant tendința de eliberare a cineaștilor americani de sub tirania normelor artistice și economice hollywoodiene. Fără a avea un decupaj sau un plan de filmare prestabilit, ci hotărînd de fiecare dată, pe loc, punerea în scenă și în cadru și sprijinind întreaga dezvoltare a acțiunii pe studii actoricești de interpretare liberă, filmul este, însă, pînă la urmă o strălucită improvizație regizorală. Puterea sa de seducție și de convingere constă mai ales în provocarea și fixarea unor reacții și atitudini spontane, și în orchestrarea lor cinematografică. Acțiunea — fatal dezordonată și lipsită de concluzii riguroase — se centrează în jurul eroinei principale — o negresă cu pielea albă — și a deziluziei trăite de ea, într-o secretă legătură cu un alb care o părăsește de îndată ce află că, de fapt, are de-a face cu o femeie de culoare. Mai mult decît poveste, filmul este o înlănțuire de observații asupra tinerilor care-și petrec viața în imediata apropiere a Broadway-ului, un fel de hoinăreală dezinvoltă și adeseori înecată de amărăciune printr-o lume fluidă, indecisă, promițătoare și totuși mereu neîmplinită, supusă permanent dezamăgirii. Creația lui Cassavetes nu se definește nici ca demonstrație sumbră, pesimistă, nici ca o operă de critică socială fățișă. Substanța ei primordială este nostalgia, emoția unor așteptări și dorințe foarte proaspete și indefinite.

UMBRELELE DIN CHERBOURG (Les parapluies de Cherbourg). Franța, 1963. *R.; S.:* Jacques Demy; *I.:* Jean Rabier; *D.:* Bernard Evein; *M.:* Michel Legrand; *Int.:* Catherine Deneuve, Nino Castelnuovo, Anne Vernon, Mireille Perrey. Film cîntat în întregime, *U.d.Ch.* nu transpune cinematografic o operă sau momente de spectacol muzical, ci leagă direct și indisolubil muzica de o acțiune cotidiană cu aspect de

Scanned with OKEN Scanner

povestire neorealistă. Faptele sînt banale — voit banale — reduse la o veche schemă sentimentală: doi tineri se iubesc, băiatul pleacă la armată, ea așteaptă un copil și se mărită cu un alt bărbat. Tînărul se căsătorește și el. Cînd peste cîțiva ani foștii îndrăgostiți se revăd întîmplător, ei nu au ce să-și mai spună. S-a remarcat încercarea lui Demy de a aduce realismul modern în filmul muzical, tentativă împinsă pînă aproape de destrămarea convenției (paradoxal eroii cîntă fraze despre războiul din Algeria, creșterea impozitelor, tratamentul mătușii bolnave etc.). Splendoarea coloristică a filmului intervine însă punctînd o nouă contradicție: tot ce vedem e neobișnuit de frumos. Și această împodobire ostentativă a realității creează o convenție vizuală fascinantă, proprie acestui film. Astfel *U. d. Ch.* este un film muzical, în care cîntecul este adus la expresia vorbirii curente iar acțiunea și împrejurările stilizate, muzical și plastic. Dincolo de subtilitățile și rafinamentele sale estetice, filmul trăiește prin sinceritatea lui simplă, prin sentimentalismul inteligent și de bun gust. Marele premiu, Cannes, 1964.

UNCHIUL MEU (Mon oncle). Franța, 1958. *R; S:* Jacques Tati; *I:* Jean Bourgoin; *D:* Henri Schmitt; *M:* Norbert Glanzberg, Alain Romans; *Int:* Jacques Tati, Alain Becourt, Jean Pierre Zola, Adrienne Servantie, Lucien Fregis, Dominique Marie. Opera cea mai împlinită ca stil din creația acestui singular contemporan care este regizorul și comicul Tati. Cel de al treilea lung-metraj din cariera sa, și în același timp primul în culori, constituie « o satiră nu împotriva modernismului, ci a burghezilor care se cred moderni » (Sadoul). Dl. Hulot, ducîndu-și existența într-o casă veche, bătrînească, nu acuză pe cei care locuiesc în imobile moderne, ci intenția celor care — ca și părinții nepoțelului său Gérard — vor să-și mascheze adevărata lor identitate socială prin adoptarea unui mod de viață străin, fals. « Am luat aici apărarea micului cartier, a colțului liniștit, împotriva autostrăzilor, aerodroamelor, superorganizării ca formă a vieții moderne — pentru că eu nu cred că liniile geometrice pot reda oamenilor bunătatea », declara însuși Tati în legătură cu filmul său. Premiul Special al juriului (Cannes, 1958); « Oscar » pentru cel mai bun film străin (Hollywood, 1959); Premiul criticii cinematografice (New York, 1959).

UN CONDAMNAT LA MOARTE A EVADAT (Un condamné à mort s'est échappé). Franța, 1957. *R; S:* Robert Bresson; *I:* L. H. Burel; *D:* P. Charbonnier; *Int:* Jacques Laterrier,

Scanned with OKEN Scanner

Roland Monod, Ch. Le Clainche. Ca și neorealiștii italieni, Bresson folosește în povestea condamnatului evadat o istorie reală, reconstituită cu ajutorul neprofesioniștilor; dar el simplifică, reduce, esențializează în așa fel această istorie reală, încît ceea ce vedem în lumina obiectivului nu mai este simplă cronică a faptului autentic, studiu social-politic, descriere de medii, ci devine un rit de o aspră noblețe, un ceremonial auster, neexplicitat. Epopeea reală a maquisardului evadat în 1943 din fortul Montluc este recompusă pe ecran cu toată minuțiozitatea amănuntului. Dar acțiunea se purifică de detaliile secundare și se reduce sub lentila măritoare a izolării aproape absolute trăite de personajul central la un desen evident esențializat. Legătura care se creează între acele fapte reconstituite cu elevată și densă concizie, abstrage opera din timpul realismului imediat. Filmul își găsește loc într-o zonă a meditației moral-filozofice. Acea messă de Mozart pe care regizorul o citează definește foarte bine spiritul creației sale. Finețea și precizia de filigran a raporturilor cu un spațiu închis, detaliile prin care se evocă viața unui întreg și complicat mediu uman niciodată văzut direct — șoaptele și pașii coridorului, luminile celulei, lingura folosită ca daltă, scîndurile demontate din ușă, fîșiile de pînză împletite în chip de funie — creează un fel de muzică vizuală severă. În modul cel mai direct și mai lipsit de emfază Bresson dovedește că sublimul există în viața oamenilor și că strădania unui erou este operă de înaltă și pură frumusețe omenească.

unghi de cuprindere: unghiul format de razele de lumină marginale care participă la formarea imaginii subiectului. *U.d.c.* este o caracteristică importantă a obiectivului. Valoarea normală a *u.d.c.* este de 40°—60° ; *teleobiectivele* și obiectivele *grandangulare* au un *u.d.c.* mai mic (pînă la 8—1°) respectiv mai mare (pînă la 90—100°). La obiectivele *transfocatoare* *u.d.c.* este variabil.

unghi de filmare: poziția relativă a aparatului de luat vederi față de planul orizontal și față de subiect. Poziția orizontală a aparatului (la nivelul normal de 1—1,5 m) creează o impresie de participare neutră la acțiune; ridicarea aparatului, combinată cu înclinarea sa în jos — *plonjeul* — corespunde, în general, unei observații obiective, oarecum detașată de atmosfera dramaturgică a secvenței filmate; la *contra-plonjeu* aparatul este într-o poziție joasă și orientat în sus; astfel spectatorul este dominat de acțiune și participarea sa devine subiectivă. Cazurile limită ale plonjeului — perspectiva zborului de pasăre, respectiv perspectiva broaștei — con-

stituie *u.d.f.* pronunţat subiective, de aceea *montajul* sau *mişcarea de aparat* trebuie să sugereze fără echivoc substituirea aparatului unuia din personaje, altfel efectul pare căutat şi poate « rupe » continuitatea secvenţei. Aceste *u.d.f.* pot fi folosite în schimb cu succes pentru sublinierea elementelor pitoreşti sau a dinamismului acţiunii (plutirea pe un rîu, scene de dans etc.).

URŞIANU, Malvina. Regizoare română (Guşoieni-Vîlcea, 19.VI. 1927). Studii de muzeografie şi drept. Debutează ca asistent de regie pe lîngă Jean Georgescu.
FILM: 1967—*Gioconda fără surîs;* 1971—*Serata.*

URBANSKI, Evgheni Iakovlevici. Actor sovietic (Moscova, 27.II.1932; 5.XI.1965). Student la Institutul de mine, apoi cursuri la Studioul de artă dramatică al M.H.A.T., Moscova. Debutează pe scena teatrului « Stanislavski ». Film din 1957. Moare într-un accident de filmare.
FLM: 1957 — *Kommunist* (Comunistul, I. Raizman); 1959 — *Balada o soldate* (Balada soldatului, G. Ciuhrai); 1960 — *Neotpravlennoe pismo* (Scrisoare neexpediată, M. Kalatozov); 1961 — *Cistoe nebo* (Cer senin, G. Ciuhrai).

URUSEVSKI, Serghei Pavlovici. Operator sovietic (Moscova, 23. XII.1908). Studii la VGIK. Debutează în 1938 ca asistent operator pe lîngă A. Golovnia. Realizări de excepţie: *Al 41-lea* şi *Zboară cocorii.*
FLM: Operator: 1943 — *Bitva za nasu Sovietskuiu Ukrainu* (Lupta pentru Ucraina I. Solnţeva, L. Bodik); 1945 — *Poedinok* (Agentul secret, Vl. Legoşin); 1948 — *Selskaia ucitelniţa* (Învăţătoarea din Şatrîi, M. Donskoi); 1950 — *Kavaler zolotoi zvezdî* (Cavalerul stelei de aur, I. Raizman); 1952 — *Vozvraşcenie Vasilia Bortnikova* (Reîntoarcerea lui V. B., V. Pudovkin); 1955 — *Urok jizni* (Lecţia vieţii, I. Raizman); 1956 — *Pervîi eşelon,* col. I. Ekelcik (Primul eşalon, M. Kalatozov); *Sorok pervîi* (Al 41-lea, G. Ciuhrai); 1957 — *Letiat juravli* (Zboară cocorii, M. Kalatozov); 1960 — *Neotpravlenoe pismo* (Scrisoare neexpediată, M. Kalatozov); 1964 — *Ia Cuba* (Eu sînt C., M. Kalatozov); Regizor: 1969 — *Beg inobodţa* (Fuga buiestraşului).

USTINOV, Peter. Actor şi regizor englez (Londra, 16.IV.1921). Talent multilateral: dramaturg de succes, director de scenă, interpret; 1940 — debut în film. Două premii « Oscar »: 1960 *(Spartacus)* şi 1964 *(Topkapi).*
FLM: Actor: 1940 — *Mein Kampf — My Crimes* (Opera mea — crimele mele, N. Lee); 1942 — *One of Our Aircraft Is Missing* (Un avion a dispărut, M. Powell, E. Pressburger); 1950 — *Odette* (H. Wilcox); 1954 — *Beau Brummel* (Frumosul B., C. Bernhardt); *The Egyptian* (Egipteanul, M. Curtiz); 1955 — *We're No Angels* (Nu sîntem îngeri, M. Curtiz); *Lola Montès* (M. Ophüls); 1957 — *Un angel paso por Brooklyn* (Un

înger a coborît în B., L. Vajda); 1959 — *Spartacus* (S. Kubrick); 1963 — *Topkapi* (J. Dassin); 1967 — *Blackbeard's Ghost* (Fantoma lui Barbăneagră, R. Stevenson); *The Comedians* (Comedianții, P. Glenville); 1972 — *Hammersmith Is Out* (H. a plecat, P. Ustinov). Regizor: 1946 — *School for Secrets* (Școală pentru secrete); 1948 — *Vice Versa;* 1949 — *Private Angelo* (Înger particular); 1961 — *Romanoff and Juliet;* 1962 — *Billy Budd;* 1965 — *Lady* L.; 1972 — *Hammersmith Is Out* (H. a plecat).

Scanned with OKEN Scanner

V

VADIM, Roger (R. V. Plemiannikov). Regizor francez (Paris, 26.I. 1928). Scurt timp actor de teatru. 1949—1955: colaborează cu M. Allégret, întîi ca scenarist, apoi ca asistent de regie. Filmul său de debut *Şi Dumnezeu a creat femeia* marchează prima realizare a « noului val » francez, precum şi afirmarea Brigittei Bardot.

FLM: 1956 — *Et Dieu créa la femme* (Şi Dumnezeu a creat femeia); 1959 — *Les liaisons dangereuses 1960* (Legături periculoase 1960); 1960 — *Et mourir de plaisir* (Să mori de plăcere); 1961 — *La bride sur le cou* (Cu ştreangul de gît); 1962 — *Le repos de guerrirer* (Odihna luptătorului); 1963 — *Chateau en Suède* (Castel în S.); 1964 — *La ronde* (Hora); 1966 — *La curée* (Vînatul); 1967 — *Barbarella; Histoires extraordinaires* fs (Povestiri extraordinare, sc. Metzengerstein); 1970 — *Pretty Maids All in a Row* (Numai fete drăguţe); 1972 — *Don Juan 1973.*

VALENTINO, Rudolph (Rodolfo Pietro Filiberto Guglielmi). Actor american (Castellaneta, Italia, 6.V.1895; New York, 23.VIII. 1926). 1913: emigrează în S.U.A., unde încearcă diferite meserii (dansator, figurant în teatre de revistă). Din 1918 apare pe ecran, în roluri secundare. Datorită farmecului fizic deosebit, aproape fără egal printre vedetele Hollywoodului din acea perioadă, obţine repede consacrarea în roluri de june prim. Popularitatea sa creşte în mod vertiginos, admiraţia publicului ajungînd la un adevărat fanatism. Filmul *Şeicul* îl impune definitiv în rîndul marilor vedete ale filmului mut.

FLM: 1918 — *Alimony* (Pensie alimentară, E. Flynn); 1919 — *The Virtuous Sinners* (Păcătoşii virtuoşi, E. Flynn); *Eyes of Youth* (Ochii tinereţii, Al. Parker); 1920 — *The Married Virgin* (Fecioara căsătorită, J. Maxwell); *Stolen Moments* (Clipe furate, J. Vincent); 1921 — *The Four Horsemen of the Apocalypse* (Cei patru cavaleri ai Apocalipsului, R. Ingram); *Camille* (Dama cu camelii, R. C. Smallwood); 1921 — *The Sheik* (Şeicul, G. Melford); 1922 — *Blood and Sand* (Arene însîngerate, F. Niblo); *The Young Rajah* (Tînărul R., Ph. Rosen); 1924 — *Monsieur Beaucaire* (Domnul B., S. Olcott); 1925 — *Cobra* (J. Henabrry); *The Eagle* (Vulturul negru, Cl. Brown); 1926 — *The Son of the Sheik* (Fiul şeicului, G. Fitzmaurice).

VALLI, Alida. Actriţă italiană (Pola, Iugoslavia, 31.V.1921). De-

Scanned with OKEN Scanner

butează în 1936. Îndelungată și prestigioasă carieră artistică în cinematografia europeană.

FLM: 1936 — *I due sergenti* (Doi sergenți, E. Guazzoni); 1937 — *L'ultima nemica* (În viltoarea vieții, U. Barbaro); 1938 — *Ma l'amor mio non muore* (Dar dragostea mea nu moare, G. Amato); 1939 — *Ballo al castello* (Bal la castel, M. Neufeld); *Manon Lescaut* (C. Gallone); 1940 — *Piccolo mondo antico* (Luiza, M. Soldati); 1942 — *Catene invisibili* (Lanțuri invizibile, M. Mattoli); *Le due orfanelle* (Cele două orfeline, C. Gallone); 1943 — *T'amero sempre* (Te voi iubi mereu, M. Camerini); 1945 — *Il canto della vita* (Cîntecul vieții, C. Gallone); 1946 — *Eugenie Grandet* (M. Soldati); 1947 — *The Paradine Case* (Cazul P., Al. Hitchcock); 1950 — *The White Tower* (Turnul alb, T. Tetzlaff); 1951 — *Les miracles n'ont lieu qu'une fois* (Miracolele nu se întîmplă decît o dată, Y. Allégret); 1952 — *Les amants de Tolède* (Amanții din T., H. Decoin); 1954 — *Senso* (L. Visconti); 1957 — *Il grido* (Strigătul, M. Antonioni); *Barrage contre le Pacifique* (Baraj împotriva P., R. Clément); 1958 — *L'uomo dai calzoni corti* / *L'amore piu grande* (Omul cu pantaloni scurți, G. Pellegrini); 1960 — *Les dialogues des Carmelites* (Dialogurile Carmelitelor, Ph. Agostini, R. L. Bruckberger); 1961 — *Une aussi long absence* (Absență îndelungată, H. Colpi); 1962 — *Il disordine* (Dezordinea, F. Brusati); 1964 — *L'autre femme* (Cealaltă femeie, F. Villiers); 1967 — *Edipo Re* (Oedip rege, P. P. Pasolini); 1969 — *Le champignon* (Ciuperca, M. Simenon); 1970 — *Strategia del ragno* (Strategia păianjenului, B. Bertolucci); 1971 — *Diario di un italiano* (Jurnalul unui italian, S. Capogna).

VALLONE, Raf (Raffaele V.). Actor italian (Tropea, 17.II.1917). Ziarist și critic cinematografic pînă în 1949, cînd G. De Santis îi încredințează un rol important în filmul *Orez amar*. Se consacră apoi cinematografului. Figură proeminentă a neorealismului italian. Turnează intens în Italia, Franța, S.U.A., R.F.G., Anglia, Spania. Teatru și TV.

FLM: 1949 — *Riso amaro* (Orez amar, G. De Santis); 1950 — *Non c'è pace tra gli ulivi* (Nu-i pace sub măslini, G. De Santis); *Il camino della speranza* (Suflete zbuciumate, P. Germi); 1952 — *Roma ore 11* (R. orele 11., G. De Santis); 1952 — *Perdonami!* (Iartă-mă!, M. Costa); 1953 — *Thérèse Raquin* (M. Carné); *La spiaggia* (Plaja, A. Lattuada); 1954 — *Obsession* (Obsesia, J. Delannoy); 1956 — *Rose Bernd* (W. Staudte); 1957 — *La venganza* (Răzbunarea, J. A. Bardem); 1960 — *La Ciociara* (V. De Sica); 1961 — *El Cid* (Cidul, A. Mann); 1961 — *Vu du pont* (Vedere de pe pod. S. Lumet); 1962 — *Phaedra* (J. Dassin); 1963 — *The Cardinal* (Cardinalul, O. Preminger); 1965 — *Harlow* (Jean Harlow, G. Douglas); 1968 — *The Desperate Ones* (Disperații, A. Ramati); 1969 — *La morte risale ieri sera* (Moartea a survenit aseară, D. Tessari); 1971 — *A Gunfight* (Împușcătura, L. Johnson).

VAN DYKE, Woodbridge Strong (după 1938: W.S. Van Dyke II). Regizor american (San Diego-California, 21.III.1887; Holly-

wood, 5.II.1943). 1917 — debutează în Compania « Essanay » ca regizor independent. Lansează seria *Tarzan* și pe protagonistul ei Johnny Weissmüller.

FLM: 1917 — *The Land of Long Shadows* (Țara umbrelor lungi); 1920 — *Daredevil Jack* (J. Neînfricatul); 1924 — *Loving Lies* (Minciuni din dragoste); 1928 — *Wyoming;* 1929 — *White Shadows in South Seas* (Umbre albe, col. R. Flaherty); *The Pagan* (Cîntecul păgînului); 1931 — *Trader Horn;* 1932 — *Tarzan, the Ape Man* (Tarzan / T. omul maimuță); 1933 — *The Prizefighter and the Lady* (Idolul femeilor); 1934 — *Eskimo; Manhattan Melodrama* (Femeia, bestia și virtutea); *The Thin Man* (Umbra misterioasă); 1935 — *Naughty Marietta* (Marietta); 1936 — *Rose Marie; San Francisco* (Orașul păcatelor); *The Devil is a Sisy* (O lacrimă pe un mormînt); 1937 — *Personal Property* (Valetul de cupă); 1938 — *Marie Antoinette; Sweethearts* (Serenada primăverii); 1939 — *Stand up and Fight* (Pumnul de fier); 1940 — *I Love You Again* (Te mai iubesc încă); 1941 — *Rage in Heavan* (Furie în rai); *I Married an Angel* (M-am căsătorit cu un înger); 1942 — *Cairo.*

VANEL, Charles (Marie Ch. V.). Actor francez (Rennes, 21.VIII. 1892). Teatru din 1908 (în trupa lui Firmin Gémier). 1912: debutează în cinematograf. Actor de compoziție — a turnat peste 200 de filme. Premii: Cannes, 1953 *(Salariul groazei)* și Karlovy Vary, 1954 *(Cazul Maurizius).*

FLM: 1912 — *Jim Crow* (R. Peguy); 1922 — *La maison du mystère* (Casa misterului, Al. Wolkoff); 1926 — *La proie du vent* (Prada vîntului, R. Clair); 1927 — *Die weisse Sklavin* (Sclava albă, A. Genina); 1930 — *L'Arlesienne* (Arleziana, J. de Baroncelli); 1932 — *Au nom de la loi* (Cocaina, M. Tourneur); 1934 — *Les misérables* (Mizerabilii, R. Bernard); 1936 — *La belle équipe* (Cinci prieteni, J. Duvivier); 1937 — *Abus de confiance* (Abuz de încredere, H. Decoin); 1938 — *Les pirates du rail* (Orientul în flăcări, Christian-Jaque); 1939 — *La loi du nord* (Legea nordului, J. Feyder); 1940 — *Le diamant noir* (Diamantul negru, J. Delannoy); 1943 — *Le ciel est à vous* (Cerul vă aparține, J. Grémillon); 1949 — *In nome della legge* (În numele legii, P. Germi); 1953 — *Le salaire de la peur* (Salariul groazei, H. G. Clouzot); 1954 — *L'affaire Maurizius* (Cazul M., J. Duvivier); 1955 — *To Catch a Thief* (Vînătoarea de hoți, A. Hitchcock); 1956 — *La mort en ce jardin* (Moartea în această grădină, L. Buñuel); 1960 — *La vérité* (Adevărul, H. G. Clouzot); 1962 — *Symphonie pour un massacre* (Simfonie pentru un masacru, J. Deray); 1965 — *Le chant du monde* (Cîntecul lumii, M. Camus); 1966 — *Un homme de trop* (Un om în plus, Costa-Gavras); 1969 — *La nuit bulgare* (Noaptea în Bulgaria, M. Mitrani); *Ils* (Ei, J. D. Simon); 1971 — *La piu bella serata della mia vita* (Cea mai frumoasă seară din viața mea, E. Scola).

VARDA, Agnès. Regizoare franceză (Bruxelles, Belgia, 30.V.1928). Licență în litere și cursuri de fotografie (1951—1961). Lucrează ca fotograf pe lîngă Teatrul Național Popular din Paris. Debutează în 1954 cu filmul *La pointe courte,*

Scanned with OKEN Scanner

considerat drept premergător al «noului val» francez. Premiu, Veneția, 1964 *(Salut cubanezilor)*; premiul Louis Delluc și «Ursul de argint», Berlin — 1965 *(Fericirea)*.

FLM: 1954 — *La pointe courte;* 1957 — *O saisons, o chateaux!* (O, anotimpuri, O, castele!); 1958 — *Du coté de la Côte* (Dinspre coastă); 1962 — *Cléo de 5 à 7* (C. de la 5 la 7); 1963 — *Salut les Cubains* (Salut cubanezilor); 1964 — *Le bonheur* (Fericirea); 1966 — *Les créatures* (Creaturile); 1969 — *Lions Love* (Leii iubesc).

VÁRKONYI, Zoltán. Regizor și actor maghiar (Budapesta, 13.V. 1912). Actor de film din 1934. Regizor de teatru. 1950: debutează în regia de film. Premiu, Karlovy Vary, 1958 *(Idolul de sare)*.

FLM: Regizor: 1950 — *Nyugati övezet* (Zona de vest); 1952 — *Simon Menybert születése* (Fiul pădurarului); 1953 — *Harag napjai* (Zilele mîniei); 1955 — *Különös ismertetöjel* (Semne particulare); 1958 — *Sobálvány* (Idolul de sare); 1959 — *Merénylet* (Asasinul din umbră); 1961 — *Az utolsó vacsora* (Povestea unei nopți stranii); 1963 — *Foto Háber;* 1965 — *A köszivü ember fiai* Oameni și drapele); 1966 — *Egy magyar nabáb* (Un nabab maghiar); 1967 — *Zoltán Kárpáthy;* 1968 — *Egri csillagok* (Stelele din Eger); 1970 — *Szemtöl szembe* (Față-n față). Actor: 1937 — *A titokzatos idegen* (Străinul misterios, E. Somlo); 1940 — *Gyul Baba* (K. Nádasdy); 1945 — *A tanitónö* (Domnișoara învățătoare, M. Keleti); 1952 — *Erkel* (M. Keleti); 1958 — *Don Juan legutolsó kalandja* (Ultima aventură a lui D.J., M. Keleti); 1959 — *Pár lépés a határ* (La doi pași de graniță, M. Keleti); 1963 — *Nappali sötetség* (Întuneric în plină zi, Z. Fábri); *Foto Háber* (Z. Várkonyi); 1965 — *A köszivü ember fiai* (Oameni și drapele, Z. Várkonyi); 1966 — *Fény a redöny mögött* (Lumină după jaluzele, L. Nádassy); 1967 — *Zoltán Kárpáthy* (Z. Várkonyi).

VASILESCU, Eftimie. Producător, operator și regizor român (Buzău, 12.IX.1895). Își începe activitatea încă din anii ce au urmat primului război mondial, realizînd în perioada 1922—1946 numeroase filme documentare, de actualități și de ficțiune.

FLM: Operator: 1925 — *Legenda celor două cruci* (Gh. Popescu); 1926 — *Vitejii neamului* (Gh. Popescu, E. Vasilescu); 1926—1927 — *Vagabonzii de la Cărăbuș* (I. Cosma, E. Vasilescu); 1927—1928 — *Năpasta* (Gh. Popescu, E. Vasilescu); 1930 — *Cooperația* (E. Vasilescu, d. lm); 1935 — *Filmul Iașilor* (E. Vasilescu, d. lm); 1941 — *Focuri sub zăpadă* (M. Iorda, neterminat); 1945 — *Cetatea fermecată* (M. Iorda, neterminat). Regizor: 1924 — *Mișcarea cooperatistă în România* (d); *Peripețiile lui Rigadin de la Paris la București* (sm); 1926 — *Vitejii neamului*, col. Gh. Popescu; 1926—1927 — *Vagabonzii de la Cărăbuș*, col. I. Cosma; 1927—1928 — *Năpasta*, col. Gh. Popescu; 1930 — *Cooperația* (d. lm); 1935 — *Filmul Iașilor* (d. lm).

VASILIU-BIRLIC, Grigore. Actor român (Fălticeni, 24.I.1905; București, 14.II.1970). A absolvit Conservatorul de artă dramatică

din București. Unul din cei mai populari comici ai scenei și ecranului românesc.

FLM: 1934 — *Bing-Bang* (V. Vasilache, N. Stroe); 1937 — *Doamna de la etajul II* (D. Major); 1952 — *Vizita* (J. Georgescu, sm.); 1953 — *O scrisoare pierdută* (S. Alexandrescu, V. Iliu); 1955 — *Directorul nostru* (J. Georgescu); 1957 — *Două lozuri* (A. Mihăles, Gh. Naghi); 1958 — *D-ale carnavalului* (A. Mihăles, Gh. Naghi); *Doi vecini* (G. Saizescu, mm); 1959 — *Băieții noștri* (Gh. Vitanidis, A. Anghel); 1959 — *Telegrame* (A. Mihăles, Gh. Naghi); 1960 — *Bădăranii* (S. Alexandrescu, Gh. Naghi); 1961 — *Post-restant* (Gh. Vitanidis); 1963 — *Pași spre lună* (I. Popescu-Gopo); 1964 — *Titanic vals* (P. Călinescu); *Mofturi 1900* (J. Georgescu); 1966 — *Corigența d-lui profesor* (H. Boroș); *Steaua fără nume* (H. Colpi).

VASILIEV, Gheorghi Nicolaevici (25.XI.1899; 18.VI.1946) și **Serghei Dmitrievici** (Moscova, 4.XI.1900; 16.XII.1959), numiți curent «frații *V.*» (fără a fi însă înrudiți). Regizori sovietici care au realizat în colaborare o serie de filme istorico-revoluționare, (*Ceapaev* cel mai important). *S.V.* — premiu Cannes, 1955 (*Eroii de la Șipka*)

FLM: 1929 — *Podvig vo ldah* (Eroism printre ghețuri, d.); 1930 — *Spiașciaia Krasaviția* (Frumoasa adormită); 1934 — *Ceapaev*; 1938 — *Voloceavskie dni* (Zilele din Voloceavsk); 1942 — *Oborona Țaritîna* (Apărarea Țaritînului); 1943 — *Front* (Frontul); 1954 — *Geroi Șipki* (Eroii de la Șipka, S. Vasiliev); 1958 — *V dni oktiabria* (În zilele lui octombrie, S. Vasiliev).

BIBL.: S. Vasiliev — *Montaj*, 1926.

VÁVRA, Otakar. Regizor cehoslovac (Hradec Králové-Boemia, 28.II.1911). Studii de arhitectură la Universitatea Tehnică din Brno. Din 1929 critică de film în presa ilustrată. 1931: debutează cu scurtmetraje documentare și continuă cu filme experimentale. Este considerat profesorul tinerilor creatori ai noului val în cinematografia cehoslovacă. Premiul special al juriului, Moscova, 1967 (*Romanță pentru trompetă*).

FLM: 1931 — *Světlo proniká tmou* (Lumina străbătînd întunericul, d.). 1934 — *Žijeme v Praze* (Noi trăim la Praga, d.); 1937 — *Filosofská historie* (Poveste filozofică); *Panenství* (Virginitatea); 1939 — *Humoreska* (Humoreșcă); 1940 — *Maskovaná milenka* (Amanta mascată); *Pacientka doktora Hegla* (Pacienta doctorului Hegel); 1943 — *Šťastnou cestu* (Călătorie fericită); 1945 — *Rozina sebranec* (R. muncitoarea); 1947 — *Předtucha* (Vîrsta primejdioasă); 1948 — *Krakatit*; 1949 — *Němá barikáda* (Baricada mută); 1955 — *Jan Hus*; 1956 — *Jan Žižka*; 1957 — *Proti vŝem* (Împotriva tuturor); 1960 — *Policejní hodina* (Ora poliției); 1961 — *Noční host* (Oaspete de noapte); 1965 — *Zlatá reneta* (Mărul de aur); 1966 — *Romance pro křídlovku* (Romanță pentru trompetă); 1969 — *Kladivo na čarodějnice* (Vînătoarea de vrăjitoare).

VĂRĂȘTEANU, Olimp. Regizor român (Gratia—Ilfov, 17.II.1929).

Realizează filme de animație (cartoane decupate).
FLM: 1955 — *Vulpoiul campion;* 1956 — *Superstițiosul; La vînătoare;* 1962 — *Voinicul;* 1964 — *Cotidiene;* 1965 — *Cine-i de vină; Nimic despre Arhimede;* 1966 — *Cinci săptămîni în balon;* 1967 — *Îngerul împușcat;* 1968 — *Aventura;* 1969 — *Variațiuni . . .;* 1970 — *Insula; Fată din Far-West;* 1972 — *De la lume adunate; Microfabule.*

VECINII (Neighbours). Canada, 1953. *R, M:* Norman McLaren. Aplicînd prezenței actorului viu tehnica filmării « imagine cu imagine », McLaren creează în *V.* un adevărat balet al mișcării umane esențializate. Ca și în majoritatea filmelor sale, dar poate mai limpede ca oriunde, crezul umanist al artistului se definește în mesajul operei — un apel la înțelegere și pace, împotriva conflictelor și luptelor distrugătoare de frumos. purtate în numele posedării lui exclusive. Premiul « Oscar », 1963.

vedetă: actor cu maximă audiență la public, datorită interesului pe care-l suscită tipologia eroilor interpretați ca și farmecul propriei sale personalități. Cînd *v.* încetează să-și mai « interpreteze » personajul, devenind ea însăși *personaj* și acceptînd astfel fiecare nou rol numai în măsura în care contribuie la consolidarea mitului său în conștiința spectatorilor, deci cînd ajunge o super-*v.* (în ierarhia adulației publice, care nu corespunde întotdeauna cu cea a calităților profesionale), ea se numește *star* (stea) sau, cum foarte plastic a denumit-o Jean Cocteau, « monstru sacru ». În acest stadiu, actorul devine centrul de gravitate al unui *star-sistem*, « modalitate de producție și exploatare bazată pe popularitatea interpretului » (Jean Mitry).
(Variante ale conceptului de *v.* consemnate de istoria cinematografului: *divă, vampă.*

VEIDT, Conrad (C. Weidt). Actor german (Berlin, 22.I.1893; Hollywood, S.U.A., 3.IV.1943). Actor de teatru în trupa lui Max Reinhardt (din 1913). 1918: debutează în film. Interpret al filmelor școlii expresioniste germane. Emigrează din Germania, filmînd după 1933 în Anglia, Franța, S.U.A.
FLM: 1917 — *Das Rätsel von Bangalore* (Enigma din B., P. Leni); 1919 — *Satanas* (F. W. Murnau); *Das Kabinett des Doktor Caligari* (Cabinetul doctorului C., R. Wiene); 1920—1921 — *Das indische Grabmal* (Monumentul Indian, J. May); 1924 — *Das Wachsfigurenkabinett* (Cabinetul figurilor de ceară, P. Leni); 1925 — *Orlacs Hände* (Mîinile lui Orlac, R. Wiene); 1926 — *Der Student von Prag* (Studentul din Praga, H. Galeen); 1927 — *Beloved Rogue* (Șarlatanul iubit, A. Crosland); 1929 — *Terra senza donne* (Pămînt fără femei, C. Gallone); 1930 — *Die letzte Kompagnie* (Ultima companie, K. Bernhardt); 1932 — *Rasputin* (R. demonul femeilor, A. Trotz); 1934 — *Wilhelm Tell* (N. Paul); 1937 — *Under the Red Robe* (Sub roba roșie, V. Sjöström); 1938 — *Le joueur d'échecs* (Jucătorul de șah, J. Dréville); 1940 — *Contraband* (Contrabandă, M. Powell); *A Woman's Face* (Fața unei

femei, G. Cukor); 1942 — *Casablanca* (M. Curtiz); 1943 — *Above Suspicion* (Mai presus de suspiciune, R. Thorpe).

VENTURA, Lino (Angelo Borrini V.). Actor francez (Parma, Italia, 14.VII.1919). Stabilit în Franța din 1927. Mecanic, boxer. Debutează în film sub îndrumarea lui Jacques Becker.

FLM: 1954 — *Touchez pas au grisbi* (Nu pune mîna pe gologani, J. Becker); 1957 — *Ces dames préfèrent le mambo* (Doamnele preferă mambo, B. Borderie); *Ascenseur pour l'échafaud* (Ascensor pentru eșafod, L. Malle); 1958 — *Montparnasse 19* (J. Becker); 1959 — *Un témoin dans la ville* (Un martor în oraș, E. Molinaro); 1960 — *Il mistero dei tre continenti* (Misterul celor trei continente, W. Dieterle); *Un taxi pour Tobrouk* (Un taxi pentru T., D. de La Patellière); 1961 — *Le bateau d'Emile* (Vaporul lui E., D. de La Patellière; 1964 — *Le monocle rit jaune* (Monoclul rîde galben, G. Lautner); 1965 — *L'arme a gauche* (Arma la stînga, C. Sautet); 1966 — *Les aventuriers* (Aventurierii, R. Enrico); 1968 — *Le rapace* (Hrăpărețul, J. Giovani); 1969 — *Le clan des Siciliens* (Clanul sicilienilor, H. Verneuil); *L'armée des ombres* (Armata umbrelor, J. P. Mélville); *Dernier domicile connu* (Ultimul domiciliu cunoscut, J. Giovani); 1971 — *Boulevard du Rhum* (Bulevardul Romului, R. Enrico); 1972 — *Cosa nostra* (T. Young).

VERNEUIL, Henri (A. Malakian). Regizor francez (Rodosto, Turcia, 15.X.1920). Ziarist, autor de emisiuni radiofonice. După cîteva scurt-metraje (1946—1951), realizează primul lung metraj în 1951. Abordează genuri diverse, preferînd filmul polițist și comedia.

FLM: 1951 — *La table aux cèves* (Masa cu crestături); 1952 — *Le boulanger de Valorgue* (Brutarul din V.); 1953 — *L'ennemi public numero 1* (Inamicul public numărul 1); 1954 — *Le mouton à cinq pattes* (Oaia cu cinci picioare); 1955 — *Des gens sans importance* (Oameni fără importanță); 1958 — *Maxime*; 1959 — *La vache et le prisonnier* (Vaca și prizonierul); 1961 — *Les lions sont lâchés* (Leii sînt slobozi); 1963 — *Melodie en sous-sol* (Melodie la subsol); 1964 — *Week-end à Zuydcoote*; 1967 — *Guns for San Sebastian* (Arme pentru S.S.); 1969 — *Le clan des Siciliens* (Clanul sicilienilor); 1971 — *Le casse* (Spargerea); 1972 — *Le serpent* (Șarpele).

VERNON, Anne (Edith Vignaud). Actriță franceză (Saint-Denis, 9.I. 1925). Cursuri de artă dramatică cu Tania Balachova. 1947 — debutează în film. Turnează în Anglia, Italia, Austria, S.U.A.

FLM: 1947 — *Le mannequin assassiné* (Manechinul asasinat, P. de Héraine); 1949 — *Shakedown* (Șantajul, J. Pevney); 1950 — *Patto con diavolo* (Pactul cu diavolul, L. Chiarini); *Edouard et Caroline* (J. Becker); 1951 — *La leggenda di Genoveffa* (Genoveva de Brabant, A. M. Rabenalt); 1953 — *Rue de l'estrapade* (Strada spînzurătorii, J. Becker); 1955 — *Bel Ami* (L. Daquin); 1956 — *Quand le soleil montera* (Cînd soarele se va înălța, J. Dréville); 1959 — *Il generale Della Rovere* (Generalul D. R., R. Rossellini); 1962 — *Arsène Lupin contre Arsène Lupin* (E. Molinaro); 1963 — *Les parapluies de*

Scanned with OKEN Scanner

Cherbourg (Umbrelele din Ch., J. Démy); 1965 — *Patate* (Cartoful, R. Thomas); 1967 — *Le démoniaque* (Demoniacul, R. Gainville).

versiune: (1) reluarea unui subiect într-o nouă ediție cinematografică; (2) formulă diferită a aceluiași film, determinată de necesități de distribuire sau ca urmare a restructurării viziunii inițiale *(v. scurtată, v. sonorizată, v. revăzută, v. definitivă)*; (3) editarea unuia și aceluiași film sonor în limbi diferite.

VERTOV, Dziga (Denis Arkadievici Kaufman). Regizor sovietic (Bialystok, 2.I.1896; Moscova, 12. II.1954). Studii la Conservatorul de muzică, la Institutul de Psihoneurologie și la Universitatea din Moscova. În preajma Revoluției din Octombrie activează în cercuri literare futuriste. În tinerețe scrie romane fantastice și poezie satirică. Din 1918 regizor de filme documentare și jurnale de actualități. Influențat de arta avangardistă și însuflețit de căutări în domeniul filmărilor și al montajului, creează în 1922, împreună cu cîțiva colaboratori apropiați, grupul de documentariști denumit « Kinoglaz » *(Cine-ochi)*. Convingerile estetice ale acestui grup sînt cuprinse în manifestele lui Vertov, în care se pronunță împotriva filmului de ficțiune și pentru surprinderea vieții reale cu ajutorul camerei de luat vederi. Filmează din unghiurile cele mai dificile și acordă o importanță deosebită montajului — ajunge la alăturarea unor fragmente filmate în locuri și timpuri diferite, alese după afinitatea lor tematică, creînd astfel un spațiu și un timp convențional, o nouă realitate, ce-l depărtează însă de documentarismul propriu-zis. În lucrările sale teoretice a întrevăzut printre primii importanța sunetului în film. Realizează jurnalul cinematografic *Kinopravda* (23 de numere în 1923—1925) precum și numeroase documentare poetice. Creația sa îl situează în pleiada celor mai de seamă documentariști ai lumii. Capodoperele lui: *Omul cu aparatul de filmat*, *A șasea parte a lumii*, *Trei cîntece despre Lenin*.

FLM: 1918—1919 — *Kinonedelia* (Săptămîna cinematografică); 1919 — *Godovșcina revoliuții* (Aniversarea revoluției); *Proțess Mironova* (Procesul M.); *Vskrîtie moșcei Serghiia Radonejkogo* (Scoaterea moaștelor lui Serghei Radonej); *Boi pod Țariținom* (Bătălia de la Țarițin); 1921 — *Aghitpoezd V.C.I.K.A.* (Trenul de propagandă al comitetului executiv); 1922 — *Istoriia grajdanskoi voinî* (Istoria războiului civil); *Proțess eserov* (Procesul esserilor); 1923—1925 — *Kinopravda* (Cine-adevărul); — *Goskinokalendar* (Calendar cinematografic de stat); 1924 — *Daioși vozduh* (Trăiască văzduhul!); *Kinoglaz / Jizni vrasploh* (Ochiul cinematografic / Viața prin surprindere); 1926 — *Șagai, Sovet!* (Înaintel S.); *Șestaia ciasti mira* (A șasea parte a lumii); 1928 — *Odinadțatti* (Al unsprezecelea); 1929 — *Celovek s kinoapparatom* (Omul cu aparatul de filmat);

1930 — *Simfonia Donbassa/Entuziazm* (Simfonia Donbasului,/Entuziasm); 1934 — *Tri pesni o Lenine* (Trei cîntece despre L.); 1937 — *Kolibelnaia* (Cîntec de leagăn, col. E. Svilova); *Pamiati Sergo Ordjonikidze* (În memoria lui S. O., col. E. Svilova); *Sergo Ordjonikidze* (col. J. Blioh, E. Svilova); 1938 — *Slava sovetskim gheroiniam* (Glorie eroinelor sovietice, col. E. Svilova); *Tri gheroini* (Trei eroine, col. E. Svilova); 1941 — *V raione vîsotî A* (În zona de pe înălțimea A.); *Krovi za krovi, smerti za smerti / Zlodeiania nemețkofașcistkih zahvatcikov na teritorii S.S.S.R.* (Sînge pentru sînge, moarte pentru moarte / Fărădelegile invadatorilor fasciști pe teritoriul U.R.S.S.); 1942 — *Na linii ognia operatorî kinohroniki* (Operatorii cinematografici în prima linie); *Tebe front / Kazahstan frontu* (Pentru tine, front / Kazahstanul ajută frontul, col. E. Svilova); 1944 — *V gorah Ala-Tau* (În munții A.-T., col. E. Svilova); *Kliatva molodîh* (Jurămîntul tinerilor, col. E. Svilova); 1944—1945 — *Novosti dnia* (Noutățile zilei — jurnale de actualități).

VIAȚĂ SPORTIVĂ (This Sporting Life). Anglia, 1963. *R:* Lindsay Anderson; *S:* David Storey; *I:* Denis Coop; *D:* Alan Withy; *M:* Roberto Gerhard; *Int:* Richard Harris, Rachel Roberts. Atmosfera filmului este asemănătoare cu cea a altor realizări aparținînd curentului *Free cinema* (v) — oprimare, lipsă de spațiu, de orizont, efort cotidian abrutizant. Spiritul său se definește în liniile aceleiași reacții comune semnificative — refuz anarhic de încadrare în normele unei orînduiri istovite și convenționale, tentativa brutală de a lupta de unul singur împotriva societății, folosind chiar armele pe care ea le oferă. Un tînăr miner încearcă să se realizeze ca celebritate a rugby-ului profesionist, dar eșuează din pricina neînțelegerilor cu femeia iubită care nu-i împărtășește sentimentele și pe care moartea i-o va răpi definitiv. Personajul, remarcabil interpretat de R. Harris, ascunde sub crusta aparențelor unei brute datele unui adevărat erou — el își croiește drum nu numai datorită curajului fizic, ci fiindcă posedă pasiunea și talentul luptei, fiindcă trăiește puternic nevoia de a respinge tot ce se opune eticii sale intime. Forța filmului lui Anderson constă în efortul de a crea dimensiunile tragediei, de a atinge profunzimea și intensitatea unui conflict ce depășește drama obișnuită căpătînd amploarea unui mare destin. Numeroasele retrospective disparate au menirea să materializeze o atmosferă de calvar al violenței. Jocul trecut-prezent se asociază, cu o voită mimare a filmărilor documentare: plastica este gîndită și realizată în termenii fotografiei de ziar. Supradimensionarea tragică, sentimentul coșmarului sînt adeseori obținute prin transformarea imaginii-document în viziune subiectivă (în special în secvențele în care luptele și încleștările din timpul meciurilor apar mult încetinite, ca o neîndurătoare și nesfîr-

Scanned with OKEN Scanner

șit de grea zbatere a trupurilor înglodate în noroaie).

VIDOR, King (Wallis). Regizor american (Galveston-Texas, 8.II. 1896). Studii militare. Debutează ca operator de jurnale de actualități și realizează cîteva filme publicitare, devenind apoi scenarist și asistentul de regie al lui Griffith și Th. Ince. Primul său film datează din 1919; în scurt timp se afirmă ca unul din realizatorii de prestigiu ai cinematografului american. În a doua parte a carierei sale — cu oarecari excepții — s-a lăsat călăuzit de interese comerciale, dar chiar și aceste producții se remarcă prin acurateță, suflu epic și un ritm excepțional. Emisiuni TV. Premiu, Veneția, 1935 *(Noaptea nunții)*.

FLM: 1918—1919 — *The Turn in the Road* (Plimbare pe drum); 1922 — *The Wild Oranges* (Portocalii sălbateci); 1925 — *The Big Parade* (Parada cea mare); 1928 — *The Crowd* (Mulțimea); 1929 — *Hallelujah!* (Aleluia!); 1930 — *Billy the Kid* (B. pușiul); 1931 — *Street Scene* (Scene de pe stradă); *The Champ* (Piciul); 1932 — *Bird of Paradise* (Luana, Pasărea Paradisului); 1934 — *Our Daily Bread* (Miracolul vieții); 1935 — *The Wedding Night* (Noaptea nunții); 1936 — *The Texas Rengers* (Grănicerii); 1937 — *Stella Dallas;* 1938 — *The Citadel* (Citadela); 1940 — *Northwest Passage;* 1944 — *An American Romance* (O romanță americană); 1946 — *Duel in the Sun* (Duel în soare, col. W. Dieterle); 1949 — *Beyond the Forest* (Dincolo de pădure); 1955 — *Man Without a Star* (Omul fără stea); 1956 — *War and Peace* (Război și pace); 1959 — *Solomon and Sheba* (S. și regina din Saba).

VIGO, Jean (J. de V. Almereyda). Regizor francez (Paris, 26.IV.1905; 5.X.1934). Urmează Facultatea de Litere din Paris. Debutează cu documentarele de avangardă *Apropo de Nisa* și *Înotul*, realizînd în continuare două opere magistrale, de un lirism amar: *Nota zero la purtare* și *Atalanta*. «*V.* a fost o speranță sigură, pe nedrept neglijată de multe istorii ale cinematografului» (Guido Aristarco).

FLM: 1929 — *A propos de Nice* (Apropo de Nisa); 1931 — *La natation / Taris, roi de l'eau* (Înotul / T. regele apei); 1933 — *Zéro de conduite* (Nota zero la purtare); 1934 — *L'Atalante / Le chaland qui passe* (Atalanta / Șlepul care trece).

VIRIDIANA. Spania, 1961. *R:* Luis Buñuel; *S:* L. Buñuel, Julio Alejandro; *I:* José F. Aguajo; *D:* Francisco Canet; *M:* Gustave Pitagula; *Int:* Silvia Pinal, Francisco Rabal, Fernando Rey, Teresa Rabal, Margarita Lozano, José Calvo, Joaquine Roa. *V.* este, ca și *Îngerul exterminator*, un monument al urii și al voluptății de a distruge. Ținta loviturilor înverșunate ale regizorului o constituie religia, tot ceea ce credința și morala creștină consideră sfînt, Buñuel ajungînd la o aglomerare de orori și monstruozități care continuă, delirant, tradițiile de

coșmar ale *Capriciilor* lui Goya. Acțiunea se petrece pe domeniul unui moșier însingurat. Nepoata lui, *Viridiana*, novice într-o mînăstire, sosește să-și ia rămas bun înainte de a deveni călugăriță. După ce o narcotizează, bătrînul încearcă s-o violeze, dar renunță și se sinucide. Considerîndu-se necinstită, *V.* — acum moștenitoarea moșiei împreună cu un văr — hotărăște să trăiască îndeplinind în continuare normele vieții monahale. *V.* adună la conac o mulțime de cerșetori și vagabonzi, dorind să-și dedice existența ajutorării acestora. În timp ce stăpînii lipseau, cerșetorii se dedau unei monstruoase orgii. Întorcîndu-se pe neașteptate, *V.* și vărul ei cad pe mîna « oaspeților dezlănțuiți » care încearcă să o violeze pe tînăra lor binefăcătoare, salvată numai datorită unei șiretenii. Deziluzionată, *V.* acceptă să devină metresa vărului ei: se duce în camera lui și se așază la masa la care el joacă cărți împreună cu menajera care-i este și amantă. Pe acest sugestiv joc în trei se încheie filmul. O serie de elemente bizare acumulîndu-se sporesc climatul înăbușitor al filmului: rochia și lenjeria de mireasă a logodnicei moarte de mult (haine cu care bătrînul unchi, într-un fel de ritual vicios, o îmbrăcase pe nepoată înainte de a încerca s-o posedeze), încap în cele din urmă pe mîna leprosului — împodobit cu vălurile și corsetul alb, el dansează un dans hidos în acordurile oratoriului de Haendel; fetița de zece ani a servitoarei observă pe furiș tentativa de viol; ospățul borfașilor copiază imaginea *Cinei cea de taină* a lui Da Vinci; leprosul prinde și îngrijește duios un porumbel, pentru ca mai tîrziu să-și ofere plăcerea de a-l sugruma... « Palme d'or », Cannes, 1961.

VISCONTI, Luchino. Regizor italian. (Milano, 2.XI.1906). Debut ca scenograf; ulterior asistent de regie la Jean Renoir pentru *Azilul de noapte* și *O plimbare la țară*. Întors din Franța se apropie de grupul de cineaști și critici reuniți în jurul revistei « Cinema ». Primul său film, *Obsesie*, a fost deschizătorul de drum al neorealismului italian, la care *V.* și-a adus apoi o contribuție mai convingătoare prin *Pămîntul se cutremură*, zguduitor episod din viața pescarilor sicilieni. Filmele realizate în continuare de *V.*, de cele mai multe ori de inspirație literară, au constituit de fiecare dată evenimente artistice remarcabile, de rezonanță internațională. Ele sînt caracterizate de un anumit decorativism teatral, care, contrastînd cu realismul subiectelor, le conferă acestora semnificați noi, majore. « Cheia înțelegerii unor stări de spirit, stări sufletești și conflicte este pentru mine, în chip primordial, de natură socială, chiar dacă concluziile la

care ajung sînt pur omenești și nu privesc în mod concret decît anumiți indivizi. Dar sîngele narațiunii este întotdeauna îmbogățit cu pasiune civică, cu problematică socială » *(L.V.)*. Cineast desăvîrșit, *V.* este totodată unul dintre cei mai reprezentativi regizori ai teatrului contemporan. Premiu, Veneția, 1948 *(Pămîntul se cutremură)*; « Leul de argint », Veneția, 1957 *(Nopți albe)*; premiul special al juriului, Veneția, 1960 *(Rocco și frații săi)*; « Palme d'or », Cannes, 1963 *(Ghepardul)*; « Leul de aur », Veneția, 1965 *(Tremurătoarele stele ale Ursei)*; premiul « A XXV-a aniversare », Cannes, 1971 *(Moarte la Veneția)*.

FLM: 1942 — *Ossessione* (Obsesie); 1945 — *Giorni di gloria* (Zile de glorie, col. G. De Santis, M. Serandrei, M. Pagliero); 1948 — *La terra trema* (Pămîntul se cutremură); 1951 — *Bellissima; Appunti su un fatto di cronaca* (Note asupra unui fapt divers); 1953 — *Siamo donne*, fs (Sîntem femei, sc. Anna Magnani); 1954 — *Senso;* 1957 — *Le notti bianche* (Nopți albe); 1960 — *Rocco e i suoi fratelli* (R. și frații săi); 1962 — *Boccaccio '70*, fs (sc. Slujba); 1963 — *Il Gattopardo* (Ghepardul); 1965 — *Vaghe stelle dell'Orsa* (Tremurătoarele stele ale Ursei / Sandra); 1967 — *Lo straniero* (Străinul); *Le streghe*, fs (Vrăjitoarele, sc. Vrăjitoarea arsă de vie); 1968 — *La caduta degli dei* (Căderea zeilor); 1970 — *Morte a Venezia* (Moarte la V.); 1972 — *Ludwig*.

Vista-vision: procedeu de filmare și proiecție pentru *ecran panoramic* la care pelicula normală (35 mm.) defilează orizontal, dimensiunile *fotogramei* fiind de 36 × 18,03 (iar raportul dintre bază și înălțime 2 : 1). O variantă a procedeului constă în realizarea unor copii *anamorfozate*, la care poziția și dimensiunile fotogramei permit proiectarea imaginii cu ajutorul unor aparate de proiecție obișnuite, înzestrate cu optică de *dezanamorfozare*.

VITANIDIS, Gheorghe. Regizor român (Mangalia, 1.X.1929). Absolvent I.A.T.C.

FLM: 1959 — *Băieții noștri* (col. A. Anghel); 1961 — *Post restant;* 1965 — *Gaudeamus igitur;* 1967 — *Șeful sectorului suflete;* 1969 — *Răutăciosul adolescent;* 1971 — *Facerea lumii;* 1972 — *Ciprian Porumbescu*.

viteză de filmare: viteza de derulare a peliculei în aparatul de filmat, exprimată în *fotograme* pe secundă. Împreună cu viteza de proiecție determină dinamica mișcărilor înregistrate pe peliculă; la viteze egale de filmare și de proiecție ritmul mișcărilor rămîne neschimbat; dacă *v.de.f.* este mai mare decît cea de proiecție, mișcările apar încetinite; la *v. de f.* mai mică decît cea de proiecție mișcările se accelerează. Apariția filmului sonor a impus standardizarea vitezei de proiecție (modificarea chiar neînsemnată a vitezei de redare față de viteza de înregistrare provoacă distonanțe supărătoare)

Scanned with OKEN Scanner

și, implicit, a *V.d.f.* Astfel, pentru cinematograful sonor, *v. de f.* standard este de 24 imagini/sec.; la filmele pentru TV. se filmează cu 25 imagini/sec; în sistemul *Todd-AO*, *v. de f.* standard este de 30 imagini/sec. Filmarea la viteze nestandard constituie un mijloc artistic destul de frecvent uzitat, în special în comedii. *Filmarea încetinită*, sau *ralenti-ul* (de fapt, cu *v. de f.* mai mare decît cea standard) se folosește și la filme cu subiect dramatic; încetinirea mișcărilor și efectul caracteristic de « plutire » creează o atmosferă de vis sau o impresie de extindere a timpului, propriu momentelor de mare încordare psihică.

VITTI, Monica (Maria Luisa Ceciarelli). Actriță italiană (Roma, 3.XI.1931). Activitate scenică din 1953 (la Teatrul de Artă din Roma și în turneele unor trupe de revistă). Debutează pe ecran în 1954, dar se afirmă după 1958 în filmele lui Michelangelo Antonioni.

FLM: 1954 — *Ridere, ridere, ridere* (Să rîzi, să rîzi, să rîzi, E. Anton); *Adriana Lecouvreur* (G. Salvini); 1956 — *Una pelliccia di visone* (Blana de vizon, G. Pellegrini); 1959 — *Le diritte* (Drepturile, M. Amendola); 1959 — *L'avventura* (Aventura, M. Antonioni); 1960 — *La notte* (Noaptea, M. Antonioni); 1962 — *L'eclisse* (Eclipsa, M. Antonioni); 1963 — *Chateau en Suède* (Castel în S., R. Vadim); *Dragées au poivre* (Drageuri cu piper, J. Baratier); 1964 — *Deserto rosso* (Deșertul roșu, M. Antonioni); 1966 — *Modesty Blaise* (J. Losey); 1967 — *La ragazza con la pistola* (Fata cu pistolul, M. Monicelli); 1969 — *Amore mio, aiutami* (Dragostea mea, ajută-mă, A. Sordi); *Dramma della gelosia* (Drama geloziei, E. Scola); 1970 — *Le coppie*, fs (Perechile, sc. Frigoriferul — M. Monicelli, sc Leul — V. De Sica); *Nini « Tirabuscio »* (M. Fondato); 1971 — *La supertestimone* (Supermartora, F. Giraldi).

vizare: controlul imaginii în timpul filmării. Cele mai importante sisteme de *v.* sînt: *v.* laterală — cu ajutorul unui sistem optic independent (se folosește în special la aparatele pentru amatori); *v.* prin suportul peliculei negative; *v.* prin oglindă sau prismă semireflectantă (suprafața semireflectantă-semitransparentă este așezată în spatele obiectivului, la o inclinație de 45° și deviază o parte de lumină pe un geam mat prevăzut cu o lupă); *v.* cu obturator reflex (aceasta din urmă se învîrtește într-un plan înclinat cu 45° față de axa optică a obiectivului și în timpul deplasării peliculei deviază imaginea pe un geam mat); *v.* cu sistem de TV. în circuit închis la care imaginea este deviată de o suprafață semireflectantă sau de obturatorul reflex pe un tub de videocaptare *(v. Electronic Cam)* etc.

VÎLCEANOV, Ranghel. Regizor și actor bulgar (Sofia, 12.X.1928). Inginer. Studii la Academia teatrală din Sofia. Debutează în cinema-

ca asistent de regie, apoi ca actor. Se afirmă de la primul film realizat ca regizor. Teatru radiofonic. Medalie, Karlovy Vary, 1962 *(Soare și umbră)*.

FLM: Regizor: 1957 — *Na malkia ostrava* (Voci în insulă); 1960 — *Prvi urok* (Prima lecție); 1962 — *Slințeto u sionkata* (Soare și umbră); 1964 — *Inspektor i noci* (Inspectorul și noaptea); 1966 — *Vlcița ta* (Lupoaica); 1968 — *Esop;* 1971 — *Sance* (Șansa); Actor: 1950 — *Trevoga* (Alarma, Z. Jandov); 1955 — *Kraizera Nadejda* (Crucișătorul N., K. Ilincev); 1956 — *Dve veseli pobedi* (Două victorii, B. Șaraliev).

VLADY, Marina (M. de Poliakoff-Baidaroff). Actriță franceză (Paris, 10.V.1937). Face parte din corpul de balet al copiilor de la Opera din Paris. 1949: debutează pe ecran. S-a impus ca interpretă încă din filmul *Înaintea potopului*. Vedetă internațională de mare popularitate. Premiu, Cannes, 1963 *(Patul conjugal.)*

FLM: 1949 — *Orage d'été* (Furtună de vară, J. Geret); 1952 — *Fanciulle di lusso* (Copii de lux, B. Vorhaus); 1953 — *Avant le déluge* (Înaintea potopului, A. Cayatte); 1955 — *Sinfonia d'amore* (Simfonia dragostei, C. Pelegrini); *La sorcière/Haxan* (Vrăjitoarea, A. Michel); 1959 — *La nuit des espions* (Noaptea spionilor, R. Hossein); 1960 — *La princesse de Clèves* (Prințesa de C., J. Delannoy); 1961 — *Climats* (Climate, S. Lorenzi); 1963 — *Les bonnes causes* (Cauze drepte, Christian-Jaque); *Ape regina* (Patul conjugal, M. Ferreri); 1965 — *Una moglie americana* (O soție americană, G. L. Polidoro); 1966 — *Steaua fără nume* (H. Colpi); *A tout cœur pour O.S.S. 117* (Din toată inima pentru O.S.S. 117. M. Boisrond); 1968 — *Le temps de vivre* (Timp pentru a trăi, B. Paul); *Siujet dlia nebolșovo rasskaza* (Subiect pentru o schiță, S. Iutkevici); 1969 — *Pour un sourire* (Pentru un surîs, F. Dupont-Midy); *Sirokko* (M. Jancso); 1970 — *Le temps des loups* (Vremea lupilor, S. Gobbi); *Sapho* (G. Farell); 1972 — *Tout le monde il est beau, tout le monde il est gentil* (Toată lumea e frumoasă, toată lumea e amabilă, J. Yanne).

voal: v. sensitometrie.

VOICULESCU, Marioara. Actriță românca (București, 9.VI.1885). Artistă dramatică, conducătoare de trupe teatrale, interpretă principală și co-regizoare a filmelor produse de Leon Popescu în anul 1913.

FLM: 1912 — *Dragoste la mănăstire* (G. Georgescu); 1913 — *Amorurile unei prințese* (M. Voiculescu); *Răzbunarea* (Lecca); Spionul (C. Radovici, M. Voiculescu); *Viorica* (C. Radovici, M. Voiculescu); *Detectivul* (C. Radovici, M. Voiculescu); *Dragoste de marinar* (C. Radovici, M. Voiculescu).

VRACA, George. Actor român (București, 25.XI.1896; București, 17.IV.1964). Absolvent al Conservatorului de artă dramatică din București. A debutat în 1919 pe scena Teatrului Național din București, iar în 1925 — în cinematografie.

FLM: 1925 — *Datorie și sacrificiu* (I. Șahighian); 1927 — *Lia* (J. Mihail); 1931 —

Scanned with OKEN Scanner

Televiziune (J. Salvatori); 1939 — *Se aprind făcliile* (I. Șahighian); 1951 — *Viața învinge* (D. Negreanu); 1953 — *Nepoții gornistului* (D. Negreanu); 1954 — *Răsare soarele* (D. Negreanu); 1962 — *Tudor* (L. Bratu).

VUKOTIĆ, Dušan. Regizor iugoslav (Bileća, 7.II.1927). Studii de arhitectură la Universitatea din Zagreb. Caricaturi în reviste umoristice. Din 1950 animator, plastician și regizor în colectivul « Duga-Film ». 1954: împreună cu A. Marks N. Kostelaț și B. Kolar înființează studioul de filme de desene animate din cadrul Casei « Zagreb-Film », impunîndu-se în curînd în fruntea unei generații de tineri creatori care îmbină tradiția școlii de animație cehe (Trnka, Brdečka) cu tendințele grafismului modern. Cultivă cu predilecție eseul filozofic, filmul liric și satira socială, în tehnici diferite, care merg de la formula combinată (artiști și animație) pînă la simularea desenului primitiv de copii. Premiul « Oscar », pentru regie, desen, animație, 1961, *(Surogat)*, Marele premiu Oberhausen 1963 *(Jocul)*. FLM: 1951 — *Kako se radio Kičo* (Cum s-a născut Kićo); 1952 — *Začarani dvorac u Dudincima* (Castelul fermecat din Dudinci); 1957 — *Cowboy Jimmy; Čarabni zvuci* (Sunete magice); 1958 — *Abrakadabra; Osvetnik* (Răzbunătorul); 1959 — *Concert za mašinsu pušku* (Concert pentru mitralieră); *Krava na mjesecu* (Vaca în lună); *Rep je ulaznica* (Coada e biletul de intrare); 1960 — *Piccolo; 1001 crtže* (1001 desene); 1961 — *Surogat, Ersatz...* (surogat); 1963 — *Igra* (jocul); 1966 — *Sedmi Kontinent* (Al șaptelea continent); 1968 — *Mrlja na Savesti* (O conștiință pătată); *Opera Cordis;* 1970 — *Ars Gratia Artis.*

Scanned with OKEN Scanner

W

WAJDA, Andrzej. Regizor polonez (Suwalki, 6.III.1929). Absolvent al Institutului de cinematografie din Lodz, unde realizează și cîteva scurt-metraje. Din 1952, asistentul lui Aleksander Ford. Debutează ca regizor de lung-metraj în 1954 și devine cunoscut mai ales prin excelentele sale filme care evocă anii războiului. Premiu special al juriului, Cannes, 1957 *(Canalul)*; premiu FIPRESCI, Veneția, 1959 *(Cenușă și diamant)*; Medalia de aur, Moscova, 1971, pentru întreaga creație.

FLM: 1951 — *Ceramica Ilzecka* (Ceramica de I., d.); 1955 — *Pokolenie* (Generație); 1956 — *Ide do slonca* (Drumul spre soare); 1957 — *Kanal* (Canalul / Ei iubeau viața); 1958 — *Popiol i diament* (Cenușă și diamant); 1959 — *Lotna*; 1960 — *Niewinni czarodzjeje* (Fermecătorii inocenți); 1961 — *Samson*; *Sibirska Ledi Magbet* (Lady Macbeth din Siberia); 1962 — *L'amour à vingt ans* fs.; (Dragostea la 20 de ani; 1965 — *Popioly* (Cenușa); 1968 — *Wszystko na sprzedaż* (Totul de vînzare); 1969 — *Polowanie na muchy* (Vînătoare de muște); 1970 — *Kraiobraz po bitwie* (Peisaj după bătălie); *Brzezina* (Pădurea de mesteceni); 1971 — *Pilat*; 1972 — *Wesele* (Nunta).

WALSH, Raoul. Regizor american (New York, 11.III.1892). Studii la Seton Hall University și cursuri de dramaturgie cu Paul Armstrong. 1910 — actor de teatru. 1912: debut în cinema — mașinist apoi actor și asistent pe lîngă Griffith. A realizat mai mult de o sută de pelicule, în special filme « western » și de aventuri.

FLM: 1912 — *Life of Villa* (Viața lui V.); 1915 — *His Return* (Reîntoarcerea sa); 1921 — *The Oath* (Jurămîntul); 1924 — *The Thief of Bagdad* (Hoțul din B.); 1929 — *The Cock-Eyed World* (Rivalii); 1930 — *The Man Who Came Back* (Drumul pierzaniei); *The Yelow Ticket* (Biletul galben); 1933 — *The Bowery* (Cartierul îndrăgostiților); 1935 — *Every Night at Eight* (În fiecare seară la 8); 1939 — *The Roaring Twenties* (În umbra prohibiției); 1942 — *Gentleman Jim*; 1946 — *The Man I Love* (Omul pe care-l iubesc); 1952 — *Glory Alley* (Străduța gloriei); 1955 — *Battle Cry* (Strigătul bătăliei); 1960 — *Esther and the King* (E. și regele); 1964 — *A Distant Trumpet* (O trompetă îndepărtată).

WATT, Harry. Regizor englez (Edinburg, 18.X.1906). Din 1933 asistentul lui R. Flaherty *(Omul din*

Aran). Împreună cu B. Wright realizează *Poșta de noapte* (pe versuri de W. H. Auden) — operă reprezentativă pentru școala documentaristă britanică. 1939—1945 — pelicule de propagandă antihitleristă. După 1957 — produce pentru TV. Premiu Veneția, 1947 *(Transhumanță)*.

FLM: 1936 — *Night Mail* (Poșta de noapte, col. B. Wright); 1937 — *Six-Thirty Collection* (Colecția 6—30); 1938 — *North Sea* (Marea Nordului); 1939 — *The First Days* (Primele zile); 1940 — *The Front Line* (Linia frontului); *London Can Take It* (Vorbește Londra, col. H. Jennings); 1943 — *Nine Men* (Drumul spre glorie, lm.); 1946 — *The Overlanders* (Transhumanță); 1949 — *Eureka Stockade*; 1951 — *Where No Vultures Fly* (Unde nu zboară vulturii); 1954 — *West of Zanzibar* (La Vest de Z.); 1958 — *The Siege of Pinchgut* (Asediul de la P.); 1962 — *Den hvide hingst*.

WAYNE, John (Marion Michel Morrison). Actor american (Winterset-Yowa, 26.V.1907). Debutează în 1930, devenind celebru în special prin rolurile interpretate sub îndrumarea lui John Ford și Henri Hathaway în western-uri. Una din marile vedete hollywoodiene, creează o galerie de personaje tipic americane, virile cu o anumită doză de romantism. Premiul « Oscar », 1969 (pentru întreaga activitate artistică, desfășurată timp de 40 de ani).

FLM: 1929 — *Salute* (Salut, J. Ford); 1933 — *The Life of Jimmy Dolan* (Viața lui J.D., A. Mayo); 1936 — *Oregon Trail* (Ucigașul din O., S. Pembroke); 1939 — *Stagecoach* (Diligența, J. Ford); 1940 — *The Long Voyage Home* (Lungul drum spre casă, J. Ford); *Seven Sinners* (Șapte păcate, T. Garnett); 1941 — *Rapp the Wild Wind* (Seceră vîntul sălbatic, C. B. De Mille); 1945 — *Back to Bataan* (Înapoi în B., E. Dmytryk); 1948 — *Red River* (Riul roșu, H. Hawks); 1949 — *She Wore a Yellow Ribbon* (Ea purta o panglică galbenă, J. Ford); 1950 — *Rio Grande* (J. Ford); 1952 — *The Quiet Man* (Omul liniștit, J. Ford); 1953 — *Island in the Sky* (Insulă în cer, W. Wellman); 1959 — *Rio Bravo* (H. Hawks); 1960 — *North to Alaska* (În nord spre A., H. Hathaway); 1962 — *The Man who Shot Liberty Valance* (Omul care l-a ucis pe L. V., J. Ford); *Hatari!* (H. Hawks); 1964 — *The Circus World* (Lumea circului, H. Hathaway); 1965 — *The Four Sons of Katie Elder* (Cei 4 fii ai lui K. E., H. Hathaway); 1966 — *Cast a Giant Shadow* (Aruncă o umbră uriașă, M. Shavelson); 1967 — *The War Wagon* (Căruță de război, B. Kennedy); 1969 — *The Green Berrets* (Beretele verzi, J. Wayne); *True Grit* (O sută de dolari pentru șerif, H. Hathaway); 1970 — *Chisum* (A. V. McLaglen); *Rio Lobo* (H. Hawks); 1971 — *Big Jake* (Marele J., G. Sherman); 1972 — *Wednesday Morning* (Miercuri dimineața, A. W. McLaglen).

WEGENER, Paul. Actor și regizor german (Bischdorf-Prusia orientală, 11.XII.1874; Berlin, 13.IX.1948). Teatru din 1898. Unul din cei mai de seamă reprezentanți ai scenei germane, jucînd la « Deutsches Theater » condus de Max Reinhardt. A debutat pe ecran în 1913.

Scanned with OKEN Scanner

Interpret marcant în filmele expresionismului german.

FILM: Actor: 1913 — *Der Student von Prag* (Studentul din Praga, S. Rye); 1920 — *Sumurum* (E. Lubitsch); 1922 — *Vanina* (A. von Gerlach); *Lukrezia Borgia* (R. Oswald); 1926 — *Le magicien* (Magicianul, R. Ingram); 1932 — *Unheimliche Geschichten* (Halucinație, R. Oswald); 1935 — *Nur ein Komödiant* (Numai un comediant, E. Engel); 1941 — *Mein Leben für Irland* (Viața mea pentru I., M. von Kimmich); 1945 — *Der Fall Molander* (Cazul M., G. W. Pabst); 1949 — *Der grosse Mandarin* (Marele M., K. H. Stroux). Regizor: 1914 — *Die Augen des Ole Brandis* (Ochii lui O. B., col. S. Rye); *Der Golem und wie er auf die Welt kam* (Golem, col. H. Galeen, S. Rye); 1920 — *Der Golem wie er in die Welt kam* (col. C. Boese); 1923 — *Herzog Ferrantes Ende* (Sfîrșitul Ducelui F.); 1934 — *Die Freundin eines grossen Mannes* (Tu ești adorata mea); 1937 — *Unter Ausschluss der Öffentlichkeit* (Ședință secretă).

WEISS, Jiří. Regizor cehoslovac (Praga, 29.III.1913). Urmează Facultatea de drept, pe care o abandonează dedicîndu-se ziaristicii și cinematografului. 1934: debutează cu filmul experimental *De sîmbătă pînă duminică.* Turnează și în Anglia. Premiu, Marianske-Lazne, 1949 *(Cîntec despre picaj)*; premiul FIPRESCI, Veneția, 1958 *(Capcana lupilor).*

FLM: 1934 — *Ze soboty do neděli* (De sîmbătă pînă duminică, sm.); 1937 — *Píseň o smutné zemi* (Cîntecul pămîntului trist); 1939 — *The Rape of Czechoslovakia* (Siluirea Cehoslovaciei, d.); 1940 — *Who Killed Jack Robine?* (Cine l-a ucis pe J. R.?); 1945 — *Věrní zůstaneme* (Rămînem credincioși, d.); 1947 — *Uloupená hranice* (Frontieră furată); 1948 — *Dravci* (Păsări de pradă); 1949 — *Píseň o sletu I, II* (Cîntec despre picaj, d); 1951 — *Vstanou noví bojovníci* (Se ridică noi luptători); 1954 — *Můj přítel Fabian* (Prietenul meu F.); 1956 — *Hra o život* (Jocul cu viața); 1957 — *Vlčí jama* (Capcana lupilor); 1959 — *Taková láska* (O asemenea dragoste); 1960 — *Romeo, Julie a tma* (R. J. și întunericul); 1961 — *Zbabělec* (Lașul); 1963 — *Zlaté kapradí* (Feriga de aur); 1965 — *90 Degrees in the Shade* (90 de grade la umbră); 1967 — *Vražda po česku* (Crimă în stil personal).

WEISSMULLER, Johnny. Actor american (Winbar-Pennsylvania, 2. VI.1904). Campion olimpic și mondial de natație. 1932 — interpret al popularului personaj creat de scriitorul E. R. Burroughs: Tarzan.

FLM: 1932 — *Tarzan the Ape Man* (Tarzan / T. omul maimuță, W.S. Van Dyke); 1934 — *Tarzan and His Mate* (T. stăpînul junglei, C. Giblons); 1936 — *Tarzan Escapes* (Fuga lui T., R. Thorpe); 1939 — *Tarzan Finds a Son* (T. în exil, R. Thorpe); 1941 — *Tarzan's New York Adventure* (Aventura lui T. la N.Y., R. Thorpe); 1943 — *Tarzan Triumphs* (Triumful lui T., W. Thiele); 1946 — *Tarzan and the Leopard Woman* (T. și femeia-leopard, K. Neumann); 1948 — *Jungle Jim* (J. din junglă, W. Berke); 1950 — *The Mark of the Gorilla* (Semnul gorilei, W. Berke); 1952 — *Jungle Jim in the Forbidden Land* (J.J. în pămîntul interzis, L. Landers); 1955 — *Devil Goddess* (Zeița diavol, S. Bennett)

WELCH, Raquel. Actriță americană (Chicago, 5.IX.1942). Dansatoare, manechin, comentatoare TV. Din 1965 — star internațional.
FLM: 1966 — *Fantastic Voyage* (Călătorie fantastică, R. Fleisher); *Spara forte, piu forte, non capisco* (Trage tare, mai tare, nu înțeleg, Ed. De Filippo); 1969 — *100 Rifles* (100 de carabine, T. Gries); *Flareup* (J. Neilson); 1971 — *Hannie Caulder* (B. Kennedy); *Bluebeard* (Barbă Albastră, E. Dmytryk).

WELLES, Orson. Regizor și actor american (Kenosha, 5.V.1915). Studii de desen și pictură la « Chicago Art Institute ». De o precocitate ce i-a adus faima unui copil-minune, conduce la 14 ani activitatea unui grup teatral universitar; 1929—1939: în fruntea unor companii teatrale. Experimentează pe Broadway formule originale în montarea unor opere shakespeariene (*Iuliu Cezar*, în costume moderne și *Macbeth* interpretat de negri). Realizează emisiuni radiofonice care culminează cu o senzațională prezentare a *Războiului lumilor* după H. G. Wells. Societatea R.K.O. îl cheamă pe *W.* la Hollywood, oferindu-i posibilități nelimitate, ca producător, regizor, scenarist și interpret. *Cetățeanul Kane* (1941) — definește contribuția lui *W.* la restructurarea gramaticii filmului prin: folosirea sistematică a decupajului în profunzimea cîmpului, a clarobscurului și unghiurilor de filmare speciale, prin contrapunctul audio-vizual, montajul sincopat, percutant pe care îl utilizează. Filmul acesta de debut conține totodată germenele temei prezente în toate operele sale ulterioare: « mitul puterii și dialectica lui interioară » (G. Aristarco). *Măreția Ambersonilor*, *Criminalul*, *Doamna din Shanghai* ecranizările shakespeariene (*Macbeth*, *Othello*, mai ales *Falstaff*) sau adaptarea după Kafka (*Procesul*) — toate oferă replici ale acestei teme. Despre arta sa regizorală *W.* scria: « Consider că valoarea mea constă în aceea că nu statornicesc legi, ci că sînt un experimentator. A experimenta este singurul lucru care mă entuziasmează ». Ca actor, *W.* se distinge prin maniera sculpturală a expresiei, « arătarea » personajului în cele mai ingenioase posturi, senzualitatea interpretării. « În film devin, cum se spune baroc, pentru că ecranul este plat supărător de plat pentru mine. Încerc să sparg această suprafață plană, s-o distrug, și așa ajung la compozițiile pe care criticii le numeau baroce »... Marele premiu, Cannes, 1952 (*Othello*); premiul « A XX-a aniversare », Cannes, 1966 (*Falstaff*)
FLM: Regizor: 1941 — *Citizen Kane* (Cetățeanul K.); 1942 — *It's All True* (Tot adevărul despre el, d.); *Journey into Fear* (Călătorie în coșmar); *The Magnificent Ambersons* (Măreția Ambersonilor /Orgoliul A). 1946 — *The Stranger* (Criminalul); 1948 — *The Lady from Shanghai* (Doamna din Sh.); *Macbeth*; 1952 — *Othello*; 1955 — *Confidential*

Report/Mr. Arkadin (Dosarul secret); 1958 — *Touch of Evil* (Stigmatul răului); 1962 — *The Trial / Le procès* (Procesul); 1965 — *Chimes at Midnight / Campanadas de medianoche* (Falstaff); 1968 — *Histoire immortelle* (Poveste nemuritoare). Actor: 1941 — *Citizen Kane* (Cetățeanul K., O. Welles); 1943 — *Jane Eyre* (R. Stevenson); 1948 — *The Lady from Shanghai* (Doamna din Sh., O. Welles); *Macbeth* (O. Welles); 1949 — *The Third Man* (Al treilea om, C. Reed); 1950 — *The Black Rose* (Trandafirul negru, H. Hathaway); 1952 — *Othello* (O. Welles); 1954 — *Napoléon* (S. Guitry); 1954—56 — *Moby Dick* (J. Huston); 1958 — *Touch of Evil* (Stigmatul răului, O. Welles); 1960 — *Crack in the Mirror* (Crăpătură într-o oglindă, R. Fleischer); 1962 — *The Trial / Le procès* (Procesul, O. Welles); 1964 — *L'échiquier de Dieu* (Tabla de șah a lui Dumnezeu, D. de La Patellière); 1965 — *Chimes at Midnight / Campanadas de medianoche* (Falstaff, O. Welles); 1966 — *A Man for All Seasons* (Un om pentru eternitate, F. Zinnemann); 1968 — *Tepepa, Viva la revolución* (T. / Trăiască Revoluția!, G. Petroni); *Kampf um Rom* (Bătălia pentru Roma, R. Siodmak); *Histoire immortelle* (Poveste nemuritoare, O. Welles); 1969 — *Bitka na Neretvi* (Bătălia de pe Neretva, V. Bulajić); *Waterloo* (S. Bondarciuk); 1970 — *12 + 1* (N. Gessner); 1971 — *La décade prodigieuse* (Decada prodigioasă, Cl. Chabrol).

WERICH, Jan. Actor cehoslovac (Praga, 6.II.1905). Teatru de varietăți (spectacole satirice, în colaborare cu J. Voskovec și compozitorul J. Ježek). Actor și director de teatru.

FLM: 1932 — *Peníze nebo život* (Punga sau viața, J. Honzl); 1934 — *Hej rup* (Hei rupl, M. Frič); 1937 — *Svět patří nám* (Lumea ne aparține, M. Frič); 1949 — *Padenie Berlina* (Căderea B., M. Ciaureli); 1951 — *Cisařův pekař* (Brutarul împăratului, M. Frič); 1953 — *Tajemství krve* (Secretul sîngelui, M. Frič); 1955 — *Byl jednou jeden král* (A fost odată un împărat, B. Zeman); 1953 — *Až přijde kocour* (Cînd vine pisica, V. Jasný).

WERNER, Oskar (O. Josef Bschliessmayer). Actor austriac (Viena, 13.XI.1922). Joacă pe scene vieneze și la Zürich. Film din 1948.
FLM: 1948 — *Der Engel mit der Posaune* (Îngerul cu trîmbița, K. Hartl); 1949 — *Eroica* (W. Kolm-Veltee); 1950 — *The Wonder Kid* (Copilul minune, K. Hartl); 1951 — *Decision Before Dawn* (Hotărîre înaintea zorilor, A. Litvak); 1955 — *Der letzte Akt* (Ultimul act, G. W. Pabst); *Lola Montès* (M. Ophüls); 1961 — *Jules et Jim* (F. Truffaut); 1964 — *Ship of Fools* (Corabia nebunilor, S. Kramer); 1965 — *Fahrenheit 451* (F. Truffaut); 1968 — *Interlude* (Interludiu, K. Billington); 1972 — *Ludwig* (L. Visconti).

WEST, Mae. Actriță americană (Brooklyn-New York, 17.VIII. 1892). Teatru din 1897. Debutează pe ecran în 1932, creînd un nou gen de « vampă ».
FLM: 1932 — *Night after Night* (Noapte după noapte, A. Mayo); 1933 — *She Done Him Wrong* (Lady Lou, L. Sherman); 1934 — *Belle of the Nineties* (Frumoasa de la începutul secolului, L. Mc Carey); 1935 — *Goin'to Town* (Mergi la oraș, Al.

Scanned with OKEN Scanner

Hall); 1936 — *Go West Young Man* (Nu sînt timidă, H. Hathaway); *Klondike Annie* (R. Walsh); 1937 — *Every Day's a Holiday* (În fiecare zi e sărbătoare, E. Sutherland); 1940 — *My Little Chickadee* (Micuțul meu puișor, E. Cline); 1943 — *The Heat's On* (După arșița asta, G. Ratoff); 1970 — *Myra Breckeineridge* (M. Sarne).

WEST SIDE STORY, S.U.A., 1961. *R:* Robert Wise, Jerome Robbins; *S:* Ernest Lehman, după un libret de Arthur Laurents; *I:* Daniel L. Fapp; *D:* Boris Leven; *M:* Leonard Bernstein; *Int:* Nathalie Wood, Richard Beymer, Russ Tamblyn, Rita Moreno, George Chakiris, Nadd Glass. Povestea iubirii dintre Romeo și Julieta, transpusă în mediul unui sordid cartier new-yorkez, unde își dispută supremația cîteva bande rivale, formate în baza unor criterii rasiale. Film muzical-coregrafic, *W.S.S.* se bucură de o structură dramatică riguroasă, apropiată tragediei clasice, în care esențială este valoarea expresivă și emoțională a dansurilor și cîntecelor, și nu evoluția logică și psihologică a dramei. Ceea ce constituie originalitatea estetică a filmului este fuziunea armonioasă dintre realismul social și expresia coregrafic-muzicală a acestuia, care atinge uneori culmi de o nebănuită vigoare artistică, alteori însă se scufundă în mediocritate (îndeosebi datorită valorii inegale a muzicii). Premiul « Oscar », 1961.

western: specie a filmului de aventuri care își desfășoară acțiunea în America celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea — epoca cuceririi treptate a teritoriilor din vest și a alungării indienilor, a confruntării dintre micii fermieri, agricultori și crescătorii de vite în căutarea de noi pășuni, epoca ridicării unor așezări urbane și a pătrunderii mijloacelor de comunicație moderne. Aflat deseori sub semnul adevărului istoric, dar mai totdeauna conformîndu-se unei mitologii a vestului ce a preexistat cinematografului, *w.* respiră aerul de epopee și legendă, devine prin datele sale de ambianță prin peisajul său uman, prin problematica și tonalitatea sa generală « cinematograful american prin excelență » (A. Bazin). Începuturile *w.* sînt situate în epoca de debut a cinematografului prin *Atacul trenului* (1903), a serialelor cu Broncho Billy și Arizona Bill. Filmele supervizate de Th. Ince—și îndeosebi *Arianul* (1916) — sînt cele care marchează trecerea de la tipul primitiv de western schematic și bazat exclusiv pe urmărire, la tipul clasic al *w.* popular, caracterizat prin romantism, poezia naturii, prin definire netă a caracterelor și printr-un adevărat cult al eroului, prin dinamica acțiunii pure care prevalează față de coerența narațiunii și veridicul personajelor, printr-o tematică și o recuzită a genului formalizate. Regizori

ca J. Cruze, G. Cukor, Cecil B. de Mille, J. Ford, H. Hathaway, H. Hawks, F. Lang, K. Vidor, R. Walsh, W. Wyler, semnează în perioada interbelică operele de primă importanță ale genului. Apoi *w.*, ca și întreg cinematograful modern, se orientează către zone ale introspecției și demitizării incompatibile cu formula clasică a genului. Filmele lui J. Huston, A. Penn, J. Sturges, A. Mann, marchează această tendință a *w.* psihologic modern. Istoria *w.* este legată de numele unor actori remarcabili care de-a lungul anilor au încarnat eroul tipic pentru cel mai popular dintre genurile cinematografice: Brancho Billy, Tom Mix, William Hart, Douglas Fairbanks, Dick Foran, Will Rogers, Gary Cooper, Cary Grant, Henry Fonda, John Wayne, Joel Mc Creea, Dean Martin, James Stewart, Tyrone Power ș.a.

WIENE, Robert. Regizor german (Sasku, 1881; Paris, Franța, 17.VII.1938). Inițial actor și regizor de teatru. 1914 debutează în film ca scenarist și 1915 ca regizor. Autor al capodoperei școlii expresioniste, *Cabinetul doctorului Caligari* (alături de scenariștii C. Mayer și H. Janowitz), nu mai reușește în filmele sale ulterioare să se ridice la nivelul acestuia.

FLM: 1914 — *Arme Eva / Fromont junior, Rissler senior* (Săraca E.); 1919 — *Das Kabinett des Doktors Caligari* (Cabinetul doctorului C.); 1923 — *Raskolnikow;* 1925 — *Orlacs Hände* (Mîinile lui Orlac); 1930 — *Der Andere* (Procurorul Hallers / A doua conștiință); 1934 — *Eine Nacht in Venedig* (O noapte la Veneția); 1938 — *Ultimatum* (terminat de R. Siodmak).

WILDER, Billy. Regizor american (Viena, Austria, 22.VI.1906). Studii de drept la Universitatea din Berlin. Ziarist, apoi scenarist. Emigrează din Germania și se stabilește la Hollywood, unde devine scenaristul lui E. Lubitsch. Din 1942 semnează și regia unor filme variate ca gen — în care se afirmă actori ca Marilyn Monroe, Shirley McLane, Jack Lemmon ș.a. Două premii « Oscar »: 1945 *(Vacanță pierdută)* și 1960 *(Apartamentul);* Marele premiu, Cannes, 1946 *(Vacanță pierdută);* premiu, Veneția, 1951 *(Marele carnaval).*

FLM: 1933 — *Mauvaise graine* (Sămînța rea, col. A. Esway); 1942 — *The Major and the Minor* (Ștrengărița); 1943 — *Five Graves to Cairo* (Spionaj în deșert); 1945 — *The Lost Week-End* (Vacanță pierdută); 1950 — *Sunset Boulevard* (Bulevardul crepusculului); 1951 — *The Big Carnival* (Marele carnaval); 1955 — *Seven Year Itch* (Șapte ani de căsnicie); 1957 — *Love in the Afternoon* (Dragoste de după amiază); 1959 — *Some Like It Hot* (Unora le place jazzul); 1960 — *The Apartment* (Apartamentul); 1961 — *One, Two, Three* (Unu, doi, trei); 1963 — *Irma La Douce;* 1964 — *Kiss Me Stupid* (Sărută-mă, idiotule); 1966 — *Meet Whiplash Wielie* (Faceți cunoștință cu W.W.);

Scanned with OKEN Scanner

1969 — *The Private Life of Sherlock Holmes* (Viața particulară a lui S.H.); 1972 — *Avanti!*

WILSON, Georges. Actor francez (Paris, 7.X.1921). Activitate scenică susținută. A debutat pe ecran în 1955.

FLM: 1955 — *Les hussards* (Husarii, Al. Joffe); 1960 — *Les dialogues des Carmelites* (Dialogurile Carmelitelor, R.L. Bruckberger, Ph. Agostini); *Tintin et le mystère de la toison d'or* (T. și misterul lînii de aur, J.J. Vierne); 1961 — *Une aussi longue absence* (Absență îndelungată, H. Colpi); 1963 — *Chair de poule* (Piele de găină, J. Duvivier); 1964 — *Lucky Jo* (Norocosul Jo, M. Déville); 1967 — *C'era una volta* (A fost odată ..., F. Rosi); 1970 — *Max et les ferailleurs* (M. și negustorii de vechituri, C. Sautet); 1971 — *L'istruttoria e chiusa, dimentichi!* (Instrucția s-a închis, uită!, D. Damiani).

WISDOM, Norman. Actor englez (Londra, 4.II.1920). Debutează pe scenă în 1946 (la « Collins Music Hall »). Din 1948 apare în emisiuni TV. Film din 1953. Unul din cei mai populari comici ai filmului britanic.

FLM: 1953 — *Trouble in Store* (Neliniște în magazinul universal, J. P. Carstairs); *One Good Turn* (Odată în viață, J.P. Carstairs); 1955 — *Man of the Moment* (Omul momentului, J.P. Carstairs); 1956 — *Up in the World* Spre culmi, J.P. Carstairs); 1960 — *Follow a Star* (Alerg după o stea, R. Asher); 1963 — *A Stitch in Time* (Un lucru făcut la timp, R. Asher); 1965 — *The Early Bird* (Pasărea timpurie, R. Asher); 1966 — *Press for Time* (Veșnicul întîrziat, R. Asher).

WISE, Robert. Regizor american (Winchester-Indiana, 10.IX.1914). Urmează o școală de ziaristică. Din 1939 șef monteur, colaborînd cu O. Welles la *Cetățeanul Kane* și *Măreția Ambersonilor*. Debutează în 1944 cu filme polițiste. Din 1961 — cultivă comedia muzicală. Două premii « Oscar »: 1961 *(West Side Story)* și 1965 *(Sunetul muzicii)*; premiu special, Veneția, 1954 *(Executive Suite)*.

FLM: 1944 — *The Curse of the Cat People* (Blestemul neamului pisicesc); 1947 — — *Born to Kill* (Născut pentru a ucide); 1953 — *The Desert Rats* (Șobolanii deșertului); 1954 — *Executive Suite*; 1955 — *Helen of Troy* (Elena din Troia); 1956 — *Somebody up There Likes Me* (Cineva acolo sus mă iubește); 1961 — *West Side Story* (col. J. Robbins); 1962 — *Two for the Seasaw* (Doi pe un balansoar); 1963 — *The Haunting* (Obsedatul); 1965 — *The Sound of Music* (Sunetul muzicii); 1966 — *The Sand Pebbles* (Cristale de nisip); 1968 — *Star* (Steaua); 1970 — *The Andromeda Strain* (Misterul A.).

WOOD, Natalie (Natasha Gurdin). Actriță americană (San Francisco, 20.VII.1938). Debutează în roluri de copii. Prima apariție însemnată — *Rebel fără cauză* e urmată de o creație care o va impune printre vedetele hollywoodiene: *Splendoare în iarbă*.

Scanned with OKEN Scanner

FLM: 1943 — *Happy Land* (Țara fericită, I. Pechel); 1946 — *Tomorrow Is Forever* (Mîine va veni întotdeauna, I. Pichel); 1947 — *Miracle on the 34th Street* (Minunea de pe strada 34, G. Seaton); 1951 — *The Blue Veil* (Vălul albastru, C. Bernhardt); 1955 — *Rebel without Cause* (Rebel fără cauză, N. Ray); 1961 — *Splendor in the Grass* (Splendoare în iarbă, E. Kazan); *West Side Story* (R. Wise); 1962 — *Gypsy* (Țiganca, M. Le Roy); 1965 — *The Great Race* (Cursa cea mare, B. Edwards); *This Property Is Condamned* (Această proprietate este condamnată, S. Pollak); 1967 — *Penelope* A. Hiller); 1969 — *Bob and Carol and Ted and Alice* (P. Mazursky).

WOOD, Sam. Regizor american (Philadelphia, 10.VII.1883; Hollywood, 22.IX.1949). Cursuri de artă dramatică la Los Angeles. Film din 1917. Ucenicie cu C.B. De Mille. Realizează în special filme de aventuri, comedii, westernuri.

FLM: 1917 — *Justice* (Justiție, col. J. Pratt); 1921 — *The Great Moment* (Clipa cea mare); 1928 — *The Latest from Paris* (Mare întîrziere pentru P.); 1930 — *Way for a Sailor* (Drum pentru un marinar); 1932 — *His Goal* (Flirt); 1933 — *The Barbarian* (Nopți egiptene); 1935 — *A Night at the Opera* (O noapte la operă); 1937 — *A Day at the Races* (Frații Marx la curse); 1938 — *Lord Jeff*; 1939 — *Goodbye Mr. Chips* (Adio domnule Ch.); 1940 — *Our Town* (Orașul nostru); *Kitty Foyle*; *Raffles*; 1943 — *From Whom the Bell Tolls* (Cui îi bate ceasul); 1947 — *Ivy* (Iedera); 1950 — *Ambush* (Ambuscada).

WRIGHT, Basil. Regizor englez (Londra, 12.VI.1907). Studii clasice la Cambridge. După 1929 se dedică, alături de John Grierson, filmului documentar. În colaborare cu H. Watt realizează *Poșta de noapte* (pe versurile lui W. H. Auden), operă reprezentativă pentru școala documentaristă britanică.

FLM: 1931 — *Over Hill and Dale*; 1933 — *Cargo from Jamaica* (Încărcătură din J.); 1934—1935 — *The Song of Ceylon* (Cîntecul Ceylonului); 1936 — *Night Mail* (Poșta de noapte, col. H. Watt); 1938 — *The Face of Scotland* (Fața Scoției); 1939 — *Evacuation* (Evacuarea); 1945 — *This Was Japon* (Asta este Japonia); 1948 — *Bernard Miles on Gun Dogs* (B.M. cu cîinii de vînătoare); 1950—1951 — *Waters of Time* (Apele timpului); 1953 — *World without End* (Lumea nesfîrșită, col. P. Rotha); 1957 — *The Immortal Land* (Pămîntul nemuritor); 1960 — *A Place for Gold* (Un loc pentru aur).

WYLER, William. Regizor american (Mulhouse, Franța, 1.VII. 1902). Studii de muzică la Paris și Lausanne. Agent de publicitate. În 1926 debutează ca regizor de westernuri la Hollywood. 1935—1945: se afirmă ca unul dintre cei mai de seamă regizori americani. Filme ca: *Periferie*, *Vulpile*, *Texas*, *La răscruce de vînturi* și îndeosebi *Cei mai frumoși ani ai vieții noastre* probează talentul și profesionalitatea lui *W.*, vocația sa pentru realismul social și psihologic, aptitudinile sale de descoperitor și mînuitor de actori (Bette Davis,

Scanned with OKEN Scanner

Olivia de Havilland, Myrna Loy, Clark Gable, Henry Fonda, Laurence Olivier și alții se afirmă în filmele sale). *W.* face parte din categoria regizorilor care traduc cu pricepere în limbaj filmic temele abordate, fără a realiza însă o transfigurare cinematografică pregnantă. Chiar atunci cînd din punctul de vedere al mijloacelor de expresie se situează în avangardă — ca în cazul utilizării decupajului în profunzimea cîmpului — *W.* rămîne în limitele « unui realism cît se poate de simplu, robust și conștiincios ». De aci decurg și limitele creației sale care, « nu cade aproape niciodată în mediocritate, dar este lipsită de o originalitate deosebită, de voința de a înfățișa o vedere panoramică a societății, probă și sinceră, și prin aceasta, este departe de a fi genială ». (G. Sadoul). Alți comentatori deslușesc însă în realismul lui *W.* « un univers dramatic perfect neutru, dar de o neutralitate care nu înseamnă în nici un fel absența artei ci știința claritații prin denudarea formei, un geniu al meseriei și al faptului cinematografic care i-au permis să impingă economia mijloacelor pînă la a afirma, în mod paradoxal, unul dintre stilurile cele mai personale din cinematograful contemporan » (A. Bazin). Trei premii « Oscar »: 1942 *(Mrs. Miniver)*, 1946 *(Cei mai frumoși ani ai vieții noastre)* și 1959 *(Ben Hur)*; « Palme d'or », Cannes, 1957 *(Legea divină)*; premiu, Marianske Lazne, 1948 *(Cei mai frumoși ani ai vieții noastre)*.

FLM: 1926 — *Ridin'for Love* (Hipism din dragoste); 1927 — *Hard Fists* (Mîini puternice); 1928 — *Stolen Ranch* (Ferma furată); 1929 — *The Shakedown* (Taparea); 1930 — *The Storm* (Uraganul); 1932 — *A House divided* (Lupta pentru dragoste); *The Old Dark House* (Bătrîna casă întunecată); 1933 — *Counsellor at Law* (Avocatul femeilor); *Her First Mate* (Prima lui soție); 1934 — *Glamour* (Dansul ispitei); 1935 — *The Good Fairy* (Îngerul); *The Gay Deception* (Vesela dezamăgire); 1936 — *These Three* (Infamia); *Come And Get It* (Ispita, col. H. Hawks); *Dodsworth* (A doua tinerețe); 1937 — *Dead End* (Periferie); 1938 — *Jezebel* (Femeia diabolică); 1939 — *Wuthering Heights* (La răscruce de vînturi); 1940 — *The Westerner* (Texas); *The Letter* (Taina ei); 1941 — *The Little Foxes* (Vulpile); 1942 — *Mrs. Miniver*; 1943 — *Memphis Belle* (Bombardierele atacă / Povestea unei fortărețe zburătoare, d); 1946 — *The Best Years of Our Lives* (Cei mai frumoși ani ai vieții noastre); 1949 — *The Heiress* (Moștenitoarea); 1951 — *Detective Story* (Poveste cu detectivi); 1952 — *Carrie* (Sora C.); 1953 — *Roman Holiday* (Vacanță la Roma); 1955 — *The Desperate Hours* (Ore de cumpănă); 1956 — *Friendly Persuasion* (Legea divină); 1958 — *The Big Country* (Marile spații); 1959 — *Ben Hur*; 1962 — *The Childern's Hour* (Ora copiilor); 1965 — *The Collector* (Colecționarul); 1966 — *How To Steal a Million* (Cum să furi un milion); 1968 — *Funny Girl*; 1970 — *The Liberation of L.B. Jones* (Eliberarea lui L.B. Jones).

Scanned with OKEN Scanner

Y

YONNEL, Jean. Actor francez (București, România, 21.VII.1891; Paris, 17.VIII.1968). Cursuri de teatru la Paris. Debut teatral în 1919. Din 1926 — la « Comedia Franceză ». 1947: profesor la Conservatorul parizian. Cinema din 1913. Apariții în filme de aventuri, apoi roluri de compoziție.

FLM: 1922 — *Vingt ans après* (După douăzeci de ani, H. Diamant-Berger); 1923 — *Jack* (R. Saidreau); 1932 — *Fanatisme* (Fanatism, G. Ravel, T. Lekain); 1934 — *Les trois mousquetaires* (Cei trei mușchetari, H. Diamant-Berger); 1935 — *Köenigsmark* (M. Tourneur); 1937 — *L'appel du silence* (Chemarea tăcerii, L. Poirier); *Boissière* (Dogarul, F. Rivers); 1938 — *Les nuits blanches de Saint-Petersburg* (Nopțile albe din Petersburg J. Dréville); 1945 — *Le part de l'ombre* (Înseninare, J. Delannoy); *Mission speciale* (Misiune specială, M. de Canonge); 1947 — *Les requins de Gibraltar* (Rechinii Gibraltarului, E.E. Reinert); 1950 — *Le grand rendez-vous* (Marea întîlnire, J. Dréville); 1953 — *Soyez les bienvenus* (Bine ați venit, P. Louis); 1955 — *Marianne de ma jeunesse* (Mariana din tinerețea mea, J. Duvivier); 1961 — *Le capitaine Fracasse* (Căpitanul F., P. Gaspard-Huit); 1963 — *Un drôle de paroissien* (Un enoriaș ciudat, J.P. Mocky).

YOUNG, Loretta (Gretchen June). Actriță americană (Salt Lake City, 6.I.1914). Remarcată prin frumusețea ei aparte, devine una din vedetele filmelor americane din anii 1930—1940. 1953 — abandonează ecranul în favoarea TV. Premiul « Oscar », 1947 *(Fiica fermierului)*.

FLM: 1918 — *The Only Way* (Singura cale, G. Melford); 1921 — *The Sheik* (Șeicul, G. Melford); 1927 — *Naughty But Nice* (Aventurile Suzanei, M. Webb); 1928 — *Scarlet Seas* (Dansatoarea captivă, J.F. Dillon); 1929 — *Show of Shows* (Spectacolul spectacolelor, J. Adolfi); 1930 — *Road to Paradise* (Sclavele destinului, W. Beaudine); 1931 — *Platinum Blonde* (Patima blondă, Fr. Capra); 1933 — *Life of Jimmy Dolan* (Viața lui J.D., A. Mayo); 1934 — *Born to be Bad* (Femeia fără suflet, L. Sherman); *Bulldog Drummond Strikes Back* (Misterul unei nopți, R. Del Ruth); 1935 — *Clive of India* (Indiile se revoltă, R. Boleslawsky); *The Crusades* (Cruciadele, C.B. De Mille); 1936 — *Ramona* (H. King); *Private Number* (Jurnalul unei cameriste, R. Del Ruth); 1938 — *Four Men and a Prayer* (Patru băieți și un jurămînt, J. Ford); *Suez* (A. Dwan); 1939 — *Kentucky* (K. orașul pasiunilor, D. Butler); 1941 — *The Men in Her Life* (Băr-

baţii din viaţa ei, G. Ratoff); 1944 — *And Now Tomorow* (Şi acum pe mîine, I. Pichel); 1946 — *The Stranger* (Criminalul, O. Welles); 1947 — *The Farmer's Daughter* (Fiica fermierului, H.C. Potter); 1948 — *The Accused* (Acuzata, W. Dieterle); 1950 — *Key to the City* (Cheia oraşului, G. Sidney); 1952 — *Paula* (R. Mate); 1953 — *It Happens Every Thursday* (Se întîmplă în fiecare joi, J. Pevney).

YOUNG, Terence. Regizor englez (Shanghai, China, 20.VI.1915). Studii de istorie. Debutează în 1937 ca scenarist. Regie, din 1946. Se afirmă cu primele episoade din seria poliţistă « James Bond ». Realizează ecranizări fastuoase şi melodrame de succes comercial (*Moll Flanders*, *Mayerling*, ş.a.).

FLM: 1946 — *Men of Arnhem / Theirs is the Glory* (Oamenii din A. / A lor e gloria, col. B.-Desmond Hurst); 1947 — *Corridor of Mirrors* (Coridorul cu oglinzi); 1948 — *One Night with You* (O noapte cu tine); 1951 — *The Valley of the Eagles* (Valea vulturilor); 1953 — *The Red Berets* (Beretele roşii); 1954 — *That Lady* (Această doamnă); 1956 — *Safari*; 1957 — *Action of the Tiger* (Acţiunea « Tigrul »); 1958 — *No Time to Die* (Nu-i timp pentru a muri); 1960 — *Un, deux, trois, quatre* (Unu, doi, trei, patru); 1961 — *Orazi e Curazi* (Horaţii şi Curiaţii); 1962 — *Dr. No*; 1965 — *The Amorous Adventures of Moll Flanders* (M.F.); *Thunderball* (Operaţiunea « Tunelul »); 1966 — *The Poppy Is Also a Flower* (Şi macul este o floare); *The Triple Cross* (Eddie Champman agent secret); 1967 — *Mayerling; Wait Until Dark* (Aşteaptă pînă se întunecă); 1969 — *L'arbre de Noël* (Pomul de Crăciun); 1970 — *De la part des copains* (Din partea băieţilor); 1971 — *Soleil rouge* (Soarele roşu); 1972 — *Cosa nostra.*

Scanned with OKEN Scanner

Z

ZAMPA, Luigi. Regizor italian (Roma, 2.I.1905). Renunță la studiile de inginerie pentru a se consacra literaturii. 1937: debutează în cinema ca scenarist.

FLM: 1941 — *Fra Diavolo*; 1943 — *Risveglio di una citta* (Trezirea unui oraș, d.); 1944 — *L'attore scomparso* (Actorul dispărut); 1945 — *Un americano in vacanza* (Un american în vacanță); 1946 — *Vivere in pace* (Să trăiești în pace); 1950 — *Cuori senza frontiere* (Inimi fără frontiere); 1955 — *Ragazze d'oggi* (Fete de azi); 1959 — *Il magistrato* (Magistratul); 1960 — *Il vigile* (Gardianul); 1962 — *Anni ruggenti* (Ani clocotitori); 1966 — *Una questione d'onore* (O chestiune de onoare); *I nostri mariti*, fs (Soții noștri, sc. Soțul Olgăi); 1967 — *Le dolci signore* (Drăguțele doamne); 1968 — *Il medico della mutua* (Medicul de la asigurări); 1970 — *Contestazione generale* (Contestare generală); 1971 — *Bello, onesto, emigrato in Australia sposerebbe compaesana illibate* (Frumos, onest, emigrat în Australia).

ZARHI, Aleksandr Grigorievici. Regizor și scenarist sovietic (Petersburg, 18.II.1908). Cursuri de tehnică cinematografică la Leningrad. 1928 — intră în grupul « Proletkult ». Debutează ca scenarist în 1929 la « Sovkino ». Se afirmă prin filmele realizate împreună cu Iosif Heifiț (*Deputatul de Baltica*, *Femeia deputat* ș.a.); dintre producțiile sale ulterioare, de reținut: *Înălțimi* — premiu, Karlovy Vary, 1957 — și *Anna Karenina*.

FLM: 1928 — *Pesni o metale* (Cîntec despre metal, col. M. Șapiro, I. Heifiț, G. Granatman); 1930 — *Veter v liţo* (Vîntul în față, col. I Heifiț); 1931 — *Poldeni* (Amiază, col. I. Heifiț); 1933 — *Moia rodina* (Patria mea, col. I. Heifiț); 1935 — *Goriacïe deneciki* (Zile fierbinți, col. I. Heifiț); 1936 — *Deputat Baltiki* (Deputatul de Baltica, col. I. Heifiț); 1939 — *Cilen pravitelstva* (Femeia deputat, col. I. Heifiț); 1942 — *Ego zovu Sube-Bator* (Flăcări deasupra Asiei, col. I. Heifiț); 1944 — *Malahov Kurgan* (Sevastopol km. 4, col. I. Heifiț); 1946 — *Vo imia jizni* (În numele vieții, col. I. Heifiț); 1948 — *Dragoțennîie zerna* (Grăuntele prețios, col. I. Heifiț); 1950 — *Ogni Baku* (Focurile din B., col. I. Heifiț, T. Tahmasib); 1952 — *Pavlinka;* 1955 — *Nesterka* (Nesterka cel isteț); 1957 — *Visota* (Înălțimi); 1960 — *Liudi na mostu* (Oameni pe pod); 1962 — *Zdravstvui jizni!* (Bună ziua, viață); 1963 — *Moi mladșii brat* (Fratele meu mai mic); 1967 — *Anna Karenina*.

Scanned with OKEN Scanner

ZBOARĂ COCORII (Letiat juravli). U.R.S.S. 1957 *R:* Mihail Kalatozov; *S:* Viktor Rozov; *I: D:E.* Svidetelev; *M:* M. Veinberg; *I:* Serghei Urusevski; *Int:* Tatiana Samoilova, Aleksei Batalov, V. Merkuriev, A. Svorin, S. Haritonova, K. Nikitin, V. Zubkov. Ecranizare a piesei lui V. Rozov *De-a pururi vii*, filmul relatează destinul unei fete care, în anii războiului, n-a avut puterea să-şi aştepte iubitul, plecat pe front, căsătorindu-se cu un altul, de care nu o lega nici un sentiment. Amara experienţă a evacuării, a căsniciei cu un om de nimic, tacita condamnare de către cei din jur a slăbiciunii ei, trezesc în Veronika, eroina filmului, conştiinţa dureroasă a culpei sale morale. În ultima scenă a filmului Veronika, maturizată prin suferinţă, împarte flori soldaţilor care s-au întors victorioşi din război, cu regretul sfîşietor de a nu-l mai revedea niciodată pe Boris, iubitul de odinioară, ucis pe front. Marcînd, la apariţie, o etapă de înnoiri în cinematografia sovietică postbelică, filmul se distinge ca o reuşită importantă prin forţa şi frumuseţea secvenţelor sale lirice, prin neobişnuita acuitate a transmiterii emoţiei. Plimbarea tinerilor îndrăgostiţi pe cheiurile Moscovei şi despărţirea lor în zori; plecarea pe front a soldaţilor, şi goana Veronikăi, sosită cu întîrziere, în căutarea lui Boris; moartea acestuia, cu imaginea de vis a fericirii sale nerealizate, suprapuse pe fondul mestecenilor care se rotesc ameţitor; bombardamentul nocturn, în cursul căruia eroina înspăimîntată se lasă sedusă de viitorul ei soţ; încercarea ei disperată de sinucidere; finalul filmului — sînt tot atîtea secvenţe antologice, datorate în egală măsură artei desăvîrşite a operatorului, care mînuieşte cu extremă mobilitate aparatul de luat vederi, adesea în racursiuri temerare. « Palme d'or ». Cannes, 1958.

ZECCA, Ferdinand. Regizor francez (Paris, 1864; Paris, 1947). 1899: debutează la casa « Pathé » ca actor, devenind în 1900, împreună cu Méliès, unul dintre primii regizori francezi. 1905: director al producţiilor « Pathé »; în timpul primului război mondial este trimis în S.U.A. pentru a conduce filiala americană a acestei firme. FLM: 1901 — *La loupe de grand'maman* (Lupa bunicii); *Idylle sous un tunnel* (Idilă într-un tunel); 1902 — *Monsieur et Madame sont pressés* (Domnul şi doamna sînt grăbiţi); *Ali-Baba;* 1904 — *L'bonneur d'un père* (Onoarea unui tată); 1907 — *L'enfant prodigue* (Fiul risipitor); 1912—1914 — *Scènes de la vie cruelle* (Scene ale vieţii crude, col. Leprince).

ZEFFIRELLI, Franco. Regizor italian (Florenţa, 12.II.1923). Diplomat al Academiei de Arte Frumoase din Florenţa. 1947 — debu-

tează ca actor. Obține consacrarea în calitate de scenograf și regizor al unor renumite teatre dramatice și lirice din Italia. Asistent de regie pe lîngă L. Visconti și A. Pietrangeli. Din 1957 — regie de film. Autorul unor interesante interpretări cinematografice a operei shakespeareene.

FLM: 1957 — *Camping;* 1966 — *The Taming of the Shrew* (Femeia îndărătnică); 1968 — *Romeo and Juliet;* 1971 — *Fratello sole, sorella luna* (Frate soare, soră lună).

ZEMAN, Karel. Regizor cehoslovac (Ostroměř, 3.XI.1910). Funcționar; grafică publicitară (în Franța 1930—1936). Film din 1943. Activează într-un grup avangardist de teatru de marionete. Experimentează îmbinarea unor tehnici cinematografice variate: desen animat și trucaje. Premii: Marianske Lazne, 1948 *(Domnul Prokouk filmează);* Karlovy Vary, 1950 *(Regele Lavra)* și 1952 *(Comoara din Insula păsărelelor);* Veneția, 1955 și Mannheim, 1956 *(Călătorie în epoca preistorică);* Marele premiu Expo 1958, Bruxelles, *(Invenție diabolică).*

FLM: 1945 — *Vanoční sen* (Vis de crăciun, sm.a.); 1947 — *Brigády* (Domnul Prokouk brigadier, sm.a.); 1948 — *Pan Prokouk filmuje* (Domnul P. filmează, sm.a.); 1949 — *Pan Prokouk vynálezcem* (Domnul P. inventator, sm.a.); *Inspirace* (Inspirație, sm. a.); 1950 — *Král Lavra* (Regele L., a.); 1952 — *Poklad Ptačího ostrova* (Comoara din Insula păsărelelor, a.); 1955 — *Cesta do pravěku* (Călătorie în epoca preistorică); 1956 — *Pan Prokouk přítel zvířátek* (Domnul P. prietenul animalelor, sm.a.); 1958 — *Vynález zkázy* (Invenție diabolică); 1961 — *Baron Prášil* (Baronul Münchausen); 1964 — *Bláznova kronika* (Cronica unui bufon); 1967 — *Ukradená v zduholod* (Dirijabilul furat); 1969 — *Archa pana Servadaca* (Pe cometă).

zgomote: sunete de diferite proveniențe, care îmbogățesc expresivitatea artistică a *coloanei sonore.* Din punctul de vedere al funcției lor dramaturgice, z. se împart în: a) z. de ambianță (atmosferă), care creează fundalul sonor al acțiunii — lătrat de cîini, cîntec de păsări, frînturi de muzică (nu originală!) dialoguri ininteligibile, claxoane de mașini etc.; b) z. de efect, care creează cadrul sonor al acțiunii: scîrțîit de ușă, împușcături izolate, z. de pași etc. Funcția dramaturgică a unui z. se modifică în funcție de intensitatea sa: la un dialog ce are loc într-un compartiment de tren, z. estompat al roților este un element de ambianță generală: același sunet amplificat pînă la o bătaie ritmică, care «acoperă» dialogul, făcîndu-l aproape ininteligibil, constituie un z de efect, cu o funcție dramaturgică precisă. Sub aspectul legăturii cu imaginea filmului, z. pot fi: 1) sincrone, la care evenimentul sonor coincide perfect cu evenimentul vizual (pași, lovituri, împușcă-

turi, căzături etc.); 2) asincrone, la care cele două evenimente nu coincid perfect din punct de vedere cronologic. Z. de ambianță sînt totdeauna asincrone. Z. de efect sînt, în cazul general, sincrone, dar pot fi și asincrone, în cazul cînd sursa care le provoacă nu se vede în imagine (v. *înregistrarea sunetului* și *mixaj*).

ZINNEMANN, Fred. Regizor și producător american (Viena, Austria, 29.IV.1907). Studii de vioară și drept la Viena și Paris. Asistent de regie în teatrele germane de avangardă. 1929: se stabilește în S.U.A. La Hollywood din 1930 — întîi ca actor și apoi ca asistent de regie (pe lîngă B. Viertel și R. Flaherty). Turnează cîteva scurtmetraje propagandistice cu caracter antinazist. 1944: primul lungmetraj de ficțiune, *A șaptea cruce*, după romanul Annei Seghers. Unul din realizatorii hollywoodieni de prestigiu. Două premii « Oscar»: 1953 *(De aici în eternitate)* și 1966 *(Un om pentru eternitate)*.

FLM: 1934—1936 — *Redes / The Wave* (Pescarii / Valul, col. E. Gomez Mariel); 1942 —*Eyes in the Night* (Ochi în noapte); 1944— *The Seventh Cross* (A șaptea cruce); 1948 — *The Search* (Percheziția); 1950 — *The Men* (Bărbații); 1951 — *Tereza*; 1952 — *High Noon* (La amiază); 1953 — *From Here to Eternity* (De aici în eternitate); 1955 — *Oklaboma*; 1957 — *A Hatful of Rain* (Apă de ploaie); 1960— *The Sundowners* (Amurguri); 1963 — *Behold a Pale Horse* (A sosit ziua răzbunării); 1966 — *A Man for All Seasons* (Un om pentru eternitate); *The Day of the Jackal* (Ziua șacalului).

ŽIVOJINOVIĆ, Velimir-Bata. Actor iugoslav (Belgrad, 5.VI. 1933). Studii de actorie la Academia de teatru, film și televiziune din Belgrad. Cinema din 1954.

FLM: 1959 — *Vlak bez voznog reda* (Trenul fără orar); 1960 — *Signali nad gradom* (Semnale deasupra orașului, Ž. Mitrović); 1962 — *Dr.* (Doctor în filozofie, S. Jovanović); *Kozara* (V. Bilajič); 1963 — *Muskarci* (Bărbații, M. Djukanovic); 1964 — *Put oko sveta* (Călătorie în jurul pămîntului, S. Jovanović); 1965 — *Inspektor* (Inspectorul, M. Dukanović); 1966 — *Pre rata* (Înainte de război, V. Babić); 1967 — *Diverzanti* (Încercuirea, H. Krvavec); *Breza* (Mesteacănul, A. Babaja); *Skupljači perja* (Am întîlnit țigani fericiți, A. Petrović); 1968 — *Brat Doktora Homera* (Fratele doctorului Homer, Ž. Mitrović); 1969 — *Bitka na Neretvi* (Bătălia de pe Neretva, V. Bulajić); 1970 — *Krvava bajka* (Basmul sîngelui, B. Janković); 1971 — *Opklada* (Rămășagul, Z. Kandič), *Doručak sa djavolom* (Dejun cu diavolul, M. Antić).

ZURLINI, Valerio. Regizor italian (Bologna, 19.III.1926). Activează în cadrul Centrului teatral universitar din Roma. Debutează în cinematografie ca realizator de scurt-metraje. « Leul de aur », Veneția, 1962 *(Cronică de familie)*; medalia de aur a juriului, Moscova, 1965 *(Soldățoaicele)*.

Scanned with OKEN Scanner

FLM: 1950 — *Storia di un quartiere* (Istoria unui cartier, sm.d); 1954 — *Le ragazze di San Frediano* (Fetele din S.F.); 1959 — *Estate violenta* (Vară violentă); 1961 — *La ragazza con la valigia* (Fata cu valiza); 1962 — *Cronaca familiare* (Cronică de familie); 1965 — *Le soldatesse* (Soldățoaicele); 1968 — *Seduto alla sua destra* (Așează-te la dreapta sa); 1972 — *La prima notte di quiete* (Prima noapte de liniște).

Scanned with OKEN Scanner

CRONOLOGIE

50 DE ANI DE CINEMA (1914—1963)
Capodopere*

Anul	*Titlu*	*Regizor*	*Țara*
1914	BĂTĂLIA DE LA GETTYSBURG *(The Battle of Gettysbourg)*	Th. H. Ince	S.U.A.
1915	NAȘTEREA UNEI NAȚIUNI *(Birth of a Nation)*	D. W. Griffith	S.U.A.
1916	INTOLERANȚĂ *(The Intolerance. Love's Struggle through the Ages)*	D. W. Griffith	S.U.A.
	CHARLOT MUZICANT; CHARLOT SE ÎNTOARCE TÎRZIU ACASĂ; CHARLOT HOȚ; CHAR-	Ch. Chaplin	S.U.A.

* Jean Mitry, *Dictionnaire du cinéma*, Paris, 1963. Cap. « Oeuvres marquantes » (pag. 287—309). Am extras la fiecare an numai primele — cele mai importante — titluri din listă *(N.A.)*

Scanned with OKEN Scanner

Anul	*Titlu*	*Regizor*	*Țara*
1916	LOT CONTE; CHARLOT MAȘINIST *(The Vagabond; One A.-M.; Police; The Count; Behind the Screen)*	Ch. Chaplin	
1917	CHARLOT EMIGRANT; CHARLOT CĂMĂTAR; CHARLOT POLIȚIST *(The Immigrant; The Pawnshop; Easy Street)*	Ch. Chaplin	S.U.A.
	PROSCRIȘII *(Berg Ejvind och hans Hustru)*	V. Sjöström	Suedia
1918	CHARLOT SOLDAT; VIAȚĂ DE CÎINE *(Shoulder Arms; A Dog's Life)*	Ch. Chaplin	S.U.A.
1919	O IDILĂ PE CÎMP *(Sunnyside)*	Ch. Chaplin	S.U.A.
	CRINUL ZDROBIT *(Broken Blossoms)*	D. W. Griffith	S.U.A.
	COMOARA LUI ARNE *(Herr Arnes pengar)*	M. Stiller	Suedia
1920	PICIUL *(The Kid)*	Ch. Chaplin	S.U.A.

Scanned with OKEN Scanner

Anul	*Titlu*	*Regizor*	*Țara*
1921	ZI DE LEAFĂ *(Pay Day)*	Ch. Chaplin	S.U.A.
	PROBA FOCULUI *(Vem dömer?)*	V. Sjöström	Suedia
	VRĂJITORIA DE-A LUNGUL VEACURILOR *(O Häxan)*	B. Christensen	Danemarca
1922	PELERINUL *(The Pilgrim)*	Ch. Chaplin	S.U.A.
	NANUK *(Nanook of the North)*	R. J. Flaherty	S.U.A.
	NOSFERATU *(Nosferatu, eine Symphonie des Grauens)*	F. W. Murnau	Germania
1923	OPINIA PUBLICĂ *(A Woman of Paris)*	Ch. Chaplin	S.U.A.
	NIBELUNGII: I. MOARTEA LUI SIEGFRIED *(Die Nibelungen: I. Siegfrieds Tod)*	Fr. Lang	Germania
1924	RAPACITATE *(Greed)*	E. von Stroheim	S.U.A.

Scanned with OKEN Scanner

Anul	*Titlu*	*Regizor*	*Țara*
1924	ULTIMUL DINTRE OAMENI *(Der letzte Mann)*	F. W. Murnau	Germania
	NIBELUNGII: II. RĂZBUNAREA CRIMHILDEI *(Die Nibelungen: II. Kriemhildes Rache)*	Fr. Lang	Germania
	SHERLOCK JR.	B. Keaton	S.U.A.
1925	CRUCIȘĂTORUL POTIOMKIN *(Bronenoseț Potiomkin)*	S. M. Eisenstein	U.R.S.S.
	GOANA DUPĂ AUR *(The Gold Rush)*	Ch. Chaplin	S.U.A.
1926	FAUST	F. W. Murnau	Germania
	MOANA	R. J. Flaherty	S.U.A.
	GENERALUL *(The General)*	B. Keaton, C. Bruckman	S.U.A.
1927	AURORA *(Sunrise)*	F. W. Murnau	S.U.A.
	MARȘUL NUPȚIAL *(The Wedding March)*	E.von Stroheim	S.U.A.
1928	MULȚIMEA *(Crowd)*	K. Vidor	S.U.A.

Scanned with OKEN Scanner

Anul	*Titlu*	*Regizor*	*Țara*
1928	VÎNTUL *(The Wind)*	V. Sjöström	S.U.A.
	PATIMILE IOANEI D'ARC *(La passion de Jeanne d'Arc)*	C. Th. Dreyer	Franța
1929	ALELUIA! *(Hallelujah)*	K. Vidor	S.U.A.
	TURKSIB	V. Turin	U.R.S.S.
1930	LUMINILE ORAȘULUI *(City Lights)*	Ch. Chaplin	S.U.A.
	PĂMÎNT *(Zemlia)*	A. Dovjenko	U.R.S.S.
1931	TABU	F. W. Murnau R. J. Flaherty	S.U.A.
	«M» — UN ORAȘ CAUTĂ UN CRIMINAL *(«M» — Eine Stadt sucht einen Mörder)*	Fr. Lang	Germania
	AM UCIS *(Broken Lullaby)*	E. Lubitsch	S.U.A.
1932	SÎNT UN EVADAT *(I am a Fugitive from a Chain Gang)*	M. Le Roy	S.U.A.

Anul	*Titlu*	*Regizor*	*Țara*
1932	DRUM FĂRĂ ÎNTOARCERE *(One Way Passage)*	T. Garnett	S.U.A.
	NELINIȘTE ÎN PARADIS / CONTESA LILY *(Trouble in Paradise)*	E. Lubitsch	S.U.A.
1933	THOMAS GARNER	W. K. Howard	S.U.A.
	CASTELUL *(A Man s Castle)*	Fr. Borzage	S.U.A.
1934	OMUL DIN ARAN *(Man of Aran)*	R. J. Flaherty	S.U.A.
	PÎINEA NOASTRĂ CEA DE TOATE ZILELE *(Our Daily Bread)*	K. Vidor	S.U.A.
1935	TIMPURI NOI *(Modern Times)*	Ch. Chaplin	S.U.A.
	PETER IBBETSON	H. Hathaway	S.U.A.
1936	OGORUL *(The Good Earth)*	S. Franklin	S.U.A.
1937	TRĂIM NUMAI ODATĂ *(You Only Live Once)*	Fr. Lang	S.U.A.

Anul	*Titlul*	*Regizor*	*Țara*
1937	ILUZIA CEA MARE *(La grande illusion)*	J. Renoir	Franța
	O PÎNZĂ ÎN DEPĂRTARE *(Beleet parus odinokii)*	V. Legoșin	U.R.S.S.
1938	COPILĂRIA MEA *(Detstvo Gorkogo)*	M. Donskoi	U.R.S.S.
	ALEKSANDR NEVSKI	S. M. Eisenstein	U.R.S.S.
1939	REGULA JOCULUI *(La règle du jeu)*	J. Renoir	Franța
	DILIGENȚA *(Stagecoach)*	J. Ford	S.U.A.
	LA STĂPÎNI *(V liudiah)*	M. Donskoi	U.R.S.S.
1940	DICTATORUL *(The Great Dictator)*	Ch. Chaplin	S.U.A.
1941	CETĂȚEANUL KANE *(Citizen Kane)*	O. Welles	S.U.A.
1942	MĂREȚIA AMBERSONILOR *(The Magnificent Ambersons)*	O. Welles	S.U.A.
	PATRIE *(Native Land)*	P. Strand L. Hurwitz	S.U.A.

Scanned with OKEN Scanner

Anul	*Titlu*	*Regizor*	*Țara*
1943	DIES IRAE / ZIUA MÎNIEI *(Vredens Dag)*	C. Th. Dreyer	Danemarca
	IVAN CEL GROAZNIC, s. I *(Ivan Groznîi, I. s.)*	S.M. Eisenstein	U.R.S.S.
1946	IVAN CEL GROAZNIC, s. II *(Ivan Groznîi, II s.)*	S. M. Eisenstein	U.R.S.S.
	PAISÀ	R. Rossellini	Italia
1947	DOMNUL VERDOUX *(Monsieur Verdoux)*	Ch. Chaplin	S.U.A.
	POVESTE DIN LOUISIANA *(Louisiana Story)*	R. J. Flaherty	S.U.A.
1948	PĂMÎNTUL SE CUTREMURĂ *(La terra trema)*	L. Visconti	Italia
	HOȚI DE BICICLETE *(Ladri di biciclette)*	V. De Sica	Italia
1950	RASHOMON	A. Kurosawa	Japonia
	UITAȚII *(Los olvidados)*	L. Buñuel	Mexic

Scanned with OKEN Scanner

Anul	*Titlu*	*Regizor*	*Țara*
1951	JURNALUL UNUI PREOT DE ȚARĂ *(Le journal d'un curé de campagne)*	R. Bresson	Franța
1952	LUMINILE RAMPEI *(Limelight)*	Ch. Chaplin	Anglia
	A TRĂI *(Ikiru)*	A. Kurosawa	Japonia
	MANTAUA *(Il Cappotto)*	A. Lattuada	Italia
1953	POVESTIRILE LUNII PALIDE DE DUPĂ PLOAIE *(Ugetsu Monogatari)*	K. Mizoguchi	Japonia
	EL	L. Buñuel	Mexic
	I VITELLONI	F. Fellini	Italia
1954	INTENDENTUL SANSHO *(Sansho Bayu)*	K. Mizoguchi	Japonia
	SENSO	L. Visconti	Italia
1955	SURÎSUL UNEI NOPȚI DE VARĂ *(Sommarnattens Leende)*	I. Bergman	Suedia

Scanned with OKEN Scanner

Anul	*Titlu*	*Regizor*	*Țara*
1955	ÎMPĂRĂTEASA YANG KWEI-FEI *(Yabiki)*	K. Mizoguchi	Japonia
1956	A ȘAPTEA PECETE *(Det Sjunde Inseglet)*	I. Bergman	Suedia
	STRIGĂTUL *(Il Grido)*	M. Antonioni	Italia
1957	FRAGII SĂLBATICI *(Smulstronstället)*	I. Bergman	Suedia
	CU PREȚUL VIEȚII *(Dorogoi țenoi)*	M. Donskoi	U.R.S.S.
1958	GENIUL RĂULUI *(Touch of Evil)*	O. Welles	S.U.A.
	NAZARIN	L. Buñuel	Mexic
1959	HIROȘIMA, DRAGOSTEA MEA *(Hiroshima, mon amour)*	A. Resnais	Franța
	AVENTURA *(L'Avventura)*	M. Antonioni	Italia
1961	ANUL TRECUT LA MARIENBAD *(L'année dernière à Marienbad)*	A. Resnais	Franța
	VIRIDIANA	L. Buñuel	Spania

Scanned with OKEN Scanner

Anul	*Titlu*	*Regizor*	*Țara*
1961	WEST SIDE STORY	R. Wise J. Robbins	S.U.A.
1962	PROCESUL *(The Trial / Le procès)*	O. Welles	Franța
1963	GHEPARDUL *(Il Gattopardo)*	L. Visconti	Italia
	8 1/2 *(Otto e mezzo)*	F. Fellini	Italia

Scanned with OKEN Scanner

CLASAMENTE INTERNAȚIONALE

CELE DOUĂZECI DE FILME DE SALVAT

La solicitarea ziarului « Tempo », cei mai importanți critici cinematografici italieni au alcătuit în 1955 o listă a celor « douăzeci de filme care ar trebui salvate de un viitor (ipotetic) potop ».

1. GOANA DUPĂ AUR *(The Gold Rush)*	Charles Chaplin	1925	S.U.A.
2. CRUCIȘĂTORUL POTIOMKIN *(Bronenoseț Potiomkin)*	Serghei Eisenstein	1925	U.R.S.S.
3. HOȚI DE BICICLETE *(Ladri di biciclette)*	Vittorio De Sica	1948	Italia
4. PATIMILE IOANEI D'ARC *(La passion de Jeanne d'Arc)*	Carl Th. Dreyer	1928	Franța
5. ILUZIA CEA MARE *(La grande illusion)*	Jean Renoir	1937	Franța
6. ALELUIA! *(Hallelujah!)*	King Vidor	1929	S.U.A.

Scanned with OKEN Scanner

7. LUMINILE ORAŞULUI *(City Lights)*	Charles Chaplin	1930	S.U.A.
8. DILIGENŢA *(Stagecoach)*	John Ford	1939	S.U.A.
9. HENRIC AL V-LEA *(Henry V-th)*	Laurence Olivier	1944	Anglia
10. ROMA, ORAŞ DESCHIS *(Roma città aperta)*	Roberto Rossellini	1945	Italia
11. LUMINILE RAMPEI *(Limelight)*	Charles Chaplin	1952	Anglia
12. SCURTĂ ÎNTÎLNIRE *(Brief Encounter)*	David Lean	1945	Anglia
13. OMUL DIN ARAN *(The Man of Aran)*	Robert Flaherty	1934	S.U.A.
14. CHERMEZA EROICĂ *(La kermesse héroique)*	Jacques Feyder	1935	Franţa
15. MILIONUL *(Le million)*	René Clair	1931	Franţa
16. MAMA *(Mati)*	Vsevolod Pudovkin	1926	U.R.S.S.
17. FEMEI NEBUNE *(Foolish Wives)*	Erich von Stroheim	1921	S.U.A.

Scanned with OKEN Scanner

18. PĂMÎNTUL SE CUTREMURĂ *(La terra trema)*	Luchino Visconti	1948	Italia
19. DIAVOLUL ÎN CORP *(Le diable au corps)*	Claude Autant-Lara	1946	Franța
20. TABU	F.W. Murnau Robert Flaherty	1931	S.U.A.

CELE MAI BUNE FILME DIN LUME

Clasamente alcătuite în 1958, la referendumul organizat în cadrul Expoziției mondiale de la Bruxelles.

A) Clasament oficial

1. CRUCIȘĂTORUL POTIOMKIN *(Bronenoseț Potiomkin)*	Serghei Eisenstein	1925	U.R.S.S.
2. GOANA DUPĂ AUR *(The Gold Rush)*	Charles Chaplin	1925	S.U.A.
3. HOȚI DE BICICLETE *(Ladri di biciclette)*	Vittorio De Sica	1948	Italia
4. PATIMILE IOANEI D'ARC *(La passion de Jeanne d'Arc)*	Carl Th. Dreyer	1928	Franța

Scanned with OKEN Scanner

5. ILUZIA CEA MARE *(La grande illusion)*	Jean Renoir	1937	Franța
6. RAPACITATE *(Greed)*	Erich von Stroheim	1924	S.U.A.
7. INTOLERANȚĂ *(Intolerance)*	David W. Griffith	1916	S.U.A.
8. MAMA *(Mati)*	Vsevolod Pudovkin	1926	U.R.S.S.
9. CETĂȚEANUL KANE *(Citizen Kane)*	Orson Welles	1941	S.U.A.
10. PĂMÎNT *(Zemlia)*	Aleksandr Dovjenko	1930	U.R.S.S.
11. ULTIMUL DINTRE OAMENI *(Der letzte Mann)*	F. W. Murnau	1924	Germania
12. CABINETUL DR. CALIGARI *(Das Kabinett des Doktors Caligari)*	Robert Wiene	1919	Germania

B) Clasament neoficial

1. ATALANTA *(L'Atalante/Le chaland qui passe)*	Jean Vigo	1934	Franța

2. VÎRSTA DE AUR *(L'âge d'or)*	Luis Buñuel	1930	Franța
3. SHERLOCK JR.	Buster Keaton	1924	S.U.A.
4. PĂMÎNTUL SE CUTREMURĂ *(La terra trema)*	Luchino Visconti	1948	Italia
5. RASHOMON	Akira Kurosawa	1950	Japonia
6. HOTEL DES INVALIDES	Georges Franju	1952	Franța
7. OPERA DE TREI PARALE *(Die Dreigroschenoper)*	G. W. Pabst	1931	Germania
8. NOPŢILE DIN CHICAGO *(Underworld)*	Josef von Sternberg	1927	S.U.A.
9. PETER IBBETSON	Henry Hathaway	1935	S.U.A.
10. FRUCTELE MÎNIEI *(The Grapes of Wrath)*	John Ford	1940	S.U.A.
11. COPILĂRIA MEA *(Detstvo Gorkovo)*	Mark Donskoi	1938	U.R.S.S.

Scanned with OKEN Scanner

12. SURÎSUL UNEI NOPȚI DE VARĂ *(Sommarnattens Leende)*	Ingmar Bergman	1955	Suedia

CLASAMENTUL REVISTEI „CAHIERS DU CINEMA"

Întocmit pe baza opțiunilor exprimate de redactorii și colaboratorii revistei în anul 1958.

1. AURORA *(Sunrise)*	F. W. Murnau	1927	S.U.A.
2. REGULA JOCULUI *(La règle du jeu)*	Jean Renoir	1939	Franța
3. CĂLĂTORIE ÎN ITALIA *(Viaggio in Italia)*	Roberto Rossellini	1953	Italia
4. IVAN CEL GROAZNIC *(Ivan Groznîi)*	Serghei Eisenstein	1943-1946	U.R.S.S.
5. NAȘTEREA UNEI NAȚIUNI *(Birth of a Nation)*	D. W. Griffith	1915	S.U.A.
6. DOSARUL SECRET *(Confidential Report/ Mr. Arkadin)*	Orson Welles	1955	S.U.A.
7. CUVÎNTUL *(Ordet)*	Carl Th. Dreyer	1955	Danemarca
8. POVESTIRILE LUNII PALIDE DE DUPĂ PLOAIE *(Ugetsu monogatari)*	Kenji Mizoguchi	1953	Japonia

Scanned with OKEN Scanner

9. ATALANTA *(L'Atalante / Le chaland qui passe)*	Jean Vigo	1934	Franța
10. MARȘUL NUPȚIAL *(Wedding March)*	Erich von Stroheim	1926-1927	S.U.A.
11. TROPICUL CAPRICORNULUI *(Under Capricorn)*	Alfred Hitchcock	1949	S.U.A.
12. DOMNUL VERDOUX *(Monsieur Verdoux)*	Charles Chaplin	1947	S.U.A.

CLASAMENTELE REVISTEI „SIGHT AND SOUND"

Revista britanică de film « Sight and Sound » se adresează periodic unui număr de o sută de critici din Anglia și din alte țări, rugîndu-i să trimită o selecție a celor mai bune zece filme din istoria cinematografului.

Clasament 1952

1. HOȚI DE BICICLETE *(Ladri di biciclette)*	Vittorio De Sica	1948	Italia
2. LUMINILE ORAȘULUI *(City Lights)*	Charles Chaplin	1930	S.U.A
3. GOANA DUPĂ AUR *(The Gold Rush)*	Charles Chaplin	1925	S.U.A

Scanned with OKEN Scanner

4. CRUCIȘĂTORUL POTIOMKIN *(Bronenosеț Potiomkin)*	Serghei Eisenstein	1925	U.R.S.S
5. POVESTE DIN LOUISIANA *(Louisiana Story)*	Robert Flaherty	1947	S.U.A
6. INTOLERANȚĂ *(Intolerance)*	D. W. Griffith	1916	S.U.A.
7. RAPACITATE *(Greed)*	Erich von Stroheim	1924	S.U.A.
8. NOAPTEA AMINTIRILOR *(Le jour se lève)*	Marcel Carné	1939	Franța
9. PATIMILE IOANEI D'ARC *(La passion de Jeanne d'Arc)*	Carl Th. Dreyer	1928	Franța
10. SCURTĂ ÎNTÎLNIRE *(Brief Encounter)*	David Lean	1945	Anglia
11. MILIONUL *(Le million)*	René Clair	1931	Franța
12. REGULA JOCULUI *(La règle du jeu)*	Jean Renoir	1939	Franța

Scanned with OKEN Scanner

Clasament 1962

1. CETĂȚEANUL KANE *(Citizen Kane)*	Orson Welles	1941	S.U.A.
2. AVENTURA *(L'Avventura)*	Michelangelo Antonioni	1959	Italia
3. REGULA JOCULUI *(La règle du jeu)*	Jean Renoir	1939	Franța
4. RAPACITATE *(Greed)*	Erich von Stroheim	1924	S.U.A.
5. POVESTIRILE LUNII PALIDE DE DUPĂ PLOAIE *(Ugetsu monogatari)*	Kenji Mizoguchi	1953	Japonia
6. CRUCIȘĂTORUL POTIOMKIN *(Bronenoseț Potiomkin)*	Serghei Eisenstein	1925	U.R.S.S.
7. HOȚI DE BICICLETE *(Ladri di biciclette)*	Vittorio De Sica	1948	Italia
8. IVAN CEL GROAZNIC *(Ivan Groznîi)*	Serghei Eisenstein	1943-1946	U.R.S.S.
9. PĂMÎNTUL SE CUTREMURĂ *(La terra trema)*	Luchino Visconti	1948	Italia

Scanned with OKEN Scanner

10. ATALANTA *(L'Atalanta / Le chaland qui passe)*	Jean Vigo	1934	Franța

Clasament 1972

1. CETĂȚEANUL KANE *(Citizen Kane)*	Orson Welles	1941	S.U.A
2. REGULA JOCULUI *(La règle du jeu)*	Jean Renoir	1939	Franța
3. CRUCIȘĂTORUL POTIOMKIN *(Bronenoseț Potiomkin)*	Serghei Eisenstein	1925	U.R.S.S.
4. 8 1/2 *(Otto e mezzo)*	Federico Fellini	1963	Italia
5. AVENTURA *(L'avventura)*	Michelangelo Antonioni	1959	Italia
6. PERSONA	Ingmar Bergman	1965	Suedia
7. PATIMILE IOANEI D'ARC *(La passion de Jeanne d'Arc)*	Carl Th. Dreyer	1928	Franța

Scanned with OKEN Scanner

8. GENERALUL *(The General)*	B. Keaton, C. Bruckman	1926	S.U.A.
9. MĂREȚIA AMBERSONILOR *(The Magnificent Ambersons)*	Orson Welles	1942	S.U.A.
10. POVESTIRILE LUNII PALIDE DE DUPĂ PLOAIE *(Ugetsu monogatari)*	Kenji Mizoguchi	1953	Japonia
FRAGII SĂLBATICI *(Smulstronstället)*	Ingmar Bergman	1957	Suedia

CELE MAI BUNE COMEDII ALE TUTUROR TIMPURILOR

Clasament alcătuit de Comisia Centenarului Canadian, în 1967, pe baza răspunsurilor date de istorici și critici din 40 de țări.

1. GOANA DUPĂ AUR *(The Gold Rush)*	Charles Chaplin	1925	S.U.A.
2. GENERALUL *(The General)*	B. Keaton, C. Bruckman	1926	S.U.A.
3. TIMPURI NOI *(Modern Times)*	Charles Chaplin	1935	S.U.A.

Scanned with OKEN Scanner

4. O NOAPTE LA OPERĂ *(A Night to the Opera)*	Sam Wood	1935	S.U.A.
5. VACANȚELE D-LUI HULOT *(Les vacances de M. Hulot)*	Jacques Tati	1952	Franța
6. SUPĂ DE RAȚĂ *(Duck Soup)*	Leo McCarey	1933	S.U.A.
7. MILIONUL *(Le million)*	René Clair	1931	Franța
8. INIMI NOBILE ȘI ALESE *(Kind Hearts and Coronets)*	Robert Hamer	1949	Anglia
9. PĂLĂRIA FLORENTINĂ *(Un chapeau de paille d'Italie)*	René Clair	1927	Franța
10. ÎNTRE CER ȘI PĂMÎNT *(Safety Last)*	Fred Newmayer Sam Taylor	1923	S.U.A.
11. UNORA LE PLACE JAZZUL *(Some Like It Hot)*	Billy Wilder	1959	S.U.A.
12. DIVORȚ ITALIAN *(Divorzio all'italiano)*	Pietro Germi	1961	Italia

Scanned with OKEN Scanner

13. LUMINILE ORAŞULUI *(City Lights)*	Charles Chaplin	1930	S.U.A.
14. S-A ÎNTÎMPLAT ÎNTR-O NOAPTE *(It Happened One Night)*	Frank Capra	1934	S.U.A.

CELE MAI BUNE FILME DOCUMENTARE

Clasament stabilit în urma unei anchete organizate printre istoricii de film de către «Internationale Filmwoche Mannheim» în 1964.

1. NANUK *(Nanook of the North)*	Robert Flaherty	1922	S.U.A.
2. POŞTA DE NOAPTE *(Night Mail)*	Harry Watt	1936	Anglia
3. TURKSIB	Victor Turin	1929	U.R.S.S.
4. BERLIN, SIMFONIA UNEI METROPOLE *(Berlin, Symphonie einer Grosstadt)*	Walter Ruttmann	1927	Germania
5. OMUL CU APARATUL DE FILMAT *(Celovek s kinoapparatom)*	Dziga Vertov	1929	U.R.S.S.

Scanned with OKEN Scanner

6. POVESTE DIN LOUISIANA *(Louisiana Story)*	Robert Flaherty	1947	S.U.A.
7. FARREBIQUE	Georges Rouquier	1945-1946	Franța
8. NOAPTE ȘI CEAȚĂ *(Nuit et brouillard)*	Alain Resnais	1955	Franța
9. VECHI ȘI NOU *(Staroe i novoe)*	Serghei Eisenstein	1929	U.R.S.S.
10. PESCADOARE *(Drifters)*	John Grierson	1929	Anglia
11. PĂMÎNT SPANIOL *(Spanish Earth)*	Joris Ivens	1937	S.U.A.
12. LAS HURDES *(Pămînt fără pîine)*	Luis Buñuel	1932	Spania

CELE MAI BUNE FILME DE ANIMAȚIE

Arhiva Națională de Filme din București s-a adresat unui număr de 81 de cineaști, critici, istorici, cercetători din 23 de țări ale lumii, rugîndu-i să numească «cele mai bune 10 filme de animație realizate pînă acum». Iată rezultatul acestui referendum, publicat la București în 1971:

Scanned with OKEN Scanner

1. SUBMARINUL GALBEN *(Yellow Submarine)*	George Dunning	1968	Anglia
2. SUROGAT	Dušan Vukotić	1961	Iugo-slavia
MÎNA *(Ruka)*	Jiři Trnka	1965	Cehoslo-vacia
3. PASĂREA LUNII *(Moonbird)*	John Hubley	1959	S.U.A.
4. LABIRINTUL *(Labyrint)*	Jan Lenica	1962	Polonia
TEATRUL DOMNULUI ŞI DOAMNEI KABAL *(Théâtre de Monsieur et Madame Kabal)*	Walerian Borowczyk	1967	Franța
5. BLINKITY BLANK	Norman McLaren	1955	Canada
6. MELCII *(Les escargots)*	René Laloux	1965	Franța
7. NASUL *(Le nez)*	Alexandre Alexeieff, Claire Parker	1963	Franța
8. ŞI ZILELE TREC... *(Idu dani)*	Nedeljko Dragić	1969	Iugoslavia
JOCURILE ÎNGERILOR *(Les jeux des anges)*	Walerian Borowczyk	1964	Franța

Scanned with OKEN Scanner

9. SCURTĂ ISTORIE	I. Popescu-Gopo	1957	România
ZIDUL *(Zid)*	Ante Zaninović	1966	Iugoslavia
FANTEZIE *(Phantasia)*	Walt Disney	1940	S.U.A.
10. DOMNUL CAP *(Monsieur Tête)*	Jan Lenica	1959	Franța
OMUL ZBURĂTOR *(The Flying Man)*	Dunning George	1961	Anglia

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

CUVÎNT ÎNAINTE 7
LISTA ABREVIERILOR 11
NOTĂ 12
DICȚIONAR A—Z 13
CRONOLOGIE 478
CLASAMENTE INTERNAȚIONALE 489

Scanned with OKEN Scanner

BUN DE TIPAR
APĂRUT 1974;
COLI DE TIPAR 15,88; PLANȘE TIPAR ÎNALT 32
C.Z. PENTRU BIBLIOTECILE MARI 778(03); C.Z. PENTRU BIBLIOTECILE MICI 7
TIRAJ 13 000+20+140 EX. LEGATE

ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ „ARTA GRAFICĂ"
CALEA ȘERBAN VODĂ NR. 133,
BUCUREȘTI
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Scanned with OKEN Scanner